

Approved for Public and School Libraries by the
Director of Libraries (Andhra Pradesh)
Dis. No. 4010/54 dated 22-11-54.

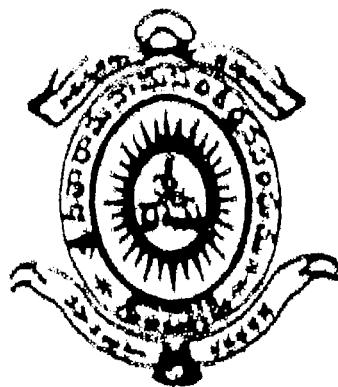
యాత్రా మార్గ దర్శి

[సవరించబడిన - మలబార్, కేరళ,
మైసూరు, కొచ్చిన్ ప్రాంతములు]

PILGRIM & TOURIST GUIDE
[REVISED & ENLARGED EDITION]

రచయిత :

రాగల వెంకటేశ్వర్లు

ప్రకాశకులు :

శ్రీ సీతారామ నామసంక్తిర్తన సంఘము (రిజిస్టర్డ్)

శ్రీరామనామక్షేత్రము, గుంటూరు

1957

గ్లాజుకాగితము, అట్టబైండు - వెల : రూ. 4/-లు

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

ప్రథమముద్రణము డిశంబరు 1953

ద్వితీయముద్రణము మార్చి 1957

దుర్ముఖసంవత్సరము

ఫాల్గునము

క్రంథస్వామ్యములు

సంఘమున కే

చెందియున్నవి

గుంటూరు

కా.వి.శ్రీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము

యాత్రా మార్గ దర్శి

ఉపహారిము

విజయమార్గశిర శు ౧౪

19-12-1953

ఓ మ్

అక్షరకృతి

స మ ర్పణ ము

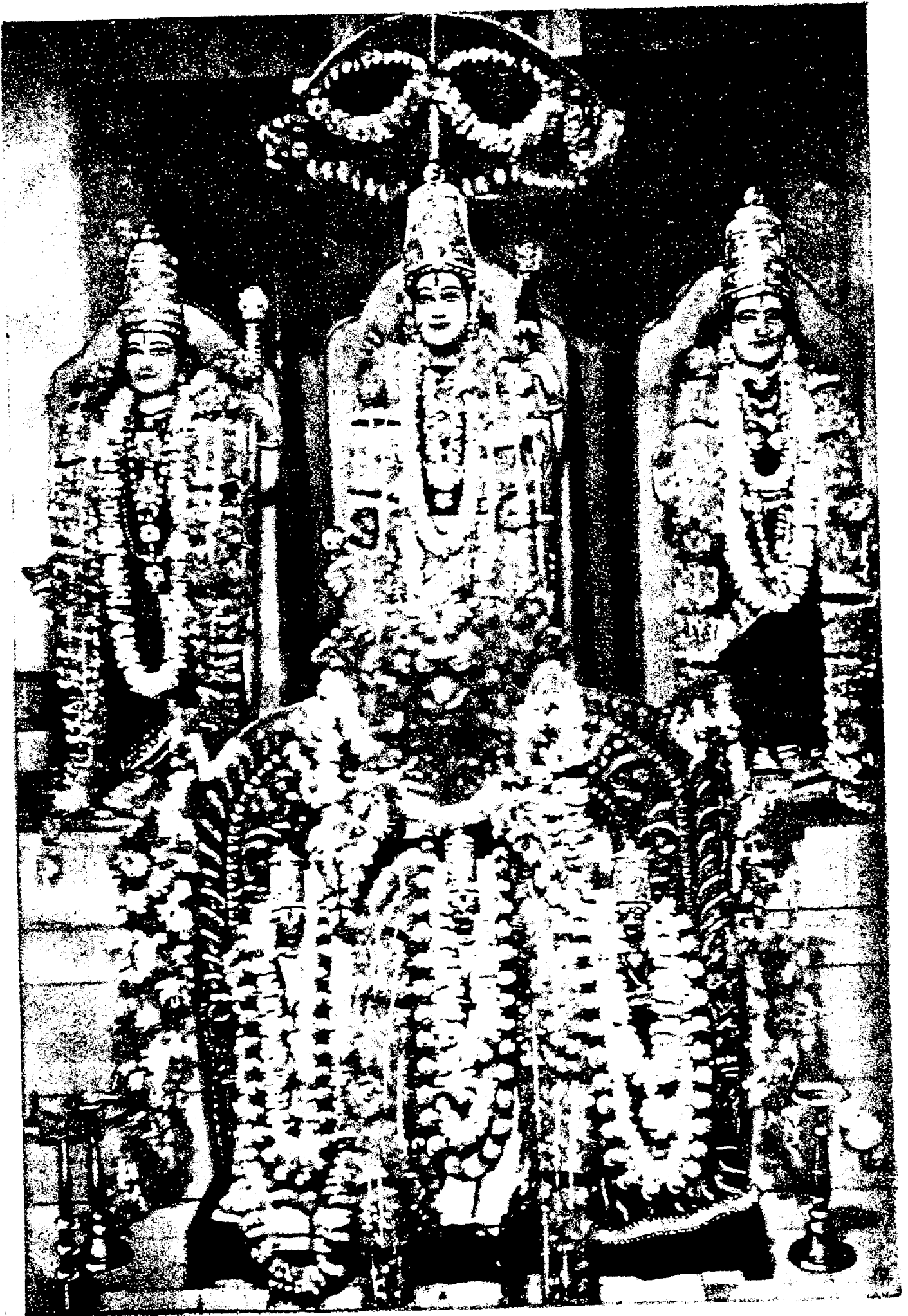

శిష్టజనోద్ధారకుఁడును, దుష్టజనసంహార
కుఁడును, ధర్మసంస్థాపకుఁడును, భక్తజనవరదుఁ
డును, గరుణాసముద్రుఁడును, జగద్రక్షకుఁడును,
బ్రేమమూర్తియునై. సర్వమునకుఁ దల్లియు, దండ్రు
యునై, సర్వదా సర్వప్రాణియోగక్షేమములను
వహించుచు శ్రీరామనామక్షేత్రమున వేంచేసి
యున్న శ్రీ కోదండరామ మహాప్రభువువారి
సామ్రాజ్యపట్టాభిషేక మహోత్సవసందర్భమునఁ
దక్షిణమల మృదులపాదారవిందములయం దీచిన్ని
పొత్తమును (19-12-53) సప్రశ్రియప్రణామ
సహస్రముతోఁ గాన్క వెట్టుచున్నాము.

ఇట్లు,

శ్రీ సీతారామనామసంకీర్తనసంఘసోదరులు.

SRI RAMA NAMA KSHETRAM GUNTUR

శ్రీ కోదండరామప్రభువు

శ్రీ రామనామైత్రము — గుంటూరు

మ న వి

(ప్రథమమూర్తానందర్చనము)

భారతదేశమున నడుగడుగున బుణ్యక్షేత్రము లున్న వనియు, సంతకృష్ణులు లగుసాధువులు నిరంతర మాయాక్షేత్రముల దర్శించుచు జీవితముల గడుపుచుందు రనియు, విని, ప్రత్యేకదృష్టితో, నట్టిమహానీయులకొఱ కన్వేషించుచు, భాగ్యవశమున నట్టివారిదర్శన మైనపుడెల్ల మహానందముతో వారి నాశ్రయించుచు, ఆయాక్షేత్రములమహిమలను వానిరహస్యములను, వానిమార్గములను, దీసికొనినెల్లదగుసామానులను, వానియుపయోగావశ్యకతలను ఇంకెన్నోవిషయములను వారి నుండి అడిగి తెలిసికొనుచు నొకపుస్తకమున గుర్తు వ్రాసి యుంచుకొనుట నా కలవాటయ్యెను. అట్లే తీర్థయాత్రలు సేవించినచ్చినవారి నడిగి, వారియనుభవములను దెలిసికొని వ్రాసియుంచుకొనుచుండెడివాడను. యాత్రాగ్రంథములను, బలువిధము లగురై త్వేమార్గముల జూపుపటములను బరిశీలించుచుండెడివాడను.

పైరీతిగ నాకు దీర్థయాత్రలయం దపరిమితశ్రద్ధాదరములు కలిగెను. ఆయాక్షేత్రములను దర్శింప బయలుదేరి దక్షిణభారతమున గలక్షేత్రములనెల్ల దర్శించి యందలి వివరములను గుర్తించుకొనుచు, ననేకక్షేత్రముల ఘోటాలను స్వయముగ దీసికొనుచు యాత్ర గావించితిని.

మిత్రు లనేకులు తాము తీర్థయాత్రచేయుతలంపు గలదనియు సక్రమమైనమార్గమును వ్రాసి యిమ్మనియు గోరు

చుండ నట్లే వ్రాసియిచ్చుట జరుగుచుండెను. క్రమముగ నిది నా కసాధ్యమైనపనిగ దోచినది. అందుచే నేను వ్రాసికొనిన తీర్థయాత్రలగూర్చిన వివిధాంశములను విశేషములతో నొక గ్రంథముగ సంతరించి ముద్రించిన నాశ్రమ తగ్గుటయేగాక లోకోపకారముగూడ నగునని తలచి యొక యేకాంతప్రదేశమున వసించి గ్రంథరచనము ముగింపు గావించితిని. ఈవాత ప్రతి ననుసరించి పూజ్యచరణులు, మా జ్యేష్ఠసోదరులు 'సమర్థ' శ్రీ రాగం ఆంజనేయులుగారును, భక్తవతంసులు, శ్రీ వాసిరెడ్డి సూర్యనారాయణగారు మొదలగు మిత్రులును గలిసి, యాత్రలు గావించి, తాము చూచిన విశేషములను, బ్రత్యక్షముగ నా గ్రంథమున జేర్చుచు నా లోటుపాట్లను సవరించిరి. ఏతన్నిమిత్తమున వారి కే నెంతయు గృతజ్ఞుడను. ఈ గ్రంథమునందు నేను చేసినయాత్రలను వర్ణించుటేగాక యాత్రికులకు మార్గమున నెట్టికష్టమును గలుగకుండ సుఖ ప్రయాణము చేయుటకొర కుపకరించు సర్వవిషయములను వ్రాసితిని

పైరీతిగ సంస్కరింపబడిన గ్రంథమునకే 'యాత్రా మార్గదర్శి' యని పేరు. ఇయ్యది మూడు భాగములుగ మాసంఘపక్షమున బ్రకటింపదలచితిమి. 1. 'దక్షిణదేశ యాత్రామార్గదర్శి'; 2. 'ఉత్తరదేశయాత్రామార్గదర్శి'; 3. 'హిమాలయ యాత్రామార్గదర్శి.' అందు బ్రథమమున గుంటూరునుండి మద్రాసుకు దిగువను గలక్షేత్రము లగురామేశ్వరము, కన్యాకుమారివరకును, మంగుళూరు, ఉడిపి. గోక

ర్ణము మైసూరు, బెంగళూరుమీదుగా గుంటకల్, అహో
బిలము, శ్రీశైలము, గుంటూరువరకు సప్రదక్షిణముగ వ్రాసి
కొనివచ్చి నిలిపితిని. ఆంధ్రదేశమున గలమిగిలినక్షేత్రములు
'హిమాలయయాత్రామార్గదర్శి' నుండి వచ్చినప్పుడు వ్రాయ
బడును.

ఈగ్రంథమును దయాకుచేయుటలో రైల్వేవారు ప్రచు
రించినపైడ్లును, సంహితలును, క్షేత్రమాహాత్మ్యాదిగ్రంథము
లును, సహాయపడినవి. ఈగ్రంథము నచ్చువేసిన యాత్రికు
లకు చాలసహాయకరముగ నుండు ననుతలంపులో సంఘపక్ష
మున ముద్రణమునకు దలపెట్టగనే మిత్రులనేకులు ధనసాహాయ్యము
గావించిరి. అట్టివదాన్యుల కెల్లరకు మాసంఘపక్ష
మున గృతజ్ఞతాభివందనముల గావించుచున్నాను. గ్రంథరచన
మునకు ముఖ్యముగ భాషయు, భావము ప్రధానములు.
ముద్రణమున, నక్షరపరిశోధనాదులు ప్రధానములు. ఏత
నుభయమునను నాయసమర్థత బయటబడకుండ నుభయ
భారమును దామే భరించి గ్రంథమునకు విశిష్టత, శోభ, ఆకర్ష
కత గలుగునట్లు నా కనేకవిధముల దోడ్పడిన శ్రీచతుర్వేది
అమరేశ్వరశాస్త్రిలుగారికి బునఃపునః ప్రణామము లాచరించు
చున్నాను. ఈగ్రంథమునకు ముఖచిత్రమును, దక్షిణభారత
పటములను మహాశ్రద్ధాభిమానములతో జిత్రించిన శ్రీపుష్పాల
రాజసింహముగారికిని, శ్రీమట్టెగుంట సత్యనారాయణగారికిని,
ఇంగ్లీషునుండి తర్జుమాగావించిన శ్రీ చారాల నరసింహ
మూర్తిగారికిని, గోరినంతనే యనేకదేవాలయములనుండి దేవ

స్థానములయెద్దికూటాటిన్ ఆఫీసర్లు ముఖ్యాంశములను శిద్ధిచే
వ్రాసిపంపినందులకు వారికిని; స్కాందపురాణాదిగ్రంథముల
నెల్ల బరిశోధించి క్షేత్రములమహిమల కోడికరించి వివరిం
చిన శ్రీరామశరణ శ్రీ కుందుర్తివేంకటనరసయ్యగారికిని
నాహృదయపూర్వకధన్యవాదములు.

ఈగ్రంథమును వాత్సల్యముంచి, మిక్కిలి యోపికతో బరిశీ
లించి గుణదోషముల వివరించి తమయక్షరాభిప్రాయమును
బ్రసాదించుడఁక కోరినంత నే పరమానందమున నన్ను మన్నించి,
తమయమూల్యాభిప్రాయముల బ్రసాదించిన 1. మహా
మహాపాధ్యాయ, అవధానిశిరోమణి, మధ్వ శ్రీ కాశీ కృష్ణా
చార్యులవారు, 2. 'ఆర్షవిద్యాభూషణ' శ్రీ జటావల్లభుల పురు
షోత్తముగారు, ఎం.ఎ, బి.ఎ. శ్రీజొన్నలగడ్డనత్యనారాయణమూర్తి
గారు M.A., B.L. 4 శ్రీమాన్ ఆ. చి. శ్రీమన్నారాయణా
చార్యులుగారు నాకు నిరంతరము పరమసంభాష్యులు.

ఇట్టియుపకారక మైనగ్రంథము నాంధ్రలోకము సమా
దరించి, త్వరితముగ మిగిలినభాగములనుగూడ ముద్రింపజేయ
సహాయపడునుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను. అనుభవజ్ఞు
లీప్రథమభాగమున సవరణలు సలహాలు సూచించిన గృతజ్ఞు
తతో స్వీకరించి మరుముద్రణమునందు వాని ననుసరింతును.

శ్రీ సీతారామనామ సంకీర్తన
సంఘము, (రిజిస్ట్రేడ్)
గుంటూరు.

1953

ఇట్లు,
విన్నవించు విధేయుడు,
రా గం వెంకటేశ్వర్లు,
రచయిత.

వినతి

(ద్వితీయముద్రణసంకల్పము)

ఏతన్ద్రాంతావిష్కరణావసర మంతయు బ్రథమముద్రణ
సంకల్పమున నా రచించిన 'మనవి' వలన సభిజ్ఞు లెఱిగియే
యున్నారు. 1953 డిసెంబరులో గుంటూరు శ్రీరామనామ
క్షేత్రమున జరిగిన శ్రీ సీతారామ సామ్రాజ్యపట్టాభిషేక
మహోత్సవనైభవమును దర్శింప నాంధ్రదేశము నలుమూలల
నుండి విచ్చేసిన యాంధ్రసోదరసోదరభక్తమణులకు బ్రహ్మ
మముగ గరావలంబన మొసగి, ఆశీరభినందనమై, తదాది,
వారు కావించెడి యెల్ల యాత్రలలో మార్గదర్శియై, యత్యం
తము సాయపడుటచే నాబాలగోపాల మాదరపాత్రమై, తన
నామమును సార్థకపఱచుకొనినది ఈ 'యాత్రామార్గదర్శి'.--
దీనిసాహాయ్యమును బడసినవారు దీని సాటిలేని తోడ్పాటు
అడుగడుగున నపేక్షణీయమని తమ బంధుమిత్రాదులకు నుద్బో
ధించుటచే గాబోలు దూరదూరదేశస్థులగు నాంధ్రసోదరు
లనేకు లీ 'మార్గదర్శి' నపేక్షించుచు వచ్చిరి. అనేక ప్రతి
రూపములతో నొకేసమయమున నట్లే యెందఱకో తోడ్పడు
చున్నను, ఈ నడుమ నాల్గుమాసములనుండి కొంత విశ్రాంతి
గొనకతప్పినదిగాదు కాని, నిరంతరము భక్తమహాజనచరణ
సేవయే ముఖ్యవ్రతముగా గంకణము కట్టుకొనిన దగుటచే
నిప్పుడు మరల సుపుష్టస్థితిం బడసి, ఎందఱుపేక్షించినను, ఉపే

క్షీంచక వీలగుచో మఱునాటికే వారిసముఖమున సాక్షాత్కరింప సిద్ధముగ నడుముగట్టుకొని యెదురుచూచుచున్నది.

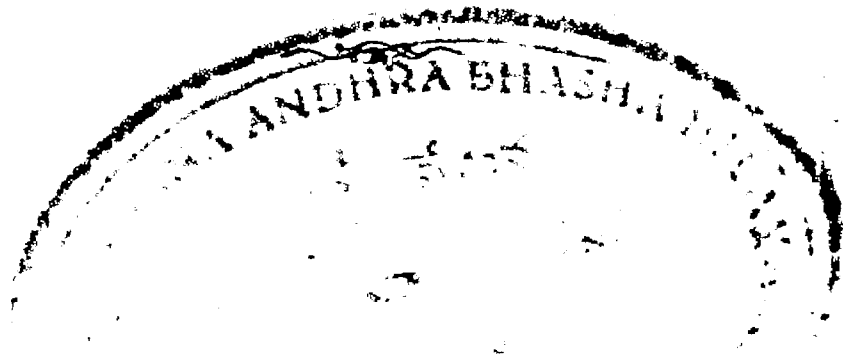
అనేకాంధ్రాంగ్ల దిన, వార, పక్ష, మాస పత్రికలు, అనేక ప్రముఖవ్యక్తులు, ఆల్ ఇండియా రేడియోవారు, విద్యాధికారులు, డైరెక్టర్ ఆఫ్ పబ్లిక్ రిలేషన్స్ (ఆంధ్ర), మంత్రులు, గవర్నర్ల వంటి యున్నతాధికారులు - మున్నగువారిచే 'ఇట్టి గ్రంథము ఆంధ్రములో నేటివఱకు బ్రచురింపబడలే' దనియు, 'ఇది బహుజనోపకారకమైన' దనియు, వేనోళ్ళ బ్రశంసింపబడుటచే శ్రీకొండండరామ పదాంకితముగ నాకావించిన ఈసాధు కైంకర్యకృషి సఫలమైనదని యానందించుచున్నాను. మూడు సంవత్సరములైన ముగియకమునుపే దీని కింతటి వ్యాప్తి ప్రశస్తి కలుగుట యెంతయు భాగ్యము. అందుననే ప్రకాశక సోదరులు గ్రంథపుటసంఖ్య పెరిగినను దీని నీసారి మంచి గ్లేజుకాగితముపై ముద్రింపించి మఱింత యాకర్షకముగ బ్రకటించుటచే వారి నెంతయు సభినందించుచున్నాను.

తోలుతటి నా 'మనవి'లో నే నభ్యర్థించినట్లు అనుభవజ్ఞులగు మహానీయు లనేకు లిందు గావింపదగు కొన్ని సవరణలను, సలహాలను, తేత్రనదీమాహాత్మ్యవిశేషములను మహాదయతో నా కెఱిగించుటచే వారి కెంతయు గృతజ్ఞుడను. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాని నెల్ల సాంతముగ గాకున్నను గొంత కొంత ముఖ్యాంశముల వఱకైన నిందు బొందుపఱచితిని.

మొదట సీగంథమును మూడుభాగములుగ ముద్రింపదలచి నట్లు నా మనవిలో సూచించినను, విశేషానుభవజ్ఞుల యాదేశమును శిరసావహించి, రెండుభాగములుగనే సమకూర్చితిని. “ఉత్తరభారత-హిమాచలప్రాంతములు” అనుపేర యాత్రామార్గదర్శి ద్వితీయభాగమునుగూడ బహు మనోహరముగ ముద్రింపించి, నా మిత్రులు, ప్రకాశకసోదరులు 1955 డిశంబరులో జరిగిన 23వ శ్రీరామకోటి మహోత్సవసందర్భమున బదివేల మహాభక్తజనసభారంగమున బ్రకటించి, నా సేవకు మఱికొంత సార్థకత గూర్చి, ‘నన్ను ధన్యుని గావించిరి. ఏతద్భాగద్వయరూప యాత్రామార్గదర్శి మూలమున నాకావించు కైంకర్యమును నిర్వాహకరుణతో స్వీకరించి, శ్రీకోదండరామ ప్రభువు మమ్మెల్లర సర్వదా కటాక్షించుగాకయని పదింబదిగ సాష్టాంగప్రణామసహస్రము లాచరించుచున్నాను.

శ్రీరామ నామ క్షేత్రము,
గుంటూరు.
25-2-1957

ఇట్లు
విన్నవించు విధేయుడు,
రాగం వెంకటేశ్వర్లు

ప్రకాశకుల ప్రస్తావన

“హరే రామ హరే రామ | రామ రామ హరే హరే
హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ | కృష్ణ కృష్ణ హరే హరే
ఇతి పాదశకిం నామ్నాం | కలికల్మష నాశనమ్” —

“శ్రీరామ జయ రామ | జయ జయ రామ” —

“శ్రీరామ రామ రామేతి | రమే రామే మనోరమే
సహస్రనామత స్తుత్యం | రామనామ వరాననే !
నాతః పరతపోపాయ | స్వర్వవేదేషు దృశ్యతే” —

“ధ్యా రుక్ కృతే, యజ్ఞ యజ్ఞే | ప్రీతాయం, ద్వాపరేఽర్చయన్,
య దాస్నోతి తదా స్నోతి | కలా సంకీర్త్య కేశవమ్”

“...భక్త్యా త్వన్వయా లభ్య || అహ మేసంవిధోఽర్హన!..”

ఇత్యాది బహుశ్రుతిస్మృతిపురాణసంహితాప్రసూక్తుల
రహస్య మెఱిగి, నద్దురుచరణోపదేశానుసారము భగవన్నామ
సంకీర్తనమేతప్ప నీకరాళకలికాలమున సార్వజనీనసులభతరణో
పాయము వేటొందు లేదని దృఢముగ నిర్ణయించుకొని మిత్రు
లము కొందఱము 1926సం॥న నొకసంఘముగ నేర్పడి, నిత్యము
నాయంసమయములను విశ్రాంతిసమయములను భగవన్నామ
సంకీర్తనము గావింప మొదలిడితిమి. ఇట్లు కొలదిసంవత్సర
ములు గడుచునంతలో నింక ననేకమిత్రులును దోడగుట మా
సంఘము మఱింత బలిష్ఠ మయ్యెను నియమబద్ధముగ నొక
నిర్ణీతకార్యక్రమమును నడుపుచుండుమహోద్దేశముతో 1944

సం॥న మాసంఘము రిజిష్టరు చేయబడెను. అస్మత్సాంఘికు
తెల్లరు నిత్యము భగవన్నామసంకీర్తనాదులు గావించుచుండుట
యట్లుండ ఆబాలగోపాలము స్వనగరమున నేగాక పక్షిగ్రామ
పత్తనములం దా సేకుశీతాచలము భారతదేశమందెల్లెడలభగవ
న్నామప్రబోధప్రచారముల గావించి సర్వత్ర భగవన్నామము
మాఱుమోగునట్లు చేయవలెనని యాసించితిమి ఏతదర్థసిద్ధికై
యెన్నెన్నియో సులభోపాయముల నన్వేషించుచుంటిమి. పెద్ద
పెద్దలనన్నిధి జేరి వారిని సేవించి వారిసలహాలను జేకొంటిమి.
క్రమముగ మాసంఘకల్పమునకు సాధనశాఖ, ప్రచారశాఖ,
ప్రచురణశాఖ మున్నగు బహుశాఖ లుదయించి, విస్తరింప
దొడగెను. సమస్తజగత్కల్యాణసిద్ధికొఱకును, సుస్థిరప్రశాంతి
ప్రాప్తికొఱకును బహుగ్రామపత్తనములందు సంకీర్తనసంఘ
ముల నెలకొల్పితిమి. అందందు గల సోదరభక్తసంఘముల
బోత్సహించి వారితో మాసోదరభావమును విస్తారపఱచు
చుంటిమి.

జనసామాన్యచిత్తములందు భగవద్భక్తిని దృఢము
గను, శాశ్వతముగను జెంపొందించుకొఱకు దొలుదొల్త
'భగవన్నామసంకీర్తన' మను చిన్నిపొత్తమును దొట్టి, శ్రీరామ
పూజ, భక్తజీవన, చైతన్యచరితావళి భాగవతకథాదులవఱకు
నిప్పటి కెన్నియో యుద్గ్రంథములగూడ బ్రకటింపగలిగితిమి. ఏత
న్మూలమునను, 'మోక్షసాధని' అనెడి మాసపత్రికామూలము
నను భక్తిప్రచారమును సాగించుచుంటిమి.

భగవద్భక్తులు, మహాత్ములు నివసించి పవిత్రీకరించిన
 దివ్య దేశములును, భగవత్సాన్నిధ్యము విశేషముగ నెలయు
 పావనభూములును స్వతస్సిద్ధముగ భక్తి నుద్భావింపజేయు
 నను రహస్యమును గుర్తించియే యుగాంతరములనుండియు
 మహర్షి కల్పు లగుపుణ్యాత్ము లనేకులు మహీమహీధరారణ్య
 నదీనదద్వీపాదులయందు మహాకర్షకము లగు దేవాలయ చైత్య
 విహారాదుల నిర్మించుచు వచ్చిరి. యావద్భారతమున నట్టి
 వసంఖ్యాకములుగ నున్నవి. మహానదీనదములు, సరోవరా
 దులు సహజపావనము లగుట నట్టిపట్ల నవి విశేషముగ
 గాన్పించును. ఉత్తరభారతమునకంటె దక్షిణభారతమునను,
 దక్షిణభారతమునకంటె నుత్తరభారతమునను ఈ రెంటియందు
 కంటె హిమాచలసానుగుహశిఖరాగ్రములను మఱియు
 హొచ్చుగ జూపట్టును. ఆయాతీర్థక్షేత్రమాహాత్మ్యముల విన
 రించుపుస్తకము లెన్నో యున్నవిగాని, వానిని సందర్శించుటకు
 సూటియగు దగ్గరమార్గము లేవ్వియో, అవి యేయేదిక్కుల
 నెంతెంతదూరమున నున్నవో, వ్యయప్రయాసము లెంతెంత
 భరింపదగియుండునో, అయ్యయి స్థలముల వసతు లెట్లుండునో
 తెలియజేయు సమగ్రగ్రంథ మొక్కటియు గానరాదు. ఈ
 లోటును గుర్తించి; మా సంఘసోదరులు స్వాభీష్టసిద్ధి కుపప్తంభ
 కముగా నుండ నొకగ్రంథమును సిద్ధపఱచి ప్రకటింప సంక
 ల్పించిరి. కాని యీపనికి బూనుకొని సమర్థతతో నిర్విఘ్న
 పరిసమాప్తి నొందింపజేయుదత్తు డెవరు? కథావస్తుసంగ్ర
 హణమాత్రమున కావ్యరచన గావంప నగునేమో కాని,

- యీ రచన యట్టిది గాదు. ఇట్టి సుకృతికే బూనుకొనదలచు సుకృతి ధీరతతో నడుముగట్టి యెండ యనక, వాన యనక, రాతియనక పగలనక, కష్టమనక, నిష్ఠురమనక యారోగ్యమును గాపాడుకొనుచు, రైళ్లు, బస్సులు, బండ్లు, రిక్షాలు మున్నగువానిలోనో కాలినడకనో భారతదేశము నలువంకల గలపుణ్యక్షేత్రముల నెల్ల మెట్టి, ఉచితసమయముల దర్శించి, అచటి విశేషముల నెల్ల ద్రతత్యస్థలజ్ఞులవలన దెలిసికొని, విసుగక వ్రాసికొని పాఠకలోకాకర్షకముగ నుండునట్లు రచనము సాగింపవలసి యుండునుగదా! ఇంతటి శ్రమవాయకము, అసాధ్యము నగు నిష్పని మనలో నేయొక్కరము నిర్వహింప జాలమని నిర్వేదపడి మిన్నకుంటిమి.

కాలము కొంత యట్లే గతించెను. ఇంతలో భగవత్ప్రేరితుడై మాసంఘస్థాపకసభ్యులలో నొకరును, మామందిరముల స్తంభము, కార్యదర్శియు నగు సమర్థ శ్రీరాగం ఆంజనేయులుగారి యనుజన్ముడు నగు శ్రీ వెంకటేశ్వర్లుగారు మా కెఱుగరాకుండగనే తాము యాత్రాప్రత్యేకదృష్టితో దక్షిణభారత తీర్థక్షేత్రముల నెల్ల సేవించి, యందలి విశేషముల నెల్ల దేటతెల్లముగ సంగ్రహించి, సుఖముగ దిరిగివచ్చి, దానిని మాకు వినిపించి, నామమాత్రావశిష్టముగ జిక్కిపోయిన మామనోరథాంకురము నుజ్జీవింపజేసిరి. అంత మేము నూతనోత్సాహముతో సమాలోచించి సంఘపక్షమున దానిని బ్రకటించుట కనుమతింపగోరగా వారును బ్రీతితో సమ్మతించిరి. దాని సంత 1953 డిసెంబరులో శ్రీరామసామ్రాజ్య

పట్టాభిషేకమహోత్సవ సందర్భమున 'దక్షిణయాత్రామార్గ దర్శి' యనుపేర బ్రథమభాగముగ ముద్రించి శ్రీ కోదండ రామాంకితము గావించి, ప్రకటించితిమి.

ఇంతటితో మామనోరథము పూర్తి కాకపోగా వృద్ధి యయ్యెను. ఉత్తరభారతక్షేత్రములను, హిమాచలక్షేత్రములను వివరించుగ్రంథములనుగూడ శ్రీ వెంకటేశ్వర్లుగారిచేతనే సిద్ధపఱపింప దలచి, వారిని బోత్సహించితిమి. వారును శిథిలా రోగ్యులయ్యు నీగొప్పపని నెట్లయిన బూర్తిగావించి తమ నిష్కామసేవకు బుష్కలత గూర్పదలచిరి. కాని స్వయముగ నయ్యయి తీర్థక్షేత్రముల దర్శించి విశేషానుభవమును గడింప నిది యిట్టి బాధ్యత గలరచనకు గడగుట యనుచిత మగుటచే మా సంఘసోదరులు గడచిన మేనెలలో వారికి వలయు సాహాయ్యసంపత్తిని సమకూర్చిరి. అంత వారును వెంటనే పయనించి నాలుగైదుమాసములు బహుశ్రమల కోర్చి, మాటుమూలల దూరదూరముల నుండు నానాపుణ్యస్థలముల దర్శించి, మే మాసించినదానికంటె పెక్కురెట్లు హెచ్చుగ నెన్నియో విశేషముల సంగ్రహించుకొని, శ్రీ కోదండ రామానుగ్రహమున సుఖముగ దిరిగివచ్చి, తాము సమకూర్చిన గ్రంథమునంతయు మాచేతులలో బెట్టిరి. ప్రథమ భాగముద్రణావసరమునవలెనే, యీ ద్వితీయభాగ (ఉత్తర భారత - హిమాచలప్రాంతము) ముద్రణావసరమునగూడ అస్మత్పరమాపులగు బ్రహ్మశ్రీ చతుర్వేది అమరేశ్వరశాస్త్రి గారు దయతో సముచితముద్రణభారమంతయు వహించి

ముద్రింపించి సర్వాంగసుందరముగ వెలయింపజేసి, 1953
డిసెంబరు నెలలో జరిగిన శ్రీ సీతారామసామాజ్యపట్టాభిషేక
మహోత్సవసందర్భమున దానిని శ్రీ కోదండరామాంకితము
గావించుభాగ్యమును గలిగింపజేయుటచే శ్రీశాస్త్రిగారికిని, ఇట్టి
యపూర్వామూల్యగ్రంథమును స్వాథాపేక్షారహితముగను,
భక్తిశ్రద్ధాపురస్సరముగను, అంతరంగిక కైంకర్యప్రధానము
గను, సర్వస్వామ్యపరిత్యాగపూర్వకముగను మా సంఘము
నకు గట్టిపెట్టినందులకు రచయిత, శ్రీ రాగం వెంకటేశ్వర్లు
గారికిని మాకృతజ్ఞతాభివందనములు.

భక్తయాత్రికుల కత్యంతసాహాయ్యకరముగ నుండునను
తలంపుతో సంఘపక్షమున నీగ్రంథముద్రణమునకు దలపెట్టితి
మని సూచించినంతనే మిత్రుల నేకులు ధనసాహాయ్యము
గావించిరి. అట్టివదాన్యుల కెల్లరకు మా సంఘపక్షమున
గృతజ్ఞతాభివందనముల గావించుచున్నాము.

యాత్రికులకు, వినోదప్రయాణోత్సాహులకు, వ్యాపార
పరులకు నత్యంతోపకారమై, పిన్న పెద్దలచేతను, బత్రికాధి
పతులచేతను, బ్రభుత్వప్రధానోద్యోగులచేతను బహుముఖ
ముల గొనియాడబడి యావదాంధ్రసోదగుల మన్ననలకు నిదాన
మగుటచే నచిరముననే యీ ప్రథమభాగము ద్వితీయముద్ర
ణము గావించుభాగ్యము ఘటించినది. గ్రంథకర్త యిం దం
దందు బెక్కు విశేషాంశములను, నూతనచిత్రపటములను
జేర్పించుటచే గ్రంథపుటసంఖ్య మఱికొంత హెచ్చగుటకు

దోడు, ధరలు హెచ్చిపోయినను మంచి క్లెజుకాగితమునే
యుపయోగించి సర్వాంగసుందరముగను, సర్వాదరణీయము
గను వెలయింపజేయదలచుటచే దీనివెల యొకింత పెంచక
తప్పనందులకు విచారపడుచున్నాము. కాని, యభిజ్ఞు లీయం
శము సంతగ బాటింపరనియే మానమ్మకము.

పరసాహాయ్యాపేక్ష లేకుండ భారతదేశమున దశనిశల
నెసగుసమస్తతీర్థయాత్రీలు గావింప నత్యంతోపకారక మగు
ఈ భాగద్వయమును, ఆంధ్రదేశీయ సోదరీసోదరమహోదయ
మణు లెల్లరు మిక్కిలి యాదరించి, యింటింట, నొకటి
యుండునట్లు వెంటనే స్వీకరించి, తాము కావించుయాత్రీ
లలో మాసేవను స్మరించుచు, మమ్ము మఱింత ప్రోత్సహింప
వలెనని యెంతయు విన్నవించుచున్నాము.

శ్రీరామనామక్షేత్రము,
గుంటూరు.
25-2-1957

వి థే యు లు,

శ్రీ సీతారామనామసంకీర్తనసంఘసోదరులు

యాత్రాభిజ్ఞ పండితాభిప్రాయములు

౧

అభిజ్ఞానశాకుంతలము

అంశము

శ్రీ“యాత్రామార్గదర్శి”అను నీయమూల్యగ్రంథమును సావధానముగ నామూలాగ్రముగఁ జూచితిని. ఇది ప్రతిప్రతర సోదయముగ నున్నది. ఇంతవఱకును ఇంతమహోపకారక మగు గ్రంథమును (తీర్థయాత్ర)లనుగుఱించి) కని విని యెఱుఁ గను ఇది గుంటూరు శ్రీ సీతారామనామసంకీర్తన సంఘము వారిప్రకటనలలో నత్యుత్తమము. యాత్రీకులకుమాత్రమే గాక ప్రతి ఆంధ్రభారతీయ కుటుంబమునకును ఐహికాముష్మికానందనాయక మయి, చదువఁజదువ మనఃశోత్రినేత్రము లను సుఖమయముల నొనర్చి, మహాపుణ్య విజ్ఞానప్రదాయక మయి సర్వక్షేత్రముల నీ గ్రంథము పరిహరింపఁగలదు. ప్రస్తుత విద్యావిధానములోని నిష్ఫలములయిన భూగోళ, దేశచరిత్రలకన్న నీ‘యాత్రామార్గదర్శిని’ ప్రతిభారతీయవిద్యార్థియుఁ జదువుకొనినయెడల అమూల్యజ్ఞానవిజ్ఞానముల నార్జింపఁగలఁ డని నావిశ్వాసము. కావునఁ బ్రతిపాఠశాలయందును ఈగ్రంథము, పాఠ్యగ్రంథములలో విధింపఁబడిన నత్యుత్తమము. ఈ గ్రంథమును జేఁబూని పుణ్యదేశాటనమునకు బయలుదేరిన ప్రతిఆంధ్రభారతీయుఁడును, ఈగ్రంథమున వ్రాయఁబడినసర్వపుణ్యక్షేత్ర,తీర్థములలోనిసర్వవిషయములను తు-చ, తప్పకుండ స్వయముగ నె తెలిసికొని, మహానంద పుణ్యముల

నార్జీంచికొనఁగలఁడు. మఱియు. నాయాస్థానికభాషను దెలిసి
కొని, అచ్చటి తనయనసర మగుసర్వకార్యములను నెఱవేర్చి
కొనఁగలఁడు. పకానవ్రతము గలవాఁడుగూడఁ దమవ్రతమునకు
భంగములేకుండఁ దీర్థయాత్రలను అనాయాసముగఁ జేసికొని,
పుణ్య, ఆనందభారములతో నిలు చేరవచ్చును. ఆయాక్షేత్ర
ములందుఁ జేయవలసినతీర్థవిధులు, తర్పణములు, క్షేత్ర
వాసులు పండాలు మున్నగువారి చర్యలు, ప్రియినులు,
బస్సులు, ప్రయాణపుఖర్చులు మొదలగు నశేషవిశేషములును
ఈ గ్రంథమువలన సులభముగఁ దెలిసికొని, అశేషాంధ్రభార
తీయులును, దీర్థయాత్రాఫలమును బూర్తిగ సంపాదించు
కొందురుగాక ! మఱియు, పుణ్యక్షేత్రములం గల, దేవా
లయములయు, నదీనదములయు, ఇతర విచిత్రవిశేషదృశ్యము
లయు ఛాయాపటములుగూడ నీగ్రంథమం దుండుటచే స్వల్ప
భేదముతో సర్వవిషయములను గనులారఁ గన్గొనిన ఆనందము
గూడ యాత్ర చేయలేనివారలకును గలుగును. కాన యాత్ర
చేయ నవకాశము లేని యేయాంధ్రుఁడయినను, నిత్యము
నీ గ్రంథమును జదువుకొనుచు, దీర్థయాత్రాఫలమును సంపా
దించికొని ఇహపరసుఖముల నందుఁగాక.

గుంటూరు, }
16-11-53

ఇట్లు,
కాశీ కృష్ణాచార్య

దృశ్యప్రపంచముకంటె అదృశ్యప్రపంచము పలురెట్లు పెద్దది. బాణముకొస మోపదగినంతతక్కువస్థలములో లెక్కలేనన్ని భూతములుండవని వేదములలో చెప్పబడినది. మానవునిమనస్సుపైని మంచిగనో చెడ్డగనో ప్రభావమును గన్న అపగల్గినశక్తు లదృశ్యములై జగత్తున వ్యాపించియున్నవి. సత్త్వగుణమూర్తి యైనమహానుభావునిచెంత సాత్త్వికతరంగములు వ్యాపించి సామాన్యమానవులలోగూడ శాంత్యానందాద్యనుభవములను గల్గజేయుచుండును. ఇట్టి యాధ్యాత్మిక వాతావరణ మేర్పడుటకు కారణము లెన్నియో కలవు. అదృశ్యరూపములో నున్న ఋషులయొక్కయు, దేవతలయొక్కయు ప్రభావమువలనగాని, పురాతనసంఘటనలప్రభావమువలనగాని, వాతావరణ విశేషములవలనగాని యిది యేర్పడవచ్చును. ఇటీవల హిమాలయపర్వతసంచారము చేసి తమయనుభవములను గ్రంథస్థముచేసిన శ్రీప్రణవానంద స్వాములవారు, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయముచే ప్రచురింపబడిన తమగ్రంథమునందు హిమాలయములలో కొన్నిచోట్లకు వెళ్లినప్పటికి మనస్సు బాహ్యప్రసారమును విడిచి యంతర్ముఖ మగుటకు సహజముగనే శక్తిమంత మగునని వ్రాసియున్నారు. “పుణ్యక్షేత్రములలో నేమున్నది? అంతయు మనమనస్సులోనే యున్నది” అనునాస్తికులును, మెట్టవేదాంతమును ఇట్టి యంశములను గుర్తింపదగును. ఎందరో సాధ

కులు ఆయా క్షేత్రములలో సాధనములను చేసి త్వరలో సిద్ధిని పొందుటయు మనము చూచుచున్నాము.

పుణ్య క్షేత్రసంసేవనప్రభావము హిందూమతగ్రంథములలో మిక్కిలి నొక్కి చెప్పబడినయంశములలో నొకటి. తీర్థస్నానమహిమ వేదములలోనే పలుతావుల పేర్కొనబడినది. వదులు సుదీర్ఘములుగా నున్నను అందు తీర్థప్రదేశములలో స్నానముచేయుటలో పుణ్యవిశేష మున్నదని తైత్తిరీయసంహిత చెప్పుచున్నది. ఇతరప్రదేశములకంటె తీర్థ మేరీతిగా మిన్నయై యున్నదో యట్లే, తీర్థములో స్నానముచేయువాడు సాటిమానవులలో గొప్పవాడగునని యందు చెప్పబడినది. “యో తీర్థే స్నాతి స తీర్థమేవ సమానానాం భవతి.”

ఇట్లుండ హిందూమతమునుగూర్చి పరిణామసిద్ధాంతముల నల్లువారు తీర్థయాత్రాపద్ధతి మొన్న మొన్న వచ్చినదనుట తద్జ్ఞులకు హాస్యాస్పదముగా గనుపట్టును. సనాతనమైన యీతీర్థసేవాపద్ధతి నైతిహాసికప్రథితపురుషులెల్లరు సేవించిరి. శ్రీరామచంద్రుడు తీర్థములను సేవించెను; అర్జునుడు సేవించెను; పురాణవాఙ్మయమంతయు తీర్థమహిమలను వేనోళ్ళ చాటుచున్నది.

మంత్రప్రయోగవిధానముచే దేవతా సాన్నిధ్యము గల్పింపబడిన దేవాలయములు పుణ్యక్షేత్రములలో ముఖ్యకేంద్రములై యున్నవి. ఈ విధానము వేదములలో సార్వత్రికముగ గోచరించుచున్నది. ఆంజనేయుడు సీతను నెదకుటలో “దేవతాయతనేషు చ” దేవాలయములనుగూడ గాలించి

నాడని రామాయణములో చెప్పబడినది. రుక్మిణీదేవి వివాహమునకు ముందు ఊరిబయట నున్న దేవాలయములో పూజ చేయుటకు వెడలెనని భాగవతములో నున్నది ఇట్లు దేవాలయవిధానముకూడ సనాతనమై యలరారుచున్నది.

తాకికదృష్టితో చూచినను కాశీరామేశ్వరాదిపుణ్యక్షేత్రయాత్ర ప్రముఖస్థానము నాకరిమించుచున్నది. ప్రాంతభాషాప్రియుక్తభేదములను విస్మరించి యేకదేశీయులమని భారతీయులెల్లరు భావించుటకు గావలసినజాతీయదృష్టి దీనివలన నేర్పడినంతగా మరిదేనివలనను ఏర్పడలేదు. విశాలదృష్టి, బహువిషయపరిజ్ఞానము మున్నగునవాంతరఫలములు తీర్థయాత్రల కున్నను ముఖ్యఫలము ధార్మికము, ఆధ్యాత్మికము అని మఱవరాదు. జన్మయెత్తినతర్వాత చేయవలసిన ముఖ్యకృత్యములలో అఖలభారతీయతీర్థయాత్ర యొకటి, యని మనవారు మొదటినుండియు భావించుచున్నారు.

ఇట్టి అత్యుత్తమవిషయమును తీసికొని భక్తశిఖామణులు శ్రీరాగం వేంకటేశ్వర్లుగారు సుబోధముగాను, సకలజనచేత మోదకరముగాను ఈ గ్రంథమును రచించి పుణ్యతీర్థజగమిషువులకు మార్గప్రదర్శనమును గావించి, తటస్థులకు తీర్థజగమిషను గల్గించుచున్నారు. ప్రయాణములలో కావలసిన తాకికజ్ఞానము మొదలు ఆయాతీర్థముల పౌరాణికప్రాశస్త్యమువరకు సమస్తవిషయములను వీ రీగ్రంథమున నెల్లడించి “తీర్థయాత్రాకల్పతరువు” అని పేరిడదగిన యీ యుత్తమగ్రంథమునకు, వినయశీలురగుటచే “యాత్రామార్గదర్శి” అను

నిరాడంబరమైన పేరు నిడిరని గ్రహింపవలయును. యాత్రలకు వెళ్ళనివాగుకూడ నింటియొద్ద కూర్చుండి యీ గ్రంథమును పఠించుచో యాత్రాఫలములో నొకయంశమును పొందగలరని నేను హృదయపూర్వకముగ విశ్వసించుచున్నాను. రచనా ఫలముకూడ ఎట్టివారికిని చవులూగున ట్లున్నది.

కల్లకపటములు లేక ఆబాల్యము పరమేశ్వరచరణారవిందసేవాసంసక్తచిత్తులై సంస్కృతాంతఃకరణులైనందుననే శ్రీ వెంకటేశ్వరులుగారి కిట్టిపవిత్రరచనయందు బుద్ధి ప్రసరించుటయు, ఆరచన అనర్గళముగా ఆకర్షకముగా సాగుటయు సంభవించినవి. ఈ గ్రంథము వారిని మరింతపవిత్రులను గావించిన దనుటలో సందియము లేదు. వారిదివరకు అనేక పర్యాయములు తీర్థయాత్రాసంసేవనఫలము పొందిరి. ఇప్పుడు ఇతరులచే నట్టియాత్రలను చేయించుఫలమునుగూడ పొందుచున్నారు. ఇదివరకైనను రాగం సోదగులును, తన్మిత్రులును శ్రీరామనామక్షేత్రమునను, గుంటూరు మండలమునను, ఆంధ్రావనిని, అఖిలభారతభూమియందును క్రమముగా భక్తి బీజములను నాటి, దోహదము చేసి, ఆక్షేత్రములను ఆధ్యాత్మిక సస్యసంపన్నములనుగా, భక్తిఫలభరితములనుగా, ధర్మపరిమళవాసితములనుగా చేయుట కపారకృషి చేసి జన్మను సార్థక మొనరించుకొనుచున్నారు.

ఆంధ్రదేశమం దంతటను సువిశ్రుతమై ఆంధ్రదేశమందలి ఆధునికాధ్యాత్మికసంస్థలకు తలమానికమైన శ్రీరామనామక్షేత్రము, శ్రీసీతారామనామసంకీర్తన సంఘము, రామ

కోటి ఉత్సవములు, రామనామప్రచార (మోటారు) శక
 టము — ఇవి యీవిశుద్ధచేతస్కుల నృప్తివిశేషములై వీరి
 నిష్కళంకభగవద్భక్తికిని, అకుంతితకార్యదీక్షకును, అసాధా
 రణకర్మకౌశలమునకును శాశ్వతచిహ్నములుగా నేర్పడి నేటి
 కలికలుషితమానసికవాతావరణము నైంద్రజాలికశక్తితో
 సంస్కరించుచు బహుముఖ ప్రచార్యమాణనాస్తికభావాంధ
 తమసములో నాశాజ్యోతులై, యాస్తికుల కెల్లరకు శిరో
 ధార్యములై, సంసేవనీయములై యలరారుచున్న ననుటలో
 సంశయ లేశము లేదు. అట్టి దివ్యసన్నివేశమునుండి వెలువడు
 చున్న సకలాస్తికోపకారకమైన యీ గ్రంథమును, తత్క
 ర్తను పాఠకులకు పరిచయముచేయుభాగ్యము నాకు గల్గినదని
 యానందించుచున్నాను.

విజయవాడ, }
 17-11-53.

ఇట్లు,
 జటావల్లభుల పురుషోత్తము.

స్థూలవస్తువులపై కన్నుంచి, తాత్త్వికుడు సూక్ష్మభావములను గ్రహించును. అంతరంగమున సూక్ష్మభావములను సమీక్షించి, కవి వానికి రూపుమాపు లొసగును. తాత్త్వికుడును కవియు నై నవ్యక్తి పైచూపులో జూపులపొందునందు కావ్యసృష్టిని కాంచును. ఇతడు అర్థనారీశుని బోలువాడు.

పరిశీలనమునకు ధ్యానము తోడైనపుడు, తాత్త్వికునకు కవి జోడైనపుడు ప్రాణప్రదీప్త మైనసాహిత్యము జనించును తాత్త్వికుడు కానికవి అంతర్ద్వప్తి నెఱుగనిసామాన్యుడు కాని సాధకుడు కాడు. ఆదర్శకవి ఇత డనుట కల్ల. కవిత్వమహత్త్వము నెఱుగనితాత్త్వికుడు పాఠకలోకమున రసార్ణవమును సృజింప నేరడు. కడలియెడదను పండువెన్నెల స్పృశించునపుడు. దశ దిశలందు పులకలు పుట్టించుసాగరసంగీతము జనించునట్లు పూర్వోక్తశక్తులు రెండును ఒకేపరిష్కంగమున కలిసినపుడు ఉదాత్తజగత్తు ఉద్భవించును. పూతకవితను కను ఆలుమగలు మననభావనములు. ఈ జంటశక్తులను నిజహృదయకల్యాణ మంటపమున జేర్చుమహానీయుడు స్థూలసూక్ష్మప్రపంచముల నేలుపాలకుడై యుండును. ఇతడు సమాధిస్థు డైనసంయమిందుగ్రిడు ; మునీందుగ్రి డైనకవీందుగ్రిడు. 'నానృషిః కురుతే కావ్య' మనుసూక్తినుండి మనము గ్రహించు పాఠ మిదియే! సమాధిస్థు డైనసంయమియే మఱొకముహూర్తమున నటరాజై నృత్య మొనరించును.

వసుంధరలోనివివిధదృశ్యములందు సృష్టికర్తరచనమును పరిశీలించి, కళోపాసకులును, సాధకులును రసభరితస్యాంతులగుచుందురు. ఈపరిశీలనకై వారు స్థానస్థానములందు పరిభ్రమణ మొనరింతురు. జ్ఞానపిపాసువులై విజ్ఞానయాత్రికులై, ప్రపంచపథికులై, ముక్తిదూతలై లోకోపకార మొనరించి వారు తరింతురు.

సహస్రాబ్దులనుండి బహుసీమలనుండి యాత్రికుల నాకర్షించినపుణ్యభూమి భారతభూమి.

భారతావని కేవల మొకదేశము కాదు. ఖండమే యైనను, సంపూర్ణ వసుంధరావలయసంక్షేపవివరణ మదియని తెలుప జెల్లును సర్వసీమల శీతోష్ణస్థితులు, నైసర్గికపరిస్థితులు, గగనచుంబికుధరములు, సుదీర్ఘస్రవంతులు, విశాల కాసారములు, సాంద్రకాంతారములు ఇందు గలవు. రసపుత్ర సీను ఎడారియేయైనను, అందలి యిసుక రేణువులు బహుళ భాస్వదాశయసందీపితవాలుకాస్తూపములు, కాకురూపము నుండి కై బరువరకును, కన్యాకుమారినుండి కాశ్మీరమువరకును చరించు జిజ్ఞాసువుమానసదిశావలయము విశాలమగును.

పలుమాఱులు భారతప్రదక్షిణ మొనరించుచు, విద్యాభ్యాసము చేయుభాగ్యమును భగవంతుడు నాకుప్రసాదించెను.

మూడుమహాసముద్రములు ఐక్యకంఠమున అనంత, ఆనంద గీతిక నాలపించుచు, కన్యాకుమారిని ప్రస్తుతించుచు, భారతాంబకు, పాదప్రక్షాళన మొనరించుచుండును. వత్సరమున నొకవేళ నిందు నిండుచందురుడును, బాలభాస్కరుడును

రెండుతీలుల జ్యోతిర్మయములైన తిలకములై భారతాంబ
 భాగ్యమున కచ్చెరువొందు గగనసీమంతినీఫాలతలమున పరిధ
 విల్లుచుండును. జ్యోత్స్నాలోకితయైన భారతజనయిత్ర తోడ్
 డనే కనకవసనసుందరియై కడలికెరటాలపై నుజ్జూతలూగు
 నవుడు చూచుకళోపాసకుని హృదయమున ఆనందరత్నా
 కరము ఉత్తాలలరంగసంకులమై ఉప్పొంగదా? రామేశ్వరము
 దెస నులుకులెత్తు పయోరాశివీచికలు భువిపై నెలసిన పరమ
 శివుని సేవింప నువ్విల్లారుభ క్తగణములట్లు తోపవా? వనచర
 సహితుడై వార్ధిలో వారధి నెపుడో రఘూద్వహుడు నిర్మిం
 చినచోటు జేరినపుడు రామభక్తు డొందునానందానుభూతి
 అనిర్వచనీయము కదా? పిండిజమ్మాలనుండి శ్రీనగరము చేరి
 నిషాద్ బాగ్ పాలిమాడుమహోద్యానవనముల నవలోకించి,
 మంచుమలపై మసలి, ప్రకృతిరమాసౌందర్యమునకు కన్నుల
 నప్పగించి, హరగిరిజలు గిరికావరూధినులు మసలినతావులను
 తిలకించునపుడు దివినుండి భువిమీదికి నిలింపులు దిగుచో టది
 యని ఊహించి పరమపరితోషమునందెదముకదా! లింగోద్భవ
 సమయమున పూతగాంగర్పురీతోయమందు స్నానమొనరించి
 పిశ్యనాథుని సేవించినపుడును రామపదచిహ్నతములై రజత
 భస్మరాసులట్లు వెలయుసరయూసైకతశ్రేణులపై సంచరించి,
 శ్రీరామజన్మస్థానమందలి ఎనిమిదివేల రామమందిరములను
 నిలోకించినపుడును, కాళిందీపులినతలమున మసలి, బృందా
 వనవీధులందు చరించి, వ్రజవనితాసహితుడై గిరిధారి కావిం

చిన రాసక్రీడల దలచినపుడును, కృష్ణవంశీవనిర్గతగానలహరీ
 ప్లావితమధురాపురీసరిసరస్థలములందు సంచరించినపుడును,
 బదరికాశ్రమ కేదాశనాథగంగోత్తరీయమునోత్తరీ బ్రహ్మవర్త
 కుశావర్తములను బ్రహ్మగిరిమీది గోదావరీజన్మస్థలమును,
 బ్రహ్మరణ్యమందు కృష్ణవేణిపుట్టినచోటును, సర్మదాతీరవిల
 సిత, శుభ్రజ్యోత్స్నాలోకితసౌందర్యసంశోభితప్రమోదప్రదీప్త
 ప్రస్తరగిరులను, కఠోరదీక్షును పూని త్వగస్థిమాత్రావశిష్ట
 డై నతథాగతుని తపశ్శక్తిచే పునీత మైనబోధిమృతల
 మును, వారణాసి కనతిదూరమందలి మృగదావమును. సర్మదా
 నదప్రాంతసహస్రధారలను, చారుశారదచంద్రికాసంధీపిత
 మైనతాజమహాలును, లోకమాత సీతకన్నీటితో పూతమైన
 పరిహారమును, ప్రాచీనచారిత్రకాంశములను కన్నులకు గట్టి
 నట్లు ప్రకటించు అజాంతాయెల్లోరాబాదామీ ఎలిఫెంటా
 గుహలను, మెహంజోదొరా హరప్పా హంపి తక్షశిల నలం
 దాస్థానములను, సహస్రాబ్దిములచారిత్రకవిషయముల కాట
 పందిరియైన కైబరుకనుమను, వనశంకరి, వింధ్యవాసిని,
 మీనాక్షి, కామాక్షి, భవాని, భ్రమరాంబ, దుర్గ, జ్ఞాన
 ప్రసూనాంబాదులు నెలసినతావులను, శివాజీ జీవితఘట్టము
 లైన ప్రతాప్గఢ్ సింహగఢ్ దుర్గములను, రాణాప్రతాపాదుల
 పదస్పర్శచే పునీతమైన రాజస్థానమును, మనోహరజైనదేవా
 లయములతో నెలయు ఆబూశిఖరమును, సిక్కులచే నిర్మింప
 బడినస్వర్ణమందిరములతో విరాజిల్లు అమృతసరస్సు నాందేడ్
 కోహలో గుజరన్వాలా మున్నగు గురుద్వారములను నవద్వీప

నడియావల్లభి విక్రమశిలశాంతిపుర విద్యాపీఠములను నైమి
 శారణ్యవింధ్యారణ్య, బ్రహ్మారణ్యదండకారణ్యములందు వెలయు
 ఆశ్రమములను, మునిసమాధిసముద్భవపవిత్రభావధునీసంసిక్త
 తపోవనములను పరిశీలించినపుడు విజ్ఞానయాత్రకునిహృదయము
 బ్రహ్మనందభరితము కాదా? శిలలందును అలలందును ప్రజ్ఞాన
 భరితసూత్రములను, సుజ్ఞానబంధురసిద్ధాంతములను తాత్త్విక
 కవులు గ్రహింతురుకదా! వేయిసన్మలందు బహుశగ్రంథము
 లను పఠించినపుడు చేకుఱుజ్ఞానముకంటె ఒక్కజన్మయందు
 పూర్వోక్తవిధమున భారతకువలయమును జిజ్ఞాసాపూరిత
 హృదయముతో విలోకించినపుడు లభించువిజ్ఞానము ఘనతర
 మైనది. ఈరీతియాత్ర భక్తిజ్ఞానకర్మయోగములందు సాధకుని
 సిద్ధహస్తుని చేయును. వజ్రసంకల్పేచ్ఛాశక్తులను దృఢనిశ్చయ
 స్థితప్రిజ్ఞలను ఆతనికి ప్రసాదించును. ఆత్మసాక్షాత్కార,
 ఈశ్వరసాక్షాత్కారముల నంది, ఆత్మజ్ఞానసముద్భవ ఆత్మ
 విశ్వాసముతో ఆతడు “అహం బ్రహ్మస్మి”యనుమహావాక్తు
 నుచ్చరించును. ఈయదారాశయసిద్ధిని దృష్టియం దిడికొనియే
 మనపరివ్రాజకులు పెక్కు ఇక్కట్లను లెక్కనేయక భారత
 భూమియందును, ఇతర విషయములందును ప్రబోధప్రచార
 ములు సలుపుచు సంచరించిరి. జీవితనిర్వహణమున ఒకానొక
 ఘట్టమున ఐహికసుఖములకు జలాంజలి నిచ్చి, గృహస్థాశ్రమ
 ములనుండి తరలి, బహుయోజనములు నడచినడచి మన
 పూర్వపురుషులు వనస్థులు లందు నివసించి మనననిదిధ్యాసన
 ధ్యానసమాధులం దారితేటి, ముక్తిని ముంజేతికంకణము

జేసికొనిరి. విదేహముక్తి యటుండ, జీవన్ముక్తి ఈయాత్ర వలన జిజ్ఞాసువునకు లభించును. హృదయగర్భాలయమందలి పరంజ్యోతిని అంతర్ద్వీపిలో నాలోకించి, సచ్చిదానందములం దీత షోలలాడును భారతీయసాంస్కృతిక ప్రయోజన ప్రమాదములను గ్రహించి విదేశములనుండి మెగస్తనీస్, పాహ్లాన్, యువాన్ చ్వాంగ్, అబ్దుల్ రజాక్, బెర్గియర్, టెనెర్నియర్, మర్కోపోలో, నికొలోకొంటె, ఇబిన్ బులూలూ, ఇట్ సింగ్ మున్నగుయాత్రికులు రమారమి రెండు వేల మైళ్ళదూరము సయితము నడచినడచి, మనవిద్యాపీఠములను చేరి, కాపీన ధారు లైనమనమునిముఖ్యులచరణోపాంతమున అధివసించి, అంతేవాసులై, జ్ఞానులై, నిజానుభూతినముద్భవజ్ఞానమును గ్రంథస్థ మొనరించిరి.

గుంటూరులో శ్రీరామనామక్షేత్రమును నెలకొలిపి శ్రీసీతారామనామసంకీర్తనసంఘమును నెలయించి, ఏటేట మహోత్సవములను విశేషోత్సాహముతో నిర్వహించుచు, బహువిధప్రబోధప్రచారములవలన లోకోపకారము చేయుచు, ధన్యజీవు లగుచున్నసుహృదులు శ్రీశ్రీశ్రీ రాగం ఆంజ నేయులుగారితోను, వారిసోదరులు శ్రీశ్రీశ్రీ నెంకటేశ్వరులు గారితోడను యాత్రవలన లభించు విశేషాభ్యుదయమును దృష్టాంతములతో నెఱిగించి, యాత్రికులకు బహువిధముల ప్రయోజనకారి కాజాలుగ్రంథప్రకటనము మిక్కిలి అక్కరైనదని తెలిపితిని. బహుజనమోక్షసాధనము వారి జీవిత పరమలక్ష్యము కావున పూర్వోల్లిఖితగ్రంథప్రకటనమునకై

వారు పూనుకొనిరి. సంకల్పశక్తిగలమహానీయులు కావున
అచిరములో వారి “యాత్రామార్గదర్శి”ని ప్రచురించి దేశము
వకై పంపుచున్నారు.

ఈయుద్ధగ్రంథము గంభీరభావబంధురమై సర్వాంగసుంద
రమై యుండుటచే ఆంధ్రేశారదకు, భారతాంబకు, హిందూ
మాతకు అమూల్య మైనకయి సేతయై వెలయజాలును. యాత్ర
వలన చేకూరు పరమప్రయోజనము లిందుకడు నేరిమితో వర్ణింప
బడినవి. వివిధపుణ్యక్షేత్రములను దర్శించునపుడును. బహుశ
తీర్థములను సేవించునపుడును గమనింపవలసినవిషయము లిందు
విశదీకరింపబడినవి. అవసరసమయములందుప్రయోగింపవలసిన
బహుభాషాపదము లిందు జేర్చబడినవి. అనేకసంపుటములం
దీమహాగ్రంథము క్రమవిస్తృతభావశబలతతో విలసిల్లగలదు.
ఇది కేవలము సానలుదీరిన జాతిరత్న మే కాదు.-గ్రంథశమంత
కమై తేజరిల్లజాలునని విశ్వసించుచున్నాను. పఠిత లీమణిని
గ్రహించి, సఫలీకృతమనోరథు లయ్యెదరని విశ్వసించు;

సోదరుడు,

విజయసంవత్సర
కార్తికపూర్ణిమ
20-11-1953

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి,
ఎస్. ఆర్. ఆర్. ఎండ్ సి. వి. ఆర్. కళాశాల
విజయవాడ

ప్రపంచమున, అందును ముఖ్యముగ భారతదేశమున ప్రతిమానవుడును తనజీవితములో ఎప్పుడో యొకప్పుడు తీర్థయాత్రలను సలుపుచుండును; లేదా సలుపవలెనని ఆశపడును. ఇందులకు కారణమేమి? అది మానవసహజసిద్ధవాంఛ గాన.

1. ఇంద్రియము లిందులకు వలయువాసన గల నగుటచేతను,
2. ఇహపరానందముల కిది సాధనమైన దగుటచేతను తీర్థయాత్రావాంఛ పలువురకు కలుగును.

ఇహలోకానందమును పొందతలచినవారు దిగువ 'రెండు రెండుగ' బేర్కొనబడిననియమముల నపశ్యముపాటించదగును. దినమునకు- రెండుపర్యాయములుమాత్రమే భుజించుచుండువలెను.

వారమునకు-రెండుపర్యాయములుమాత్రమే సత్సంతాన సంపాదనార్థము మిథునధర్మము ననుసరించవలెను.

పక్షమునకు-రెండుపర్యాయములు తలంటుకొనవలెను.

మాసమునకు-రెండుపర్యాయములు (ప్రతిఏకాదశి) ఊపవాసము చేయవలయును.

ఋతువునకు-మాసమున కొకపర్యాయమునకు తక్కువ గాకుండగ ఋరకర్మను చేయించుకొనవలెను.

అయినమునకు-రెండుపర్యాయములుమూడేసిమాసములకొక పర్యాయము గర్భశోధనాషధమును సేవించవలెను.

సంవత్సరమునకు-ఆరేసిమాసముల కొకపర్యాయముచొప్పున తీర్థయాత్రలను సలుపవలెను.

ఇట్టినియమముల నవలంబించువారికి ఇహపరానందములు కలుగును. ఈయమములలో తీర్థయాత్ర చాలముఖ్యమైననియమము. దీనివలన తక్కునియమము లన్నియు చరితార్థములు కాగలవు.

తప స్తీర్థం, క్షమా తీర్థం, తీర్థ మింద్రియనిగ్రహః
సర్వభూతదయా తీర్థం, ధ్యానం తీర్థ మనుష్టమమ్.
ఏతాని పంచతీర్థాని సత్యం వ్రతం ప్రకీర్తితమ్
దేహే తస్యంతి సర్వస్య తేషు స్నానం సమాచరేత్,
దానం తీర్థం, దమ స్తీర్థం, సంతోష స్తీర్థ ముచ్యతే.
బ్రహ్మచర్యం పరం తీర్థం, తీర్థం చ ప్రియనాదితా,
జ్ఞానం తీర్థం, ధృతి స్తీర్థం, తప స్తీర్థ ముదాహృతమ్
తీర్థానామపి త త్తీర్థం, విశుద్ధి ర్మనః పరా.

మహాభారతము.

తీర్థమనగా తపము చేయుట, క్షమాగుణమును కలిగియుండుట, బాహ్యేంద్రియనియమనము, అంతరింద్రియనియమనము, సమస్తప్రాణులయందును దయకలిగియుండుట, భగవద్ధ్యానమును జేయుచుండుట, సత్యవాక్పరిపాలనచేయుట, దానధర్మములాచరించుట, దమము సంతోషము, బ్రహ్మచర్యము, ప్రియము పలుకుట, జ్ఞానము, ధృతి, అనశనము అనునవి. ఈగుణములను గలిగియుండుటయే తీర్థయాత్ర యనబడును. వీని ననుష్ఠించుటయే స్నానమనబడును అనగా నెచ్చటికి వెళ్లినను దేనియందు మునిగినను, వేనిని సందర్శించినను, ఈగుణముల యావిర్భావము, వీనియుద్బోధము. వీనిప్రకాశము ఉండవలయును. ఈగుణములు లేకుండినచో ఎన్ని దేశములు తిరిగినను,

ఎన్ని నమలలో మునిగినను, ఎన్ని స్థలములను సందర్శించినను ఉపయోగ ముండదు. కావుననే పరిశుద్ధమానస ప్రివర్తనమే అన్నిటికంటె ప్రధానమైన తీర్థయాత్ర.

ఇది కలుగుటకే ఇంతమంది ప్రజ లిన్ని కష్టములకోర్చి ఇంతవ్యయప్రియాసలను సహించి, తీర్థయాత్రలను చేయుచుందురు. దేశము, కాలము, తీర్థము, వాతావరణము అనునవి మానసిక పరివర్తనముల కాకరములు. తీర్థయాత్రలవలనకలుగు ప్రధానఫలిత మీమానసికపరిశుద్ధియే. దీనినే ఆత్మవిజ్ఞానమనియు అనవచ్చును. ఏ యేస్థలము లిట్టిపవిత్రమాహాత్మ్యము కలవియో, ఆయాపవిత్రస్థలములలో సందర్శించదగిన వేవేవి కలవో, అచటి కెటుల వెళ్ళవలెనో ఏమిచేయవలెనో, తెలియక చాలమంది చాలనిబ్బందులకు లోనగుచున్నారు.

ఇట్టిలోపముల లేకుండ చేయుటకై గుంటూరువాస్తవ్యులగు శ్రీరాగం వెంకటేశ్వర్లుగారు సర్వతీర్థములను తాము స్వయముగ జూచివచ్చి, వానినన్నిటి నతివిపులముగా, అవసరమైన స్వల్పవిషయములకూడ విడువకుండగ వలయుఛాయాచిత్రములతో సంగ్రహముగను. సుందరముగను ఈ “యాత్రామార్గదర్శి” అనుపుస్తకమును వ్రాసి శ్రీసీతారామనామసంకీర్తనసంఘము ద్వారా ప్రచురించిరి. ఈపుస్తకమును వాయుటలో వీరుపడిన శ్రమ ప్రతియాత్రికునికిని బాగుగా తెలియగలదు. ఇదివరలో యాత్రచేసికూడ తెలిసికొననిమాతనవిషయము తెన్నింటినోయిందుమూలమున తెలిసికొనకలుగుచున్నారము.

నేను స్వయముగ నేత్రతీర్థసంయోగముచే తెలిసికొనని కొన్ని ముఖ్యవిషయములను, ఈపుస్తకమందలి చక్షురక్షర సంయోగముద్వారా తెలిసికొనగలిగి ఆనందించితిని.

ఒకేదేశభాగమందలి యాత్రికులు మరొకదేశభాగము నకు వెళ్లినపు డచటిభాష తెలియక తమకు నలయుకార్యములను జరుపుకొనజాలక పడుబాధలనంతములు. ఇవి అనుభవైక వేద్యములు. అనుభవజ్ఞు లగునీగ్రంథకర్తగారు యాత్రిలో నవసరమగునన్ని మాటలకును, అవసర మగుపెక్కువాక్యములకును హిందూదేశమందలి ప్రధానభాషలు 10కి చక్కనిపర్యాయపదముల నిచ్చిరి. మరియు అన్ని మతస్థులకును, అధునికులకు సనాతనులకును వలయు అన్ని యాత్రాస్థలములను గురించికూడ వీ రీపుస్తకమున చేర్చి వివరముల వ్రాసి మహోపకార మొనర్చిరి. యాత్రికులకు కావలసిన గమనించవలసిన యావద్విషయములను వివరముగ వ్రాసిరి ఇది యాత్రికులపాలిటి కరదీపిక. ఈపుస్తకము నాకు చాల ఆనందము చేకూర్చినది.

యాత్రికులేగాక పవిత్రస్థలవిశేషముల తెలిసికొని యానందించువారుకూడ దీనిని చదువుకొని, ఉపయోగపరచుకొని యానందించి, ధన్యు లగుమరుగాక? దీనిని ప్రచురించిన శ్రీసీతారామనామసంకీర్తనసంఘమువా రీసత్కార్య మొనర్చినందులకు సంజ్ఞాఘ్నులు.

ఇట్లు,

డుముక్కలవారిరామానుజ
కూటము - విజయవాడ,

21-11-53.

ఆ.చి. శ్రీమన్నారాయణాచార్యులు,
కార్యదర్శి,

శ్రీనివాసద్వైతప్రచారసంఘము.

వివిధ దక్షిణయాత్రామార్గములు

భారతదేశము నలుమూలలగల క్షేత్రముల నొకేసారి దర్శింప నెల్ల రకు పీలుగలుగదు ; గాన వివిధమార్గములలో పలుసార్లుపోయి దర్శించు లాగున క్రిందమార్గములు పొందుపర్చబడియున్నవి. ఇందలి మైళ్ళు, చాక్సీలు వైక్షేత్రమునుండి దిగువక్షేత్రమునకు గుర్తించబడియున్నవి. 'వయా' అనగా రైల్వేకు, బస్సురూట్లకు సంబంధించిన జంక్షనులేగాని క్షేత్రములుకావు. ఇందలి చాక్సీలన్నియు మెయిలు చాక్సీలు.

1500 మైళ్ళకు తక్కువగాని చుట్టుప్రయాణములకు రైల్వేవారు ప్రతి రూ. 100 లకు రూ. 25 లు మినహాయించి చాక్సీకట్టి టిక్కెట్లు నిచ్చెదరు. ఆ టిక్కెట్లు 3 మాసములవరకు చెల్లును. అవి స్టాండ్బుటూరు టిక్కెట్లనియు, సర్క్యూలర్టూర్ టిక్కెట్లనియు రెండువిధములు. మొదటిరకపు టిక్కెట్లలో పోదగిన మార్గమును వారే నిర్ణయించెదరు. రెండవ రకపు టిక్కెట్లకు మార్గమును మనయిచ్చ వచ్చినట్లు 1500 మైళ్ళకు మించెడి చుట్టుప్రయాణమును ననమే నిర్ణయించుకొన వలెను. రెంటికిని వారు రూ. 100 లకు రూ. 25 లు తగ్గించెదరు. కాలము రెంటికిని 3 మాసములే.

రైలు, బస్సు, 4వ వంతుతగ్గింప
అసలుచాక్సీ, బడిన చాక్సీ.

యాత్రామార్గవివరము

1. సంపూర్ణదక్షిణయాత్ర	3392 మై. రు 120- 3-0 రు 88-10-0
2. రామేశ్వరయాత్ర	1773 మై. 58-12-0 44- 3-0
3. రామేశ్వరకన్యాకుమారియాత్ర	2131 మై. 73- 3-0 64-15-0
4. రామేశ్వర, మైసూరుయాత్ర	2602 మై. 87- 0-0 65- 4-0
5. మైసూరు, కూర్గ్, ఉడిపి, గోకర్ణయాత్ర	2159 మై. 71- 0-0 58- 4-0

వైచాక్సీలలో బస్సుచాక్సీలుగూడ కలసియున్నవి. కాని, రైల్వేవారికి బస్సుచాక్సీలతో సంబంధములేదు. అందుచేత బస్సుచాక్సీలకు, వానికి సంబంధించిన మైలేజిని మైసూరునుండి తగ్గించుకొని రెక్కమాచుకొనవలెను.

1. సంపూర్ణ దక్షిణయాత్రామార్గము

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళ చార్జి	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళ చార్జి
గుంటూరు	0	నాగపట్నం	15 00- 8
నెల్లూరు	155 05- 1	నాగూరు	4 0- 3
గూడూరు (వయా)	22 0-12	తంజావూరు (తిరిగి)	53 1-12
కాశవాస్తి (రేణిగుంట)	46 1- 8	తిరుమనాపల్లి (వయా)	31 1- 1
తిరుపతి	12 0- 6	*శ్రీరంగం (బస్సు)	8 0- 5
అరక్కోణం (వయా)	47 1- 8	తిరుచినాపల్లి (తిరిగి)	8 0- 5
కంచి	17 0- 9	రామ నాథపురము (వయా)	131 4- 5
అరక్కోణం (తిరిగి)	17 0- 9	*నవపాషాణము	10 0-10
తిరువళ్లూరు	17 0- 9	*రామ నాథపురం (తిరిగి)	10 0-10
*బస్సు శ్రీ పెరుంబమాడు	10 0- 6	*దర్భశయనం	9 0-10
*మద్రాసు (బస్సు)	26 0-14	*గామనాడ్ (తిరిగి)	9 0-10
చెంగల్పట్టు (వయా)	35 1- 3	రామేశ్వరము (వయా)	33 1- 2
*పక్షిత్థం, తిరుకనకుండం	9 0- 5	ధనుష్కోటి	23 0-12
*మహాబలిపురం	10 0- 6	రామేశ్వరము (తిరిగి)	23 0-12
చెంగల్పట్టు (తిరిగి)	19 0-10	మానచుభురై (వయా)	70 4- 1
విళ్ళుపురం (వయా)	64 2- 2	మధుర	30 1- 1
పాండిచేరి	24 0-12	డిండిగల్లు (వయా)	38 1- 4
విళ్ళుపురం (తిరిగి)	24 0-12	పళిని	36 1- 3
చిదంబరము	52 1-12	డిండిగల్, మధుర, (తిరిగి)	74 2- 7
మాయవరం (వయా)	23 0-12	విరుధునగల్ (వయా)	27 0-15
శంభకోణము	20 0-11	శ్రీవిల్లిపుత్తూర్	26 0-14
తంజావూరు (వయా)	24 0-13	శంకరనయనార్కోవిల్	27 0-15
*తిరువాడి	7 0- 8	టెన్ కాళి (వయా)	23 0-12
తంజావూరు (తిరిగి)	7 0- 8	*కుక్కాళం	3½ 0- 8
మాన్నారుగుడి	27 0-15	టెన్ కాళి (తిరిగి)	3½ 0- 8
తిరువారూర్	15 0- 8	అంబానముద్రము	29 1- 0

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జి	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జి
సర్పాదేవి	9 రు0- 5	శృంగేరి	52 రు2- 4
తిరునల్వేలి	12 0- 6	షిమోగా (తిరిగి)	52 2- 4
శ్రీవైకుంఠం	18 0- 9	బిరూరు, అరిసికేరి, హస్సన్	97 3- 8
అశ్వారతిరునగరి	3 0- 2	బేలూరు	24 1- 1
తరుచ్చందూర్	17 0- 9	హళేబీడు	10 0- 8
తిరునల్వేలి (తిరిగి)	38 1- 4	హస్సన్ (తిరిగి)	34 1- 9
•తోతాతిరి (నాంగునేరి)	19 0-10	శ్రీవణబేలగోల	38 1- 4
•శుచేంద్రము	42 1-12	హస్సల్ (తిరిగి)	36 1- 4
•కన్యాకుమారి	9 0- 4	కృష్ణరాజసాగర్	66 2- 3
•తిరినేంద్రం	52 1-14	మైసూరు	8 0- 4
వర్కాల (జనార్ధనం)	26 0-14	శ్రీరంగపట్నం	9 0- 8
క్విలాన్ (వయా)	14 0- 8	•మేలుకోట	20 0-14
లైక్కం	80 2-11	•శ్రీరంగపట్నం (తిరిగి)	20 0-11
ఎర్నాకులం	12 0- 6	బెంగుళూరు	77 2- 9
కాడవీ	17 0- 9	హిందూపురం (వయా)	63 2- 1
పోరనూర్ (వయా)	48 1- 9	•రేవాక్షి	9 0- 5
కన్హాన్ గాడ్ (వయా)	147 4-13	•హిందూపురం (తిరిగి)	9 0- 5
•అనంబా శ్రీచము	3½	గుంటకల్	113 3-11
కన్హాన్ గాడ్ (తిరిగి)	3½	గాజులపల్లి (వయా)	99 3- 4
మంగుళూరు	45 1- 2	•చుహనంది	3½ 1- 0
•ఉడిపి	33 1- 2	•గాజులపల్లి (తిరిగి)	3½ 1- 0
•గోకర్ణము	100 4- 0	గుంటూరు	160 5- 4
•షిమోగా (వయా)	150 5- 0	బస్సుమాన్	3392 120-3-0

2. రామేశ్వరయాత్ర

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జి	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జి
గుంటూరు	0	కూడూరు (వయా)	22 0-12
నెల్లూరు	155 5- 1	కాళహస్తి	45 1- 8

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జీ	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జీ
వీరేడు	6 రు0- 4	ధురై, రామనాథపురం	131 రు4- 5
తిరుపతి	6 0- 4	నవనామణము	10 0- 6
పాకాల, కాట్వాడి (వయా)	70 2- 5	రామనాథ్ (తిరిగి)	10 0- 6
తిరువణ్ణామలై	58 1-15	దర్భశయనం	9 0- 5
కాట్వాడి (తిరిగి)	58 1-15	రామనాథపురము (తిరిగి)	9 0- 5
అరక్కోణం (వయా)	38 1- 4	రామేశ్వరము	33 1- 2
శంజీవరం	17 0- 9	ధనుష్కోటి	23 0-12
అరక్కోణం (తిరిగి)	17 0- 9	మానమధురై (వయా)	70 2- 5
మద్రాసు	43 1- 7	మధుర	30 1- 0
చెంగల్పట్టు (వయా)	35 1- 3	డిండిగల్లు (వయా)	38 1- 4
పక్షి తీర్థం	9 0- 5	పశని	36 1- 3
మహాబలిపురము	10 0- 6	డిండిగల్లు	36 1- 3
చెంగల్పట్టు (తిరిగి)	19 0-10	తిరుచునాపల్లి (వయా)	58 1-15
విల్లుపురం, కడలూరు (వయా)	64 2- 2	శ్రీరంగము	8 0- 5
చిదంబరం	52 1-12	నృధావలం, విల్లుపురం	103 3- 0
శుంభకోణం	43 1- 7	మద్రాసు	99 3- 4
తంజావూరు	24 0-13	హన్నూరు (నిడుబ్రోలు)	235 7- 9
తిరువాడి	7 0- 4	తెనాలి (వయా)	13 0- 7
తంజావూరు (తిరిగి)	7 0- 4	గుంటూరు	16 0- 7
తిరుచునాపల్లి, మనమ			<u>1773 58-12-0</u>

3. రామేశ్వర, కన్యాకుమారియాత్ర

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జీ	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చార్జీ
గుంటూరు	0	వీరేడు	6 రు0- 4
శింగరాయకొండ	100 రు3- 5	తిరుపతి	6 0- 4
నెల్లూరు	54 1-13	పాకాల, కాట్వాడి (వయా)	70 2- 5
నూడూరు (వయా)	22 0-12	తిరువణ్ణామలై	58 1-15
కాశినాథి	46 1- 3	విల్లుపురం, కడలూరు (వయా)	

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్
చిదంబరము	52 1-12	శ్రీవైకుంఠం	18 0-10
కుంభకోణం	43 1- 7	ఆళ్వారుతిరునగరి	3 0- 2
తంజావూరు	24 0-13	తిరుచ్చందూరు	17 0- 9
*తిరువాడి	7 0- 4	తిరునల్వేలి (తిరిగి)	38 1- 4
తంజావూరు (తిరిగి)	7 0- 4	*నాంగునేరి (వానమామలై)	19 0-10
నిడమరంగళం	19 0-10	*శుచీంద్రం	42 1-12
మన్నారగుడి	8 0- 5	*కన్యాకుమారి	9 0- 4
నిడమరంగళం (తిరిగి)	8 0- 5	*త్రివేంద్రం (పద్మ నాభస్వామి)	52 1-14
తిరువారూర్	23 0-12	వర్కల, (వయా)	26 0-14
నాగపట్నం	15 0- 8	క్విలాన్, టెన్ కాశీ (వయా)	64 2- 2
నాగూరు	4 0- 3	*మత్తకుళం	31 1/3 0- 8
తంజావూరు (తిరిగి)	53 2-12	*టెన్ కాశీ (వయా)	31 1/3 0- 8
శ్రీరంగము	37 1- 4	శంకర్ నాయనార్ కోవెల	23 0-12
తిరుచునాపల్లి	8 0- 5	శ్రీవిష్ణుపుష్కార్	27 0-15
మనమధురై, రామ నాభపురం (వయా)	131 4- 5	విరుధునగర్	26 0-14
*నవహామణము	10 0- 6	మధుర	27 0-15
*రామనాడ్ (తిరిగి)	10 0- 5	డిండిగల్	38 1- 4
*దర్భశయనము	9 0- 5	పళని	36 1- 3
*రామనాడ్ (తిరిగి)	9 0- 5	డిండిగల్ (తిరిగి)	36 1- 3
రామేశ్వరము	33 1- 2	తిరుచునాపల్లి, వృద్ధాచలం	131 4- 6
ధనుష్కాటి	23 --12	మద్రాసు	132 4- 5
మనమధురై (వయా)	70 2- 5	పొన్నూరు (నిడుబోలు)	235 7- 9
మధుర	30 1- 0	తెనాలి (వయా)	13 0- 7
విరుధునగర్, తిరునల్వేలి Via	98 3- 4	గుంటూరు	16 0- 7
		<u>2131 73-10</u>	

4. రామేశ్వర, మైసూరు యాత్ర

క్షేత్రము పేరు	మైళ్లు చాజ్	క్షేత్రము పేరు	మైళ్లు చాజ్
గుంటూరు	0	బెంగుళూరు	89 2-15
నెల్లూరు	155 5-1	శ్రీరంగ పట్నం	77 2-9
గూడూరు (వయా)	22 0-12	* మేలుకోట	20 0-14
కాశహస్తి	46 1-8	* శ్రీరంగ పట్నం (తిరిగి)	20 0-14
తిరుపతి	12 0-7	మైసూరు	9 0-5
రేణిగుంట, అరక్కోణం	47 1-9	కృష్ణగజసాగర్	9 0-5
కంజీవరము	17 0-9	హస్సన్ (వయా)	74 2-7
అర్కోణము (తిరిగి)	17 0-9	* సుబ్రహ్మణ్యం	100 4-8
మద్రాసు	43 1-7	* శృంగేరి	106 4-12
చెంగల్పట్టు (వయా)	35 1-3	హస్సన్ (తిరిగి)	
* పక్షి తీర్థము	9 0-5	* క్రావణ బెలగోల	36 1-4
* న హబీపురము	10 0-6	హస్సన్ (తిరిగి)	36 1-4
చెంగల్పట్టు (తిరిగి)	19 0-10	* బెల్లూరు	24 1-1
విల్లుపురం, వృద్ధాచలం, } శ్రీరంగము (వయా) }	167 5-7	* హళేబీడు	10 0-8
మనమధురై, రామనాడ్	139 4-8	హస్సన్ (తిరిగి)	34 1-2
ననసాపాణం	10 0-6	అరిసికేరి	29 1-0
రామనాథపురము	10 0-6	బెంగుళూరు	103 3-6
దర్భశయనం	9 0-5	విదురాశ్వర్థము	51 1-11
రామనాడ్ (వయా)	9 0-5	(దొడ్డకురుగాడి)	
రామేశ్వరము	33 1-2	హిందూపురం	12 0-7
ధనుమక్కటి	23 0-12	* రేపాక్షి	9 0-5
మానమధురై (వయా)	70 2-5	హిందూపురము (తిరిగి)	9 0-5
మధుర	30 1-0	గుంటకల్ (వయా)	113 3-11
డిండిగల్లు (వయా)	38 1-4	నంద్యాల (వయా)	90 2-15
పళని	36 1-3	* శ్రీకైలం (నడక, బసు)	61
హదనూరు, ఈరోడ్డు, } సెలం, జాలార్పేట్ }	238 7-11	* నంద్యాల (తిరిగి)	61
		గాజులపల్లి (వయా)	9 0-5

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్
మహానంది (బండి)	8 $\frac{1}{2}$ 1- 0	గుంటూరు	160 5- 4
గాజులపల్లి (తిరిగి)	8 $\frac{1}{2}$ 1- 0		2602 87-0-0

5. మైసూరు, కూర్గు, ఉడిపి, గోకర్ణయాత్ర

క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్	క్షేత్రము పేరు	మైళ్ళు చాజ్
గుంటూరు	0	మైసూరు (తిరిగి)	9 0- 5
మాన్యాపురంకోడ్డు (వయా)	89 2-15	కృష్ణరాజసాగర్	9 0- 5
♦దోర్నా	24	హస్సన్	74 2- 7
♦శ్రీశైలము	81	♦శ్రావణ బెలగోల	36 1- 4
♦మాన్యాపురంకోడ్డు (తిరిగి)	55	హస్సన్ (తిరిగి)	36 1- 4
గాజులపల్లి (వయా)	71 2- 5	♦బేలూరు	24 1- 1
మహానంది	8 $\frac{1}{2}$ 1- 0	♦హాశేబీడు	10 0- 8
గాజులపల్లి (తిరిగి)	8 $\frac{1}{2}$ 1- 0	హస్సన్ (తిరిగి)	34 1- 2
గుంటకల్లు (వయా)	99 3- 4	అరిసి కేరి	29 1- 0
హాప్పేట (వయా)	71 2- 5	బిరూరు (వయా)	28 0-15
♦హంపి	7	షి మోగా (వయా)	40 1- 5
♦హాప్పేట (తిరిగి)	7	శృంగేరి	52 2- 4
గడగ్ హుబ్బళి (వయా)	89 2-10	షి మోగా (తిరిగి)	52 2- 4
♦గోకర్ణము	110 4- 6	బిరూరు. అరిసి కేరి (వయా)	97 3- 3
♦ఉడిపి	100 4- 0	బెంగుళూరు	103 3- 6
మంగుళూరు (వయా)	33 1- 2	విదురాశ్వర్థము	51 1-11
♦మొక్కరా	70 2- 8	(దొడ్డకురుగాడి)	
♦తలకావేరి	25 1- 2	హిందూపురం	12 20- 7
♦మొక్కరా	25 1- 2	♦రేపాక్షి	9 0- 6
♦మైసూరు	50 2- 0	♦హిందూపురం (తిరిగి)	9 0- 5
శ్రీరంగపట్నం	9 20- 5	గుంటకల్లు	113 23-11
మేలుకోట	20 0-14	గుంటూరు	259 8- 5
శ్రీరంగపట్నం (తిరిగి)	20 0-14		2159 71-0-0

హరిద్వార్, కాశీయాత్ర

క్షేత్రము పేరు	మైలు	చాజ్	క్షేత్రము పేరు	మైలు	చాజ్
గుంటూరునుండి			అంబాలా (వయా) పహ		
మంగళగిరి	8	0-5	నాగపూర్ (వయా)		
విజయవాడ	12	0-7	లక్నో (వయా)		
డోర్నకల్ భద్రా			హరిద్వార్	111	3-10
చలంకోట్ల (వయా)	111	3-10	హృషీకేశము	14	0-8
భద్రాచలము	31	1-2	హరిద్వార్ (తిరిగి)	14	0-8
డోర్నకల్ (తిరిగి)	34	1-2	మొరాదాబాద్ (వయా)	104	3-7
మంగళ	58	2-1	బరేilly (వయా)	56	1-14
కాశీపేట (వయా)	6	0-4	బాలాము (వయా)		
వాగ్	229	7-6	వైమికాణ్యము	101	3-5
నాగపూర్	48	1-9	బాలాము (తిరిగి)	16	0-9
రామ్ శేక్	8	0-5	లక్నో	43	1-7
నాగపూర్ (తిరిగి)	8	0-5	పైజాబాద్ (వయా)	80	2-10
ఇటారి	186	6-1	అయోధ్య	4	0-3
హోషంగాబాద్	12	0-7	పైజాబాద్ (తిరిగి)	4	0-3
భూసాల్ (వయా)	45	1-8	అలహాబాద్	93	3-4
ఉజ్జయినీ	114	3-12	బెనారెస్ (కాశీ)	104	3-7
భూసాల్ (తిరిగి)	114	3-12	గయ	137	4-8
సాంచీ	28	0-15	పఠానా	281	9-0
భీల్సా	6	0-4	కుర్నోల్ (వయా) పూరి	310	9-14
ఝాన్సి	147	4-13	కుర్నోల్ (తిరిగి)	27	0-15
అగ్రా	133	4-6	సింహాచలము	259	8-5
మధుర	33	1-2	నాల్తేరు	5	0-3
బృందావనము	6	0-4	రాజపురేంద్రవరము	125	4-2
మధుర (తిరిగి)	6	0-4	విజయవాడ	93	3-0
ద్వి	94	3-1	గుంటూరు	20	0-11
కురుక్షేత్రము	97	3-3			
			మొత్తము మై.3,573	రూ.117-13	

 వివరములకు ఉత్తరయాత్రా మార్గదర్శి చూడుడు.

క్రొత్తనాణెములు 1957 ఏప్రిల్ 1 నుండి మారకపువట్టి

ప్రస్తుత కొత్త నాణెములు నాణెములు అణా పై నయాపైసలు			ప్రస్తుత కొత్త నాణెములు నాణెములు అణా పై నయాపైసలు			ప్రస్తుత కొత్త నాణెములు నాణెములు అణా పై నయాపైసలు		
0	3	2	5	6	34	10	9	67
0	6	3	5	9	36	11	అణాలు	69
0	9	5	6	అణాలు	37	11	3	70
1	అణా	6	6	3	39	11	6	72
1	3	8	6	6	41	11	9	73
1	6	9	6	9	42	12	అణాలు	75
1	9	11	7	అణాలు	44	12	3	77
2	అణాలు	12	7	3	45	12	6	78
2	3	14	7	6	47	12	9	80
2	6	16	7	9	48	13	అణాలు	81
2	9	17	8	అణాలు	50	13	3	83
3	అణాలు	19	8	3	52	13	6	84
3	3	20	8	6	53	13	9	86
3	6	22	8	9	55	14	అణాలు	87
3	9	23	9	అణాలు	56	14	3	89
4	అణాలు	25	9	3	58	14	6	91
4	3	27	9	6	59	14	9	92
4	6	28	9	9	61	15	అణాలు	94
4	9	30	10	అణాలు	62	15	3	95
5	అణాలు	31	10	3	64	15	6	97
5	3	32	10	6	66	15	9	98
						16	అణాలు	100

విషయ సూచిక

(వీతికాభాగము)

	పుట
1. యాత్రోద్దేశములు, తద్విధానములు	1
2. పుష్కరములు	5
3. తీర్థయాత్రలు - కాశ్మీరుద్వేషి	13
4. పొచ్చినకాలము - తీర్థయాత్రలు	16
5. ఆధునికప్రయాణములు	21
6. ఆనాటిదేవాలయములే నేటివిశ్వవిద్యాలయములు	23
7. యాత్రచేయుటవలన మానవునిజీవితము ఆధ్యాత్మికముగ మారునా? అది యెట్లు	25
8. దంపతులుగ యాత్ర చేయవలెనా?	29
9. యాత్రాదీక్ష	31
10. యాత్రావిధానము	36
11. యాత్రాఫలానుభూతికి యోగ్యు లెవరు?	38
12. తీర్థయాత్ర లెందుకు	40
13. యాత్రలో నిత్యకార్యక్రమము లేక దినచర్య	42
14. యాత్ర చేయుటకు వివిధసాధనములు	44
15. దేవాలయాల నియమములు	47
16. సముద్రస్నానము చేయవిధానము	51
17. స్నానసామాన్య సంకల్పములు	53
18. ప్రతిక్షేత్రమున దిగినదిమొదలు విడుచువఱకు నెట్లు గడపవలెను?	56
19. ఆరోగ్యసంబంధమైన సలహాలు	58
20. యాత్రల కనుకూలమైన కాలము	59

21. రైలురైడును చూచుకొనువిధానము	68
22. భారతరైల్వేలు	68
23. ప్రయాణికులు గమనింపదగిన ముఖ్యవిషయములు	65
24. తర్షణములు - వంకావళి	72
25. యాత్రీకు బయలుదేరుటకు ముందుజాగ్రత్తలు	75
26. తీర్థములలో పొలింపవలసిన నియమములు	78
27. యాత్రీలో ఉత్తరములు, మనియార్డర్లు తెప్పించుకొనువిధానము	92
28. యాత్రల కగుభర్షల వివరము	99
29. యాత్రానిధి	100
30. పండాలు	103
31. యాత్రావాఙ్మయము	105
32. రేళాచారములు	107
33. విశేషములు	111
34. రైల్వేతూకము	113
35. మదరాసుపడి	113
36. కాశీనుండి స్వగ్రామప్రవేశము	114
37. సమారాధనములు	115

గ్రంథాంశ సూచి

1. వీతికాంశములు	పుట	1 నుండి 117 వరకు
2. క్షేత్రాంశములు	,,	118 నుండి 480 వరకు
3. అనుబంధాంశములు	,,	1 నుండి 64 వరకు

యాత్రా మార్గ దర్శి

యాత్రోద్దేశ్యములు, తద్విధానములు

భగవదపరోక్షసాక్షాత్కారార్థము వెడలిపోవు

భక్తుని దరింపజేయునదియే యాత్ర

శ్లో. “ప్రభావా దద్భుతా ద్భాషే । స్సలిలస్య చ తేజసామ్
పరిగ్రహః న్మనీనాం చ । తీర్థానాం పుణ్యతా స్మృతా.”

—(కాశీఖండము)

భూమియందును జలమునందును దేజస్సునందును మహాద్భుతప్రభావ ముండుటవలనను, తదాశ్రయమై మహామునులు నివసించుటవలనను, అందందు తదీయాధ్యాత్మికశక్తియుండుటచేతను క్షేత్రములకును తీర్థములకును పుణ్యత గలదని మనశాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. ఇంతియేగాక సహస్రనామములలో ‘సర్వతీర్థాయ నమః’ అనగా సర్వతీర్థములును తానే (భగవంతుడే) అయియున్నాడనియు అట్టి తీర్థస్వరూపుడగు స్వామికి నమస్కారమనియు మనము నిత్యము స్వామిని అర్చించుచున్నాముగదా. కాన తీర్థములును భగవంతునిస్థూలరూపములే.

కరుణామయు డగుపరమేశ్వరుడు దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణార్థమై శ్రీరామ శ్రీకృష్ణ నృసింహాద్యవతారములం దాల్చు

టయేగాక సర్వకాలసర్వావస్థలయందును సేవ్యము లగునట్లు అర్చారూపములు దాల్చి భక్తులకు తన సేవాభాగ్య మొసంగుచుండును. అనాదిసిద్ధములగు కాశీ రామేశ్వర జగన్నాథ ద్వారకాదులయందలి యర్చారూపము లట్టివియే.

శ్లో. “అయోధ్యా మధురా మాయా | కాశీ కాంచీ హ్యవంతికా
పురీ ద్వారవతీ చైవ | సప్తైతా మోక్షదాయకాః.

అయోధ్య, మధుర, మాయ (హరిద్వారము), కాశీ, కాంచీపురము (కంచి), అవంతిక (ఉజ్జయిని), ద్వారక-యనెడి యీ సప్తపురులను దర్శించినవారికి మోక్షము కరతలామలక మని యీశ్లోకమువలన తెలియుచున్నది. ఈశ్లోకము శైవ, వైష్ణవక్షేత్రములకు సమానప్రధానత నిచ్చుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. ఇందలి అయోధ్య, మధుర, ద్వారక, విష్ణుకంచి మొత్తము— $3\frac{1}{2}$ ఇవి వైష్ణవక్షేత్రములు; హరిద్వారము (మాయావతి) కాశీ, అవంతిక (ఉజ్జయిని) శివకంచి-మొత్తము $3\frac{1}{2}$ - ఇవి శైవక్షేత్రములు, కాన మొత్తము శైవ, వైష్ణవక్షేత్రములు $3\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2} = 7$ సప్తమోక్షదాయకపురులుగ శాస్త్రములందు రెండుసంప్రదాయములవారికి సమానప్రధాన్యమును కల్పించినటుల కనుపించుచున్నది. ఆయా యాత్రలు చేయవలసిన పద్ధతిని, సాధకుడు గుర్తెరిగి, సాంసారిక, ప్రాపంచిక వాంఛలను విడిచి, కేవలము పరమేశ్వరసాన్నిధ్యమును జేరగోరి నిరంతరభగవన్నామచింతన కలవాడై, అనుక్షణము భగవంతునిపై నాధారపడి, తన సర్వస్వమును త్యజించి, యాత్రసల్పినచో తప్పక మోక్షమును బడయును. అంతేగాని

యాత్రయనుపేర వ్యాపారము మొదలగుప్రాపంచికదృష్టితో బోవువారి కందఱకు మోక్షము లభించవలెనన్న లభించునది కాదు. అట్టివారికిని కొంతఫలము లేకపోదుగాని బహుస్వల్పము.

మనభారతవర్షమున సాధకుడు ముఖ్యముగ యాత్ర చేయవలసినక్షేత్రములు 4 ధామములుగ నిర్ణయింపబడి యున్నవి. అవి యేవియన తూర్పున జగన్నాథము. (పూర్వజగన్నాథము) దక్షిణమున రామనాథము, (రామేశ్వరము) పడమట ద్వారకానాథ్ (ద్వారక), ఉత్తరమున హిమాలయము లోని బదరీనాథ్ (బదరీనారాయణము), మరియు పైజెప్పిన సప్త పురులును, తదుపరి సప్తక్షేత్రములును—అనగా కురుక్షేత్రము, హరిక్షేత్రము, గయాక్షేత్రము, పుష్కరక్షేత్రము, వరాహక్షేత్రము, ప్రయాగక్షేత్రము నైమిశారణ్యక్షేత్రమును.

సప్తనదులు: గంగ, యమున, గోదావరి, సరస్వతి, నర్మద, సింధు, కావేరి.

సప్తపర్వతములు: రైవతక, వింధ్య, సహ్యాద్రి, కుమారమాల్య, శ్రీపర్వత, పారియాత్రములు,

చతుస్సరోవరములు : బిందు, పంపా, నారాయణ, మానససరోవరములు.

ఇవిగాక మార్గమున అనేకక్షేత్రములు, నదులు, నదములు, గిరులు, మహారణ్యములు, ఆశ్రమములు గలవు. ఈ మహాక్షేత్రములలో యాత్రలు చేయుసాధకునికి జ్ఞానులు, యోగులు, భక్తులు మొదలగు ననేకులతో పరిచయము గలుగుటచేతనిసాధారణప్రవృత్తిమారి, ఆధ్యాత్మికజీవనమున

కలవాటుపడును; లేక అట్టికోరికయైన జనించి యీ జన్మమున గాకపోయినను మఱుజన్మముననైన దాని కలవాటుపడును.

పైన నుదహరించిన నాలుగుధామములు, సప్తపురులు, సప్తక్షేత్రములు యాత్రచేయుటకు కనీసము కాలినడకనైన2, లేక 3 సం॥ లును, రైలుప్రయాణమునైన 6 మాసములును పట్టును. ఈకాలమున యాత్రకు డొకవిధమైన కార్యక్రమము నకు అనగా ఎక్కువభాగము ఆధ్యాత్మికచింతన కలవాటు పడి, ఆధ్యాత్మికమునందు కొంత రుచి కలిగి, తన జీవితకాల మంతయు నట్టులే యున్న బాగుండునని వాంఛించుచు నింటికి తిరిగివచ్చి తన సాధారణజీవితమున కొంతమార్పు కల్పించు కొనుటకు తప్పక ప్రయత్నించును. యాత్రాకాలమున నేదిన మున కాదినము నూతన క్షేత్రప్రవేశము, అందలి స్వామి (మూర్తి) సందర్శనము, అచటిసాధుపుంగవసాంగత్యము, ఎప్పుడు కలుగునాయని యాతురపడుచుండుటచే మనస్సునకు సాంసారిక ప్రాపంచిక చింతలురాక ఆధ్యాత్మికచింతలు కలుగు చుండును.

ఈసందర్భమున శ్రీరామకృష్ణపరమహంసవారుహిందూ దేశమున చూడదగిన మహత్తరవిషయములు మూడు కలవని నుడివియున్నారు. అందు (1) దేవ, యోగి వాతావరణములు గలిగియుండి పాపాత్ములను బవిత్రులనుగా జేయు హిమాలయ పర్వతములును (2) సకలపాపులపాపముల బోగొట్టు మహాత్తరశక్తిగల గంగాజలమును (దీనిని నవీన శాస్త్రజ్ఞులుకూడ

అంగీకరించియున్నాడు) (3)బృందావన మున గోపికల విరహ తాపముతో నెలకొల్పబడిన మహత్తరభక్తివాతావరణమును.

ఒకప్పుడు (శ్రీ) వివేకానందస్వామివా రిట్లు చెప్పి యున్నాడు- “ఎక్కడ అసామాన్యమైన ప్రకృతిసౌందర్యమును పాశ్చాత్యులు కనుగొందురో అచ్చట వారు ప్రయాణికులనాకర్షించుటకు (Hotels) హోటళ్ళు నిర్మించెదరు; కాని హిందువులు అట్టి ప్రకృతిసౌందర్యము గలప్రదేశములలో అనగా నదీతీరములగాని, పర్వతశిఖరములగాని, యాత్రికుల నాకర్షింప దేవాలయములుగాని మతములుగాని నిర్మించెదరు. ఇదియే పాశ్చాత్యులకును హిందువులకును తారతమ్య” మని నుడివిరి. హిందువులుసామాన్యముగ నిట్టిప్రదేశములను మతధర్మచోదకములుగ నుపయోగించెదరు. అందువలన మనక్షేత్రములన్నియు అట్టి ప్రకృతిసౌందర్య రమణీయతతో యాత్రికుల నాకర్షించు విధముగ హిందూదేశమం దంతటను నిర్మింపబడినవి.

పుష్కరములు

సూర్యుడు పండ్రెండురాసులలో నొక్కొక్కరాశియం దొక్కొక్క సంవత్సరము చొప్పున ప్రవేశించునప్పు డొక్కొక్కనదీపుష్కర మేర్పడుచుండును. అట్టి పుష్కర ప్రవేశసమయమున లక్షలకొలదియాత్రికులు లాయానదీతీరములకుబోయి పరమ పవిత్రమైన న్నదీజలముల స్నానములు గావించెదరు.

సూర్యుడుప్రవేశించురాశి	నదీపుష్కరము
1. మేషరాశిలో ప్రవేశించు నప్పుడు	గంగానదీపుష్కరము
2. వృషభ , ,	నర్మదా ,
3. మిథున , ,	సరస్వతీ ,
4. కర్కాటక , ,	యమునా ,
5. సింహ , ,	గోదావరీ ,
6. కన్యా , ,	కృష్ణా ,
7. తులా , ,	కావేరి ,
8. వృశ్చిక , ,	తామ్రపర్ణి ,
9. ధను , ,	సింధు ,
10. మకర , ,	తుంగభద్రా ,
11. కుంభ , ,	భీమా ,
12. మీన , ,	ప్రణేతా ,

ఈపుష్కరకాలమునందు సమస్త దేవతలు, ఋషులు, పితరులు, 31 కోట్ల తీర్థములు ఆయానదీజలములలో సన్నిహితులయి వరప్రదములయి యుందురు; గాన అట్టి శుభసమయమున గావించిన స్నాన, దాన, జప, హోమ, అర్చన, పిండప్రదాననాది సత్కార్యముల వలన మహోన్నతమైన ఫలము కలుగును. సాధారణదినములలో చేసినదానికంటె కోటిరెట్లు ఫల మధికమని శాస్త్రప్రమాణము.

ప్రపంచమతములలో యాత్రలు ఆయామతానుసారముగ ప్రతివ్యక్తికి నిర్ణీతమై యున్నవి. క్రైస్తవులకు “జెరూ

సెలము”ను, బౌద్ధులకు “బుద్ధగయాక్షేత్రమును”, మహమ్మదీయులకు “మక్కా, మదీనలును యాత్రాస్థలములుగ నిర్ణయింపబడినవి. ఇట్లే ప్రపంచమందు ప్రతిమతమున ను కొన్ని తీర్థములనిర్ణయించి మానవుడు తనజీవితముననొక్కసారియైన ఆయాక్షేత్రములను సేవించునట్లాదేశింపబడియున్నది. అట్లే హిందూయాత్రికులచేతండోషతండములుగా ననేకక్షేత్రములు తత్తత్ప్రభావముచే నిరంతరము దర్శింపబడుచున్నవి.

శ్లో. క్రియాక్రమేణ మహతా || తపసా నియమేన చ

దానేన తీర్థయాత్రాభి | శ్చిర కాలం నివేకతః.

దుష్కృతేక్షయ మా పన్నే | పరమార్థవిచారణే

కాకతాళీయయోగేన | బుద్ధి ర్జన్తోః ప్రవర్తతే,

(యోగ వాసిష్ఠము - ము. పు. ప్ర.)

చిరకాలము నియమనిష్ఠలతో తా నొనర్చిన గొప్ప పుణ్యకర్మలచేతను, తపస్సుచేతను, దానధర్మములచేతను, తీర్థయాత్రలచేతను, సకలపాపక్షయముకాగా, పిదప మనుష్యునకు హృదయము నిర్మలమై కాకతాళీయన్యాయమున పరమార్థవిచారణయందు బుద్ధి ప్రవర్తించును.

తీర్థయాత్రలవలన ప్రయోజనములను శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసవా రిట్లు సెలవిచ్చియున్నారు:—

“ఆవుపాలు నిజముగ రక్తమూలమున ఆవుశరీరమునందంతటను వ్యాపించియున్నను దానిచెవులను, కొమ్ములను పిండుటచే పాలు రావుకదా ! పొదుగునుండిమాత్రమే పాలు లభిం

చును. అటులనే భగవంతుడు సర్వాంతర్యామియై యున్నను ఎల్లెడల నీవు వానిని గనజాలవు. పూర్వపు భక్తవరులు తమ పవిత్రజీవితములచేతను, పారమార్థికసాధనలచేతను, భక్తిమయ మొనర్చిన పావన దేవాలయములయందు భగవానుని సులభముగా బ్రత్యక్షీకరించుకొనగలిగిరి.

బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునుగోరి అసంఖ్యాకులైన జనులు చిరకాలము జపతపములను, ధ్యానమును, ప్రార్థనలను, పూజలను సలిపినపుణ్యాస్థలములందు భగవానుడు నిశ్చయముగా వెలసియుండునని గ్రహింపుడు. వారి శ్రద్ధాభక్తులచే పారమార్థికభావము లచ్చట ఘనీభవించియుండును. ఇట్టి పుణ్యాతీర్థములందు మానవుడు సులభముగా ఆత్మప్రబోధము నొంది భగవంతుని గనజాలును. అనాదిగా అసంఖ్యాకులగు సాధువులు, భక్తులు, జ్ఞానులును, సకలైహికవాంఛలను విడనాడి ఇట్టిపుణ్యక్షేత్రములను దర్శించి భక్తిపూరితహృదయములతో నీశ్వరసాక్షాత్కారమునకై నిష్ఠలు సలిపియుందురు. కావున భగవంతుడు సర్వత్ర నిండియున్నను ఈక్షేత్రములందు ముఖ్యముగా వెలసియుండునని గ్రహింపుడు, ఎక్కడ త్రవ్వినను నీరు దొరకును, కాని బావియో, కోనేరో, సరస్సో ఉన్నతావున త్రవ్వవలసినపని లేకయే కావలసినపుడెల్ల సిద్ధముగా జలము లభించునుగదా !

ఆవు కడుపారమేసి ఒకచోట పరుండి నెమ్మదిగా నెమరువేయును. అటులనే నీ వొకపుణ్యక్షేత్రమును దర్శించినపిమ్మట

అచ్చట నీమనస్సున నుదయించిన పవిత్రభావముల గైకొని, యేకాంతస్థలమున గూర్చుండి వానిలో నీవు నిమగ్నుడ వగువఱకును మననము చేయవలయును. ఆక్షేత్రములనుండి మఱలగనే విషయభోగములకు దాసుడనై ఆయుత్తమభావముల నన్నిటిని బోగొట్టుకొనకుము.

హృదయముననే భగవద్భావన గలవానికి అయ్యది పుణ్యక్షేత్రములందు మఱింతవృద్ధి యగును. దృఢమగును.”

(శ్రీరామకృష్ణ బోధామృతము)

భరతఖండమున హిమాలయాది మహాపుణ్యప్రదము లగు పర్వతములును, పరమపవిత్రము లైనగంగాయమునా నర్మదాది నదీనదములును, అసంఖ్యాకము లగుపుణ్యతీర్థములును, క్షేత్రములును, సరోవరములును తటాకములును, ఆశ్రమములును, మఠములును గలవు. వానిదర్శనమువలనను, స్పర్శనమువలనను, అట నాచరించు స్నాన, దాస, నియమ, వ్రత, తపోయోగాదులవలనను సకలపాపములు నశించును. అనంత పుణ్యము కలుగును. తన్మూలమున శరీరమునకు, ఇంద్రియములకు, మానసమునకు శుద్ధి సిద్ధించును; వ్యాధులు నశించి పోవును. ఏకాగ్రతకలుగును. వేయేల, సర్వకామితార్థములును సిద్ధించును. ధర్మార్థకామమోక్షములు అను చతుర్విధపురుషార్థములును అరచేత నుండును. ఈ కారణములచేతనే అనాది నుండియును మన దేశమున తీర్థయాత్రలు సేవించుట ముఖ్య చారమైయున్నది. మనమతగ్రంథములందెచటచూచినను ప్రకృతి

సౌందర్యశోభితపుణ్యభూములు, ఋష్యాశ్రమములు, క్షేత్రములు మున్నగువానివర్ణనలు మిక్కిలముగ గన్పించుచుండును.

సంసారబంధనములు లేక, పరమార్థమే ప్రయోజనముగా గలవా రిట్టి తీర్థములను, క్షేత్రములను సేవించుటలోనే తమ జీవితముల గడుపుచుందురు. ఇది యెంతయు ముదావహము. ఇట్లు జీవితము సఫలముచేసికొనువారు ధన్యులు. సంసారమున క్రుంగి పరితపించుచుండుగృహస్థులును తమ జీవితకాలమున నొకసారియైన తీర్థయాత్రలుచేసిధన్యులగుటకుయత్నింపవలెను. తీర్థయాత్రలవలన లోకజ్ఞానము కలుగును. బుద్ధివిశాలత హెచ్చును. సహనము పెంపొందును. దీనులయందు కనికరము కలుగును. పరులకష్టములు తనకష్టములుగ నెంచుసామ్య మేర్పడును. వైరాగ్య మతిశయించును. ధర్మచింతన కల్గును. సాధనయందు ప్రవృత్తి కల్గును. హృదయమున శాంతి నెలకొనును. చదువనివారికికూడ తెలివి హెచ్చును. చదివిన పండితులకు మెరుగు వచ్చును. స్త్రీలు, పురుషులు, విధవలు, బాలురు, వృద్ధులు, పండితులు, పామరులు, అన్నివర్ణములవారు, అన్ని ఆశ్రమములవారు, సర్వమతములవారు, పుణ్యపురుషులు, పాపకర్ములు, రోగులు, ఆరోగ్యవంతులు, నాస్తికులు, ఆస్తికులు, వీరు వారననేల తీర్థయాత్రలవలన వారివారి యోగ్యతానుసారము అందఱును పురుషార్థము పడయుదురు. తీర్థయాత్రలు చేయుట కెల్లరకును అధికారము కలదు. ఎట్టివారికిని నిషేధము లేదు. వేర్వేరు తీర్థములు వేర్వేరు ప్రభావములను కలిగి

యున్నవి. కొన్ని విశేషతీర్థములందు తపోవృద్ధి యగును. కొన్ని స్థలము లెట్టిమహాపాతకములనైన హరించును. కొన్ని తావుల నెట్టికోరికలైన సిద్ధించును. కొన్ని తీర్థసేవనలు సంతానప్రాప్తిని కలుగజేయును. కొన్ని ప్రత్యేకము ముక్తిప్రదములు. మొత్తము మీద నన్నియును బరమపావనములు. భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్య దాయకములు.

ఆస్తికత్వము, తీర్థయాత్రలయెడ శ్రద్ధాభక్తులు, పట్టుదల యున్నచో ద్రవ్యహీనులకుగూడ తీర్థయాత్రలు లభించుచునే యున్నవి. ఎందఱు సాధువులు, సన్న్యాసులు, భిక్షుకులు, విరాగులు, ద్రవ్యసంపత్తి లేనివారు తీర్థయాత్రల జేయుటలేదు? వారి వారి శారీర, మానసిక శ్రమలకు తగినట్లు వారువారు ఫలభాగి లయ్యెదరు.

నిజముగా హైందవుని మానసమునకు ప్రకృతిశోభతో నలరారుప్రదేశము భగవానునుండి ఆత్మకువచ్చినపిలుపువంటిది. అందుననే పూర్వము ఋషీశ్వరులు తపములొనరించుచు నిర్జనారణ్య ప్రదేశములలో ఆశ్రమములు నిర్మించుకొని జీవించుచుండెడివారు. వారిని దర్శించి, వారి ఆశీర్వాదములు బడయుటకును, ఆధ్యాత్మికోన్నతి బడయుటకును అసంఖ్యాకులగు మానవులు వారిని దర్శించి వారినుండి ఫలములను బొందుచుండెడివారు. కాలక్రమముగ అట్టి యాశ్రమములే గొప్పపుణ్యస్థలములుగ నేటికిని వెలసి యాత్రికుల ఆధ్యాత్మిక దాహముల దీర్చుచున్నవి.

శ్రీరామ, శ్రీకృష్ణాద్యవతారములలో వారు సంచరించినతావులనే భారతీయులు నేడు పవిత్రతీర్థములుగ నెంచి, వానిని సేవించినపుడెల్ల ఆయవతారమూర్తులను, అచ్చటిచరిత్రలను స్మరించి పులకితగాతు లగుచు, నేగుచుందురు. ఇట్లే అనేకభక్తులు. యోగీశ్వరులు, త్రిమతాచార్యులు జన్మించిన స్థానములు పుణ్యక్షేత్రములుగ వెలసి హిందూదేశమెటుచూచినను పుణ్యతీర్థమయమయి యున్నది.

ఆస్తికబుద్ధి కలశ్రీమంతులు మహాపురుషు లుండు నాశ్రమములను దర్శించుటకు వెళ్ళి, అచ్చట ఆశ్రమమునకు అవసర మగుసుందరమందిరములను, వాపీ, కూప, సరోవరములను, కార్యాలయముల కనేకసుందరభవనములను నిర్మించుచు వచ్చిరి. ఇట్లేర్పడి యభివృద్ధిచెందుచున్న వానిలో శ్రీఅరవిందాశ్రమము (పుదుచ్చేరి), శ్రీఆనందాశ్రమము (దక్షిణకన్నడ దేశము), శ్రీరమణాశ్రమము (తిరుమణ్ణామలై), శ్రీశివానందాశ్రమము (ఋషీకేశ్), శ్రీరామకృష్ణమఠము (బేలూరు), గౌడియామఠము (మాయాపూర్-బెంగాలు), శ్రీరామనామక్షేత్రము (గుంటూరు), శ్రీవ్యాసాశ్రమము (ఏర్నేడు) నేడు పేర్కొనదగినవి. కాలక్రమముగ నీయాశ్రమములు గొప్ప పుణ్యక్షేత్రములుగ మారుచున్నవి. శ్రీమంతులు తమగ్రామములలో తమయిష్టదేవతామందిరములను సుందరముగ నిర్మించి యేటేట గొప్పఉత్సవములు చేయుచుండ అనేకయాత్రికులు దర్శించుటచే కాలక్రమముగ నవియు క్షేత్రములుగ మారినవి. అందుచేతనే హిందూదేశమున ప్రతిగ్రామమున ఒకటి

రెండు దేవాలయములు వెలసియున్నవి. ఈ దేవాలయములు, ఆశ్రమములు, యాత్రికుల కాధ్యాత్మికప్రబోధము గావించుచు విల్చియున్నవి.

ఇట్టిక్షేత్రములను దర్శించిన నేమిఫలము కలుగు నను వారు కొందఱు లేకపోలేదు. కాని యేఫలము లేకున్న గయా క్షేత్రమును సాలుకు దాదా పొకలక్షప్రజలును, పూరీ, కాశీ పుణ్యక్షేత్రములను దాదాపు 3 లేక 4 లక్షలప్రజలును, ఆషాఢ, కార్తిక శుద్ధ ఏకాదశీదినములలో పండరీపురమును దాదాపు 2 లక్షలకు పైగా యాత్రికులును అనేకకష్టములకు లోనై నేటికిని ఏల దర్శించుచున్నారు? తిరుపతిలో నెలకు దాదాపు 2 లక్షలు దిబ్బెననుండి కానుకలు వచ్చును. యెందరు యాత్రికులు దర్శించుచున్నారో! వారి కేదో కొంత ఆధ్యాత్మికభావనతో తృప్తి లేనిదే యింతశ్రమలకు లోనై తీర్థయాత్రలు చేయరుగదా !

తీర్థయాత్రలు - శాస్త్రీయదృష్టి

సర్వమానవులబుద్ధియందు నివిధాధ్యాత్మికతరంగములు గలవు. వారు దివ్యదేశములకు (క్షేత్రములకు) వెళ్ళినప్పుడు ఆప్రదేశపువాతావరణముకూడ నాయాధ్యాత్మికతరంగముల పొంగజేయును. అసంఖ్యాకు లగునిట్టిమహనీయులసన్నిధిచే ఆయాక్షేత్రము లాధ్యాత్మికవాసనాతిశయమున నచ్చటికివచ్చు ప్రతిమానవునికూడ పవిత్రునిగ జేయును.

మనహిందూశాస్త్రము సప్తపురుషులను సందర్శించిన మోక్షము ప్రాప్తించునని ఉద్ఘోషించుచున్నది. అందు ముఖ్య

ముగ కాశిలో మృతినొందిన కేవలము కైవల్యమే యని అనేకులు తమజీవితావసానకాలమున కాశియందునివాసమేర్పరచుకొని జీవితమును చాలించి మోక్షము నొందుచున్నారు. దీని యర్థ మేమి? ఆధ్యాత్మికముగ క్రింద వివరించబడినది.

1. అయోధ్య	సహస్రార చక్రము
2. మధుర	అజ్ఞా ,,
3. మామూవతి	విశుద్ధ ,,
4. కాశి	అనాహత ,,
5. కంచి	స్వాధిష్ఠాన ,,
6. అవంతిక	మణిపూరక ,,
7. ద్వారక	మూలాధార ,,

పైవిధముగ ఒక్కొక్కపురి శరీరమునం దుండుఒక్కొక్కచక్రమునకు సంబంధము కలిగియున్నది. ఒక్కొక్కపురిని దర్శించినప్పు డాయాఅవస్థలనుపొంది తత్తత్ఫలమును పొందుచుండును. పైనపొందుపరచినవానినిబట్టిచూడ కాశీపురము అనాహతచక్రమునకు సంబంధించినది. అనగా హృదయమునకు సంబంధించినది. అనాహతమున నాద ముద్భవించును. నాదమునకు మూలము ఓంకారము. ఓంకారమును శ్రీరామనామమును తారక మందురు. మరణకాలమున నీరెంటిలో దేనిని స్మరించినను ముక్తి కలదు. గీతలో భగవంతు డిట్లు ఓంకారమును గూర్చి చెప్పియున్నారు.

శ్లో. ఓ మి త్యేకాక్షరం బ్రహ్మ । వ్యాహరన్ మా మనుస్మరన్
యః ప్రయాతి త్యజ్జ్ దేహం । స యాతి పరమాంగతిమ్.

ఓం అనునీయొక్క అక్షరబ్రహ్మమును బలికి నన్ను స్మరించుచు నెవ డీశరీరమును వదలిపోవునో ఆతడు పరమగతికి బోవును.

శ్లో. ముమూర్షూణాం దక్షిణే కణ్ఠే యస్య కస్యాపి వా స్వయమ్ ఉపదేక్ష్యసి మన్మంత్రం స ముక్తో భవితా శివ !

ఓశివా! చావబోవునెట్టిప్రాణికై న గుడిచెవిలో నీవు నారామ మంత్రము నుపదేశించితివా ఆతడు ముక్తు డగును.

ఈరెండునామములును నాదమునకు సంబంధించినవే. అనగా కాశిలో మృతినొందుటయన హృదయ మాగుటయని యర్థము. హృదయము పరమేశ్వరునియందు లగ్నమై లయ మయిన మోక్షమేగదా ! మనప్రాచీను లొక్కొక్కవిషయ మున నింతగూఢార్థమును నెలకొల్పిరి. ఇట్లే యితరక్షేత్రము లును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విపులముగ వ్రాయ నవకాశములేక పోయినది.

“గంగాదినదులు వాస్తవముగా బరిశుద్ధములే యైనను బాపాత్ములు వచ్చి తమపాపముల నందు బరిహరించుకొనిపోవుదురు. గంగ కాపాదించినయిట్టిపాపముల దొలగించి శుద్ధి నొందించుటకే మీవంటివారు తీర్థముల సేవింపబోయి పాపముల దొలగించి తీర్థములనుగూడ పవిత్రీకరించుచున్నారు.” అని ధర్మరాజు విదురునితో నన్నట్లు శ్రీభాగవతమున ప్రథమ స్కంధమున జెప్పబడియున్నది.

సీ. ఏవర్తనంబున నింతకాలము మీరు

సంచరించితి రయ్య జగతిలోన

నేతీర్థములు గంటి రెక్కడ నుంటిరి

భావింప మీనంటిభాగవతులు

తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురుగదా

మీయందు విష్ణుండు మెఱయుకతన

మీరె తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి

తీర్థంబు లున్న వే తెలిసి చూడ

గీ. వేఱె తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల?

మిమ్ము బొడగని భాషించుమేలె చాలు;

వార్త లేమండు) లోకులు వసుధలోన?

మీకు సర్వంబు నెఱిగెడుమేర గలదు.

ప్రాచీనకాలము - తీర్థయాత్రలు

పూర్వకాలమున ప్రయాణసౌకర్యములు లేకపోవుటచే త్వరితముగ దూరప్రాంతములకు వెళ్ళుట కవకాశములు తక్కువగ నుండెడివి; కాని ధనవ్యయముమాత్రము కొద్దిగా నుండెడిది. యాత్ర) పూర్తిచేయుటకు కొన్నియేండ్లు లేక జీవితము పట్టెడిది. కాని యిట్టిసంపూర్ణయాత్రలు సల్పినవారు గ్రహించెడిఆధ్యాత్మిక, ప్రావంచికానుభవములు వర్ణనాతీతములు. ఈయనుభవములు గొప్పవగుటయే కాక హృదయాంతరాళములందు స్థిరముగా నాటుకొనియుండెడివి.

ఇదియేకాక ఆయాప్రాంతములలోని భాషా, ఆచారవ్యవహారములను గ్రహించుటేగాక తమఆధ్యాత్మికతత్త్వమును

గ్రామగ్రామమునను వెదచల్లుచు నిటు తానును గ్రామవాసులును అన్యోన్యసాహాయ్యము చేసికొనుచుండెడివారు. ఇదేవిధముగ ఒక్కసారి మనము 400 సం॥ క్రింద జరిగినభక్త్యవతారమూర్తి యైనశ్రీకృష్ణచైతన్యనియాత్రలవైపు మరలుదము. ఆప్రభుప్రచేయుయాత్రలపుణ్యమేగదా మార్గమధ్యమున అనేకదుర్మార్గనర్తను లగురాజులను, అనాగరికులుగ నుండునాదిమనివాసులను, మతవిశ్వాసము లేనిస్త్రీపురుషులను, తేజస్వంతులచేసి మోక్షమార్గమున పడవైచినది! వారు మార్గమున గయాక్షేత్రమున నుండుఈశ్వరపూరి యనునాయనయొద్దను, పూరీజగన్నాథనివాసి యైనరామానందుని యొద్దను అనేకవిశేషములను గ్రహించితి. ఇట్లే వారు చేసినదక్షిణపశ్చిమదేశ యాత్రలను పరిశీలించిన అనేకవిషయములు తెలిసికొనగలము.

మధ్యయుగములలో హిందూదేశఆధ్యాత్మికాదిపరిజ్ఞానము పశ్చిమఐరోపాఖండమునను, మెడిటరేనియన్ప్రాంతమునను యూరోప్సాహము మెండుగగలలరేబియాదేశయాత్రకులవలననే వెదజల్లబడినది.

ఆసియా యూరపుఖండములకు మొదట పరిచయము కలుగజేసినది మార్కోపోలో, కొలంబస్, వాస్కోడగామా, అబ్దుల్ రజాక్ మొదలకు గొప్పవిజ్ఞానయాత్రికులే. వీరివివిధగ్రంథములే నేటికిని ఆధారములు.

తూర్పు దేశములలో హిందూ దేశమునకు చైనా దేశము నకు సంబంధము కలిగించినది మెగస్తనీస్, ఫాహ్యన్, యూహాన్ చ్యాంగ్ మొదలైన గొప్ప దేశయాత్రికులేగదా !

బుద్ధశంకరరామానుజమధ్వాచార్యులు చైత్యప్రభువు మొదలగువారు భరతఖండ మామూలాగ్రిము దిగ్విజయ యాత్రలు సల్పిగదా మహామతములు స్థాపించి మతముల నిర్మించగలిగిరి ! మఠాధిపతులద్వారా అజ్ఞానాంధకారమును బారద్రోలుటకు నేటికిని స్థిరస్థావరములై యాత్రికుల కాధ్యాత్మికజ్ఞానోదయము కలిగించుచుండుట ప్రత్యక్షమేగదా !

ఫాహ్యన్ చీనాయాత్రికుడు క్రీ. శ. 630 A. D.లో 28వ యేట భారత దేశమునకు వచ్చెను. ఇండియాలోని సంస్కృత గ్రంథములను చైనీయులు వారి భాషలోనికి తర్జుమాచేసిరి. కాని ఫాహ్యన్ ఆగ్రంథములకు మూలగ్రంథములను చదువ వలెనని యిండియాకు వచ్చెను. భారతదేశమున 16 సం॥లలో 10,000 మైళ్లు పాదచారియై పర్యటించెను.

యాత్రాసమయములందు వల్లభుడు శ్రీమద్భాగవత పారాయణమును గావించెడివారు. వీనిని పీఠములు (బైఠకులు) అందురు. ఇట్టిపీఠము లెనుబదినాలుగు (84) గలవు. ఈమహా ప్రభువు పీఠములు పుష్టిసంప్రదాయమందిరములవలె నతిప్రతిష్ఠితములు. ఇవి దేశవ్యాప్తములు. ఇందు 22 వ్రజ ప్రాంతమున గలవు. అందు గోకులమందలి గోవింద ఘాట్ - ఇది 1550 లో శ్రీ వల్లభాచార్యుల పర్యటన సమయంబున విచ్చేసినపుడు కట్టబడినది.

పూర్వకాలముందు మనవిద్యార్థులు విద్యాభ్యాసము కొరకు ఒరిస్సానుండి నాటోర్, సిల్ హాట్ కును, మిడ్నపూర్ నుండి తంజావూరు నవద్వీపమునకేగాక దక్షిణమున తిరువాన్కూరువరకుకూడ వెళ్లుచుండెడివారు. విద్యాభ్యాసముపూర్తియైనపిదప ముఖ్యముగ త్రైవర్ణికులు స్నాతకవ్రతము గావించుకొని, విశేషవిద్యలోకానుభవసంపాదనార్థము కాశీయాత్రకై పాదచారులై దేశముయొక్క ఒకమూలనుండి మఱియొక మూలకు యాత్రచేసి (ప్రయాణముచేసి) అనేకానుభవములను పొందుటయేగాక వారిపాండిత్యము (విద్య) ను పరీక్షించుకొనుటకును, సంపూర్ణత పొందుటకును, మార్గమధ్యమున నుండు గొప్పగొప్పపండితులను, అనుభవజ్ఞులను కలిసికొని వారితో చర్చలు జరిపెడివారు.

పండితులు లేక అవతారమూర్తులు ఉత్తరహిందూస్థానము, కాశ్మీరమునుండి కన్యాకుమారివఱకుకూడ తర్కము వేదాంతము అచ్చటివారితో చర్చించి, వారి నోడించి దిగ్విజయిపండితుల నెడిచిరుదమును పొందుచుండి రనువిషయమును మనము వినుచుంటిమి.

పూర్వము ప్రయాణసౌకర్యములు లేక మార్గమున మృగచోరరోగభయము లుండుటచే కాశికి వెళ్ళినవారు కాటికి వెళ్ళినవారితో సమాన మనుసామెత గలదు. అట్లున్నను అనేకులు యాత్రలుసల్పినట్లు చరిత్రలవలన తెలియుచున్నది. దీనియర్థ మేమన ప్రాణమునకన్న తీర్థాటనమేయెక్కువ

యనిగ్రహించి, యాత్రలో ప్రాణము పోవుటకైన సంసిద్ధులై యాత్రలు సల్పి వారు తదాన్నత్యమును చాటిరి.

మహాభారతమున పాండవులు యాత్రలుచేసినట్లును, రామాయణమున శ్రీరామచంద్రుడు తనయేడవయేట తీర్థాటనము గావించి శివనిష్ఠుడై త్రముల నెనుబదింటిని దర్శించినట్లు నున్నది; గాన యాత్రలుచేయుటనాదినుండి వచ్చునాచారమై యున్నది. బౌద్ధభిక్షుకులు బౌద్ధక్షేత్రములకు విశేషముగా యాత్రలు సల్పినట్లును, ఇతర దేశములనుండిగూడ కొందరు ప్రాజ్ఞులు యాత్రలుచేయుటకు భారతదేశమునకు వచ్చినట్లును చరిత్రలవలన మనము వినుచున్నాము.

తీర్థాటన మొకగొప్పసాధనముగ తీసికొని ఒక్కొక్క రొక్కొక్కమార్గమున యాత్రలుచేసి దానిఫలమును పొంది యుండిరి. పుండరీకు డంధు లగుతనతల్లిదండ్రులను భుజములపై మోసికొనిపోయి యాత్రలను చేసినట్లును, శ్రీఏకనాథస్వామి కాశినుండి గంగాజలము (కావడి) భుజమున నిడుకొని తీర్థాటనము చేసినట్లును, మనుచరిత్రలో ప్రవరుడు పసరుమహిమచే తీర్థాటనము గావించినట్లును, తుకారాం, జ్ఞానదేవు, నామదేవు, కబీరుదాసు, ఇత్యాదిభక్తశిరోమణులు, యాత్రలు చేసి తమభక్తి నభివృద్ధిపరచుకొని, మోక్షమార్గమున త్వరితముగ గనుటకు ప్రథమసాధనముగ గైకొనినట్లును నిశ్చయించుటకు సందేహము లేదు.

వారు వీ రననేల భగవచ్చింతన గలభక్తులు జ్ఞానులు, అవతారపురుషులు యాత్రచేసి తరించలేదా! మనలో కొందఱు

యాత్రలుచేయుటకు సమయము వృద్ధావస్థ యనియు తరుణావస్థ కాదనియు వాదించెడివారును గలరు. కాని యాత్రచేసి అనేక నూతనానుభవములను గ్రహించి భావిజీవితమున మార్పుజెందుటకు ముసలితనమని నిర్ధారణమేమి? శ్రీరాముడు, శంకరుడు, వివేకానందుడు-ఇత్యాదులు యౌవనముననే తీర్థాటనములు చేయలేదా !

ఇటీవల పండరీపురమునుండి శ్రీగాడ్కె-బాబాగారి శిష్యులగు శ్రీతన్నూరుమహారాజా, పుంజాజీమహారాజా, హరి భక్తమీరాబాయివార్లు లక్షలాదిరూప్యములు ఖర్చుచేసి, పాద చారులై నాల్గుధామములు తీర్థాటనము గావించి, వేలకొలది అజ్ఞానులకు జ్ఞానబోధచేసియు బీదల కన్నవస్త్రాదిసౌకర్యములు గల్పించలేదా !

ఆధునిక ప్రయాణములు

పాశ్చాత్యవ్యామోహములలో పడి మునిగి తేలుచుండు ఈ నవయుగములో శ్రీమద్వివేకానంద, శ్రీరామతీర్థాదులు తాము దూర దేశములకు యాత్రలుచేయుటవలననే ప్రాకృచ్ఛిమ ఖండములకు నూతనాధ్యాత్మిక తేజమును కలిగించిరి. అంతియే గాక వివేకానందు డమెరికాఖండమునందు నూతనాధ్యాత్మిక జ్యోతిని ప్రకాశింపజేసెను. హైందవాధ్యాత్మికత త్వము నమెరికనులు గ్రహించి హిందు దేశమున్న నెత్తిన పెట్టుకొనునట్లుచేసిన వివేకానందుడు పరివ్రాజకుడై హిందు దేశ మా సేతుహిమా

చలము పర్యటించియు తృప్తిజెందక, సముద్రముల దాటి ఖండ ఖండాంతరాలలో ఆధ్యాత్మికఘోష కావించగల్గుట కాతని విరామములేనియాత్రయే కారణము. ప్రపంచమున దూర ప్రయాణములు సలుపక యేదేశముగాని మతముగాని అభివృద్ధి జెందదు. ధీరులై ప్రాణత్యాగమునకై న వెనుదీయక యాత్రలు (దూరప్రయాణములు) చేయకయే సామ్రాజ్యములు నిర్మింప బడలేదని మనకు దేశచరిత్ర లుద్బోధించుచున్నవి.

పాశ్చాత్యులు ప్రయాణముచేయుటలో నిపుణులు, ఉత్సాహులు. కాని వారిప్రయాణములు ఆధ్యాత్మికములు గాక ప్రపంచసంబంధమైనవిగ నుండును. వారు ప్రాణత్యాగ మునేని గణింపక దూరప్రయాణములు చేయుట ప్రశంసనీయమే కాని అవి కేవల మైహికప్రయోజకములే. స్వదేశములను వదిలి జీవితాంతము సముద్రయానములు సల్పిన కొలంబస్సు అమెరికాదేశమును, వాస్కోడిగామా ఆసియాఖండమును, తదితరులు ధ్రువములను, హిమాలయమునందలి ఎవరెష్టుశిఖ రాత్యున్న తాగ్రములను కనుగొనుటయందును, దీక్షగలవారై దీర్ఘప్రయాణములు చేసి తమజీవితములు గడపిరి. ఇట్లే ఫాహియాన్, హ్యువాన్ సాంగు మొదలగువారు చైనానుండి హిందూ దేశములో నున్న బౌద్ధక్షేత్రములను దర్శించినదెల్ల గ్రంథస్థము చేసిరి. అట్టిగ్రంథములనుండి మన మానాటిమన దేశాన్నత్యమును పూర్వరాజులపరిపాలనావిధానములను క్షేత్రవైభవములను గ్రహింపగలుగుచున్నాము.

ఆనాటి దేవాలయములే నేటివిశ్వవిద్యాలయములు

పవిత్రభారతవర్షమున దేవాలయము లనాదిసిద్ధములు. దాదాపురెండు వేలసంత్సరములనాటి చరిత్రములను ఆనాటి శోభను దేవాలయములు నిలిచియుండి తెలియజేయుచున్నవి. దేవాలయములలో నేదో గొప్పమహిమాతిశయము లేకున్న అనేకరాజ్యములు గతించినను, పరరాజులు దండెత్తి దేవాలయములను కొల్లగొట్టి ధ్వంసముచేసినను, ఆయాకాలములలో జీర్ణదేవాలయములు పునరుద్ధరింపబడుచు వచ్చినవి. మతమునం దేవిశ్వాసము లేని యీకాలములోగూడ నూతనాలయము లనేకములు నిర్మింపబడుచునే యున్నవి. దీనిని బట్టిచూడ దేవాలయములు గొప్పఆధ్యాత్మికశక్తి, దైవశక్తులతో కూడుకొనియున్న వనుట సందియము లేదు. అవియే నేటికిని హైందవవిజ్ఞానమునకు సర్వతోముఖముగ సహాయకారిగ నిల్చియున్నవి.

దేవాలయములు మానవశరీరనిర్మాణము నాధారము చేసికొని నిర్మించబడినవి. దేహమే దేవాలయ మనియు జీవుడే పరమాత్మయనియు మనశాస్త్రములు తెలుపుచున్నవి; గనుకనే శ్రీకృష్ణభగవానునిచే మానవశరీరమునకు క్షేత్ర మనుపద ముపయోగింపబడియున్నది. క్షేత్రమనగా దేవాలయమునుగూడ తెలుపునుగదా! ప్రాకార, గోపుర, ద్వారములు, గర్భాలయము మొదలగునవన్నియు మానవశరీరములోని భాగ

ములతో పోల్చబడి నిర్మింపబడినవి. మానవశరీరము పురుషార్థములు సాధించుట కెట్లుపకరించునో అట్లే దేవాలయములుగూడ వానిని పొందుటకు సహాయకరములు కాగలవు.

భారతదేశములో ఒకటిరెండుదేవాలయములు లేని గ్రామము లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఏగ్రామములో దేవాలయము లేదో అట్టిగ్రామములో భోజనముచేయగూడదని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. పాశ్చాత్యులు వారి సర్వస్వము వినియోగించి విశ్వవిద్యాలయములను, వానిద్వారా కళాశాలలు, భవనములు మొదలగువానిని శాఖోపశాఖలుగ నిర్మించెడికాలములో మనభారతీయులు విశాలదేవాలయముల నిర్మాణముల ద్వారా మానసిక, నైతిక, సాంఘికవిద్యాప్రబోధ గావించిరి. సామ్రాజ్యములు మారినవి రోమన్ ఎంపైర్ వంటి సామ్రాజ్యముతో వారివిశ్వవిద్యాలయము లడుగంటినవి. కాని భారతీయులు స్థాపించినవిశ్వవిద్యాలయములు (దేవాలయములు) శతాబ్దములు గడచినను, రాజ్యములు మారినను, మహాచక్రవర్తులు తలక్రిందైనను, సశించక నేటికిని శోభాయమానముగ ప్రకాశించుచు నేయున్నవి. దేవాలయము విశ్వవిద్యాలయమెట్లగునన దేవాలయములలో శిల్పులు వారివారి నైపుణ్యమును చూపుచు, చిత్రకారులు వారిచిత్రకళానైపుణ్యమును, నృత్య, సంగీత, వాయిద్యకారులు వారికళలను, వేదశాస్త్రాధ్యయనపరులు భాషావాఙ్మయమును గ్రోత్తగ్రోత్తవైఖరిని ప్రదర్శించుచుండుటచే దేవాలయము విశ్వవిద్యాలయమగుచున్నది.

దేవాలయగోపురనిర్మాణము మనభారతీయు లెట్టిదూర దృష్టితో నిర్మించిరో చూడుడు. విషయచింతానిమగ్నుడైన మానవు డేప్రాంతములోనున్నను, తాను దూరమునుండియే దర్శించి భగవత్సంకీర్తన మొనర్చి, చింతావిముక్తుడగుటకై యెత్తుగా గోపురములను పర్వతశిఖరములపైన దేవాలయములను నిర్మించిరి.

ఇట్లు పరమపవిత్రమైన యుద్దేశములతో నిర్మించబడి సర్వతోముఖముగ మానవాభ్యుదయమునకు తోడ్పడు దేవాలయశిల్పవాఙ్మయములను మనవారిలో కొందరు నేడు నిర్లక్ష్యమొనర్చుట శోచనీయము. సర్వతోముఖముగ అనాదికాలము నుండి మనకు తోడ్పడుచున్న దేవాలయములను పునరుద్ధరించి వానిప్రాముఖ్యమును గ్రహించి దేశకళ్యాణమునకు దోహదము చేయుట మానవధర్మముగాదా !

యాత్రచేయుట వలన మానవుని జీవితము

ఆధ్యాత్మికముగ మారునా? అది యెట్లు?

“Even famous saints are reported to have gone to sacred places for spiritual practice in the belief that their efforts will be crowned with success with greater ease in such places”.

పుణ్యక్షేత్రములలో చేయు ఆధ్యాత్మిక సాధనలు సులభముగ సఫలము లగుననువిశ్వాసముతో, ప్రఖ్యాతముషిపుంగ

పులుసైతము ఆధ్యాత్మికసాధనలు గావించుకొనుటకు పుణ్య
క్షేత్రములకు వెళ్లియున్నట్లు తెల్పబడియున్నది.

“The very dust of India has become holy to
me. The very air is now to me holy. It is now
the holy land, the place of Pilgrimage, the thirtha”
(తీర్థ.) Vivekananda.

(విదేశ పర్యటనానంతరము)

భారతదేశపుమృత్తుకూడ పవిత్రమైనట్లు తెలిసికొనగలిగి
తిని. ఇప్పుడు భారతవర్షపుగాలికూడ పవిత్రతతో నిండియున్నదని
నేను గ్రహించితిని. ఇప్పుడు నా కది మహాపుణ్యభూమి,
యాత్రాస్థలము, పుణ్యతీర్థ మైనది.

యాత్రికు డేభావముతో యాత్రచేసిన తదనురూపఫల
మునే పొందును. ప్రతిమానపుడు గమ్యస్థానమును చేరుటకు
తీర్థయాత్రలు సల్పుట ముఖ్యాతిముఖ్యము. ఏలయన ఆయా
క్షేత్రములలో నుండుఆధ్యాత్మిక విద్యుచ్ఛక్తిబలము యాత్రికుని
ప్రాపంచికదృష్టి నణచివైచును. నాటినుండి యాతనిశరీరములో
ఆతనికి తెలియకుండగనే ఒకనూతనవికాసము గలిగి యాతడు
సన్మార్గమున జీవితమును గడుపప్రయత్నించును. మహాక్షేత్ర
ములలోని దేవతాదర్శనమయినపుడును, సాధువులతో, మహా
పురుషులతో, భక్తులతో సాంగత్యము కలిగినప్పుడును, ఆయా
క్షేత్రములలో తరించిన భక్తులయొక్క జీవితచరిత్రములను
స్మరించుకొనినప్పుడు ఎవనిశరీరము పులకరింపకుండును ?

తిరుపతియందు శ్రీవెంకటేశ్వరస్వామిని, రామేశ్వరమున శ్రీరామచంద్రప్రతిష్ఠిత రామలింగేశ్వరస్వామిని దర్శించినప్పుడును, కన్యాకుమారికడ దేవీప్రభావమును, మంచుచే కప్పబడి సూర్యకాంతికి కరిగించిన వెండివలె ద్రవీభూతమగుచు ధగధగ మెరయుహిమాలయశిఖరములను చూచినప్పుడును లేక మనస్సునకు స్ఫురించునపుడును ఎవనిహృదయము భక్తిరసముతో పొంగిపోరలదు ! యాత్రలు పూర్తిచేసివచ్చినవానిహృదయమున సమస్తతీర్థములు, వనములు, గిరులు, సాధువులు వారి ప్రభావములు నాటుకొనిపోవును.

“Almost every town, stream, hill, stone or animal is personified and sanctified in India. It is not high time now to deify the entire motherland and let every partial manifestation inspire us with devotion to the whole.”

Ramathirtha.

“దాదాపు భారతవర్షములోని పట్టణము లన్నియును, నదులును, చిన్న పర్వతములును, అపరూప మగుశిలలును, జంతువులును దైవత్వముతో రూపొందింపబడి పవిత్రముచేయబడినవి. మనమాతృభూమిని దేవతాస్వరూపముగా గౌరవింపవలసినతరుణ మిది. అపూర్వలక్షణశోభితవస్తువు లన్నియు మాతృభక్తి నుద్దీపింపజేయునుగాక !”

అతడు సంసారమున మునిగి కష్టపరంపరలకు గురియైనప్పుడు, కన్నులు మూసికొని ఒక్కసారి తాను వెనుక సల్పిన యాత్రలను స్మరణకు తెచ్చుకొనిన, ఆకష్టపరంపరలన్నియు

వేయి సంవత్సరములచీకటి ఒకచిన్న అగ్ని కణికచే పటాపంచలయినట్లు ఛేదింపబడదా? పర్వదినములలో ఉదయమున స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు సల్పునప్పుడు తాను పూర్వము గావించిన యాత్రాస్థలములలో సల్పుచున్నట్లు భావించిన బ్రహ్మనందము కలుగును.

తీర్థయాత్రలు సలుపునపుడు ప్రతివ్యక్తికి నుండుదురభిమానములు (అనగా తనమతమే గొప్పదనుకొనుట, తానే గొప్పవిద్వాంసు డనుకొనుట, తానే మిక్కిలిధనవంతు డనుకొనుట, దాత యనుకొనుట, తానే సర్వము తెలిసినవా డనుకొనుట ఇత్యాది) దంభ, గర్వము లొక్కొక్కపరిస్థితినిబట్టి క్రమముగ నశించును. ఎవని కెప్పుడు దంభ, గర్వాభిమానములు నశించునో, యప్పు డతడు వెంటనే గొప్పమనోబలము, వినయ విధేయతలు, భూతదయ, పెద్దలయెడ గౌరవము, ఆధ్యాత్మికము నందు గొప్పశక్తి క్రమమగ నలవఱచుకొని మోక్షమార్గము నకు ముందంజ వేయును.

భక్తుడు పాదచారియై యానద్భారతయాత్ర చేయుచో మూడుగంటల కొకపర్యాయ మాధ్యాత్మికభావములను నుద్దీపింప జేయుయాత్రాస్థలము నొక్కదానిని సందర్శించగల యవకాశము గలదు.

తీర్థయాత్రలవలన పొందులాభము లనంతములు. పవిత్రమైన గంగాజలస్నానపానములవలన జనులు కెట్టిసౌభాగ్యము గలదో యాధునికశాస్త్రవేత్తలు తెలుపుచున్నారు. దేహ

రోగ్యమునకును మనశ్శాంతికిని దివ్యౌషధ మనదగుతీర్థయాత్ర
లను సేవించుటకు భక్తిప్రధానమని మనశాస్త్రకారులు తెలుపు
చున్నారు. కాన నిట్టియవకాశ మెప్పు డేర్పడునాయని ప్రతి
భారతీయుడును ఆసించుచుండవలదా? తనజీవితములో గావింప
దగు గొప్పకార్యము లెన్నియున్న వనుకొన్నను, బ్రహ్మనంద
మును గూర్చు తీర్థయాత్రాకార్యమునకన్న మిన్నయగునది
వేటొందున్నదా?

దంపతులుగ యాత్ర చేయవలెనా?

గృహస్థునకు భార్య అర్థాంగి. జీవయాత్రాసాధనము.
కాన తీర్థయాత్రకు వెళ్ళునప్పుడు తనయర్థాంగిని విడిచివెళ్లిన
యాత్ర. పూర్తి యెట్లుగును? భర్తతోపాటు భార్యకుకూడ
పాపపుణ్యములు వర్తించునుగాన తీర్థయాత్రాఫలము ననుభవిం
చుటకై దంపతులు కలిసియే వెడలవలెను. పూర్వచరిత్రలు
పరిశీలించిన సీత, దమయంతి, సావిత్రి మొదలైనపతివ్రతాశిరో
మణులు భర్తలతో పాటు కష్టసుఖముల కొర్చి, తాము తరిం
చుటేగాక లోకమున కాదర్శప్రాయ లై నేటికిని సీతి గరపు
చున్నారు.

పురుషులు తా మెంటరిగా యాత్రలు సలిపిన స్త్రీలగతి
యేమి? వారిని యాత్రలకు తీసికొని వెళ్ళువా రెవరు? కావున
పురుషుని యాదాయవ్యయములఫలితములు రెండును భార్యకు

జెందునుగాన స్త్రీని తప్పక ప్రతిపురుషుడు యాత్రలకు వెంట బెట్టుకొని వెళ్ళవలెను. భార్యపిల్లలు వెంట నుండిన వారు తమకు మార్గమున యాతనయని తలపరాదు. భార్య మార్గ మధ్యమున తా నెన్నికష్టముల కోర్చియైన భర్తను జాగరూ కతతో గాపాడుచు, వేళకు భోజనపానీయము లమరునట్లు చేయుటచే మార్గమధ్యమున నెట్టియిబ్బందులు గలుగకుండ యాత్ర పూర్తిగావించుకొనవచ్చును.

నదీనదములలో సముద్రములలో తీర్థమాడునప్పుడు దంపతులు జంటగా తీర్థమాడవలెనేగాని ఒంటరిగా చేయుటచే దానిఫలితము తన కొక్కనికే రాదు. కాశీ, గయా, ప్రయా గాదిక్షేత్రములలో తీర్థశ్రాద్ధాదు లాచరించునపుడు భార్య వెంట లేకున్న నవి యసంపూర్ణములే యగును. తనభార్యచే పక్వముచేయబడి, తనచే సమంత్రకముగ నొసంగబడుపిండ, తిలోదకాదులనే పితరులు తృప్తితో స్వీకరించి ఆయాక్షేత్రనాథ ముఖమున సంపూర్ణ ఫలభరిత మగునట్లనుగ్రహింతురు. ఎంతో ధనవ్యయ మొనర్చి దూరక్షేత్రములకు వెళ్లియు పూర్ణ ఫలితము నొందలేడుగాన తన వెంట తనధర్మపత్నిని గొని తీర్థయాత్రలు చేయుటే ముఖ్యము.

భార్యాభర్తల కెన్నడు నెడబా టుండరాదు. యాత్రల కొంటరిగా వెళ్ళినవి లేక 4మాసములు పట్టిన, నొకరియొగక్షే మము లొకరికి తెలియక మనస్సు ప్రధానముగ పరమేశ్వరుని యందు లీనముగాక, యింటియందో లేక భార్యాపుత్రాదుల

యందో లీనమయి యెప్పుడు తిరిగివెళ్లుదుమా యనుతలంపు నకు కారణభూతయై యుండును. కాన దంపతు లిరువురు వెళ్లిన నింటియొద్ద నుండువారిపై భ్రాంతితగ్గి, తనమనస్సు పరమేశ్వరుని యందే లగ్నమై యాత్రాఫలితమును భార్యాభర్త లిరువురు ననుభవించును.

స్త్రీలు సాధారణముగ తమయింటియావరణము నదలి యెన్నడును బయట స్వేచ్ఛగా అనగా భక్తులను, క్షేత్రములను సేవించ వీలుండదుగాన తమజీవితములో నొక్కమార్చైన తమ భర్తతో కలిసి తీర్థయాత్రలు చేయనిచో, తాను కూపస్థమండూ కముగ నుండి బాహ్యప్రపంచ మనగా నేదో తెలియదుగాన, అటుగాక భార్యను తనతోపాటు తీర్థయాత్రలకు తీసికొనివెళ్ళి ఆధ్యాత్మికవిద్యాజ్ఞానము పడయున ట్లవకాశము కలిగించు లెంతయు నవసరము.

యాత్రాదీక్ష

కాలినడకన ఆసేతుహిమాచలము పర్యటనముచేయువిధానము.

భక్తి, జ్ఞాన, యోగాదిమార్గములచే పరమేశ్వరుని చేరు టకు సాధకులెట్లు తమకాలము నుపయోగింప ప్రయత్నింతురో, అదే విధముగ బ్రహ్మచారులు, గృహస్థులు, సాధువులు నిరంతరము తీర్థయాత్రలు జరుపుటయందు తమకాలమును వినియోగించుటయే యాత్రాదీక్ష. ఈదీక్షయం దాసేతుహిమాచలము

పాదచారిత్వమున తీర్థముల సేవించుకొనుచు కాలముగడపనిశ్చయించుకొని దానిప్రణాళిక ముందుగ నేర్పఱచుకొని, లేదా భగవంతు డెట్లు నడపిన నట్లు నడచుటకు నిశ్చయించుకొని తీర్థాటనము సలుపవచ్చును. 'ఇట్లు దేశమునం దొకమూలనుండి మరి యొకమూలకు దేశద్విమృదులవలె తిరిగినంతమాత్రమున మోక్షమును సాధింపగలమా? ఇట్లెందఱు నిరంతరము తిరుగుట లేదు? ఎందఱుబైరాగులు తిరుగుటలేదు? వారందఱు తరించిరా? ఇది యేటిమాట' యనరాదు. వారిలో నొక్కడును యాత్రాదీక్షాపరుడు లేడు. అందఱుపొట్టపోసికొన దిరుగువారే. దీక్షాపరుని వారివలె గణింపరాదు. ఈదీక్ష నిర్వహించుట సులభము గాదు. కామినీకాంచనములయం దాసక్తివిడిచి నిరంతరము నోట భగవన్నామ ముచ్చరించుచు, మనస్సు పరమేశ్వరునిపై లగ్నముచేసి, మార్గమున వచ్చుకష్టపరంపరలకు వెఱవక అవియన్నియు భగవద్విరోధములుగ భావించి, తమమార్గమున పోవునారే నిజముగ దీక్షాపరులు. వారిని పరమేశ్వరుడు తప్పక కటాక్షించును. అట్లు నేటికాలమున పరివ్రాజకుడై యాత్రసల్పిన శ్రీమద్వివేకానందస్వామివారికి పరమేశ్వరు డెన్ని సారులు భృత్యుడై మహారణ్యములలో నాహార మిడలేదు? స్వామి రామదాస్ (కాంచన్ గాడ్) వారు వనపర్వతగుహలలో 12 సం॥ ఏకదీక్ష కొని యాత్రలు సల్పినప్పుడు పరమేశ్వరుడు గోవు వెంట దగులుకోడెభంగి నిరంతర మాయనయడుగులలో నడుగులు వైచుచు రక్షించలేదా? ("In the Vision of God" అనుఆంగ్లగ్రంథము చూడుడు.) ఇది ఇటీవల జరిగినవిషయమే

గదా? భగవంతుని నమ్మవలెనేగాని నమ్మినవారిని భగవంతుడు చెరుపడు. ఇట్లు దీక్షగ యాత్రలుచేయునభ్యాస ముత్తర హిందూదేశమున సాధువులలో ముఖ్యముగ గలదు. కొన్ని సంప్రదాయములగురువులు తమశిష్యుని శిక్షింపవలసివచ్చినప్పుడుగాని లేదా శిష్యుని బాగుపఱచదలచినప్పుడుగాని పాదచారియై ఆసేతుహిమాచలము తీర్థయాత్ర చేసిరావలసినదని శిష్యు నాజ్ఞాపింతురు. అట్లుచేయుటచే శిష్యుడు యాత్రా కాలమున శీతాతపముల కోర్చియు, కష్టనిష్ఠురములు వచ్చినప్పుడు గురుకటాక్షమును గోరియు, అవమానము లెన్ని తటస్థించినను వానిని శాంతిఁగో సహించియు, తనదుర్గుణముల నెల్ల పోదోలి స్వచ్ఛజీవితము గలవాడై మరల తనగురువు గారిసేవ చేయ నుత్సహించును. స్వస్థానమును వదలి యిట్లు యాత్రలుచేయబోవుతరి ప్రారంభమున కష్టముగ కనిపించినను కాలక్రమమున సులభముగ తోపకమానదు. శ్రీరామ చంద్రుడు 14 ఏండ్లు వనములలో పాదచారియై సంచరించి పెక్కు మార్పులు ప్రజలలో గల్పించి తిరిగి సురక్షితముగ అయోధ్య చేరలేదా? కావున దీక్ష గైకొనినమీదట సులభ మగును.

కొంద టింకొకవిధముగ దీక్ష గైకొందురు. ముఖ్య మైనజీవనమలప్రదక్షిణము (పరిక్రమము) చేయుట. ఇది చాల కఠినమైనసాధన. రైలు, కారు, బండ్లు వసతులు కలిగియుండుటచే, మామూలుతీర్థయాత్రలు చేయుట చాల సుఖవు. గాని నదీప్రదక్షిణముచేయుటకు పాదచారియై అది ఉద్యమించిన

కొండలలోనుండి సవ్యముగ బయలుదేరి, అది సాగరము చేరు
వఱకు వెళ్ళి, అచ్చటనుండి రెండవవైపుగ మరల తిరిగి వెళ్ళి
జన్మస్థానము చేరుట. ఇది తీవ్రమైనసాధన. ఇది కేవలము తీవ్ర
మైన ఆధ్యాత్మికచింతన గలిగి దానిప్రభావము తెలిసికొనిన
వారే చేయుదురు. అట్లుచేసినవారిలో మనము వినినవారు ప.ప.
శ్రీబ్రహ్మనందతీర్థులగురువుగా రగు ప. ప. శ్రీవాసుదేవానంద
స్వామివారును, 'వేదోద్ధారకు'లగు ప. ప. రామచంద్రదేంద్రసర
స్వతీస్వాములవారును. (శ్రీపీఠపాటి అప్పావధానులుగాను, అమ
రావతి) గలరు. పండరీపురమునకు వార్కరీపద్ధతి యనునొక
గొప్పనియమముతో యాత్రచేయువిధాన మొకటి యున్నది.
కార్తికశుద్ధకాదశికిని, ఆషాఢశుద్ధకాదశికిని శ్రీపాండురంగని
సేవించునిమిత్తము తన గ్రామమునుండి పాదచారియై యాత్ర
చేయుట. ఈవిధానము బొంబాయిరాజధానియందు మహా
రాష్ట్రదేశమున హెచ్చుగకలదు. అట్లనేకులు నేటికిని చేయు
వారు కలరు. తరించినవారు లెక్కకు మీరియున్నారు.

విధానము :—

ఈదీక్ష తీసికొనుసాధకుడు, ప్రాతినిత్యము తనయింటి
యొద్ద పాండురంగభజనలు సలుపుచుండి ప్రతిఏకాదశికి నుప
వాసముండి, తనగ్రామములో నున్నయితరభక్తులతో గూడి
భక్తులజీవితములు చదువుట, మొదలగుసత్సంగత్యము సలు
పుచు, ఆషాఢ శు॥ ౧౧ కి పండరీపురమునకు తనగ్రామమునుండి
పల్లకిలో స్వామినిగాని లేక ఒకభక్తుజన్మస్థలమైన ఆగ్రామ

మున తరించిన ఆభక్తుని (తుకారాం, జ్ఞానదేవు, నామదేవు-
ఇత్యాదిభక్తుల) యొక్క ఛాయాపటమునుగాని అం దుంచి,
ఒక్కొక్క రొక్కొక్క కాషాయపుజెండాను దీక్షగ తనభుజముపై
నుంచుకొని, ఆ పల్లకితో అనేకభక్తజనులతో పాదచారియై
కోలాహలముగ శరీరములు తన్మయత్వ మొందులాగున భజన
చేయుచు గ్రామగ్రామము, వాడవాడ, తిరుగుచు యథేచ్ఛగ
లభించుదానితో తృప్తిజెందుచు, ఆషాఢ శు॥ ౧౧కి ఒకటి రెండు
దినములు ముందుగనే పండరీపురము చేరుకొనును. ఈవిధముగ
కొన్ని వందలమైశ్వదూరమున నున్న వారు సైతము దీక్షగైకొని,
పల్లకీ వెంట పయనమై, మార్గమధ్యమున అనేకనూతనభక్తుల
దర్శనముచేతను, క్రొత్తక్రొత్త అనుభవములచేతను వారలజీవిత
ములు పవిత్రపఱచుకొందురు. కొందఱికి కేవలము పండరీ
పురము చేరుటకు 6 మాసములకాలము పట్టును. మరల ఈ
విధముగ పాదచారులై స్వగ్రామమును చేరుటకు 6 మాస
ములు పట్టును. అనగా అటువంటివారికి తమజీవితమంతయు
నీయాత్రాదీక్షతోనే, సరిపోవుచుండును. ఇట్లు తరించినభక్తు
లనేకులు గలరు. నేటికిని ఈవార్కరీషద్ధతి ఆషాఢ శు॥ ౧౧
నాడు పండరీపురమును దర్శించినభక్తులకు తెలియగలదు. ఈ
దీక్షను కొందరు 12 సంవత్సరములవఱకు తీసికొందురు. మరి
కొందరు జీవితాంతమువరకు గైకొందురు.

• నియమముగ కుంభమేళములను, నదీపుష్కరములను
దర్శించుటయు నొకసాధనమే. మేళ యనగా హిందీభాష

యందు కలియుట యనిభావము. అనగా పెక్కువేలమంది ఆధ్యాత్మికభావము గలవా రొకచోట కలియుట యనిభావము. ఇట్టివి కుంభ మేళ (ఇది 12 సం॥ లకు ఒకసారియు,) మాఘమేళ (ప్రతిసంవత్సరము మాఘమాసములోను జరుగుచుండును.) ఇట్టికుంభమేళలు ముఖ్యముగ హరిద్వారము, ప్రయాగ, (అలహాబాదు,) ఉజ్జయిని (అవంతిక) నాసికాదిక్షేత్రములలో 12 సం॥ ఒకసారి జరుగును. ఆమేళోత్సవములకు సంవత్సరముల కొలది హిమాలయనిర్జనారణ్య ప్రదేశములలో తమ తపోమహిమచేత భగవద్ధ్యాన నిమగ్నతజెంది కాలముగడపు, యోగి, సాధు, సన్న్యాసి, దిగంబర ప్రభృతులు వేనవేలుగ వత్తురు. వారిముఖవర్చస్సు వారియాధ్యాత్మికతీవిని చూచియే తీరవలెను. వర్ణింప నలవిగాదు. అట్టిమహనీయులతో సత్సంగము యాత్రికునిహృదయాంతరాళములలో ప్రవేశించి యెన్నటికిని మఱపునకు రాక ఆధ్యాత్మికజ్యోతిని మిక్కిలి ప్రకాశింప జేయుచుండును. ఇట్టిమేళలు, పుష్కరములు నియమముగ దర్శించుసాధకునియానంద మేమని వర్ణింతుము !

యాత్రా విధానము

శ్లో॥ విరాగం జనయే త్పుర్వం కలత్రాదికుటుంబకే।

అసత్యభూతం తత్ జ్ఞాత్వా హరిం తు మనసా స్మరేత్ ॥

శ్లో॥ శ్రోశమాత్రం తతో గత్వా రామరామేతి చ బ్రువన్।

తత్రతీర్థాదిషు స్నాత్వా క్షౌరం కుర్యాత్ విధానవిత్ ॥

శ్లో. మనుష్యాణాం చ పాపాని తీర్థాని ప్రతిగచ్ఛతామ్ |
కేశ మాశ్రిత్య తిష్ఠన్తి తస్మా త్తద్వపనం చరేత్ ||

శ్లో. తతో దండం తు నిర్గ్రింధిం కమండలు మథాజినమ్ |
బిభృయా ల్లోభనిర్ముక్త స్తీర్థవేషధరో నరః ||

శ్లో. విధినా గచ్ఛతాం నృణాం ఫలావాప్తి ర్విశేషతః |
తస్మాత్ సర్వప్రియత్నేన తీర్థయాత్రావిధిం చరేత్ ||

శ్లో. యస్య హస్తా చ పాదౌ చ మనశ్చైవ సుసంయుతమ్ |
విద్యాతపశ్చ కీర్తిశ్చ స తీర్థఫల మశ్ను తే ||

శ్లో. హరే కృష్ణ హరే కృష్ణ భక్తవత్సల గోపతే |
శరణ్య భగవన్ విష్ణో మాం పాహి బహుసంస్మృతేః ||

శ్లో. ఇతి బ్రువన్ రసనయా మనసా చ హరిం స్మరన్ |
పాదచారి గతిం కుర్యాత్ తీర్థం ప్రతిమహోదయః ||

(పద్మపురాణము)

యూత్రకు ప్రయాణమైనప్పటినుండి యైహికదృష్టిని మరల్చుకొని ఆధ్యాత్మదృష్టి నలవరచుకొనుచు, రామ నామమును జపించుచు రెండుమైళ్లు నడచి, ఒకక్షేత్రమును జేరి స్నానాదులు గావించుకొని శుచియై, శిరోముండనాదుల గావించుకొని, కామాదుల వర్జించి కాషాయాంబరధారియై కమండలు, కృష్ణాజినముల గొని హరినామస్మరణగావించుచు, తీర్థయాత్రలను యజ్ఞదృష్టితో నలుపువారు శాస్త్రములలో చెప్పినవిధమున తీర్థయాత్రాఫలములను తప్పక పొందగలరు.

యాత్రాఫలానుభూతికి యోగ్యులెవరు ?

శ్లో. ప్రతిగ్రహః దుపావృత్తః సంతుష్టో యేన కేనచిత్ ।
అహంకార విముక్తశ్చ స తీర్థఫల మశ్ను తే॥

లభ్యమైనదానితోడనే తృప్తిపడి, పగు లొసంగు దాన ధర్మముల గ్రహింప పాల్పడక, అహంకారమును విడుతురో వారు తీర్థయాత్రాఫలానుభూతికి యోగ్యులు.

శ్లో. అదమ్భకో నిరారమ్భో లఘ్వాహరో జితేంద్రియః ।
విముక్త స్సర్వసంగై ర్యః స తీర్థఫల మశ్ను తే॥

కపటవర్తనములేక, వ్యావహారిక విషయాసక్తివిడచి, ఇంద్రియనిగ్రహము, ఆహారనియమము కలిగియుందురో వారు తీర్థయాత్రాఫలానుభూతికి యోగ్యులు.

శ్లో. అకోపనోఽమలమతి స్సత్స్వాదీ దృఢవ్రతః ।
ఆత్మోపమశ్చ భూతేషు స తీర్థఫల మశ్ను తే॥

సర్వభూతములను తనవలెనే చూచుకొనుచు, కోపమును చంపుకొని, సత్యవ్రతుడై, గట్టిదీక్షతో త్రికరణశుద్ధి పడసినవారు తీర్థయాత్రాఫలానుభూతికి యోగ్యులు.

శ్లో. తీర్థా న్యనుసరన్ ధీరః శ్రద్ధధాన స్సమాహితః ।
కృతపాపో విశుద్ధ్యేత కింపున శ్శుద్ధకర్మకృత్ ॥

దీక్షతో, ప్రశాంతచిత్తముతో తీర్థయాత్రలుసేవించు పాపియైనను బవిత్తుడగును. అట్టిచో మొదటినుండి సత్కర్మాదు లాచరించు సుజనులపవిత్రతావిషయమున సందేహ మేమి ?

శ్లో. అశ్రద్ధధానః పాపాత్మా నాస్తికోఽచ్ఛిన్నసంశయః |
హేతునిష్ఠశ్చ పంచైతే న తీర్థఫలగామినః ||

(స్కాందపురాణము)

దేవతాశ్రద్ధాభక్తి లేనివారు, ముష్టచింతలు గలవారు, ఎవరిని విశ్వసించనివారు, ప్రతివిషయమున అనుమానము గలవారు, కుతర్కము చేయువారు, తీర్థయాత్రాఫలమును పొందరు.

శ్లో. నృణాం పాపకృతాం తీర్థే పాపస్య శమనం భవేత్ |
యథోక్తఫలదం తీర్థం భవేచ్ఛుద్ధాత్మనాం నృణామ్ ||

పాపకుల పాపములు తీర్థయాత్రాఫలములందు క్షాలిత మగును. సత్పురుషులకు తీర్థములు శాస్త్రోక్తఫలప్రదము లగును.

శ్లో. కామం క్రోధంచ లోభంచ యో జిత్వా తీర్థ మావిశేత్ |
న తేన కించి దప్రాప్తం తీర్థాభిగమనాత్ భవేత్ ||

కామక్రోధలోభములను జయించి, తీర్థయాత్రలనాచరించుపుణ్యాత్ములు పడయరానిశ్రేయస్సెద్దియును లేదు; అనగా సర్వశ్రేయస్సులను బడయగలరు.

శ్లో. తీర్థానిచ యథోక్తేన విధినా సంచరన్తి యే।
సర్వద్వంద్వసహా ధీరా స్తే నరాః స్వర్గగామినః॥

శ్రీశోష్ణాదిద్వంద్వముల సహించి, శాస్త్రములందు
నిర్దేశింపబడిన రీతిగ తీర్థయాత్రలు సలుపుధీరులు తప్పక స్వర్గ
మును బడయగలరు.

శ్లో. గంగాదితీర్థరేషు వసన్తి మత్స్యః
దేవాలయే పక్షిగణా శ్చ సన్తి।
భావోఽస్మి తా స్తేన ఫలం లభన్తే
తీర్థాచ్చ దేవాయతనాచ్చ ముఖ్యాత్ ।
భావం తతో హృత్కమలే నిధాయ
తీర్థాని సేవేత సమాహితాత్మా॥

(నారదపురాణము)

జాహ్నవివంటిపవిత్ర నదీతీర్థములలో కోటానుకోట్లు
మత్స్యములు నివసించుచున్నవి. దేవాలయములం దనేక
పక్షులు వసించుచున్నవి. కాని శ్రద్ధాభక్తిభావము లేనియట్టి
వానికి తీర్థయాత్రాఫలమబ్బునా? అబ్బదు. కాన విశ్వాస
పూరితహృదయములతో మానవు లాపవిత్రస్థలముల సేవి
చిన ఫలానుభూతి గలుగును.

తీర్థయాత్ర లెందుకు?

శ్లో. వలీపలితదేహో వా యావనే నాన్విశ్చోఽహి వా।
జ్ఞాత్వా మృత్యు మనిస్తీర్య హరిం శరణ మావ్రజేత్ ॥

- శ్లో. తత్కీర్తనే తచ్ఛ్రవణే వందనే తస్య పూజనే।
మతిరేవ ప్రవక్తవ్యా నాన్యత్ర వనితాదిషు॥
- శ్లో. సర్వం నశ్వర మాలోక్య క్షణస్థాయీ సుదుఃఖదమ్।
జన్మమృత్యుజరాతీతం భక్తివల్లభ మచ్యుతమ్॥
- శ్లో. స హరి ర్జాయతే సాధుసంగమాత్ పాపవర్జితాత్।
యేషాం కృపాతః పురుషా భవన్త్యసుఖవర్జితాః॥
- శ్లో. తే సాధవః శాంతరాగాః కామలోభవివర్జితాః।
బ్రువన్తి య న్మహారాజ! త త్సంసారనివర్తకమ్॥
- శ్లో. తీర్థేషు లభ్యతే సాధూ రామచంద్రపరాయణః।
యద్దర్శనం నృణాం పాపరాశిదాహశుశుక్షణిః॥
- శ్లో. తస్మా త్తీర్థేషు గన్తవ్యం నరైః సంసారభీరుభిః।
పుణ్యోదకేషు సతతం సాధుశ్రేణివిరాజిషు॥

పద్మపురాణము - పాతాళఖండు 19.

విషయానుభవానికి యోగ్యమగు యావనముననున్నను,
కాటికి కాళ్లుచాపుచున్న ముసలితనమున నున్నను ప్రతిమాన
వుడు శ్రీహరిని శరణువేడవలయును. ఎందుకన మరణము
తప్పనిసరికనుక. యాత్రార్థము వెడలుచున్నపుడు సృష్టికర్త
సంస్మరణముతప్ప భార్య, బిడ్డలు, ఇల్లు, వాకిలివంటి వేఱు
తలంపులకు మనసునం దవకాశ మీయరాదు. ప్రపంచమున

కనుపించునదంతయు అనిత్యమని భావించి, జన్మజరామరణముల కతీతుడయిన అచ్యుతుని శరణువేడవలయును.

మహాత్ముల దర్శనభాగ్యముచే మానవులదుఃఖములు నశించును. ఏతత్ప్రపంచ, పరప్రపంచసంబంధ బంధములను మహాత్ములు త్రెంచుకొనినవారు కనుక వారికి సుఖదుఃఖములు లేవు. అట్టివారిసంపర్కముచే శ్రీహరికటాక్షము సులభసాధ్యమగును. పవిత్రభూములలోని పవిత్రహృదయులు శ్రీరామచంద్రుని సాక్షాత్తు సృష్టికర్తగా దర్శించుచుందురు. వారి దృష్టిప్రసరణద్వారా మానవకోటిపాపపంక మంతయు దూదివలె భస్మమగును. అందువలన పవిత్రనదీనదములకు మహాత్ములకు ఆలవాలమయిన పుణ్యక్షేత్రములను సద్వులు సందర్శించవలయును.

(పద్మపురాణము)

యూత్రలలో నిత్యకార్యక్రమము లేక దినచర్య

- గం. 4- 0 మొ 4-30 ప్రభాతసేవ (క్షుప్తముగ)
- ,, 4-30 ,, 5-30 ప్రాతః కాలకృత్యములు
- ,, 5-30 ,, 7- 0 స్వధర్మానుష్ఠానము
- ,, 7- 0 ,, 9- 0 నదులు, పుష్కరణులు, సముద్రములలో ప్రత్యేక స్నానములు, తీర్థవిధులు, దేవతాదర్శనము మొదలగునవి యాచరించుట
- ,, 9 -0 ,, 9-30 బజారువస్తువులు కొనుట [కూరలు, పెరుగు, బియ్యము - పూటకు వంటకవసర మగువస్తువులు మాత్రమే]

- „ 9-30 „ 11-30 పచనము, భోజనము
 „ 11-30 „ 12-30 విశ్రాంతి
 „ 12-30 „ 2- 0 సర్వసంధిపఠనము లేక సాయంత్రకార్యక్రమనిర్ణయ
 విచారణ
 „ 2- 0 „ 3-30 బజారుపనులు - కొత్తసామానులుకొనుట
 „ 3-30 „ 6- 0 దేవతార్చనము. (ముఖ్యముగ ఆక్షేత్రములో చూడ
 వలసిన విశేషములు మొదలగునవి చూచుట)
 „ 6- 0 „ 7- 0 ఇంటికి (బసకు) చేరుట, కాలకృత్యములు
 „ 7- 0 „ 8- 0 భోజనము, లేక ఫలాహారము, ఫలాహారము చేయుట
 మంచిది)
 „ 8- 0 „ 9- 0 ఆదినము మాచినవానిపై నోట్సువ్రాయుట లేక
 మరుసటిదినము కార్యక్రమనిర్ణయము లేక ఆలయ
 ములలో పవళింపుసేవ దర్శనము.

ఈకార్యక్రమము మరుసటిదినమునుండి తప్పక సాగును. హిమాలయములలో పయనించునప్పుడు కొద్దిగ మార్పు చెందును. యాత్రికులవీలు ననుసరించి కార్యక్రమము నిర్ణయించుకొనవలెను. నిర్ణీతకార్యక్రమము లేనియెడల కాలము వృధయగును. తీర్థయాత్ర ప్రయాసఫలకమగును. యాత్రికుడు సమయము వీలును అనుసరించి యీకార్యక్రమములో కొలది మార్పులను చేసికొనవచ్చును.

ఇట్లే తీర్థయాత్రబయలుదేరుటకు ముందుగా తాము చూడదలచిన పుణ్యక్షేత్రములు, అచ్చట నుండదలచినదివసములు గుర్తించి కాలనిర్ణయపట్టి తయారుచేసికొని బయలుదేరుట చాలమంచిది.

యాత్రలుచేయుటకు వివిధసాధనములు

యాత్రలుచేయుటకు వివిధములైన సాధనములు గలవు. అన్నిటికంటె పాదచారియై కేవలము భగవంతునిపై భారము వైచి (భగవంతుని శరణాగతిపొంది), మరుక్షణముసంగతి తాను విచారింపక, భగవదాదేశానుసారముగ తీర్థయాత్రలు చేయుట ఉత్తమోత్తమ మైనమార్గము. ఇట్లుచేయువారు నేటి కిని అనేకులు గలరు. వారిలో సాధువులు పలువురు. 1939 వ సంవత్సరము ఘమారు 40 మంది అయోధ్యకాక్ చౌకుకు చెందిన వైష్ణవసంప్రదాయ సాధువులు పాదచారులై, గంగోత్రి సేవించి, గంగాజలము గొని శ్రీరామేశ్వరము వెళ్ళుచు శ్రీరామనామక్షేత్రమునకు వేంచేసి కొన్ని దినము లుండి వెళ్లిరి. నిజముగ వారిసత్సంగము, వారిపూజా, కీర్తన, పఠనాదినిత్య కార్యక్రమము చూచియేతీరవలెను. వారిపట్టుదల కార్యదీక్ష వర్ణనాతీతము.

రెండవమార్గము — బండ్లమీద నెక్కిపోయి తీర్థ యాత్రలు సల్పుట. ఇది కొంచెము వ్యయప్రయాసలకు సంబంధించినది. ఇది గృహస్థులుగూడ చేయవచ్చును. దీనివలన జీవితమున పెక్కుమార్పులు గలిగి విశాలహృదయ మేర్పడును. సంకుచితభావము లదృశ్యములగును. కాని యిదియు, నొక దక్షిణదేశయాత్ర పూర్తిచేయుటకే సంవత్సరకాలము పట్టును. మార్గమధ్యమున అనేక సాధుపురుషులు, భక్తులు, మఠములు, ఆశ్రమములు, క్షేత్రములు, వనములు, గిరులు, తీర్థములు,

తటస్థపడి మనయిచ్చానుసారముగ అచ్చట కాలము గడుపు కొనుచు ప్రయాణములు సాగించుచుండవచ్చును. ఇతరమార్గములలో నీవసతి చాలతక్కువ. కనుకనే పూర్వమునుండి మన మతాధిపతులు (శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యపీఠములు) బండ్లపై తీర్థయాత్ర సల్పుచారము గలదు. మార్గమధ్యమున అనేకశిష్యులయజ్ఞానాంధకారమును రూపుమాపుచు ప్రయాణములు సాగించుచుందురు. 1944 సం॥ పండరీపురనివాసియగు శ్రీశ్రీశ్రీ గాడ్కెబాబాగారిశిష్యులగు తన్పూర్ మహారాజ్, శ్రీ పుంజాజీమహారాజును, 1951లో హరిభక్త మీరాబాయి గారును, బండ్లపై ప్రయాణమై నాలుగుధామములు సేవించి గుంటూరుకూడ వేంచేసియుండిరి. ఇప్పటికిని అనేకు లిట్టి ప్రయాణములు చేయుచున్నారు. ఈమధ్య పాశ్చాత్యకుటుంబముక డన్లప్ బండిని నిర్మించుకొని హిందూదేశమంతటని దర్శించితి రని వార్తాపత్రికలలో చదివితిమి. మార్గమున ననేకు లాదరింతురుగాన, ఖర్చు బహుస్వల్ప మగును.

మూడవమార్గము — బస్సు లేక టాక్సీలలో ప్రయాణము. ఇది ధనికులు చేయుయాత్ర. ఇందు కొంచెము సుఖము గలదు. ఈయాత్ర రాజసముగ నుండును, కాని భక్తి ప్రధానము. ఎట్లు ప్రయాణముచేసినను అంతశ్శుద్ధికలిగిన చాలును. ఇట్లనేకులు జమీందార్లు, ధనికులు కుటుంబములతో యాత్ర చేయుట కలదు.

సైకిలుప్రయాణము — కొందఱు యువకులు సైకిళ్ళపై

All India Cycle tourists అనియు World cycle tourists అనియు తిరుగుట మనము చూచువిషయమే. ఈమార్గము చాలశ్రమ కలుగునది. ఇది కేవలము నవీనయువకులుమాత్రమే చేయుయాత్రలు. అందు ప్రతిదినము నియమప్రకారము సైకిలు త్రొక్కవలెనేగాని యిష్టానుసారము ప్రయాణముచేసిన అనారోగ్యము కలుగును ఇంతకు యాత్రల కీమార్గ ముపకరింపదు.

రైలుప్రయాణము — ఇది అందఱు ధనికులకు బీదసాద

లకు సులభమైనమార్గము. కాని యాత్రచేయువిధానము తెలిసికొని, ముందుగ మార్గమున చూడవలసిన జ్ఞేత్రములు, వాని ప్రభావములు, విశదముగ తెలిసికొని యాత్రచేయుట ఉచితము. ఈమార్గము బహుయాత్రికులను సరించుచున్నదే. ఇట్టి యాత్రికుల కుపకరించుటకే యీ గ్రంథము ముఖ్యముగ నుద్దేశింపబడినది.

విమానప్రయాణము :- కేవలము లక్ష్మీపుత్రులు

యాత్రచేయగలమార్గ మింకొకటి గలదు. అదియే విమాన తీర్థయాత్ర. విమానముమీద అన్ని జ్ఞేత్రములు యాత్రచేయవీలుపడదుగాని నాలుగుధామములు సప్తపురుషులమాత్రము చేయవచ్చును. ఇది లక్ష్మీసంపన్నులు చేయుయాత్ర. దీనివలన యాత్రికులకు గొప్పఫలము వచ్చునని నమ్మకములేదు. గాని యాయాపుణ్య జ్ఞేత్రములు దర్శించితి మనుత్పత్తి కలుగును. ఇట్లుచేయువారు కొలదిమందిమాత్రమే యుందురు. ఇటీవల

హరిద్వారమునుండి బదరీనారాయణమునకు విమానసర్వీ
సుంజెడిదికాని యుద్ధసమయమున తీసివేసిరి. మున్నుందు
విమానయానము మనహిందూదేశమున వృద్ధిచెందవచ్చును.
కాని దీనియం దపాయము సంభవించుట కెక్కువయవకాశము
కలదు; గాన నిది యంతగ ననుసరింపదగినది గాదు.

దేవాలయ నియమములు

1. భగవత్ప్రసాదముదప్ప నితరాహారములు భగవంతుని
యెదుట పుచ్చుకొనగూడదు.
2. భగవంతు నెదుట వ్యర్థప్రసంగము దేహచింతనము చేయ
రాదు. (చేయువాడు 5 జన్మలు తిత్తిరిపక్షియై పుట్టును.)
3. తొమ్ముపై వస్త్రము కప్పకొని నమస్కరించువాడు
3 జన్మలందు గుఱ్ఱరోగియై పుట్టును.
4. విమానచ్ఛాయ ద్రొక్కరాదు. (అట్లు ద్రొక్కక ప్రద
క్షిణముచేయుటకు వీలుకానిచోట ఆఛాయను 3 భాగ
ములుచేసి మొదటిభాగమందు బోవచ్చును.)
5. దేవాలయములోపల సకారణముగనైన నుమియువాడు
మూడుజన్మములనఱకు కుక్కయై పుట్టును.
6. శ్రాద్ధమున భుజించి భగవంతు నర్చించువాడు పిచ్చు
కయైగాని యుడుమైగాని పుట్టును.
7. దేవాలయమునందు భగవంతున కెదురుగా గాళ్లు చాచి
పండుకొనువాడు భయంకరమైనభూమియందు పాడుచెట్టై

- పుట్టును. 7 జన్మలు చండాలుడు, 8 జన్మలు దరిదురై పుట్టును.
8. భగవంతునియుత్సవము వేళ నితరులను తాకితిమేమోయని సం దేహించి స్నానముచేయువాడు నరకమున బడును.
9. దేవాలయము దేవునిదేహము కనుక అందు ప్రసాదము పుచ్చుకొని దేవాలయపుగుంజలకు రాయరాదు.
10. కల్లు, సారాయము త్రాగిగాని, తాంబూలము నములుచుగాని, పొగచుట్టు త్రాగుచుగాని దేవాలయము లోనికి భోవువాడు (1) పిశాచముగను (2) నెమరువేయు పశువుగను (3) కొఱవిదయ్యముగను పుట్టును.
11. దేవునికి బలిపీఠమునకు నడుమబోరాదు. శివాలయమందు నందీశంకరులనడుమ బోరాదు. అట్లుపోయినవానికి పూర్వపుణ్యము నశించును.
12. మలమూత్రవిర్జనానంతరము కాళ్ళు కడుగుకొనకుండ దేవాలయములోనికి బోరాదు.
13. తీర్థము నొంటిచేతితో తీసికొనరాదు. జుట్టురాదు. క్రింద బడనీయరాదు. చేతికింద గుడ్డనుంచుకొనుట శ్రేష్ఠము. లేదా రెండవచేతివైన నుంచుకొనవలెను.
14. సాధారణముగాదక్షిణ దేశమున ప్రతి దేవాలయధ్వజ స్తంభ సమీపమున బలిపీఠ ముండును. దానిభావ మేమనగా దేవాలయములోనికి పోవుటకు ముందుగా నీపీఠముపై తనశిరస్సు నుంచి తనయందలి “అహంకార, మమకార,

దుర్వృత్తులను” బలి యిచ్చి శుద్ధసాత్త్వికమనస్సుతో దేవుని దర్శించుటకు లోనికి పోవలయునని. కాన బలిపీఠ మున్నస్థలములయందు, తలయొగ్గి యహంకారమును బలిపెట్టుచున్నట్లు భావించి పిదప భగవద్దర్శనము చేయవలెను.

15. స్వామివారికి పూజచేసినతరువాతగాని, తీర్థములోనితరువాత దళమునుగాని నోటిలో వేసికొనవలయును. పూజాపుష్పములను స్త్రీలు పురుషులు తలలో ధరింపవలయును. తరువాతదళమును చెవిలో పెట్టుకొనుటగాని, తలలో పెట్టుకొనుటగాని పనికిరాదు.

16. గంధమును స్త్రీలు గళమున ధరింపవలెను. పురుషులు ముఖమునగాని, ఎదురురొమ్మునగాని ధరింపవలెను. పురుషులు గంధమును మెడకు పూసికొనరాదు.

17. తీర్థమును కూర్చుండిపుచ్చుకొనుటయే మంచిది. నిలుచుండియైన వంగి పుచ్చుకొనవచ్చును. తీర్థమురాగానే తీర్థప్రదాతకు, తీర్థమునకు నమస్కరింపవలెను. పూజజేయువాడు ముందుగా పుచ్చుకొనవలెను. తర్వాత అందరి కీయవలెను. గుడ్డను నాలుగుమడతలు వేసి ఎడమచేతి మీద బెట్టుకొని దానిమీద కుడిచేయి పెట్టి దానిలో తీర్థము వేయించుకొని పుచ్చుకొనవలయును. తీర్థమును క్రిందపడనిచ్చినచో బ్రహ్మహత్యాదోషము రాగలదు. తీర్థములో వచ్చినతరువాతదళమును దినవలెను. వ్రేళ్ళమును

శిరసున ధరింపవలెను. తీర్థము పుచ్చుకొనుటకు ముందు వెనుక లవసరములేదు. మూడుసార్లు పుచ్చుకొనుట మంచిది. మనకు ఆధిదైవిక, ఆధిభౌతిక, ఆధ్యాత్మిక తాపము లుండును. ఈ 3 తాపములు శాంతి చెందుటకు మూడుసార్లు పుచ్చుకొనవలయును. పెద్దసమూహము నను, సందడిసమయములోను ఒక్కసారియైనను చాలును.

18. దానధర్మములు తీర్థములలో నెంతైన జేయవచ్చును. ఇది తమతమశక్తి ననుసరించి యుండును. కాని కొన్ని క్షేత్రములలో మోసము లెక్కువ. [ఉ. రూ 2-8-0 యిచ్చిన సాలగ్రామదానము చేయించెద మందురు. నిజమున కది సాలగ్రామము కాదు. ఒకనల్లరాయి. అదియే యెన్ని చేతులలోనో తిరుగును. గోదానము చేయించెదరు. ఎక్కడనో తిరిగెడి ఆవును తీసికొనివచ్చి దానితోక మీద నీళ్లు విడిపించి గోవువెల యని రూ 10 నుండి, 100-0-0 వరకు గోదానముపేర కాజేయుచుందురు. ఇంతకు దానముపట్టువారి శీలము కూడ సరిగా నుండదు. [నే నొకప్పుడు భద్రాద్రికి వెళ్లితిని. గోదావరియొద్దన ఇద్దరు దంపతులమని మూసివాయనములుపట్టుచున్నారు. పాపము తీర్థముగదాయని భక్తులు చీరెలు, రవికెలు, ధోవతులు, దక్షిణలు ఇచ్చుచున్నారు. ఇంతకు విచారింతుముకదా వారిద్దరిది ఒక్కగ్రామమైన కాదు. ఆ కొంచముసేపు డబ్బు సంపాదించుటకై భార్యాభర్తలైనారు. ఇట్టివా రేయకార్యము లొనర్పరు!] అసలుతీర్థ

స్నానములలో నుండువారికి దాన మీయకూడదు. వారికి సరియైన శీల ముండుటగుదు. వెంట నొకబ్రాహ్మణుని గొని పోవుట మంచిది. ఇదంతయు నతనికే ముట్ట చెప్పుట మంచిది. బాగుగాస్నార్తము చేయించగలవానిని ఖర్చు లిచ్చి తీసికొనిపోయిన మన కన్ని సంకల్పములు తీర్థశ్రాద్ధములు జరుగగలవు. దానములు సక్రమముగ జరుగగలవు. యోగ్యమైనపాత్రముకాగలడు. దానము సంకల్పముచేసి చేయవలెను. కాళ్ళు గడుకగ సంకల్పరహితముగా జేసినదానము దానము కాదు. మనశక్తి ననుసరించి భక్తియుక్తముగ దానము చేయవలెను.

సముద్రస్నానము చేయువిధానము

(నదీ, తటాకములు మొదలైనవి.)

సముద్రస్నానము నిత్యము చేయరాదు. పర్వదినముల యందుమాత్రమే సముద్రస్నానము చేయ శాస్త్రానుజ్ఞగలదు. కాని నవపాషాణములు, ధనుష్ఠాటి, దర్భశయనము, రామేశ్వరము, కన్యాకుమారి మున్నగుకొన్ని క్షేత్రములలో నిత్యము సముద్రస్నానము చేయువిశేషానుజ్ఞ గలదు. సముద్రస్నాన మప్పుడప్పుడు చేయవలసినదనియు కొన్ని నదులజలముల యందు విశేషలక్షణములు గలవనియు నిప్పుడిప్పుడు పాశ్చాత్యులు బోధపరచుచున్నారు. సముద్రము గంభీరముగ నుండి చూచు వారికి భీతి గొలుపుచుండును. అట్టియెడ స్నానము

చేయుటకు మరింత భయోత్పాదకముగ నుండును. పెద్దపెద్ద కెరటము లొడ్డునకు తాకి అతివేగముతో నీరు లోనికి పోవు చుండును. అట్టిసమయములందు జాగరూకత వహించియుండ వలెను. లేనియెడల ఆవేగమునకు చెంత నున్న వారినిపై తము లోని కీడ్చుకొనిపోయి ప్రాణాపాయమును గల్పించును.

ఇట్లు ప్రాణాపాయము కలుగకుండ నుండుటకు కొన్ని యుపాయములు గలవు. జలధిలో దిగుటకు ముందు సముద్రపు కెరట మొడ్డునకు తాకి లోనికి పోవునప్పుడు దానితోపాటు గబగబ సముద్రములోనికి పరుగెత్తుకొనిపోవలెను. అంతలో వేటొకయల సిద్ధముగ మీదికి నురుకుచుండును. అప్పుడు నీవు ధైర్యముతోనుండి ఆయలతోపాటు పై కెగురుము. చాల తేలికగ పైకి లేచెదవు. లేదా అల నీమీదికి వచ్చునప్పుడు నీటిలో మునుగుము. ఆయల నీమీదుగ పోవును. తరువాత లేచి నిల్చుండుము. నీవు సముద్రములో నున్నంతకాలము నీకాలిచేళ్ళ నిసుకలో గుచ్చియుంచుము. లేనియెడల నీ

పాదములకింద నుండునిసుక నీటివేగమునకు కొసికొనిపోయి నీవునీటిమీదపడి సముద్రములోనికి అంతులేనిదూరము గొనిపో బడుదువు. ప్రాణాపాయము గలుగును. ఇదియంతయు తెలి సినవారిని వెంటబెట్టుకొని యొకపర్యాయము మునిగి లేచిన నీకే డ్దాహము గలిగి ఎంతసేపైనను సముద్రస్నానము చేసి యానందించెదవు. ఈ విధానము తెలియక కెరటమున కెదు రుగ నిల్చుండినయెడల నది నిన్ను తలక్రిందుగ నీటిలో పడ

వేయును. ఆ భయసమయములో నోటితోనికి నీరుపోయి ప్రాణాపాయము గలుగును. సముద్రములో మృతినొందినవారందఱు నిట్లు మృతినొందినవారే గాన చాలజాగరూకత వహించి సముద్రస్నానము చేయవలెను.

స్నానసామాన్యసంకల్పములు

కాశీప్రాంతమున :- వింధ్యస్యోత్తరే, ఆర్యావర్తదేశే, అవిముక్తక్షేత్రే, (వారణాసి) అసీషరుణయోర్మధ్యే, ఆనందవసే, మహాశ్మశానే, గౌరీముఖే, త్రికంటకవిరాజితే, భాగీరథ్యాః పశ్చిమే తీరే ఉత్తరవాహిన్యాం బ్రహ్మనాశయోర్మధ్యే, మణి కర్ణికాక్షేత్రే, విశ్వేశ్వరాది త్రయస్త్రింశతోక్తి దేవతా గోబ్రాహ్మణ హరిహరగురుచరణసన్నిధౌ . . . . .

హరిద్వారప్రాంతములో సంకల్పము:— మాయాపురీ మండలే, దక్షిణజాపతిక్షేత్రే, హిమాలయదేశే, బదరికారామే, వాలఖిల్యాశ్రమే, కేదారఖండే, నీలదారే, బిల్వపర్వతే, హిమాలయే దక్షిణే హరిద్వారే బ్రహ్మకుండత్థిరే కుశావర్త ఘట్టే గంగాతీరే శౌద్ధావతారే, కలియుగే విక్రమశక చార్షా స్పత్యమానే. . . . .

• బధద్రీపంకల్పము:— ఆర్యావర్తాంతర్గత హిమపర్వతైక దేశే, బదరికాశ్రమే, సరనారాయణపర్వతయోర్మధ్యే, మహా

శీలాంతర్గత తప్తకుండాఖ్యవహ్ని తేత్రే, శ్రీ బదరీనారాయణ
చరణారవింద సన్నిధౌ ....

స్నానము చేయునపుడు సంకల్పముచేయవలెను. సంక
ల్పము లేనిస్నాన ముపకారకము కాదు. కనీసము గంగా
ప్రార్థనమైనను చేయవలెను. ఆయాస్థలములనుబట్టి సామాన్య
సంకల్పము కొంతమారుచుండును. మార్పు కొంచెము గమ
నించిన చాలును.

ఆచమ్య—ఓంకేశవాయ స్వాహా, ఓంనారాయణాయ
స్వాహా, ఓంమాధవాయ స్వాహా, (స్త్రీలు, బ్రాహ్మణేతరులు,
ముందున్నప్రణవమును, చివర నున్న స్వాహాశబ్దములు తీసివేసి
ముందు శ్రీశబ్దమును, చివర నమః శబ్దమును జేర్చవలెను.)
గోవిందాయ నమః, విష్ణవే నమః, మధుసూదనాయ నమః,
త్రివిక్రమాయ నమః, వామనాయ నమః, శ్రీధరాయ నమః,
హృషీకేశాయ నమః, పద్మనాభాయ నమః, దామోదరాయ
నమః, సంకర్షణాయ నమః, వాసుదేవాయ నమః, ప్రద్యు
మ్నాయ నమః, అనిరుద్ధాయ నమః, పురుషోత్తమాయ నమః,
అధోక్షజాయ నమః, నారసింహాయ నమః, అచ్యుతాయ
నమః, జనార్దనాయ నమః, ఉపేంద్రాయ నమః, హరయే
నమః, శ్రీకృష్ణాయ నమః.

శ్లో. ఉత్తిష్ఠంతు భూతపిశాచాః ఏతే భూమిభారకాః

ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే.

ఓం భూః, ఓం భువః, ఓం గంసువః, ఓం మహాః ఓం జనః
ఓంతపః, ఓం గంసత్యం, ఓంత త్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య

ధీమహీ ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ - ఓ మాపోజ్యోతీ
 రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్॥ మమోపాత్త దురిత
 క్షయద్వారా శ్రీగోవింద గోవింద మహావిష్ణోరాక్షాసాప్రవర్త
 మానస్య ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయపరాధే శ్వేతవరాహకల్పే
 వైవస్వతమన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భరత
 వర్షే భరతఖండే మేరోః—దిగ్భాగే శ్రీశైలస్య—ప్రదేశే
 —మధ్యప్రదేశే సమస్తదేవతా బ్రాహ్మణ హరిహర
 గురుచరణ సన్నిధౌ, అస్మిన్ వర్తమానేన వ్యావహారిక చాంద్ర
 మానేన—నామసంవత్సరే—అయనే—ఋతౌ—మాసే
 —పక్షే—తిథౌ—వాసరయుక్తాయాం శుభనక్షత్రశుభ
 యోగశుభకరణఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ.....
 గోత్రస్య.....నామధేయస్య మమ మనోవాక్కాయకర్మభిః
 జ్ఞానాజ్ఞానకృతసర్వదోషనివృత్త్యర్థం. ధర్తార్థకామమోక్షచతు
 ర్విధఫలపురుషార్థసిద్ధ్యర్థం.....స్నాన మహం కరిష్యే:-

గంగాధ్యానము

- శ్లో. గంగా గంగేతి యోబ్రూయాత్ యోజనానాం శతైరపి
 ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి. 1
- అంబ ! త్వద్దర్శనా న్ముక్తిః స జానే స్నానజనం ఫలమ్
 స్వర్గారోహణసోపానే ! మహాపుణ్యతరంగిణి ! 2
- విశ్వేశం మాధవం ధుండిం దండపాణిం చ భైరవమ్
 వందే కాశీం గుహం గంగాం భవానీం మణికర్ణికామ్. 3

అతితీక్షణ ! మహాకాయ ! కల్పాంతదహనోపమ !

భైరవాయ నమస్తుభ్య మనుజ్ఞాం దాతు మర్హసి. 4

త్వం రాజా సర్వతీర్థానాం త్వమేవ జగతః పితా
యాచతో దేహి మే తీర్థం సర్వపాపాపనుత్తయే. 5

నందినీ నలినీ శీతా మాలినీ చ మహాపగా
విష్ణుపాదాబ్జసంభూతా గంగా త్రిపథగామినీ. 6

భాగీరథీ భోగవతీ జాహ్నువీ త్రిదశేశ్వరీ
ద్వాదశైతాని నామాని మహాపాతకనాశినే. 7

ప్రతిక్షేత్రమున దిగినది మొదలు విడుచువఱకు
నెట్లు గడపవలెను?

ప్రతిక్షేత్రములోను తనకాల మంతయు సద్వినియోగ మగునట్లు చూడవలయును. ఇట్టి యవకాశములు మరల జీవితములో గలుగుట కష్టతరముగాన కాలమును దుర్వినియోగము చేయక సత్సంగము, శ్రవణము, దర్శనము, ఇత్యాదికార్యములచే పవిత్రముగ గడపవలెను. మొదట క్షేత్రములో దిగిన వెంటనే తనసామానులను బసయందో సత్రమునందో యుంచి ధూళిదర్శనము చేయుటకు వెళ్ళి స్వామిని సేవించి బసకు చేరి తనకాలకృత్యములు తీర్చుకొని భోజనాదివసతులు చూచుకొనుచు కనిపించినవారి నెల్ల “ఈక్షేత్రమహాత్మ్యమేమి? ఇందు, సాధువులు, గొప్పభక్తు లున్నారా? ఆశ్రమములు గలవా? గొప్ప దేవాలయము లేమి గలవు? ఈక్షేత్రమునకు సమీ

పమున నింక గొప్పక్షేత్రము లేవియైన గలవా? ” అని యడిగి తెలిసికొనవలెను. భోజనానంతరము కొంతవిశ్రాంతి తీసికొని సద్గ్రంథమును పఠించిగాని, గొప్పమహానీయు లున్న వారి యొద్దకు వెళ్ళి శ్రవణపాఠము చేసిగాని, లేదా నీదినప్రణాళికా విషయము చూచుకొని ముందుచేయవలసినకార్యమును గురించి విచారించుకొని, సాయంతనము 3 లేక 4 గంటలకు క్షేత్రములో చూడవలసిన స్థలములకు వెళ్ళి స్వామిని సేవించి, భోగములు, పూజలు చేయించి తీర్థప్రసాదములు స్వీకరించి, స్వామియెదుట (మీకు పదిమంది సంఘముగా వెళ్ళినపక్షమున) సంకీర్తనగావించి ఆనందించవలెను. ఆక్షేత్రము, స్వామి-వీరల యవతారవిషయములు అడిగి తెలిసికొని మీనోటుపుస్తకములో గుర్తించుకొనవలెను. అచ్చటనుండి కొండలుగాని అడవులు, ఆశ్రమములుగాని, నదులుగాని యున్న వేమో తెలిసికొని మరుదినముగూడ నచ్చటనే యుండి తమప్రాతరనుస్థానమును ఆనదీతీరముననో లేదా కొండయందో గావించుకొనవలెను. ప్రతిక్షేత్రమునందుండు స్వామియెదుట చేతులు జోడించి “ప్రభూ! నాకు నిరంతరము నీసేవాకార్యములందు పాల్గొనునవకాశ మిప్పించుము; మీభక్తులతో సత్సంగము గలుగునట్లు చేయుము; మీస్మరణ నిరంతరము తమప్రీతికొరకు చేయునట్లునుగ్రహింపు”మని ప్రార్థించవలెను.

ఇట్లు పగలంతయు గడిపి రాత్రి పెందలకడ బసకు చేరి ఫలాహారముచేసి (అనగా యాత్రలసమయములో ఒంటిపూట

భుజించుట ఆరోగ్యమునకు చాలమంచిది) స్వామి పవళింపు .
 సేవ గాంచి 9 గంటలకు నిద్రించవలెను. మరల ఉదయము
 4 గంటలకు ప్రభాతసేవతో నిద్ర మేల్కొని నిత్యకార్యక్రమ
 మును ప్రారంభించవలెను. ఆక్షేత్రమును విడుచునప్పుడు స్వామికి
 దూరమునుండియే (బసనుండియే) నమస్కరించి, “యీదీనుని
 సన్మార్గమునకు వచ్చునట్లాశీర్వదించు” మనికోరి ఆక్షేత్ర
 వాసులకు నమస్కారములు సల్పి ఆక్షేత్రమును విడువవలెను.

ఆరోగ్య సంబంధమైన సలహాలు

1. యాత్రకు బయలుదేరుముందు ‘ఇన్ ఆక్యులేషన్’ చేయిం
 చుకొన్నట్లు ఆరోగ్యశాఖవారినుండి సర్టిఫికేట్టు తీసికొని
 వెళ్ళిన, దారిలో గొప్పయుత్సవసమయములలో కలరా
 మొదలగువ్యాధు లున్నను మనకు వారు ‘ఇన్ ఆక్యులే
 షన్’ చేయరు. అచ్చట చేయించుకొన్నయెడల జ్వరము
 తగులుట బాధపడుట బాగుండదు. (కాని పదిమందికి
 తక్కువయున్న వేయరు. ఒక్కొక్క Tube యిరువది
 మందికి సరిపోవును)
2. యాత్రకు వెళ్లుటకు ముందు, తర్వాత వెంటనే విరే
 చనమునకు సాధనచేసికొనుట మంచిది.
3. ప్రతిగుంట (కొళం) లోనినీరు త్రాగరాదు. తెలిసికొన
 నిదే స్నానముచేయరాదు.
4. సాధ్యమైనంతవరకు మన్యప్రదేశములలో కాచిచల్లా
 ర్చిననీరు త్రాగుట క్షేమకరము.

5. యాత్రచేయునంతకాలము ఒంటిపూట భుజించుట యుత్తమము. తేలికగజ్జీర్ణమగు ఆహారమునే భుజింపవలెను.
6. సాధ్యమైనంతవరకు నెయ్యి మసపాత్రమునుండియే తీసికొనివెళ్లుట మంచిది. ఆపాత్రపునెయ్యి కత్తిగనుండి, అనారోగ్యము గల్గించును.
7. తమ కలవాటైనయాహారమునే సాధ్యమైనంతవరకు పుచ్చుకొనవలెను. దుచులు మార్చిన ఆరోగ్యము చెడును.
8. ఆనారోగ్యసూచన కనబడగనే సమీపవైద్యాలయము (ఆసుపత్రి) నకు వెళ్ళి వెంటనే చికిత్స పొందవలెను. అశ్రద్ధచేయరాదు.
9. ఇంటినుండియే తినుబండారములు నిలువయుండునవి తీసికొని వెళ్ళవలెనుగాని అంగళ్ళలో, ఫలాహారశాలలో కొని తినినయెడల అనారోగ్యమేర్పడును. ఇట్లే ఊరు-గాయలు, పొడులు, సిద్ధము చేసికొనవలెను.
10. చలిదివంటకములు (పాసినవి) తినరాదు.
11. శరీరమునకు తగినంత విశ్రాంతినిగూడ నీయవలెను.
12. సకాలములో నిద్ర, భోజనము, ఫలాహారములు జరుపయత్నించవలెను.

యాత్రల కనుకూలమైనకాలము

వర్షాకాలములో మిక్కుటముగ వర్షమువల్లను, వేసవి యందు విపరీతమైనయెండలవలనను ప్రయాణములు చాలకష్ట

ముగ నుండును. అందువలన ఫాల్గునమాసము యాత్రలు కను కూలమైనకాలమని మన హైందవు లనాదిగా పరిగణించు చున్నారు. అనగా సుమారుగా ఫిబ్రవరి నెలనుండి ఏప్రిల్ నెలలోపల యాత్రలు ముగించువారికి ఎండవానలబాధ కలు గదు. హిమాలయయాత్ర, బదరీ, కేదార్, కైలాస్ మొదలగుయాత్రలు కేవలము ఏప్రిల్ నుండి సెప్టెంబరు నెలలోపుగ చేయవలెను. ఎండకు మంచు కరిగి మార్గమిచ్చును. మొత్తము మీద సమశీతోష్ణ మైనకాలము కావలెనన్న ఒకసంవత్సరము త్తరదేశము మరియొక సంవత్సరము దక్షిణదేశము యాత్ర చేయుటవలన ఎండవానలబాధనుండి తప్పించుకొని సుఖప్రయాణము చేయగలము.

రైలుగైడును చూచుకొనువిధానము

రైలుబండి ప్రయాణముచేయువారు ముఖ్యముగ బండి ఎప్పుడెక్కడ బయలుదేరునో, ఎప్పుడెక్కడ నాగునో, ఆబండి దిగి యింకొకబండిలో నెక్కవలెనన్న ఆబండి యెప్పుడు వచ్చునో మొదలగువిషయములు తెలిసికొనియుండవలెను. పైవిషయములు తెలిసికొనుట కితరుల నడుగుట, వారు విసుకుచెందుట, తెలియకపోయినను తెలిసినట్లు తప్పుడుపైములు చెప్పుటచే మన కెన్నో యిబ్బందులు కలుగుచుండును. అట్టియిబ్బందుల నివారించుకొనుటకై మనము రైల్వేవారు ప్రచురించు, “రైల్వే గైడు” లేక “టైమ్ టేబిల్” కొని దాని చూచువిధానము నేర్చుకొన దగును. టైమ్ టేబిలు ఇంగ్లీషులోను ఆయాప్రాంతీయ భాషలలోను నుండును. వెల స్వల్పము.

టైమ్ టేబిలు చూచువిధానము:-

ఆయా రైల్వేకంపెనీలవారు తమ రైలుబండ్ల రాకపోకల విషయమై అచ్చువేసియుంచెదరు. ఇండియాలోనున్న అన్ని రైల్వేకంపెనీల కాలములు All India Railway Guide లేక Indian Bradhusa (బ్రాడ్వాగైడు) అని అచ్చుకాబడుచున్నది. అది కొనిన అన్ని విషయములు తెలిసికొనవచ్చును.

ప్రతిరైల్వేలైనులో 3 రకములు గలవు 1) బ్రాడ్ గేజి 2) మీటరు గేజి 3) న్యారో గేజి (Narrow Gauge). మరల నొక్కొక్కలైను 2 భాగములక్రింద విభాగింపబడియుండును. (1) బ్రాడ్ గేజిమెయినులైను. ట్రేషనులనుండి వెళ్లుబండ్లకాల పట్టికయనియు, బ్రాడ్ గేజి శాఖలయందుండు ట్రేషనులనుండి వెళ్లుబండ్లకాలపట్టికయనియు. ఇట్లే మీటరు గేజి, న్యారో గేజి లైనుకూడ భాగింపబడియుండును.

రైల్వేగైడ్లలో గంటలు మనము లెక్కించునట్లుగాక రాత్రి 1 గంటనుండి ప్రారంభమై వరుసగా 24 వరకు లెక్కించబడును, అనగా మధ్యాహ్నము 12 గంటలతరువాత 1 గంటకు బదులు 13 గంటలనియు, తరువాత 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, అని లెక్కించెదరు. అనగా ఈగంటలలో 12 తీసివేయుచుండిన మనమామూలు వాడుకకాలము తెలియుచుండును

ఉ :- రైల్వేగంటలు	13	14	15	16	17	18	19	20
• 12 తీసివేత	12	12	12	12	12	12	12	12
మన మామూలుగంటలు	1	2	3	4	5	6	7	8
	మధ్యాహ్నము			సాయంతనము			రాత్రి	

ఇట్లే మిగిలిన 24 గంటలు. 24వగంట అనగా అర్ధరాత్రి 12గం. మామూలుకాలమని యర్థము. మీ రేగ్రాముమునకు (స్టేషనుకు) వెళ్ళవలెనో దానిని గైడులో నుండు రైల్వేపటమును చూచి ఆ స్టేషను ఏ లైనుమీద నున్నదో గమనించుడు. కొన్ని గైడ్లలో ఆ లైనుకెమరుగ పేబిల్ నంబరు (Table Number) వేసియుండును. దానినిబట్టి (అనెంబరునుబట్టి) పుటలు తిప్పిన మనము వెళ్ళు లైను కనిపించును. (అట్లుగాక గైడునందలి విషయ సూచికను చూచినచో మీరు వెళ్ళదలచిన స్టేషన్ లైనులో నున్నదో తెలియును. ఉ॥ (హుబ్లీ-మచిలీపట్నము) (మద్రాసు-వాట్టేరు), (మద్రాసు-బెంగుళూరు) ఇట్లుండును. ఆవిషయ సూచికయందే ఆ లైన్ నేపేజీలో నున్నదో తెలియును. లేదా మీరు వెళ్ళదలచిన స్టేషను గైడునం దేపేజీలో నుండునది తెలుపుట కకారాదిగ అక్షరక్రమములో ఏర్పరచినయొకపట్టి యుండును. ఉదాహరణము :- మదరాసు వెళ్ళదలచినచో M అనుఅక్షరముక్రింద చూడుము. తిరుపతి వెళ్ళదలచినచో T అనుఅక్షరముక్రింద చూడుము. ఈవిధముగా మనకు వలయు స్టేషన్ నుండుపేజీని తీసిచూచినచో, అందు రైలుబండ్లెప్పు డెప్పుడు బయలుదేరునో ఎప్పుడుచేరునో వ్రాయబడియుండును. పెద్దస్టేషనులకు చేరుకాలము, వదలుకాలము వ్రాయబడి యుండును. దానినిబట్టి అది యచ్చట నెన్నినిమిషము లాగునో తెలిసికొని భోజనాదివసతులు చూచుకొనవచ్చును. కాలమును గుర్తించుకొనుటకు చూచునపుడు పేబిల్సులోనిచ్చిన వైళ్లను

గూడ గుర్తించి, గైడులో చివర ముద్రించిన చార్జీలపట్టిని అనుసరించి సుమా రెంతచార్జీ కాగలదో తెలిసికొనుట చాల అవసరము,

గైడులో రైల్వేనిబంధనలనుగూడ చదువుకొని జ్ఞాపకము పెట్టుకొనుట చాలముఖ్యము.

ఈవిషయములను గ్రహించినప్పటికి ప్రతిధమమున గైడుచూచుట కనుభవజ్ఞులకడ తెలిసికొనుటయు అవసరమే.

భారత రైల్వేలు (Indian Railways)

ప్రపంచమున రైల్వేలకున్న ప్రయోజనము నేడు మరి దేనికిని లేదు. మనభారతదేశమున వానిప్రభావమేమియో తెలికొందము. మనదేశమున సరిమొదటిరైలు 1853 ఏప్రిల్ 16వ తేదీ సాయంత్రము 3 గం|| లకు బొంబాయినుండి తాణాకు 21 మైళ్లు ప్రయాణముచేసినది. 1953లో రైల్వేల శతవార్షికోత్సవము గావించి, ఢిల్లీలో బ్రహ్మాండముగ 42దినములు 45 యెకరములస్థలములో ప్రదర్శనము గావించిరి. భారతరైల్వేలో రాత్రింబగళ్లుకూడ నిమిషమునకు 64,000 మందివంతు ప్రయాణము చేయుచున్నారు. ఆసియాఖండమున నన్యత్ర యంతటిగరిష్టసంఖ్య మరెచ్చటను లేదు. ఈసంఖ్య ప్రపంచమున 4వదిగ పరిగణించిరి. భారతరైల్వేలు 34,123 మైళ్లు వ్యాప్తమై వలవలె నలుమూలలకు నంటియున్నవి. రైల్వేలకు కావలసిన బొగ్గు, ఉక్కు, లోహములు మొదలైనవానికి 9కోట్ల

70 లక్షలు. సాలీనాఖర్చు అగుచున్నది. రైల్వేలన్నింటికి పెట్టుబడి 864 కోట్ల 23 లక్షలరూపాయలు.

1952న ఇండియాలో రైల్వేయందు ప్రయాణముచేసిన వారు 123 కోట్ల 21 లక్షలు. 9,80,30,000 టన్నుల సామానులు రవాణాజరిగినది. ఇప్పుడు భారతదేశమును మొత్తము 6 మండలాలుగ విభజించి, ఒక్కొక్కమండలము క్రిందదాదాపు 5000 మైళ్లరైల్వేమార్గ మున్నది. 1953న భారతరైల్వేలలో 8337 ఇంజన్లు, 2,25,000 గూడ్సుపెట్టెలు, 81,650 రైలుపెట్టెలున్నవి. 1956 మార్చి నాటికి మరిఅదనముగా 2092 ఇంజన్లు, 47,533 గూడ్సుపెట్టెలు, 8535 రైలుపెట్టెలు తయారైయుండును. చిత్తరంజన్ (బెంగాల్) యంత్రాగారములో వారమున కొక ఇంజనుచొప్పున నిర్మింపబడుచున్నది. ఈచిత్తరంజన్ యంత్రాగారమునకు 15 కోట్లు ఖర్చుచేయబడినది.

ఇంతటిపెద్దయెత్తున రైల్వేలు మనకు తోడ్పడుచున్నవి. యాత్రికులను, టూరిష్టును, వ్యాపారస్థులను, ఒకమూలనుండి మరొకమూలకు తీసికొనిపోవుచు సామానులను సుళువుగా నలుమూలలకు అందించు రైల్వేలప్రయోజనము గొప్పనిగా నున్నది. గాన యాత్రికు లీరైల్వేసాధనము గొని తీర్థయాత్రలు విశేషము గావించనగును. యాత్రాస్పెషల్ బండ్లు, విరివిగ, సాగించి, దేశముయొక్క పరిస్థితి గాంచి భారతీయసంస్కృతి, ఔన్నత్యముల తెలిసికొందురుగాక !

ప్రయాణీకులు గమనింపదగిన

ముఖ్యవిషయములు

- 1) 60మందికి పైగానున్న Special Carriage ఇత్తురు. 600 మందికి Special train ఇత్తురు. ముందే అధికారులకు వాసికొని సమ్మతిపొందవలెను.
- 2) భోజనటిక్కెట్లు, అన్నంప్యాకెట్లు, దక్షిణదేశమున స్టేషనులలో దొరకును. ఇట్టివి ఉత్తరదేశమున లేవు.
- 3) పదిమంది కలిసిపోవునప్పుడు వారిటిక్కెట్లు వరుసనంబకు ప్రకారము తీసికొని ఆటిక్కెట్లపై వారిబరువుగలసామానంతయు లగ్గేజీచేయించుకొనవచ్చును. దీనికి చార్జీ యుండదు.
- 4) ప్రయాణకాలములో మధ్యాహ్నభోజనము చేయభోవు స్టేషనుకు, ముందుగ మీకు ప్రయాణముచేయుబండి గార్డుతో చెప్పిన, మీకు అన్నిటిక్కెట్లకు భోజనము సిద్ధముచేయునేర్పాటు చేయుదురు. తేదా రైలుగైడు చూచుకొని ముందుగనే ముందుస్టేషనుతో భోజన టిక్కెట్టు కొన్న యెడల భోజనవసతి దొరకును. ఈవిషయము రైల్వేస్టేషనులో చూడవలయును.
- 5) రైలుబండి పోవుచుండునపుడు ఆపవలసిన అవసరమేర్పడినచో ప్రతిద్వారముకును వైన టాపునకు ఆనుకొని యుండుగొలుసును లాగిన రైలుఆగును.

- 6) పెద్దజంక్షన్ ను స్టేషనులలో స్టేషను మాస్టరు గారి గది ప్రక్కన ఉత్తరముల పెట్టె యుండును. అందు యాత్రికులకు వచ్చు ఉత్తరముల నుంచెదరు. గ్లాసులో గుండ బయటకు కనిపించుచుండును. మన ఉత్తరములు కనిపించిన స్టేషను మాస్టరు నడిగిన తాళము తీసి మనటపా మన కిచ్చును. (ఇది తెలిగ్రాములు, ఉత్తరములకు మాత్రమే)
- 7) ఒక ఊరికి టిక్కెట్టు కొని ప్రయాణము మానుకొనుటచేగాని బండి తప్పటచేగాని మీరు ప్రయాణ మప్పటికి మానదలచినచో వెంటనే బుక్కింగు ఆఫీసుకు వెళ్ళి మార్పు కొనిన టిక్కెట్టుకు 0-2-0 తగ్గించి డబ్బు వాపసిత్తురు, లేదా ఆ టిక్కెట్టు మార్చి యింకొక యూరికి టిక్కెట్టు కొనవచ్చును.
- 8) టైమ్ టేబిలులో బండి బయలుదేరు వివరములు తెలిసికొన్నను, అది యేప్లాట్ ఫారముమీద ఆగునో, ఏబండి ఏచియో యను విషయమును పెద్దస్టేషనులలో ప్లాట్ ఫారము నెంబరునుబట్టియు, లేదా ఎంక్వైరీ ఆఫీసు (భోగట్టా కచ్చేరి) అనుచోటనుగాని, అది లేనిచోట్ల బాధ్యత గలిగిన స్టేషన్ మాస్టరు, టికెట్ కలెక్టరు వగైరాలయొద్ద తెలిసికొనవలయును. కొన్ని పెద్దస్టేషనులలో (ఉ॥ బెజవాడ, మద్రాసు) పెద్దబోర్డులమీద ఈవిషయములు వ్రాసియుండును. ఇటీవల ఈవిషయములను మైక్ (దూర శ్రవణయంత్రము) ద్వారాకూడా స్టేషనులలో చెప్పుచున్నారు. బొంబాయిలో నీయేర్పాటు విచిత్రముగ నుండును.

9) ఒకరైలులోనే కొన్ని పెట్టెలుమాత్రము జంక్షనుస్టేషనులలోని రెండవరైలునకు చేర్చబడును. దూరప్రదేశములకు పోదలచినవా రట్టిపెట్టెలలో నెక్కవలెను. అట్లుగాక యితరబండ్లలో నెక్కినయెడల, జంక్షనుస్టేషనులో తమ సామానుతో అర్ధరాత్రి సమయమున దిగి రెండవరైలులో మరల స్థలముచూచుకొని యెక్కవలసినచ్చును. గాన మొదటనే విచారించుకొని రైలులోని ఆప్రత్యేకమైన పెట్టెలో నెక్కవలెను.

10) జనులయొత్తిడిచేత టిక్కెట్టు కొనలేనప్పుడు ట్రెయిను టిక్కెట్టు ఎగ్జామినర్‌తో (Ticket Examiner) చెప్పి బండిలో కూర్చుండవచ్చును. రైలుపోవుచుండు కాలములో ఆయుద్యోగి షూయొద్దకు వచ్చి పైకముపుచ్చుకొని మీకు రసీదు వ్రాసియిచ్చును ఇట్టిసౌకర్యము మీకు కల్పించినందుకుగాను అసలు టిక్కెట్టుచార్జీకి మించి బేడ అదనముగ మీరీయవలెను.

11) ప్రయాణికుల లగ్గేజి:-

ప్రయాణికుడు చార్జీలేకుండ తన వెంట తీసికొనిపోవు కనీసపుబరువు.

ఎయిర్ కండిషన్ ప్రయాణికుడు 60 రైల్వే శేర్లు లేక 123 పౌండు

1వ	,,	40	,,	,,	82	,,
2వ	,,	30	,,	,,	62	,,
3వ	,,	25	,,	,,	51	,,

- 12) 15మందికి మించినవిద్యార్థులు సమూహముగ ప్రయాణముచేయుతలంపుగలవారికి ప్రత్యేకము కన్సెషన్ ఈయబడును. ఈకన్సెషన్ ప్రకారము రెండవతరగతి టిక్కెట్టుతో నె 1వ తరగతిలోను, ఇంటరుతరగతి టిక్కెట్టుతో 2వ తరగతిలోను, ప్రయాణముచేయుహక్కు వచ్చును.
- 13) ప్రయాణికులు, బండ్లయందు స్థలములేని సందర్భమున తాము కొనిన టిక్కెట్లయొక్క తరగతులకంటె తక్కువ తరగతులయందు ప్రయాణము చేయవలసివచ్చినయెడల తాము ప్రయాణముచేయుటకు ముందుగా, ఆబండ్లగార్డునకు తెలియపఱచి, వారివల్ల సర్టిఫికేట్ పొందినచో అధికముగా ఈయబడినపైకము వాపసుచేయబడును.
- 14) రాత్రియందు నిద్రించుప్రయాణికులను లేపుట :-
పైతరగతి ప్రయాణికులు రాత్రియందు వెళ్లుమెయిలు లేక ప్యాసెంజరుబండ్లయందు ప్రయాణము చేయునపుడు వారిని నిద్ర లేపవలెననినయెడల, ఆబండ్లగార్డులకు వారు ముందుగా తెలుపవలెను. ఇట్టియేర్పాట్లు ప్రయాణికుల సౌకర్యార్థము చేయబడినవిగాని, రైల్వే వా రీవిషయమున నెట్టిబాధ్యతను వహింపరని ప్రయాణికులు స్పష్టముగా నెరుగవలెను.

15) ప్రయాణములమధ్య ఆపుదల :-

200 మైళ్లకు పైబడిన దూరమునకు ఒకేప్రయాణపు టిక్కెట్టు పొందియుండు ప్రయాణికులు తమప్రయాణమునకు వలసినవ్యవధిగాక ఒకటి లేక అంతకు ఎక్కువ

స్టేషనులలో అట్టి స్టేషనులమధ్య గల దూరము 100 మైళ్ళకు పైగానున్నయెడల ప్రతివంద మైళ్ళకుగాని అంతకు తగ్గిన దూరమునకుగాని ఒక దినమువంతున ప్రయాణము నాపవచ్చును బయలుదేరిన స్టేషను నుండి 150 మైళ్ళు ప్రయాణముచేసినగాని మొదటి ఆపుదలచేయ వీలులేదు.

16) ప్రయాణముమధ్య ఆపుచేయుట కనుమతింపబడిన టిక్కెట్లు పొందియుండు ప్రయాణికులు బండ్లు మార్చవలసిన స్టేషనులందు మార్చవలసినబండ్ల నందుకొనలేకపోయినయెడల, మరుసటిదిన మట్టిబండ్లలో ప్రయాణముచేయుట కనుమతింపబడుదురు. అట్టియెడ వా రాస్టేషనుమాస్తరు నొద్ద తమ టిక్కెట్లపై తగురీతిగ వ్రాయించుకొనవలయును.

17) అపాయముల నాటంకపరచుట:- అపాయముల నాటంక పరచుటకు ప్రయాణికులు రైలుబండి వెళ్ళునపుడు రైలు పెట్టెల తలుపులగుండ, కిటికీలగుండ వంగిచూచుటగాని, తలుపులను తెరచిపెట్టుటగాని, ఒకబండినుండి మరొక బండికి దాటిపోవుటగాని ఆపదలకు దారితీయును. అట్లు ప్రవర్తించినచో వారు రైల్వే ఆక్టుక్రింద శిక్షింపబడుదురు. ప్రయాణికులు రైలు పెట్టెలతలుపులయొక్కయు కిటికీలయొక్కయు, మూతల క్రిందపడవేయుటగాని పై కెత్తుటగాని బహుజాగ్రత్తగా జరుపవలెను. రైలు పెట్టెలతలుపులయొక్క పిడులను ముట్టకూడదు. అగ్గిపుల్లులు వెలిగించి పారవేయరాదు. వట్టి నీసాలను మరొకరియెతర వస్తువులను బండి వెళ్ళునపుడు బైటికి అువ్వకూడదు.

అట్లుచేసిన తమకును రైల్వేలైన్ల వెంబడిపనిచేయు పనివాండ్రికును అపాయము కలుగును. మరియు ప్రయాణికులు రైల్వేలైన్లప్రక్కనుండు బాటమీద నడచుటగాని, వంతెనలమీద లెవెల్ క్రాసింగ్ పైన లైన్లను దాటుటగాని కూడదని కోరబడుచున్నారు. ఇవన్నియు ఆపదలకు దారితీయును. పైన జెప్పినవన్నియు ప్రయాణికులు శ్రద్ధగా నవలంబించిన ఆపదలు కలుగవు.

- 18) యాత్రికు లొకస్టేషనులో దిగి పట్టణములోనికి వెళ్ళి విశేషములు చూచుకొనివచ్చి మరల ప్రయాణము సాగించవలెనని అనుకొనినయెడల వారికి, వారిసామానులు వెంట మోసికొనిపోవుట తిరిగి తెచ్చుట చాలకష్టమగును. అట్టి వారు రైల్వేపార్కిల్ ఆఫీసులో నుండు Cloak Room (క్లోక్ రూమ్) లలోనుంచి రసీదుపొంది వెళ్ళిన, వారికి ఆ సామానులయిబ్బంది తీరును. అందుకుగాను 24 గంటల కొక్కొక్కమూటకుగాని, పెట్టెకుగాని, వస్తువునకుగాని 0-2-0 తీసికొని రసీదిత్తురు. మరల రసీదు చూపిన మీ వస్తువులు మీ కిచ్చివేయుదురు. ఇది యాత్రికుల కనేక ప్రదేశములలో మహాపకారముగ నుండును. ఇట్టి యేర్పాట్లు గల స్టేషన్లజాబితా రైల్వేగైడ్లలో గలదు.
- 19) యక్స్ ప్రెస్, మెయిలుబండ్లలోను, కొన్ని ప్యాసింజరుబండ్లలోను 300 మైళ్లు, అంతకుపైన ప్రయాణముచేయు

ప్రయాణికులకు ప్రత్యేక “క్యారేజీ” పెట్టె నియమింప బడియుండును. ఆ పెట్టెపై చెక్కగూడ కట్టియుండును. అట్టవానిలో ప్రయాణముచేసిన దూరప్రయాణికులు సుఖ ప్రమాణము చేయవచ్చును.

అట్లే దూరప్రయాణముచేయువారికి బుక్కింగుఆఫీసుల యొద్దగూడ ప్రత్యేకకిటికీలయొద్ద 300 మై. అంతకు పై ప్రయాణికులకు టిక్కెట్లుమ్మోదగు.

20) ప్రతి పెద్దస్టేషనులోను ప్రయాణికులసౌకర్యార్థమై ప్రత్యేక స్నానపుగదులు (Bath Rooms) ఉండును. వానితాళము చెవి స్టేషనుమాస్టరుగారియొద్ద నుండును. వానిని యాత్రికు లుపయోగించుకొనవలెను.

21) సామానులు ప్లాటుఫారమునుండి స్టేషనుబయటకుగాని, మరియొకబండిలోనికిగాని మోయవలసినవచ్చినప్పుడుకొద్ది సామానులైన పోర్టర్లను మాట్లాడి (వారిరేటు వారిచేతికి కట్టుకొనియుండుగుడ్డపై ననే వేసియుండును. మోసపోయి హెచ్చురే టీయరాదు.) హెచ్చుసామాను లుండిన ట్రాలి (Trally) మాట్లాడి వారినిర్ణీతపురేటు వారికీయ వలెను. మనసామానులు మనము ప్రయాణముచేయు రైలుపెట్టెలో పెట్టిననే నిర్ణయించినకూలీ యాయ వలెను. ముందుగా కూలీ ఈయరాదు.

22) రైల్వే చార్జీలు

రైలుచార్జీల విధానము.

ఒక్కొక్క ప్రయాణికునకు ఒక మైలుకుచార్జీ పైసలలో

	1 నుండి 150 మైళ్లకు	151 నుండి 300 మై.	301 మై. నుండినైన
ఏర్ కండిషన్	34 పైసలు	34 పైసలు	32 పైసలు
మొదటి తరగతి	18 ,,	16 ,,	15 ,,
రెండవ తరగతి	11 ,,	10½ ,,	9½ ,,
(మెయిల్, ఎక్స్ ప్రెస్)			
,, (ప్యాసింజరు)	9½ ,,	9 ,,	8½ ,,
మూడవ తరగతి	6½ ,,	6 ,,	5 ,,
(మెయిల్, ఎక్స్ ప్రెస్)			
,, (ప్యాసింజరు)	5½ ,,	5 ,,	4½ ,,

తర్పణములు - వంశావళి

శ్లో. ఆదౌ పితా తథా మాతా, సాపత్నీ జననీ తథా
మాతామహా స్సపత్నీకా, ఆత్మపత్న్యస్తవస్తరమ్.
సుతభ్రాతృ పితృవ్యాశ్చ. మాతృలా స్సహ భార్యకాః
దుహితా భగినీచైవ, దాహిణీ భాగినీయకః.
పితృష్వసా మాతృష్వసా శ్యాలకో భావుకః స్నుషా
శ్వశురాచార్యగురవః స్వామినో గురురిక్ష్ణినః.

• సంస్కృతపదము	తెనుగుపదము	గోత్రము	గ్రంథము
1 వితరం	తండ్రి		
(10) 2 వితామహం	తాత		
3 ప్రపితామహం	మూతాత		
4 మాతరం	తల్లి		
5 వితామహీం	తండ్రి తల్లి		
6 ప్రపితామహీం	తాత తల్లి		
7 సావత్త్విమాతరం	సవతితల్లి		
8 మాతామహం	తల్లితండ్రి		
9 మాతృప్రపితామహం	తల్లితాత		
10 మాతృప్రపితామహం	తల్లిముతాత		
11 మాతామహీం	తల్లి తల్లి		
12 మాతృప్రపితామహీం	తల్లి తండ్రి తల్లి		
13 మాతృప్రపితామహీం	తల్లి తాత తల్లి		
14 ఆత్మపత్నీం	తనభార్య		
15 సుతం	కొడుకు		
16 భాగితరం	అన్న లేక తమ్ముడు		

స్కృతపదము	తెలుగుపదము	గోత్రము	గతించినవారిపేర్లు
17 పితృవ్యం	పెదతండ్రి లేక పినతండ్రి		
18 మాతృలం	మేనమామ		
19 దుహితరం	కూతురు		
20 భగినీం	అక్క- లేక చెల్లెలు		
21 దౌహిత్రం	కూతురు కొడుకు		
22 భాగినేయకం	మేనల్లుడు		
23 పితృష్వసారం	మేనత్త		
24 మాతృష్వసారం	పెదతల్లి లేక పినతల్లి		
25 జామాతరం	అల్లుడు		
26 భావుకం	అక్క-సెల్లెండ్రి-పెనిమిటి		
27 స్నుషాం	కోడలు		
28 శ్వశురం	మామగారు		
29 శ్వాలకం	భార్యఅన్న లేక భార్యతమ్ముడు		
30 స్వామినం	మతగురువు		
31 గురుం	తండ్రి లేక ఉపనయనంచేసినవారు		
32 రిక్తినం	తనచే సద్గతినొందినదిక్కు లేనివారు		

యాత్రికులు పరిపదమునకు నెదురుగా నున్న భాళీలయందు గోత్రములు, గతించిన వారిపేర్లు, ముందుగా విచారించి వ్రాసికొని వెళ్ళవలెను.

యాత్రకుబయలుదేరుటకు ముందుజాగ్రత్తలు

1. యాత్రకు వెళ్ళవలె నను సంకల్పము కలుగగనే యాత్రసంబంధమైనపుస్తకము తెప్పించి చదివెను, వెళ్ళి వచ్చినవారినుండి అడిగి అనేకవిషయములు కనుగొనియు, పూర్తిగా విషయములు, చూడవలసినస్థలములజాబితా వ్రాసికొనవలెను. రైలులో వెళ్లునప్పుడు ప్రతిచోటను ఆరైలు పెట్టెలో నుండువారి నడిగి ఆప్రాంతములో గొప్పగొప్ప సాధువులుగాని, ఆశ్రమములుగాని, క్షేత్రములుగాని గల వేమో తెలిసికొని, దిగి ఆయాక్షేత్రముల దర్శించుచుండవలెను.

శాస్త్రప్రకారము దర్శించవలసినస్థలములను, అన్న హిరణ్యశాద్ధములు పెట్టవలసినస్థలములను చాల ఓర్పుతో అడిగి తెలిసికొనుచుండవలెను.

2. యాత్రకు వెళ్లుటకు 15 దినములు ముందుగ రైలుగైడును కొని దానిని చూచుట అభ్యాసముచేసికొని యుండవలెను. తెలియనియెడల నేర్చుకొనవలయును. ఈ పుస్తకములో రైల్వేగైడు చూచువిధానమును చదివి అర్థము చేసికొనవలెను.

3. పోనోట్లు, దావాలువగైరాలకు వాయిదాలు వెళ్ళునేమో చూచుకొనుట, కోర్టువాయిదాలు, నోట్లవాయిదాలు, తద్దినములు, ఇన్సూరన్సుప్రీమియములు కట్టుట, అద్దెలు, చేబాకీలు చెల్లించవలసినవి చూచుకొని చక్క జెట్టుకొనవలెను.

4. యాత్రలో నెక్కువ మొత్తము తీసికొని వెళ్ళు నప్పుడు (ముఖ్యముగ కొండలలో బదరి, కేదారము, కైలాసము) పారాయణ గ్రంథమున కట్టవేసి, అందు నోట్లు పెట్టి మూడునైపుల అంటించి ఆపుస్తకమును మనిపర్శుమాదిరిగ జాగ్రత్తపరచి యుంచవలెను. నిరంతరము చేతిలోనే ధరించుట మంచిది. లేదా పైకమును నడుమునకు కట్టుకొనవలెను. పొరపాటున నడుముననున్నది తీయకయే స్నానాదులకై నీటిలోనికి దిగరాదు.

5. దారిలో పైక మయిపోయినప్పుడు పోష్టుద్వారా తెప్పించుకొనుటకుగాను ముందుగా నిచ్చట పెద్దపోష్టు ఆఫీసు నుండి (Identification card) గుర్తింపు కార్డు (See postal Guide clause 31 A) సంపాదించుకొనవలెను. దీనివివరము మన యాత్రాగైడులో చూచి చమవుకొనవలయును. సంతకముచేయ చేతగానివారికి Identification కార్డు పొందుటకు సాధ్యపడదు.

6. వెళ్ళునప్పుడు డాక్టరుచేత పరీక్షచేయించుకొని శరీరము బరువెంతయున్నది తూచుకొని గుర్తించుకొని యాత్రనుండి తిరిగివచ్చినపిదప చూచుకొనవలెను.

7. ఉత్తరయాత్ర చేయువారు ముఖ్యముగా ఆదేశమున దక్షిణదేశభోజనము (అనగా వరిఅన్నము, కూర, పప్పు, మజ్జిగ వగైరా) లభ్యపడదు ; వారికి గోధుమరొట్టె, బంగాళదుంపలకూర ప్రధానమైన యాహారముగాన ముందుగ

(నెలముందు) ఇంటికడ గోధుమరొట్టై తినుట అలవరచుకొనుట మంచిది.

8. యాత్రకు వెళ్ళినచో 2 లేక 3 నెలలవరకు తిరిగి రాజాలరుగనుక మీరు వ్యాపారస్థులుగాని యితరకరెస్పాండెంటుగాని అయినచో మీపేర వచ్చు మనియార్డగు, వి. పి. పి., యిన్సూరెన్సులు వగైరాలు ఫలానావారికి నిచ్చుచుండుమని యొకఅప్లికేషను వ్రాసి మీయూరిపోస్టుజవానుకుగాని లేదా పోస్టుమాస్టరుకుగాని యిచ్చిన మీతరపున వారు వ్యవహారములు జరుపుచుందురు.

9. యాత్రకు వెళ్లువృద్ధులుగాని, ధనికులుగాని తమ ఆస్తిని క్షేమపరచుకొనుట కేర్పాటు చేసికొనవలయును. ఒకవేళ మార్గమున ప్రమాదస్థితి యేర్పడి జీవితమునకు ముప్పు కలుగుట సంభవించిన తనఆస్తికి ముప్పువాటిల్లి చివరకు గవర్నమెంటు కలుపుకొనుటయో, లేక వారసులుకాని వారు వారసులమని దావాలువేసి శ్రమపరచుటయో సంభవించును. ఇట్టి చిక్కులు కలుగకుండ ధనికులు తమవిల్లునామా వ్రాసి ఒకసీట్టుకవరులో రిజిస్ట్రారాఫీసులో నుంచి పెళ్ళవచ్చును. యాత్రనుండి తిరిగిరాగానే ఆసీట్టుకవరును మరల మనము తీసికొనవచ్చును.

10. తీర్థవిధులు పెట్టుటకుగాని గతించినవారి జాబితాను పూర్తిచేసి (ఈగ్రంథములోగల జాబితా ననుసరించి) తీసికొని వెళ్ళవలయును.

11. అవసరమైనచో పైకము పంపవలసియుండునని ఇద్దరుముగ్గురతో చెప్పి ఆపనికై యేర్పాటుచేసికొని వెళ్ళవలెను.

12. తేలికగ నుండునట్టి, మన కనుకూలమైనట్టి వస్తువులను, పాత్రలనుమాత్రమే కొనవలెను.

తీర్థములలో పాలించవలసిన నియమములు

ప్రపంచములో ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షము లను నాల్గు పురుషార్థములు గలవు. తీర్థయాత్రలు చేయునపుడు ధనమేమో వ్యయమగుచున్నది. ఇక మిగిలినవి ధర్మ, కామ, మోక్షములు. రాజసపురుషులు కామపూరణమునకును, సాత్వికపురుషులు ధర్మమోక్షములకును తీర్థయాత్రలు చేయుదురు. సాత్వికు లాత్మోద్ధారముకొఱకే నిష్కామభావముతో ధర్మపరిపాలనముగూడ చేయుదురు. కావున శ్రేయస్కాము లగువా రంతఃకరణశుద్ధిద్వారా పరమాత్మప్రాప్తి కొఱకు మాత్రమే తీర్థములకు వెళ్ళవలెను తీర్థములకు వెళ్ళి ఏవిధముగ నేమేమి చేయవలెనో చెప్పబడును.

1. కాలినడకను యాత్రజేయునపుడు మనస్సుతో భగవత్స్వరూప ధ్యానము, వాక్కుతో నామజపము చేయుచు వెళ్ళవలెను వెంట చాలమంది యుండిన అందఱు కలిసి నామసంకీర్తనముచేయుచు వెళ్ళవలెను. రైలుబండి మొదలగు నితరవాహనములలో ప్రయాణముచేయునప్పుడైనను

భగవంతుని స్మరించుచు ధార్మికగ్రంథపఠనమో భగవ
న్నామజపమో చేయవలెను.

2. గంగ, సింధు, సరస్వతి, యమున, గోదావరి, నర్మద,
కావేరి, కృష్ణ, సరయు, మానససరోవరము కురుక్షేత్రము,
పుష్కరతీర్థము, గంగాసాగరసంగమము మొదలగుతీర్థము
లందు వానిగుణ, ప్రభావ, తత్త్వ, రహస్య, మహిమలను
స్మరించుచు ఆత్మశుద్ధికొరకు శ్రేయస్సుకొనుటకు స్నానము
చేయవలయును.

3. తీర్థస్థానములలో శ్రీరామ, శ్రీకృష్ణ, శ్రీశివ, శ్రీవిష్ణుప్రభృతి
భగవన్నూర్తులను శ్రద్ధాప్రేమలతో దర్శించి, వారిగుణ
ప్రభావ, లీలా, తత్త్వ, రహస్య, మహిమాదుల స్మరించుచు
దివ్యస్తోత్రములద్వారా ఆత్మోద్ధారము గావించుకొనుటకు
స్తుతిప్రార్థనలు గావించవలెను.

4. తీర్థములలో సాధువులను, మహాత్ములను, జ్ఞానులను,
యోగులను, భక్తులను దర్శన, సేవా, సత్సంగ, నమస్కార,
ఉపదేశ. ఆదేశ, వార్తాలాపములద్వారా విశేషలాభమును
బొందుటకు వారిని వెదుకవలెను. శ్రీకృష్ణు డక్షునితో

శ్లో. త ద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా

ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శనః.

‘జ్ఞాను లగుతత్త్వదర్శనపదులను జేరి సాష్టాంగదండప్రణా
మము గావించి, సరళతాపూర్వకముగా బ్రశ్నించి సేవించిన
వారు నీకు జ్ఞానము నుపదేశింతురు’ అని బోధించెను.

5. కామనీకాంచనాసక్తులు, తమ నామరూపములను బూజ చేయించుకొని ఉచ్చిష్టమును (ఎంగిలిని) బెట్టువారు. గౌరవ సమ్మానలోలుపులు, కీర్తికాంక్షులు, ప్రమాదపడువారు, విషయాసక్తులు నగువారు సాధువులుగనున్నను బ్రహ్మచారులుగనున్నను, తపస్వివేషములోనున్నను పొరపాటున నైన వారిసంగము పనికిరాదు. మాంసాహారులను, మత్తుపదార్థముల (నారాయి, కల్లు భంగు, గంజాయి, నల్లమందు, పొగాకు వగైరాలు) సేవించువారిని, పాపులను, దురాచారులను, నాస్తికులను దర్శించనైన దర్శించరాదు.

తీర్థములలో నొకానొకస్థలమునందు పండాలు. పూజాగులు, మహాంతులు మొదలగువారు యాత్రికుల సనేకప్రకారముల బాధింతురు. ఉదాహరణమునకు యాత్రాసఫలతకై దురాగ్రహపూర్వకముగా ధనమును గ్రహించుట పై సాచెల్లించనిది స్వామిదర్శనము చేయనీయకపోవుట, ఏదో యియ్యనిది స్నానము చేయనీయకపోవుట, యాత్రికులను దబాయించి పాపభయమును జూపి డబ్బును హరించుట, దేవాలయములలో తీర్థములలో భోగభాండారములపేర అధికముగ లాగుటకు బాధించుట, నిలబెట్టి డబ్బు వసూలు చేయుట. మొదలగు మోసపుకార్యములను గుఱించి యాత్రికులు జాగ్రత్తగ నుండవలెను.

6. సాధువులు, బ్రాహ్మణులు, తపస్వులు, బ్రహ్మచారులు, విద్యాధులు, సత్ప్రతులు, దుఃఖులు, అనాధులు, ఆతురులు, అంగహీనులు, రోగులు, సాధకులు మున్నగువార

లకు అన్నము, వస్త్రములు, ఔషధము, ధార్మికపుస్తకములనిచ్చి యథాయోగ్యముగా సేవచేయవలెను.

7. భోజైశ్వర్యము లనిత్యములని యెఱిగి వివేకవైరాగ్య పూర్వకముగా మనస్సును ఇంద్రియములను దనవశమునం దుంచుకొని కేవలము శరీరయాత్రకు తప్ప, విషయముల నుండి మరలించవలెను.
8. తమతమవర్ణాశ్రమాచారప్రకారము సంధ్యా, తర్పణ, జప, ధ్యాన, పూజా, పారాయణ, స్వాధ్యాయ, హవన, బలి, వైశ్వదేవములు మొదలగు నిత్యనైమిత్తిక కర్మలను సకాలమునకు చేయి మిక్కిలిప్రియత్నించవలెను. ఏవేని విశేష కారణములచే సమయోల్లంఘనమైనను కార్యోల్లంఘనము కారాదు.

గీతా, రామాయణ, శాస్త్రాధ్యయనము. భగవద్గీతాను జపము, సూర్యుని కర్ణ్యప్రదానము, ఇష్టదేవతాపూజ, ధ్యానము, స్తుతి, ప్రార్థన మొదలైనవి అన్నివర్ణాశ్రమములలోని స్త్రీపురుషులకును అవశ్యకర్తవ్యములు.

9. కామ, క్రోధ, లోభాదులకు వశులై యేపాణికిని నేవిధముగగూడ కించిన్నాత్రమైన దుఃఖమును కలిగించరాదు.
10. కీర్తన, స్వాధ్యాయ సమయములందుగాక మిగిలినసమయములందు మౌనము వహించవలెను. మౌనము జపధ్యానములకు సహాయకము. పలుకవలసివచ్చిన సత్యము

ప్రియము హితవై:నవచసముల పలుకవలెను. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గీతలో [౧౭ అ. ౧౫ శ్లో] వాక్తపములక్షణము చెప్పుచు

శ్లో. అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్
స్వాధ్యాయాభ్యాసనం చైవ వాఙ్మయం త్తప ఉచ్యతే.
[ఉద్వేగరహితమును, సత్యమును, ప్రియము, హితము నగు వాక్యముల పలుకుటను. స్వాధ్యాయాభ్యాసమును వాక్కునకు సంబంధించినతపస్సని చెప్పబడుచున్నది.]

11. నివాసస్థానము, పాత్రలుతప్ప నిక నేమియుగ్రహింపరాదు. అడుగకున్నను మూల్యమియ్యక గొనరాదు. తీర్థములలో బంధుమిత్రుల ఆతిథ్యమును గ్రహింపరాదు. అనుమతి లేక యితరునివస్తువునుగొనుట చోరీచేసినట్లే. డబ్బియ్యక ఔషధమును గొనుటకూడ దానమును గైకొనినట్లే.

12. మనోవాక్కాయకర్మల బ్రహ్మచర్యపాలనమందు విశేష దృష్టి నుంచవలెను. స్త్రీలు పరపురుషుని, పురుషులు పరస్త్రీని, దర్శనస్పర్శనాలాపచింతనము లెన్నడును చేయరాదు. విశేషావశ్యకత గలిగినపురుషుఁడు స్త్రీని తల్లియని చెల్లెలని, స్త్రీ పురుషుని తండ్రియని సోదరుడని భావించి తలంచుకొని మాట్లాడవలెను. ఒకవేళ ఎవరి మీదనైన పాపబుద్ధిగలిగిన కనీసము ఒకదినము ఉపవాసము చేయవలెను.

13. భోగకరమును, రుచికరమును, విలాసమునకు సంబంధించిన యేపదార్థసంగ్రహమును జేయరాదు, సేవనముచేయరాదు.

క్రమములకు

యత
యతే.
తము
మును
.]

రాదు.
లలో
తి లేక
జౌష

విశేష
ం పర
చేయ
తల్లి
కుడని
ఎవరి
ఉప

ంచిన
రాదు.

కేవలశరీరనిర్వాహమునకు మాత్రము వైరాగ్యబుద్ధిచే నన్నవస్త్రముల నుపయోగించవలెను.

14. తీర్థములలో స్వాస్థితై నద్రవ్యముచే పవిత్రముగాతయారు చేయబడిన అన్నము, పాలు, పండ్లు, సాత్త్వికపదార్థములు భోజనముచేయవలెను. స్వాస్థాహంకారముల వదలి వినయముతోను ప్రేమపూర్వకముగను సాత్త్వికవ్యవహారము చేయవలెను.
15. తీర్థములలో బీడి, సిగరెట్టు, పొగాకు, గుఱాయి, భంగు, కాఫీ, టీ, కొకో మొదలగుమాదకవస్తువులను, చిన్న ఉల్లి, పెద్దఉల్లి, బిస్కెట్టు, మంచుగడ్డ, సోడా, లిమినేడ్ మొదలగు అపవిత్రపదార్థములను, పాచికలు, చీల్చిపేక, చదరంగము మొదలగునవి ఆడుట, నాటకముల సినిమాలను జూచుట, పొరబాటుననైన తిట్లటలు, నిందలు, ఎగతాళులు, నట్టివాగుడు, ఆక్షేపము, వ్యర్థభాషణము ఇవన్నియు వదలవలెను.
16. గంగాయమునాదేవాలయాది తీర్థస్థానములకు చాలదూరమున మలమూత్రవిసర్జన చేయవలెను. గంగాయమునాదుల తీరములందు మలమూత్రవిసర్జనముచేయుట, వానిలో పలుదోషపుడకలు పాచి వేయుటవలన పుణ్యమునకు బులులు పాపమునే పొందుదురు.
17. కామకృిధలోభ మోహ మద మాత్సర్య రాగ ద్వేష దుఃఖ కపటప్రమాదాలస్యములు మొదలగుదుష్టణములను తీర్థములలో వదలవలెను.

18. శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు, అనుకూలప్రతికూలసదార్థములు ప్రాప్తించినప్పుడు భగవంతుడు పంపినబహుమానమనుకొని సర్వదా ప్రసన్నచిత్తతతో సంతృప్తితో నుండవలెను.

19. తీర్థయాత్రలలో తనతోడివారిని కామకోధభయాదులచే ఒంటరిగా వదలరాదు. యుధిష్ఠిర మహారాజు స్వర్గతిరస్కారముకూడ చేసెను గాని తన వెంటనున్న కుక్కను వదలలేదు. తన వెంట వచ్చినవాడుగాని ఆశ్రితుడుగాని జబ్బుపడినప్పుడు వానిని వదిలి తీర్థస్నానమునకు భగవద్దర్శనమునకు ఒంటరిగా వెళ్ళిన భగవంతుడు ప్రసన్నుడగుట యటుండ కోపపడును. ఏలనన 'పరమాత్మయే ఆందరకు నాత్మ' కావున నాయపద్ధిస్తుని తిరస్కారము పరమాత్మయొక్క తిరస్కారమే యగును. కాబట్టి విపద్ధిస్తుడగు తోడినానిని వదిలుట పొరబాటుననైన బనికీరాదు.

20. తీర్థములలో నొనర్చిన స్నాన, దాన, జప, తపో, యజ్ఞ, వ్రత, ఉపవాస, ధ్యాన, దర్శన, పూజా, పారాయణ, సేవా, సత్సంగము లెట్లు ఫలదాయకములో అట్లే అక్కడ చేసిన కపటము, అసత్యము, దొంగతనము, వ్యభిచారము, హింస మొదలైన పాపకర్మలుకూడ వచ్చి పాతమే యగును. కాబట్టి తీర్థస్నానములలో కొంచెమైన పాపముచేయరాదు.

శాస్త్రములలో తీర్థములనుగూర్చి యనేకము లగుమహిమలు చెప్పబడినవి. భారతారణ్యపర్వములో పులస్త్య ఋషి యిట్లు చెప్పినాడు.

శ్లో. పుష్కరే తు కురుక్షేత్రే గంగాయాం మగధేషు చ
స్నాత్వా తారయతే జంతుః సప్తసప్తావరాంస్తథా.

పుష్కరతీర్థము, కురుక్షేత్రము, గంగ, మగధలయందు
స్నానముచేసినవా రేడుతరములవారిని తరింపజేయుదురు.

శ్లో. పునాతికీర్తితా పాపం-దృష్ట్వా భద్రం ప్రయచ్ఛతి
అవగాఢాచి పీతాచ-పునా త్యాసస్తమం కులమ్.

‘గంగ’ యనునామోచ్ఛారణముచేతనే పాపముపోవు
చున్నది. దర్శనముచేసిన శ్రేయస్సు నొసంగును. స్నానపాన
ములు చేసినవారి ఏడుతరములవారితో పవిత్రముచేయును.

ఇటువంటినచనములను కొందఱు జన్మమువాదముగాను రోచ
కముగాను తలతురు. కాని అట్లు తలపరాదు దీనిలోవిసంపూర్ణ
ఫలము కనబడకపోవుట మనపూర్వ సంచితపాపముచేతను
వర్తమాననాస్తికవాతావరణముచేతను, సంఘాల, పూజారుల
దుర్వ్యవహారమువలనను, తీర్థములలో పాపండులు, నాస్తి
కులు, ఘోరకర్మలు చేయువారు నివసించుటచే తీర్థములందు
శ్రద్ధాప్రేమలు తగ్గుచున్నవి.

కాబట్టి దుస్సంగము మాని శ్రద్ధాప్రేమలతో జాగ్రత్తగా
నియమపాలనముగావించి తీర్థములవలన లాభమును బొంద
వలెను. ఈనియమపాలనములో నేదైన కొంచెము లోపము
జరిగిన పానీయంబులు ద్రావుచున్ గుడుచుచున్ భాషించుచున్
హాసలీలా నిద్రాదులు చేయుచు శ్రీభగవన్నామమును జపిం

చుట, గుణప్రభావలీలలతో గూడిన స్వరూపధ్యానము నిరంతరము చేయవలెను.

21. పెద్ద పెద్ద పట్టణములు, క్షేత్రములు దర్శించవలసినపుడు సంఘముగా నున్నచుండఁగను కలసి ఒకబస్సు నేర్పరచుకొని ప్రయాణముచేసిన కొద్దివ్యయముతో కొద్దికాలములో సునాయాసముగ క్షేత్ర లేక పట్టణదర్శనము చేయవచ్చును.

22. తాను క్షేత్రములలో స్వామిని దర్శించునప్పుడును, సాధువులను దర్శించునప్పుడును, నమలలో స్నానముచేయునప్పుడును, యాత్రికుడు తనకు ముఖ్య స్నేహితులను, బంధువులను, తనసొంతకుటుంబములోనివారిని స్మరించుచు దర్శన, స్నానాలుచేసిన ట్లింటికి వ్రాయును తరములలో వ్రాయుచుండిన నింటిలోనివారును, తదితరులను తృప్తిజేందుదురు.

23. యాత్రికుడు చూచినదెల్ల నింటిలోని మిత్రులకు వెంట వెంటనే విశదముగ జాబులు వ్రాయుచుండుటచే నింటిలోనివా రందఱును తాము యాత్రలు చేసినట్లుగ సంతోషించెదరు.

24. బెంగాలు ఓథ్రిదేశమువైపున నుండు బ్రాహ్మణభోజనశాలలలో (Fish) చేపలు, మాంసము వాడెదరు. కాన మన వైపువారు కడుజాగ్రత్తగ (తిననివారు) విచారించి భుజించవలెను; లేక వంటచేసికొనవలెను.

25. రైళ్ళలో ప్రయాణము చేయవలసివచ్చినప్పుడు తాను కూర్చుండుపెట్టెను గుర్తుపెట్టుకొనవలెను. అనగా గార్డు పెట్టెనుండి యిన్న వపెట్టెయనిగాని, యింజనునుండి

యిన్నవపెట్టె యనిగాని గుత్తుపెట్టెకొని కూర్చుండవలెను. లేదా ఆపెట్టెమీద సీమసున్నముతో పేరు వ్రాసికొనవచ్చును. లేదా నెంబరును గుత్తుపెట్టెకొనవలెను ఇట్లు చేయుటచే భోజనమునకుగాని, ఫలాహారమునకుగాని దిగినప్పుడు పైగుర్తులు లేనిదే మరల ఆపెట్టెలో నెక్కుటకును, ఒక్కొక్కప్పుడు మనము తొందరలో దిగి మన పెట్టెలు మన బెడ్డింగులు పొరపాటున మరచినను ప్రేషను మ్మానరుగారి ద్వారా వైర్ (wire) చేయుట కేగుర్తున్న సులభముగా మనసామానులు గుర్తించి దింపగలరు.

26. పదిమంది కలిసి ప్రయాణముచేయునప్పుడు ఒకరు కలిసి టిక్కెట్లు తీసికొన్నను రైలులోగాని, స్లాటుఫారముమీదగాని నెళ్ళి యెనరిటిక్కెట్టు వారు తీసికొనవలెను. మరల దిగినప్పుడు అన్ని టిక్కెట్లను కలిపి టిక్కెట్టు కలెక్టరుకు చూపిన మనసామానులు బరువైనవైనను లగేజీచేయకయే సరిపోవును.

27. పదిమందికలిసి ప్రయాణము చేయునపుడు ప్రయాణములో బండ్లు, ఫలాహారములు టిక్కెట్లు అంతయు ఒక్కరే వాడి అందరిమీద పంచి సాయంతనము వసూలుచేసికొనుట మంచిది.

28. టిక్కెట్టు తేదీ, నెంబరు, మినోటుపుస్తకములో వ్రాసికొనుట మంచిది. ఏలయన మీటిక్కెట్టుపోయినచో నెంబరు చెప్పిన వారు విచారింతురు.

29. క్రొత్తపట్టణములలోగాని సిటీలలోగాని మీరు వీధులగుండ వెళ్ళునపుడు, ఆవీధులగుండ తిరిగివచ్చుటకుగాను, బొగ్గుతోనో నీమసున్నముతోనో గీతలు పెట్టుకొనుచు వెళ్ళిన మరల వానిసహాయముతో సుళువుగా మారుపడకుండ బసకు తిరిగి రాగలకు. దారిచూపుటకు $\longrightarrow$ బొణము గుర్తును, ఇంకొకబజారుకు పోరాదనుటకు $\times$ తిక్కిడి గుర్తును వేయవలెను.

30. ప్రయాణముచేయునప్పుడు సాధ్యమైనంతవర కింజనుకు ప్రక్కపెట్టెలలో కూర్చుండకుడు. ఏలయన పొగబొగ్గుపొడి కండ్లలో పడుచు చెవులకు మోతగ నుండును. అపాయములు గలిగిన నింజనుతోపాటు దానివెంట నంటియుండు నొకటిరెండుపెట్టెలకుకూడ అపాయము సంభవించును గదా !

31. పండాలగృహములలో నిగవద్దు సత్రములలో దిగుట ఉత్తమము.

32. సాధ్యమైనంతవరకు నూతనస్థలమును జేరుట సూర్యాస్తమయమునకు బూర్వమును, సూర్యోదయమునకు బిమ్మటను జరిగినచో సరియైనయేర్పాట్లు చేనికొనవచ్చును. అనగా ఉదయము 10 గంటలలోపల, సాయంత్రము 5 గంటలు దాటకపూర్వమును చేరవలయును. భోజనాదివసతులకిబ్బంది కలుగకుండును. పెద్దపట్టణములలో 10 గంటలు దాటిన నీటికుళాయిలు కట్టివేయుదురు. స్నానాదులకిబ్బంది కలుగును. దేవాలయములు మూసివేయుదురు.

33. నదీతీరములందును, సముద్రములలో స్నానముచేయు నప్పుడును, యాత్రికులు జాగరూకతతో ను డవలెను. మనఆంధ్రదేశములో నదీప్రాంతములందు సహితము ఈతరానివారిసంఖ్య హెచ్చుగ నుండును. కాని కాశీ ప్రాంతములో పురుషులేగాక స్త్రీలుగూడ ఈతయందు ప్రవేశముగలిగి యుందురు. రేవులలో తమ బాలబాలికలకు సొరకాయల బుర్రలనుకట్టి యూతనేర్పుట మనము చూడనగును. “ఉన్నయూరివారికి కాటిభయము; పోరు గూరివారికి నీటిభయము” అను సామెతగలదు.

34. రైళ్ళలో ప్రయాణముచేయునపుడు పెట్టెలకు మనము కూర్చుండునీటుకు పొడుగాటి గొలుసుతో తాళము వేయుటచే నితరులు పెట్టెను తీసికొనిపోలేరు.

35. వేడినీరు త్రాగుట మంచిది. స్టేషనులో రైలుఆగినప్పు డింజనుకడకు వెళ్ళి వేడినీరు తెచ్చుకొనవచ్చును. లేక రైల్వేహోటళ్ళలో దొరకును.

36. చాలాదూరము ప్రయాణముచేయవలసివచ్చినపుడు రైలు పెట్టెలలోనుండు పైచెక్కల (Planks) మీద పరుండ వచ్చును. ముందుగ జాగ్రత్తపడవలెను.

37. పెద్దపెద్ద జంక్షన్ స్టేషనులలో స్నానాల గదు లుండును. (Bathing rooms) తాళముచెవి స్టేషనుమాష్టరునొద్ద గాని లేక హోటల్ మేనేజరుదగ్గరగాని యుండును. అడిగి తాళముచెవి తీసికొని స్నానము చేయవచ్చును.

38. పిల్లలతో ప్రయాణముచేయువారు ముఖ్యముగ తమ యెద్దనున్న మరచెంబులో వేడినీళ్లు సిద్ధముగ నుంచుకొనుట చాల అవసరము.
39. ఆడవారు సాధ్యమైనంతవరకు సొమ్ములను పెట్టుకొనకుండ పయనింపవలెను.
40. భోజనసామగ్రి సాధ్యమైనంతవర కెప్పటికప్పుడు కొని పనిగడుపుకొనుట యుత్తమము. ఏలయన ప్రతిక్షేత్రమున అన్ని వస్తువులు దొరుకును.
41. యాత్రకు తీసికొని వెళ్లు సామానులు సాధ్యమైనంతవరకు క్లుప్తముగనుండి యెవరికివారు మోయునట్లుండవలయును.
42. సలహాలు కావలసివచ్చినపుడు ట్రేషన్ మాస్టరునుగాని పెద్దపెద్ద జంక్షన్ లలో (Information Bureau) లో గాని ఎంక్వయిరీఆఫీసులలోగాని కనుగొనవలెను.
43. గుఱ్ఱపుబండ్లు, ఎద్దుబండ్లు, రిక్షాలు మొదలగువానిలో నెక్కుటకుపూర్వము వాని నెంబరు నోటుచేసుకొని యెక్కవలెను.
44. కొన్ని క్షేత్రములందు దిగగనే ధూళిదర్శనము చేయవలెను.
45. యాత్రకు 10 మంది కలిసి వెళ్లునప్పుడు అందొకరిని పెద్దగ నియమించుకొని ఆయన చెప్పప్రకారము నడువవలయు నేగాని యెవరియిచ్చవచ్చినట్లు వారు ప్రవర్తించరాదు. ఆపెద్ద అన్నియు తెలిసినవాడుగ నుండవలయును. ఆతనిని యాత్రకు వెళ్లుటకు ముందుగనే యెన్నుకొనవలయును.

అందరునుకలసి ఎవరిమనస్సునకు నొప్పితేకుండగ అన్యో
న్యము సోదరభావముతో నుండవలయునేగాని వీరిలో
పొరపాటున కలసివచ్చితినే యనిగాని డబ్బు వృథావ్యయ
మైనదే యనిగాని తలంపరాదు.

46. పదిమంది కలిసి యాత్ర వెళ్లునప్పుడు పైకము మొత్త
మొకరియొద్ద నెప్పుడు నుంచరాదు. అట్లుచేయుట చాల
ప్రమాదకరము. ఆపైక మొకవేళ చోరులచే నపహరింప
బడినచో అందరును ఇబ్బందిపడుదురు. ఎవరిపైకము వారు
వారి లోపలిజేబులలో పెట్టుకొని పైన నొకపిన్న గట్టిగ
పెట్టుకొనవలయును. లేదా నడుమునకు కట్టుచుంచి
కుట్టించి అందు నోట్లు నలగకుండనుంచి నడుమునకు
కట్టుకొనవలయును. దానిపై నొకయంగవస్త్రము చుట్టి
వలెను. స్నానముచేయునప్పుడు తస్మిక నడుముచుంచి
తీయుట జ్ఞప్తియుంచుకొనవలయును

47 శ్లో. కుంభకోణం సేతుమాలం గోకర్ణం నైమిషం తథా
అయోధ్యా దండకారణ్యం విరూపాక్షం చ వేంకటమ్॥
శాలిగ్రామం ప్రయాగం చ కాంచీ ద్వారావతీ తథా
మధురా పద్మనాభం చ కాశీ విశ్వేశ్వరాలయమ్॥
నద్యః సర్వాః సముద్రైశ్చ పర్వతం భాస్కరం స్మృతమ్!
ముణ్డనం, చోపవాసాశ్చ త్రేతే ప్షేషు ప్రకీర్తితమ్॥
లోభా న్మోహో దకృత్వా యః స్వగృహం యాతి మానవః
సహైవ యాన్తి తద్గేహే పాతకాని చ తేనైవ॥

తా. ఈక్రిందితీర్థములలో (క్షేత్రములలో) ముండనము (క్షురకర్క) గావించుకొని ఉపవాస ముండనలెను. లోభముచేతగాని, అజ్ఞానముచేతగాని ముండనము గావించుకొనకయు, ఉపవాసముండకయు గృహోన్ముఖులైనచో అట్టి తీర్థములలో పాపములు వదిలిపోవుటకు బదులు పాపములన్నియు అతనితోపాటు తనయింటికే వచ్చును. ఈపవిత్రక్షేత్రము లేవియన; కుంభకోణము, రామేశ్వరము, గోకర్ణము (గోవాకు దక్షిణముగా 30 మై.) వైమిశారణ్యము (లక్ష్మీనుండి 45 మై.) అయోధ్య, దండకారణ్యము (భోపాల్ నుండి గోదావరివర కుండుపాఠము), విరూపాక్షము (హంపీ) వేంకటము (తిరుపతి) సాలిగ్రామము (నేపాల్ లో నున్న గండకీనదీ జన్మస్థానము) ప్రయాగ, కంచీ (నేటికంజీవరము) ద్వారక, మధుర (ఉత్తర, దక్షిణమునగలవి), పద్మనాభము, (ట్రివెండ్రము అనెడి అనంతశయనము) కాశీ (విశ్వనాథుడు) అన్ని నదీతీరములు సముద్రతీరము, భాస్కరక్షేత్రము (ఒరిస్సాలోనున్న కొణార్కా)

[స్థానములలో సేతుమాహాత్యమున బ్రహ్మఖండము 52 పృకర 102-105 శ్లోకములు చూడుడు]

యాత్రలో ఉత్తరములు, మనియార్దర్శు

తెప్పించుకొనువిధానము

ఉత్తరములు తెప్పించుకొనుట:—

మనము యాత్రలు సల్పుటకు దాదాపు మూడునాల్గు మాసములు పట్టునుగదా! అప్పటివరకు మనయింటిసమా

ఉత్తరములు, మనియార్జర్లు తెప్పించుకొనువిధానము 93

చారములు మనకును, మనసమాచారము లింటియొద్దనుండు వారికిని తెలియవలెనుగదా ! యాత్రలో నుండువారు వారు చూచు విషయములను వారియారోగ్యస్థితిని తెలియ జేయుచు ఉత్తరములు వ్రాయవచ్చును. కాని వారు సిద్ధముగ కార్డుల నొకేపర్యాయము కొనియుంచుకొనవలయును. రైలులోనైన నుత్తరములు వ్రాసి ప్రతిష్టేషనులో నుండు తపాలాపెట్టెలోగాని మెయిల్ బ్రైన్ అయిన మెయిల్ వాన్లోగాని వేసిన మనసమాచారము మనయింటికడ నుండు వారికి తెలియగలదు. పోష్టుపేరు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.

ఇంటిసమాచారములు యాత్రలో నున్న వారికి తెలియవలెనన్న అడ్రసుకావలయును; గనుక యాత్రచేయు వారు వారమురోజులకుముందు రైల్వేజంక్షనుయొక్క స్టేషను మాస్టరు కేరాఫ్ అడ్రసువ్రాసి యింటికి పంపవలెను. ఇంటి నుండి అదేవిధముగ కేరాఫ్ స్టేషనుమాస్టరుకు వ్రాయుదురు. ఇటువంటియుత్తరము లన్నియు ప్రతిపెద్దస్టేషనులోను స్టేషన్ మాస్టరుగారి గదిప్రక్కన “ఒకగ్లాసుచట్రము”లో నుంచబడి తాళము వేసియుండును. దానిమీద (Key with the Station Master) అనగా తాళముచెవి స్టేషనుమాస్టరుగారియొద్ద నున్నది, అని వ్రాసియుండును. గ్లాసులోనుండి యుత్తరములు కనుపించుచుండును మనయుత్తరము లంచున్నయెడల స్టేషన్ మాస్టరుగారితో చెప్పిన తాళముతీసి మనయుత్తరము మన కిత్తురు. ఇట్లు మనయింటినుండి సమాచారములు సులభముగ మనకు తెలియగలవు. సత్రము అడ్రసు నిచ్చిన, మన మా

సత్రములో మన మింటికి వ్రాసిన యుత్తరమునకు జవాబు వచ్చువరకు కనీస మొకవారమురోజు లుండవలసినవచ్చును. అప్పటివరకు కాలము వృధాయగును. ఒకయుత్తరమునకే వారముదినములుపట్టిన 4, 5 ఉత్తరముల కాయాక్షేత్రము లలో న్యర్థముగ కాలయాపన మగునుగాన పైవిధమున చేసిన సులువుగ నుండును. ఇట్లే తెలిగ్రాములుగూడ C/o స్టేషను మాస్టరుగారిద్వారా తెప్పించుకొనవచ్చును. డబ్బు తెప్పించుకొనుట :-

యాత్ర కంతటికి (4 గురు లేక 5 గురు) వెళ్ళిన, వారికి కొన్ని వందలపైకము కావలెనుగదా ! ఇంతపైకము నొకే పర్యాయ మింటినుండి తీసుకొని వెళ్ళిన పరస్థలములలో మార్గములలో పెట్టెలలో నుంచుకొనుట శ్రేయస్కరము కాదు. కనుక వారు తగువరకు ధనమును తీసికొని వెళ్ళి మిగిలినది మధ్యమధ్య తెప్పించుకొనవలెను. ఇది రెండు మూడు విధములుగ తెప్పించుకొనవచ్చును.

1) A. ఒకకవరులో పైకము పెట్టి ఆకవరుకు అంటించ వలసిన తపాలాబిళ్ళలను కొంచెము తక్కువగ అంటించి మన కేరాఫ్ అడ్రిస్సుకు పంపిన మనకు సులువుగ చేరును. కాని యిది సురక్షితమైనపద్ధతి కాదు.

B. త్వరగా పైకము కావలెనన్న తెలిగ్రాముమని యార్డరు తెప్పించుకొనవలయును. అనగా మామూలు M O ఫారము వ్రాసి దానిలో అడ్డముగ “ఎక్స్ ప్రెస్” అనిగాని లేక “ఆర్డినరీ” అనిగాని వ్రాయవలెను. విషయములు క్లుప్తముగ వ్రాయవలెను. M. O. చార్జీలు + తెలిగ్రామ్ చార్జీలు అగును.

డబ్బు కావలెననికూడ యాత్రికుడు “టెలిగ్రామ్” ఇంటికిచ్చి తెప్పించుకొనవలయును. ఎక్కువ అవసరమైన Express wire ఈయవలెను. వెంటనే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు చేసికొనవచ్చును.

2) పెద్దపెద్ద పట్టణములలోని వర్తకులకును, మనపట్టణములోని వర్తకులకును వ్యాపారసంబంధమైన ఖాతాలుండును. అట్టితరి మనపట్టణములోని వర్తకునికి మనకు కావలసిన ధనము చెల్లించిన, ఆయన దూరముగ మన మున్న పట్టణవర్తకునికి ఉత్తరము వ్రాసి, మనకు పైకమిమ్మని యొకయుత్తరము (దీనినే బరాతం అందురు) వ్రాసియిచ్చిన, ఇట్టియుత్తరమును తీసికొని ఒకకవరులో పెట్టి, మనఅడ్రిసుకు పంపినగాని, లేక ముందుగనే యాత్రకు వెళ్ళునప్పుడు ఏర్పాటుచేసికొని బరాతం తీసికొనివెళ్ళి యాపట్టణమున నుండువర్తకునకు మనము చూపినగాని మనపేర ఖర్చువ్రాసి పైక మిచ్చును. ఇది సులభమైన పద్ధతి.

3) ట్రేజ్ బ్యాంకు ఉన్న పెద్దపట్టణ మైనయెడల మనపట్టణమునుండి ధనమునకు డిమాండ్ డ్రాఫ్ట్ (Demand Draft) తీసికొని మనయాత్రలో నున్న పట్టణమునకు కవరులో పెట్టి రిజిష్టరుచేసిన, మన మాడిమాండ్ డ్రాఫ్ట్ తీసికొని state Bank లో చూపిన ధనము వెంటనే చెల్లించెదరు ఇది మరియొక సులభపద్ధతి.

4) మామూలుపద్ధతి సత్రమునకుగాని, పండాపేరగాని మనియార్డర్లుద్వారా తెప్పించుకొనుట. ఇందు ఆలస్య మగు

టయేగాక ఒక్కొక్కప్పుడు ఆపండాలు మనకు చేరకుండా మోసముచేయుటయు గలదు. అదియునుగాక పోష్టుజవా నులు సాక్షిసంతకము కావలయునని పేచీపెట్టుటచే మనము పైకమున కిబ్బందిపడుటయు గలదు. ఋషీకేస్ నంటి చివర మకాములలో మనియార్డర్లు వచ్చిన 2 లేక 3 మాసముల వరకు నిలువయుంచు పద్ధతి గలదు.

5) Identification Card - (Postal Guide Clause 31 A) పోష్టుద్వారా, మనియార్డర్లు, ఇన్ ష్యూర్ కవర్లు, రిజిస్టరుచేసిన యుత్తరములు వగైరా సులభముగ తెప్పించుకొనుటకు "Identification Card" అనుపద్ధతి గలదు. ఈ కార్డు చూపిన దూరదేశమున నున్నమనకు అచ్చటి Post man లేక Post master ఎట్టిసాక్షిసంతకము అవసరము లేక మన మనియార్డర్లు మొదలగువాని నిచ్చెదరు.

అది సంపాదించువిధము :-

పెద్దపోష్టాఫీసునందు ఈ కార్డిచ్చెదరు. దీనికి రూ.1-0-0 కట్టవలెను. ఈ కార్డు చదువగల్గి సంతకముచేయగలవారికి మాత్రమే ఈయబడును. అం దెవరిఖర్చుతో వారే ఫోటో తీయించుకొని ఆకార్డులో అంటించి దానికి రూ. 1-0-0 చీటి అంటించిన ఆయూరిపోష్టుముద్ర వేయుదురు. అందు ఆమనిషి యొక్క పొడవు, వయస్సు, అడ్రెస్సు వగైరాలు పూర్తిచేయవలయును. ఇది యిచ్చిన తేది మొదలు 3 సం॥ల వరకు పనికివచ్చును.

ఉపయోగించుకొనువిధము :-

మనము దూరదేశమున నున్నపుడు మనము ఫలానా పోస్టాఫీసుకు ఆ C/o పోస్టుమాస్టరుగారికి మనియార్డరుగాని, ఇన్ షూరుకనరుగాని పంపుమని యింటికి వ్రాసిన మనవారు అదేవిధముగ పంపుదురు. అప్పుడు ఆపోస్టుమాస్టరుకు మన యొద్దనున్న Identification Card ను చూపిన మన సంతకము చేయించుకొని, సాక్షి సంతకము అవసరము తేకయే యిచ్చివేయుదురు. దీనివలన చాలనుపయోగము గలదు. సంతకముచేయుట చేతగాని (అనగా చదువురాని) వారి కీపద్ధతి యేమాత్రముపయోగపడదు. సంతకముచేయువారికే యీపద్ధతి యుపయోగించును.

6) C/o Station master address ఇచ్చి యాప్టేషను గాని సత్రమువగైరాగాని వదలి మరియొకక్షేత్రమునకు వెళ్లు నప్పుడు తనపేరవచ్చు C/o letters తన future address కు పంపుమని అడ్రసిచ్చి Direct చేయుమని instruction ఇచ్చి పోవలయును. (We can drop a card to the old C/o address to redirect it to our future address.)

7) ఇంటికి పూర్తివివరములతో ఉత్తరములు వ్రాయు చుండవలయును. అట్లువ్రాయుటచే నెప్పటికప్పుడే యింటి యొద్ద నున్నవారు అన్నిసంగతులు క్షేత్రమహిమలు చదువు కొని చాల ఆనందించి యాత్రాఫలితమును తాముకూడ పొందుదురు. ఆఉత్తరములు తనమిత్రులకు, ముఖ్య బంధువు

లకు చూపుమని యింటియొద్దనున్నవారికి వ్రాయుచుండవలయును.

8. కైలాస్, బదరి, కేదార్, గంగోత్రి మొ॥ పెళ్లినప్పుడు చివరిమకాములలో (last camps) లో post offices లేనిచో, P. o. గల చోటినుండియే ముందు ఇంటికి నీవిధముగ వ్రాయవలయును— “నేను పోస్టాఫీసులేనిప్రదేశములకు పెళ్లించున్నానుగాన 10 లేక 15 దినములవరకు ఉత్తరాలు వ్రాయుట కవకాశముండిదు, భయపడవలదు” అని ముందుగనే యుత్తరములు వ్రాయవలెను.

యాత్రలకగుఱ్ఱులవివరము

ఱ్ఱులు వ్యక్తులపై ఆధారపడియుండును. కొందరు మిక్కిలి తక్కువఱ్ఱుతో సర్దుకొందురు. కొందరు విరివిగ ఱ్ఱుచేయుదురు. వారివారిస్వభావమునుబట్టి, ధనమును బట్టి యుండును. ఇచ్చట సర్వసామాన్యముగ తప్పనిసరి ఱ్ఱులుమాత్రము గుర్తింపబడినవి. వానినిబట్టి యెవరివీలు ననుసరించి వారు ఱ్ఱుచేసికొనవచ్చును.

ఉత్తర దేశము :-

6000 మైళ్ళ ప్రయాణము, సామాన్యమైనవ్యక్తికి
అగు ఱ్ఱు రోజుకు సగటున

సగటున రోజుకు రైలు	ఱ్ఱులు	రూ 2- 0-0
,, ,, బండి	,,	,, 0- 6-0
,, ,, భోజన	,,	,, 1- 4-0

సగటున రోజుకు సామానులుకొనుటకు	,,	1- 0-0
,, ,, తీర్థవిధికి	,,	1- 0-0
,, ,, దేవాలయ, ధర్మములకు	,,	0-14-0
	మొత్తము	<u>6- 8-0</u>

ఇది యుత్తర దేశము వెళ్లి వచ్చినయొకయాత్రకుని యనుభవము దక్షిణదేశము :-

కన్యాకుమారివరకు వైష్ణవ దివ్యదేశములు సేవించిన యొకభక్తుని యనుభవము.

రైలుచార్జీలు	రూ	95-0-0
అర్చన, బస్సు, భోజనము	}	52-0-0
వృక్షరా ఖర్చులు		
దివ్యదేశములకు మాత్రమే	}	రూ <u>147-0-0</u>
అయిన మొత్తము ఖర్చు		

ఉత్తర దక్షిణదేశయాత్ర అన్ని క్షేత్రములు:-

ఉత్తరదేశము రైలుప్రయాణము 6000 మైళ్లు	రూ	200-0-0
దక్షిణదేశము ,, 2500 ,,		80-0-0
ఉత్తర దక్షిణదేశములలో మోటారుప్రయాణము	}	40-0-0
700 మైళ్లు		
బండ్లమీద 350 మైళ్లు		25-0-0
కాలినడక 260 మైళ్లు		
ప్రేషనులనుండి యాత్రాస్థలములకు	}	రూ. 50-0-0
బసలోనికి బండ్లబాడుగ		
ప్రేషనులలో లగేజీమోయు పోర్టర్లకు		30-0-0

పై ప్రదేశములలో యాత్రచేయుటకు రిమాసములైన	
పట్టును, గాన భోజనమునకు దినమునకు రూ. 1-0-0	
చొప్పన (ఒకపూటమాత్రమే)	200-0-0
దానధర్మములు కొనువస్తువులకు	156-0-0
తీర్థవిధులు, అన్న శాస్త్రములు	125-0-0
ఉత్తర, దక్షిణయాత్రల కన్నివిధములైన	} ఖర్చులు మొత్తము <u>900-0-0</u>

శ్రీ సుమారుగ కొంత హెచ్చును, తగ్గును.

యాత్రా నిధి

ప్రతిమానవుడు జన్మించినది మొదలు అనేక కష్టపరం పరలకు లోనై సంసారమును, చుట్టు నుండు ప్రదేశమును రోసి హిమాలయ పర్వతములకో లేక తన కిష్టమగు పుణ్యక్షేత్రములకో వెళ్ళవలెనని వాంఛించుచుండును. కాని యతనికి ఈవాంఛ జనించునాటికి చేతియందు చిల్లిగవ్వయైన నుండక కడువిచారించుచుండును. కనుక తాను యావనములోనుండి బాగుగ ధనార్జన చేయునప్పుడే జీవితభీమాఫండు (Insurance) మాదిరిగ ఒక యాత్రాఫండును నిలువచేసియుంచుకొని తనకు పైతలపు కలిగినప్పుడా ధనముతో బయలుదేరి యాత్రలు సేవించుకొని రావచ్చును. ఈడబ్బును దాచుకొనుటకు అనేక మార్గములు గలవు.

(1) ఇంటియం డేమూలనో సిమ్మెంటుతో ఒక అడుగు విత్తు 6 అంగుళములు వెడల్పున ఒక పాత్రను (దిబ్బెనను)

పోయించి దానిపైన రూపాయిబిళ్ళ పట్టునంత బెజ్జము నుంచి దానిని భూస్థాపితముచేసి పైభాగము మాత్రము కనబడునట్లు చేయించవలయును. అద్దెయిండ్లలో నుండువారు భూస్థాపితము చేయక దేవునిగదిలో నుంచవలెను. అందు నింటిలోనివారందరును 0-0-3 మొదలు, వారికి అవకాశముకొలది ఆ యాత్రాదిబైసయందు వేయునలవాటు చేయవలెను. లేదా వారి సంపాదనలో రూపాయికింత యనిగాని లేదా ఏదో యొక నియమముతో వేయుచుండిన కొంతకాలమునకు యాత్రాకు వెళ్ళుటకు నవకాశము గలుగుధన మందు సమకూరును. ఇట్లు సులభముగ బీదవా రందరును యాత్రాలు సేవించి జన్మసార్థక పరచుకొనవచ్చును.

(2) కొందరు ముఖ్యమైన స్నేహితులు (హృదయములు కలసిన యాత్మసోదరులు) కలసి ఒకసంఘముగ నేర్పడి, అందు పెరిసీడెంటు, సెక్రటరీ, కోశాధికారులను నియమించుకొని ప్రతీసభ్యుడు తనయవకాశముకొలది నెలకు రూ.1-0-0 తగ్గక నియమబద్ధుడై అప్పుడప్పుడు పైకమున్నప్పడెల్ల కోశాధికారి పేర బ్యాంకులో a/c ప్రారంభించి అందు డిపాజిట్టు చేయుచుండవలెను. సం॥ రూ. 56/- లు చెల్లించిన 16 సం॥ లలో తాను పూర్తిగ ఉత్తర, దక్షిణ పుణ్యక్షేత్రములు (ఆసేతు హిమాలయము) సేవించి వచ్చుటకు అవకాశము కలుగును. 20 సం॥ లేక 25 సం॥ న ఒకడు యాత్రాస్థుడు కట్టుటకు ప్రారంభించె ననుకొనుము. 16 సం॥ లు అగుసరికి అతనికి 36 లేక 40 సం॥ వయస్సు వచ్చునంత అతడు యాత్రలు చేయ

గలడు. 40 సం॥ దాటగా యావనము గడచి యైహికవాం
 చలపై రోసియుండును. అప్పు డీపైక ముపయోగపడును.
 ఈపైకము యాత్రలకు నెళ్లుటకుమాత్రమే యియ్యబడునుగాని
 యితరవిషయముల కియ్యబడదు. అవసరమైన ప్రేసిడెంటు
 వచ్చి ప్రేషనులో టికెట్టు కొనియిచ్చి మిగిలినపైకము చేతి
 కిచ్చును. 16 సం॥ లకు బ్యాంకు వడ్డీ రూ॥100 కి 0-4-0 చొ॥
 దాదాపుగా రూ. 34/-, రూ. 40/- వచ్చును. ఈవడ్డీపైక
 మును యాత్రలు సేవించుకొని వచ్చినతరువాత సమారాధన
 నిమిత్తముమాత్రమే యియ్యవలెను. ఇంతపైకము కోశాధి
 కారియొద్ద నుండుటకు భయపడువారు వారికి తీరిక చిక్కినప్పు
 డాపైకముతో చుట్టుపట్ల నుండుక్షేత్రములను సేవించి డబ్బును
 ఖర్చుపెట్టవచ్చును. లేక ఒకపర్యాయము దక్షిణదేశము, మరి
 యొకసారి యుత్తరయాత్ర సల్పి పైకము ఖర్చు చేయ
 వచ్చును. పైసంఘమువారు సమావేశమై కొన్నిరూల్సు
 ఏర్పాటు చేసికొనవలెను. పైకము ముట్టినట్లుగ కోశాధికారి
 ఒక ప్యాన్ బుక్కులో సంతకముచేసి, ప్రేసిడెంటుచేతకూడ
 సంతకము చేయించి సభ్యున కీయవలెను. సభ్యు లడిగినప్పుడు
 కోశాధికారి తనపేరనున్న బ్యాంకు ప్యాసు బుక్కును చూపు
 చుండవలెను. ఇంటిలో పిల్లలుండిన వారిపేరకూడ తల్లిదం
 డ్రులు పైకము కట్టుచుండిన యాత్రలు వెళ్ళినపుడు పిల్లలను
 కూడ తీసికొని వెళ్ళవచ్చును. అందరిఘండు కలిసి యెక్కువగ
 నున్న సభ్యు లందరు కలిసి బ్యాంకువడ్డీ కన్న నెక్కువ వరు
 మానములు వచ్చు ఆలోచనలు చేసి తాకట్టుమీద వడ్డీ

కిచ్చుటగాని గవర్న మెంటు బాండ్లుకొనుటగాని చేయవచ్చును. ఇట్లనేక సదుపాయములు చేసికొని మనపూర్వులు ప్రాణ త్యాగమునకైన వెనుదీయక పాదచారులై, ఆసేతు హిమా చలము సేవి చిన పుణ్యక్షేత్రములనెల్ల ప్రతిభారతీయుడును సేవించుభాగ్యమును బడసి, తన జీవితమును నాధ్యాత్మికముగ మార్చుకొని ధన్యుడు కాదగును.

ధనికులు, విశేష ధనసంపాదన కలవా రిటువంటి సంఘముల నుత్సాహపరచుటయేగాక వారుకూడ ఇట్టి సంఘములందుచేరి ఆధనముతో, బీదలగు యాత్రికులను యాత్రీలకు తమతోబాటు తీసికొని వెళ్ళినగాని, లేక ప్రత్యేకముగ యోగ్యులుగనుండి ధనలోపముచే యాత్రలు సేవించకపోతిమే యనునార్తిగలవారిని పంపినగాని వారికి లభించెడుపుణ్యము వీరికికూడ లభ్యమగును కనుక ధనికులు యాత్రలయం దార్తిగల యాత్రికులను తమజీవితములో యాత్రలకు పంపవలె ననుదీక్ష బూనవలెను.

పండాలు

పండాలు ధైర్యవంతులు తమ యేజంట్లను పంపి యాత్రికులను రప్పించుకొందురు. సాధారణముగ అద్దెరూపముగ ధనము తీసికొనరుగాని దానధర్మములవలన, ప్రాయశ్చిత్త దక్షిణలక్రిందను, క్షేత్రవాసుల మనుషేరను ద్రవ్యము వసూలు చేయుదురు. వారే గంగాపుత్రులమని వస్త్రములు తమకే రావలయునని కోరుదురు. గంగాపుత్రులే సంకల్పము చెప్ప

వలెనని మనను బలవంతపెట్టుదురు. పండాలు చెప్పినరీతిని మనము నడచుకొననిచో వారు దౌర్జన్యముచేయుదురు. యాత్రికు లెంత నెమ్మదిగానున్నను పండాలు తొందరకలిగించి పోట్లాటలోనికి దింపుదురు.

పండాలు ప్రారంభమున కొద్దిడబ్బున కొప్పుకొని పని ప్రారంభించి డబ్బును హెచ్చుగ లాగుటకు ప్రయత్నింతురు. పండాలు బండ్లవారితోను, అర్చకులతోను కలసి యాత్రికుల యొద్ద పైకము లాగుటకు ప్రయత్నింతురు.

1. పండాలు ప్రతిపెద్దక్షేత్రమున రైలుస్టేషనులకడకు వచ్చి రైలులోనుండి యాత్రికులు దిగగనే తమబసకు రమ్మని పీడింతురు. చాలముందువరకు వెంటవచ్చి అన్ని బండ్లలో దిగు యాత్రికులను చూచి పీడించి పట్టుకొన ప్రయత్నింతురు

2. వారు సత్రములు లేవని గట్టిగ చెప్పుదురు. వారి మాట వినరాదు. క్షేత్రములలో పబ్లిక్ సత్రములలోనో లేదా ఏదైన గృహస్థులయిండ్లలోనో దిగవలయునేగాని పం డాలయిండ్లకు వెళ్ళరాదు. వారు చాల మోసములు చేయు దురు. పండాలుచేయు మోసమునుగుఱించి యెంతైన వ్రాయ వచ్చును.

ఒకచోట బస చూపించెదమని స్త్రీలను సామానులను ఒకయింటిలోనింపి, సరకులకొరకు మగవారిని బజారునకు తీసి కొనిపోయి అటు నిటు త్రిప్పి ఆ పండా అయిపులేకుండ పోయి నాడు. అతనిజట్టులోనివా రాడవారియొద్ద సొమ్ములు సామా నులుకాజేసి వదలిపెట్టినారు. కొత్త దేశ మగుటచే వారేమియు చేయజాలక దేవుడాయని యడుగుకొనుచు నింటికి జేరిరి.

ఒకయాత్రీకుడు సంచి, మూట తలక్రిందపెట్టుకొని పరుండెను. ఒకదొంగ వచ్చి కాలివే్రలు కొరికెను. “ఎవడురా వాడు” అని లేచునప్పటికి తలక్రింది మూటల నింకొకడు కాజేసికొని పోయెను.

కొందగు పండాలు బర్వాసాగా పనులన్నియు జేయించి చివరకు అంతటేకుండ అడిగి యియ్యకపోయిన బజారునబెట్టి బాధించుచుందురు. కొందగు పండాలు చూడవలసిన స్థలములలో కృత్రిమస్థలముల నేర్పఱచి, అచట తమవారినికొందరి నేర్పరచి, అసలుస్థలములు చూపక కానుకలు వేయించుకొని హరింతురు.

యాత్రావాఙ్మయము

మద్రాసు లిటరరీ సంఘము దాదాపు 40, 000 గ్రంథములుగల ఒక గ్రంథాలయమును గలిగియున్నది. అందు పూర్తిగ చరిత్ర, జీవితములు (biography) ప్రయాణము (Travel) లకు సంబంధించినవి యనేక గ్రంథములు గలవు. యాత్రీలవిషయము తెలియగోకువారు ఆ గ్రంథాలయమును వినియోగించుకొనవచ్చును. హిందూదేశమున యాత్రీలను గురించి కొలది గ్రంథములు మాత్రమే గలవు. అందు దేశ భాషలలో మిక్కిలి కొలదియున్నవనియే చెప్పవచ్చును. అందు ఒకటి రెండు హిమాలయయాత్రీలను గురించినగ్రంథములు గలవు పాశ్చాత్యులు హిందూదేశమును గురించి వ్రాసినవి కొన్నిగలవు గాని మనభాష రచించినవి లేవు.

పూర్వము ధనికులు యాత్రలకు బయలుదేరునప్పుడు బాగుగ చదివిన సంస్కృతపండితులను వెంటబెట్టుకొనిపెళ్ళి వారు తాము చేయుయాత్రలవిషయము విపులముగ వ్రాయించెడివారు. అట్లు ముఖ్యముగా రాజులు, జమీందారులు చేసెడివారు. కాని రాజభవనములే శిథిలములుకాగా నిక నిట్టి గ్రంథములు నిల్చునా? అయిన నట్టివి యిప్పటికి కొన్ని పురాతనములు దాగియున్నవి అట్టి వాిత్రులు బయటకు వచ్చిన, మనహిందూజాతి పూర్వోన్నత్యము, దేవాలయ శోభలు, ఆనాటి కాలమాన పరిస్థితులు తేట తెల్లమై మన భారతీయులకు శ్రద్ధ, యత్సాహము గలిగి అట్టిప్రదేశములను చూతమని కోరికజనించి యాత్రలుచేయ ప్రారంభించెదరు. హిందూయాత్రా చరిత్రలు హిందువులచే వ్రాయబడి బయటికిరానిదే మనవారికి యాత్రలుచేయ అభిలాషజనించదు. మనహిందూ విద్యార్థులు పాశ్చాత్యదేశములకు విద్యాభ్యాసముకొరకు వెళ్ళినప్పుడు, హిందూదేశములో కాశీ ప్రాముఖ్యమునుగూర్చియు, ఆగ్రా, తాజ్ మహల్, అజంతా గుహలు మొదలగువానినిగూర్చియు వారు విననట్టివానిని గుఱించి ప్రశ్నించిన మనవారు వానివిషయము తెలియకయు, చదువకయు, నేదో యూహగానముచేగాని. లేక రైల్వేవారు అచ్చువేయు కాగితములు చదివిగాని చెప్పుచుందురు. పాపము పాశ్చాత్యులు మనవారు చెప్పువని విని నిజముగా వారు వారిదేశములోని యాత్రలుసల్పి అన్నియు తేట తెల్లముగా చెప్పుచున్నారని భావించెదరు. ఇట్లు మనవిద్యార్థులు

సరియైన గ్రంథములు మన దేశమునుగుఱించి చదువక పోవుటయు చూడకపోవుటయు, గొప్పలోపమే. కాన నితర దేశములకు బోవు ప్రతివిద్యార్థియు, యాత్రికుడును (traveller) ఇతర దేశముల చూడబోవువారును, మొదట మన దేశము ఆమూలాగ్రము యాత్రసల్పి నెళ్ళవలెను. అట్లేగదా ! శ్రీమద్వివేకానంద, రామతీర్థాదులు మన దేశము మూలముల యాత్రలు సల్పి, హిందూ విజ్ఞానము పూర్తిగా బడసి యితర దేశసంచారము గావించినది !

నవీనయుగమున రైల్వేకంపెనీలు అనేక క్షేత్రముల విషయమును. చరిత్రాత్మక పట్టణముల విషయమునుగూర్చి కొన్నివ్రాతలు తయారుచేయుటయేగాక, వానిని సులభముగ దర్శించుటకు, కాలధన నిర్ణయముల నేర్పాటుచేసి 'మట్టు ప్రయాణపు టికెట్లు' (Round Tour tickets) చౌకగ త్వరితముగ ప్రయాణముచేయు నవకాశములను కల్పించిరి. అందువలన తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరుటకును, విద్యాస్థులు, ఉపాధ్యాయులు వినోద విహారములకు (Excursions) బయలుదేరుటకు నవకాశములు కలిగినవి.

దేశాచారములు

1. ఉప్పిలియప్పన్ స్వామికి ఉప్పు కలుపకుండ ఆరగింపు పెట్టెదరు.

2 తిరుచుండూరులోను, మలబారు దేవాలయములలోను కొబ్బరికాయకు పీచుండరాదు ఆకులలో భస్మముపెట్టి స్వామిప్రసాదముగ నిత్తురు.

3. శ్రీరంగములో స్వామికి నివేదనము చేయుటకు కొబ్బరికాయను తీసికొను నాచారము లేదు.

4. నాగర్‌కోయిల్ దేవాలయములో స్వామిప్రసాదముగ ఇసుక నిత్తురు. (రీమాసములు తెల్లగను, రీమాసములు నల్లగ నుండును.)

5. నాగూర్ దర్గాలో నివేదనకు బెల్లము పొడికొట్టి కోసుగా పొడవుగా పొట్టిములు కట్టి తీసికొని పెళ్ళవలెను.

6. ఉత్తరదేశమునందంతటను సాధారణముగ స్వామికి మిఠాయి లెక్కువగా నివేదింతురు.

7. కొన్ని దేవాలయములలోనికి నడుమునకు గుడ్డకట్టు కొని చొక్కాలు లేకుండ పోవలయును. ఇందు నిమిత్తము సింహద్వారముదగ్గర పోలీసుల నియమింతురు. వారు మన దుస్తులను, సామానులను జాగ్రత్తపరచెదరు. (తిరువాన్కూరు, శుచీంద్రము, మొ॥)

8. వానమామలైలో స్వామికి ప్రతినిత్యము కొన్ని డబ్బాలనూ నెతో అభిషేక మొనర్చెదరు.

9. తిరువాన్కూరు సంస్థానములో వారిప్రత్యేక నాణెములు వాడెడివారు. ఇప్పు డన్నియు చలామణిలో నున్నవి.

10. అనంతశయనగర్భాలయము ముందుండు మంటపముపై నెవరును కూర్చుండరాదు. బ్రాహ్మణేతరులకు ప్రత్యేక స్థలమున పూజారిగాక మరియొక బ్రాహ్మణునిచే తీర్థప్రసాదముల నిప్పింతురు.

11. A- తిరువాన్కూరు రాజ్య మంతటను నేతికి బదులు కొబ్బరినూ నెను వాడెదరు. (వంటకు, చేతులమీదికికూడ)

B-ఆంధ్రదేశమున గోదానరిజిల్లాలో పప్పునూనె వాడెదరు. (వంటకు, చేతులమీదికికూడ)

12. మలబారునందలి సాధారణస్త్రీలు ఒకయంగ వస్త్రము చుట్టుకొని మరియొకదానిని పైన వేసికొందురు. (చీరెలుగాని, రవికెలుగాని యుండవు)

13. రామేశ్వరమునందు అభిషేకమునకు రూ. 3-0-0 చెల్లించిన గిద్దెడు సరిమాణము గలగంగాజలము (దేవాలయ మందు సిద్ధముగ తెప్పించియుంచబడిన) చే రామలింగేశ్వరు నకు అభిషేకము చేయుదురు.

14. దేవీపట్టణమున ననగ్రహపూజకు తిలలు, ప్రిత్తి గింజలు నగైరా కావలయును. అచ్చటనే దొరకును.

15. అరవదేశ భోజనవిధానమున వారు నాంబారు, రసములతో అన్నము కలుపుకొని కూరలు, పచ్చడులు సంజు కొని తిందురు. పాత్రలను నోట కరచుకొని జలము, కాఫీ మొ॥ త్రాగరాదు.

16. పండరిపురమున భక్తులపై పేలాలు చల్లుదురు. పండరి బుక్కా యను సుగంధ ద్రవ్యములతో చేసిన పొడిని బొట్టు పెట్టుకొందురు.

17. ద్వారక సమీపమునగల గోపీతలావ్ నందు మట్టియే గోపీచందనముగ భక్తులు వాడుకొనుటకు తీసికొని నెట్లుదురు

18. పండరిపురము, శ్రీశైలము, ప్రియాగ, గయ, కాశి, సోమనాథము, ఉజ్జయినీ మొ॥ కొన్ని మహాక్షేత్రము

లందు నాలుగునర్ణములవారును స్వామిని స్పృశించి పూజా నివేదనములు చేయునాచారము గలదు.

19. నాలుగుధామములలో నొకటియగు శ్రీజగన్నాథములో “సర్వం జగన్నాథం” అను నార్యోక్తి గలదు. ఇందు జాతిమత విచక్షణ లేకయే ప్రసాదము వినియోగ పరచెదరు.

20. దక్షిణాది క్షేత్రములలో సాధారణముగ స్వామికి నివేదించిన ప్రసాదము కొద్దివెలకు అమ్ముదురు.

21. ఉత్తరదేశములలోని దేవాలయములలోనికి చర్మ సంబంధమైన (Money Purse, watch strap, Belt etc) వస్తువులతో వెళ్లనీయరు.

22. రామేశ్వరమునుండి (ధనుష్కోటినుండి) తెచ్చు ఇసుక (సైకతము) త్రవ్వేణియందు సమర్పింతురు.

23. గంగ తెచ్చువారు ప్రయాగలో నితరనదులు (యమున మొ॥) కలియకమునుపే పట్టవలెను.

24. ఆదేశస్థులు బైలుకు వెళ్ళిన మట్టితో చేతులు, కాళ్లు, చెంబు చాలసేపు శుద్ధి చేయుదురు.

25. ఉత్తరదేశములో అన్ని స్తేషనులలోను, బజారులలోను “హిందూచా” అనియు, “మహమ్మదీయచా” అనియు వేరువేరుగా అమ్ముదురు.

26. పితరులకు, పిండములు, ముఖ్యముగ గయ, కాశీ త్రవ్వేణి, బదరీ (బ్రహ్మకపాలములందు) పెట్టుదురు.

27. ఒరియా, బెంగాలి బ్రాహ్మణులు మత్స్యములు తిందురు.

28. మైసూరుసంస్థానములో నున్న మేల్కోటయందు శ్రీ రామానుజాచార్యులవారిచే గనుగొనబడిన నాముగని నుండి తయారుచేయబడిన 'నామునే' వైష్ణవలెల్లకు స్వరూపముగ ధరింతురు.

వి శే ష ము లు

1. అంబాసముద్రము నొడ్డ నున్నవాపనాశన మను ష్టేత్రము ప్రక్కగ ప్రవహించు తామ్రపర్ణినదియందు చేపలకు సెనగపప్పు బిస్కట్లు, మరమరాలు ఆహారముగ వేయుదురు. ఇచ్చట కొతులు విశేషము. చేపలకు వేయునప్పుడు కొతులు మీదపడి లాగుకొనిపోవును. అట్టి సమయమున గుప్పెడుపప్పు నేలమీద విసరిన కొతులన్నియు నేరుకొని తినుటకు కొంత వ్యవధి పట్టును. ఈలోపల మనము చేపలకు ఆహారమువేసిన అవి నిర్మలోదకమున చక్కగ కనబడును.

2. సరయూనదిలోను, యమునలోను తాబేళ్లు విశేషముగ నుండును. ఆయోధ్య, మధుర, బృందావనములలోనే తాబేళ్ళను చూడనగును.

3. పుష్కరక్షేత్రములో మొరళ్లు వి శే ష ము గ నుండును పండాలు గడలతో అదలించుచుండ యాత్రికులు స్నానము చేయుదురు. నేడు వానిసంఖ్య తగ్గినది.

4. గండకీనదియందు సాలగ్రామములు దొరకును. ఇది నేపాల్ దేశమున గలదు.

5. షళని సుబ్రహ్మణ్యస్వామి కొండపైకి వెళ్లునప్పుడు పాలు పొంగునని ప్రతీతి.

6. యమునోత్తరీ గంగోత్తరీలలోనుండు తప్తకుండము (వేడినీటిబుగ్గ) లో బియ్యము, బంగాళాదుంపలు మరి యితర శాకములుగాని మూటగట్టి నీటిలో వేసినచో పక్వము లగును.

7. మంటప చతుష్టయము :- 1 భోగమంటపము—శ్రీరంగము; 2 త్యాగమంటపము—కాంచీపురము; 3. పుష్పమండపము—తిరువేంగడము; 4. జ్ఞానమంటపము—తిరునారాయణపురము.

8. పర్యాయనామములు :- 1. కోయిల్ - నంబెరు మాళ్ళ సన్నిధి—శ్రీరంగము; 2 తిరుమలై—శ్రీ వేంకటాచల పతిసన్నిధి—తిరుపతి ; 3. పెరుమాళ్ కోయిల్—శ్రీవరదరాజుల సన్నిధి—కాంచీపురము.

9. ప్రధానములు:- 1 ప్రయాగలో—త్రివేణీసంగమము లో—ముండనము ప్రధానము 2 కాశీలో—భైరవులవద్ద—దండనము ప్రధానము 3 గయలో శ్రీవిష్ణుపాదమునొద్ద—పిండప్రదానము.

10. మాధవత్రయము :- 1 కాశీలో—బింగుమాధవ సన్నిధి 2 ప్రయాగలో వేణుమాధవసన్నిధి 3 రామేశ్వరములో—సేతుమాధవసన్నిధి.

11. బ్రహ్మములు 3:- 1 పండరిపురములో - నాద బ్రహ్మము - సదా సంకీర్తనయందు ప్రీతి; 2 జగన్నాథము (పూరీ)లో—అన్నబ్రహ్మము—సదా అన్నారాధనయందు ప్రీతి; 3 శ్రీమద్గయలో—పిండబ్రహ్మము—శ్రీవిష్ణుపాదమున పిండస్వీకారమునందు ప్రీతి.

12. పంజాబులోని కంగ్రానుంచి పతాన్ కోటకు పోవు మార్గములో 'అగ్నిమాత' ఆలయం ఉన్నది. అచ్చటి మట్టిని తీసి పాముకాటుపై రుద్దినా లేదా లోపలకు మ్రింగినా పాము విషము పోతుంది. లేదా ఆమట్టిని, అచ్చట ప్రవహించుతున్న కాలువనీటిని కలిపి కాటుపై రుద్దిన పామువిషము తగ్గిపోవును. ఈవిషయములో ప్రభుత్వము పరిశోధనలు జరుపుతున్నారు.

రైల్వే తూకము

80 తులములు = 1 శేకు		3 రైల్వేమణుగులు = 10 సాధారణ
40 శేక్లు = 1 మణుగు		మణుగులు

రైల్వేమణుగులను సాధారణమణుగులుగా మార్చుటకు 10చే గుణించి జవాబును 3చే భాగించవలయును. సాధారణమణుగులుగా మార్చుటకు 3చే హెచ్చించి జవాబును 10చే భాగించవలయును.

మదరాసుపడి

1½ గిద్దలు = 1 అళాకు

8 అళాకులు = 1½ శేక్లు (తవ్వలు) లేక 1 పడి అందురు.

మద్రాసుకొలతలలో చిన్నది అళాకు, పెద్దది పడి. అరపడి. కాల్పడి మొ॥ కొలతలలో నుండును.

1 శేకుబియ్యము 88 తులముల ఎత్తు (బరువు)తూగును.

కాశీనుండి స్వగ్రామ ప్రవేశము

కాశీయాత్ర చేసినచ్చి స్వగ్రామము చేరునపుడు ముందుగా తనవారలకు తెలియజేయవలెను ఇంటినుండి తనవారలు బంధుమిత్రులు మొదలగువారితోను, మేళతాళములతోను ఊరి వెలుపల తమకును గంగామాయకిని ఎదుర్కోలునచ్చి సగౌరవముగా ఊరేగింపుతో తమ నివాసస్థానమునకు చేర్చవలెను.

అనకాశమున్న వారు బ్రాహ్మణోత్తములతోడను, స్వస్తి వాచనముతోడను, ముత్తయిదువులు బంధుమిత్రులు మొదలగువారితోడను కలసిగాని. భగవన్నామ సంకీర్తనచేయు భజన పరులతో కలసిగాని, గంగను శిరస్సున ధరించియో, కావడిలో నుంచికొనియో తమ నివేశనమునకు చేరవలెను.

ఇంటిని గోమయముతో అలికి రంగవల్లులు తీర్చిన ఉత్తరదిగ్భాగమున ననువుపూసి, కుంకుమముచే అలంకరించిన ఒక పీఠమునం మంచి, గంగామాయకి ననుస్కరించి భజనచేయవలెను. పిమ్మట ఎదుర్కోలునచ్చినవారల కందఱకును ప్రసాదము వినియోగించి తాను స్వీకరించవలెను.

యాత్రచేసికొని వచ్చినవారికి కొడుకులు, కోడండ్రు, పిన్నలు, పాదపూజచేసి నూతనవస్త్రములు మొదలగువానితో సమ్మానించి వారియాశీర్వాదనములను పొందవలెను-ఇది పూర్వమునుండి వచ్చుసంప్రదాయము. పిదప యాత్రావిశేషముల నందఱకును జెప్పవలెను.

యాత్రికులు తమ తీర్థయాత్రాకాలములో అవసరమగు ఏకభుక్త బ్రహ్మచర్యాది దీక్షను వహించుటయేగాక, గంగను పట్టినది మొదలుకొని, వపనసంస్కారమును మానుట కూడ ఆవశ్యకము.

సమారాధనములు

కాశీయాత్రనుండి ఇంటికి చేరిన రి రోజులలోగా ప్రథమమున కాలభైరవసమారాధన చేయవలెను. దీనికి మంగళవారము ప్రశస్తమందును. ఈసమారాధననాడు దేవాలయమందలి శివునిగాని కేశవునిగాని తాను తీసికొనివచ్చిన గంగాపాత్రలలోని ఒక పాత్రయందలిగంగతో అభిషేకించి పూజించవలెను. స్వామివారికి మహానివేదనకుకూడ ఏర్పాటు చేయవలెను. స్వగృహమున కాలభైరవపూజ చేసి సమారాధన చేయవలెను దీనికి కాలాష్టకమందును. ఇందు ఎనిమిదిమంది బ్రాహ్మణులకు ఆపోశన మిచ్చి భోజనముచే తృప్తిపరచవలెను. ఈరోజున, మినుప గారెలు పిండి నంటతప్పదు. కాలభైరవునివాహనము కుక్క, కాన. ఈనాడొక మగకుక్కను పసుపు, కుంకుమముతో అలంకరించి, తృప్తిగా భోజనము పెట్టవలెను. శొందలు దానిమెడయందు బేసి సంఖ్య గలగారెలదండను వేయువాడుక గలదు. గంగాభిషేకముగాని కాశీదారములుగాని యాత్రాప్రసాదముగాని యీ రోజున వినియోగించరాదు. కాలభైరవ సమారాధన యాత్రికు పూర్వము, యాత్రానంతరముకూడ చేయుదును.

ఈ సమారాధన చేయువఱకు ఏకభుక్తము, బ్రహ్మచర్యము, అధశ్యయనము (చాపమీద పరుండుట) పరాయిభోజనము మానుట, శాస్త్రాన్నము తినకుండుట. వసనము మానుట ఇత్యాది నియమబద్ధుడై యుండవలెను. తరువాత దీక్షవిసర్జింప వచ్చును.

ఈసమారాధనలోనే కలిపి గంగాసమారాధన (కాశీ సమారాధన) కూడ చేయవచ్చును. అట్లుచేయునెడల గంగా సహస్రనామముతోగాని, గంగాష్టోత్తరశతనామములతోగాని గంగను పూజించి, బంధుమిత్రులందఱకు గంగాభిషేకము చేసి కాశీదారములు, యాత్రాప్రసాదము వినియోగించ వలెను. కాని కాశీసమారాధనకు బూరెలు (పూర్ణపుబూరెలు) ముఖ్యము ఇట్టిసందర్భమున కాలభైరవ సమారాధనకు నియమించుకొన్న ఎనిమిదిమంది బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే గాక ఇంకను యథాశక్తిని బాహుళ్యముగా సమారాధన చేయవలెను. తాను తెచ్చిన, సీలుచేసిన గంగపాత్రలు దర్భాసనములు, చిత్రాసనములు, రుద్రాక్షతావళములు, పటములు మొదలగువానిని, బంధుమిత్రులలో సన్నిధినున్న వారలకు భోజనానంతర మిచ్చి తాంబూలాదులచే సమ్మోదించుట ముఖ్యము.

 అత్యావశ్యకులైన బంధుమిత్రులు దూరస్థలములందుండి వెంటనే వచ్చుటకు సావకాశము లేనప్పుడు మాత్రము కాలభైరవ సమారాధన, యాత్రానుండి

నచ్చిన 8 రోజులలోగా చేసివేసి, కాశీసమారాధన
తమ వీలునుబట్టి వ్యవధిలో అత్యావశ్యకులగు బంధు
మిత్రానులందఱు వచ్చునట్లు నేర్పఱచుకొనవచ్చును.

పైసమారాధనలు యథాశక్తి చేసికొన్నందున లో
సము లేదు రామేశ్వరము వెళ్లి శ్రీరామలింగేశ్వరస్వామికి
గంగాకలశమును సమర్పించువఱకు నిత్యము గంగాకలశము
నకు పూజానివేదనములు జరుపుకొనుచుండవలెను.

శ్రీ సీతారామనామ సంకీర్తన సంఘము (రిజిష్టరు)
గుంటూరు.
1956.

ఇట్లు,
రా గం వెంకటేశ్వర్లు.
గ్రంథకర్త

యత్రామార్గదర్శి

క్షేత్రముల వివరణము

~*~*~

[దక్షిణ భారతక్షేత్రములు-అనగా తిరునాన్కూరు, కొచ్చిన్, మైసూరు, కేరళ, మలబారు, కన్నడ ప్రాంతముల క్షేత్రములనుగూర్చి వ్రాయబడినది.]

గుంటూరు

ఆంధ్రరాష్ట్ర మనుషేర మొదట 11 మండలములతో నేర్పడి, పిదప హైదరాబాదు రాష్ట్రమునుండి 7 మండలములు కలియుటచే నిపుడు 18 మండలములతోడను, 1,10,250 చ. మైళ్లు విశాలముతోడను, 31 కోట్ల, 20 లక్షల, జనసంఖ్యతోడను 1956 నవంబరు 1వ తేదీన నూతనముగ నేర్పడిన 'ఆంధ్రప్రదేశ్' లోని విశాలనగరములలో గుంటూరుగూడ నొకటి.

ఇది గుంటూరుమండలమున ముఖ్యపట్టణము. విశాలమైన పట్టణము. దాదాపు లక్ష యేబదివేలు దీనిజనసంఖ్య. బ్రాడ్, మీటరుగేజి రైల్వేలకూడలి. అనేక కళాశాలలు, హైస్కూళ్లు గలవు. రాజకీయరంగములలో పేరుగాంచిన జిల్లా. ఇది పొగాకువ్యాపారమున ప్రపంచఖ్యాతి గాంచెను. భారతమును రచించిన ఉభయకవిమిత్రుడు తిక్కనసోమయాజి గుంటూరువాస్తవ్యుడు.

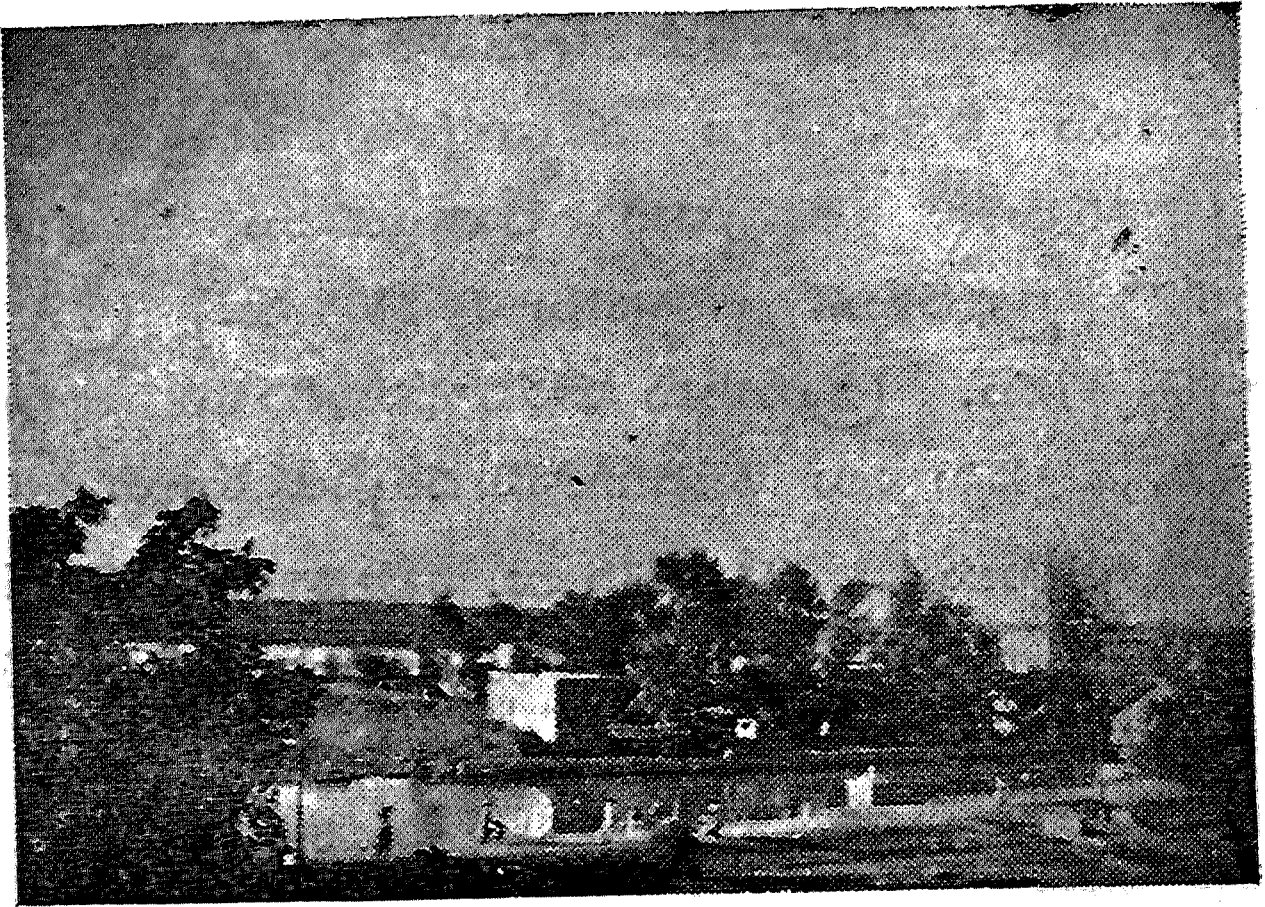
చూడవగినవి :- అగ్రహారములో అనాదిప్రసిద్ధములైన శ్రీ సృసింహస్వామివారి ఆలయము. (ఇది నాలాయిరసన్నిధి. అధ్యయనోత్సవములు జరుగును.) శివాలయము, శ్రీ సత్య నారాయణస్వామిమందిరము (మార్వాఠీల దేవాలయము) కొత్తపేటయందు ఆంజనేయస్వామివారి ఆలయము (ప్రతి శనివారము విశేషజనులు దర్శనార్థము వచ్చుచుందురు) కన్యకాపరమేశ్వరీ అమ్మవారి దేవాలయము, (నవరాత్రములలో నైభవముగ ఉత్సవములు జరుగును.) శ్రీరామనామక్షేత్రము, శ్రీకుసుమ హరనాథమందిరము, జ్యోతు, నూలు, సూనెమిల్లులు మొదలగునవి దర్శనీయములు.

వసతులు :- భోజనశాలలు, రహదారిబంగళా, సత్రములు, సిటీబస్సులు, బండ్లు రిక్షాలు, టాక్సీలు వగైరా సర్వ సౌకర్యములు గలవు.

శ్రీరామనామక్షేత్రము

స్థాపనము-అభివృద్ధి :- శ్రీసీతారామచంద్రమహాప్రభు కృపచే బాల్యమునుండి శ్రీరామనామసంకీర్తనానందపరుడగు ఒక ఆంతరంగికభక్తునిచే తదనుచరుల భగవన్నామసంకీర్తన ద్విగుణి హోతాహావలంబనమున నీ సంఘము 1926 సంవత్సరమున స్థాపింపబడినది. 4 యకరములస్థలమున అనేక సుందరమందిరములతో, వాపీనూపతటాకములతో, పుష్పవనములతో 'శ్రీరామనామక్షేత్ర' మనుపేర సుస్థాపిత మైనది. ఈ ప్రదేశము గుంటూరు రైల్వేస్టేషనుకు దక్షిణముగా సుమారు 2 మైళ్ళదూరములో అగ్రహారమునందు నుండును.

స్థానము:- గుంటూరుపట్టణమున అగ్రహారములో శ్రీకృష్ణతటాకము(నల్ల చెరువు)నకు ఉత్తరభాగమున ఈక్షేత్రము నెలకొల్పబడినది. ప్రకృతిసౌందర్యము కడురమణీయము.

శ్రీరామ నామక్షేత్ర దూరదృశ్యము

కట్టడములు:-శ్రీరామనామక్షేత్రమున మధ్యభాగమున శ్రీకోదండరామప్రభుమందిరము, ఎదురుగా శ్రీప్రపత్త్యాంజనేయమందిరము, ఉత్తరపునైన శ్రీరామకోటిమందిరము, (ఇందు భక్తులచే వ్రాసి సమర్పింపబడిన దాదాపు 148 కోట్ల నామముగల భగవన్నామ లేఖనగ్రంథములు భద్రపరచబడి అర్చింపబడుచున్నవి) దక్షిణమున భాగవతసేవామందిరము (ఇందు మహాభక్తుల పటములు అలంకరింపబడియుండును) గలవు ఆయాసమయముల ఆయామహామహుల జయంత్యుత్స

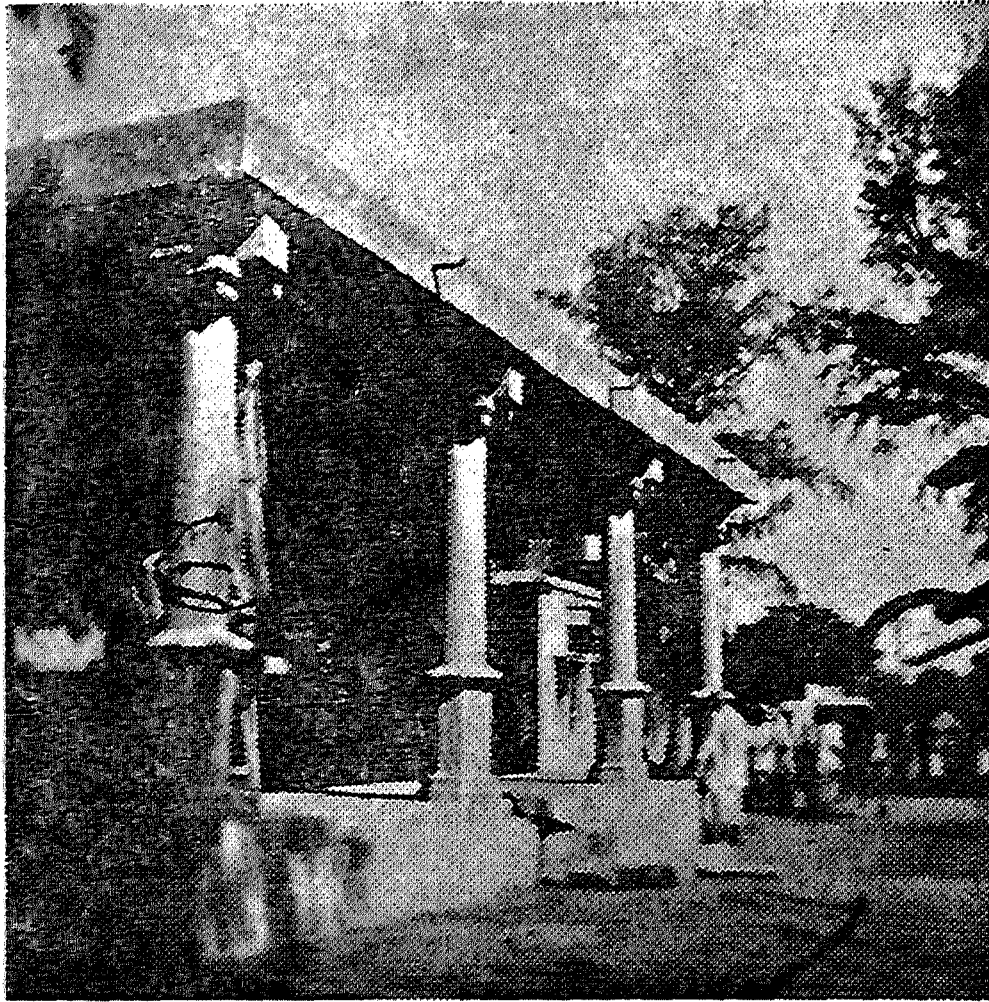
వములు జరుపబడుచుండును. ప్రతిశుక్రవారము నిందు స్వామి వారి పవళింపుసేన జరుగును. ఇందు క్షేత్రసార మనుపేర ఆ సేనాహిమాలయము గల క్షేత్రములందలి భక్తవిశ్రాంతపాదధూళి

శ్రీరామతీర్థము

భద్రపరుపబడినది. ఈ మందిరములకు దక్షిణముగా 'శ్రీరామ తీర్థ' మనుకొనేరును, 'శివకూప' మను పెద్దబావియు, వానికి దక్షిణమున భక్తులజపధ్యానాదులకు ధ్యానకుటీరములును గలవు. శ్రీరామమందిరము వెనుక స్వామివారి పాకశాల, స్టోకు గదులు, అతిథిగృహము గలవు. క్షేత్రసింహద్వారమునకు కుడి

వైపున వివిధకార్యాలయములు, ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలయము, సీతారామనుప్రచురణశాలలో ఆఫీసుభవనమును దాని వెనుక

క్షేత్రములోని ముఖమంటపము

పుల నిర్మింపబడినది. ఈక్షేత్రపరిపాలనము (శ్రీ) సీతారామ నామసంకీర్తనసంఘము (రిజిస్టర్డ్) చే నిర్వహింపబడుచుండును.

ప్రేక్షకులు :- ఈపవిత్రక్షేత్రమును అందలికార్యములను దర్శించుటకును, ఆధ్యాత్మికసాధనలు గావించుకొనుటకును భారతదేశము నలువైపులనుండి జిజ్ఞాసువులు, భక్తులు, సాధు పుంగవులు, సన్యాసులు, మతాధిపతులు తరుచు వచ్చుచుందురు.

భగవన్నామ ప్రచార శకటపు (Motor Van) శాలయు, ఆఫీసునకు ఎదురుగా సీతారామ పుష్ప భవనము, దాని వెనుక సత్రమును గలవు. వీని నన్నిటిని చుట్టి వచ్చు ప్రాకారము నలువై

వివిధ కార్యాలయములు

అట్టివారికి అనుష్ఠానములకు ధ్యానకుటీరములు, బసకు అతిథి గృహమును, సత్త్రమును నొసంగబడుచుండును.

క్షేత్రమండలినిత్యకార్యక్రమము

1. స్వామివారి అర్చన-హారతి	ఉ. గం. 10- 0 — 11- 0
	రా. ,, 7- 0 — 8- 0
2. దైవదర్శనమునకు వేళలు	ఉ. ,, 7-30 — 11- 0
	పా. ,, 4- 0 — 8- 0
3. సమష్టిసంకీర్తన (వాద్యములతో)	సా. ,, 6-30 — 7-30
4. పురాణకాలక్షేపము	పగలు ,, 2- 0 — 4- 0
5. గ్రంథాలయము తెరిచియుండువేళ	,, ,, 4- 0 — 6- 0

6. అఖండహారనామ సంకీర్తన 24 నం.

నిత్యము ఆహారాశ్రయము జరుగును.

7. ఆఫీసుపనిచేయు కాలము

ఉ. నం. 7-30—11-0

నా. ,, 2-30—7-0

8. ప్రతిపక్షవారము పవళింపుచేసెన

రా. ,, 8-0—9-0

 ప్రతి గురువారము క్షేత్ర ఆఫీసుకు సెలవు.

వార్షికకొత్తవములు :- ప్రతిమార్గశిరమున పునర్వసు నక్షత్రము నెలయు దినమున (డిసెంబరు నెల) ప్రారంభించి, విదురోజులు శ్రీరామకోటి మహాత్మ్యవము లనుపేర వార్షిక కొత్తవములు జరుపబడును. ఈ సందర్భమున 103 మందిరములందు శ్రీరామకోటి తేఖనగ్రంథములపూజ, నగరొత్తవము, సీతాకల్యాణము, పట్టాభిషేకము, తెప్పయ్యుత్సవము, విరామము లేకుండ మహాపన్యాసములు. హరికథలు, పురాణ తరంగ భజనకాలక్షేపములు జరుపబడును. ఇంచుమించు 20 వేలమంది ప్రేక్షకు లిందు పాల్గొందురు.

ధర్మవైద్యశాల

ఈక్షేత్రపక్షమున నొకవైద్యశాల నడుపబడుచున్నది. ఇందు బీదలకు వైద్యసహాయమే గాక, వారి పసిబిడ్డలకు ఆముదము, కొబ్బరినూనె, పాలుగూడ నిత్యము అందజేయబడుచున్నవి. ఆరోగులకు ఆరోగ్యసూత్రములనుగూడ బోధించుచు మానసిక, వృత్తులు నైతికముగ వృద్ధిపొందులాగున నీ వైద్యాలయము సాయపడుచున్నది.

అఖండసంకీర్తన :- ది. 20-12-1937 శుభదినమున .

శ్రీశ్రీశ్రీ ప్రభుదత్తబ్రహ్మచారి (ప్రయాగ) మహాదయులచే

==: ర జ తోత్సవ దృశ్యములు:==

శ్రీరామనామక్షేత్ర దృశ్యము.

మోటారుశకటములపై రజతోత్సవము.

క్షేత్ర సింహద్వారము.

రజతోత్సవమున-మోటారుశకటములదారు

శ్రీరామశర్మ తరము సంఘభవనములు.

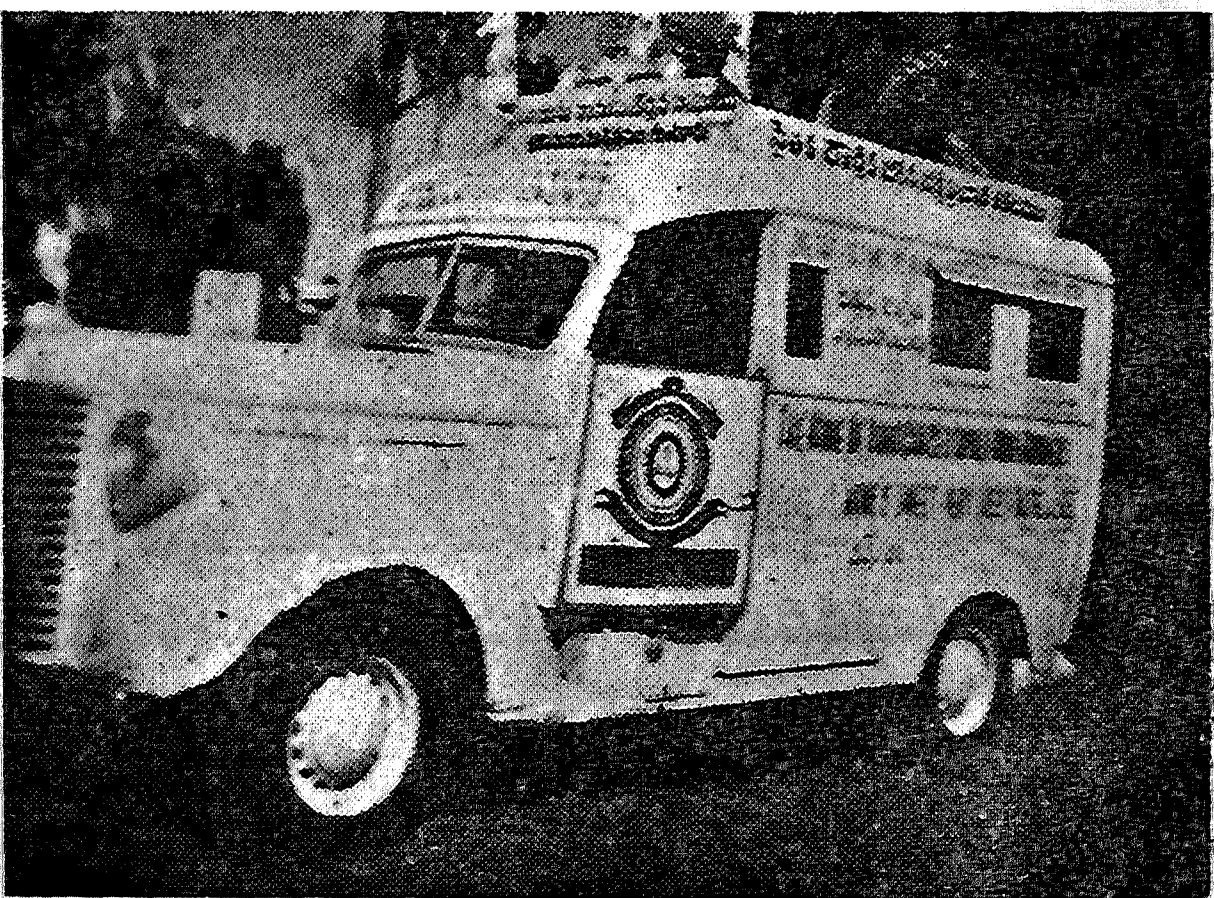

ప్రవహహోత్సవము. (తెప్పలేరువాళ్ల.)

(శ్రీ) కోదండరామస్వామివారి సన్నిధిని ప్రారంభింపబడిన అఖండసంకీర్తన నేటివరకును విరామము లేకుండ జరుగుచునే యున్నది. ఇందు పాల్గొనువారికి భోజన, వస్త్రముల యేర్పాటు గలదు. నిత్యము సాయంకాలమున గం 6-30 నుండి 7-30 వరకు భక్తబృందముచే వాద్యములతో సమష్టి నామసంకీర్తన జరుగును. ముఖ్యమైన దినములలో పట్టణ వీధులలో నగరసంకీర్తనగూడ గావింపబడును. ప్రతి ఆదివారము ఉపన్యాసములు జరుగును. రెండు మాసములకు ఒకసారి సాధనశాఖాసమావేశము జరుగును.

శుభాశయము:- సర్వస్త్రిపురుషకళ్యాణమునకును దేశ శాంతికిని భగవన్నామసంకీర్తనము, తత్ప్రచారము అత్యవసరము. అందుచే ప్రతిగ్రామమున పనిత్రాశయములతో సంఘములు తప్పక యేర్పడి కలిసి సమష్టికృషి చేయుట ప్రస్తుతకర్తవ్యము. అందుచే ప్రతిగ్రామమునందును సంకీర్తన సంఘము

క్షేత్ర ప్రచారశకటము

ములు స్థాపింపబడవలయుననియు, ప్రతివ్యక్తి భగవన్నామము నాశ్రయించవలెననియు, ఇట్లు యానదాంధ్రదేశమున యావ ద్భారతదేశమున భగవన్నామప్రచారము కాపింపవలెననియు, చెట్లకు ఆకులు ఎంత ప్రాణాధారమో మానవునికి దైవముపట్ల భక్తివిశ్వాసములుకూడ అంత ముఖ్యమనియు. సంఘసోదగుల శుభాశయము.

మహమ్మదీయభక్తుడు, కీ॥ శే॥ 'కాలేమస్తాన్' దర్గా కడ నేటేటజరుగు ఉరుసు దర్శనీయము. (నగరంపాలెంలో)

చేబోలు

ఇది గుంటూరుజిల్లాలో గుంటూరు నగరమునకు దక్షిణముగా 9 మైళ్లలో పొన్నూరు బస్సుమార్గమున గలదు. పెక్కుబస్సులు గలవు. ఇదియు చరిత్రప్రసిద్ధ మైనగ్రామము. నేడొక పెద్ద పంచాయతీగ్రామముగ నున్నది. గోదావరి జిల్లాలో 'చేబోలు' అనెడిఅపేరుగల మరియొక గ్రామము గలదు. పొరబడరాదు. ఇది చేబోలు - అది చేబోలు.

ఇది శ్రీరాజా వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడు బహద్దరువారి అత్తగారి గ్రామము. ఈరాజానాగు 999 గ్రామముల బరిపాలించిరి. వారు పరిపాలించిన ప్రతిగ్రామమునందును నొక్కొక దేవాలయము ప్రతిష్ఠించి వానిపోషణము నకు మాన్యము లిచ్చి, పండితుల కగ్రహారము లొసగిరి. ఒకే లగ్నమున వివిధగ్రామములలో 108 శివలింగప్రతిష్ఠలు గావించిన శివభక్తుడు శ్రీరాజా వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడుగారు. అంతేగాదు నైకుంఠపురము, మంగళగిరి, పొన్నూ

కునంటి ప్రదేశములలో వైష్ణవాలయముల నెల్ల పునరుద్ధరించిరి.

చేబోలునం దొకచక్కని సరోవరము, అందు మధ్యమున నొకబ్రహ్మలయమును ఈరాజాగారు నిర్మించిరి. భారతదేశమున గల కొలది బ్రహ్మలయములలో నిది యొకటి. చేబోలునుగూర్చిన శాసనము లనేకములు గలవు.

ఈగ్రామము పట్టణముగాకున్నను ఊరంతయు ఆలయములే. అన్నియు దర్శనీయములు. ఆంజనేయస్వామి చతుర్ముఖబ్రహ్మ, చంద్రహాళేశ్వరస్వామి, నాగేశ్వర, శ్రీరాజ్యలక్ష్మీదేవి, శ్రీరంగనాథస్వామి, సహస్రలింగేశ్వర, వేమగోపాలస్వామి ఆలయములు ప్రధానమైనవి.

చేబోలు పాటిదిబ్బలపై పెరుగు నాటుపొగాకునకును, సున్నితఖద్దగునస్త్రములనేతకును బహుప్రఖ్యాతి వహించినది.

ఇచటికి పడమరగా 4 ఫ|| దూరమున కొత్తరెడ్డిపాలెములో శ్రీ ఆ నం దా శ్రీ మ ము గలదు. దీనిస్థాపకులు శ్రీ లక్ష్మీకాంతానందస్వామివారు. శ్రీస్వామివారి భక్తజ్ఞాన ప్రబోధముల బడయుటకు శిష్యు లనేకులు దూరప్రదేశములనుండి వచ్చుచు దురు. ఇచ్చటి శ్రీఆంజనేయ, పాండురంగ, గాయత్రీ, కాశీవిశ్వేశ్వర, కోదండరామాది ఆలయములు దర్శనీయములు.

పాన్నూరు లేక గోష్ఠీవనము

గుంటూరునుండి బస్సుమార్గముగ 19 మై. బస్సులు గలవు. తెనాలిమీదుగా వాల్తేరు మద్రాసురైల్వేమార్గమున

వెళ్లి నిడుబోలు ప్టేషనులో దిగవలెను. ప్టేషనుకు ఒకచైపు నిడుబోలును, రెండవచైపు పొన్నూరును గలవు. ఇదియు పెద్దగ్రామమే. అన్నివసతులు గలవు. భోజనశాలలు, సత్రములు గలవు. ఇచ్చట నొక హైస్కూలును, నొకకళాశాలయు, నొకవేదసంస్కృతపాఠశాలయు గలవు.

పొన్నూరు శ్రీభావనారాయణాలయము

పూర్వచరిత్ర:- స్థలపురాణమునుబట్టి యిచటిమూర్తి స్వయంవ్యక్తముగా సిశ్చితమగుచున్నది. ఆలయనిర్మాణము ప్రప్రథమమున అవుకురాజ్యాధిపతియైన నంద్యాల నారపరాజు గావించినట్లును క్రీ. శ. 1119 లో పరిపాలించిన కులొత్తంగ చోళదేవమహాచక్రినర్తి నైశాఖోత్సవములకు, అర్చనాది కైంకర్యములకు నైదుగ్రామము లొసగినట్లును, రాచూరు జమీందారులు శ్రీ మాణిక్యారావు జగ్గారావుగారు క్రీ. శ. 1772 లో ప్రాకారాదులు నిర్మించినట్లును తెలియుచున్నది. క్రీ. శ. 1804 ప్రాంతమున శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయనంగారికి సర్వహక్కులతో పొన్నూరు సహితముగ 250 వరహాల రాబడిగల భూమిని శ్రీ రాజభావయ్య మాణిక్యారాయణింగారు మాతలి వ్రాసించి యిచ్చిరి. శ్రీ వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడుగా రీయాలయ కైంకర్యమునకుగాను విశేషముగ మాన్యము లిచ్చిరి. నేటికిని సేవాకార్యములు నైభవోపేతముగ జరుగుచున్నవి.

చూడదగినవి :— పొన్ను అనగా బంగారము, ఊరు అనగా పురము. దీనికి స్వర్ణపురి యనునామాంతరము కలదు. దీనికి అనావిగ 'గోష్ఠీవన'మను పేరు గలదు. పూర్వ మిచ్చట నొకనన ముండెడిదట. ఆవనములో మహామును లందఱును గోష్ఠి చేయుచుండెడివారట. అందువలన దీనికి గోష్ఠీవన మను పేరు వచ్చినది. ఇప్పుడు పాతపొన్నురు అనుచోట పూర్వ మొక రా జుండెడివాడట. అతనికి సంతానము లేదు. ఆతని కొక మేనల్లుడు గూనివా డుండెడువాడు ఆతనికి గూనిగోవిందు డనిపేరు. ఒకసారి రాజు, రాజభార్య గూనిగోవిందుడు కాళికి యాత్రకు వెడలిరి. గూనిగోవిందుడు అత్తమామల కనేక కార్యములు చక్కపెట్టుచుండెడివాడు. దానికి సంతోషించి వానినిగూడ కాళికి గొనిపోయిరి. అచ్చట గంగలో స్నానము చేసి రాజు అనేకదానములు చేయుచుండెను. కన్యాదాన సమయము వచ్చెను. అప్పుడు గూనిగోవిందుడు కన్యాదానము తనకు చేయుమనెను. రాజునకు పిల్లలు లేకుకదా ! ఎట్టులైన సంతానముకలుగదను నిరాశతో నాకు కూతురు పుట్టిన నీకు పెండ్లి చేయుచు ననెను. ఆ సమయమున వీరికి సాక్ష్యముగ శ్రీ భావనారాయణస్వామి, తుంగభద్ర మణికర్ణిక (కోనేరు) పేరులేని పెద్దమాను, శ్రీ భావనారాయణస్వామి దేవేరియు సాక్షులైయుండిరి. ఇంటికి తిరిగివచ్చిన తర్వాత రాజభార్య గర్భవతియై పుత్రికను గనెను. పిల్లకు పెండ్లియీడు వచ్చెను. ఆమె సర్వాంగసుందరి. గూనిగోవిందున కామె నీయ కాళిలో మామ వాగ్దాన మొనర్చినప్పటికిని గూనివా డగుటచే నీయ

నిరాకరించి సాక్ష్యము తెచ్చుకొనిన నిచ్చెద ననెనట. అంత గూనిగోవిందుడు కా శి కి వెళ్లి పైనిచెప్పిన అయిదుగురిని సాక్ష్యము తెచ్చుకొనెనట. వెళ్లునపుడు వెనుకకు దిగిరిచూడ వలదనియును, ఎదట చూచిన వచ్చటనే ఆగిపోవుమనియు వారు చెప్పటచే నాతడట్లే నచ్చెను. కాని యిప్పుడు శ్రీ భావ నారాయణస్వామి ఆలయ మున్నచోటికి వచ్చునప్పటికి వీరు వచ్చుచున్నారో లేదో అనిచూచుటకు వెనుదిరిగి చూచెను. నెం టనే వా ర్గాగిపోయిరి. ఇప్పటికిని శ్రీ భావనారాయణస్వామి, కొనేరు, పేగు లేని పెద్దమాను, పాతతుంగభద్ర, స్వామిభార్య అచ్చటనే ఆగిపోయిరి. తర్వాత తుంగభద్ర త్రవ్వబడినది. స్వామిభార్య ఒకానొకదినమున చేపలుపట్టువానిని ఎగ తాళిగా 'నాకొక చేప నిచ్చెదవా' యని యడిగిన, వాడు చప్పున నామెచేతిలో నొక చేప నుంచెను. అంత స్వామి ఆమెను నెలినైచెను ఇప్పు డామె గ్రామదేవతగా నున్నది. ఈ భావనారాయణస్వామి సాక్ష్యమునకై వచ్చినాడు కావున సాక్షి భావనారాయణస్వామి యని పిలువబడుచున్నాడు.

మరల కొన్నాళ్ళకు నిడుబ్రోలులో కమ్మవారగు పాములపాటివారి జొన్నలపాతరలో శ్రీరాజ్యలక్ష్మి అమ్మవారు నెలయగా నామెను శ్రీభావనారాయణస్వామికి భార్యగా జేసి ప్రతిష్ఠించిరి. ఇచ్చట కల్యాణోత్సవములు వైశాఖశుద్ధ సప్తమి మొదలు ఆ పూర్ణిమవఱకు జరుపబడుచున్నవి. చతుర్దశినాడు తిలవాగుజామున కల్యాణము జరుగును. పూర్ణిమనాడు సాయంతనము రథోత్సవము జరుగును. దీనికి అశేషజనము

వచ్చి దర్శించి పోవుదును. పాములపాటివాడు వచ్చి తాడు పట్టినగాని రథము కదల దనుప్రీతి కలదు. ఇచ్చట కలపకు ప్రసిద్ధి.

ఇచ్చట భావనారాయణస్వామి చాల మహిమ గలవాడు. ఒకసారి దొంగలు స్వామివారి తలుపులు పగులగొట్టి సొమ్ములు దొంగిలించుకొని ఊరిబయట నొకకుంటయొద్ద పంచుకొన బోవుచుండగా నెత్తురు క్రొక్కుకొని చచ్చిరట. ఇప్పటికిని ఆకుంటకు నెత్తురుగుంట అనిపేరు కలదు.

ఇప్పు డిచ్చట కొత్తగా దేవాలయములు కట్టబడుచున్నవి, వానిలో సహస్రలింగస్థాపనము చేయబడును. ఇంకను చాల విగ్రహములు ప్రతిష్ఠింపబడును. షుమాగు 6 గజములు ఎత్తుగల శ్రీ ఆంజనేయుని విగ్రహము, 8 గజముల ఎత్తుగల గరుత్మంతుని విగ్రహము దశావతారమందిరము చూడదగినవి.

సింగరాయకొండ (తాతగుడి)

ఇది వాల్తేరు-మద్రాసులైనులో నొకస్థేషను. గుంటూరు నుండి 100 మైళ్ళ దూరములో నున్నది మూడవతరగతి మెయిలుకు రూ. 3-5-0 చార్జీ అగును, స్టేషనునుండి దేవాలయము 2 మైళ్ళదూరములో నున్నది.

వసతులు :- గుఱ్ఱపుబండ్లు, ఎద్దుబండ్లు గలవు. బండికి సుమారు రూ. 1-8-0 తీసికొందురు. నలుగురు కూర్చుండవచ్చును. స్టేషనుకడ భోజన ఫలాహారశాలలు గలవు. దేవాలయము నొద్ద నొకసత్రము గలదు.

చూడదగు విశేషములు :- దేవాలయము చిన్నతిప్ప మీద నున్నది. దీనిపైకి సులువుగా నెక్కవచ్చును. వరాహ నృసింహస్వామి ఆలయము గలదు నిత్యము ధూపదీప నైవేద్యములు క్రమముగ జరుగుచున్నవి. దేవాలయమునకు వెనుక దిగువభాగములో నొక చెరువు గలదు. అందుండి గ్రామస్థులు మంచినీరు తీసికొని వెళ్లుచుందురు. ఇది ఖర దూషణాదులు పాలించినరాజ్యమని ప్రతీతి. ఇచ్చటికి 4 మై. దూరమున పూళ్ళపాలె మనుగ్రామములో ఉప్పకొత్తాల్లు గలవు.

నెల్లూరు

ఇది సింగరాయకొండనుండి 55 మైళ్ళు. రైలుచార్జీ మూడవతరగతిటిక్కెట్టు రూ 1-13-0 అగును. ఇది నెల్లూరు జిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. ఇది పెన్నానది యొడ్డుననున్న యొక పెద్దపట్టణము.

వసతులు :- అన్నివసతులు గలవు. సత్రములు, రహదారిబంగళా వృక్షాలు కలవు.

చూడదగినవి :- పెన్నానదియొడ్డున శ్రీరంగనాయక స్వామ్యాలయము ముఖ్యమైనది. అందద్దాలనుండపము విశేషముగా యాత్రికులు దర్శింపదగినది. 'పెన్న దాటిన పెరు మాళ్ళసేవ' యనుసామెత గలదు. అనగా దాలుచుండగనే హఠాత్తుగ వరద వచ్చునని భావము. నెల్లూరువద్ద పెన్నపై రోడ్డువంతెన నిర్మాణముతో మద్రాసు, కలకత్తా మార్గముపైన నెల్లూరుజిల్లాలోని ఒక పెద్ద అడ్డంకి తొలగినట్లే. వంతెన

దక్షిణ భారతదేశములోనికెల్ల మంచి వెడల్పుయినది. నెల్లూరు జిల్లా వారికి చాల ఉపయోగకారియైన వంతెన. పెన్నార్ వంతెన వెడల్పు 32 అడుగులు. ఇందులో 22 అడుగుల వెడల్పు రోడ్డు—అటూ ఇటూ కాలిబాటలు కలవు. దీని నిర్మాణం డిశంబరు 1949 లో ప్రారంభమయినది. 1955 లో పూర్తి అయినది.

ఆంధ్రచరిత్రలో ప్రసిద్ధిగాంచిన రణతిక్కన నెల్లూరు సీమవాడే. తిక్కనసోమయాజి భారతము నాంధ్రమున వ్రాయుట కిచటనే ప్రారంభించిరట. సవాబుపేటలో ఉడేవర్ల (రామానుజులవారి) సన్నిధి గలదు. ప్రేషనునుండి 2 మైళ్ళ దూరములో నున్నది. బండ్లు గలవు.

వే ద గి రి

నెల్లూరునుండి 10 మైళ్ళలో పెన్నానదీతీరమున వేదగిరి క్షేత్రము గలదు. వేదగిరియొద్ద పెన్నలో బడినయెముకలు నెల్లూరు వచ్చులోపల శిల లగుననియు, తదితరస్థలముల అట్లు కావనియు ప్రతీతి.

వేదగిరినుండి 1 మైలుదూరములో జొన్నవాడక్షేత్రము గలదు. అచ్చట శ్రీమల్లికార్జునస్వామి, కామాక్షి అమ్మవారు అధిష్ఠానదైవములు. జొన్నవాడసమీపములో పెన్న, బొగ్గేరు, చెయ్యేరుసంగమ మగుచోట సంగమేశ్వర దేవాలయముగలదు.

శ్రీ కాళ హ స్తి

నెల్లూరునుండి గూడూరువరకు వచ్చి అచ్చట రైలు బండి మారి రేణిగుంటనైపు వెళ్లుబండిలో నెక్కి 38 మైళ్ళు

ప్రయాణముచేసిన ఆరవస్టేషనే కాశహస్తి. రూ. 1-4-0 చార్జీ యగును. గూఢాగునుండి రేణిగుంటవరకు బ్రాడ్ గేజీలైను వేయుచున్నారు. ఇది చిత్తూరుజిల్లాలో నున్నది. 20 వేల పానాభా గలపట్టణము ఇది శివక్షేత్రము. రైలుస్టేషనునుండి దేవాలయమునకు రోడ్డుమార్గము 1½ మై. దూరముండును. బండ్ల వసతి గలదు. అడ్డదారిన నడిచి వెళ్ళిన 6 ఫర్లాంగు లుండును. బండికి అ. 0-6-0 లేక అ. 0-8-0 తీసికొందురు. ఇది సుపర్బ ముఖనదీతీరమున గలదు. ఇచ్చట నది ఉత్తరవాహినిగా ప్రవహించుచున్నది.

వసతులు :- భోజనశాలలు, సత్రిములు, పెక్కు వసతులు గలవు. బస్సులు గలవు. గూఢాగు మొదలగు ప్రదేశములకు బస్సులపై వెళ్ళవచ్చును. బస్సులు దేవాలయముకడ ఆగును.

చూడదగినవి :- శ్రీకాశహస్తిశివదేవాలయము. ఇది సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. అమ్మవారిపేరు జ్ఞానప్రసూనాంబ.

పంచ (భూత) లింగములు - అవి యున్న క్షేత్రములు.

పుణివి	అల	అగ్ని	వాయు	ఆకాశ
కంచి	అంబుకేశ్వరము	అనుజాపలము	కాశహస్తి	చిదంబరము

పంచలింగములలో . నిది వాయులింగము. దేవాలయము చాల పెద్దది. అందులోనికి గాలి పోవుటకు వీలు లేకున్నను. అది యేమిచిత్రమోకాని మూలవిరాటుకుపైన వెలిగించబడిన జ్యోతి కదలుచుండును. ఇది యే వాయులింగ మనుటకు నిదర్శనము

(శ్రీ)కాళహస్తి అనుపేరు కలుగుటకు (శ్రీ) అనగా సాలెపురుగు ; కాళము అనగా నాగేంద్రుడు ; హస్తి అనగా ఏనుగు — ఈ మూడు పూర్వము స్వామిని సేవించి మోక్షమును పొందుటచేత (శ్రీ)కాళహస్తి అను పేరు కలిగెను. చరిత్ర) అందరకు విశదమే.

 ఈక్షేత్రమునకు సరియైన యాదాయము లేదు. అందుచేతనే గాబోలు దేవాలయములోనికి ప్రవేశించు ప్రతి యాత్రికునియొద్ద అణా వసూలుచేయుదురు. శిసం॥ నుండి 10 సం॥ వయస్సు గలపిల్లలకు అరటిక్కెట్టు వసూలుచేయుదురు.

అర్చనాదుల రేట్లు

హారతి	రూ 0-1-3	సహస్రీ నామార్చన	రూ 8-8-0
అర్చన (హారతితో)	0-5-3	క్షీరాభిషేకము	3-0-0
భోగములు పచ్చకర్పూర అభిషేకం	6-0-0	పంచామృతాభిషేకము (నైవేద్యముతో)	25-0-0

ప్రత్యేకభోగములు

పులిహార	రూ 8-0-0	పాంకలి	12-0-0
దధ్యోదనము	6-0-0		

అలంకార సేవ

అనేకోత్సవాలంకార సేవ	రూ 30-0-0		
సేవోత్సవము	108-0-0	} పట్టణములో నాల్గు వీధులలో	
విరావతి సేవ	25-0-0		
అధికారసందీర్శన సేవ (దేవాలయములో)	12-0-0		
నిత్యచుంటప సేవ (దేవాలయములో)	10-0-0		

అమ్మవారిని సేవించినస్త్రీలు తమదుష్టగ్రహములను పోగొట్టుకొందురని ప్రతీతి. ఇచ్చట శివరాత్రికి గొప్పయుత్సవము జరుగును. ఆయుత్సవమునకు దాదాపు 50 వేలు యాత్రికులు వచ్చెదరు. ఇది ఇత్తడి, కంచు లోహపుసామానులకు ప్రసిద్ధి. గాజులుగూడ తయారగును.

చుట్టుప్రక్కల చూడదగినవి:—ఈ దేవాలయము నుండి $\frac{1}{2}$ మై. దూరములో భరద్వాజతీర్థము గలదు. ఇది నాల్గు నైపుల సర్వతరాజములచే చుట్టబడి రమణీయమైనప్రకృతి శోభ నెదజల్లుచుండును.

కన్నప్పదేవాలయము:— కైలాసగిరి కొండపై గలదు. చుట్టుకొండలు గలవు. కన్నప్పభక్తునిచరిత్ర అందరకు తెలిసినదే.

ఏ ర్పే డు

ఇది శ్రీకాళహస్తినుండి 9 మై. దూరములోని పైలు స్తేషను— అనగా కాళహస్తిప్రక్క స్తేషను. ఏ ర్పేడు స్తేషనునుండి దా నాపు 6 ఫర్లాంగులదూరములో శ్రీవ్యాసాశ్రమము గలదు. ఈ ఆశ్రమమును శ్రీమళయాళన్వామివారు స్థాపించి ప్రజలలో ఆధ్యాత్మిక చైతన్యమును కలిగించుచు గొప్పసేవ చేయుచున్నారు. ఆశ్రమవాసు లొకసంప్రదాయమునకును, క్రమశిక్షకును లోబడి భావిజీతములో వారు తరించుటకు గొప్పకృషి చేయుచున్నారు. ఆశ్రమవాసులసంఖ్య 140.

వసతులు:— ఆశ్రమములో నుచితధర్మశాలలు గలవు. పోష్టాఫీసు గూడ గలదు.

ఉత్సవములు:— వ్యాసపూజ మాఘశుద్ధత్రయోదశి, చతుర్దశి, పూర్ణిమ (ఫిబ్రవరి నెలలో) జరుగును. ఉత్సవము

శ్రీ మతయాశస్వామివారు

నకు దా దా పు
రెండు వేలకుంది
శిష్యులు, అ భి
మానులు, పరి
చితులు నత్తురు.

ఆశ్రమములో
చూడదగినవి :-

1. కాశీబుగ్గతీర్థం
2. శ్రీవ్యాసమం
దిరము, 3. సం
స్కృతపాఠశాల,
4. కన్యా గురు
కులము

ఆశ్రమ నిత్య
కార్యక్రమము:-

1. ప్రాతఃకాలమున 4 గంటలకు స్నాన మాచరించి
4-30 గంటలనుండి గీతాపారాయణ ప్రార్థనాదులు ప్రారంభించి
6 గంటలకు పూర్తిచేయబడును. ఈ సమయమున ఆనుకూల్య
మునుబట్టి శ్రీసద్గురు స్వాములవారు కొన్ని ధర్మబోధముల
జేయుదురు.

2. తర్వాత 8 గంటలవరకు ధ్యానాదులుండును. అత్తటి
ముఖ్యమగు కార్యక్రమముండినవారు భోజనమునకు ముందుగా

1 గంట సమయము ధ్యానము, ఉపనిషత్పుత్రనాదులు జేయవలయును.

3 8 గంటలనుండి 10 గంటలవరకు “బ్రహ్మవిద్యాపాఠశాల” యందు చదువదలంచువారు సంస్కృతము చదువుకొనవచ్చును. తక్కినవారు తమ కేర్పడియుండు కార్యముల జేసికొనవచ్చును.

4. 11 గంటలపైన 12 గంటలకు లోపల భోజనము జరుగును. తర్వాత 2-30 గంటలనుండి 4-50 గంటలవరకు “బ్రహ్మవిద్యాపాఠశాల” యందు ప్రస్తుతము శ్రీమద్భగవద్గీత, కఠోపనిషత్తు, పాతంజలయోగదర్శనము మొదలగు వానిలో నేదైన పఠింపనగును. 4-30 గంటలనుండి 5-30 గంటలవరకు గ్రంథకాలక్షేపము జరుగును. అత్తరి శ్రీసద్గురుస్వాములవారిధర్మబోధ యుండును. తర్వాతకాలకృత్యములు నిర్వహించుకొని 8 గంటలవరకు ధ్యానానుల జేసికొని వారివారికి నేర్పరచుకొనిన ఆహారముల జేయవచ్చును సమయమున్నపుడెల్ల ఆశ్రమమునకు సంబంధించినకార్యములను, లోకసేవాకార్యములను జేసికొనవచ్చును.

5 ఇచట నుండువారు ధ్యానముతోసహా బ్రహ్మవిద్యకు సంబంధించిన శాస్త్రములకూడ నభ్యసించవలసియుండును

సూచన:- నైష్ఠికసంప్రదాయానుసారముగ ఆళ్వారులచే మంగళాశాసనముచేయబడినక్షేత్రములను వారు దివ్యదేశములు లేక దివ్యతిరుపతులు అని పిలుచుచుందురు. ఆ సంప్ర

దాయస్థు లీదివ్య దేశములనుమాత్రమే హెచ్చుగ నేవించు చుందురు. ఈ దివ్య దేశములు 108 గ నిర్ణయించబడినవి. అవి తొండమండలమునందు 22, మధ్యమండలమునందు 2 చోళ మండలమునందు 40, పాండ్యమండలమునందు 18, మళయాళ దేశమునందు 13, ఉత్తర దేశమునందు 12, శ్రీనైకుంఠము 1 యు మొత్తము 108 దివ్యదేశములు.

ఈ 108 సంఖ్య శ్రీరంగమునుండి ప్రారంభింపబడి వాడుకలో నున్నది. కాని యాగ్రంథములో తిరుపతినుండి దివ్య దేశములసంఖ్య ప్రారంభింపబడినది. దక్షిణదేశపు యాత్రామార్గదర్శిగాన నిందు 97 దివ్యదేశములనుగురించియే వ్రాయబడినది. మిగిలిన 11ని గూర్చి 'ఉత్తరభారత-హిమాచల ప్రాంతములు' అను యాత్రామార్గదర్శియందు వ్రాయబడినది.

చోళ దేశము :- ఆర్కాడు, తంజావూరు, తిరుచినా పల్లిజిల్లాలు.

పాండ్య దేశము :- మధుర, రామనాథపురము, తిరు నల్వేలి జిల్లాలు.

మళయాళ దేశము :- తిరువాన్కూరు, కొచ్చిన్, ఎర్నా కుళం, స్వదేశ స్థానములు.

మధ్య దేశము :- ఆర్కాడుజిల్లా.

తొండ దేశము :- చెంగల్పుట్టు, ఆర్కాడుజిల్లాలు.

తిరుపతి

ఇది యొక దివ్యదేశము. ఇది కాళహస్తినుండి రేణి గుంటమిదుగ 5వ స్తేషను. 20 మైళ్ళదూరము. రైలుచార్జీ

0-10-0. తిరుపతి యీశ్వరస్థేషనులో దిగవలెను. ఇది రెండుభాగములుగ నున్నది. 1. దిగువతిరుపతి, 2 ఎగువతిరుపతి.

దిగువతిరుపతి :- తిరుపతి యీశ్వరస్థేషనుకు సమీపములో తిరుమలతిరుపతి దేవస్థానమువారిసత్రము గలదు. ఇది చాలవసతి గలసత్రము. ఇట్టిసత్రములను మనము చాలకొద్దిచోట్ల చూడగలము. చక్కని మేనేజిమెంటు. యాత్రికులకు సర్వవిధముల సౌకర్యము కల్పించుటే కమిటివారి ముఖ్యోద్దేశము. యాత్రికులకు వంటసామానుతో ఉచితముగ గను లిచ్చెదరు ప్రత్యేకముగ కొరువారికి పైభాగమున విశేష సౌకర్యములతో దినమునకు గది 1కి రూ. 1-8-0 చొ॥ అద్దెకు కూడ నిచ్చెదరు. ఎగువతిరుపతికి వెళ్లువారు వారిబక్కునైన సామానులను సామానులగది (Luggage Room)లో పెట్టుకొని రసీదు తీసికొని వెళ్ళి తిరిగివచ్చి వారికి రసీదువాపసు చేసి, సామానులు తీసికొని వెళ్ళవచ్చును. సత్రములలో 3 దినము లుండవచ్చును. దిగువతిరుపతి రైలుస్టేషనులోనికి ప్రతి ప్యాసెంజరుబండి చేరుసరికి దేవస్థానసత్రజవానులు వచ్చియాత్రికులను సత్రమునకు పిలుచుకొని పోవుదురు. వారికి ప్రత్యేకముగ డబ్బీయవలసిన పనిలేదు.

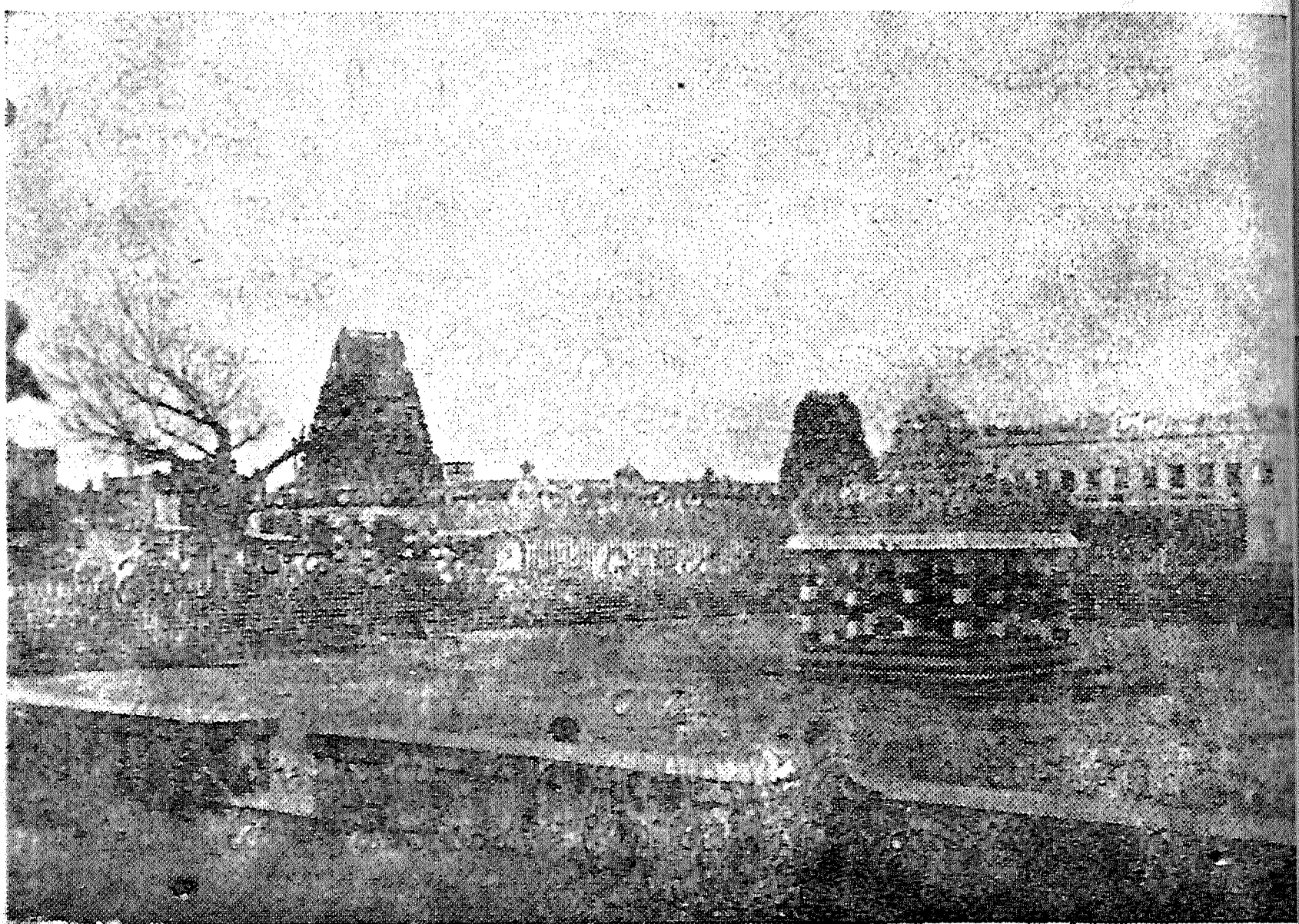
దిగువతిరుపతిలో శ్రీ గోవిందరాజస్వామిదేవాలయము. (ఇట 1936 లో రూ. 97,700 ఖర్చుచేసి బంగారునీరు పోసిన ధ్వజస్తంభమును ప్రతిష్ఠించిరి.) శ్రీ గోదండరామస్వామి దేవాలయము ముఖ్యముగా చూడదగినవి. కపిలతీర్థములో స్నానము చేయనగును.

తిరుచానూర్ శేక అలివేలుమంగాపురము :- ఇది 2 మైళ్ళ దూరమున నున్నది. బస్సులు, బండ్లు గలవు. అమ్మవారి దేవాలయము తప్పక చూడదగినది.

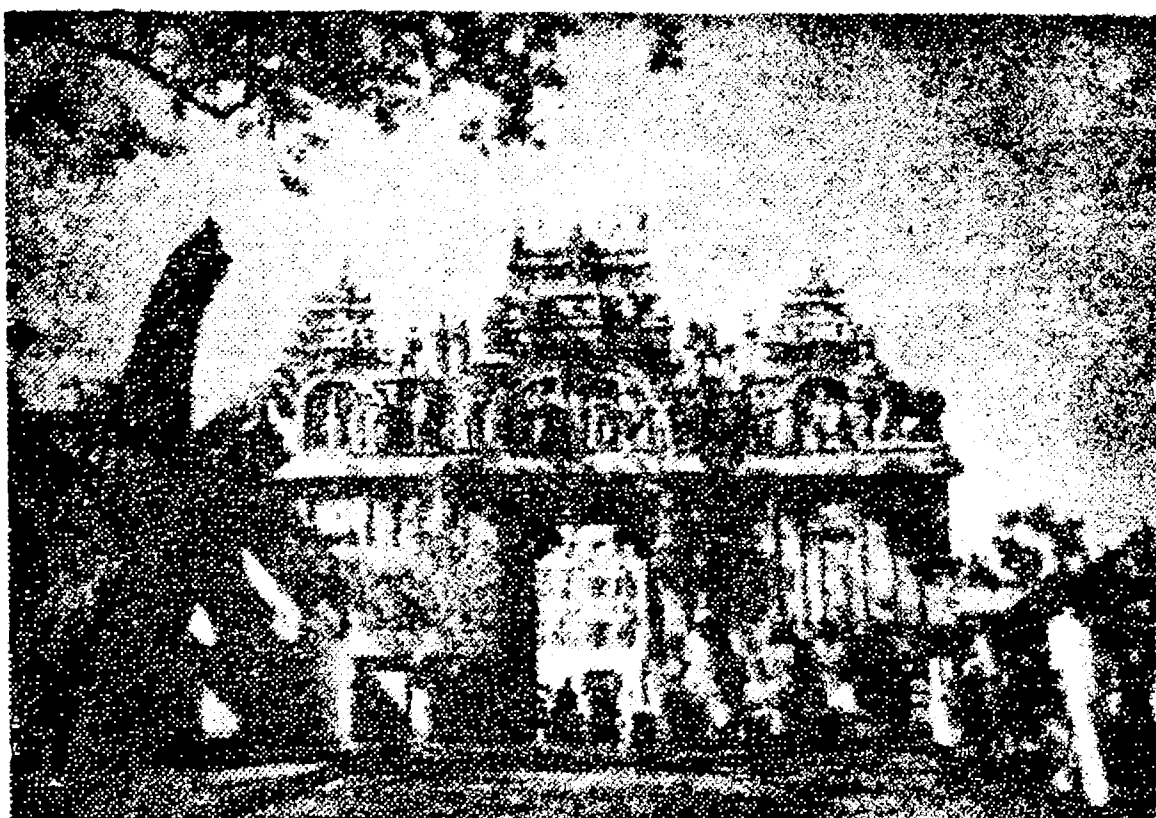
అమ్మవారికి అర్చన రేట్లు

తులసి అర్చన	అ. 0-4-0	గజవాహనము	రూ 21-0-0
మంకుమ	0-8 0	త్రిచివాహనము	8-8-0
సహస్రనామము,,	రూ. 5-0-0	హారతి	అ. 0-4.0
గరుడవాహనము	27-0-0	పంచామృతభిక్ష	రూ. 1-8-0

తిరుచానూర్ - అమ్మవారి దేవాలయము

ఎగువతిరుపతి (బస్సుస్టాండు)

ఎగువతిరుపతి :- ఎగువతిరుపతికి వెళ్లువారు కపిలతీర్థములో స్నానముచేసిపోవలెనని చెప్పుదురు. ఈ క్షేత్రము సముద్రమట్టమునకు 2300 అడుగులయెత్తున నున్నది. కొండక్రిందనుండి పైకి దేవాలయమునకు 5శ్రీ మై. దూరము. మెట్లు గలవు. డోలీలు గలవుగాని బస్సు లేర్పడినతర్వాత వానిమీద పోవువారు లేరు. మొదటిపర్వతము, ఆరవపర్వతము ఎక్కుట కష్టము మొత్తము 7 కొండలు గలవు. ఈవడుకొండలు ఆది శేషునితలలుగను, దానిపైన శ్రీ మహావిష్ణునైన శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి యున్నట్లుగను చెప్పుకొందురు.

70 సం॥లక్రిందట గొప్పప్రపంచయాత్రికుడైన ఫర్గ్యూసన్ ఈవిధముగ వ్రాసెను. Mr Fergusson says, "This was certainly the most sacred of all the temples in the Presidency" (ఈ రాజధానిలోని అన్ని దేవాలయములలో నిది మహావిత్రిమైన దేవాలయము.) ఇట్లే అనాదికాలమునుండి

మహాపండితులు, విజ్ఞానవేత్తలు, భక్తులు, జ్ఞానులు పలువిధములుగ శ్లాఘించిరి.

ఘాట్ రోడ్డు-బస్సు:- యాత్రికులసౌకర్యార్థము 1945వ సంవత్సరమున కొండపైకి (ఘాట్ రోడ్డు) వేయబడినది. రైలు స్టేషనునుండి కొండపైకి 15 మైళ్ళదూరము. ప్రతిఅరగంటకు బస్సులు కొండపైకి దేవస్థానమునత్రమునుండి బయలుదేరును. కొండ యెక్కునప్పుడు 1 గం. 30 ని. లును, చిగునప్పుడు 1 గం. 15 ని. లును ప్రయాణకాలము పట్టును ఉదయము 5 గం||ల నుండి రాత్రి 9గం||ల వరకు బస్సులు తిరుగుచుండును. మామూలుబస్సుచార్జీ 1-4-0 ; మొదటితరగతి బస్సుచార్జీ రూ 2-0-0 మొదటితరగతిబస్సులో వెళ్ళిన స్వామి ధర్మదర్శనవేళకు జేరవచ్చును

ప్రయాణికు లొక్కొక్కరు 10 పౌనులబరువుగల నామాను లుచితముగా తమ వెంట బస్సులో తీసికొని వెళ్ళి వచ్చును. అంతకుపైన ప్రతి 10 పౌనులు, అంతకు తక్కువ బరువునకైనను 0-5-0 చెల్లించవలెను.

ప్రత్యేకముగ సొంతకార్లలో కొండపైకి వెళ్లువారు రూపాయి చెల్లించి రసీదు పొందవలెను.

తిరుపతినుండి కొండపైకి టాక్సీకార్లు.

దిగువతిరుపతినుండి ఎగువతిరుపతికి రానుపోను టాక్సీ	రూ. 35
ఒకప్రయాణమైన (వెళ్లుటగాని, వచ్చుటగాని)	:5
కొండపైకి గాక మైదానములలో మొలకు చార్జీ (శేక నిమిషమునకు అ.2 లు)	} అ. 12
నిలుపు (Detention) చార్జీ. గంటకు (మినిమము 12-8-0)	
	రూ. 1-8-0

మదరాసునుండి తిరుమలకు (రేణిగుంట, తిరుపతి తూర్పు స్టేషన్ ద్వారా)
తిరుగుప్రయాణపు (అనగా షావుటకు తిరిగివచ్చుటకు) చార్జీలు.

(19)

రోడ్డుపై బస్సులో ప్రయాణము చేసే పక్షములో										
పెద్దవారికి చార్జీ										
బిడ్డలకు చార్జీ										
క్లెక్కు	క్లెక్కు	చార్జీ భాగముల				క్లెక్కు	చార్జీ భాగముల			
		రైలు	(రోడ్డు)	యాత్ర	పన్ను		రైలు	(రోడ్డు)	యాత్ర	పన్ను
అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.	అ.రు.
20	417	82	80	410	48	121	40	4		
13	010	62	80	28	105	41	40	2		
11	129	22	80	26	04	101	40	2		
8	75	142	80	14	53	01	40	1		
7	95	02	80	13	132	81	40	1		
1వ తరగతి										
2వ తరగతి	మెయిల్ / ఎక్స్ ప్రెస్									
2వ తరగతి	ఆర్డినరీ									
3వ తరగతి	మెయిల్ / ఎక్స్ ప్రెస్									
3వ తరగతి	ఆర్డినరీ									

ఈ టిక్కెట్లు, ఆమ్మీస్ టిక్కెట్ల నుండి 4వ రోజు ఆగస్టులో తిరుగుప్రయాణము పూర్తయిన తర్వాత, ఆమ్మీస్ టిక్కెట్లలో ప్రయాణము చేయువారు (తిరుపతికి) షావు ప్రయాణములో గాని, తిరుగుప్రయాణములో గాని, తిరుగుప్రయాణము 24 గంటలకాలము మజిలీ చేయవచ్చును.

భోజనవసతులు :- ఎగువతిరుపతి

దేవస్థానసత్రిములలో దిగువారికి వంటచేసికొనుటకు పాత్రీసామగ్రి నిచ్చెదడు. భోజనశాలలు గలవు. లేదా దేవస్థానమువారిప్రసాదములు పగలు 2 పూటలు రాత్రి ఒకపూట ఉచితముగా లభించును.

సత్రిములలో మైసూరుమహారాజాగారిసత్రిములో పగలొకపూటయు, (బ్రాహ్మణులకుమాత్రము) శ్రీపరకాలస్వామి మఠమున నైష్ఠ్యపులకుమాత్రమును, శ్రీఆహోబలమఠమున నల్లరు నైష్ఠ్యపులకును, శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామిదేవస్థానములో మూడుపూటల నాల్గువర్ణములవారికి ప్రసాదము లభించును.

ఎగువ తిరుపతి దేవస్థానము :-

పగలు నిత్యకార్యక్రమము (గురు, శుక్రవారములుతప్ప)

అర్చన	దర్శనరుసుము	కాలము గం. ని.
1. సుప్రభాతము	ప్రవేశము లేదు	ఉ॥ 7—0
2. విశ్వరూపదర్శనము	ధర్మదర్శనము	,, 7—30
3. తోమాలసేవ	రూ॥13/-కు 5గురు సేవించవచ్చును	,, 9—0
4. కొలువు	ప్రవేశములేదు కాని దూరము నుండి చూడవచ్చును	,, 10—0
5. సహస్రనామార్చన	రూ॥7/-లకు 4గురు సేవించవచ్చును	,, 10—30
6. నైవేద్యము	ప్రవేశము లేదు	మ॥ 12—0
7. ధర్మదర్శనము	ఉచితము సర్వులకు	,, 1—0
8. సహస్రనామార్చన	రూ॥7/-కు 4గురుమాత్రం వెళ్లవచ్చును	,, 3—0
9. నైవేద్యము	ప్రవేశము లేదు	సా॥ 4—0
10. ప్రత్యేక ధనము	} —	,, 5—0
చెల్లించిన ఉత్సవములు		

రాత్రి

1. నైవేద్యము పృవేశము లేదు రా॥ 8—30
2. ధర్మదర్శనము ఉచితము (సర్వులు) ,, 9— 0
3. ఏకాంతసేవ లేక పాన్పు రూ॥ 13/-కు 5గురు సేవించవచ్చును ,, 10—30

గురువారము

రాత్రి ధర్మదర్శనము పృతివ్యక్తి రూ. 1/- చెల్లించిన అవకాశము కలగ.

శుక్రవారము

విశ్వరూపదర్శనము అయిన } పృత్యేకముగ రూ 1/-చెల్లిం } మ॥ 1— 0
తరువాత ధర్మదర్శనములేదు } చిన దర్శించవచ్చును }
తోమాల అర్చన రూ. 13/-లకు ఐదుగురు 4 — 5 వరకు
ధర్మదర్శనము ఉచితము సా॥ 6 చాటిసతరువాత
రాత్రి ధర్మదర్శనము లేదు.

ఉత్సవములు

1. సంవత్సరాది-(తెలుగు), 2. నిత్యోత్సవము-సంవత్సరాదినుండి 40 రోజులు జరుగును, 3. దక్షిణాయన పుణ్యకాలోత్సవము (అనివరోత్సవము), 4. దీపావళి, 5. తెప్పయుత్సవము (ఇది విజయనగరప్రభువగు సాలువభూపాలునిపేర జరుగుచున్నది), 6. బ్రహ్మోత్సవము (నవరాత్రదినములలో) 7 దినములు వాహనములు, 8వ రోజున రథోత్సవము జరుగును, 7. ధనుర్మాసము నైకుంతై కాదశి, 8. అధ్యయనోత్సవము 9. రథసప్తమి.

తిరుమల శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి దేవస్థాన ఆర్జిత విశేషముల ధేన్లు

పూలంగి దర్శనం	రూ. 1	గంబూర గిన్నె	రూ. 250
పూలంగి సేవ	,, 60	పుసుగుచట్టం గిన్నె	,, 85
పులికాపు దర్శనం	,, 1	కమ్మారి గిన్నె	,, 50
పులికాపు సేవ	,, 450	బాఫరా గిన్నె	,, 65

సహస్ర కలశాభిషేకం	రు. 1500	వాహనం, సూర్యప్రభ వాహనం,	
పూరా తిరుప్పావడ	2000	పాలకివాహనం, పుష్పరథం,	
అర తిరుప్పావడ	1000	ముత్యస్పందిలి, 1కి	రూ 62
కోవిలాళ్వార్ తిరుమంజనమ్	500	బంగారు గరుడవాహనం	62
ఆనుంత్రణోత్సవం	100	వెండి	32
తోమాల సేవ	13	హనుమంత వాహనం, చిన్న	
వీకాంత సేవ	13	శేషవాహనం, చంద్రప్రభావా	
తులసీ అర్చన	7	హనం, వీధువాహనం, గుఱ్ఱపు	
పొంగలి	70	వాహనం, సింహవాహనం,	
చెక్కెర పొంగలి	80	హంస వాహనం, కెండితిరిచి	
పులిహోర	60	వాహనం, 1కి	32
దధ్యోదనం	56	చెక్కెర లడ్డు పడి	125
శీరా	160	జలేబి పడి	125
కేశరీభాత్	125	వడ	80
సాకరభాత్	120	మనోహరం	70
పాయసం	80	అప్పం	60
అవల్ దర్జా బ్రహ్మాత్సవం	1,500	పోళి	40
రెండవదర్జా	750	తేనె తొల	55
వసంతోత్సవం	2,000	సుఖియ	60
కల్యాణోత్సవం	500	హోసె	50
వజ్రికవచంసహ సర్వ	72	ఊకాయపచ్చడి గూన	5
భూపాలవాహనం		హారతి	1
కల్పవృక్షవాహనం	72	నిత్య సేవలు:-	
వజ్రికవచం లేని వాహనములు:-		నిత్యకర్పూర హారతి	21
సర్వభూపాల వాహనం, కల్ప		నిత్యనవనీత	42
వృక్షవాహనం, పెద్ద శేష		నిత్యఅర్చన	42

1 నిత్య సేవలకు గాను మొదటి సం॥లో లిప్టులోని నైకమును రెట్టింపుగా కట్టవలెను. వర్తనకుగాను వాహనములు సంవత్సరముచుబట్టి గుడిహోపలను బ్రతును జరుపబడును. 2. వాహన హోర్తులు వనైరాలకు ప్రత్యేకముగా 1 రూ

ఎగువ తిరుపతిగోపురము

చెల్లించవలెను. 3 ఉగ్రాణములోని సామానులనుబట్టి ప్రసాద పణియారములకు ఆజ్ఞితమైకము కట్టుకొందును.

అర్చన రేట్లు

1. హారతి	రూ. 1	నూచన :- హారతి, అర్చన సేవ
2. తోమాలసేవ	,, 13	లకు టిక్కెట్టుకు ఐదుగురు చొప్పు
3. అర్చన	,, 7	నను, తోమాలసేవకు టిక్కెట్టు ఒక
4. ఏకాంతసేవ	,, 16	టికి 4 చొనను, ఏకాంతసేవ, పూలంగి
5. పూలంగిసేవ	,, 1	సేవలనుమాత్రము ఒక్కొక్కరు చొప్పు
6. అభిషేకము	,, 1	నను దర్శన అనుమతి యిచ్చెదరు.

హిందువులు కానివారు కొండమీద దేవాలయములో ప్రవేశించక అక్కడి ఆచారవ్యవహారాలకు అనుగుణముగా ప్రవర్తించుచు, మూడురోజులకంటె హెచ్చుగా బసచేయమని అంగీకరించెడిపక్షములో తిరుమల, తిరుపతి దేవస్థానపు ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ నుంచి ముందుగా అనుమతి పొంది కొండ ఎక్కవచ్చునని ఆంధ్రప్రభుత్వము ప్రకటన చేసినది.

చూడదగినవి:- గో పురము, వేయి స్తంభముల మంటపము; బంగారపుధ్వజ స్తంభము, పాపనాశనము, వరాహ పుష్కరిణియందున్నానము, ఆకాశగంగ, గో గర్భ తీర్థము మొదలైనవి.

పాపనాశనము:- ఇది యెగువతిసుపతి కుత్తరముగ కిమ్మె. దూరములో నుండును. ప్రకృతిదృశ్యములు తప్పక చూచితీరవలయును. అరుణకోమల మగులతలతోను వృక్షములతోను దట్టముగ పెనవేసికొని అందు పక్షులు తమసహజస్వరములతో కిలకిలధ్వనులు చేయ, 'పాపనాశన' జలపాతము క్రిం

దకు పడునప్పుడేర్పడు ఓంకారనాదముతో మిళితమై యాత్రి
కునిహృదయము పరమానందము జెంది నిశ్చేష్ట మగును.
ఇచ్చట స్నానముచేయునపుడు, జారిపడకుండ గొలుసు
లేర్పాటుచేయబడినవి. కొతులు విశేషముగ నుండును.
ఇచ్చట భిక్షుకులు, సాధువులు తమనివాసముల నేర్పరచు
కొనియుండును. భయ మేమియు నుండదు. ఇచ్చటనుండి
తిరుమలైకు నీటి సౌకర్యము గలిగించిరి. కోట్లమార్గముగూడ
నేర్పాటగుచున్నది.

బ్రహ్మరాక్షసిచే ఆవరించబడి తన్ని వారణకై తిరుగుచు
నుమతి అనుబ్రాహ్మణబాలు డీజలపాతముక్రింద స్నానమాడిన
తోడనే ఆబ్రహ్మరాక్షసినుండి విముక్తు డయ్యెనట. ఇట్లే
అనేకగాధలు గలవు.

ఆకాశగంగ :- పాపనాశనమునుండి నచ్చుదారిలో
ఆకాశగంగ గలదు. ఇచ్చటి ప్రకృతిసౌందర్యము వర్ణనా
తీతము. ఇది స్వామిపుష్కరమునకు 2 మై. దూరమున నున్నది.
స్వచ్ఛమైనజలము ధారగా పడుచుండును. స్వామివారి అర్చ
నకు నిత్య మిచ్చటనుండి 3 బిందెలతీర్థము తీసికొనివచ్చెదరు.
ఈ తీర్థమున అంజనాదేవి 12 సం॥ తీర్థ తపస్సుగావించెనని
చెప్పుదురు.

గోగర్భము:- ఇది దేవాలయమునకు కడుసమీపములో
నున్నది 'క్షేత్రపాలగుండు' అను నీరాయి పూర్వము
(శ్రీ) వేంకటేశ్వరస్వామివారియెదుట నుండు ధ్వజస్తంభము
నొద్ద నుండెడిదట. అర్చకులు దానిపై ఆభరణములపెట్టె,

తాళముచెవు లుంచెదరట. ఆరాయి దేవాలయముచుట్టును రాత్రిలు తిరుగుచు ఆతాళముచేతులను కాపాడుచుండెడిది. ఒకనాటిరాత్రి అర్చకులు తమకుమానుని మరచి లోపలపెట్టి గేయతాళము వేసి నెట్లుటచే ఆరాయి యీకుర్రవానిమీదుగా పోయి పిల్లవాడు చనిపోయెననియు అప్పటినుండి యింరాతిని తీసి యిచ్చోట అనగా గోగర్భతీర్థమునొద్ద వేసినట్లును చెప్పుదురు. ఇప్పటికి నర్చకులకుగాని యితరపార్టీలకుగాని భేదాభిప్రాయములు వచ్చినప్పు డీరాయికడకు వచ్చి శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిసాక్షిగ ప్రమాణములుచేసి తగాదాలు తీర్చుకొందురు. ఎవడైన అసత్యప్రమాణముచేసిన వాడు మరణి చుటో లేక గొప్ప ఆపదలు పొందుటో నేటికిని జరుగుచున్నది.

ఇతర తీర్థములు :-

పాండవతీర్థము - ఈశాన్యముగ 1 మైలు.

జాబాలితీర్థము - ఉత్తరముగ 2 మై.

శ్రీ వైకుంఠతీర్థము - ఈశాన్యముగ 2 మై.

చక్రతీర్థము - వాయవ్యముగ 2 మై.

రామకృష్ణతీర్థము-ఉత్తరముగ 6 మై.

కుమారతీర్థము-వాయవ్యముగ 3 మై.

తుంబుకుతీర్థము-ఉత్తరముగ 10 మై.

నందనవనము:- ఇది దాదాపు 2 ఫర్లాంగులవిస్తీర్ణము గలది. ఇందు పుష్పములు, పండ్లు, మొదలగునవి స్వామికి అలంకారమునకు, నివేదనకును, వినియోగించుచుండును.

దేవస్థానమువా రన్నిభాషలలో క్షేత్రవివరములు విన
రించినగ్రంథములు ప్రియమిచ్చిరి.

తిరుప్పతి - మొదటి దివ్య దేశము

[(ప్రశ్న 108 దివ్య దేశములు తిరుప్పతి మొదలుకొని గణించుచును.

శ్లో॥ కైకుంఠలోకా దానీలో విష్ణోః కీర్తాచలో మహాన్
గరుత్మతా వేగవతా స్వస్థముఖ్యాస్తతే శుభే
వర్తతే దేవసంఘైశ్చ ఋషిసంఘైశ్చ పూజితః
తస్మిన్ వేంకటశైలేంద్రే సాక్షాన్నారాయణస్వయం
లక్ష్మీదేవ్యాచ భూదేవ్యా నీలాదేవ్యా సమాన్వితః
వర్తతే వేంకటేశశ్చ సాక్షా న్మోక్షప్రదాయకః.

(నాగార్జునపురాణము)

శ్రియఃపతికి లీలోకరణ మగుగొప్పపర్వతము గరు
త్మంతునిచే కైకుంఠమునుండి గొనిరాబడి సువస్థిముఖీతీరము
నం దుంచబడినది. ఆవేంకటాద్రియందు శ్రీమన్నారాయణు
డగు తీరువేంగడ మొదలైనాను. శ్రీభూనీలాసహితృడై దేవ
తలచేతను ఋషులచేతను నారాధింపబడుచు మోక్షప్రదాత
యైయున్నాడు

ఈపర్వతమునందు కృతయుగమున నృషభుడను రాక్ష
సుడు తపంబొనర్చుచుండుటచే నృషభాద్రి అనియు, త్రేతా
యుగంబున అంజనాదేవి తపంబొనర్చుటచే అంజనాశ్శల
మనియు, ద్వారపరయుగమున ఆదిశేషుడు వాయుదేవునిచే
భంగపడి యీపర్వతమున మరుగుపడియున్నందున శేషాచల

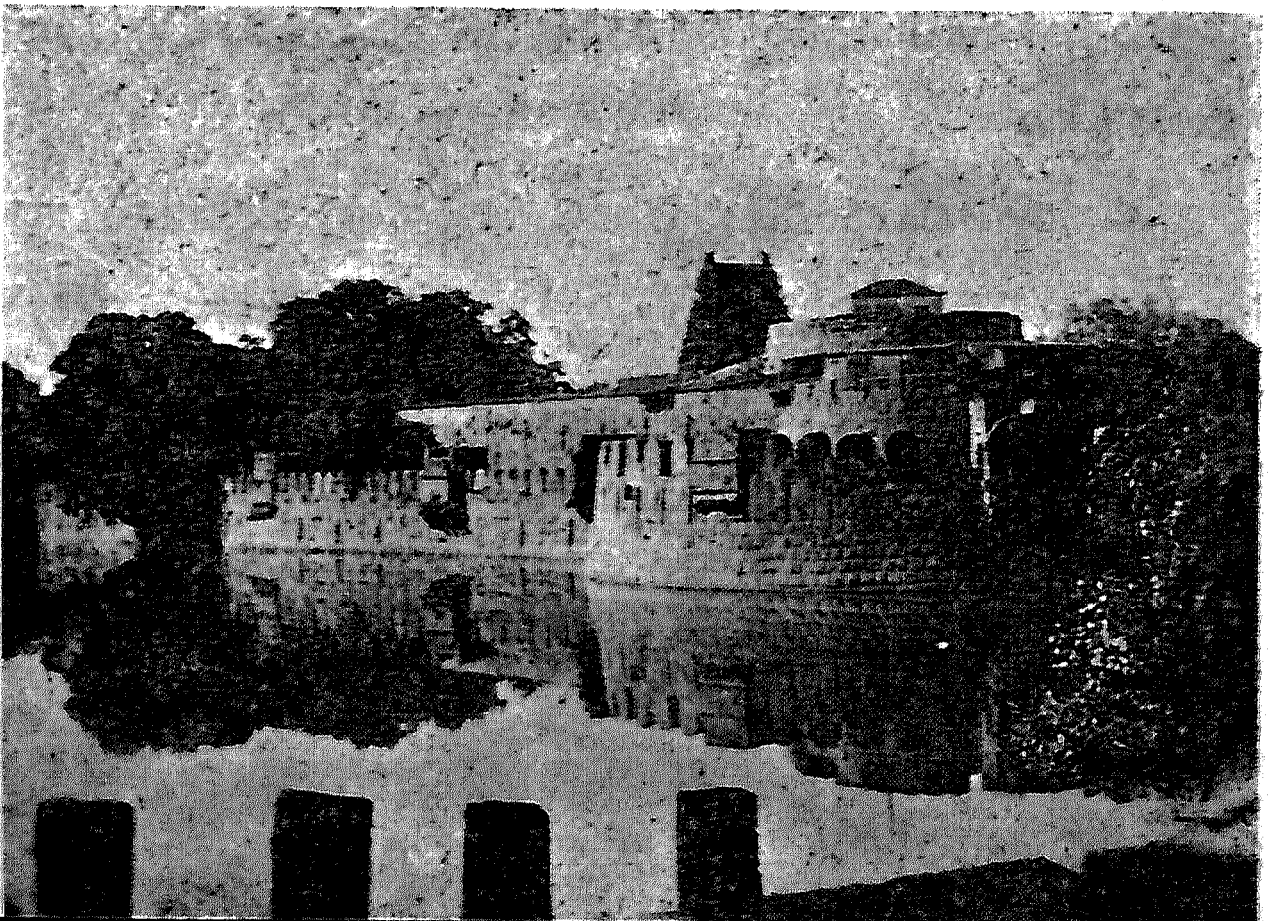
మనియు, కలియుగమందు పాపములను బోగొట్టుపర్వత మను నర్థముగల వేంకటాచలమనియు నామములు వెలసియున్నవి.

కొండరడిప్పొడియాళ్వారొకరుదప్ప మిగిలినఆళ్వారులందఱును పాశురములను బాడిరి.

వెల్లూరు లేక రాయవేలూరు

తిరుపతినుండి నేరుగ పాకాలజంక్షనుకు వెళ్లి అచ్చట మారి కాట్పాడిపోవురై లెక్కి కాట్పాడిలో విగవలెను. తిరుపతినుండి కాట్పాడి 65 మై. రూ 2-2-0 చార్జీ. కాట్పాడి నుండి వెల్లూరు 4 మై. చక్కనిసిమ్మెంటురోడ్డు గలదు. జట్కాలు గలవు. మనిషికి 0-4-0 మొదలు 0-8-0 వరకు తీసికొందురు. లేదా రైలుమీదనైన వెళ్లవచ్చును రైలు ట్రేషను సమీపమున మసిలముని మొదలియార్ ధర్మశాల గలదు. ఇది పెద్దబస్తీ భోజనశాలలు కలవు. బండ్లు, బస్సులు, కార్లు గలవు.

రాయవేలూరు - కోట, కందకము

చూడదగినవి :- కొట, అందులోని దేవాలయము.

దక్షిణదేశములో గల ముఖ్యమైనకొటలలో నిది యొకటి. కొటగోడ లెత్తుగను, మందముగను గట్టిరాతితో మధ్య మధ్య అందముగా గుండ్రముగా ముందుకు పొడుచు కొనినచ్చునట్లు కట్టబడి చూపర నాకర్షించుచుండును. దీని కొక్కప్పు పాలారునది ప్రవహించుచున్నది. ఈకొటగోడచుట్టు శత్రువుల కభేద్యమగులాగున కందకము ఈకందకములోనికి 'సూర్యగుండము' అను చెఱువునుండి నీరు కలిపి నిరంతర ముండునట్లు చేసిరి. దీనిని 1274 లో బొమ్మిరెడ్డి అనుప్రధాన నాయకుడు భద్రాచలమునుండి వచ్చి కట్టనట్లు చెప్పదురు

దేవాలయము :- ఈ కొటలో నీశాన్యముగ రమణీయ మైనదేవాలయ మొకటి యున్నది. కాని ఈ దేవాలయమున విగ్రహము లేదు. అర్చన జరుగుట లేదు. ఈ దేవాలయము నానుకొని చక్కనిశిల్ప నైపుణ్యముగల కళ్యాణమంటపము

రాయవేలూరు కొటలోని కళ్యాణమంటపము

గలదు. దాని స్తంభములపైనను కప్పులోపలిభాగమునను రాతిలో గొప్పశిల్పచాతుర్యము చూపబడినది. ఈ శిల్పము మధుర దేవాలయశిల్పమును పోలియున్నది.

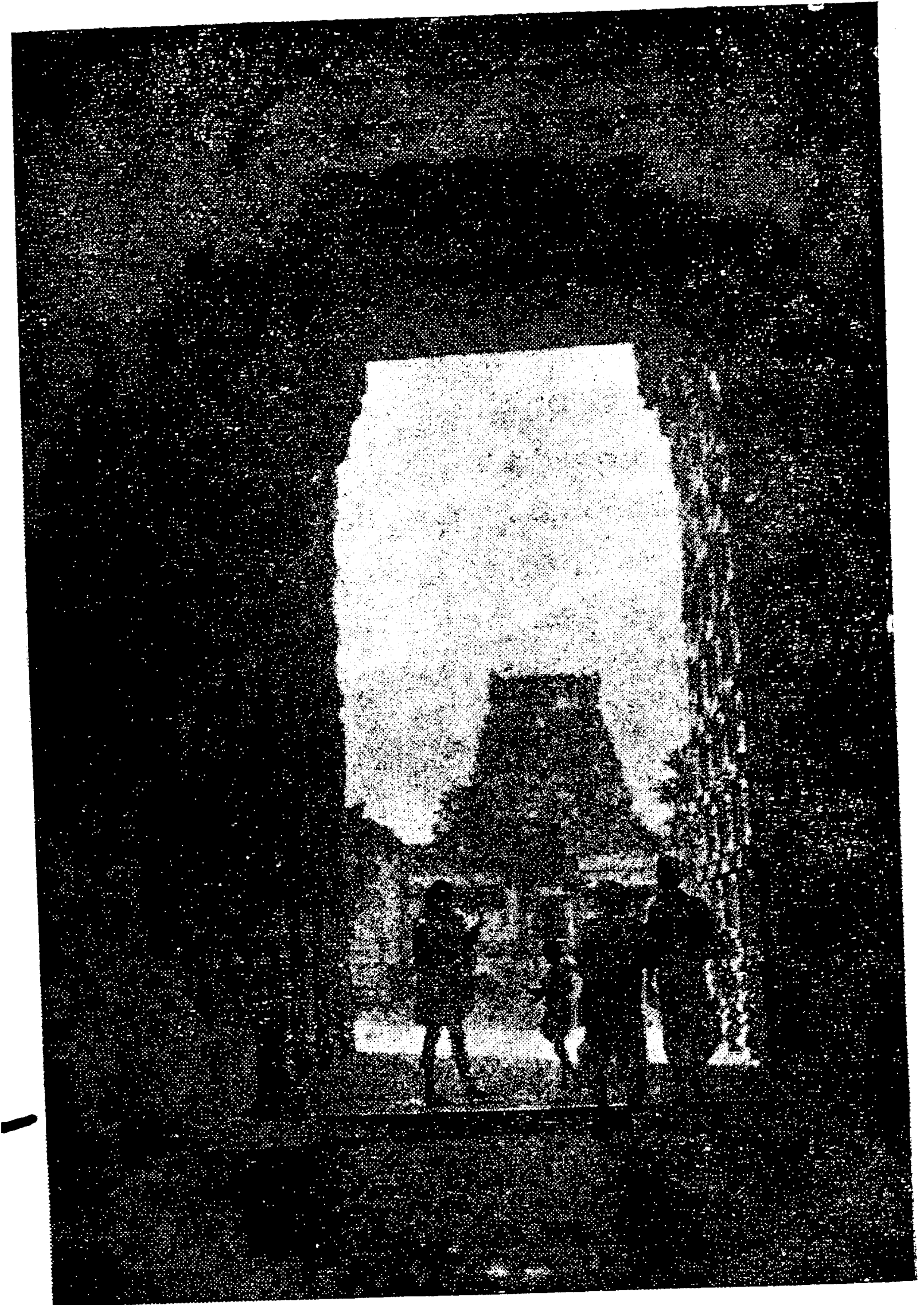
సెంట్రల్ జైలు :— వెల్లూరు జైలులో ఇత్తడి, రాగి, నవారునేత, వడ్రింగము, తివాచీనేత, డేరాలు మొదలగునవి తయారుచేసి ప్రత్యేకముగ నేర్పరచిన అమ్మకపుగదులలో నుచి అమ్ముచుండును.

అరుణాచలము లేక తిరువణ్ణామలై

వేల్లూరునుండి బస్సులు పోవును. రైలుపూదనై న పోవచ్చును. 51 మై. 1-11-0 చార్జీ యగును. ఇది తాలూకా ముఖ్యస్థానము. ఇందు 30 వేలజనాభా గలదు. 40 సత్రములు గలవు. కొన్ని సత్రములలో 30 దినములవరకు భోజనము పెట్టెదరు. ఇచ్చట ప్రతిమంగళవారము సంత జరుగుచుండును.

అరుణాచలేశ్వర దేవాలయము

ఒకానొకప్పుడు బ్రహ్మ సనత్కుమారునితో నిట్లు నెను. ఓసనకా ! నీ కరుణాచలమహత్వమునుగూర్చి చెప్పెదను వినుము. ఒకానొకప్పుడు నేను, విష్ణువు నిలుచుండియుండగా మానడుమ నొకయగ్నిమయ మగు తేజోలింగ ముద్భవించినది. అది ఊర్ధ్వమున స్వర్లోకములు దాటిపోయెను. భూమి కధో భాగమున నెంతో యుండెను. అది అగ్నివలె ప్రకృతించుచుండెను. నేనును, విష్ణువును ఆ తేజోలింగమును స్తుతించితిమి. ఇంతలో ఆ తేజస్సునుండి పరమశివుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను.

మా యిద్దరకును వరము నొసంగెదనని పలుకగా విష్ణు విట్లనెను :- “ స్వా మీ ! మీ దివ్యరూపమునకు నమ స్కారము. మీ తేజము దుర్నిరీక్ష్యముగ నున్నది ఈ తేజము నుపసంహరించి సర్వలోకమునకు పూజించుకొనుటకు వీలగు అరుణాచలరూపమును మీరు ధరింపవలయును. స్థావరలింగ మగుచో భక్తులు మిమ్ము పూజించుటకు వీలగును.” ఇట్లు పలుకగా శంకరుడు తథాఽస్తు అని అరుణాచలముగ నయ్యెను. ఆ యరుణాచలమును విష్ణువు, బ్రహ్మ అనేకవిధముల స్తుతించిరి.

ఈ యరుణాచలక్షేత్రము పృథివికి హృదయము. ఇది మూడుయోజనముల విస్తీర్ణమున్నది. దీనికి దక్షిణమున ద్రవిడ దేశము కలదు. శివు డాక్షేత్రమును దనహృదయములో బెట్టుకొనును. ఇది మేరు, కైలాస, మందరములకంటె శ్రేష్ఠ మైనది. ఇచ్చట శరీరపరిత్యాగ మొనర్చిన సింహ, వ్యాఘ్రాది పశువులుకూడ ముక్తినిబొంది, శివసేనకులగుదురు. పూర్వము ఉమాదేవి అచ్చట తపస్సుచేసి శివుని వామార్ధభాగిని యయ్యెను. ఆమెయే యిప్పటిలింగమును స్థాపించెను. అచ్చటనే దుర్గచే బూజింపబడిన పాపనాశనలింగమును కలదు.

(స్కాందపురాణముననుసరించి)

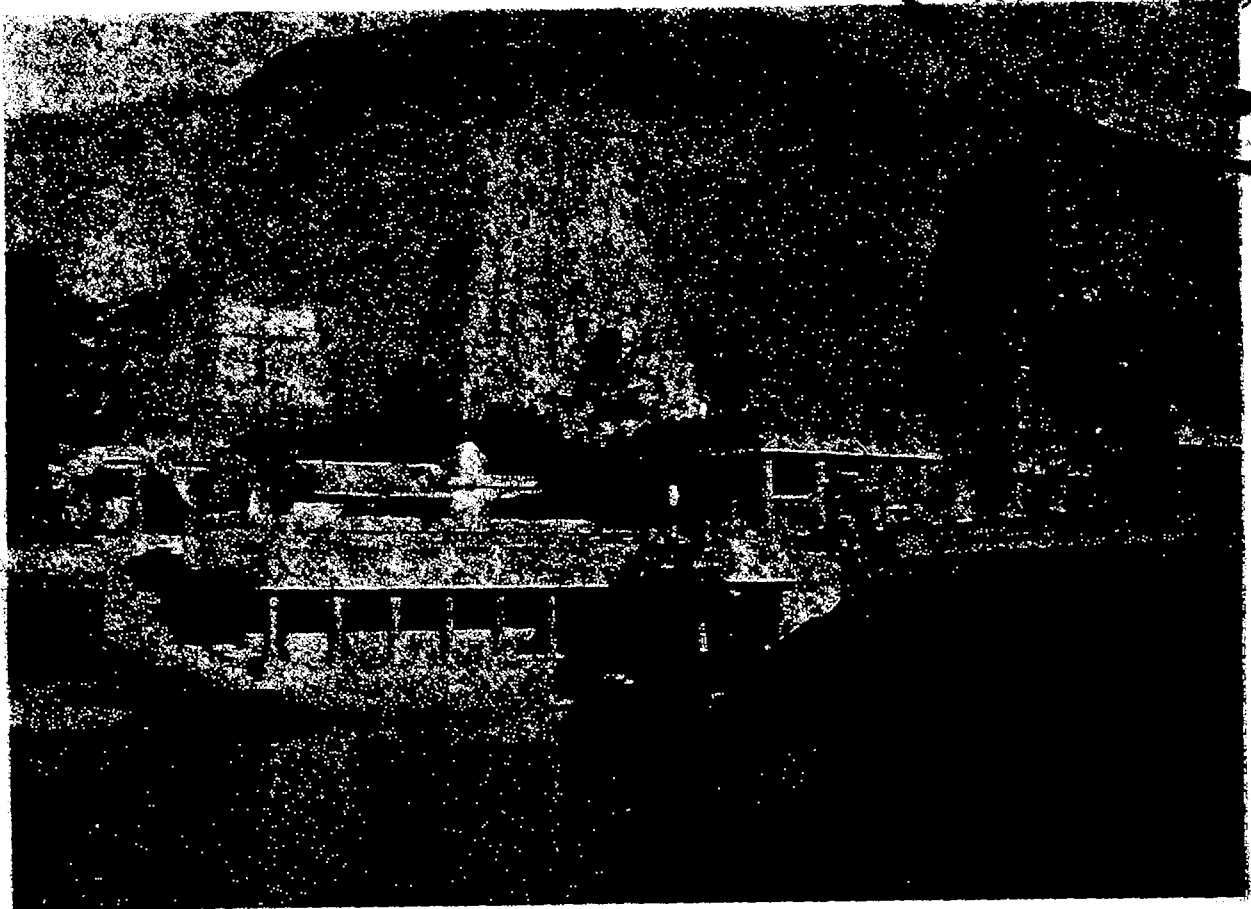
ఇది శివక్షేత్రము. పంచలింగములలో నిది తేజోలింగము (జ్యోతిర్లింగము). దేవాలయము కొండ నానుకొని యున్నది. చాల పెద్దదేవాలయము. నాలుగు పెద్దగాలిగోపురములు నాలుగునై పులనున్నవి. ఒక్కొక్కగోపురము 9 లేక 11 అంత స్తులు కలిగియున్నది. భారత దేశములోని పెద్దదేవాలయ

ములలో నిది మొకటి. ఇందలిగాలిగోపురము నొకదానిని 1560 లో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కట్టించెననియు చెప్పెదరు. ఇందు గణపతిదేవాలయము ముఖ్యముగ చూడదగినది. ఇందు గొప్ప శిల్పము చూపబడినది 1000 స్తంభములమంటపము గలదు. ఇప్పు డీమంటపములో దేవాలయపు పేనుగులను కట్టివేయుచున్నారు.

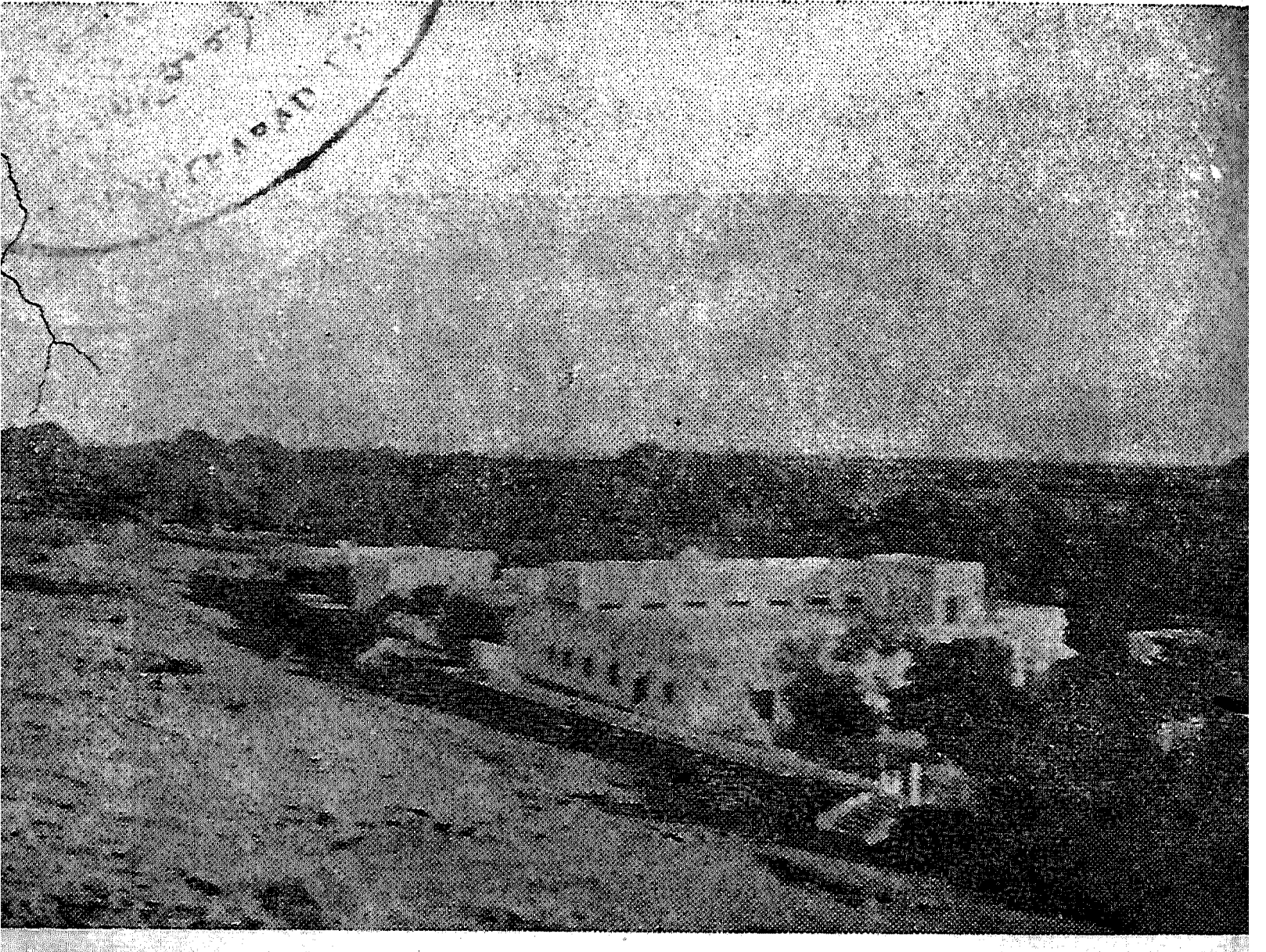
ఉత్సవములు :- కిర్తిగాయ్ లేక కార్తికదీప మను నుత్సవము 10 దినములు జరుగును. చివరిదినమున అనగా కార్తికపూర్ణిమనాడు కొండపై పెద్దదీపము నెలిగింతురు. ఆదీపమునందు మ్రొక్కుబడులవారు నేతిని, కర్పూరమును విశేషముగ సమర్పించెదరు అందుచేత ఆదీపము 2 లేక 3 దినములపరకు నెలుగుచుండును.

సుందరపుష్కరిణి - అనునాచలము

శ్రీరమణమహర్షి ఆశ్రమము:- ఈ ఆశ్రమము శ్రీరమణ మహర్షి వారిచే స్థాపింపబడినది. వారి కిచ్చలేకున్నను భక్తాదులు, అభిమానులు వచ్చియుండుటచే అదియే యొక ఆశ్రమముగ నేర్పాటయ్యెను. ఇది పట్టణమునకు దక్షిణముగా నొక మైలుదూరములో కొండ నానుకొని యున్నది గుళ్లుపుబండ్లు పోవును. బండికి 0-12-0 మొదలు 1-0-0 వరకు పుచ్చుకొందురు. మహర్షులవా రెవ్వరికోడను మాట్లాడెడివారుకాదు. కాని వారిచూపు సాధకులపై ప్రసరించినంతమాత్రమున సాధకు లనుగ్రహమును పొందినట్లనందించుచుండెడివారు.

శ్రీరమణాశ్రమము - దూరవృత్తము

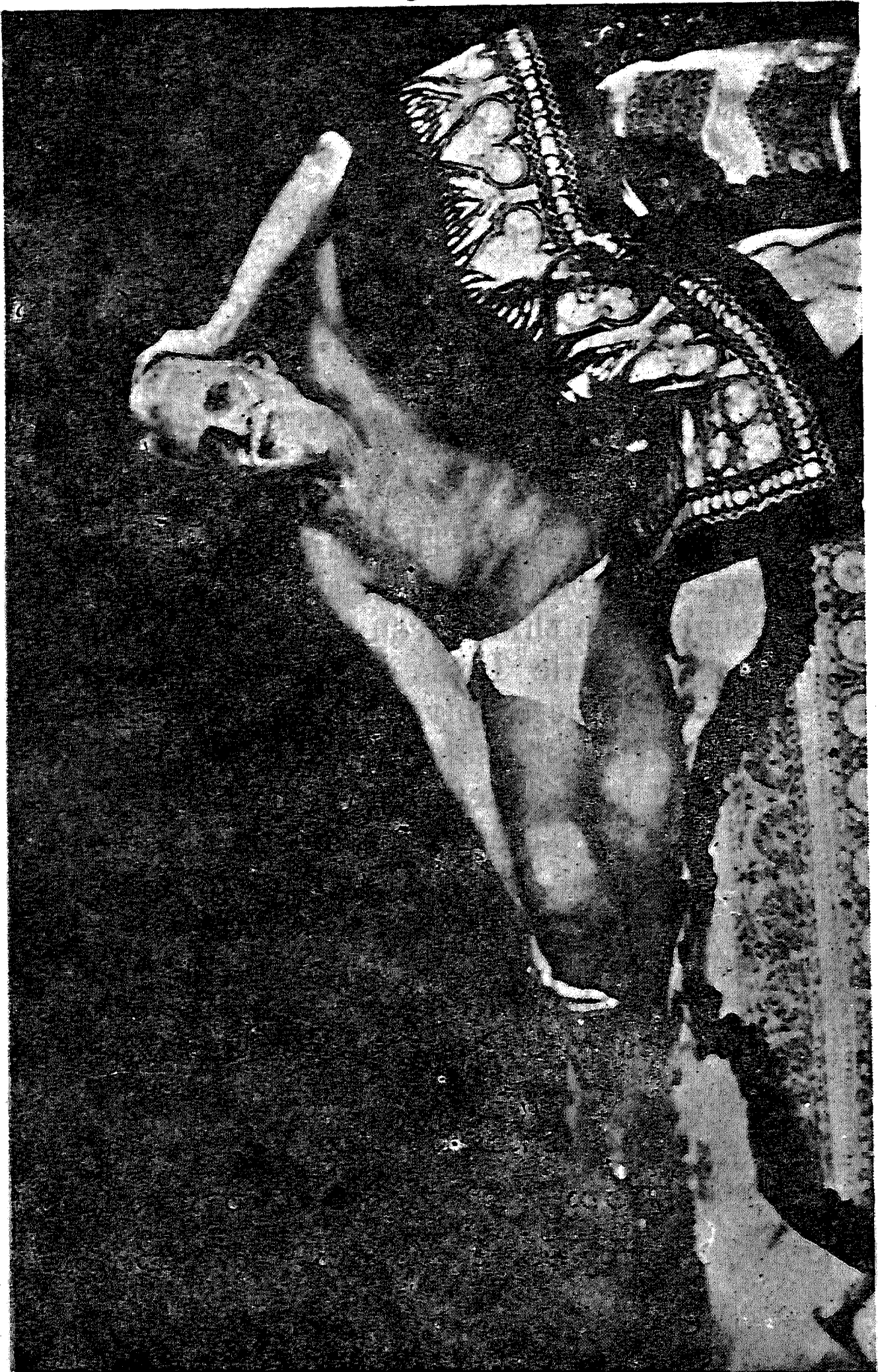
అట్లు బాగుపడినవా రెందరో గలరు. వారిదర్శనార్థము భారతదేశమునలుమూలలవారేగాక పాశ్చాత్యులు సైతము వచ్చి వారినుగ్రహమును పొందుటకు నివాసము లేర్పరచుకొని అచ్చట నుండెడివారు.

పాల్ బ్రన్టన్, విదేశీయుడు రమణాశ్రమమునకు వచ్చి మహర్షి వారిని దర్శించి అచ్చట కొంతకాల ముండెను. ఆయన ప్రసిద్ధినొందిన “A Search in Secret India” అను ఆంగ్లగ్రంథమును రచించెను.

Paul Brunton writes, “The spiritual radiations which emanated from him were all-penetrating- I learnt to recognise in this person the sublime truths which he taught while I was no less hurshed into reverence by his incredibly sainted atmosphere. He possessed a deific personality which defies description. I might have taken short-hand notes of the discourses of this sage. I might even print the record of his speech; but the most important part of his utterances, the subtle and silent flavour of spirituality which emanated from him can never be reported. If, therefore, I burn literary incense before his bust, it is but a mere fraction of the tribute I ought to pay to him.”

భక్తులుండుట కనేకభవనములు కలవు. పుస్తకశాలలు, భోజనశాలలు, పోస్టాఫీసు వగైరాభవనములు గలవు. వారిగ్రంథములు తెలుగు, అరవము, ఇంగ్లీషునందును అనేకములు గలవు.

శ్రీ రమణమహాగురు

శ్రీ మహర్షులవా
రిటేవల శివకై వల్య
మును పొందినను
పెళ్ళుమంది భక్తులు
వచ్చుచు వారిను
గ్రహమునకుపాత్రు
లగుచున్నాడు.
మాతృభూతేశ్వరి
అమ్మవారిదేవాల
యమును బహురమ
ణీయముగ నిర్మిం
చిరి. అనేకుల శ్రమ
దర్శనార్థము వచ్చు
చుందురు.

శ్రీ మహర్షి వారు (కొండవైకి పి.కారు)

మహర్షులవారు 14-4-1950 న సిద్ధినొందిరి. అనంతర
మొకట్రప్పీ యేర్పడి శ్రీవారి అమృతోపదేశములను, వారిజీవిత
విశేషములను తెలుపుచు ఆశ్రమముతరపున 'The Divine
Call' అనునొక మాసపత్రిక నింగ్లీషున నడుపుచున్నారు.

తిరుక్కోవలూర్

ఇది 2వ దివ్య దేశము. తిరువన్నామలైనుండి 21 మై.
0-11-0 చార్జీ అగును. ప్రేషనునుండి 2 మై. దూరము. ఇది
18 వేల జనాభా గలపట్టణము. అన్ని సౌకర్యములు గలవు.

వసతులు:- భోజనశాలలు, జట్కా-బండ్లు. ఒంటెద్దు బండ్లు, ధర్మశాలలు గలవు. సన్నిధిని ప్రసాదము లభించును. రామానుజకూటము గలదు. అర్చనకు 0-4-0. దారిలో పెన్నా నది గలదు. వర్షాకాలమున పడవలసహాయమున దాటనగును

పైభవము :- తిరివిక్రమస్వామి, ఆయనాళ్, శ్రీకర విమానము, కృష్ణతీర్థము, తూర్పుతిరుముఖమండలము, నిన్న తిరుక్కోలము, మృకండుమునికి బలిచక్రవర్తికి ప్రత్యక్షము. పోయ్ గై. పూదత్తా, తిరుమ గయాళ్వార్ల మంగళాశాసనములు.

చూడదగినవి:- శ్రీరఘూత్తమస్వామిగళ్ ఆశ్రమము. మాధ్యసంప్రదాయము.

ఉత్సవములు:- పంగుని నెలలో ఉత్తరానక్షత్రదినముతో చివరకు 10 దినములు జరుగును.

 తిరిగి మరల తిరువణ్ణామలై చేరవలెను.

తిరుత్తని

ఇది అర్కోణమునుండి 8. మై. 0-4-0 చార్జీ. సుబ్రహ్మణ్యస్వామిక్షేత్రము. 'తిరుప్పొగళ్' అను అరుణగిరిసాధువు పాడుకీర్తన లీదేవాలయప్రభావమును కీర్తించుట లోకవిదితమే. కృత్తిగాయియుత్సవము జనవరి నెలలో జరుగును. ఆ యుత్సవములకు విశేషముగ యాత్రికులు వత్తురు. అన్ని వసతులు గలవు. దాదాపు 300 సత్రములు గలవు. మద్రాసు నుండి 51 మై. 1-11-0 చార్జీ.

తిరుత్తని

ఇది ఆంధ్రమున చిత్తూరు జిల్లాలోనిది. సుబ్రహ్మణ్యస్వామివారి ఆరుక్షేత్రములలో నిది యొకటి. దీనినే సంస్కృ

తమున 'శాంతిపురి' అందురు. ఇది అర్కోణం-రేణిగుంట మధ్య గలరైల్వేస్టేషను అర్కోణమునుండి 8 మై. (శ్రీసుబ్ర) హ్మణ్యస్వామి ఆలయము కొండపైన గలదు. స్టేషనునుండి పశ్చిమముగా 6 ఫ. చక్కనిరోడ్డు గలదు. కొండదిగువన 'కుమారతీర్థ' మనునొకకొలను గలదు. ఇచ్చటనుండియే కొండమెట్లు ప్రారంభమగును. 365 మెట్లెక్కనలెను కొండపై మార్గమధ్యమున కుడివైపున 'బ్రహ్మతీర్థము' గలదు. దాని నానుకొని బ్రహ్మలింగాలయము, వినాయకాలయము గలవు.

కొండపై ఇంద్రతీర్థము గలదు. ఇందు కాళ్లు పెట్ట నియ్యరు. ఈజలము స్వామిఅభిషేకాదికార్యములకు విసియో గింతురు. స్వామికి సమర్పించిన చందనము 'శ్రీపాదరేణు' వని ప్రసిద్ధిగాంచినది. ఇది సర్వవ్యాధి నిర్మూలక మనిప్రతీతి. ఇచట గంధముతీయు గొప్పసాన దర్శనీయము.

కొండపైనున్న ఆలయములను 1948 లో భక్తుల ధన సహాయమున మరమ్మత్తు గావించి మహానైభవముగ మహా కుంభాభిషేక మొనరింపబడెను. ఈ ఆలయమునకు పెక్కు జమీందార్లు దానపత్రములద్వారా సమర్పించిన భూముల నుండి ప్రతిసంవత్సరము రు. 80, 000 వరుమానము వచ్చును. స్వామికి అమూల్యభరణములు గలవు.

కంజివరము (కంచి)

ఇది 3వ దివ్యదేశము. తిరువన్నామలైనుండి కాట్వాడికి 58 మై. కాట్వాడినుండి అర్కోణము 38 మై. అర్కో

ణమునొద్ద బండి మారి చెంగల్ పట్టణకు వెళ్ళుబండిలో 18 మై. వెళ్ళిన కంజివరము లేక కాంచీపురము చేరగలరు. మొత్తము తిరువన్నామలైనుండి కంజివరమునకు రూ. 3-12-0 చార్జీ యగును. షేషనుకు 2 ఫర్లాంగులదూరములో రెప్పుహాస్ గలదు.

ఇది చెంగల్ పట్ జిల్లాలో కంజివరముతాలూకా ముఖ్య పట్టణము. రెండులక్షలజనాభా గలపట్టణము. 9వ శతాబ్దమున శ్రీతిరుమంగాళ్వారులు దర్శించినక్షేత్రము. శ్రీశంకర, రామానుజులు వారిదిగ్విజయయాత్రలలో నీక్షేత్రమును దర్శించి వారి స్థానముల నేర్పాటుచేసికొనిరి. కాంచీకామకోటిపీఠ మిచ్చటనే యుండెడిది కాని 1743లో కుంభకోణమునకు మార్చబడినది. చైనాయాత్రికుడైన హోయన్ సాంగ్ 8వ శతాబ్దమున నీక్షేత్రమును దర్శించి దానిబౌద్ధత్యమును దెల్పుచు, కంజివరము బుద్ధునినాటికే యుండెననియు, ఆయనయే అచ్చటి ప్రజలను జౌద్ధులుగ మార్చెననియు, ధర్మపాలుడు కంచీలో జన్మించెననియు, అశోకుడు చాలస్థూపముల నిర్మించెననియు, తన గ్రంథములో వ్రాసెను. ఇది దక్షిణదేశమున ముఖ్యమైన క్షేత్రము, మోక్షదాయకమైన సప్తపురులలో నిది ఆరవది. కాంచీపురమున 108 శివక్షేత్రములును, 18 విష్ణుక్షేత్రములును గలవని చెప్పుదురు.

ఇది పెద్దకంచి (శివకంచి) యనియు, చిన్నకంచి (విష్ణుకంచి) యనియు రెండుభాగములు.

పెద్దకంచి (శివకంచి) ఇది ప్రేషనుకు 1½ మై. సీటీబస్సు గలదు. అనేకసత్రములు గలవు.

చూడదగినవి :- 1. ఏకాంబరేశ్వరదేవాలయము, 2. కామాక్షి అమ్మవారిదేవాలయము. ఏకాంబరేశ్వరదేవాలయము పంచలింగములలో పృథ్వీలింగము. ఇది యైదు ప్రాకారములు గలిగియున్నది మొదటిప్రాకారపుపైగోపురమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలు 1509 లో కట్టించినట్లు చెప్పుదురు ఇది 188 అ. ఎత్తున 10 అంతస్తులు గలిగియున్నది. 1000 స్తంభములమంటపము, అందమైనమెట్లతో అమర్చబడినకోనేరు, దేవాలయములో నొకఆమ్ర (మామిడి) వృక్షము గలదు. దాన్నికింద పార్వతీదేవి తపస్సుచేసెనని చెప్పుదురు. దీనిచర్మిత వినదగినది ఈదేవాలయముమొత్తము 25 యకరముల విస్తీర్ణము గలస్థలములో నిర్మింపబడినది. ఇందు 13 తీర్థములు గలవు. అందు సరస్వతీతీర్థము ముఖ్యమైనది.

అర్చన:- అష్టోత్తరము 0-4-3, హారతి 0-2-0, సహస్రనామము 1-4-0.

కామాక్షి అమ్మవారిదేవాలయము:- ఇది అష్టాదశ పీఠములలో రెండవది. ఈ ఆలయమునకు 3 గోపురములు గలవు. అమ్మవారిదేవాలయమునకుముం దుండుధ్వజ స్తంభముమీద సింహము గలదు. సింహ మమ్మవారివాహనముగాన ధ్వజ స్తంభముపై నుంచబడెను. అమ్మవారు త్రినేత్ర (3 కండ్లుగలది) మధ్యనేత్ర ముగ్ని నేత్రము. మిగిలినరెండును సూర్యచంద్రులకు

పోల్చి చెప్పమను. 9వ శతాబ్దమున అమ్మవారి రత్నగ్ర మైన శక్తితో వెలుగుచు నరబలులు కొరుచుండుటచే ఆమెను శాంతిపరచుటకు శ్రీశంకరాచార్యులవారు శ్రీచక్రము నీదేవాలయమునందు స్థాపించిరట అందుచే నేటికిని పార్వమినా డీశ్రీచక్రమునకు ప్రత్యేకపూజలు జరుగుచుండును. జ్ఞాపకార్థము శ్రీ శంకరాచార్యులవారి ప్రతిమను (విగ్రహమును) గూడ దేవాలయములో ప్రతిష్ఠించియుంచిరి.

(ఊరగం, నీరగం, కారగం, కార్వానం, కశ్వనూర్, పాడగం, నీలాతిల్లళ్, తుండం మొదలగు దివ్యదేశములు గలవు. అచ్చటివైష్ణవుల నడిగి చూడనగును)

అమ్మవారిదేవాలయముదగ్గర వామనదేవాలయము. విశ్వరూపములు గలదేవాలయములు గలవు. వామనదేవాలయములోని విగ్రహము చాలపెద్దది. చిన్న తాటిచెట్టు ప్రమాణము గలది. అర్చకు లొకముల్లుగరికు కాగడాదివిటీ వెలిగించి స్వామిముఖము, హస్తములు, బలిచక్రవర్తి మొదలగునవి చూపెదరు. (అనగా ముల్లుగరికన్న చాలనెత్తుగ నున్నదని అర్థము.)

చిన్నకంచి (విష్ణుకంచి) :- ఇది పెద్దకంచికి 2 మైళ్ళ దూరములో నున్నది. బండ్లు గలవు. ఒక్కొక్కనికి 0-4 0 తీసికొందురు. ఇది 20 గ. యెత్తుగల కరిగిరి అనునొక తిప్పమీద కట్టబడినది. దీనినే హస్తగిరి యందురు. పైన శ్రీవరదరాజ స్వామివారి ఆలయము, క్రింద నృసింహస్వామివారి ఆలయము కట్టబడియున్నవి. శ్రీవరదరాజస్వామి, తిరునెళ్ళా, తిరుత్తణ్ణా, అష్టభజం, వేళులై యనుదివ్యదేశములు గలవు.

అర్చన రేట్లు :- సహస్రనామము 1-0-0, అష్టోత్తరము 0-4-0, కేశనామము 0-2-0, హారతి 0-1-0 ఇట్లే అమ్మ వారి యర్చన రేట్లుకూడ.

చూడదగినవి :- శత స్తంభములమంటపము ప్రతి స్తంభము కళానైపుణ్యమును చాటుచున్నది. ఈమంటపముపై చూచున పిచిత్రముగ రాతిలో గొలుసు చెక్కబడివేలాడు చున్నది. ఇచటిశిల్పము తప్పకచూడదగినది శ్రీనరదరాజస్వామి ఆలయములో బంగారు, నెండిబల్లులు గలవు. వానిని తాకుటకు అనాగుసుము. వానినితాకిన వారిపై బల్లిపడినను దోషములేదు. అట్టివారిని తాకుటవలన బల్లి తగిలిన దోషము పోవును. స్వామి వారి కనేకవాహనములు, పురాతనపు బంగారునగలు గలవు.

చరిత్రాంశములను శిల్పకళను పరిశోధనచేయ తలంపు గలవారికి కంజివరముచుట్టుపట్ల అనేకదేవాలయములు చూడ దగియున్నవి వానిలో శిథిలమైన జైన, బౌద్ధమతములు, దేవాలయములు, స్థూపములును. నైకుంఠనాథదేవాలయము, కైలాసనాథదేవాలయమును ఏకాంబరనాథదేవాలయము గోడలపై చెక్కబడిన శాసనములును దర్శనీయములు. అర్థశాస్త్రమున ప్రవీణుడైన చాణక్యుడు లేక కొటిల్యు డిచ్చటనే జన్మించెను.

కంచి పట్టుచీరెలకు, ఇత్తడిసామానులకు ప్రసిద్ధికెక్కినది. మే నెలలో గరుడోత్సవము జరుగును. దావాపు 40 వేల యాత్రికులు వత్తురు. శ్రీత్యాగరాజస్వామివా రీయత్సవమును దర్శించియే “వినతాసుతవాహనుడై వెడలెను కంచి వరదు” డనుకీర్తినను పాడి, ఆనందించిరట.

దివ్యదేశ సం. నెం.	దివ్యదేశము పేరు	మాగ్గము	వసతులు	రిహార్కులు
4	తిరు వెంకటాచలధోతూరి	చిన్నకంచిలో నరదరాజస్వామి సన్నిధికి 1½ మై॥ దూరము నెం. 4 దేవాలయమునకు 2 ఫ॥ స్తేషనుకు తూర్పుగా 2 మైళ్ళు 5వ ది. దేశమునకు 1½ ఫ॥ పెద్దకంచిలో పడమరగా 1 మై॥ ఏకాంబ రేశ్వర దేవాలయంలో కామాక్షి దేవాలయానికి 4 మై॥ “ సమీపము 11 ది. దే. ఉత్తర ప్రాకారములో “ “ కామాక్షి అమ్మవారి గుడిలో స్తేషనుకు 4 మై॥ పెద్దకంచినుండి 7 మై॥	బండ్లు గలవు “ “ “ “ “ “ నడచి “ “ “ “ బండ్లు	ఫాల్గున మాసములో 10. ది బృహస్పత్యవము భృగుమహర్షికి ప్రత్యక్ష [ము ఒకటవ ప్రాకారములో పచ్చవణ్ణర్ చూడనగును దీనిని శైవలారాధింతురు సత్రము గలదు.
5	సన్నిధి			
6	అష్టభుజం			
7	తిరు వేళుక్కై			
8	తిరు త్తణ్ణై			
9	పాడగమ్			
10	సీలార్తింగల్ తుండం			
11	తిరు పవళ వణ్ణర్			
12	ఊరగమ్			
13	కారగమ్, నీరగమ్			
14	పేరగం			
15	కార్తానం			
16	తిరుక్కణ్ణూర్			
17	నైకుంఠ పెరుమాళ్			
18	తిరుప్పల్వల్			

తోండదేశపు దివ్యదేశములు 22. అందు కాంచీపురములో 14 గలవు. వాని వరుసనెంబట్లు 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17. ఈదివ్యదేశములలో చిన్నకంచిలో 4, 5, 6, 7 దివ్యదేశములున్ను, పెద్దకంచిలో 11, 12, 13, 14 (యీనాలుగు వామనావతార్ సన్నిధిలో గలవు) 8, 9, 10, 15, 16, 17 దివ్యదేశములును గలవు. ఈనెంబర్నవివరము, ఆదివ్యదేశములనుగుఱించి విశేషములు సీగ్రంథమునందు ముందు గాంచనగును.

తిరువళ్ళూరు

కంజివరమునుండి తిరువళ్ళూరు కిరి మై. దూరములో నున్నరైల్వేస్టేషను. రూ 1-2-0 చార్జీ యగును. స్టేషనునుండి 2 మై. దూరములో ఊరు గలదు. 20 వేలు జనాభా గలపట్టణము. ఇది 19వ దివ్యదేశము

ఇచ్చట శ్రీవీరరాఘవస్వామివారి దేవాలయము, ప్రసిద్ధియైనకోనేరు కలను. 'సవిహోత్ర'మునికి దర్శన మిచ్చుటకై స్వామి యిచ్చటికి వచ్చి నిలచిపోయెనని చెప్పుదురు.

ఇచటికోనేటియందు యాత్రికులు మణుగులుమణుగులు బెల్లము కలుపుదురు. స్వామికి మ్రొక్కున్నవారు చేతికి కడియము ధరింతురు. ఇచట ప్రతిఅమావాస్యనాడు గొప్ప ఉత్సవము జరుగును. తై, చైత్రమాసములలో గొప్పబ్రహ్మోత్సవములు జరుగును అమ్మవారు కనకవల్లితాయారు.

అర్చన:- అష్టోత్తరము 0-2-6. సహస్రనామము 1-8-0 స్థలపురాణము అరవములో 6-4-0కు దేవస్థానఆఫీసులో లభించును. అహోబిలమతస్వామివా రీదేవాలయట్రిప్టిగా నుండి

కార్యములు నడిపింతురు. ఈక్షేత్రము తిరుపతి, శ్రీరంగము వలె అనాదిదేవాలయములు గలది.

తిన్నూరు

ఇది ష్రీషనుకు 1 మైలుదూరములో నున్నది. ఇది 18వ దివ్యదేశము. బండ్లు, సత్రములు, భోజనశాలలు గలవు. దేవాలయములో ప్రసాదము లభించును. స్వామి భక్తవత్సలుడు. ఎన్నె పెత్తతాయార్. శ్రీనివాసవిమానము, వసుణపుష్కరిణి శ్రీతిరుమంగయాళ్వారు మంగళాశాసనము.

శ్రీపెరుంబుదూర్

తిరువళ్ళూరునుండి 10 మై. బస్సుమార్గము. దీనిని 'భూతపురి' అనియు నందురు. విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకులైన శ్రీరామానుజాచార్యులవారి జన్మస్థానము. ఇచ్చట కేశవ పెరుమాళ్ళ దేవాలయము శ్రీభాష్యకార్ల స్వామి దేవాలయము లేక ఉడయవర్ స్వామి దేవాలయములు గలవు. సన్నిధిలో ప్రసాదము దొరకును. భోజనశాలలు గలవు. చిత్రిమాసములో ఆర్ద్రానక్షత్రమున గొప్ప ఉత్సవము జరుగును.

ఇచ్చటికి సమీపములో, 1. పూందమల్లె, 2. మొదలి యాండాన్, 3. తిరుమళిశై, 4. పచ్చెపెరుమాళ్ళకోవెల, 5. మధురాంతకం గలవు.

మద్రాసు లేక చెన్నపట్టణము

శ్రీపెరుంబుదూరునుండి 25 మై. లో చెన్నపట్టణము కలదు. బస్సుకు 0-12-0 తీసికొందురు. ఇది చెన్నరాష్ట్రమునకు ముఖ్యపట్టణము. ఈరాష్ట్రము 5,170 చ. మై. విస్తీర్ణము, సముద్రమట్టమునకు 22 అ. ఎత్తున గలదు. భారతదేశము

లోని పెద్దనగరములలో నిది కివది. ఇది 49. 74 చ. మై. విస్తీర్ణము గలనగరము. 14 29 లక్షలజనాభా గలమహానగరము. కార్పరేషన్ కు సాలుకు 200 లక్షలు ఆదాయము వచ్చును.

వసతులు:- ఇది దక్షిణరైల్వేమీద నున్నది సెంట్రల్ స్టేషను, ఎగ్జోర్ స్టేషను ప్రధానమైనవి. ఒకస్టేషనుకు మరియొక స్టేషనుకు రైల్వేలైను కలసిలేదు. కనుక ఒకస్టేషను నుండి మరియొకస్టేషనుకు వెళ్ళువారు వేరేబండ్లమీద సిటీ బస్సులమీద వెళ్ళి ఆయాస్టేషనులలో రైల్వే నెక్కి ప్రయాణము చేయవలెను. దక్షిణదేశమునకు పోవుబండ్లు చిన్నబండ్లు. మీటర్ గేజి (METRE GAUGE) అనేకభోజనశాలలు, హైకిలురిక్షాలు, బస్సులు, వగైరా వసతులు గలవు సెంట్రల్ స్టేషనుకు 50 గ. దూరములో శ్రీరాజారామస్వామి మొదలియార్ సత్రము గలదు. ఇది చాలసౌకర్యము కల్గియుండును. ఇది పైరెండుస్టేషనులమధ్య నుండును. చిన్నపల్లెయైన ఈపట్టణమీనాటిమహానగర మగుచు కి12 స. వత్సరములు పట్టినది.

ముఖ్యముగ చూడదగినవి :- కళాశాల (School of Arts) 1850 లో స్థాపింపబడినది. ఇది ఎగ్జోర్ స్టేషనుకు సమీపము. ఇచ్చట చిత్రలేఖనము, లోహముపైనను, కొయ్యపైనను, మోర్టార్ గు, ప్లాస్టర్ గు. తివాచీనేత, అల్యూమినియమ్ పని పాటరీమేకింగు మొదలైనవి నేర్పెదరు.

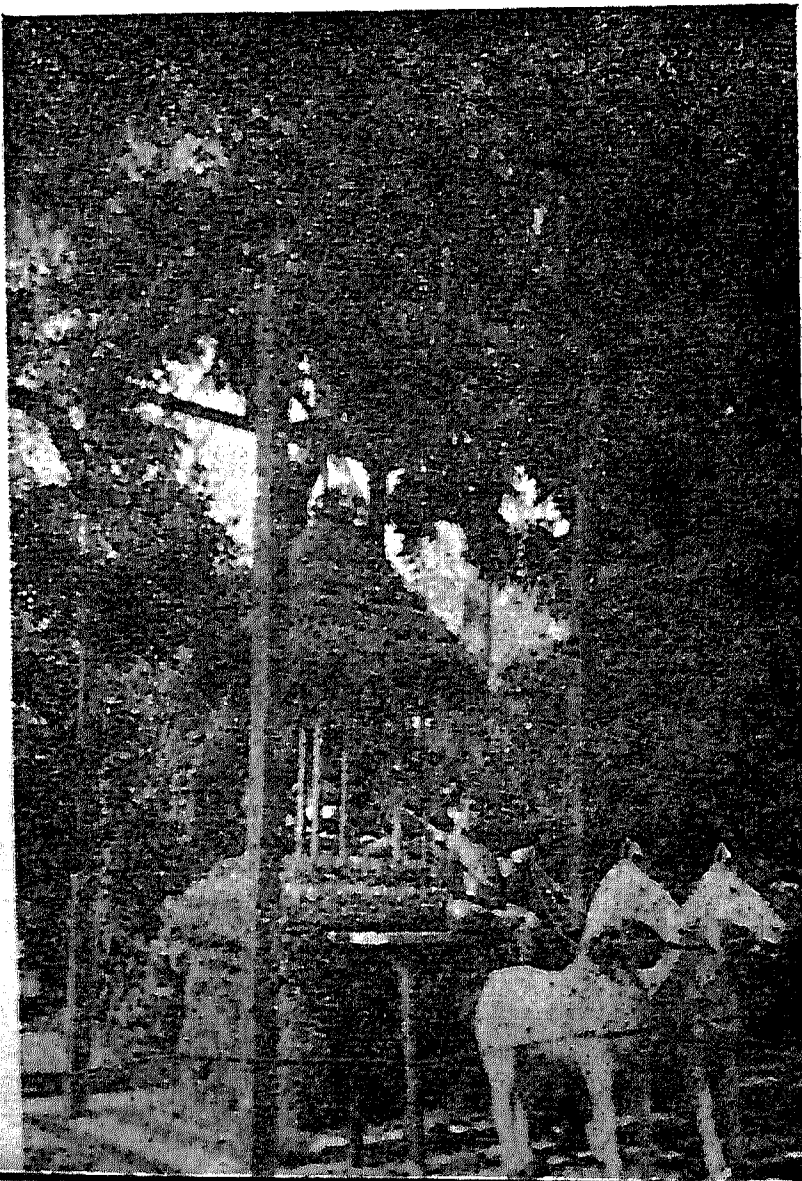
గవర్న మెంటుమ్యూజియం-కెన్న మెర్రాల్ బ్రరీ :- ఇది ప్లాంట్ యోన్ రోడ్డులోనున్నది. ఇదికూడ ఎగ్జోర్ స్టేషనుకు సమీపములో నున్నది. ఇది 1851 లో స్థాపింపబడినది. మ్యూజియములో పురాతనరాజులచే వాడబడిన ఆయుధములు, కవచ

ములు, ఫిరంగులు, పలువిధములైన నాణెములు, ఆభరణములు, శిల్పమును చాటు రాతిచెక్కు-బడులు మొదలైనవెన్నియో చూడనగును.

కెన్న మెరాలైబ్రరీ:-ఇందు దాదాపు ఒకలక్షగ్రంథములు అతిరమ్యముగ నమర్చబడియున్నవి. ప్రశాంతముగా చదువులు చదువుకొని వెళ్లుచుందురు. చక్కనియేర్పాట్లు చేసిరి.

పైరెండును శుక్రవారముతప్ప మిగిలినదినములలో ఉదయము 7 గంటల నుండి సాయంత్రము 5 గంటల వరకు దర్శించవచ్చును కాని హిందూ ఘోషాస్త్రీలు చూచుటకు గాను శనివారము ఉదయము 12 గంటలనుండి ప్రత్యేక మైన యేర్పాటు గలదు.

పీపుల్సుపార్కు - మద్రాసు

విక్టోరియాపబ్లిక్ హాల్:-నాటకములు, సభలు, సంగీతకచేరీలు మొదలగునవి ఇచ్చట జరుగును. ఇది 1887 లో 1,79,000 వెచ్చించి దీనిని నిర్మించిరి. ఇందులో ఒకేపర్యాయము 14 వందలమంది కూర్చుండవచ్చును.

పీపుల్సుపార్కు :- సెంట్రల్ స్టేషనుకు

సమీపముగానున్నది. ఇది 116 య.లభూమిలో 5 సరస్సులతో కళకళలాడుచుండును. ప్రతి బుధవారము సాయంత్రము 6 గంటలనుండి 7 గంటలవరకు మిలిటరీ బ్యాండు వాయించెదరు. ఇందు జంత్రప్రదర్శనశాల గలదు. దీనియందు పెద్దపులులు, ఏనుగులు, విచిత్రమైనకొతులు, జిరాఫి, నిప్పుకొట్లు మొదలగు జంతువులు సృష్టిలో మానవునికి ఆశ్చర్యముకల్పించు మృగములు, పక్షులు, పాములు మొదలగునవి కలవు.

మోరుమార్కెట్టు :- ఇదియు నీపార్కుభూములలో గలదు. ఇం దనేకవస్తువు లమ్మకమునకు దొరకును. దుకాణములు విశాలముగను, అందముగను అమర్చబడియుండును.

రిప్పన్ భవనములు :- ఇందు కార్పరేషన్ ఆఫీసులు గలవు. చాల అందముగ కట్టబడినది.

హైకోర్టు, లైట్ హౌస్ :- ఇది పెద్దభవనము. ఇది 19వ శతాబ్దమున 16 గుమ్మటాలవంటి శిఖరాలతో అందముగ నిర్మించబడినది. నేడు రూ. 30 వేల వ్యయముతో ఈ గుమ్మటములకు రంగులు, భవన మరమ్మత్తులు ప్రారంభించిరి. ఇందు హైకోర్టు, స్మార్ట్ కాజ్ కోర్టు, సిటీ కమిషన్ కోర్టు గలవు. దీనిపైన 160 అడుగులయెత్తున దీపగృహము గలదు. దీనిపైకి నెక్కవచ్చును. రుసుము 0-2-6 పుచ్చుకొందురు. దీనిపై కెక్కిన నిత్యము పెరుగుచున్న మహానగరమును, అపారముగ నీలవర్ణముగ గంభీరముగ భీతినిగొల్పునముద్రమును పెద్దపెద్దపీఠలతో గాననగును. ఈదీపము 18,000 కాండిల్ పవర్ గలిగియున్నది.

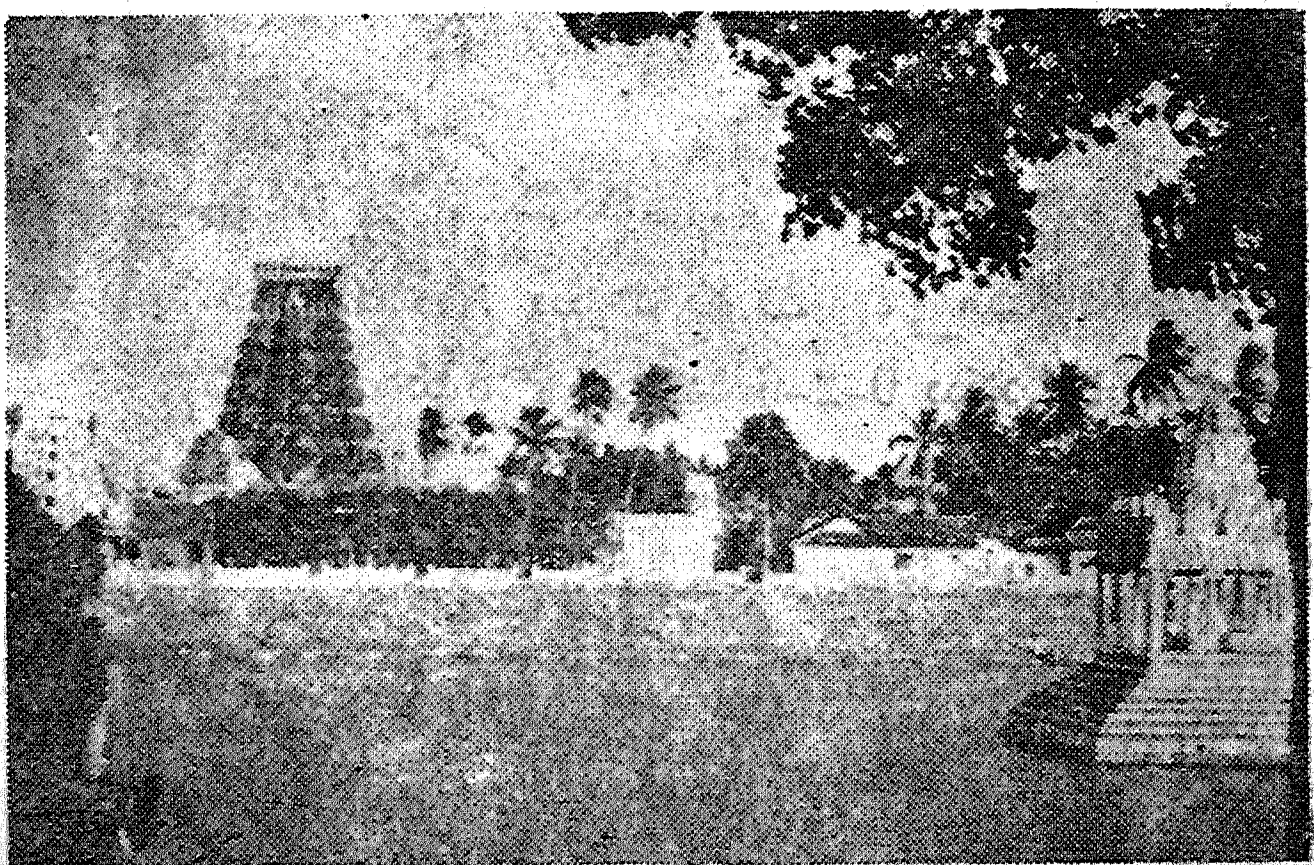
హార్బర్ :- ఇది 200 యెకరముల విస్తీర్ణమైనదై వ్యాపారాభివృద్ధికి ముఖ్యమై యున్నది. ఇది 37 అడుగుల లోతు గలిగియున్నది.

పార్థసారథికోవెల :- ఇది తిరునల్ కేళిలో గలదు. ఇచ్చట పెద్దదేవాలయము గలదు. ఇది 19వ దివ్యదేశము. ఇది సెంట్రల్ ప్రేషనుకు 2 మై. దూరమున గలదు. అన్నివసతులు గలవు.

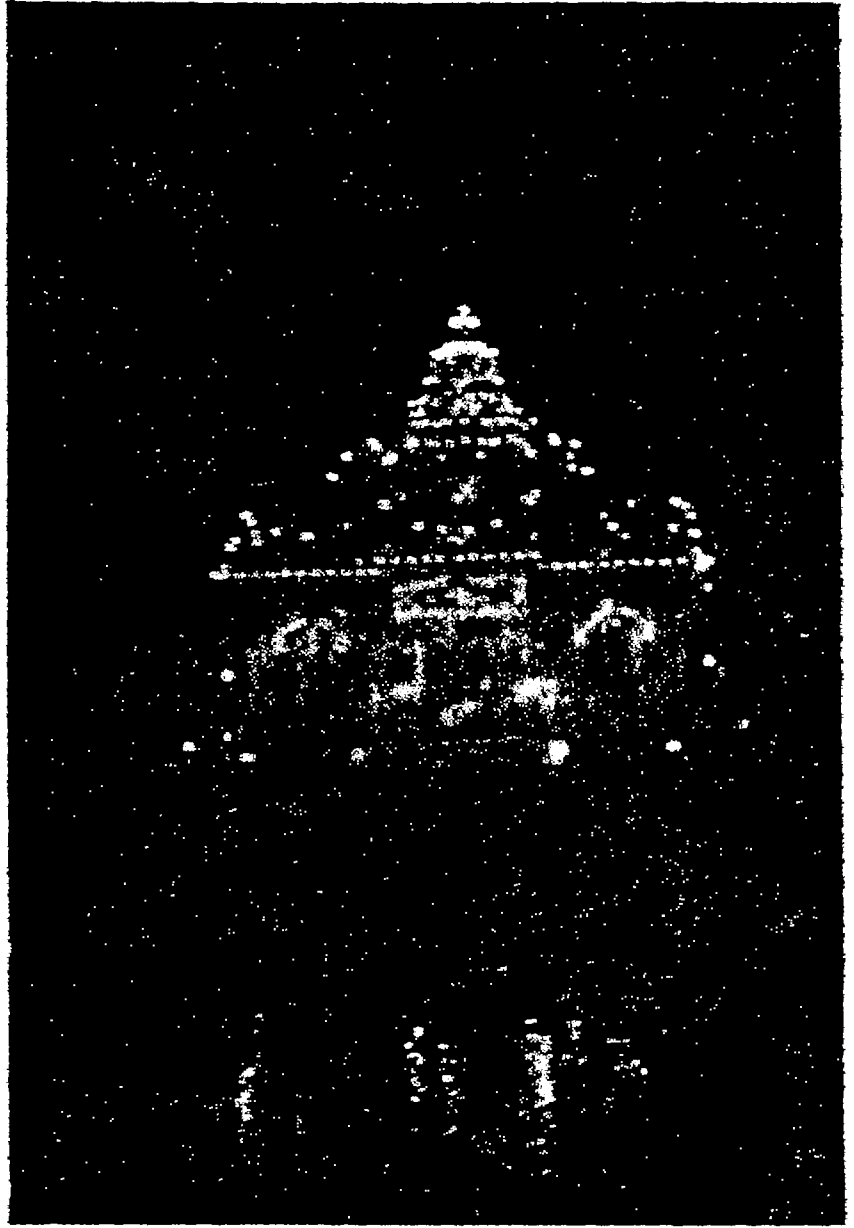
చైనాబజారు సమీపమున బైరాగిమఠము (శ్రీ సెంకటేశ్వరస్వామి కోవెల) శ్రీ చెన్నకేశవపెరుమాళ్లకోవెల, ఉడయవర్లసన్నిధి దర్శనీయములు.

మైలాపూర్ :- కపాలేశ్వరదేవాలయము, (పెయ్యాళ్వారులసన్నిధి) కేశవపెరుమాళ్ళసన్నిధి, మాధవపెరుమాళ్లు చూడనగును. పెయ్యాళ్వారుల అవతారస్థలము.

శ్రీకపాలేశ్వరాలయము - మైలాపూర్

(శ్రీ) రామకృష్ణ
మఠము:- ఈమఠము
మైలాపూరులో (శ్రీ)
కళా లేళ్ళగర్వా మి
దేవాలయమునకు
సమీపమున గల
దు. ఇది ప్రపంచ
విఖ్యాతి వహించి
మాధవసేవ, మాన
వసేవ చేయుచున్న
సంస్థలలో నొకటై
కలకత్తా బేలూరున
నున్న శ్రీరామకృష్ణ
మఠమున కొక
శాఖ. ఆధ్యాత్మిక

సేవ చేయుటయే తెప్ప - కళా లేళ్ళగర్వము, మద్రాసు.

గాక విద్యాప్రచారము, కళాపోషణము, వైద్యసేవ ఇత్యాది
కార్యక్రమములతో మిక్కిలిచక్కగ నడపబడుచున్నది.

గౌడియామఠము:- రాయిపేట హైరోడ్డులో లాయడ్సు
రోడ్డులో దిగిన ఒక ఫర్లాంగుదూరములో నీమఠము గలదు.
చాలా ప్రశాంతముగ నుండును. చాలా పెద్ద భవనము. ఇది 400
సంవత్సరము క్రింద భారతదేశమున బెంగాలులో అవతరించి,
భగవన్నామభక్తిప్రభావము నలుమూలల మారుమోగునట్లు

ప్రచార మొనరించిన ప్రేమమూర్తి యైన శ్రీ గౌరాంగమహాప్రభు సంప్రదాయమునకు చెందిన కలకత్తామతమునకు బాంించి. ఇందు రాధాకృష్ణులవిగ్రహములు ప్రతిష్ఠించిరి.

అడయారు :- దివ్యజ్ఞానసమాజమువారిభవనములు, పాఠశాల, గొప్పగ్రంథాలయము 200×160 అ. వైశాల్యముగల్గుటచే ప్రపంచమున మూడవది యైనమట్టినృక్షము, మూడదగినవి. ఇది ప్రపంచవిఖ్యాతసంస్థ. సంవత్సరమున కొకసారి జరుగుఉత్సవములకు ప్రపంచమునలుమూలలనుండి దివ్యజ్ఞానసభ్యులు వచ్చెదరు.

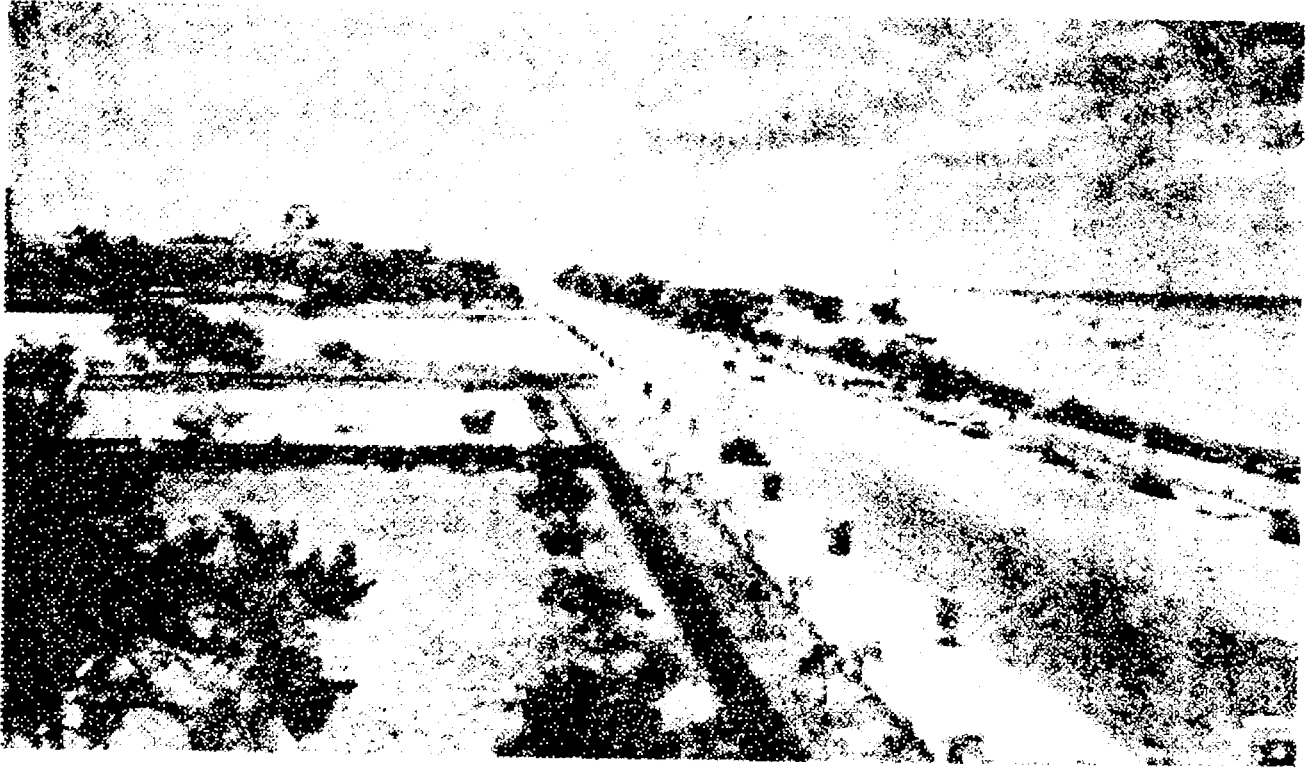
మీనంబాకం:- ఇచ్చట విమానాశ్రయము గలదు. వైర్ లెస్ స్టేషను గలదు. ఇచ్చటనుండి Air Mails (విమానటపాలు) పంపుచుందురు.

పెరంబూరు

మద్రాసులోని పెరంబూరు రైలుపెట్టెల కర్మాగారము 1952 లో స్థాపింపబడినది. దీనికి 4 కొట్ల రూపాయలు ఖర్చు చేసిరి. ఇందు సాలీనా 350 కొత్తరకము లోహపు రైలుపెట్టెలు తయారగుచున్నవట.

మద్రాసుతీరపు షికారు (MARINA) బహు ఆకర్షణీయము. ప్రపంచమారీనాలలో నిదిగూడ పేరెన్నిక గన్నది. సాయంతనమున వందలకొలది కార్లు బారులుతీర్చి షికారుకు వెళ్ళుదృశ్యము ఆనందమును కలిగించును.

ఇవిగాక, మెమోరియల్ హాలు, సె నె ట్ హౌస్, లా కా లేజి, సెయింట్ జార్జ్స్ కొట, గవర్న మెంటు హాస్పిటల్,

మద్రాసు సముద్ర తీరము (MARINA)

బీచి, చైనాబజారు, మాంటూరోడ్డు, కర్నాటిక్ మిల్సు, అగ్ని పెట్టెలుచేయు కర్మాగారము, బిస్కెట్, పెప్పిలు, గ్లాసు చేయు కర్మాగారములు మొదలైనవి దర్శనీయములు.

Madras City Transport

(మద్రాసుపట్టణ బస్సుసర్వీసు వివరము)

రూట్ నెం.	నుండి	వరకు	ద్వారా
1	ట్రిస్లికేన్	ఫారీన్	సెంట్రల్
2	"	మిల్	"
2 A	మాంటూరోడ్డు	"	"
3	మొలాపూర్	ఫారీన్	"
4	"	తండయార్ పేట	"
4 A	ట్రిస్లికేన్	"	"
5	అడయార్	ఫారీన్	మొలాపూర్
5 A	మొలాపూర్	వైనా పేట	అడయార్ ట్రిస్లి

6	M. V. C.	తండ్రియార్ పేట	రాయపురం
6 A	"	మేనేగార్ సత్రంరోడ్డు	
7	పారిస్	వెరుంబూర్	పి. బారెక్కు
7 A	"	"	పురుషవాకం
			చెరువు Tank)
7 B	పారిస్	విల్లివాకం	పి. బారెక్కు
8	పారిస్	వెరుంబూరు	జేసిన్ బ్రిడ్జి
8 A	మింటు	వెరుంబూర్	జి 3 పోలీసు స్టేషను
9	టి. వగర్	వెరుంబూరు	ఎగ్జోర్ హౌస్
10	టి. వగర్	పారిస్	పాన్ తోన్ రోడ్డు
11	"	"	మాంటురోడ్డు
12	"	లేడీ (Lady, వెలింగ్టన్ కాలేజీ,	బజ్, చెప్పిరోడ్డు
12 A	"	మొలూపూర్	"
13	"	ట్రీప్లికేన్	వైకారిఫ్టు రోడ్డు
14	కెల్లెస్ (Kellys)	మింట్	నాల్వకోటాగు
15	అమింజిల్	పారిస్	Periament
16	కెల్లెస్	పారిస్ బ్రిడ్జి	ఎగ్జోర్
17	వడపలన	పారిస్	ఎగ్జోర్
19	బ్రాడ్ వేర్ బ్రిడ్జి	లాట్రిక్	మాంటురోడ్డు
			వైదా పేట
21	పారిస్	తుండవల్లి	రాయపేట
21 B	పారిస్	అడయార్	దక్షిణబీచ్ రోడ్డు
22	కెల్లెస్	ట్రీప్లికేన్	ఎగ్జోర్ స్టేషన్
23	మొలూపూర్	ఎగ్జోర్	రైల్వే స్టేషను
23 A	అడయార్	ఎగ్జోర్ రైల్వే	మీనంబాకం
		స్టేషన్	హౌస్
24	అమింజిల్	Q. M. C.	వెల్లెర్నోడ్డు
25	ట్రీప్లికేన్	వడపలన	మీనంబాకం హౌస్

26	పారీస్	విల్లివాకం	కెఫ్ఫీన్
27	అమింజకరై	ట్రీప్లి కేన్	ఎగ్గోరు
28	ఎగ్గోర్ రైల్వేస్టేషన్	తండియార్ పేట	నెంట్రుల్, మింట్
29	మెయింబూర్	మాంటుగోడ్డు	ఎగ్గోర్ రైల్వే స్టేషన్
30	చాకలిపేట	విక్ హశాన్	మాంటుగోడ్డు
31	పారీస్	బార్ బర్న్ బ్రిడ్జ్	నెంట్రుల్
51	ప్లవర్ బజారు	అలందూర్	నైదాపేట
56	మింట్	తిరువత్తూర్	తండియార్ పేట
56 A	మింట్ స్ట్రీట్	ఎగ్గోర్	తిరువత్తూర్
57	మింట్	రెడ్ హిల్స్	వ్యాపరపాడి
101	„	తిరుపతి	కాశవాస్తీ
102	బాగ్డే	తిరుపతి	తిరుత్తనీ
103	రంగంపేట	„	చంద్రగిరి
103 A	రేనిగుంట	„	తిరుచానూర్
104	మింట్	„	పుత్తూర్
105	„	నెల్లూరు	తడ
106	బాగ్డే	కాంచీపురము	
107	మింట్	తిరుపతి	సత్యవేడు
108	బాగ్డే	కాంచీపురము	పొరూర్
109	„	పదప్పాయి	తాంబ్రం
110	మింట్	వెంకటగిరి	నాయుడుపేట

పైబస్సునూ ట్రన్నియు మద్రాసుగవర్న మెంటువారిచే
నడుపబడుచున్నవి ఆయా నెంబర్లు గలబస్సు లెక్కిన వాని
కెదురుగా చూపినప్రదేశములగుండా తీసికొనిపోవును.

చోళంగిపురం లేక ఘటికాచలము

ఇది 21వ దివ్య దేశము. చెన్న సట్టణమునకు 40 మై. దూరములో నున్న చోళంగిపురం ట్టేషనుకు 8 మై దూరమున గలదు. లేక అక్కణంట్టేషనులో దిగి బస్సుమీద 18 మై. పోయిన యీదివ్య దేశము చేరవగును. బస్సుకు 0-10-0 చార్జీ. బస్సుమీదనే సులభము. అన్ని వసతులు గలవు. సంవత్సరం పొడుగు ను యాత్రికులు వచ్చుచుందురు. ఇది వ్యాధిగ్రస్తులకు గ్రహబాధితులకు గొప్పగుటియైన క్షేత్రము. ఈ దివ్య దేశమున ఒక్కగడియకాలమైనను నిర్మలమనస్సుతో దైవ ధ్యానము గావించిన సకలవిధపురుషార్థములు లభించును. అందుకనియే దీనికి 'ఘటికాచల'మని పేరువచ్చెను.

యోగానందనృసింహస్వామి, అమృతవల్లినాచ్చియార్, శింగగోష్ఠతవిమానము, అమృతతీర్థము, శ్రీ యోగాంజనేయ స్వామికి ప్రత్యక్షము, (సమీపమున చిన్నకొండపై నీయోగాంజనేయ స్వామి గలడు.)

తిరునీర్మలై లేక తోయగిరి

ఇది 22వ దివ్య దేశము. దీనినే ఖండారణ్యక్షేత్రమని కూడ అందురు. ఇది ఎగ్గోరు ట్టేషనునుండి 12 మైళ్ళలో నున్న పల్లావరం ట్టేషనులో దిగి దక్షిణముగా 2½ మై పోయిన చేర గలము. మద్రాసునుండి బస్సుమీదనైన పోవచ్చును. అన్ని వసతులు గలవు.

తిరుముఖమంటపము, సీర్ వణ్ణార్, మంగనాంచారు, తోయగిరివిమానము, కొండ దేశపురాజుకు, భృగు, మార్కం డేయులకు ప్రత్యక్షము.

సూచన :- ఇప్పుడు మనము ప్రయాణముచేయునది దక్షిణరైల్వే మీటరుగేజిమీద; అనగా చిన్నబండి ఈబండ్ల స్థాయి మద్రాసు ఎగ్జోకుట్టేషనునుండి బయలుదేరును. వీచి స్టేషనునుండి తాంబరంవరకు అనగా 18 మై. (డబుల్ ట్రైన్సు) జంటపట్టాలమీద విద్యుచ్ఛక్తిచేత నడచుబండ్లు (Electric trains) పోవుచుండును (అనగా సీబండ్ల కింజను లుండవు. విద్యుచ్ఛక్తిచే నడుపబడును ఇది చూచువారికి విచిత్రముగ నుండి ఆశ్చర్యము కలిగించును. వచ్చుబండి వచ్చుచుండగా వెళ్లుబండి ప్రక్కపట్టాలమీద వెళ్లుచుండును. 6 నిమిషముల కొకబండిచొప్పున దినమునకు 150 బండ్లు నడచుచుండును.

వం ద లూ రు

ఇది ఎగ్జోకునుండి 19 మై. ఉండును 0-10-0 చార్జీ. విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకులైన శ్రీరామానుజాచార్యులవారి జన్మ స్థానమగు శ్రీపెరుంబుదూరు వెళ్లువారిద్వట దిగవలెను. స్టేషను నుండి శ్రీపెరుంబుదూరుకు బస్సులు గలవు. మద్రాసునుండి యైన బస్సులు వెళ్లుచుండును. ఈ క్షేత్రమునుగూర్చి వెనుకనే వ్రాయబడినది.

వందలూరులో విజయనగర వంశీయులచే కట్టబడిన దేవాలయములు చూడదగినవి

శింగపెరుమాల్ కోయిల్

ఇది వందలూరునుండి 10 మై. ఇది రైల్వేస్టేషను. 0-6-0 చార్జీ యగును దేవాలయము స్టేషనునుండి మైలు దూర ముండును. ఇది విష్ణుక్షేత్రము. ఇది యొక పెద్దతటాకము

ప్రక్క నున్నది. వివాహములు మొదలగు శుభకార్యములు చేసికొనుట కీదేవాలయమునకు జనులు విశేషముగ వచ్చుచుందురు. ఈస్వామికల్యాణోత్సవమునకు యాత్రికులు వేలకు వేలు వచ్చెదరు.

పక్షితీర్థము లేక తిరుకురకుండము

ఇది పైట్టేషనునుండి 6 మై. దూరములో గలచెంగల్ పట్టేషనులో దిగవలెను అచ్చటనుండి 9 మై. దూరము బస్సుమీద వెళ్లిన పక్షితీర్థము చేరవగును. బస్సుకు 0-6-0 చార్జీ యగును. ట్టేషనుకడకే బస్సులు వచ్చును.

వసతులు:— చెంగల్ పట్టేషనుసమీపమున సత్రము గలదు. అందు 3 దినము లుండవచ్చును. భోజనవసతులు గలవు. ఇది జిల్లాముఖ్యపట్టణము. పక్షితీర్థమునొద్ద అనేక సత్రములు గలవు. అన్ని వసతులు గలవు ఇచ్చటనుండి అన్ని వైపులకు బస్సులు పోవుచుండును.

చూడవలసినవి :- కొండక్రింద భక్తవత్సలేశ్వరుడు, త్రిపురసుందరీదేవాలయములు గలవు ఇవి చాల విశాల దేవాలయములు. నాలుగువైపుల ఎత్తైనగోపురములు గలవు. దేవాలయములో పెద్దకొలను గలదు. లోపల దక్షిణముగా పెద్దకళ్యాణమంటపము విచిత్రమైనశిల్పములో చెక్కబడి చూపర నాకర్షించును. ఇచ్చటకు 3 ఫర్లాంగులలో శంఖ తీర్థము గలదు. ఇందు యాత్రికు లందరు స్నానముగావించి దేవాలయములకు వచ్చెదరు. ఇందు 12 సంవత్సరముల కొకసారి యొకశంఖము పుట్టుననియు, అందుచేతనే శంఖతీర్థ

మందురనియు చెప్పదురు ఇచ్చట అంతయు అరవభాష మాట్లాడుదురు.

 క్రిందిదేవాలయములు దర్శించి సత్రమునందు వంట చేసి సిద్ధముగ నుంచుకొని (భోజనముచేయకుండ) కొండపైకి వెళ్లి పక్షుల దర్శించి తిరిగి క్రిందికి వచ్చి భోజనముచేయవలెను.

కొండపైన దేవాలయము : పక్షులదర్శనము:- కొల దిగ మెట్లు నెక్కవలెను. చక్కనిచోవ. కొండపైన వేదగిరీ శ్వరదేవాలయము కలదు. స్వామిపేరు వేదగిరీశ్వరుడు. అమ్మ వారు చొక్కాలమ్మ. ఈగిరిని వేదగిరి అందురు. వేదములే భగవంతు నిచ్చట ఆరాధించెనట. అందుచేతనే వేదగిరి అను నామము సార్థకమందురు ఈ కొండ 500 అడుగులయెత్తుండును కొండపైనుండి తూర్పుగా చూచిన మహాబలిపురము, సముద్రము, దీపగృహము (Light house) చూడనగును.

పక్షులఆహారము:- కొండమీద దేవాలయము నాను కొనియున్న యొకతిప్పమీదికి రెండుపక్షు లెన్నియో సంవత్సరములనుండి నిత్యము మధ్యాహ్న వేళకు వచ్చి అచ్చట అర్చకునిచే నీయబడుఆహారమును భుజించి పోవుచుండును ఈవిషయము రెండువందలయేడైక్రిందటినుండి చెంగల్ పట్ జిల్లారికొండ్లలలోను డచ్చి దేశస్థులు మన దేశమునకు వచ్చినప్పుడు వారి రికొండ్లలలోను, డచ్చిజ్ఞానికుడు హావర్టు (HAVART) 1681 లో నీవిషయమునే తనగ్రంథమునను వ్రాసెను. ఇట్లే పెక్కు

వేరురికార్డులలోగూడ గుర్తించబడియున్నది. కాన నీపక్షులనాదిగ వచ్చుచున్నట్లు తెలిసినది. ఈ రెండుపక్షులు చాలవృద్ధదశలోనున్నవి. శరీరమంతయు తెల్లగనుండి తోకలు కొంచెము నలుపుగ నుండును. అర్చకు డుదయము 11 గంటలకు కొండపైకి వచ్చి యొకఆననముపై కూర్చుండి జపముచేయును పది నిమిషములలో ఆకాశమువైపు చూచి నాష్టాంగనమస్కారము గావించి పక్షులకు ఆహారము పెట్టుటకు తెచ్చినఖాళి గిన్నెను కొండపై మెల్లగా కొట్టి శబ్దముచేయును. మరియొక అర్చకుడు ప్రసాదము (పాయసము) తెచ్చి సిద్ధముగ నుండును. అంతలో ఆకాశమున అనేకపక్షులున్నను [చాలగ్రద్ద లెగుడుచుండినను] ఆరెండుపక్షులే మెల్లగ అర్చకునిసమీపమునకు వచ్చి ఆయన గిన్నెలలో పెట్టుఆహారమును భుజించి, నీరు త్రాగి పైకి వెళ్ళి దేవాలయముచుట్టు వీ ప్రదక్షిణములుచేసి వెళ్లును. ఇది అంతయు యాత్రికులు తమ కేర్పరచినయొకహాలులో కూర్చుండి చూచుచుండును అర్చకులు మిగిలినపాయసమును ప్రసాదముగ యాత్రికులకు కొద్దివెల కమ్ముదురు. యాత్రికు లందరును ప్రసాదమును కొని భుజించెదరు. ఆరెండుపక్షు లెంతకాలమునుండి యున్నవో, పూర్వపురెండుపక్షులీరెండుపక్షుల నేర్పాటుచేసిపోయినవో, లేక యిన్నివందల సంవత్సరములనుండి యీరెండుపక్షులే వచ్చుచున్నవో దైవమునకే తెలియవలెను. చూచువారి కాశ్చర్యము, ఆనందము కల్గించును. ఈరెండుపక్షులు కాశీరామేశ్వరయాత్రచేయుననియు మార్గమున నిట ప్రసాదమున కాగుననియు చెప్పుదురు.

[పక్షులు సాధారణముగా గంటకు 40 మై. నుండి 60 మైళ్ళు వేగముతో నెగిరిపోవుననియు, నెచటను నిలువక 5 6 గంటలవఱకు పోగలవనియు, ఆర్కిటిక్ అంటార్కిటిక్ సముద్రములపై నెగిరెడి 'టెర్న్' మొ॥ పక్షులు పది వేలమైళ్ళ వఱకు విశ్రాంతిగొనక ఎగురగలవనియు శాస్త్రజ్ఞులు వివరించి యుండుటచే ఈపక్షులు నిత్యము కాశీరామేశ్వరములు తిరిగివచ్చుననిన, అనుమానింప బనిలేదు.] ఆక్షేత్రమాహా త్యగ్రింధ మాక్షేత్రముననే లభించును. పక్షులకు భోజనము చేయించుటకు రు. 1-4-0 తీసికొందురు.

మహాబలిపురము

ఇది బిలివ దివ్యదేశము. ఇది పక్షి తీర్థమునకు 10 మై. మోటారుబస్సుకు 0-8-0 చార్జీ గుర్రపుబండికి రూ 2-0-0 తీసికొందురు. ప్రతిఆదివారము మద్రాసునుండి మహాబలిపురమునకు ప్రత్యేకము బస్సు బయలుదేరును. స్థలశయనపెరు మాళ్ళు, నీలమంగై నాచ్చియాస్, పూదత్త, తిరుమళి, శైయ్యాతిగుమంగయాళ్వారుల మంగళాసనములు, భుజంగ శయనము, గరుడనది, గఘనాకృతివిమానము. మాఘమా వాస్యనా డిచ్చటికి సముద్రస్నానమునకు యాత్రికులు విశేషముగ వచ్చెదరు.

వసతులు:- రహదారిబంగళా గలదు. సత్రము కలదు. భోజనమున కన్ని సామానులు లభించును. చిన్నయూరు. పోస్టాఫీసు గలదు. భోజనశాలలు గలవు.

చూడదగినస్థలములు :- మహాబలిపురము [దీనినే Seven Pagodas అందురు] పల్లవులచే కట్టబడినకోట. ఇది

2000 సం॥ లకు పూర్వమే యున్నదనియు, సముద్రతీరమున నున్న దేవాలయవిమానగోపురము బంగారుడోము కలిగి యుండెననియు, అది సూర్యకాంతికి మెరియుచు సముద్రమున పోవునోడలకగుపడుచుండెడిదనియు పాశ్చాత్యులగ్రంథములలో వ్రాయబడియున్నది. ఇచ్చటి శిలాశిల్పమును చూచుటకు హిందూయ్యాత్రికు లేగాక యితరఖండములనుండికూడ తరచుగ వచ్చుచుందురు. ఇవి అన్నియు చూచుటకు వీలుగ ఆర్చిలాజి కల్ డిపార్టుమెంటువా రొకసన్ననిరోడ్డున కిసుస్రిక్కల సున్నము కొట్టినరాళ్లు పెట్టి దాన్లు చూపిరి. ఆదారులవెంట వెళ్ళిన అన్నియు చక్కగ చూడనగును లేదా యిచ్చట కొద్దిఫీజుతో గైడ్సు [చూపువారు] లభింపగలరు. వారు 0-8-0 నుండి 5-0-0 వర కడుగుదురు.

సముద్రతీర దేవాలయము :- (Sea Shore Temple)

ఇది సముద్రము నానుకొనియున్న శివాలయము. ఇందు 16 ముఖములు గలశివలింగము గలదు నేడర్చన లేక శిథిలా వస్థలో నున్నది. ఈలింగము పైకప్పునందు పెద్దదూలములు గలవు అవి గంధపుదూలములని చెప్పెదరు. దేవాలయము నేనుట సముద్రపుటలలమధ్య ఒక స్తంభము గలదు. బహుశః అది దీప స్తంభమని యూహింపబడుచున్నది. గాని గవర్న మెంటువారు దానినిదాటి యింకకొంతపై భాగమువరకు సము ద్రమును పూడ్చి చక్కగ రాతితో కట్టి, కూర్చుండుటకు బెంచీల నేర్పాటుగావించిరి. దేవాలయవిమానముపై నున్న 'కల శము' గాక మిగిలినరాతికట్టుబడి యంతయు సముద్రపుటస్పృ

గాలికి తినబడినది. విమానము దాదాపు 60 అడుగులయెత్తున నున్నది. అనేక నందులు తుల్యశిల్పమున బయటిగోడలపై పెట్టబడియున్నవి. ఈ దేవాలయమంతయు నిసుకలో కప్పబడి యుండుటచే 1911 లో గవర్నమెంటువారు శుభ్రపరచి జాగ్రత్తగా కాపాడుచుండిరి.

అర్జునతపస్సు:- ఇది యొక పెద్దకొండను తొలిచి దాని పై భాగమున మహాబలియొక్క దర్బారు, ఐదు రథములు, సింహములు, పెద్దపులులు, చిరుతపులులు, లేళ్ళు, బుద్ధవిగ్రహము, ఒకఋషి. నాగేంద్రుడు, ఏనుగులు, మొదలగువాని విచిత్రచరిత్రను చాటుచిత్రములు చెక్కబడియున్నవి. దీనిని గూర్చి డాక్టరు హంటర్ ఇట్లు వ్రాసియున్నాడు.

Dr. Huntur, late of the Madras School of Arts thus describes the great bas-relief which goes by the name of 'Arjuna's penance'

"One point of great importance in these early rock sculptures is that they represent scenes of peace, with men and their wives, a single wife accompanying each, and the animals, garudas and birds in fairs, while the Rajah Mahabali is accompanied by dwarfs, and other rajahs, whose rank is indicated by umbrella bearers, have each his wife beside him. The ascetics, of whom there are five or six have no wives. It appears to me that the story is one which represents the establishment of the Buddhist religion or one of peace, goodwill, toleration and kindness to all men and to animals and birds "

‘అర్జునునితపస్సు’ అనిపిలువబడు ఒకఉడుకుచిత్రమును వర్ణించుచు మద్రాసు చిత్రకళాశాలాధ్యాపకులయిన డాక్టరు హంటరు ఇటుల నుడివిరి

ప్రాచీనశిల్పము అత్యంతముఖ్యమయిన శాంతిసందేశము నొసగుదృశ్యములను రూపొందించునదిగా నున్నది. ఈశిల్పము నంగు, భర్తల ననుసరించుభార్యలు, గరుత్మంతుడాదిగాగల సలురకముల పక్షిజాతులు ప్రదర్శింపబడినవి.

“వారివారి అంతరమునకు తగినటుల ఛత్రచామరముల గొని రాజరాజగుమహాబలిని ఆనుసరించువామనులు, సామంత రాజులు భార్యాసమేతులుగ చిత్రింపబడిరి. ఏదాగుగురు విరాగులనుకూడ శిల్పమున చూడనగును. వీరలు బ్రహ్మచారులుగనే చిత్రింపబడిరి. ఇందలి కథాసందర్భము శాంతి, సహనము, సౌభ్రాత్రము, ప్రేమ, భూతదయలకు మూల మైనబౌద్ధధర్మప్రచారమును విశదపరచునదిగా నున్నది.”

గోవర్ధనగిరి, వెన్నముద్ద మహిషాసురమర్దని, పుండరీకతీర్థము, వినాయకదేవాలయము, పాతఅర్జునతపస్సు, దీపగృహము మొదలగుననేకములు చూడదగినవి.

రాతిరథములు:- ఇవి పాండవరథములని పిలువబడును. పాండవులైదుగురుగాన ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్కటిగా వొలువ బడియున్నవి. ఇవి అన్నియు ఒకేకొండనుండి తొలిచినట్లు చెప్పవచ్చును. మొదటిరథముమాత్రము పూర్తియై సున్నితముగ చెక్కబడియున్నది. తక్కినవి పూర్తికాలేదు.

మొదటినాల్గరథములు నొకేవరుసలో నున్నవి. ఐదవది దూరమున నున్నది.

మొదటిది : 11 అడుగులుచదరముగ నుండి 16 అడుగులయెత్తుగ నున్నది. బయటపని పూర్తి అయినది. లోపల విగ్రహ మేమియు లేదు.

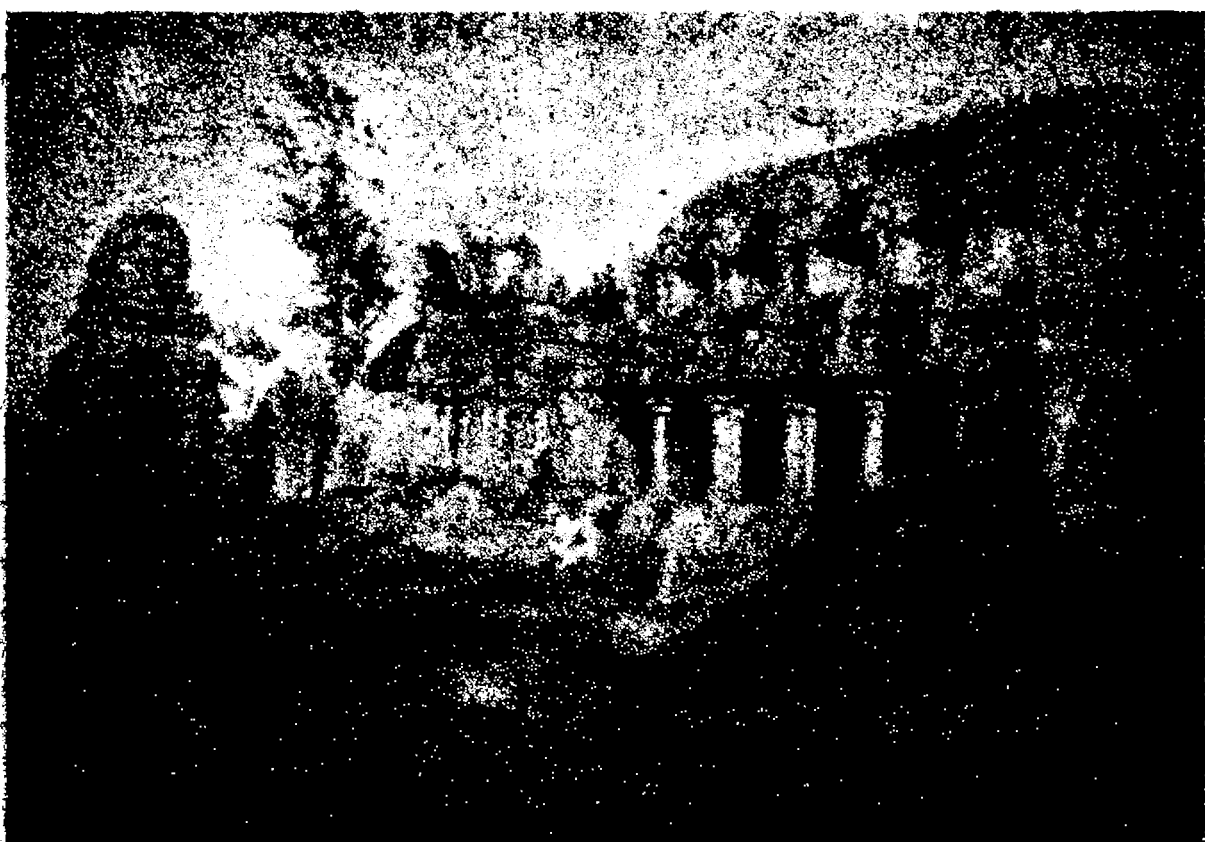
రెండవది : $11 \times 16' \times 20'$ ఎత్తు ; మొదటిదానినే పోలియున్నది.

మూడవది $42' \times 25' \times 25'$ పూర్తిగావింపబడినదిగాని దానిపైన కాక్ యిచ్చినది. అది భూకంపమువలన నని కొంద రందురు. మొత్తముమీద పనిమాత్రము నిరుత్సాహమువలన ఆపబడినది. దీనిపైకి ఎక్కవచ్చును.

నాల్గవది : $27' \times 25' \times 34'$ ఎత్తు పైభాగ మంతయు చెక్కబడినది. లోపల ఒకేరాయివలె నున్నది.

Mr. Fergusson, in his history of India and Eastern Architecture, says :—

పాండవరథములు (మహాబలిపురము)

“It may be that, frightened by the crack in the last named rath, or from other cause, they desisted, and it still remains in an unfinished state.”

“I see no reason for doubting the inference drawn by Sir Walter Elliot from their inscriptions that the excavations could not well have been made later than the sixth century. Add to all this that the Rathes are certainly very much like Buddhist buildings, as we learn to know them from the early caves, and it seems hardly to admit of doubt that we have here petrifications of the last forms of Buddhist architecture and the first forms of that of the Dravidian.”

“భారతదేశచరిత్ర మఱియు ప్రాచ్యశిల్పము” అను గ్రంథమున ఫెర్నాసన్ గారు ఇటుల ఉద్ఘాటించిరి.

చివరరథమున నేర్పడిన పగులు మూలముననో మఱి యే కారణముననో అత్యుత్తమ మగు భారతీయ శిల్ప చాతుర్యప్రతిబింబమయిన ఈమూర్తి యంతయు నైకల్య మొందినది.”

“శాసనముల నాధారముగ గొని భావింపబడిన సర్ వార్బరు ఎలియట్ ఊహను శంకించుట నిరాధారమయినది. భూగర్భ చారిత్రకాధారములను త్రవ్వట ఆరవశతాబ్దముననే జరిగియుండును. రథములు బౌద్ధవిహారములు, స్థూపముల బోలియుండుట నిస్సందేహము. ఇట్టి ఆకారములే ప్రాచీన గుహలయందు కాననగును. ఆధునిక బౌద్ధశిల్పము, ప్రాచీన ద్రావిడశిల్పముల సమ్మేళనమే ఈ ఉత్తాతద్రవ్య మనువాదము సరికాదు.”

దీని నేరాజు శంకుస్థాపనచేసెనో దేశిల్పి యీకొండ
లను స్వాధీనముచేసికొనెనో మన మీనా డీపురమును చూచి
సంతోషమును, విచారమును చెందవలసియున్నది. ఇంతగొప్ప
శిల్పమును చెక్కినశిల్పిని, అతనిని, పోషించినరాజును పొగ
డెదముగాని వారు సంకల్పించినసని పూర్తికాతే దనువిచారము
మాత్రము స్రావణవానిహృదయమునకు నాలును. పూర్తియైన
నింకెంత ఆశ్చర్యమును కల్పించియుండెడిదోగదా !

తిరువిడవెన్దై

ఇది 24వ దివ్యదేశము. ఇది మహాబలిపురమునుండి
6 మై. దూరములో నున్నది. సత్యకల్యాణము, కొమలవల్లి,
తాదూర్, కల్యాణవిమానము, కల్యాణతీర్థము, తూర్పుతిరు
ముఖమండలము, నిన్న తిరుక్కొలము, తిరుమంగయూళ్వారు
మంగళాశాసనము. ఇది చిన్నగ్రామ మగుటచేత నెట్టివస
తియు లేదు.

తిరుపారూర్

ఇది మహాబలిపురమునుండి 7 మై. బండ్లెర్పాడుచేరి
కొని (TIRUPORUR) పోవలెను. ఇది సుబ్రహ్మణ్యస్వామి
క్షేత్రము.

వసతులు :- దాదాపు 64 సత్రములు గలవు. ఊరం
తయు సత్రములే. అన్ని సామానులు దొరకును. పోష్టాఫీసు
గలదు. ఇచ్చట ప్రతివారము సంత జరుగును. ఇచ్చటనుండి

పక్షి తీర్థము 13 మై. చెంగల్ పట్టు 16 మై. బస్సులు గలవు. 0-8-0, 0-10-0 చార్జీ యగును.

చూడదగినవి:- దేవాలయమునకు దక్షిణముగా సర్వణ తీర్థము గలదు. ఇందు ప్రతిసంవత్సరము మాఘబహుళవిదియ నాడు తెప్పయుత్సవము జరుగును. కొండమీద నొకశివాలయము గలదు దేవాలయము నవీనపద్ధతులలో నడుపబడుచున్నది. దేవాలయ మంతయు విద్యుద్దీపములతో నలంకరించబడియున్నది. గొప్పరథములు గలవు.

 చెంగల్ పట్టుకు తిరిగివచ్చి అచ్చటినుండి 41 మైళ్ళలో తిండివనము రైలుమీద చేరవలెను. రైలు చార్జీరూ 1-5-0

తిండివనము

ఇచ్చటనుండి 17 మై. లో జింజీకోట గలదు. మంచి మోటారురోడ్డు గలదు. స్టేషనునుండి మోటారుబస్సులు పోవుచుండును. జింజీ మూడునైపుల కృష్ణగిరి, చంద్రగిరి, రాజగిరి, యనుకొండలచే చుట్టబడియున్నది. కోట రాజగిరిపైన గలదు. ఇది 600 అ. ఎత్తున నున్నది. ఇది విజయనగరరాజులకాలము నుండి ప్రాముఖ్యములోనికి వచ్చి క్రమముగ మొగలుచక్రవర్తులు, మహారాష్ట్రలు, ఫ్రెంచివారు, తరువాత బ్రిటిషువారి క్రిందకు వచ్చినది. అన్నియు శిథిలావస్థలో నున్నవి. రాజాదేశింగ్ ఈజింజీపరిపాలకుడు. (ఇతనిజననము 1693) కర్ణాటకనవాబు సాదుత్తుల్లాఖాన్ చేతిలో గొప్పసరాజయమును పొందెను. 1677 లో దక్కన్ సుల్తానులనుండి (1665

విజయనగర రాజ్యపతనముతో అది సుల్తానులకు దక్కినది) శివాజీ నశమైనది. మహారాష్ట్రలు బలీయులగుటచే ఓర్వలేని ఔర గజే బీకోటను 1690 లో ముట్టడించి చివరకు 1698 లో నశపరచుకొన్నాడు. 1750 లో అది ఫ్రెంచివారికి చిక్కినది. 1761 లో అది యింగ్లీషువారి స్వాధీనమైనది 1780 లో దానిని హైదరాళి జయించెను. అటుతరువాత ఇది ప్రాముఖ్యములోనికి రాలేదు.

వసతులు:- తిండివనము పెద్దపట్టణము. భోజనశాలలు గలవు. జింజికడ లోకల్ ఫండువారి బంగళా కలదు. వ్యక్తికి 24 గం॥ లకు 0-8-0 చార్జీ యగును. అచ్చట నెయ్యి, పాలు, పెరుగు దొరకును. ఇచ్చటి శిథిలము లన్నియు చూడవలె వన్న 3 దినములు పట్టును.

చూడదగినవి :- ఈశిథిలములు హంపిలోమాదిరిగ నుండును. రాజగిరిపై నున్న నీటిబుగ్గలు, కల్యాణమంటపము, గయఁఖానా, ప్రేక్షకులహాలు. ధాన్యపుకొట్లు, ఖైదీలబావి, పిశాచములద్వారము, కొలను, జంజిత్ పాకి, రాజులు స్నానము చేసెడిబండ (15' చదరము 5' మందము గలిగియుండును) దర్బారుమధ్య 8 అంతస్తుల నలువలుకలగోపుర మున్నది. దీని యెత్తు 80 అ.

హండిచేరి లేక పుదుచ్చేరి

తిండివనము స్టేషనునుండి విల్లిపురంస్టేషనుకు రావలెను. 28 మై. 0-12-0 చార్జీ యగును. ఇది పెద్దరైల్వేకూడలి.

6 ప్లాంట్లూఫారములు గలవు ఇచ్చటనుండి తిరువన్నామలై వెళ్లు వారు వెళ్ళనచ్చును. పాండిచేరి ఫ్రెంచివారిపట్టణము. ఫ్రెంచి గవర్నరుకుండుస్థానము. 40, 000 జనాభా గలిగి అందముగ సముద్రతీరమున నుండును. నే డిది భారత ప్రభుత్వమున గలసిపోయినది.

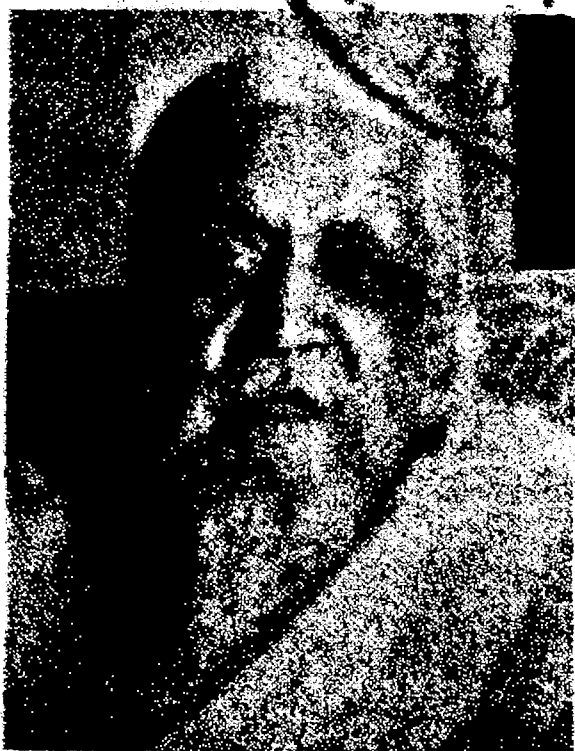
వసతులు :- పాండిచేరి వెళ్ళువారు విల్లిపురంట్టేషనుకు 2 ఫర్లాంగులదూరములో నుండునత్రములో దిగి సామాను లచ్చట పెట్టుకొని గదికి తాళమువేసికొని వెళ్ళుట మంచిది. లేనియెడల పాండిచేరి వెళ్ళునప్పుడు, తిరిగివచ్చునప్పుడు, దారిలో చిన్న బాబుసముద్రముష్టేషనునొద్ద రైలుబండిని ఆపి కష్టము ఉద్యోగులు తనికీచేసి కొత్తవస్తువులకు కష్టము డ్యూటీ వేయుచుండెడివారు. మనయొద్ద కొత్తవస్తువు లున్న వెళ్ళునప్పు డా వస్తువులను వారికి చూపి రసీదు పొందవలసి యుండెడిది. నే డిబాధలేదు పాండిచేరిట్టేషనుకు 2 ఫర్లాంగు లలో 'అమ్మనివాసం' అను భోజనశాల గలను. గదులు కావలసిన 0-8-0 తీసుకొందురు. అన్ని వస్తువులు చాలచౌకగ దొరకెడివి కాని ఫ్యాన్సీవస్తువులమీద 50% డ్యూటీ వేసెడివారు.

చూడవలసినవి :- ఇది హిందూదేశములో గల్గి ఫ్రెంచి రాజ్యస్థానములకు గవర్నరుకుండెడివాడు. ఇచ్చటికి ఫ్రెంచి Mail Steamer వచ్చుచుండును 1. పయర్ (Pier) ఇది సముద్రములోనికి 150 ఘాటర్ల పొడవున కట్టబడియుండును. ఇచ్చటికి స్టీమర్లు వచ్చి అగును. సామాను లచ్చటనుండి చిన్న

కోట్టిబండ్లలో వేసికొని పట్టాలమీదుగా నెట్టుకొని ఒడ్డునకు చేర్చెదను. ఈ యేర్పాటు చూచుటకు విచిత్రముగ నుండును హాస్యపు తేనివోట్ల నిట్లు వాడెదనుగాబోలు. 2. దీపగృహము. 3. మాస్లేవిగ్రహము (ఈ విగ్రహము జింజికోటలోని దేవాలయమునుండి తేబడిన స్తంభములపై నిలువబెట్టబడినది.) 4. గవర్న మెంటుభవనము, 5 ఉద్యానవనము. 6 గ్లాసుతో తయారుగాబడినగృహము (Glass house) గ్లాసుతో చేయబడి చూచువారికి ఆశ్చర్యమును కలిగించును, 7. పెద్దచెర్చీలు, 8. పురమందిరము(Town Hall,) 9. ఫ్యాక్టరీలు, 10. పెద్దబజారు.

శ్రీ ఆరవిందాశ్రమము

ఈయాశ్రమ మొకానొక ప్రణాళిక ననుసరించి, బుద్ధిచే ముంగుగా నిశ్చయింపబడి పెరిగినసంస్థ కాదు. అం

శ్రీ ఆరవిందులు

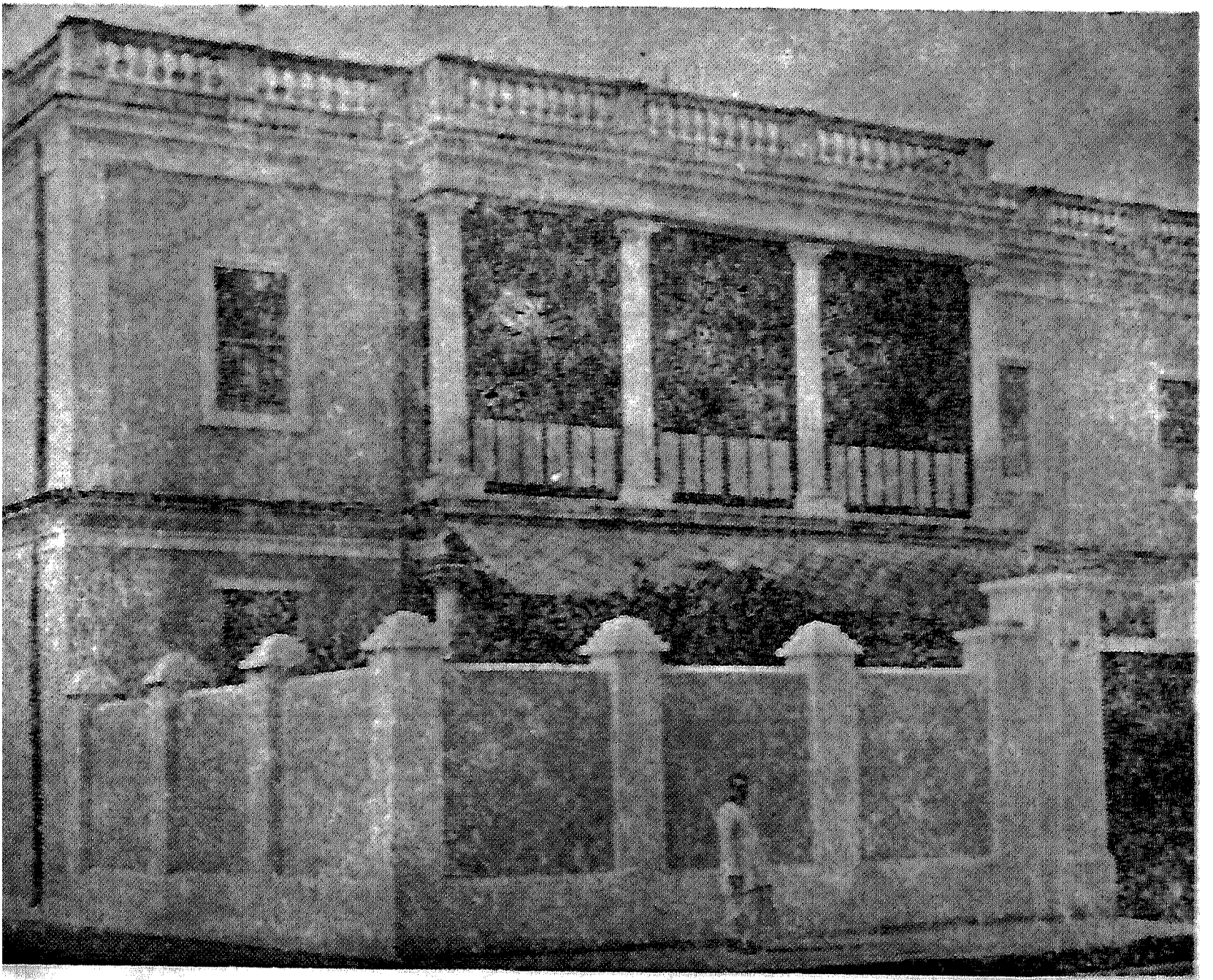

శ్రీ మాతి

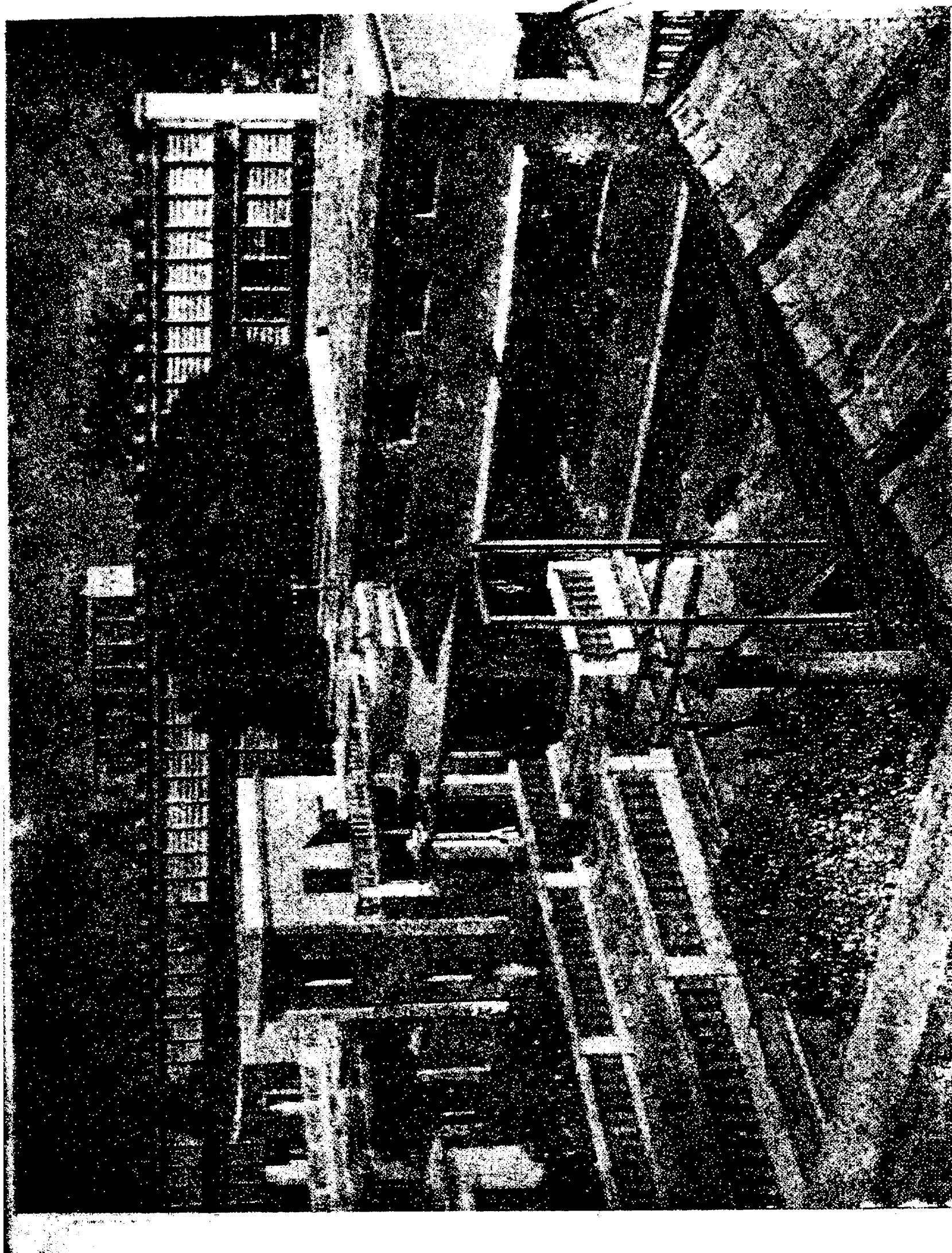

గాంగములతో కూడన ప్రాణి సహజముగా పెరిగినట్లులే వృద్ధి కాంచిన యొకసంస్థ యిది ; శ్రీ అరవిందులవ్యక్తిత్వమును అభివ్యక్తపఱచు సజీవావిర్భావమే యిది. శ్రీ అరవిందులు వంగ దేశమునుండి 1910వ సంవత్సరమున పాండిచేరికి విచ్చేసిరి. శ్రీ మాత ఫ్రాంసునుండి 1914వ సంవత్సరమున పాండిచేరికి మొదటిసారిగా విచ్చేసి, కొంతకాల మున్నతర్వాత మరలిపోయి, 1920వ సంవత్సరమున తిరిగివచ్చి. శ్రీ అరవిందులకార్యమునందు వారికితోడునీడయై, పాండిచేరి యందే ఆనాటినుండి నిలిచిపోయినది. ఈ యాశ్రమము 1926వ

శ్రీ అరవిందాశ్రమము

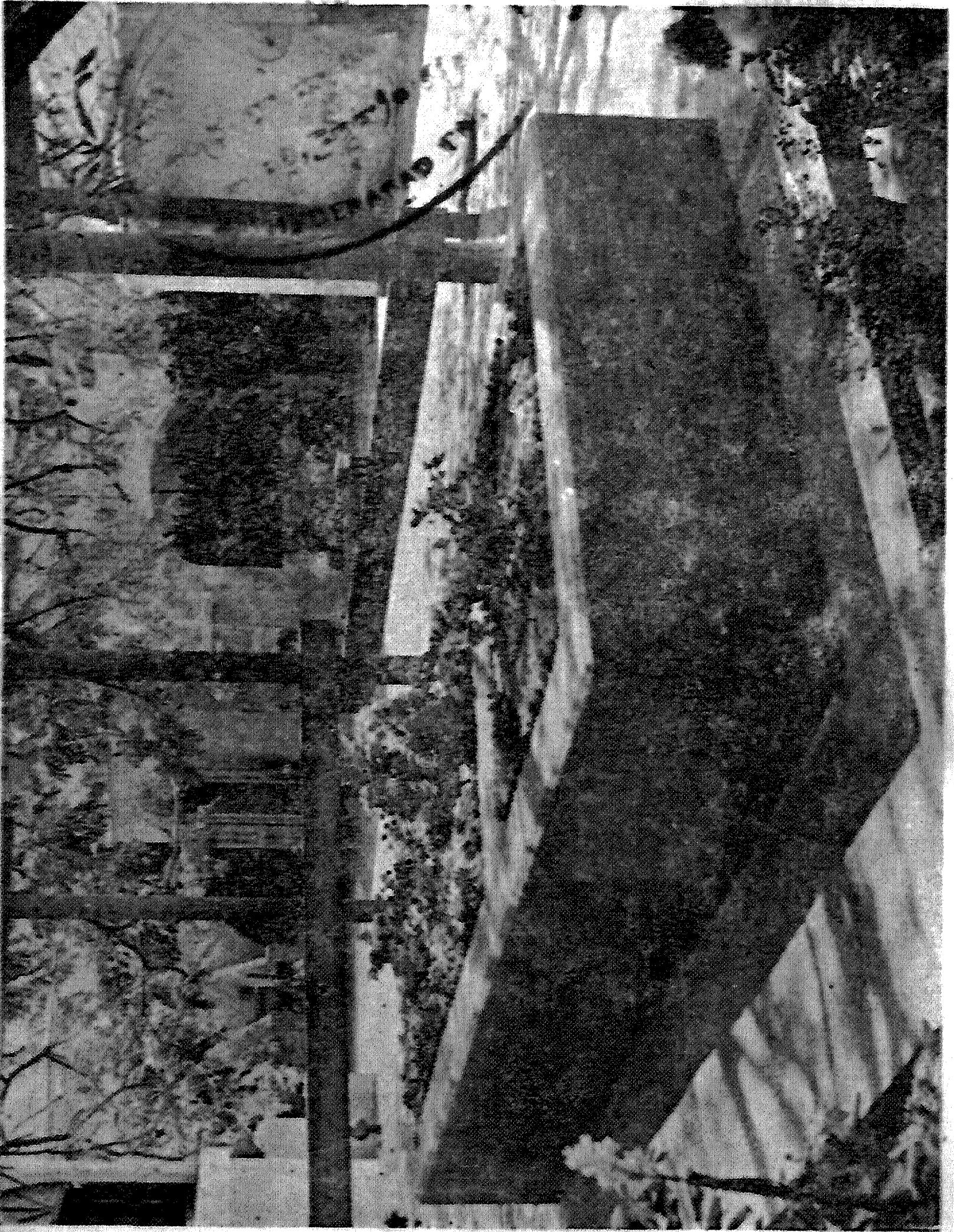

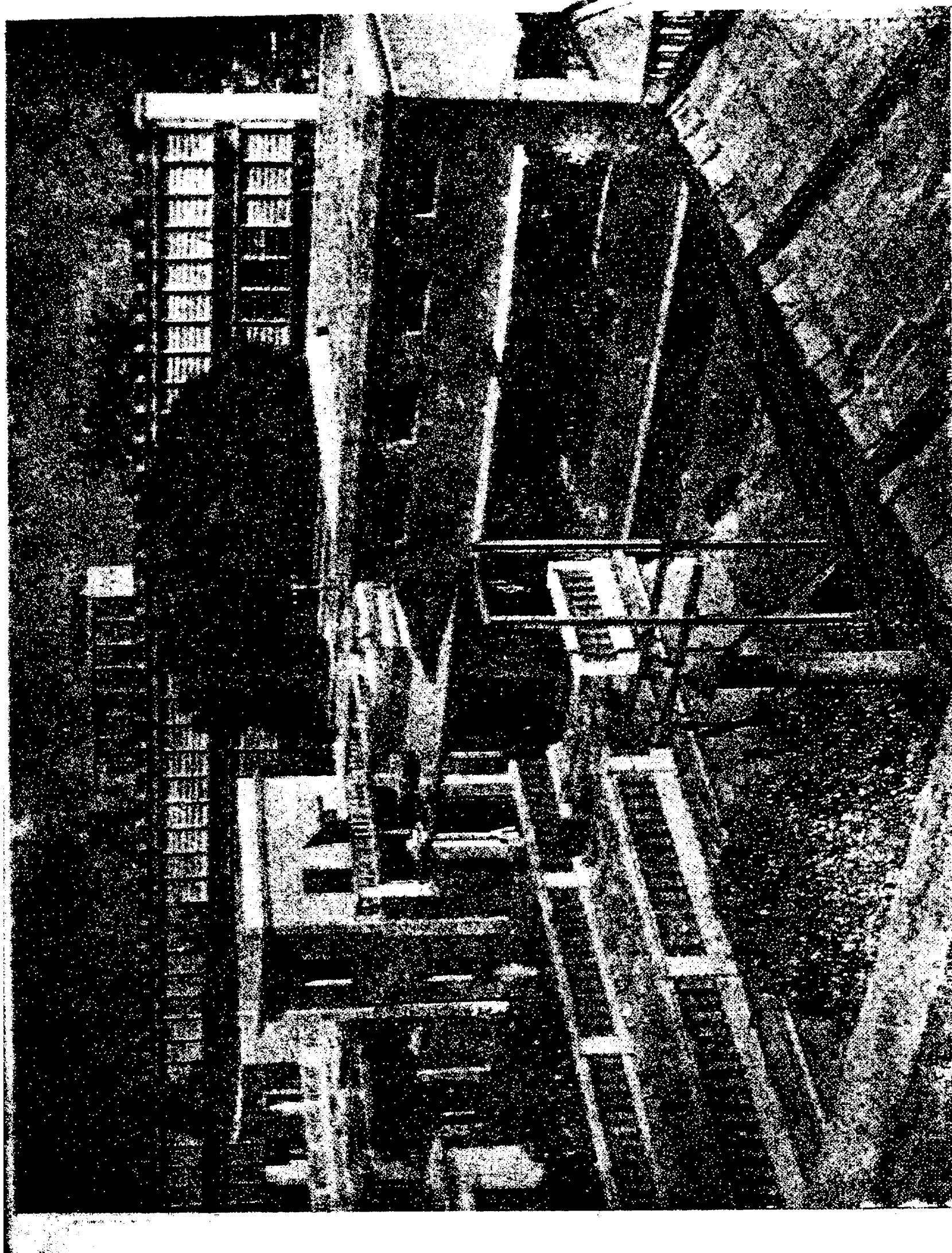
అరవిందాశ్రమము (అరవిందాశ్రమము)

శ్రీమద్రామమూర్తి

అరవిందాశ్రమము (అరవిందాశ్రమము)

గారు ఆశ్రమములో గొప్పవ్యక్తులు. వారే ఆశ్రమములో నున్న వెయ్యిమందికి మార్గదర్శకురాలుగా నున్నారు.

 పాండిచేరినుండి తిరిగి విల్లిపురము చేరవలెను. విల్లిపురము చేరి సత్రములో నుంచిన సామానులను తీసి కొని ప్రయాణము సాగించవలెను.

పాండిచేరి పరిసరములలోని ఆలయములు

పొదుకి, ఆరికమేడు:- ఈ రెండు ప్రదేశములలోను శిల్పమున నొప్పుఆలయములు శిథిలావస్థలో నున్నవి కాని యివి వివిధశిల్ప విధానములలో పల్లవ, చాళుక్య, చోళరాజుల నాటివిగ నేటికిని ప్రకాశించుచున్నవి.

తిరుగువనము:- ఇదియు పాండిచేరిప్రాంత గ్రామమే. చోళరాజులపాలనక్రింద నుండిన గ్రామము బాహ్యులో పల్లవులకళాశాల యుండినట్లు చోళులసంస్కృతకళాశాల యిచ్చట నుండెడిదట. సంస్కృతవిద్యాయోగ్యతా సత్రము లిచ్చట నిచ్చెడివారట. విష్ణ్వలయమొకటి ఇచ్చట గలదు.

తిరువందర్కోయిల్ :- ఇది శివక్షేత్రము. ఇది పల్లవరాజు నిర్మితము. తిరుజ్జానసంబంధర్ వారుగూడ నీఆలయమును గీర్తించినట్లు శైవగ్రంథములలో గలను. తదుపరి యీఆలయమునకు చోళులు మరమ్మత్తుల చేసినట్లు గన్పించుచున్నది.

మదగాడిపత్తు :- ఇచ్చట చోళరాజు నిర్మితమైన యొకశివాలయము గలదు. ఈఆలయమును 'ఒడయార్ కోవిల్' అందురు. ఇందలిస్వామిని 'తిరుకుందన్ కంజేశ్వరార్'

అని పిలుతురు. ఈ ఆలయము పునాదులనుండి నల్లరాతిశిల్పముతో మహాబలిపురమున సముద్రపు ఒడ్డున నున్న (Sea-Shore Temple) ఆలయ శిల్పము సనుకరించును. ఈ ఆలయమును ప్రొఫెసర్, కె. సి. నీలకంఠశాస్త్రిగారు మూడుసార్లు క్రితము దర్శించి అంతరాలయము పునాదులు, స్థాన చోళకాల ప్రారంభము నాటివిగ గన్పించు చున్నదని అభిప్రాయమిచ్చిరి.

తిరుపతియంద్రపురము

ఇది 25వ దివ్య దేశము. దీనికి రెండుమార్గములు గలవు. వర్కల్ పట్టణేషనులో దిగి కాలినడకన మైలుదూరము వెళ్ళిన ఈదివ్య దేశము చేరవచ్చును. రెండవమార్గము కడూరు లేక తిరుప్పాపులియూర్ పేషనులో దిగి (New Town) 3 మై. బండ్లపైన వెళ్ళిన యీ దివ్య దేశము చేరవచ్చును. అన్ని నసతులు గలవు. విల్లిపురమునుండి తిరుప్పాపులియూరుకు 29 మై. 1-0-0 చార్జీ అగును. మరల కడూరు చేరి నేరుగ చిదంబరము వెళ్ళవలెను. తైవనాయకిపెరుమాళ్లు, నైకుంఠనాయకి, గరుడనది, శేవతీర్థము చంద్రునికి గరుత్మంతునికి ప్రత్యక్షము.

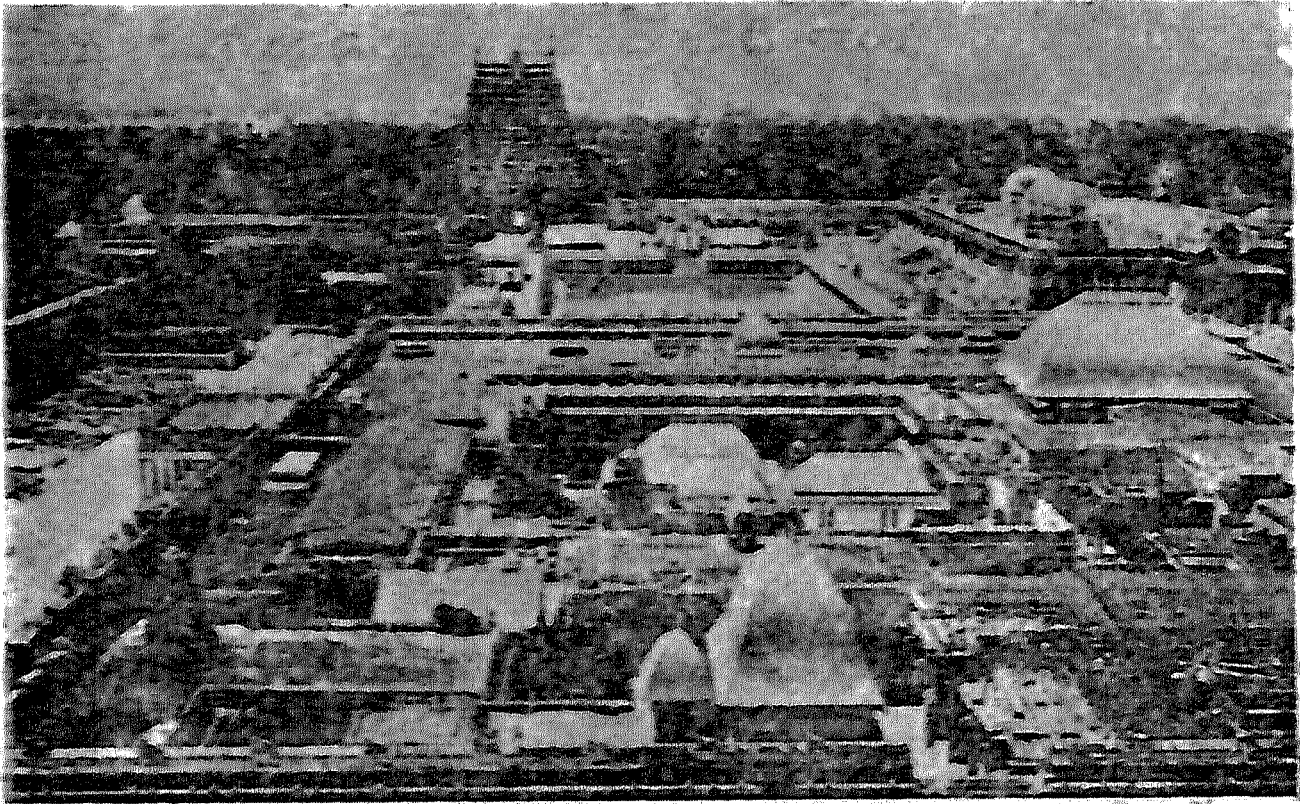
కడూరు జంక్షనుపేషనునుండి చిదంబరము వెళ్ళు లైనులో రైలు కడూర్ జంక్షనులో బయలుదేరిన 5 నిమిషములలో కుడిచేతి నైపున చూచుచుండిన పెద్దమట్టి చెట్టుకింద నిటుకరాతితో కట్టబడినవిగ్రహములు చూడనగును.

వృద్ధాచలము

కడలూరురోడ్డుమార్గములో నడలూరు కలదు. ఇచ్చట మహాత్మారామలింగముయొక్క మఠము గలదు. మహాత్మారామలింగము దక్షిణదేశములో మహాజ్ఞాని. వారిభోటో స్రతియింటిలోను, అంగడిలోను అలంకరించబడియుండును. విదురప్రతిష్ఠితమగు వృద్ధాచలేశ్వరాలయము గలదు. నదీతీరము. పంచగోపురములు గలవు.

చిదంబరము లేక 'చిత్తంబలం'

విజ్ఞానవాతావరణము కలదిఅని పేరున కర్ణము. ఇది కడలూరుజంక్షనునుండి 24 మై 0-13-0 చార్జీ. దక్షిణార్ధాడు జిల్లాలో చిదంబరంతాలూకాకు ముఖ్యసట్టణము. 25,084 జనసంఖ్య గలదు.

చిదంబరదేవాలయపుశృంగము

HYDERABAD

వసతులు :- దేవాలయము స్టేషనునుండి $\frac{1}{2}$ మై. దూరములో కలదు. జట్కాలు, ఎద్దుబండ్లు కలవు. దేవాలయము నకు 0-4-0 లు తీసికొందురు. అనేక భోజనశాలలు, సత్త్రములు గలవు నాలుకొటివారిసత్త్రములో బ్రాహ్మణులకు భోజనపు టేర్పాటు గలదు.

ఉత్సవములు :- 1. శిశుమంజనోత్సవము ఇది జూన్ నెలలో జరుగును. 2 ఆర్డోత్సవము డిశెంబరు నెలలో జరుగును. ఈ యుత్సవములకు దాదాపు 40 లేక 50 వేలయాత్రికులన్ని పైవులనుండి వచ్చెదరు.

ముఖ్యముగ చూడదగినవి:- ఇట శివ కేశవులకు భేదము లేదని తెలుపుటకో యనునట్లు రెండాలయములు నొకచాని నొకటి అనుకొని శివదర్శనముచేయువారికి విష్ణువును, విష్ణుదర్శనము చేయువారికి శివుడును గనిపించును. ఇచ్చట పంచలింగములలో నొకటి యగు ఆకాశలింగము గలదు. దీనినే 'చిదంబర రహస్య' మందురు. దీనిని చూపుటకు రూ 1-4-0 రుసుము తీసికొందురు. ఆకాశలింగముగనుక లింగాకార ముండదు. దేవాలయపుగోడయందు బంగారపురేకుపై యంత్రముతో బిగించబడియుండును దానియెగుట తెర వేసియుండును. రుసుము చెల్లించువారి కాతెర తెరచి చూపుదురు. నటరాజస్వామి. శివకావసుందరి ; వైకుంఠవాసులు, చిత్రకూటము, శ్రీదేవి భూదేవి గలరు. నటరాజస్వామికి నిత్యము అన్నాభిషేకము జరుగును.

ఈ దేవాలయము పట్టణమధ్య నున్నది. దాదాపు 40 యెకరములవిస్తీర్ణత గలభూమిలో 5 ప్రాకారములు గలిగి అందు మొదటిరెండుప్రాకారములు 30 అడుగులఎత్తు గలిగి, మొదటిప్రాకారముపై నాలుగువైపుల పెద్దగోపురములచే యాతిక్రమ నాకర్షించుచుండును. ఆగోపురములు 122 అడుగులఎత్తున గట్టబడినవి. నాలుగువైపుల సింహద్వారములు 40 అడుగులఎత్తు 5 అడుగుల వెడల్పు గలవకాండపురాశ్లాతో నిర్మించబడినద్వారములను గలిగియున్నవి. చూచువారి కాశ్చర్యము గలిగించును.

మొదటిప్రాకారము :- కొంతకాలేగాను కొంత పిచ్చి మొక్కలతోడను, కొంత నవములతోను వృధాగా నుంచబడినది. దీనితూర్పు పడమరగోపురములపై నాట్యకళను బోధించు 108 విధానములతో బొమ్మలు చెక్కబడియున్నవి.

రెండవప్రాకారము :- తూర్పుద్వారమువైపు 1000 స్తంభములమంటపము గలదు. ఇది 340' X 190'. దీనిలోపలి గోడల పై భాగమందు పెక్కురంగులతో బొమ్మలు చిత్రీకరించబడియున్నవి. దీనిముందర దాదాపు 70 స్తంభములు నిలువబెట్టబడినవి ; కాని పని పూర్తియైనట్లు లేదు. ప్రస్తుతము ఉత్సవసమయములలో ఆ స్తంభములపై పందిరివేసెదరు. ఇటు శివునివాహన మైననంది కలదు. దానిమెడయందు గంటలు, దానిపై జీనువగైరా చూడదగినవి. ఇది హిందూ దేశములోని నందులలోనికెల్ల పెద్దది.

కొళము లెక 'శివగంగ'

ఇది 1000 స్తంభములమంటపమునకు పడమటగా నున్నది. 160 'పొడవు 100' వెడల్పు గలిగి చెక్కగ చెక్కబడినరాతితో దీనికి మెట్లు కట్టబడినవి. యాత్రికుల యుపయోగార్థము దానిమట్టును మంటపము గలదు. ఇందు పూర్వము చర్మచక్ర డనురాజు స్నానముచేయగా నతనిని బాధించుకుష్టకోగము పోయి శరీరము సువర్ణచ్ఛాయ నొందుటచే నీకొళమునకు 'సువర్ణకోనేర'ను పేరు గలిగెననియు, ఈ దేవాలయమారాజుచే వృద్ధిగావించబడె ననియు చెప్పెదను.

సుబ్రహ్మణ్య దేవాలయము :- పెద్ద నెమిలివిగ్రహము (మయూరవాహనము) చెక్కబడియున్నది. ఈ దేవాలయపు హాలులో నున్న స్తంభములపై భక్తులయొక్కయు, సంగీతవిద్వాంసులయొక్కయు విగ్రహములు రకరకములుగా చెక్కబడియున్నవి. దానికి కుడిపైపున వార్వతీదేవాలయము గలదు. ఈ దేవాలయముమందర గంధపు మొద్దుతో చేయబడి బంగారులేకుతో తొడుపువేయబడినధ్వజస్తంభము గలదు. దేవాలయపుహాలులోని స్తంభములపై నను, దూలములపై నను భక్తుల యొక్కయు, ఋషులయొక్కయు, దేవతలయొక్కయు జీవిత గాథలు చెక్కబడియున్నవి.

వినాయక దేవాలయము :- ఇది 2వ ప్రాకారములో నైర్యళిమూలగ నున్నది. ఈ దేవునికి 'మూడుమానికల బియ్యము తినుగణేశ్వరుడ'ని పేరుకలదు. ఇంతపెద్దవిఘ్నేశ్వరుడు హిందూదేశములో మరెవ్వరు లేడందురు. ఇచ్చటి

స్తంభములపై ద్వారపాలకుల చెక్కుటలో నెలయుశిల్పనై పుణ్యము చూడదగినది. ఇచ్చటికి కొంచెముదూరములో దక్షిణముఖముగా నుండునట్టిది దక్షిణామూర్తిదేవాలయము. దక్షిణద్వారముకడ మరి యొకనంది కలదు. రెండవప్రాకారమును వదిలి 3వ ప్రాకారములోనికి రావలెను.

3వ ప్రాకారము:- ఇందు ద్రావిడశిల్పమున నొప్పెడలశ్శిల్పదేవాలయము, వాహనమంటపము, వంటశాలలు, స్తోమగదులు, మూలస్థానము (అనగా శివుని రాతివిగ్రహము గలస్థానము) యాతికి లుండుమంటపములు కలవు.

4వ, 5వ ప్రాకారములు:- ఈప్రాకారములలో నటరాజస్వామి, పెరుమాళ్కోయిల్ కలవు. ఇవి 9వ శతాబ్దముననే యున్నట్లు గలదు. ఈ దేవాలయగర్భాలయముపై నున్న విమానము, కలశములు, బంగారు రేకుతో కప్పబడినవి. ముఖ్యముగ చూడదగినవి. ఇందు 'నాట్యసభ' అత్యద్భుత శిల్ప వైపుణ్యమును ప్రదర్శించును. దీనినిగూర్చి హైందవ కళారసికులలో నగ్గిగణ్యుడని చెప్పదగుపాశ్చాత్యుడు ఫెర్గూసన్ దొర యిట్లు వ్రాసియున్నాడు.

Mr. Ferguson writes thus of this Sabha -

"The oldest thing now existing here is a little shrine in the inmost enclosure, Porch of 56 pillars about 8 feet height and most delicately carved resting on a stylobate ornamented with dancing figures, more graceful and eligently executed than any other of their class, so far I know, in South

India. At the sides are the wheels and horses, the whole being intended to represent a chariot."

ఫెర్నానెస్ గారు ఈసభనుగూర్చి ఈవిధముగ తెలియ జేయుచున్నారు.

“ఆవరణములచే పరివృతమయిన ఈచిన్నారిముఖమంటపము అత్యంతప్రాచీన మయినది. ఈముఖమంటపమున నేబది ఆరుస్తంభములు కలవు. ఎనిమిదిఅడుగుల ఎత్తుగల ఈస్తంభములు కడుసొంపుగ చెక్కబడి, శిల్పకళాలాలిత్యమును వెల్లడివిరియుచు, అనేకనృత్యభంగిమల ప్రకటించు అత్యంతసుందర మయిన స్త్రీవిగ్రహములచే మోయబడుచున్నందున, అతిగంభీరమయిన ఈమంటపము దక్షిణభారతమున ప్రముఖస్థాన మాక్రమించుచున్నది. ప్రక్కభాగములందు చక్రములు అశ్వములు చెక్కబడినందున మంటపమంతయు ఒకరమణీయ రథాకారమును బోలియున్నది.”

మొత్తము పంచసభలు గలవు. చిత్తభ, కనకసభ, రాజసభ, నర్తనసభ, దేవసభ. అడిగి తెలిసికొని వానిని చూడనగును. కనకసభ—ఇది ద్రావిడశిల్పమునకు మేటియై ప్రకాశించుచున్నది. ఇచ్చటనే శివ, కేశవులకు భేదము లేదన్నట్లుగా నొకదానిప్రక్క నొకటి అమర్చబడియున్నవి.

చిదంబరసటరాజస్వామి పండరిపురపాండురంగనివలె అనేకభక్తవరులను, కవీశ్వరులను, కాపాడి స్వీయసాన్నిధ్యమున కనాదినుండి చేర్చుకొనుచుండిరి. వారిచరిత్ర వ్రాసిన గ్రంథము పెద్దదగును. ‘తిరువాచక’ మనుద్రవిడగ్రంథమును

వ్రాసినమణికవచుడు శ్రీనటరాజస్వామి అనుగ్రహముచే బౌద్ధ మతదూత సీక్తేతమున నోడించెను. 'అరుణమోలిదేవర' అను పంచమభక్తుడు 'పెరియపురాణ' మను ఉత్తమగ్రంథమును రచించిన దీస్వామికరుణచేతనే. 'తిరువరుత్పాయన్' ను, కోయిల్ పురాణమును, చిదంబరదేవాలయచరిత్రను వ్రాసిన ఉపపతి శివాచారియు చిదంబరవాసియే. అనపాయచోలుడను రాజు వైరాగ్యముతో తనజీవిత శేషమును చిదంబరదేవాలయమున గడపెను. ఆయనగౌరవార్థము చిదంబర 'కొళము'న కుత్తిరపువైపున 'జ్ఞానవాసి' యను చిన్నదేవాలయమును నిర్మించిరి. దీనిని నేటికిని చూడనగును. ఇట్లెందరో రాజులు, భక్తులు, యోగులు, పండితులు ఈస్వామిఅనుగ్రహమునకు పాతుగై నిద్రిపొందినట్లు చరిత్రలు గలవు.

ఈ దేవాలయము రెండునదులమధ్య గలమైదానములో నిర్మించబడినది. ఇది అద్భుతమైనకళాసృష్టి చుట్టుపట్ల 40 మైళ్ళలో నిర్మాణాని కుపయోగపడునల్లరాయి లేకపోయినను ప్రాకారపు గోడలపై పొర నల్లరాయి; లోపలిప్రాకారపు నేల యంతయు రాయి; ద్వారములన్నియు రాతిమయమే. నెయ్యిస్తంభములమంటపము మొదలైనవాని కుపయోగించిన రాయి యెచ్చటనుండి కేబడినదో యూహింపరాదు. లోపలి ఆలయము 10, 11 శతాబ్దములలో నిర్మించబడినది తూర్పు గోపురము మాత్రము సుందరపాండ్యనిచే క్రీ. నె. 1250 లో నిర్మించబడినది. పార్వతీదేవాలయము 14, 15 శతాబ్దము

లకు చెందినదై యుండవచ్చును. ఉత్తరపుగాలిగోపురము క్రీ. వె 1520 లో శ్రీకృష్ణదేవరాయలచే నిర్మించబడినది.

శిల్పైఅమ్మన్ దేవస్థానము :- ఇది యీ దేవాలయమున కీశాస్వముగ $\frac{1}{2}$ మై. దూరములో నున్నది. నటరాజస్వామి వారి అమ్మవారిదేవస్థానము తప్పక దర్శింపదగినది.

అర్చనలు :- అష్టోత్తరము రూ. 1-4-0, సహస్ర నామము రూ 3-8-0, అభిషేకము రూ. 5-4-0, చిదంబర రహస్యము రూ. 1-4-0.

అన్నామలై విశ్వవిద్యాలయము :- ఇది చిదంబరము లై త్వే ట్టేషనుకు 5 ఫర్లాంగులదూరములో నున్నది. ఇది శ్రీరాజా అన్నామలై చెట్టియాగారి ద్రవ్యసహాయముతో నెలకొల్పబడినది. ఇచట చక్కవినగరము నిర్మింపబడినది. అందమైన తామరొడ్లు, విద్యుద్దీపములు, అనేక నవీనభవన ములతో విరాజిల్లుచున్నది. ఇందు ముఖ్యముగ చూడదగినవి. యూనివర్సిటీలై బ్రహ్మలు, శ్రీనివాస్ లెక్చర్ హాలు, (ఇది అంతయు విశాలముగ చలువరాతితో కట్టబడినది. దీని కెదురుగ నుండు విశాలమైన భవనములలో క్లాసులయేర్పాటు, దీనికి కుడిప్రక్క విద్యాస్థులభోజనశాల, దానికి వెనుకవైపు అధ్యాపకులగృహములు, దీని కీ శాస్వముగ నొకచిన్న గ్రామము, అందొక అందమైనశిల్పముతో చెక్కబడినదేవాలయము, పోష్టాఫీసును గలిగి నవీననగరములలో నొకటివలె గాన్పించును.

తిరుచ్చిత్రకూటము

ఇది 26వ దివ్యదేశము. శ్రీగోవిందరాజపెరుమాళ్లు, పుండరీకవల్లితాయారు, సాత్వికవిమానము, భోగశయనము, దేవతలు కొలువుంచబడిన క్షేత్రము. కుల, తిరుమంగయాళ్వార్లు మంగళాశాసనము.

ఇది చిదంబరదేవాలయములో శివాలయములో నున్నది.

ఇచ్చటనుండి 24 మై. దూరములో అష్టస్వయంవ్యక్తములలో చేరిన శ్రీముష్ణమున్నది. సాలగ్రామశిల యందురు. స్వామి వరాహరూపి. పురుషాకారముగ సేవ. 16 మై. దూరములో కాట్టుమన్నారు కోవిలయు నున్నవి బస్సులు గలవు.

పి యా త్రి

ఇది చిదంబరమునుండి 11 మై. 0-6-0 చార్జీ. భోజన వసతులు గలవు. దీనినే బ్రహ్మపుర మందురు. ఇది కలియుగమున గొప్పవ్యక్తులైన 'తిరుజ్ఞాన సంబంధర్' వారిజన్మస్థానము. వీరినే ఆదిశంకరులు తమసౌందర్యలహరిలో 'ద్రవిడశిశువు' అని కీర్తించిరి. ఇచ్చటి శివాలయ, విష్ణ్వాలయములు చూడదగినవి. సత్రములు, భోజనశాలలు, బండ్లు మొదలగు అన్ని సౌకర్యములు గలవు. పెద్దపట్టణము.

 ఇచ్చటనుండి తిరువాంగూర్ 11 దివ్యదేశములను దర్శింపదగును.

తిరువాంగూర్

ఇది 27వ దివ్యదేశము. పియాశిక్తేషనునుండి 7 మై. బస్సు గలదు. బండ్లును గలవు. బండికి 1-8-0 తీసికొందురు.

ఇచ్చటనే రిదివ్య దేశములు గలవు. ముందుగ చెప్పినచో దేవా
లయములో ప్రానాదము లభించును. నందవిశక్కు పెరుమాళ్లు,
నరనారాయణులు, పుండరీకవల్లినాయ్ చ్చియార్, ప్రాణ
విమానము. ఇంద్రపుష్కరిణి, కూర్చున్న స్వామి. ఇచ్చట
సత్రము గలదు. పదార్థములు నొరకవు. ఇచ్చట మాఘ
శుక్లవిదియనాడు 12 గరుడసేవలు మహానైభవముగ జరుగును.

తిరువైకుంఠవిజృగరం

ఇది 28వ దివ్య దేశము. ఇది తిరునాంగూరుకు $\frac{1}{2}$ మై.
దూరములో నున్నది. వైకుంఠనాథులు, తామరక్రణ్ణుడైయపి
రాన్, వైకుంఠవల్లినాంచియార్, ఆనందవర్ధకవిమానము,
లక్ష్మీపుష్కరిణి, విరజా, కూర్చున్న స్వామి, తిరుమంగ
యాళ్వారు మంగళాశాసనము.

వవ్ పురుషోత్తమమ్

ఇది 29వ దివ్య దేశము. తిరునాంగూరులో నున్న రిదివ్య
దేశములలో నొకటి. పురుషోత్తమపెరుమాళ్, అమృతవల్లి
నాయ్ చ్చియార్, పంచగ్రహవిమానము, తిరుప్పాక్కడల్
తీర్థము, నిలుచున్న స్వామి.

శెంబోయ్ కోయిల్

ఇది 30వ దివ్య దేశము. ఇదియు తిరునాంగూరులోనే
యున్నది. పేరుకుళాశప్పెరుమాళ్, అల్లిమామలర్ నాయ్
చ్చియార్, నిత్యవిమానం. కనకతీర్థం, నిలుచున్న స్వామి,
తిరుమంగయాళ్వారు మంగళాశాసనము.

తిరు తైత్తియలబలం

ఇది 31వ దివ్య దేశము. ఇదియు తిరునాంగూరులో నున్నది. శంగణ్ మాల్, శెంగమలవల్లి నాంచియార్, వేద విమానం, సూర్యపుష్కరిణి, భుజంగశయనం, తిరుమంగ యాళ్వారు మంగళాశాసనము.

అరిమేయవిజ్ఞగరం

ఇది 32వ దివ్య దేశము. ఇది తిరునాంగూరు మణిమాణ కోయిలకు 200 గజములదూరములో గలదు. కుడమాడ క్షాత్త పెరుమాళ్, అమృతఘటవల్లి నాయ్చ్చియార్, ఉచ్చ శృంగవిమానము, కోటితీర్థం, కూర్చున్న స్వామి.

కి తై చ్చా లై

ఇది 33వ దివ్య దేశము. ఇటకు తిరునాంగూరు చేనిగట్ల మీదుగా 1 మై. దూరము పోవలెను. దైవనాయప్పెరుమాళ్, కడళమహాళ్ నాయ్చ్చియార్, శోభనవిమానం, శోభనపుష్కరిణి, నిలుచున్న స్వామి.

తిరువెళ్ళిక్కుళం

ఇది 34వ దివ్య దేశము. ఇది తిరునాంగూరునుండి 1½ మై. దూరములో నుండును. కణ్ణన్, నారాయణులు, పూవార్ తిరుమకళనాయ్చ్చియార్, తత్త్వవిమానము, వెళ్ళక్కుళతీర్థం, నిలుచున్న స్వామి, తిరుమంగయాళ్వార్ల ధర్మపత్ని యీ క్షేత్రమునందు గల 'వెళ్ళక్కుళ' కోనేటియందు జన్మించినదని చెప్పుదురు.

తిరువాలి, తిరునగరి

ఇది 34వ దివ్యదేశమునుండి 3 మై. ఇవి రెండును కలసి 35వ దివ్యదేశము. రామానుజకూట మున్నది. సన్నిధిలో ప్రసాదము లభించును.

వయలాలిమణవాళన్ స్వామి, అమృతఘటవల్లినాయ్ చ్చియార్, శ్రీమదష్టాక్షరవిమానము, అలాతనీపుష్కరిణి, కూర్చున్న స్వామి, తిరువాలినుండి తిరునగరికి 2 మై. దూరము.

కురళూర్ లేక మంగైమఠము

ఇది తిరునగరినుండి 12 మై. తిరుమంగయాళ్వారుల జన్మస్థానము.

కావళంబాడి

ఇది 36వ దివ్యదేశము. ఇది మంగైమఠమునుండి 2 శల్లాంగు లుండును. గోపాలకృష్ణుడు (స్వామి) మడవరల్ మంగై నాయ్ చ్చియార్, వేదామోదవిమానం, నిలుచున్న స్వామి.

తిరుమాణికూడం

37వ దివ్యదేశము. ఇది 36వ దివ్యదేశమునకు దక్షిణముగా 3 మై. దూరము. మాణిక్పాడనాయకులు, తిరుమామగళ్ నాంచారు, కనకవిమానము, చంద్రపుష్కరిణి, నాంగూరుకు 1 మై. దూరము.

తిరుప్పార్తపల్లి

ఇది 30వ దివ్య దేశము. ఇది తిరునాంగూరుకు దక్షిణముగా 2 మై. దూరమున నున్నది. కేశవపెరుమాళ్, తామరైనాయకి, నారాయణవిమానము, శంఖసరస్సు.

శ్రీరామవిజ్ఞానగర్మ

ఇది 31వ దివ్య దేశము. ఇది పియాళిస్టేషనుకు $\frac{1}{2}$ మై. దూరము. అన్ని వసతులు గలవు. తాడాశన్ స్వామి, త్రివిక్రమమూర్తి. మట్టవిళుంకుశలినాయ్ చ్చియార్, చక్రతీర్థం, నిలుచున్న స్వామి.

తలైచ్చంగాడు

ఇది 40వ దివ్య దేశము. ఇది పియాళిస్టేషనునుండి ఆగ్నేయముగా 16 మై. దూరము. చక్కనిరోడ్డు గలదు. లేక ఆళ్వారుస్టేషనుకు 2 మై. నాణ్ మదియప్పెరుమాళ్, వేణ్ శుడర్ పెరుమాళ్, తలచ్చంగై నాయ్ చ్చియార్, శెంగమలవల్లితాయార్, చంద్రవిమానము, చంద్రపుష్కరిణి, నిలుచున్న స్వామి.

మాయవరం

కావేరీతీరము. ఇది పియాళిస్టేషనునుండి 12 మై. 0-7-0 రైలు చార్జీ. ఇది తంజావూరుజిల్లాలో మాయవరం తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము. 28,617 జనసంఖ్య గలపట్టణము. మాయవరం - టాంకోబార్ లైనులో నున్న కాన్ స్టేషనులో దిగిన శివాలయము సమీపము. స్టేషనులోనికే దేవా

లయగోపురములు కనిపించును. ఈ దేవాలయములోని ప్రాకార శిల్పము చిదంబర దేవాలయపు 4వ ప్రాకారములోని శిల్పమును పోలియుండును. శిల్పము ముఖ్యముగ చూడదగినది. దాదాపు 1½ మై. దూరములో విస్తారముగ గలదు.

కొర్నాడు

ఇది జంక్షన్ స్టేషనుకు 1 మై. దూర ముండును. ఇచ్చట పట్టుచీరలనేత యెక్కువ. ఈచీరలు గట్టిగ నుండుట ప్రసిద్ధి. కొర్నాడుచీరె లందును. ఇచ్చట అట్టోబరు నెలలో జరుగుఉత్సవమునకు దాదాపు 80 వేలయాత్రికులు వచ్చెదరు.

తిరువళందూర్

ఇది 41వ దివ్య దేశము. మాయవరం స్టేషను కు త్తరముగా 3½ మై. దూరములో నున్నది. అన్ని వసతులు గలవు. సుగంధవననాథుడు, చంద్రేశాపవిమోచనాచ్చియార్, వేదచక్రవిమానము.

తేరళందూర్

ఇది 42వ దివ్య దేశము. మాయవరమునుండి 6 మై. దూరములో నున్న కుత్తాళం స్టేషనులో దిగిన (చార్జీ 0-4-0) ఆగ్నేయముగా 3½ మైళ్ళదూర ముండును. సత్రములు బండ్లు గలవు. తేత్రమున స్వామిప్రసాదము లభ్యమగును. కుత్తాళము స్టేషనులో భోజనశాలలు, బండ్లు, సత్రములు గలవు.

ఆమరవియప్పన్. శైంగమలవల్లితాయార్, గరుడ విమానము, దర్శపుష్కరిణి, నిలుచున్న స్వామి, త్రివిడకవు

లలో గొప్పవా డయినకంబకవిఃస్మృతాన మిదియే. ఈయూరికి కంబర్ మేడని పేరు గలదు. పూర్వ ముపరిచరవసువుయొక్క ఆకాశవిమానము ఋషులశాపముచే నీదేవాలయముయొక్క గుంటలో పడి అణిగిపోయినందున నీయూరికి తేరళుదూరని పేరు గలిగెను.

తిరువడమారుదూర్

ఇది కుత్తాశమునుండి 9 మై. అ. 0-5-0 రైలు చార్జీ. ఈ స్టేషనుసమీపములో గొప్పశివాలయము కలదు. ఇచ్చట నొక యతీశ్వరునిచే స్థాపింపబడినయొకమఠము గలదు. ఈ యతీశ్వరునికి దేశ మంతటను శిష్యవర్గము గలదు. ఈ మఠమునకు గొప్పస్థితి గలదు.

సారక్షేత్రము

ఇది 43వ దివ్య దేశము. ఇది కుత్తాశముస్టేషనునుండి 11 మై. దూరములో నున్న 'తిరునాగేశ్వరం' అనుస్టేషనులో దిగవలెను. చార్జీ 0-6-0. ఇది స్టేషనునుండి 4 మై. బండ్లు గలవు. స్వామిప్రసాదము లభ్యమగును సారనాథపెరుమాళ్లు, సారనాథకితాయారు అమ్మవారు. తిరుమంగైయాళ్వారుల మంగళాశాసనము

తిరువెళ్ళియంగుడి

ఇది 44వ దివ్య దేశము ఇది తిరువడమారుదూరుస్టేషను కుత్తరముగా 5 మై. దూరము. కొలవల్లిరాములు, మరకత వల్లితాయారు, బ్రహ్మతీర్థము, తిరుమంగైయాళ్వారులమంగళా

శాసనము ఈ స్వామిని సేవించిన 106 పెరుమాళ్ళను సేవించి నంతటిఫలము కలుగును. కావుననే యిచ్చట గరుడాళ్వారు శంఖచక్రములతో సేవ సాయించెదరు.

కుంభకోణము

తిరునాగేశ్వరమునుండి 3 మైళ్ళు 0-2-0 చార్జీ. ఇది అరసలాక్ కావేరీనదులమధ్య నున్నది 92 వేలజనాభా గల మ్యునిసిపల్ పట్టణము. తంజావూరుజిల్లాలో కుంభకోణము తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము. దేవాలయములు, స్టేషనునుండి ఒక మైలుదూర ముండును. ఇది 3 మై. పొడవు, 1½ మై. వెడల్పు గలిగియున్నది 7వ శతాబ్దమున దీనిని చోళరాజులు ముఖ్యపట్టణముగ పరిగణించిరి. దీనినే ఆంగ్లేయులు 'Oxford of Southern India' అని అందురు. ఇందు దాదాపు 40 దేవాలయములు గలవు. అన్నియు ముఖ్యములే. అం దతి ముఖ్యమైనవి 12 శివాలయములు, 4 విష్ణ్వాలయాలు, బ్రహ్మ దేవాలయము. 'మహామాఘం' అనుకొళను యావద్భారత దేశమున ప్రసిద్ధిచెందినది. కుంభకోణమునకు 5 మై. దూర ములో ప్రసిద్ధిచెందిన దేవాలయము లనేకములు గలవు.

వసతులు:- పట్టణమునిండ అనేకసత్రములు గలవు. రైల్వేస్టేషను నానుకొని పెద్దసత్రము గలదు. అనేకభోజన శాలలు గలవు. స్టేషనుకు తరముగా 1 మై. దూరములో రహ దారిబంగళా గలదు. కొన్ని సత్రములలో బ్రాహ్మణులకు భోజనము, బైరాగులకు సదావర్తి యిచ్చెదరు. బ్రాహ్మణులకు శ్రీశంకరాచార్యులవారినుతము (కామకోటిపీఠము) నందును,

సారంగపాణిదేవాలయమునందును, చక్రపాణిదేవాలయము నందును, భోజనము పెట్టెదరు. స్టేషనుకడ బండ్లు, టాక్సీలు, దొరకును. స్టేషనుకు సమీపములో సత్రిము లనేకము గలవు.

ఉత్సవములు:- సారంగపాణి, కుంభేశ్వరస్వామి, చక్ర పాణి, రామస్వామిదేవాలయములలో సామాన్యముగ ఫిబ్ర వరి, మార్చి, ఏప్రిల్ నెలలలో బ్రహ్మాత్సవములు జరుగును. ప్రతి 12 సం॥ లకు 'మహామాఘి' ఉత్సవము జరుగును. అందు స్నానముచేయుటకు భారతదేశమునలుమూలలనుండి దాదాపు 10 లక్షల యాత్రికులు వచ్చెదరు. 1956 లో ఫిబ్ర వరిలో ఈ మహామాఘ జరిగినది. ప్రతినెల యుత్సవములు జరుగుచుండును. మాఘ, సప్తస్థానోత్సవములు ముఖ్యమైనవి. మాఘోత్సవమునకు దాదాపు 1 లక్షయాత్రికులు వత్తురు.

సారంగపాణిదేవాలయము :- ఇది 45వ దివ్యదేశము. సారంగపాణిపెరుమాళ్, 'ఆ రా వ ము త న్' కోమలవల్లి తాయార్లు, వేదవిమానము, హోమపుష్కరిణి ఉద్యోగశయ నము (ప్రక్కనుంచి లేచుచున్నస్వామి) ఆళ్వారులమంగళా శాసనము. ఇది కుంభకోణపట్టణమున మధ్యభాగమున గలదు. దీనిని నాయకస్రభువులు నిర్మించిరి. ఈ దేవాలయసింహ ద్వారముపై నున్నగాలిగోపురము 12 అంతస్తులు కలిగి దాదాపు 160 అడుగుల ఎత్తున నున్నది. శిల్పనైపుణ్యముతో అనేకవిగ్రహములు గోపురమంతట చెక్కబడియున్నవి. ఇతర ద్వారములపై చిన్నగోపురము లైదు గలవు. రెండు గొప్ప రథములు గలవు. అందొకటి ఈ జిల్లాలోకెల్ల గొప్పది. వసంత

మంటపము చూడదగినది. వాహనములు వెండితో చాలనిపుణతతో చేయబడినవి.

కుంభేశ్వరస్వామి ఆలయము :- ఇది శివాలయము. కుంభేశ్వరస్వామి, అమ్మవాడు మంగళాంబిక. ఇట అష్టవిధ లక్ష్మీరూపములు గలవు. (ఆది, వీర, విజయ, గజ, భాస్వ, ధన, సంతాన, సౌభాగ్యలక్ష్మీరూపములు.) దేవాలయము లోనికి వెళ్లుటకు ముందు 330 అడుగుల పొడవు 15 అడుగుల వెడల్పును గల యొకహాలునుండి పోవలెను ఈ హాలులో రెండు పైపుల పెక్కుదుకాణములు గలవు. ఈ దేవాలయగోపురము 10 అంతస్తులుగలిగి 127 అడుగుల యెత్తున కట్టిబడినది. కుంభేశ్వరుని 'పానువట్టము' చతుర్భుజాకారముగ నుండును. అమృతకలశము (ఘటము) యొక్క పగిలినభాగముల నొక పేటికయందుంచినట్లు మనగ్రంథములవలన తెలియుచున్నది. లింగోపరిభాగము కుండమూతిని బోలియుండును. ఈరూపము మరెచ్చటను గానరాదు. ఈ లింగమును తాకిన నునుపుగ నుండును ఈ లింగమునకు అభిషేకాదులు నేటికిని జరుగవు; గాని పునుగు నక్షైరా సుగంధపదార్థలేపనము జరుగును. పానువట్టమునకే పలువిధములైన అభిషేకాదులు గావింతురు. అనేక వాహనములు గలవు. దేవాలయముముందు 5 రథములు గలవు. అర్చనకు 0-2-0 చెల్లించవలెను. ప్రత్యేక భోగము 1-0-0 నుండి శక్తికొలది చేయించవచ్చును ఆభరణములతో అలంకారసేవకు 1-0-0 చెల్లించవలెను. దేవాలయ

చరిత్రను తెలుపుచున్న కము అరవలిపిలో దేవస్థాన ఆఫీసులో
0-2-0 కు లభించును.

రామస్వామి దేవాలయము :- ఇది కూడ పై దేవాలయ
మునకు సమీపమున నున్నది. ఇందు శ్రీకొండ రామస్వామి,
సీతా, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులు, హనుమంతుడు నిలు
చుండి సేవ యిచ్చుచున్నారు. వెండికిరీటములతో చూచుట
కానందము గలిగించుచు. భక్తుల హృదయముల నాకర్షించు
చుండును. 'రఘువాధ' అను తంజావూరు ప్రభువు దరసురాము
నొద్ద 16వ శతాబ్దమున చెరువును త్రవ్వించుచుండ అందు
పైమూలవిరాటు దొరకినట్లు చెప్పుదును. మంటపములలో
చెక్కబడిన స్తంభముపై రాజు యొక్క విగ్రహము కూడ
చెక్కబడినది కుంభకోణ దేవాలయములో శిల్పనైభవము
లేనిలోని నీ దేవాలయమంటపములు పూర్తిగ తీర్చినవి.
స్తంభములపై దశావతారములు రామాయణగాథలు చెక్కబడి
యున్నవి ప్రతి స్తంభము ఒకే శిలనుండి చెక్కబడినది. గర్భా
లయముచుట్టు కొంతఖాళీస్థలము వదలి ఆవల నొకప్రత్యేక
మంటపముచుట్టును నిర్మింపబడియున్నది. ఈమంటపముగోడల
మీద రామాయణమంతయు కడుచిత్రముగ చిత్రింపబడినది.

చక్రపాణి దేవాలయము :- చక్రపాణిస్వామి, విజయ
వల్లితాయారు. స్వామివారిచేతిలో నుండు సుదర్శనము చూడ
దగినది. మాఘమాసములో బ్రహ్మోత్సవము జరుగును.

నాగేశ్వరస్వామి దేవాలయము :- ఇదియు పెద్దదేవా
లయము. ఇందు నటరాజమంటపము చూడదగినది. ఈమంట

పమునకు రెండువైపుల పెద్దరాతిచక్రములు చక్కని పనితనముతో చెక్కబడి యీ మంటపమునకు తగిలించబడి, ముందర చక్రని శిల్పనైపుణ్యముతో చెక్కబడినగుట్టము లీరథమును (మంటపమును) లాగుచున్న ట్లమర్చబడియున్నది ఇందు లింగము చాలచిన్నదిగ నుండును. సంనత్సరములో 3 సార్లు సూర్యకిరణములు నేరుగ మూలవసులున్న గర్భాలయముపై బడుచట్లు గోపురమున గవాక్షములు అమర్చబడినవి. అనగా సూర్యుడు ఆరాధించున నెడిభావము స్ఫురించును.

కామకోటిక్షీరము : ఈమఠము కావేరీతీరమున నున్నది. అద్వైతమతాచార్యులగు శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారి మత సంప్రదాయమును భారతదేశములో నలుమూలల ప్రచారార్థము స్థాపించిన మఠములలో కామకోటిక్షీర మొకటి.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ కామకోటిక్షీరాధిపతులు

ఇది కంచిలో స్థాపింపబడినను 1743 లో తంజావూరు మహారాజావారి ప్రత్యేక విజ్ఞాపనము ననుసరించి కుంభకోణమునకు మార్చబడినది.

ఇచ్చటి గ్రంథాలయమున అమూల్యమైన సంస్కృతగ్రంథములు గలవు. ఇటీవల సిద్ధినొందిన 'మహానవర దేశి' అను స్వామి గౌరవార్థము నిర్మించినమఠమును దర్శనీయము. ఆయన ఆజన్మమకానిగా నుండెనట.

మహామాఘము లేక మాఘకౌశం:- ఇది దక్షిణదేశములో గలకోనేళ్లలోనికెల్ల మహాపవిత్రమైనది. దీనివిస్తీర్ణము 20 చుక్కరములు. నాల్గునైపుల చక్రనిమెట్లు గలిగి పై మెట్టుమీద చుట్టును 16 మంటపములను కలిగియున్నది.

ప్రతి సం॥రము మాఘమాసములో నిందు స్నానము ప్రధానము. 12 సం॥ కొకపర్యాయము మహామాఘ యుత్సవము జరుగును. గతమహామాఘఉత్సవము 1956 ఫిబ్రవరి 26 తేదీన జరిగెను. మహామాఘయనగా ఉత్తరదేశమున కుంభమేళామాదిరిగను, 12 సం॥ల కొకసారి మహానదులలో పుష్కరములయందు నదులపొడవున స్నానముచేయురీతిగ నీమాఘకుళోత్సవము (కుంభకోణములో) బృహస్పతి, సింహరాశిలో చేరినప్పు డీమహామాఘస్నానము ప్రసిద్ధి. గత స్నానమునకు దాదాపు 10 లక్షలయాత్రికులు భారతదేశము నలుమూలలనుండి వచ్చియుండిరి.

ఈస్నానదినములలో నిట కనేకులు రాజులుకూడ వచ్చి నట్లు శాసనములు గలవు. 'నగలపుర'మం మన్న శాసనమును బట్టి చూడ శ్రీకృష్ణదేవరాయలుకూడ ఆపవిత్రమైనదినమున స్నానముకావించినట్లు గలదు. కృష్ణదేవరాయలతరువాత రాజ్యమునకు వచ్చిన అచ్యుతదేవరాయలు తులాభారము

తూగినట్లును. ఆధనమును బ్రాహ్మణులకు, గొప్పగొప్పపండితులకు వచ్చినట్లును, ఈకొనేటిగట్టుననున్న 16 స్తంభములమంటపముపైకప్పునందు చెక్తబడియున్నది.

కుంభకొణమున బ్రహ్మదేవాలయము కలదు. అడిగితెలిసికొని దర్శింపవలెను ఇట్టిబ్రహ్మదేవాలయములు కొద్ది ప్రదేశములలోమాత్రమే గలవు.

తయారగువస్తువులు:- ఈపట్టణము పట్టు, లేసు, వస్త్రములకు, సీమసున్నముకొపులకు, రాగి, యిత్తడి, కంచు సామానులచేతకు ప్రసిద్ధి. ఇచ్చట వరి, కొబ్బరికాయలు, తమలపాకులు, అరటిపండ్లు, ముఖ్యమైనపంటలు.

దరసురామ్

ఇది కుంభకొణమునకు 2 మై. దూరమున గలదు. స్వామిపేరు విరావతేశ్వరుడు. ఈస్వామి రాక్షసుని శాపముచే శరీరతాపముతో బాధపడుచున్నయముని బాధనివారించెనట. ఏకొలనులో స్నానమాచరించుటచేత యమునిశరీరకంపము పోయెనో ఆకొలనుకు 'యమతీర్థ'మని నేటికిని పేరు గలదు. ఈకొలనుకు కావేరినుండి శుద్ధజలము వచ్చును. ఇది 228 అడుగుల నెడల్పు గల్గి యాత్రికుల నాకర్షించును. ఇచ్చటిశిల్పములు దర్శనీయములు.

తిరు ఆదనూరు

ఇది 46వ దివ్యదేశము. స్వామిమలైట్టేషనునుండి 1 మై. కాలిదారి, బండ్రదారి 4 మై. ఉండును. చిన్న

గ్రామము. సత్రము లేదు. వస్తువులు దొరకవు. దీనినే వడహాలసన్నిధి యందురు. ఆండశేళ్లు మెయ్యన్, శ్రీ రంగ నాయకితాయార్ (అమ్మవారు), ప్రణవవిమానము, సూర్య పుష్కరిణి, శేషశాయి.

తిరుప్పంబూదంగుడి

ఇది 47 వ దివ్యదేశము. ఇచ్చట నేవసతియు లేదు. ఇది పైట్టేషనుకు 2 మై. దూరములో నున్నది. వల్విలిరా ములు. పొత్తామరై నాంచియార్, శోభనవిమానము. గృధ్ర తీర్థము. జటాయువునకు శ్రీరాముడు మోక్ష మిచ్చినస్థలము. ఇది అహోబిలమరముక్తింద నున్నది.

ఉప్పలియప్పన్సన్నిధి

ఇది 48వ దివ్యదేశము. ఇది కుంభకోణముట్టేషనుకు తూర్పుగా 3 మై. దూరము. సత్రమున్నది భోజనశాలలు లేవు. ఇది తంజావూరుజిల్లాలో 'తిరుపతి'నలె వెలయుచున్నది. ఇచ్చటికి ప్రతినిత్యము వందలకొలది యాత్రికులు వచ్చుచుందురు. ఇచ్చటను మొక్కుబడులు చెల్లించుట, వెండుకలు తీయించుట జరుగును.

ఈ దేవాలయములోనికి తినుటకు ఉప్పు నెవరు తీసికొని వెళ్లరు. స్థలచరిత్ర ననుసరించి స్వామికిని నేటికిని ఉప్పు లేని ఆహారమునే నివేదించెదరు. ఉప్పు మొక్కులు తీర్చు నాచారము గలదు.

నాచ్చియారుకొవెల (సుగంధగిరి)

ఇది 49వ దివ్యదేశము. ఇది కుంభకోణమునకు 6 మై. దూరము. అన్ని వసతులు గలవు. నంబి, నంబిక్కై నాంచి యా5, శ్రీనివాసవిమానము, మణిముక్తానది, నిలుచున్న స్వామి. స్వామికి కిరీటము లేకుండుటకును నదికి అట్టిపేరు గల్గుటకును చిత్రగాధ గలదు.

ఈ క్షేత్రమునందు రాతిగరుడవాహన మున్నది. ఇట్టి వాహనము మరెచ్చటను లేదు. ఈ రాతివాహనముమీదనే ముక్తోటియేకాదశిదినమున బ్రహ్మాత్సవము కాలమున వి2 మంది బ్రాహ్మణు లీవాహనమును తెచ్చి ఉత్సవముచేరువుదురు. వాసుదేవ, సంకర్షణ, అనిరుద్ధ ప్రద్యుమ్నవ్యాహ చతుష్టయముతో సేవయ్యెసంగుచున్నారు.

నాథన్కోయిల్

ఇది 50వ దివ్యదేశము. ఇది 49వ దివ్యదేశమునకు 3 మై దూరములో నున్నది. భోజనవసతులు లేవు. విణ్ణగర ప్పెరుమాళ్, జగన్నాథులు, నాథనాథపెరుమాళ్లు, చంపకవల్లి తాయారు, మందారవిమానము, నందితీర్థము.

కపిస్థలము

ఇది 51వ దివ్యదేశము. ఇది పాపనాశనముస్తేషనుకు 2మై. దూరములో నున్నది. దారిలో రెండు, మూడునదులు దాటవలెను. క్షేత్రమున ప్రసాదము లభ్యమగును. వర్షా కాలమున నీనదులను పడవలమీద దాట నగును.

గజేంద్రవరదులు. రమామణినాంచారు, పొత్తామ్మరై
యాళ్ నాంచార్, గఘనాకృతివిమానము గజేంద్రపుష్కరిణి,
కపిలతీర్థము.

కూడలూరు

ఇది 52వ దివ్య దేశము. అయ్యంపేటస్టేషనుకు ఆరుఫర్లాం
గులదూరము. ప్రసాదము లభ్యమగును వైయంకాత్తపేరు
మాళ్ళు, పద్మాసనవల్లినాంచియార్, శుద్ధసత్వవిమానము,
చక్రతీర్థము వసతులు తక్కువ.

తంజావూరు

ఇది కుంభకోణమునుండి 24 మై. 0-13-0 చార్జి.
దారిలో దివ్య దేశములకు సంబంధించిన స్టేషనులలో దిగుచు
తంజావూరు రావలెను. ఇది కూడలిస్టేషను. తంజ అను
రాక్షసుని సంహరించిన స్థలము గనుక తంజావూరని పేరు కలిగె
నట. ఇది 66,889 జనసంఖ్య గల పట్టణము జిల్లాకు ముఖ్య
పట్టణము. దీనిని 'The granary of the East' అని అందురు.
(తూర్పుకు ధాన్యపురాళి) అనగా పంటలు విశేషమని అర్థము.

తంజావూరు క్రీ. వె. 900 — 1150 వరకు చోళ
వంశరాజుల పరిపాలనలో నుండిన చివరముఖ్యపట్టణము. ఆతరు
వాత విజయనగరరాజుల పరిపాలనక్రింద నాయక్ గవర్నరు చేత
పాలింపబడెను. 1656-1675 లో మహారాష్ట్రుల చేత జిక్కినది.
వారినుండి 1779 లో బ్రిటిషువారు పొందిరి. 1855 శివాజీ
మరణాంతమున బ్రిటిషుగవర్నరు మెంటులోనికి వచ్చెను. తంజా

వూరుప్రభువు రాజకీయముగను. వైజ్ఞానికముగను, ఆధ్యాత్మికముగను దక్షిణభారతమున ప్రసిద్ధిగాంచిరి.

వసతులు:- ఇందనేకసత్రములు గలవు. భోజనశాలలు గలవు. షేషనునొద్ద రైల్వేవారివిశ్రాంతిగదులు గలవు. బండ్లు జట్టాలు మొదలగునన్ని వసతులు గలవు. చరిత్రాత్మకపట్టణమంతయు చూపు guides (మార్గదర్శకులు) షేషనునొద్దకే వత్తురు. వాగు రూ.1-0-0 మొదలు 2/- వరకు అడుగుదురు. ఇచ్చటినుండి పుదుకోట పిరమై. తిరువాడి 7 మై బస్సులు పోవుచుండును.

బృహదీశ్వరాలయము - తంజావూరు

చూడదగినది:-

బృహదీశ్వరాలయము. ఈయాలయము రాజరాజచోళునికాలమున నిర్మింపబడెను. స్వామి బృహదీశ్వరుడు అమ్మవారు బృహన్నాయకి ఇదికోటలోనున్నదేవాలయము. కోటకు 15 అ. ఎత్తున గోడయు, దనిముందరచుట్టు

కిమై. పొడవున 15 అ. లోతుగల కందకమును కలపు. కొటకు సమీపమున కావేరినదినుండి పంటకాలువ ప్రవహించుచున్నది. బృహదీశ్వరాలయము 1కివ శతాబ్దిచివరభాగములో రాజరాజచోళుడు కట్టించినట్లు చెప్పుదురు. ఈ దేవాలయశిల్పము, గోపురనిర్మాణము ప్రపంచమందంతటను ప్రసిద్ధి పొందియున్నది. ఈ దేవాలయముపై విమానము గోపురమువలె 216 అడుగుల ఎత్తున కట్టబడినది. ప్రథమప్రకారముపై గోపురము చిన్నదిగను గర్భాలయముపై విమానమే గాలి గోపురముగ నింతయెత్తున కట్టబడినగోపురములు దక్షిణదేశమున కొద్దిచోట్లమాత్రమే గలవు. (అట్టివి గంగయికొండ, బోలాపురము, తిరుభువనము, దరసురాం) ఇవియు తంజావూరు ప్రాంతముననే. దీనిప్రధానభాగము 190 అ. పొడవున్నది. 180 అడుగులవరకు సాధారణముగా నుండి సూచీముఖమైన గోపురమువలె పైకి నిర్మించిరి. అది ఆద్యంతము నిర్దుష్టమైన విధానములో నిర్మించబడినది. ఈ విమానము భారతీయ శిల్పకళకు గీటురాయి యనక తప్పదు.

గోపురముపై అంతస్తుమీద నాలుగునైపుల 6 అ. $\times$ 4 అ. నందులు నల్లరాతిలో చెక్కి స్థాపింపబడినవి. గోపురోపరిభాగమున కలశమునకుగాను $25\frac{1}{2}$ చదరపుఅడుగుల ఏకాంశపురాతిలో తొలువబడి అమర్చబడియున్నది. ఇది దాదాపు 80 టన్నులబరు వుండునని అంచనా వేయబడినది. ఇంతగొప్ప బరువు గలరాయి ఆకాలములో అంతయెత్తున కెట్లు గొంపోబడినదో వినుటకు గూడ చిత్రముగా నుండును.

ఈ గొప్ప కలశమును దేవాలయమునకు దాదాపు 4 మై. దూరమున నుండు 'సరస్వల్లిం' అను గ్రామమునుండి ఏటవాలుగ 216 అ. యెత్తున నున్న శిఖరమువరకును మట్టితో మెరక వేసి ఆమెరకమీదుగా కూలీలచే దొర్లించుకొని వెళ్ళి నట్లుగా చెప్పెడిరు. ఈ గ్రామ మిప్పటికి నున్నది. ఈ దేవాలయమును నిర్మించినది కంజివరంవాస్తవ్యుడైన 'సామవర్మ' అను శిల్పియని దేవాలయముగోడలపై గల శాసనములు తెలుపుచున్నవి. దీనిని నిర్మించుటకు 12 సంవత్సరములు పట్టెనని చెప్పుదురు. గోపుర మంతయు నల్లరాతితో కట్టిరి గోపురము మీద దక్షిణభాగమున దాదాపు సగమునకుపైన నొకదొర గారివిగ్రహము కనబడును. ఇదిమాడ అప్పుడు దేవాలయము కట్టుటకు డచ్చిదేశస్థుడైన శిల్పి సహాయముచేసియుండుటచే ఆయనజ్ఞాపకార్థ మాడచ్చిదొరవిగ్రహమును చెక్కి గోపురముమీద స్థాపించియుండవచ్చును. ఈ కలశము, రాతిడోము యొక్కనీడ క్రిందపడదు. దీనిని గమనించదగును. గర్భాలయమున కుత్తరపువైపున స్వామికి అభిషేకొదకము వచ్చుట కొక పెద్దరాయి గొప్పశిల్పముతో చెక్తబడియున్నది. యాత్రికు లిందుండివచ్చుఅభిషేకొదకమును శిరస్సుపై చల్లుకొందురు.

ఆగ్నేయమూలలో ప్రాకారపుపంచ నానుకొని రెండు వినాయకవిగ్రహములు గలవు. ఒకటి రాతిమోత, రెండవది కంచు (లోహపు) మోత మోగును. రాయియే యిట్టి మోతలు మోగుట విచిత్రము. తూర్పుప్రాకారపుపంచ నడుమ 6½ అ. యెత్తుగలనంది గలదు. అది గోపురముపై

శిఖరముమీద 4 నైపుల పెట్టుటకు చేసినవానిలో నొకటి సరిగా లేనందున దానిని వదలి యింకొకటి చేసి గోపురముపై పెట్టిరి దీనివలన ఆనందులు దూరమునకు చిన్నవిగ కనుపించినను విడిచిపెట్టిననందినిబట్టి చూచిన అవి యెంతపెద్దవో తెలియగలను

గొప్పనంది :- ఈదేవాలయముముందర గొప్పనంది గలదు. ఇది 16 అ. పొడవు, 12 అ. ఎత్తు. అడ్డముగా 7 అ. గలిగి యేకాండపునల్లరాయిలో అందముగ చెక్కబడినది. ఇది 25 టన్నులబరు వున్నదని గణించిరి. ఈనందిని దాదాపు 400 మై. దూరమునుండి తెచ్చినట్లు చెప్పుదురు. దీనిపైవిచిత్ర మైనశిల్పము చూపబడినది. ఇది యద్దమువలె మెరయుటకు నూనె పూయుదురు. ఇంతపెద్దనంది భారతదేశములో కొద్ది చోట్ల చూడనగును ఈనంది దినదినము పెరుగుచుండుటచేత దానికై నిర్మించినమంటపమునెత్తు చాలకపోవుటచే దాని శిరస్సుపై మేకు కొట్టిరట. అప్పు డది పెరుగక యంతతో ఆగెనని చెప్పుదురు.

ఇచ్చట శైవ, వైష్ణవదేవాలయములు దాదాపు 50 గల వని చెప్పుదురు. బృహదీశ్వరాలయమునకుదక్షిణభాగముననొక వేపచెట్టుక్రింద నొకచిన్న మంటపముమాదిరిమందర ముండును. దానికింద నొకగొప్పఋషీశ్వరుని సమాధిచేసినట్లు చెప్పుదురు. బృహదీశ్వరాలయలింగప్రతిష్ఠ యైనతరువాత ఆలింగము కదలుచుండగా నీఋషీశ్వరుడు దానిని కదలకుండచేసె

నట. అందువలననే ఆయుషీశ్వరుని సమాధియొద్దకు నేటికిని ప్రజలు వచ్చి సమస్కరించి భస్మము తీసికొని వెళ్లుచుందురు. అచ్చట నెప్పుడును ధూపము వేయుచుందురు.

108 లింగములు :- పై వేపచెట్టునకు వెనుక మంటపము మీద 108 శివలింగములు గలవు. దానితరువాత గోడలమీద దైవసంబంధ మైనలీలల చూపు 64 చిత్రములు చిత్రించబడి యున్నవి.

సుబ్రహ్మణ్యస్వామిదేవాలయము:- ఇది పై వేపచెట్టున కెడమనైపున నున్నది. ఈ దేవాలయము 55 అ. ఎత్తున్నది. దీక్షిత్రింది భాగము నలుచదరముగా నుండును. ఇది యొక పొడుగైన చావడిద్వారా తూర్పునగల మరొకమంటపముతో కలుప బడినది. ఈ ఆలయ మెల్ల ఖండములలోని శిల్పకళా చాతుర్యమున కాచార్యస్థానముగ నెన్నవచ్చును. ఈ దేవాలయమునుగూర్చి Mr. Fergusson says "As exquisite a piece of decorative architecture as is to be found in South India."

ఈమంటపమునందలి శిల్పసంపదకు చకితులయిన ఫెర్గూసన్ గారు, 'ఈశోభాయమాన మగుమంటపము ఆభరణము చందమున దక్షిణాది శిల్పసంప్రదాయమునకు అలంకారమును గూర్చుచున్న'దనిరి.

ఈ దేవాలయముచుట్టును, గర్భాలయపు గోడలమీదను స్తంభములమాదిరివి గొప్పశిల్పనైపుణ్యముతో చెక్కబడినవి. ఈ దేవాలయశిల్పము స్పష్టముగను, విశదముగ నీదినమే శిల్ప కారుడు తయారుచేసిపెట్టినట్లు (తాజ్ మహల్ మాదిరిగా)

కనబడును. దీనిపైనున్న 55 అ. విమానము శిల్పముతో గుప్పింపబడినది. దీనిముందర నున్నచిన్నమంటపముగూడ చూడదగియున్నది.

ఈ దేవాలయ ప్రాకారమునకు పడమరగా 'శివవనము' (Siva garden) అనునొక పెద్దకోట గలదు. పూర్వపురాజు ప్రోటల్లోనికి పికారుగ వచ్చుచుండెడివారట. దీనిలో శివగంగ యనునొక పెద్దకోనేరు గలదు. పట్టణమున మ్యునిసిపల్ నీరు సప్లయ లేనప్పు డూరంతయు దీనినీరే వాడుకొనుచుండెడివారట. ఈకోటకు దక్షిణద్వారమునొద్ద 'అరసు' అనువృక్షము శాఖోపశాఖలతో నుండ దానికిగ్రింద నాగేంద్రవిగ్రహములు పెట్టబడియున్నవి.

రాజభవనములు :- ఇవి పెద్దకోటలో గలవు. స్టేషను నుండి 6 ఫర్లాంగు లుండును ఈ భవనము 5 అంతస్తులు గల పురాతనపుకట్టడము. దర్బారుహాలులో గోడలపై భాగమందు సున్నపుపనిలో గొప్పశిల్పనైపుణ్యమును గాంచనగును. అందు మధ్య నెత్తుగ నుంచబడినదిమ్మపై ఛత్రపతి శివాజీయొక్క విగ్రహము చలువరాతితో చేతులు జోడించుకొని నమస్కరించుచు దర్బారునకు వచ్చువారి నాహ్వానించుచున్నట్లుగ చెక్కించి ప్రతిష్ఠించిరి. నేల అంతయు చలువరాళ్లు పరచిరి. లార్డు పిగోట్ (Lord Pigott) యొక్కయు, లార్డు నెల్సన్ (Lord Nelson) యొక్కయు ఫోటోలు శివాజీమహారాజునకు బహూకరించబడిన యితరచిత్రములుగూడ ననేకము గలవు. పల్లవులకాలములోవలెనే చోళరాజులకాలములోగూడ చిత్ర

కళ వన్నె కెక్కినది. కాంచీపురకైలాసనాథదేవాలయములో నలెనే ఇచ్చటకూడ చిత్తరువు (Paintings) లున్నవి. వీనిని పాడు గాకుండ తగుశ్రద్ధతో కాపాడుచున్నారు,

మహారాష్ట్రదర్బారు : — ఇదికూడ నీభవనములోనే కలదు. దీనిగోడలపై మహారాష్ట్రరాజులచిత్రములు గలవు. దర్బారు శిథిలమైనదికాని యొక పెద్దకుర్చీ వేసియున్నది. (సింహాసనమును చూపుటకుగాను) చిట్టచివరరాజైన శివాజీరాజు నడుమను, అతనిప్రధానకార్యదర్శి కుడి వైపునను, దివాన్-జీ యెడమ వైపునను నున్నట్లు ఈ హాలు సందు చిత్రింపబడియున్నవి

సరస్వతీమహాలైబ్రరీ:— తంజావూరు మహారాజులు గొప్ప శిల్ప నిపుణులేగాక గొప్ప సంస్కృతవిజ్ఞానాసక్తి గలవారగుటచే నీపరస్వతీగ్రంథాలయమునం దితర గ్రంథములుగాక

కోటలోని శివాజీ విగ్రహము

దాదాపు 20,000 వాతప్రతుల నుంచిరి. అందు 8,000 తాళపత్రములపై వ్రాయబడియున్నవి. ఈ ప్రతు లన్నియు గాడ్జేట్ బీరువాలలో భద్రపరచియుంచిరి. ఇందు కొన్ని శిథిల మగుచుండుటచే కొందఱు పండితుల నియమించి వారిచే తిరుగ వ్రాయించుచుండిరి. ఈగ్రంథాలయపుగోడలపైగూడ తంజావూరు రాజులయొక్క చిత్తఃపుటలు కొన్ని గలవు.

రహస్యపుమార్గములు:- ఇవి లైబ్రరీకి సమీపముననే కలవు. వీనిని చూచుటకు (Guide) కొల నంతయు చూపు వానిని తీసికొని వెళ్ళనలెను. ఆగైడ్సుకడ దీప ముండును. దాని సాయమున నతడు లోనికి తీసికొని వెళ్లును. మనమును టార్చిలైటు తీసికొని వెళ్లుట మంచిది. ఒకసొరంగమునుండి కొంతదూరము పోయిన తదుపరి దారి ప్రక్కలకు చీలిపోవును లోపలికి చక్కనిగాలి వీచుచుండును. గోడలు నునుపుగ కోడి గుడ్డురసముతో పాలిష్ చేసినట్లు చెప్పుదురు. ఇవి 20 మై. లేక 30 మై. పొడవుండునని చెప్పుదురు. రాజు లాపత్సమయములలో తప్పించుకొని ప్రాణరక్షణ గావించుకొనుట కీమార్గము లుపయోగపడును. సొరంగములు కొద్దిదూరము వరకే బాగుగ నున్నవి. మిగిలినభాగము పూడిపోయినదట. ఇవి చూపినందుకు 0-8-0 పుచ్చుకొందురు.

ఆయుధశాల:- ఇదియు పైభవనములోనే యున్నది, ఇందు పూర్వరాజు లుపయోగించినయ నేకవిచిత్రాయుధములు గలవు. బంగారు, వెండి పిడులు గలిగినకత్తులు,

విస్తోళ్లు, ఏనుగుపై వేయువశాడాలు, ఏనుగుల కలంకరించు బంగారుఆభరణములు, లేసుతో మనుజులకు, జంతువులకు కూడ నుపయోగపడుదుస్తులు మొదలగునవి అనేకములు గలవు. తూర్పుద్వారమునొద్ద నున్న 'తాస మొదు' అను కాలము (Time) ను తెలుపుదానిని దానికి దగ్గరగ నున్న 25 అడుగులు పొడవు 2 అ. బెజ్జము గలఫిరంగి (Cannon) ని చూడనగును. కొటబయట 1883 లో తంజావూరు రాణిచే నిర్మించబడిన గంటలగోపురము (Clock - tower) ను చూడనగును. ఇవి అన్నియు చూచినతరువాత ప్రతియాత్రికునిమనస్సునకు చరిత్ర సంబంధమైన విషయములు, ఆనాటిశిల్పము, పాండిత్యము, నాగరికత గ్రాహ్యమగును. అట్టిదీరులు, యోధాను యోధులు సహితము నశించిరే; మనసాధారణజీవితముల విషయ మేపాటిది అని వైరాగ్య ముదయించును.

1779 అక్టోబరు 25 తేదీన జరిగినసంధి (treaty) ప్రకారము బ్రిటిషుగవర్న మెంటువారీపరంపరగా నచ్చు రాజకుటుంబమునకు (Liberal provision) 'ఉదారభృతి' ఏర్పాటు చేసిరి. ఆరాజవంశస్థుల నిప్పటికిని గవర్న మెంటు తమపోషణ క్రింద నీభవనములలో నివాసము చేయించుచున్నారు.

తయారగువస్తువులు :— పట్టు, తివాచి, లేసు, మొదలగు వానిలో ప్రసిద్ధి. సెంట్రల్ జైలులోనవాగు, చాపలనేత, తాగ్రిళ్లు ఖైదీలచే చేయించి సరసమైనధరలకు విక్రయించెదరు. ఇచ్చట నరిసంట ముఖ్యమైనది. తంజావూరు పుష్పములకు ప్రాముఖ్యము. ఎఱ్ఱగులాబి, మల్లెదండలు గుచ్చి

బజారులలో విశేషముగ అమ్ముదురు. సాయంకాలములందు బజారు లీపుష్పవాసనలతో నిండియుండును. బెండుపనిలో కూడ నీది ప్రసిద్ధి.

తంజమామబిక్కోయిల్

ఇది 5వ దివ్య దేశము. ఇది తిరునైయ్యారుపోవుదారిలో 3 మై. దూరములో నున్నది. పెన్నానదీతీరము. బస్సులు గలవు. నీలమేఘపెరుమాళ్లు, శెంగమలవల్లితాయారు, సాందర్య విమానము, అమృతతీర్థము, కన్నికాపుష్కరిణి, కూర్చున్న సేవ.

కండియూర్

ఇది 5వ దివ్య దేశమునకు ఉత్తరముగా 3 మై. దూరమున గలదు. బండ్లు గలవు. బస్సుమార్గము 6 మై. ఇది 54వ దివ్య దేశము. సత్రమున్నది. క్షేత్రమందు ప్రసాదము లభ్యమగును. హరశాపమును తీర్చినస్వామి, కమలవల్లినాంచియూర్ కమలాకృతి విమానము, కపాలమోచనతీర్థము. నిలుచున్న స్వామి. రుద్రునికి కపాలమోక్ష మొసంగినస్థానము.

తిరువాడి లేక తిరువయూర్

ఇది శివక్షేత్రము. కావేరీనదీతీరమున నున్నది. తంజావూరునుండి 7 మై. చక్కనిరోడ్డు గలదు మోటారుబస్సు గలదు. బస్సుచార్జి 0-8-0. ఈజిల్లా సంగీతమునకు పుట్టినిల్లు. అంద్రగ్రామము ముఖ్యతముఖ్యము. సంగీతమూర్తులును, 96 కోట్ల రామనామము జపించినభక్తశిఖామణియునైన శ్రీత్యాగ

రాజస్వామి నివసించినతావు. భక్తిని సంగీతమును మేళగించి తాను మోక్ష మలంకరించుటేగాక అనేకులకు భక్తి, భుక్తి, ముక్తిలకు మార్గదర్శకులుగ నుండి తనయానందజీవితము దైన చింతనయందే గడపి యీ గ్రామముననే సమాధియైరి. ఇది

శ్రీ త్యాగరాజులవారి సమాధి - కావేరీతీరము

కావేరీతీరమున గలదు. త్యాగరాజకృతు లిచ్చటినుండియే వృద్ధిపడినవి. త్యాగరాజస్వామి ఆంధ్రుడనిమాత్రము మఱవరాదు. ఆంధ్రుడయ్యు డ్రవిడదేశమున గొప్పపేరు గణించెను. వారికృతులను శిలలపై చెక్కి ష్టేత్రమున భద్రపరచుచున్నారు.

వృద్ధు లీష్టేత్రమునకు వచ్చి వారిజీవిత శేషము నిచ్చట గడపిన మోక్షప్రాప్తి గలుగునని ప్రతీతి. అందుచే అనేకులు వచ్చి యిచ్చట ప్రశాంతముగ జీవితములు గడపుచుందురు.

ఈ పట్టణమున 3/4 వంతు బ్రాహ్మణులే. ఈ క్షేత్రమును గూర్చి 70 శాసనములు గలవు.

నరతులు :- ఇది పెద్దపట్టణము. అనేక భోజనశాలలు గలవు. బస్సుస్టాండున కెదురుగ నాటుకొలచెట్టియార్ సత్రిము కలదు. అందు బ్రాహ్మణులకు భోజన మిడుదురు. అన్ని వస్తువులు దొరకును. సత్రిములో గమ లిచ్చెదరు.

చూడదగినవి :- పంచనందీశ్వరాలయము ఇది పెద్ద ఆలయము. ప్రక్కమంటపముగోడలమీద అనేక శివకథాపటములు చిత్రింపబడియున్నవి. ఎదుట పెద్దమంటపము గలదు. ఇందు రమ్య మగువాహనశాల గలదు. దేవాలయమంతయు నిటీవల మరమ్మత్తు గావించబడెను. ఈ దేవాలయము వోళ రాజుల అభిమానదేవాలయము. అందుచే వారే చాల భాగము వృద్ధిపరచిరి. ఈ దేవాలయము కట్టుటకు నందీశ్వరుని పాదముక్తింద త్రవ్విన ధనము లభించునని యొకఋషికి స్వప్నమునందు స్వామి తెలుపగా అదేరీతి నచ్చట త్రవ్వగా ధనము లభించెనట. నేటికిని త్రవ్వినగుంటలను యాత్రికులకు చూపెదరు. అర్చకుల నడిగి తెలిసికొననగును. అనేకులు భక్తులు, రాజులు, పండితు లీస్వామిని సేవించి తరించిరి. శివసంచాక్షరి జపించు ప్రత్యేకమంటపము గలదు. దానికి ముక్తిమంటప మనిపేరు. ఇట్టిది కాశియందు గలదు. అప్పయార్ కీర్తనలలో నీస్వామినిగూర్చిన విశేషములు గలవు.

ధర్మాంబదేవాలయము :- పంచనందీశ్వరాలయమున కీశాన్యముగ నీ త్రిపురసుందరి అమ్మవారి ఆలయము గలదు.

శ్రీ శ్యామరాజస్వామినారిసమాధి

గలదు. ఈ దేవాలయ మిటీవల (15 సం॥ ల క్రింద) నాటు
కోటిచెట్టియార్లచే చిదంబరదేవాలయపు వివ ప్రాకారము
మాదిరి స్తంభములతో శిల్పనైపుణ్యముతో నిర్మింపబడినది.
గర్భాలయమంతయు నల్లపాలిష్‌రాయితో గట్టబడినది.
ఈ రాతి నద్దముమాదిరిగ పాలిష్‌చేసిరి. ఈరాళ్ళను తిరువ
న్నామలైనుండి తెచ్చినట్లు చెప్పిరి. దేవాలయ మంతయు
విద్యుద్దీపములతో నలంకరించిరి. ఇది పూర్తియగుటకు 10సం
వత్సరములు పట్టెననియు 10 లక్షలు వ్యయమయ్యె ననియు

చెప్పిరి. గోపురముపనితనము చూడదగినది. ఈ కాలములో కూడ నింతటి శిల్పకళాకోవిదు లుండుట. వారి నాదరించి పోషించుధనికవర్గ ముండుట అభినందించదగినది.

శ్రీత్యాగరాజస్వామి గృహము నేటికిని గలదు. అందు వారు ప్రతిదినము పూజించి, 96కొట్ల రామనామమును జపింప నేగదియందు శ్రీరామచంద్రదర్శన మయ్యెనో ఆపరమపవిత్ర మైనగది నేటికిని గలదు. ప్రతియాత్రికుడు ఆగదిని దర్శించి ధన్యులగుదురుగాక! వారిసమాధికడ నిటీవల 1938లో కీ॥ శే॥ బెంగుళూరి నాగరత్నంగారు పెద్దఆలయమును కావేరీతీరమున కట్టించిరి. ఇచ్చట ప్రతివత్సరము వారిజయంతికి గానసభలతో నుత్సవాదులు జరుగును. అందు పాల్గొనుటకు గొప్పగొప్ప విద్వాంసు లనేక ప్రాంతములనుండి వచ్చి ఈ గురుస్థానమున గానసభలు కథాకాలక్షేపములు గావించిపోవుచుందురు. శ్రీత్యాగరాజస్వామివారు స్వయముగ నర్చించిన దేవతార్చన నేటికిని ఈ యాలయమున నుంచి వారిమనుమనిచే పూజింప బడుచున్నది.

మ న్నార్ గు డి

దీనినే రాజమన్నార్కోవెల అందురు. తంజావూరు నుండి 19 మై. లోనున్న నీడామంగలంజంక్షన్ లో దిగవలెను. అచ్చటినుండి 8 మై. రైలుప్రయాణముచేసిన మన్నార్ గుడి స్థేషను చేరగలము. ఇది యీ బ్రాంచిలో ఆఖరు స్టేషను. తంజావూరునుండి 0-15-0 చార్జీ. 22 వేల జనాభా గలది.

ఇది తాలూకాముఖ్యపట్టణము. ఇది నెన్నార్ నదియొడ్డున నున్నది. దీనినే దక్షిణద్వారక యనియందురు.

వసతులు :- ప్లేషనునుండి దాదాపు 1½ మై. రెండు రహదారిబంగళాలు గలవు. అనేకసత్రములు గలవు. భోజన శాలలు గలవు. అన్ని సౌకర్యములు గలవు. రెండు హైస్కూళ్లు గలవు.

ఉత్సవములు :- ఇచ్చట మార్చి నెలలో బ్రహ్మోత్సవమును, జూన్ నెలలో తెప్పయుత్సవమును జరుగును. ఒక్కొక్క ఉత్సవము 10 దినములు జరుగును. ఈ యుత్సవములకు దాదాపు 30 వేల మంది యాత్రికులు వచ్చెదరు.

చూడదగినవి :- ఇందు 9 పురాతన దేవాలయములు గలవు. అందు నాలుగు విష్ణ్వాలయములు, 5 శివాలయములు గలవు. అన్నిటిలో శ్రీరాజగోపాలస్వామివారి దేవాలయము గొప్పది, చూడదగినది. అమ్మవారు చంపకలక్ష్మి. ఇచ్చట 1,158 అ. పొడవు, 837 అ. వెడల్పుగల 'హరిద్రనాథ్' అను గొప్పకొలము గలదు ఇందు యాత్రికులు స్నానము చేయుదురు.

ఇది శిల్పవస్త్రములకు, రాగి, యిత్తడిసామానుల చేతకు ప్రసిద్ధి.

తిరువారూర్

ఇది శివక్షేత్రము మన్నారుగుడిప్లేషనునుండి తిరిగి నిడమంగలంజంక్షనుకు వచ్చి అచ్చటినుండి తూర్పుగా 15 మై. ప్రయాణముచేసిన తిరువారూర్ జంక్షన్ వచ్చును అ.0-13-0

చార్జీయగును ఇది నాలుగురైళ్ళకూడలి. ఇది 24వేల జనాభా గలమ్యునిసిపల్ పట్టణము.

వసతులు :- రహదారిబంగాళా గలదు. అనేక సత్రములు, భోజనశాలలు గలవు. కొన్నిసత్రములలో బ్రాహ్మణులకు భోజనమును, బైరాగులకు సదావర్తియు నిచ్చెదరు. అన్ని సౌకర్యములు గలవు.

చూడదగినవి :- ఇది శివక్షేత్రము. వల్మీకనాదర్, అమ్మవారు కమలాంబిక. ఇది చాలగొప్ప దేవాలయము ఇది స్టేషనునుండి 1½ మై. దూరములో నున్నది. బండ్లు గలవు. దేవాలయములో పుట్ట యుండుటచే 'వల్మీకనాదర్' అని పేరుగలిగెను.

దేవాలయములో వేయి స్తంభములమంటపము గలదు. ఈ ఆలయమంతటను ముఖ్యమంటపములలో పైభాగమున కథా చిత్రములు చిత్రీంపబడియున్నవి. ఇచ్చట పెక్కు పెద్దపెద్ద రాళ్లు పని పూర్తికాకపోవుటచేగాబోలు పడియున్నవి. పూర్తియైనంత వరకు శిల్పము చూడదగినది. దేవాలయమునకు తూర్పున గొప్పరథము గలదు. ఇంతపెద్దరథము దక్షిణదేశములో మరెచ్చటను లేదని చెప్పుదురు. రథముపై కొయ్యమీద చక్కని శిల్పము చెక్కబడియున్నది. దానిచక్రములు 2½గ. వ్యాసము గలిగియుండును. దీనిని లాగుటకు 6 అంగుళముల మందముగలత్రాళ్లుపయోగించెదరు. ఈరథముచుట్టు పెద్దరేకులపెద్దవేసిరి దానికొకవైపు ద్వార మేర్పరచిరి అది యెప్పుడును తెరచియుంచెదరు. ఆద్వారముగుండ లోనికి వెళ్ళి

చూడనగును. ఇంతపెద్దరథమును భగవంతుడే కదల్చునేమో యని తోచును.

ఈ దేవాలయమునకు వెనుకప్రక్క 'కమలాలయ' మను గొప్పకోనేరు గలదు. దీనినడుమ నొకలంకయు అందొక దేవాలయమును గలవు. అచ్చటికి వెళ్లుట కొకసడవ యుండును. ఈకోనేరు మనము చూచినవానిలో పెద్దదనియే చెప్పవచ్చును.

రాతిరథము :— దీని కీశాన్యముగ నొకరాతిరథము గలదు. దానియొకచక్రముక్రింద ఒకపిల్లవాని విగ్రహమును, దానికిదగ్గరగ ఒకచచ్చిన ఆనందూడయు దానితల్లియగు ఆవును రాతితో చెక్కబడినవి. దీనిపూర్వచరిత్ర యిట్లుచెప్పిరి. ఆపట్టణమును పూర్వము 'మనునీతిచోలన్' అనురాజు పాలించుచుండెనట. ఈతని న్యాయబుద్ధిని పరీక్షింపగోరి శివు డావుగను, యముడు దూడగను వచ్చి ఆస్థరవీధులలో మేయుచుండ రాజకుమారుడు రథముపై వెళ్లుచు చూడక తనరథము నావుదూడ మీదుగా తోలెను. వెంటనే అది చనిపోయెను. రాజు విని యీగోహత్యాదోష మెట్లుపోవునాయని పండితుల రావించి అడుగగా ఆయావు తనదూడకొఱ కెంతదుఃఖించుచున్నదో అదేవిధమైనదుఃఖమును రాజనుభవించిననే యీగోహత్యాదోషము పోవునని చెప్పిరి. (అనగా తనముద్దుకుమారుని రథముక్రింద పడవైచి చంపనలెనని అర్థము) రాజు పండితులనిర్ణయమునకు వెంటనే సమ్మతించి రథముపోవుచుండగా తనకుమారుని దానిక్రింద పడవేసి చంపెను. రాజుయొక్క సత్యమునకు, న్యాయబుద్ధికి, ధర్మనిష్ఠకును మెచ్చి శివుడు ప్రత్య

క్షమై ఆవుదూడను, రాజకుమారుని బ్రతికించి వారి నందరను కైలాసమునకు గొనిపోయెను. ఈచరిత్రను తెలుపుటకే అచ్చట రాతిరథము, రాజకుమారుడు, ఆవు, దూడ మొదలగునవి శిలలో చెక్కబడినవి.

తిరుక్కణ్ణమంగై

ఇది 5వ దివ్యదేశము. ఇది తిరువారూర్ ప్రేషముకు దాదాపు 5 మై. దూరములో నున్నది. భక్తవత్సలపెరుమాళ్లు అభిషేకవల్లితాయారు. ఉత్పలవిమానము, దర్శనపుష్కరిణి.

వసతులు:- బండ్లు గలవు సత్రములు, భోజనశాలలు లేవు. క్షేత్రమునందు ప్రసాదము లభ్యమగును.

ఈయాలయమందు ఋషులు తేనెటీగలరూపములను దాల్చి స్వామిని సేవించినట్లు చెప్పుదురు. అందుచేతనే నేటికిని తేనెటీగలగూటిని పూజించెదరు.

తిరుక్కణ్ణపురము

ఇది 5వ దివ్యదేశము ఇది తిరువారూర్ జంక్షను నుండి మాయవరం వెళ్లుటైనులో 9 మై. దూరములో నున్న నన్నిలంప్రేషములో దిగవలెను. 0-5-0 రైలుచార్జీ. అచ్చట నుండి దాదాపు 4 మైళ్ళలో నీదివ్యదేశము గలదు.

ఈ దేవాలయము శ్రీరంగదేవాలయమంత పెద్దది. ఉత్పలావర్తకవిమానము, నిత్యపుష్కరిణి. క్రిమికంతచోళుడు కాయచ్చీరామవిణ్ణగరము, చిత్రకూటము, తిరువారూర్, తిరువణ్ణమలై మొదలగు విష్ణుక్షేత్రములను (ఆలయములను)

పడగొట్టించి వానిస్థానమున లింగప్రతిష్ఠలు గావించి శివా
లయములుగ మార్చెను. అట్లే ఈక్షేత్రమునగూడ ప్రాకార
ములు పడగొట్టి తిరుమగల్, తిరుప్పగలూర్ మొదలగు శివా
లయములను కట్టించి చివరదియగు 7వ ప్రాకారమునుగూడ
పడగొట్టిబోవుసమయమున ఆపురస్వామియైన అరయగు
స్వామియెదుట చేతులుజోడించి ద్రావిడప్రబంధమును గానము
చేసి దీనముగా స్వామిని ప్రార్థించగా స్వామి సమాధాన
మియ్యనందున 'నీకు కండ్లు లేవా మానముగా నున్నావేల'
యని భజనతాళము స్వామిముఖముపైకి విసరిరి. ఆదెబ్బతో
స్వామి అనుగ్రహించి తనచేతనున్న చక్రాయుధమును విస
రెను. అది పోయి క్రిమికంఠచోళుని శిరస్సు ఛేదించి తిరిగి
వచ్చి స్వామిహస్తము నలంకరించెను. ఇందుకు నిదర్శనముగా
నిచ్చటెకి నిచ్చట స్వామికి తగిలినదెబ్బచే నేర్పడినబొబ్బ కను
పించు విగ్రహము గలదు. అర్చకుల నడిగి చూడనగును.

వసతులు:- సత్రము కలదు. భోజనవసతి ప్రత్యేకము
చేసికొనవలెను. క్షేత్రమున ప్రసాదము దొరుకును. ఇచ్చటి
అధ్యయనోత్సవము ముఖ్యముగ సేవింపదగినది.

శిరుష్పలియూరు

ఇది 57వ దివ్యదేశము. నన్నిలంఘ్యేషనునుండి మాయ
నరం వెళ్ళులైనుమీద 7 మై. వెళ్ళిన కొల్లుమాన్ గుడిప్రేషను
వచ్చును నన్నిలంనుండి 0-4-0 చార్జీయగును. మాకడల్
పెరుమాళ్, తిరుమగళ్ నాంచారు పైప్రేషనునుండి 1 మైలు
దూరములో నీక్షేత్రము గలదు ఇతరసౌకర్యములు లేవు.

ప్రసాదము క్షేత్రమున లభ్యమగును. నందవర్ధనవిమానము, అనంతసరస్సు, ఉత్సవర్లకు కృపాసముద్రస్వామి, దయా నాయకి నాంచియూర్ అనిపేర్లు. స్వామి బాలాకారములో సేవ గైకొనుచున్నారు.

 ఇచ్చటినుండి తిరిగి మరల తిరువారూర్ జంక్షనుకు రావలెను. అచ్చటినుండి నాగూర్ లైనుకు ప్రయాణము చేయవలెను.

తిరుక్కల్లుంగుడి

ఇది 58వ దివ్య దేశము. ఇది తిరువారూర్ నుండి నాగూర్ వెళ్లుదారిలో 8 మై. దూరములో (చార్జ్ 0-5-0) కీవలూర్ స్టేషనులో దిగవలెను. అచ్చటినుండి మట్టిరోడ్డు మార్గముగ 2 మై. వెళ్ళిన నీక్షేత్రము చేరవచ్చును. ఈ క్షేత్రమునే కృష్ణారణ్యక్షేత్రమనియు పిలుతురు శ్యామలమేనిప్పెరు మాళ్, అరవిందవల్లి నాంచియూర్, ఉత్పలవిమానము, రావణ పుష్కరిణి.

వసతులు :— ఇచ్చట వేసవసతులు లేవు. వంట చేసి కొనుట మంచిది. ముందుగ క్షేత్రమునందు తెలిపిన ప్రసాదము లభ్యమగును.

విశేషములు :— (1) రాత్రిలందు ముడుచుకొనని ఆకులు గలచింతమాను (ఉఱంగాప్పళి) (2) పుష్పములు వికసించి పూయనిపొగడవృక్షమును ప్రసిద్ధములు. (3) తిరుమంగైయాళ్వారు నాగపట్టణమునుండి సువర్ణబౌద్ధవిగ్రహమును శ్రీరంగనాథునికైంకర్యమునకై తెచ్చుచు దారిలో నొకచేనిలో దాచెను. ఆచేనియజమాని అది చూచి ఆళ్వారు

కుశో ప్రొద్దుపోవువరకు వాదవివాదము తెంపు లేకుండ (తీరని) జరిపెను. అందువలననే యీదివ్యదేశమునకు తీరావజుక్కు అనియు దానిరూపమే 'తిరుక్కణ్ణంగుడి' యని వాడబడుచున్న దనియు చెప్పుదురు. (4) తిరుమంగైయాళ్వారు తనహస్తముతో రాత్రి విసరివేయగా అది పడినచోట మంచి నీటిపల గలిగినది నేటికిని అది తప్ప ఆగ్రామములో మిగిలిన నీరంతయు ఉప్పుగా నుండుట ప్రసిద్ధమే. దీనికి 'ఊరాకిణ్' అనునామము గలదు.

నాగపట్టణము

ఇది కీచలూరునుండి 7 మై. 0-4-0 చార్జీ. ఇది 58 వేల జనాభాగలపురాతనపట్టణము. ఇది తంజావూరుజిల్లాలో నాగ పట్టణతాలూకాముఖ్యపట్టణము ఇది దాదాపు నందసంవత్సరములు డచ్చివారిపరిపాలనలో నుండి దక్షిణభారతమున ఓడ వ్యాపారమునకు ప్రాముఖ్యము వహించినది. అరేబియాదేశ భూగోళశాస్త్రజ్ఞులు దీనిని 'మేల్ వట్' అని అందురని కలనల్ యూలేగారిభావము. క్రీ. శ. 1778 న డచ్చివారినుండి బ్రిటీషువారి హస్తగత మయ్యెను. సముద్రము పట్టణము నానుకొని యున్నది.

వసతులు:- భోజనశాలలు, సత్రములు, బండ్లుగలవు. ఈపట్టణమునకు రెండురైల్వేస్టేషనులు-1. బీచ్, 2. వెలిప్పా లైయమ్. ఇచ్చటనుండి సిలోను, బర్మా, పెనాంగు, స్ట్రేటుస్ సెటిల్ మెంటుకు వెళ్లుట కేర్పాట్లు గల్గుటచే విశేషముగ వెళ్లుచుందురు. ఇచటికి సుమా రొకమైలుదూరములో స్త్రీమ

రాగును. అచ్చటి నుండి 160 పడవలమీద సామానులను, ప్రయాణికులను నాగపట్టణమునకు చేర్చుచుండును.

తయారగువస్తువులు:- ఇచ్చట స్త్రీలు రోలింగుమిషను గలదు. స్త్రీలుపెట్టెలు మొదలగునవి తయారగును.

చూడదగినవి :- దీపగృహము (Light house) ఇది నల్లరాతితో కట్టి తెల్లనిరంగు పూయబడియున్నది. ఇది 14మై. దూరములో నున్నస్త్రీమర్లకు మార్గదర్శిగ నుండును. ఇచ్చట నొకశివాలయము, విష్ణ్వాలయము గలవు. బజారునకు హా తెండువీధి యనిపేరు.

ఇది 59వ దివ్యదేశము. ష్రేష్ఠనునుండి మైలుదూర ముండును. సౌందర్యపెరుమాల్, సౌందర్యవల్లితాయారు, సౌందర్యవిమానము, సారపుష్కరిణి, తిరుమంగైయాళ్వారు ఇచ్చటనుండి సునర్ణబుద్ధవిగ్రహము నవహరించుకొని వెళ్లి యీద్రవ్యముతో శ్రీరంగదేవాలయప్రాకారమంటపాదులు నిర్మించెనని చెప్పుదురు.

నాగూర్

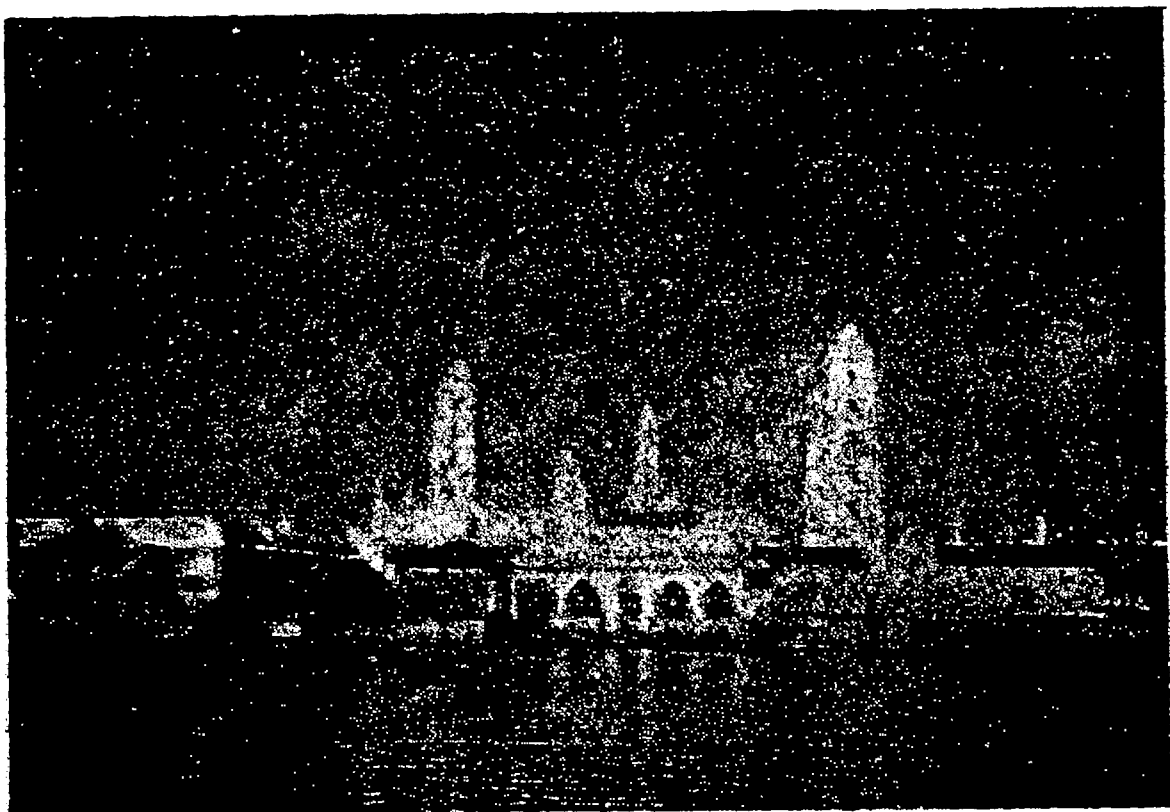
ఇది నాగపట్టణమునుండి 4మై. 0-3-0 చార్జీ. ఇంత టికో తంజావూరు-నాగూర్ రైల్వేలైను ముగియును. ఈనాల్గు మైళ్లు రైలు సముద్రము నానుకొనిపోవును. దృశ్య మానంద కరముగ నుండును. ఇది సముద్రతీరమున నున్న గ్రామము.

వసతులు:- ష్రేష్ఠనుకు పదిగజములదూరములో నొక మంచివసతిగలధర్మశాల గలదు ష్రేష్ఠనునుండి దర్గావరకు తారు

రోడ్డు గలదు. గుజ్జపుబండ్లు, భోజనశాలలు గలవు. మహమ్మదీయపండాలు ష్రీషనుకడకు వచ్చి యాత్రికులను తీసికొని వెళ్లుదురు వారికి రుసు మీయవలసియుండును.

చూడదగినవి :- రెండు పురాతనహిందూదేవాలయములు గలవు. ఒకటి శివాలయము. రెండవది విష్ణ్వాలయము. ముఖ్యముగ చూడదగినది హజరత్ మీరాన్ సుల్తాన్ సయ్యద్ షహబుల్ హమీద్ అనుగొప్పమహమ్మదీయ ఫకీరు యొక్క సమాధి. ఇది దాదాపు 300 సం॥ ల క్రింద తంజావూరు రాజావారిజబ్బు నయము చేయుటచే నీఫకీరునందు గుఱి యేర్పడి స్థలమిచ్చి తరువాత దగ్గా కట్టించినారు. ఈదగ్గాకు 5 గోపురములు గలవు. అందుకటి 124 అడుగులయెత్తు గలిగి మంచినీతనముతో నిర్మించబడినది. ఈగోపురములు సముద్రముమీద పోవుస్త్రీమర్లకు పడవలకు చాలదూరము వరకు కనిపించును. వారు వాని నచ్చట నిలిపి యీదగ్గాకు

నాగూర్ మీరానా హెబ్ దగ్గా - నాగూర్

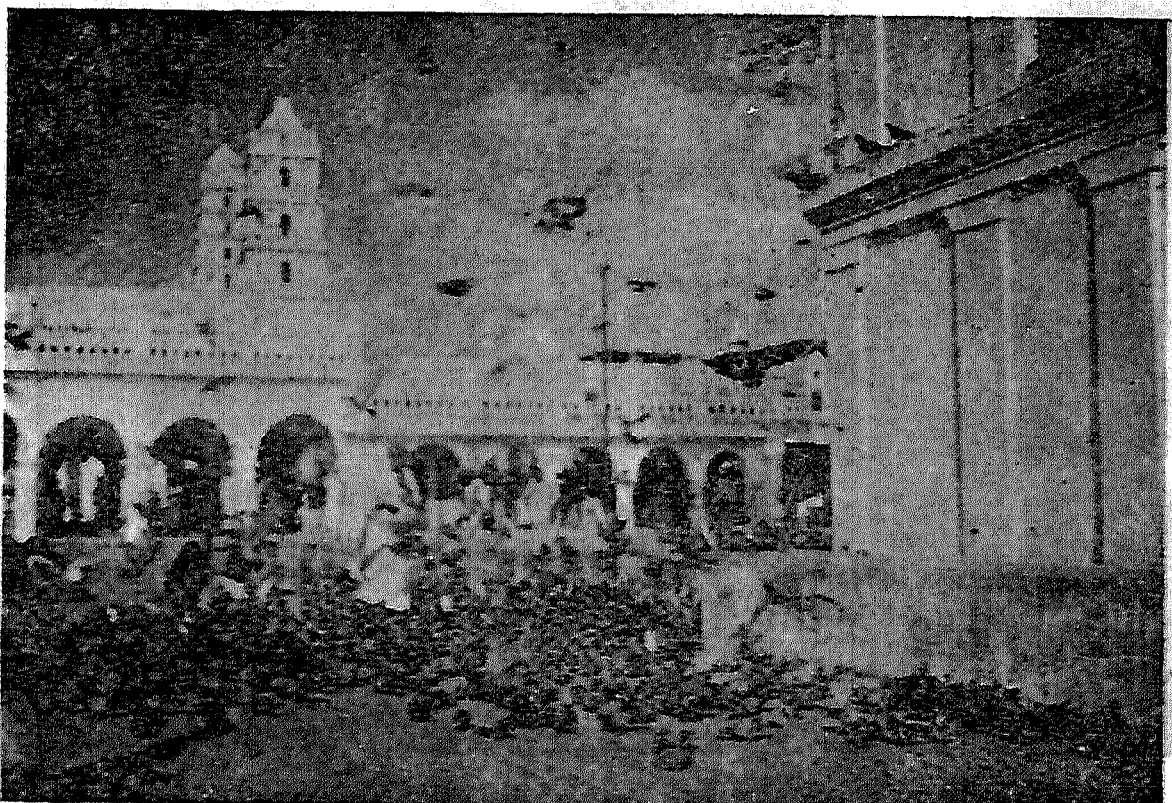

నమస్కారములు చేసెదరు. ఈ దర్గాలో పలిభాగ మంతయు చలువరాతితో నిర్మించబడి, విద్యుద్దీపములచే నలంకరించబడి యున్నది. దర్గాద్వారములకు వెండిరేకు తొడుపు వేయబడినది.

ఈమహమ్మదీయ ఘోష గొప్పమహిమ గలవారు. ఇచ్చటి కన్నిజాతులవారు వేలకువేలు వచ్చుచుందురు. దర్గాకు వెనుక వైపున పెద్దకోనేరు గలదు. ఈ దర్గాయం దెన్నో వేలపావురములు గలవు. వాని కన్నిటికిని రెండుమూడుబస్తాల మరమరాలు మొదలగునవి ఆహారముగ వేయుదురు. ఆదృశ్య మానందకరముగ నుండును. దర్గా ఉదయము 11 గం. నుండి సాయంత్రము 6 గంటలవరకు మూసియుండును. ఈ ఘోషు చరిత్రయు, మహిమయు వినదగియుండును ఇచ్చట అందమైన బట్టలు, ఆటవస్తువులు కొబ్బరి, మొగలి ఆకులతో తయారుచేసి దర్గాముందర అమ్ముదురు.

 ఇచ్చటనుండి తిరిగి మరల తిరువారూర్ జంక్షనుకు చేరవలెను

నాగూర్ వద్దానని పావురాళ్లు

వేదారణ్యము

(దీనినే నిగమవన మందురు) తిరువారూర్ నుండి దక్షిణముగా వెళ్లుతిరుత్తురైపూండిజంక్ నుఱూసుగా పాయింట్ క్యాలిమర్ కు వెళ్లుదారిలో 21 మై. లో నున్న వేదారణ్యంప్రేషనులో డిగవలెను. మొత్తము తిరువారూర్ నుండి 37 మై. రూ. 1-4-0 చార్జీ యగును. ఇది 15 వేలజనాభా గలపట్టణము. సముద్రతీరము.

వసతులు :- అనేకసత్రములు గలవు ఇచ్చట రామేశ్వరములోవలె ప్రతిదినము సముద్రస్నానము చేయవచ్చును.

చూడదగినవి :- ఇచ్చట గొప్ప దేవాలయము గలదు. ఇందుండుస్వామిని వేదము లే స్వయముగ అర్చించెనట. అందుచేతనే ఈస్వామి కిట్టి ప్రసిద్ధి. ద్రవిడభక్తుడైన 'జైమన్నవార్' జన్మస్థానము.

ఈ క్షేత్రమునుండి 7 మై. దూరములో 'నలువేదపతి' అనుక్షేత్రములో వేదము లవతరించెనని చెప్పుదురు. వేదములను ప్రసాదించినదినమున అనగా మార్గశిరమాసమందు గొప్పయుత్సవము జరుగును. ఈ దేవాలయములో నొక వినాయక విగ్రహముగూడ గలదు. శ్రీరాముడు రాక్షససంహారమున విఘ్నములు కలుగుచుండ నీవినాయకుని సేవించి, విఘ్నరహితు డయ్యెనని చెప్పుదురు.

విశ్వామిత్రాజ్ఞానునారముగ శ్రీరాము డిచ్చట నొక శివలింగమునుగూడ బ్రతిష్ఠించెను. రామచంద్రుడు సంచరించిన పురమును 'అగ్రామ్' లేక 'రామచంద్రపుర' మను

నది వేదారణ్యమునుండి ఆగ్నేయముగ 6 మైళ్ళ దూరమున గలదు.

వేదారణ్య దేవాలయములో అగస్త్యమహర్షి కి పార్వతీ పరమేశ్వరకళ్యాణదర్శన మయ్యెనని చెప్పుదురు. దేవాలయ గర్భాలయములో పలిగోడపై నీదృశ్యమును పోలిన విగ్రహము చెక్కబడియున్నది.

పాయింట్ క్యాలిమేర్

వేదారణ్యమునుండి 7 మైళ్ళు 0-4-0 చార్జీ యగును. రైలు వేదారణ్యమునుండి అడవిమార్గమున పోవును. ఇది సముద్రతీరము. మొదట శ్రీరాము డిచ్చిననుండి వారిధి కట్టవలెనని ప్రయత్నించెననియు, అనుకూలముగ లేనికారణమున మానివేసెననియు చెప్పుదురు. సముద్రతీరమున నొక దేవాలయము గలదు.

 ఇచ్చటినుండి తిరిగి తిరుతురైపూండిజంక్షనుకు వెళ్ళి అటునుండి అరంతాంగిరైలువైపు ప్రయాణము సాగించవలెను.

తిలైవిలాగం

ఇది తిరుతురైపూండి జంక్షనునుండి 9 మై. దూరము. 0-5-0 చార్జీ. ఇచ్చట దాదాపు 50 సం॥ ల క్రింద సీతారామ, హనుమ ద్విగ్రహములు భూమిలో దొరకుటచేత వాని ప్రతిష్ఠార్థము గొప్పదేవాలయము నవీనముగ నిర్మింపబడినదని చెప్పుదురు.

ఆరన్తాంగి

ఇది పైష్టేషనునుండి 50 మై. దూరములో నున్నది.
సా. 1-11-0 చార్జీ.

వసతులు:- భోజనశాలలు గలవు. 2 ఫర్లాంగులలో జిల్లా
బోర్డువారిధర్మశాల గలదు. ఇటనుండి పుదుకోట 19 మై.
దేవకోట 20 మై. బస్సులు గలవు. పురాతనమైనకోట శిథిలమై
కనిపించును.

అవడయార్ కోవిల్

ఇది ఆరన్తాంగిష్టేషనునుండి 8 మై. దూర గరపవేల.
ఇసుక తగులును. దేవాలయము చిన్నదైనను నిందలిశిల్పము
మాత్ర మత్యద్భుతము.

వసతులు :- ఎద్దుబండ్లు, గుఱ్ఱపుబండ్లు దొరకును.
ఈ ప్రయాణము 2 గం॥ పట్టును. నెల్లూరునదీతీరమున దేవాల
యాధిపత్యమున నొకబంగళా గలదు. దీనికి అద్దె లేదు. కాని
నంటయేర్పాటు ప్రత్యేకముగ చేసికొనవలెను. హిందువులకు
తి సత్రములు గలవు. అందొకదానియందు నిత్యము భోజ
నము పెట్టెదరు. మిగిలినవానిలోగూడ నుత్సవసమయములలో
భోజనము పెట్టెదరు. నిడిదినములలో గదుల నిచ్చెదరు.

చూడదగినవి:- ఇది శివక్షేత్రము. ఇందు శివలింగము
బంగారుకప్పుతో కప్పబడి దానికి 5 తలలు గలనాగేంద్రుడు
చుట్టబడియు, అమ్మవారివిగ్రహమునకు బదులుగా అమ్మవారి
బంగారుపాదుకలును మాత్రము ప్రతిష్ఠింపబడి యున్నవి.

ఈ దేవాలయము 3 పాకారములు గలిగి ఒక్కొక్కపాకారము 25 అడుగులయెత్తు గలిగి యున్నది. రెండవపాకారములోని విస్తీర్ణ మంతయు కప్పువేయబడియున్నది. ప్రధమ పాకార సింహద్వారముపై నున్న గోపురము 200 అ॥ ఎత్తు గలిగియున్నది.

మానకవాచక దేవాలయము (నందీశ్వర దేవాలయము:-)

ఇది ప్రధానగోపురమునకు బయట నున్నది. ఇందుండు నేకాండపురాతిలో మండపము చెక్కబడిన స్తంభములలో నొకదానిపై 8 హస్తములు గలవీరభద్రవిగ్రహము గలను. ఇది గొప్పశిల్పనైపుణ్యమున చెక్కబడినది. ఈమంటపముకప్పు అడుగుభాగమున రావణుడు కైలాసము నెత్తున ట్లద్భుతముగ చెక్కబడియున్నది.

పంచాక్షరీమంటపము :- దీనిపై కూర్చుండి పంచాక్షరీ మంత్రమును జపింతురు. ఈమంటపము 50 స్తంభములు గలిగి అందు దేవాలయపూర్వచరిత్రను తెలుపువిగ్రహములు-మనకవాచక, శివుడు గుట్టముపై నున్నట్లును, పాండ్యదేశపురాజైన 'అరిమూరైన్' గలవు. ఈమంటపముకప్పు అడుగుభాగమున హిందూరాజులచిత్రములు మిక్కిలి తేజోవంత మైనరంగులలో చిత్రించబడియున్నవి. ఈ మంటపములలోని స్తంభములు, దూలములు మొదలగునవి కచ్చితముగ మూలలు కలసి యెన్నటికిని చెదరకుండునట్లున్నవి. ఈ స్తంభము లన్నియు నేకాండపు నల్లచలువరాళ్ళను పోలియుండును. ఈ రాళ్ళ నిచ్చటికి 5 మైళ్ళదూరమున గలకొండలనుండి తెచ్చినట్లు

చెప్పుదురు. ఈ శిల్పమును చూచిన నీ నాడే యీ మంటపము
లను తయారుచేసినట్లు కనుపించును ఇం దొక్కగంధాలయము
గలదు అందు తాళపత్రగ్రంథములుగూడ గలవు

పై మంటపమునకు పడమరగ వెయిల్ పిల్లియాక్
మంటపము గ ల దు. ఇది శిథిలమైనను మరల మరమ్మతు
చేయించిరి. ఈ మంటపమునకు వెనుక 200 గ. పొడవు 150
అ. వెడల్పుగల కోనేరు గలదు. ఈ కోనేటిచుట్టు నీటిమట్టము
నుండి యాత్రికులు నిలుచుండుటకు. స్నానముచేయుటకు
వీలుగ మంటపము కట్టబడియున్నది. ఈ కోనేటి కీశాన్యముగ
అందముగ చెక్కబడిన స్తంభములతో నిర్మింపబడినత్యాగరాజ
మంటపము గలదు. దీనికప్పు 10 అడుగులచదరముగ నేకాం
డపుబండనుండి వేలాడు గొలుసులు రాతిలో లింకులతో
సహా చాల సున్నితముగ చెక్కబడి చూచువారి కాశ్చర్య
మును ఆనందమును కలిగించును. ఈమంటపమునకు నుత్తరపు
గోడకు మధ్య 'గురంత' చెట్టును పోలినట్లు రాతిలో చెక్క
బడియున్నది. వెండివాహనము లుండు మంటపముగూడ
సమీపముననే గలదు. ఇం దర్చకులు నంబియార్లు.

 ఇచ్చితినుండి పుదుకోటకు బస్సుమీద వెళ్ళవలెను.

పు దు కో ట

ఇది పుదుకోటసంస్థానమునకు ముఖ్యపట్టణము. స్టేషను
నుండి 1½ మై.దూరములో నుండును. ఇది అందమైనపట్టణము.

న స తు లు :- స్టేషనునుండి రైల్వే టికెట్ పడన్సి (Out Agency) బస్సుగలదు. స్టేషనునుండి పట్టణములోనికి 0-2-0 తీసికొందురు. మన మేబసకు వెళ్ళదలచిన ఆబసకు తీసికొని వెళ్ళి విడుతురు. మరల అటులనే మన మేర్చెరుకు వెళ్ళదలచినది వారికి తెలిపిన ఆయా వేళలకు వచ్చి యెక్కించుకొని వెళ్లుదురు ఇది చక్కనియేర్పాటు జట్కాలుగూడ గలవు. దాదాపు 25 సత్రములు గలవు. అనేకభోజనశాలలు గలవు. ప్రతిశుక్రవారము సంత జరుగును. ఆనాడు కళాశాలలు, హైస్కూళ్ళు మూసివేయుదురు. పట్టణములో చూడదగిన వన్నియు చూపి స్టేషనునొద్ద దింపుటకు గుజ్జిపుబండికి షుమాగురూ 2-0-0 లు తీసికొందురు.

చూడదగినవి :- ఈ పట్టణమున 11 లేక 12వ శతాబ్దిములలో జైనులు బౌద్ధులు నివసించిన స్థలనేకచిహ్నములు

ఆనందబాగ్ - పునకొట

గలవు. కళాశాల, పురాతనపు కోటగోడలు, పురాతన, నవీన రాజభవనములు (Palaces, old & new,) ఆనందబాగ్, తిరుగోకర్ణము. మ్యూజియము, జిల్లాకోర్టు, బౌద్ధ, జైనసంబంధమైన శిథిలవిగ్రహములు మొదలగునవి.

నూతనరాజభవనము :- ఇది పట్టణమధ్య నున్నది. దాదా పరమైలుపొడవున ప్రహరి కలిగి, మూడంతస్తులతో గోపురములతో నందముగ గట్టబడియున్నది. దీనిని చూచుట కనుమతి పొందవలెను.

ఆనందబాగ్ :- ఇది బెంగుళూరులోని 'లాల్' బాగ్ ను పోలియుండును. ఇది చూచుటకు నాకర్షణీయముగ నుండును. చెట్లు చిత్రవిచిత్రములుగ కత్తిరించబడియు, గడ్డి అనేకరూపములుగ పెంచబడియు నున్నది ఆంగ్లమున 'Welcome' అను మాటను, దక్షిణదేశరథమును, కొన్నికొంగలుగను గనుపడునట్లు గడ్డినే బహురమణీయముగ కత్తిరించిరి.

తిరుగోకర్ణము

ఇది శివక్షేత్రము. ఈక్షేత్రము పట్టణమునుండి పడమరగా నొకమైలుదూరమున నున్నది. అన్ని వసతులు గలవు. విశాల మైన దేవాలయము. స్వామిని భగదారనాల్ అని యందురు. ఆలయమునకు వెనుక ముందు కోనేళ్లు కలవు. ఈ ఆలయ మొకచిన్న తిప్పపై నిర్మింపబడియున్నది.

మ్యూజియము :- ఇది దేవాలయమునకు 100 గ. దూరమున నున్నది. ఇం దనేకపక్షుల, జంతువుల శరీరములు,

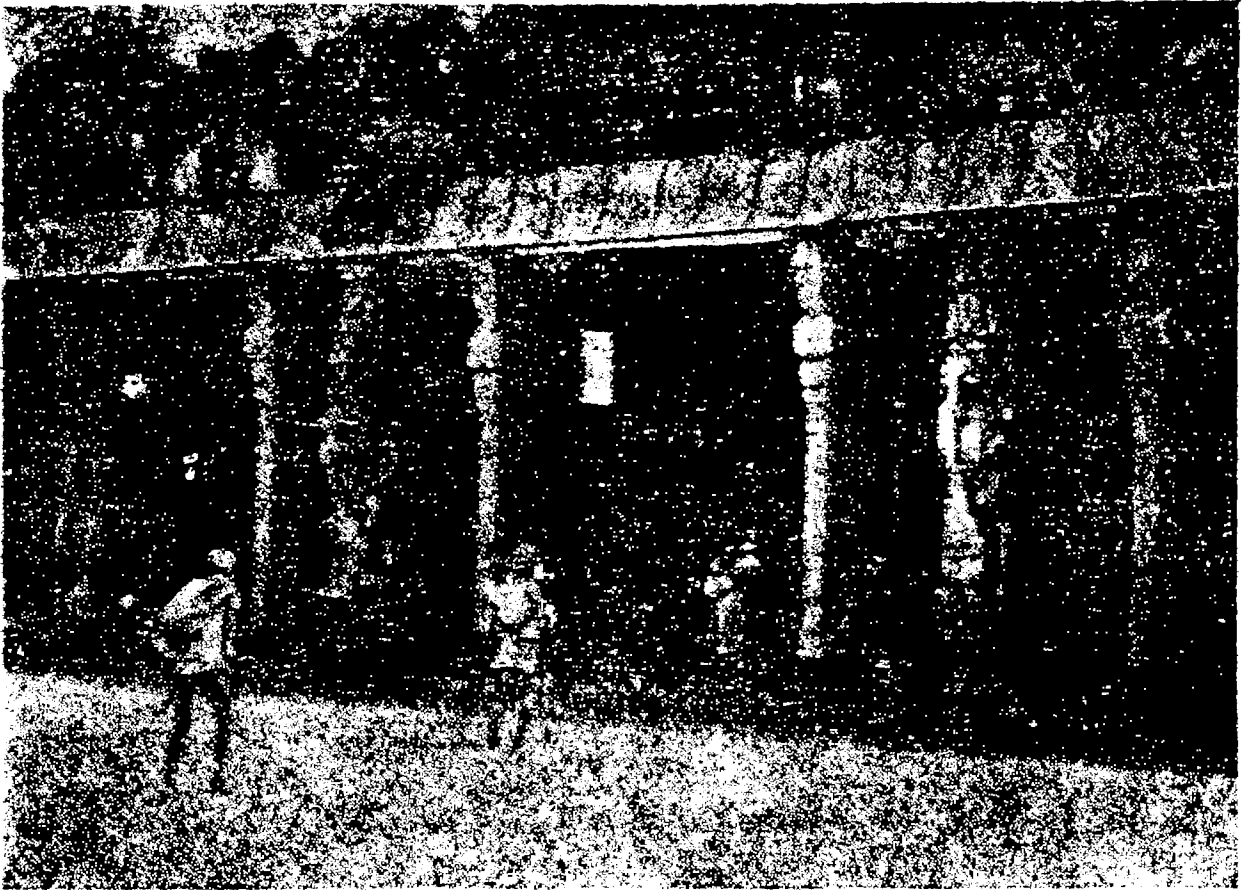
అనేకవిధములైన నశిలలు, పురాతనాభరణములు, ఆయుధములు మొదలగునవి నెన్నియో చూడనగును.

ఇచ్చటనుండి 13 మై. దూరములో తిరుమయమును, 9 మై. దూరములో 'సితన్నవాసల్' అనుబౌద్ధ జైనశిల్పము, కప్పక్రిందిభాగమున వనమూలికలపసరులతో రంగులు వేసిన చిత్రములు చూడనగును. ఇచ్చట బల్లపరుపుగా నున్న రాళ్లు గలవు వానిపైన జైనులు పరుండి ప్రార్థనచేసెడివారని చెప్పుదురు. కప్పన చిత్రించినచిత్రములను బాగుగ పరిశీలించిన పూర్వజైనులకాలపుదుస్తులు ఆభరణములు, కళలు, వారి నాగరికత గ్రాహ్యమగును.

శ్రీ రంగము

ఇది 60 వ దివ్యదేశము. ఇందు 25 వేల జనసంఖ్య గలదు. పుదుకోటనుండి తిరుచునాపల్లి జంక్షన్ కు వచ్చి అచ్చటనుండి మోటారుబస్సులో శ్రీరంగమునకు చేరవచ్చును పుదుకోట నుండి తిరుచునాపల్లి జంక్షన్ కు 33 మైళ్లు. రు 1-2-0 చార్జీ అగును స్టేషనునుండి శ్రీరంగమునకు సిటీబస్సు గలదు. 0-3-6 పుచ్చుకొందురు. లెక జంక్షన్ నుండి వృద్ధాచలములైనులో 8 మై. దూరములో 5వ స్టేషనే శ్రీరంగము. 0-3-0 చార్జీ అగును ఇది కావేరీనదిచే చుట్టబడిన యొకద్వీపము. తంజావూరువై పునుండి వచ్చువారు (Golden Rock) గోల్డెన్ రాక్ స్టేషనులో దిగి అచ్చటనుండి శ్రీరంగమునకు పోవలెను. కావేరీనదిపైన ఒక్కొక్కరికి 49 అడుగులపొడవున 32

ఆర్చీలు గలయొక వంతెన తిరుచినాపల్లిని శ్రీరంగమును కలుపుచున్నది. దానిపై మనుష్యులు కాన్లు బండ్లు తెంపు లేకుండ వచ్చుచుపోవుచుండును. 108 దివ్య దేశములలో నిది ప్రధానమైనది.

శ్రీరంగ నాథాలయము - శ్రీరంగము

న స తు లు :- ట్టేషనుకడ బండ్లు కూలీలు దొరకును. ట్టేషనునుండి దేవాలయ మరమైలుదూరమున నుండును. సన్నిధియందు ప్రసాదము విశేషముగ దొరకును. భోజన శాలతో పనిలేదు. అనేక సత్రములు గలవు. వానిలో 12 ముఖ్యమైనవి. రామానుజకూటములుగూడ కలవు. భోజన శాలలు గలవు. అన్ని వస్తువులు దొరకుదుకాణములు గలవు. ఈ క్షేత్రమున తీర్థశ్రాద్ధముగాని హిరణ్యశ్రాద్ధముగాని పెట్ట

వలెను. ప్రియశ్చిత్తమునకు రూ. 1-4-0, హిరణ్యశ్రాద్ధమునకు రూ. 1-4-0. క్షురకర్మకు అ. 0-4-0 ఇవి కనీసపు ధేన్లు, కాని వారు మితము లేకుండ అడుగుదురు.

శ్రీరంగమును భూలోకవైకుంఠ మందురు. విభీషణుడిస్వామిని నిత్య మర్ధరాత్రమున పూజచేయునట. ఇచ్చట ముక్కొటికి గొప్పయుత్సవము జరుగును

దేవాలయము:- దాదాపు 4000 సంవత్సరములనుండి యున్నట్లు తెలుపునాధారములు గలవు. ఈ దేవాలయ మలెన్జాండగుదండమాత్రలకు పూర్వమే యున్నట్లు చరిత్రలవలన దెలియుచున్నది రంగనాథుడు చోళరాజుల కులదైవముగా నుండెను. కులశేఖరమహారాజు దేవాలయమును చాలభాగము మరమ్మతు చేయించెను. విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకు లైనశ్రీరామానుజాచార్యులవారు శ్రీరంగమున నివసించినట్లు చెప్పుదురు. వారు 120 సంవత్సరములు జీవించిరట. నాల్గవప్రాకారములో 1000 స్తంభములమంటపమున కెదురుగా వారిపేర నిప్పటికిని వారిసన్నిధి యున్నది.

ఈ దేవాలయము 7 ప్రాకారములు గలిగి 15 గోపురములతో పెక్కు కొబ్బరి, అరటితోటలమధ్య రమణీయముగ నిర్మించబడినది. అం దేడవప్రాకారపు (బయటనుండి మొదటిది) గోడ 3072 అడుగులపొడవున, 2521 అ. వెడల్పున 20 అ. 8 అంగుళముల ఎత్తున 6 అడుగులమందమున నల్లరాతితో కట్టబడియున్నది. గర్భాలయ ముండు మొదటిప్రాకారము 240 అ.పొడవు, 181 అడుగుల వెడల్పు గలిగియున్నది. ఈపట్టణము

కర్ణాటకనవాబులనుండి 1801 జులై 31వ తేదీన బ్రిటీషువారి హస్తగతమైనది.

స్వీధనుప్రాకారము:- ఇందు గర్భాలయము గలదు. దీనిని తిరుపగుడెయని అందురు. ఈ ప్రాకారము 24 అ. x 181 అ. ఆ గర్భాలయమందు రంగనాథుడు శయనించినట్లు చాలపెద్ద విగ్రహముండును కర్పూరహారతి నిచ్చిన స్వామివర్షనము బాగుగానగును. అర్చకున కొక అణా యిచ్చిన అతడు (నేతి కాగడ) దివిటీ వెలిగించి స్వామివర్షనము చేయించును. ద్వారములు వెండి బంగారు రేకులతో చేయబడియున్నవి. గర్భాలయముపై నున్న విమానము (డోము) బంగారుతో మలాము చేసిన రేకుతో నిర్మించబడిన ప్రణవాకారవిమానము సప్తవేద శృంగములతో విలసిల్లుచున్నది. ఈ సప్తవిధనామములను (శ్రీ) అల్లూరు వేంకటాద్రి స్వామివారు తన కీర్తనలయందు పాడుకొనియున్నారు. ఈ బంగారపుపను లన్నియు కొంతవరకు 'జటవర్మసుందర' అనుమధురరాజు క్రీ. శ. 1260లో చేయించినట్లు చరిత్ర గలదు. తిరిగి 1943లో 12 కలశములు గర్భాలయముపై విమానము బంగారుతో మలాముచేయించిరి. స్వామికి కొబ్బరికాయ నివేదనకు తీసికొను ఆచారము లేదు. గర్భాలయ విమానప్రదక్షిణచేయు ప్రాకారపుగోడ యందు 108 దివ్యదేశముల స్వాములచిత్రములు చిత్రించబడియున్నవి. బంగారుధ్వజ స్తంభము చూడనగును. గర్భాలయముమెట్ల కెదురుగా నున్న మంటపము చందనమండప మందురు. దానియందద్దాలార కలదు. ఈ ప్రాకారములో కనకసీత గలదు. రంగనాథుని ఆంత

రంగికభక్తులైన విజయరంగ, చొక్కనాథనాయకులకుటుంబ ప్రతిమలు గలవు. విభీషణాచార్యులగుహ శయన మొదలితల్వారులగుడికి వెనుక కలదు ఎడమనైపున ధనుర్మాససేవలు మున్నగునవి చేయు పెద్దమంటపము గలదు. దీనికి రేవతి మంటపము, చిలకలమంటపము, పహల్ సత్ మంటప మను పేర్లు గలవు.

2వ ప్రాకారము :- ఈ ప్రాకారమును విరజవటి యని అందురు. ఇందు డొలోత్సవము జరుగుమంటపము, పాకశాల, ఆంజనేయ దేవాలయము మొదలగునవి గలవు. ఈ ప్రాకారము 503 అడుగులపొడవు, 240 అ. వెడల్పు గలిగియున్నది స్వామి వెనుక ఉత్తరద్వారము కలదు. దీనిని నైకుంఠైకాదశికి రంగు లతో చిత్రించి స్వామి నాద్వారమున బయటకి కొనివత్తురు బంగారుధ్వజము గలదు. ఒంటిగరుడస్తంభము గలదు. దీనిని దర్శించియే రంగనాథుని దర్శించెదరు.

3వ ప్రాకారము :- ఇది 767 అ. పొ. 295 అడుగుల వెడల్పు కలిగియున్నది. దీనికి ఆవినాడతేరువీధి యని పేరు. ఇందు శ్రీకోదండరామాలయము గలదు. ఈ స్వామికి బంగారు తొడుపు కలదు. స్వామి నిలబడి రెండుగజములయెత్తుండును. ప్రక్కల చంద్రపుష్కరిణి గలదు. ఈ ప్రాకారములోనికి పంచములను రానీయరు. కోండ్రమల్లనాయు డను ప్రభువు గొప్పకైంకర్యములు చేయుటచే ఆయన విగ్రహములు ద్వారము ప్రక్కన గలవు. కోదండరామస్వామికలయము ప్రక్కన భూలోక నైకుంఠమను విష్ణుమూర్తి శ్రీదేవి, భూదేవి,

నీలాదేవులకో వేంచేసియుందురు. ఆదినారాయణస్వామ్యాలయము గరుడాళ్వారువారి మంటపము ప్రక్కన గలదు. సత్సాధిపేకరామచంద్రమూర్తి ఆలయములో స్వామిప్రక్కన విభీషణాళ్వారులు గలదు. వరదనారాయణస్వామిమందిరము పడమటిద్వారములో మూయబడినది గోపురము లేదు ప్రసాదములు విక్రియించుశాల గలదు. ప్రధానద్వారమున కెదురుగా పెద్దగరుడాళ్వారు విగ్రహముతోగల విశాలమంటపము గలదు. దీనిప్రక్కన సూర్యపుష్కరిణి గలదు. (వాడు కలో లేదు) ఢిల్లీవిజయస్తంభము గలదు (అనగా రామానుజుల వారు ఢిల్లీనుండి అనేకకష్టములకు గుటియై రంగనాథుని తీసికొనివచ్చినవిధానము చిత్రింపబడినది.)

(శ్రీ)రంగనాథస్వామివారి ఆభరణములు లక్షలకొలది విలువగలిగియున్నవి. వానిపనితనమున శతాబ్దములనుండి శిల్పకళామమును చూడనగును ప్రకాశమునందును. విలువయుండును కోహినూరువజ్రమును పోలినవజ్ర మొకటి యుండెడిది; కాని యీ వజ్రము నొక ఫ్రెంచిదేశస్థు డపహరించి పరిష్యాదేశస్థుడైన సీజర్ కు అమ్మినట్లు చెప్పుదురు. 1875 లో ఏడవఎడ్వర్డు ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్సుగా నుండుచు హిందూదేశమును దర్శించవచ్చినప్పు డీదేవాలయమును దర్శించి యొకబంగారు పళ్ళెమును స్వామి కర్పించెను. ఈ విలువగలయాభరణములను చూచుటకు దేవస్థాన కమిటికి ముందుగ తెలుపవలెను. వాహనములను, సొమ్ములను దర్శించుటకు రు.50 కట్టవలెను.

4వ ప్రాకారము:- ఈ ప్రాకారమునకు ఆల్ఫార్ తిరుచ్చి యని పేరు. ఇది 1235 అ॥ పొడవు 849 అ॥ వెడల్పు గలిగి యున్నది. ఈనాల్గుగోడలపై మూడుగోపురములుమాత్రమే గలవు. పడమటివైపు ద్వారముగుండ దొంగలు (అట నివసించు యిండ్ల వారే) వచ్చి దేవునిసొమ్ముల నపహరించుటచేత ఆద్వారము మూసినట్లు చెప్పుదురు. తూర్పువైపుగోపురమును శ్వేతగోపురము 'వెల్లెగోపురము' దాదాపు 160 అ॥ ఎత్తుగలిగి శిల్పసౌందర్యమున తులనాగుచున్నది. ఈ గోపురము దాటి లోపల ప్రవేశింపగానే 450 అ॥ పొడవు 130 అ॥ వెడల్పుగల 1000 స్తంభములమంటపము కలదు. కాని యిందు 940 స్తంభములుమాత్రమే గలవు. మిగిలిన 60 స్తంభములు ఉత్సవ సమయములలో దూలములతో పందిరివేసి పెక్కు చెట్లతోను, తోరణములతోను చిత్రవిచిత్రములుగ నలంకరించి 1000 స్తంభములు పూర్తిచేసి వేయిస్తంభముల మంటపము పేరు సార్థకపరచెదరు. ఈ రాతిస్తంభములు ఏకాండపురాతిలో గూడ్చిముగ చెక్కబడియున్నవి. ఈ మంటపమున కెదురుగ శేషారాయర్ మంటపము గలదు. ఇందు నేకాండపురాతిలో కడుసున్నితమైన భాగములుగూడ కనుపించులాగున గుట్టిములు, సింహములు, చెక్కబడియున్నవి. ఈశిల్పియొక్క శిల్పకళానైపుణ్యము దర్శనీయము. ఈవిగ్రహములు 7వ ప్రాకారములోని గోపురముపై ప్రతిష్ఠించుటకు తయారైనవి. కాని ఆ గోపురమును నిర్మించుచున్న విజయనగరప్రభువులు ఓడి, తద్రాజ్యపతనమగుటచే నీగోపురనిర్మాణము నిలిచిపోయినది.

శ్రీ ఉడయవరుల (శ్రీ రామానుజాచార్యులు) వారి చర్మ సమాధి గలదు. శ్రీవారు సమాధికాగానే అందుండి విగ్రహము పైకి వచ్చినదట. వారికి తిరుమంజనము (స్నానము) జరుపబడదు. గంధ లేపనమే సమర్పింతురు.

చక్రివర్తి ఆళ్వార్ (చక్రిదేవత) పెద్ద ఆలయము గలదు. ఇంతవరకు (నాల్గవ ప్రాకారమువరకు) పంచములు వచ్చి నమ్మశ్శరించుకొని వెళ్ళవచ్చును. (నోటీసుబల్లులు కట్టబడియున్నవి.) దక్షిణద్వారము ప్రక్కన తాయారు [ఆండాళ్లమ్మవారు.] సన్నిధి గలదు. వాహనమంటపము గలదు. వసంతోత్సవమంటపము,

శేషగాయర్ మంటపశిల్పము - శ్రీరంగము

ఉయ్యాలమంట పం
అమ్మవారి సన్నిధి
చుట్టు చిత్రంపబడిన
మంటపము గలవు.
తెలుగులో పట
ముల వినరములు
గలవు. దీనినిబట్టి
చూడ తెలుగు
రాజుల పరిపాలన
కాలములో చిత్ర
ములు చిత్రంపబడి
నట్లు తెలియు
చున్నది. పుష్ప
వనము గలదు.

శ్రీరంగనాంఛార్ [అమ్మవారి దేవాలయము చాలపెద్దది.]
 శ్రీదేవీ, భూదేవీ శిలావిగ్రహములు, రంగనాయకిలోహ
 విగ్రహములు చూడనగును. దీనిప్రక్కన పెద్దమంటపము
 గలదు. దానిపై కప్పు అడుగుభాగమున, గోడలకు పురాతన
 చిత్రములు చిత్రింపబడి తెలుగులో వినరములు వ్రాసియున్నవి.
 కంబర్ రామాయణము చెప్పినమంటపము అమ్మవారిసన్నిధికి
 నెదురుగా నున్నది ఆయుర్వేదశాల, శ్రీకృష్ణసన్నిధి మంట
 పముతో, పెర్యేవాంఛాన్ పశ్చేసన్నిధి. శ్రీకొదండరామస్వామి
 [చిన్నది] తోతాచార్య, పార్థసారథిసన్నిధులు చూడదగినవి
 గోశాల గలదు. దాదాపు నలువదిఆవులు గలవు. యాత్రికులు
 గోవులకు అవిసిఆకులు ఆహారముగ తెచ్చివేయుచుందురు.

శ్రీరంగవిలాస్:- దీనినే ప్రేక్షకహా లందురు. ఇందు
 తిరువణి, తిరుచూర్ణములు, పేముబుట్టలు, వింజామరలు, మడి
 సంచులు, తిరుచూర్ణముబుర్రలు, కొయ్యబొట్టుపెట్టె మొద
 లగునవి అమ్మదుకాణములు గలవు దీనిపైన ముందుభాగ
 మున తిరుమంత్రము, శ్రీరామ, వరహ, గీతాచరమ స్లోక
 ములు విగ్రహరూపముగ నమర్చబడియున్నవి. నరనారాయణ
 తిరుమంత్రార్థముగూడ విగ్రహరూపమున గలదు. దీని కెదు
 రుగ దేవస్థానము ఆఫీసు గలదు. ఆఫీసు నానుకొని గ్రంథా
 లయము, మ్యూజియము గలవు. మ్యూజియమునందు అనేకా
 యుధములు, చిత్రములు మొదలగునవి అమర్చబడియున్నవి.

5వ ప్రాకారము :- దీనికి ఉత్తరవీధి యని పేరు. ఇది
 1653 అ పొడవు 1270 అ. వెడల్పు గలిగియున్నది. ఈప్రా

కారమందు జనులు నివసించునిండ్లు, మేడలు 5 బాగులు తీర్చియున్నవి. దేవాలయప్రాకారములలో నిట్టినిండ్లతో నొక పెద్దపట్టణ ముండుట భారతదేశములో మరెచ్చటను లేదని చెప్పవచ్చును. రాజ్యపాలనావిధానమును, దైవసేవావిధానమును అన్యోన్యసహకారముతో నడుపు నిట్టిపద్ధతిపై ఏసిపుణుడైన యింజనీరు ప్లాను తయారుచేసెనో వాని నేర్పనకును, చాతుర్యమునకును ఆశ్చర్యము గలుగకమానదు. దేవాలయమునుండి స్వామి ఊరేగింపున కీవీధులగుండా పోవునపుడు ప్రతియింటిముందర చక్కగ ముగ్గులుదీర్చియుంచి ఆబాలగోపాలము వచ్చి, ఉత్సవములో మొదట వేదముపఠించుచు వచ్చు వారికి నమస్కరించి తదుపరి స్వామికి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించు టెంతయు ఆనందకరముగ నుండును. ఈప్రాకారమునందు శ్రీరంగనారాయణజియ్యర్ వారి, కందాడ నారి, వానమామలైమఠమువారి రామానుజకూటములు గలవు. నైశ్యులసత్రములు మొదలగుననేకసత్రములు గలవు. దక్షిణపునైపున గుడ్డలుఅమ్మదుకాణములు గలవు. ఉత్తరపునైపున పెరుగు, కూరలు అమ్ముదురు.

6వ ప్రాకారము:- ఇది 2108 అ. పొడవు 1846 అ. వెడల్పు గలిగియున్నది. ఈప్రాకారమునకు చిత్రవీధి యని పేరు. చైత్రమాసమందు (చిత్రమాసమందు) జరుగు బ్రహ్మోత్సవ మూప్రాకారముగుండ నెళ్లునుగాన దీనికి చిత్రవీధి యని పేరు వచ్చెను. ఈప్రాకారమునందుకూడ జనులు నివసించుటకు నిండ్లు బాగుతీర్చియున్నవి. దీనికి ఉత్తరమునైపున నాటు

కోటుశెట్టియార్ల సత్రిము గలదు. ఈప్రాకారదక్షిణద్వారము నకు కొంచెము ప్రక్కగ పోష్టాఫీసు గలదు. తూర్పునైపున అహోబిళజియ్యర్ గారి మఠమును సాతానిరామానుజ కూటము, మనవాళ్ళమహామునిసన్నిధియు గలవు.

7వ ప్రాకారము:- ఇది 3072 అ. పొడవు 2521 అ. నెడల్పు గలిగియున్నది దీనికి అడైయవళైంజాన్ పీధి అని పేరు. దీనినే సాతానులపీధి అనియు అందురు. ఇదియే చివర ప్రాకారము ఇందుకూడ జనులు నివసించుటకు నిండ్లు, నేడలు బాగులు తీర్చియున్నవి. తూర్పుద్వారముగుండ వెళ్ళిన శ్రీరంగములై త్వస్తేషను వచ్చును. ఉత్తరద్వారముగుండ వెళ్ళిన కొల్లడమునకు వెళ్ళవచ్చును. స్నానమునకు అనుకూలము. కొల్లడ మనగా పాపములను నశింపజేయునది యని అర్థము. ఈనదిబిడ్డన తిరుమంగయాళ్వారులకు ప్రత్యక్షమైన దశావతారమూర్తుల దేవాలయము, మంటపము గలవు.

1806 లో కృష్ణాజిల్లాలో అల్లూరుగ్రామమున జన్మించిన శ్రీ అల్లూరు వే. కటాద్రిస్వామి శ్రీ తూము నరసింహ దాసుగారి సాంగత్యమహిమచేత శ్రీ వేంకటాద్రిస్వామి జీవితము ప్రహ్లాదుని భక్తిమార్గమున నడచినది. శ్రీరంగము లోని శ్రీరంగనాథునకు ఆయనఅమూల్యములైన ఆభరణములు చేయించిరి. ఈఆభరణాలంకారములను ఆనాడు మద్రాసుగనర్నరు లార్డు నేషియర్ దొర చూచి, వాని నెవరో హిందూరాజులు చేయించిరికాబోలు అనుకొనిరి. కాని అవి శ్రీ వేంకటాద్రిస్వామి చేయించిరని విని ఆయనను

దర్శించి ఆశ్చర్యమునొంది మూగు జీసెన్ కైస్తులాగా నున్నారని ప్రశంసించగలిగిరి.

అంధభక్త మహాశయులైన శ్రీ అల్లూగు వేంకటాద్రి స్వామివారి సమాధి (తిరువళి) గూడ నిచ్చటనే గలదు. అచ్చట మాఘబహుళ సప్తమి వారితీర్థ దినారాధన మహా వైభవముగ జరిపెదరు. అదేదినమున శ్రీ వేంకటాద్రి స్వామి వారి జ్ఞాపకార్థము శ్రీరంగనాథునకును, అమ్మవారికిని శ్రీ వేంకటాద్రి స్వామివారు సమర్పించిన అమూల్యాభరణములను అలంకరించి ఉదయము మొదలు రాత్రి తలుపులు మూయువరకును దర్శింప నవకాశము కల్పింతురు. పడమర ద్వారముగుండ వెళ్లిన తెప్పకొళము (కోనేరు) వచ్చును. ఇందు మాసి (మాఘ) మాసమందు తెప్పఉత్సవము జరుగును. అనగా నీటిమీద నొక పెద్దమేడవలె అందముగ కొబ్బరి, అరటి, చిత్రవిచిత్రమైన మొక్కలతో అలంకరింతురు. తెప్ప అంతయు పూలమాలలతో అలంకరించి అందు స్వామి నుంచెదరు. దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించు రంగులవిద్యుద్దీపములచే నలంకరించెదరు. కోనేటిమధ్య నున్న మంటపము చుట్టును నెమ్మదిగ ప్రదక్షిణము చేయించెదరు. తెప్పయందు చక్కనిపాటకచ్చేరియో లేక నాగస్వరమో లేక భజనకాల క్షేపమో యేర్పాటుగావించెదరు. మధ్యమధ్య యెత్తైన చెట్ల నుండి గొణసంచా కాల్చుచుందురు. ఈ వేడుకను స్నేతా నందముగ దర్శించుటకు ప్రజలు తండ్రోపతండములుగ వచ్చుచుందురు. ఇది అంతయు రాత్రివేళ జరుగును గాన కడువేడు

కగా నుండును. దక్షిణద్వారముగుండ వెళ్లిన కావేరి వచ్చును. కాని యిది $1\frac{1}{2}$ మైలు దూర ముండును. ఈ ద్వారముగుండ కొద్దిదూరము వెళ్ళిన బస్సుస్టాండు వచ్చును. బస్సుస్టాండుకు ప్రక్కన చిన్న ఆలయము గలదు అందు శ్రీమాన్ అల్లూరు వేంకటాద్రిస్వామివారి అర్చావతారవిగ్రహము, చిత్రపటము ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది. ప్రతిసంవత్సరము శ్రీ వేంకటాద్రి స్వామివారితీర్థ దినమున దేవస్థానమర్యాదలతో నగరోత్సవముల జరుపుచుందురు. ఈమార్గములోనే శంకరమఠము గలదు. కావేరినదీతీరమున మధురకవి నందనవనము గలదు. దీనిని శ్రీరామానుజదాసువారు పోషించుచున్నారు. ఇది దాదాపు 20 యకరములవనము. ఇందు యకరముకొలది పుష్పజాతులు పెంచబడుచుండును. శ్రీరంగనాథస్వామికి ప్రతి నిత్యము పూలమాలలు కట్టి పంపుచుందురు. పూలమాలలు కట్టుటకు ప్రత్యేకపుగది గలదు. ఆగదిని మహాపవిత్రముగ నుంచుదురు.

దక్షిణద్వారమునకు రాయగోపురమని పేరు. దీనిని విజయనగరప్రభువైన అచ్యుతరాయలు కట్టించినట్లు చెప్పుదురు. దీనిశిల్పకళ చూడదగినది. శేషరాయర్ మంటపమున గల యేకాండుపురాతిస్తంభములలో చెక్కబడిన గుఱ్ఱము లీగోపురమునకే తయారుకాబడినవి. కాని విజయనగర సామ్రాజ్యపతన మగుటచే నీపని యంతయు నసంపూర్తిగ విడిచిపెట్టబడినది. ఈ గోపురము పునాదినిబట్టి ఇది 300 అడుగుల యెత్తువరకు కట్టదలచియుండవచ్చునని తెలియుచున్నది.

దీనిలోపల సన్ననిమెట్లు గలవు వానిమీదుగ ద్వారముపై కెక్కిన శ్రీరంగద్వీపముయొక్కయు, దేవాలయముయొక్కయు పూర్తిదృశ్యము కనుపించును.

భూలోకవైకుంఠమును బోలియున్న ఈ క్షేత్రమును ప్రతిభారతీయుడును తనజీవితములో నొక్కసారియైన స్వామి వైభవము, దేవాలయప్రాకారాదినిర్మాణములలోని ఇంచినీరింగు నేర్పరితనము, శిల్పకళావైభవము ప్రత్యక్షముగ దర్శించి ఆనందించవలెను. యుగములు మారినను, ప్రభువులు మారినను దేవాలయశోభ వైభవోపేతముగ నుండుట ఆనాటినిర్మాతల సద్భావబలమేయని చెప్పక తప్పదు.

ఉత్సవములు:- ధనుర్మాసములో (డిశంబరులో) వచ్చు వైకుంఠఏకాదశికి గొప్పఉత్సవము జరుగును ఆనాడు స్వామిని దర్శించిన సకలపాపములు పోవునని యాత్రికులు కడుదూర ప్రాంతములనుండి 50 లేక 60 వేలు వత్తురు. ఆనాడు స్వామికి రత్నకవచముక్తాకవచముల ధరింపజేయుదురు. ఈయుత్సవ వ్యవస్థ శ్రీరామానుజాచార్యులవారి కట్టుబాట్లప్రకారమే జరుపబడును. ప్రదక్షిణములో స్వామి సింహ, గజ, సర్ప, మండుక. మర్కటాదిగతులలో (నడకలలో) చూడనగును.

పుష్యమాసమున పునర్వసునక్షత్రముతో ముగియు నట్లు పడిదినములు బ్రహ్మోత్సవము జరుగును. ఈయుత్సవ మయోధ్యలో నుండగ శ్రీరాముడే యేర్పాలుగావించెనట. మాఘములో జరుగు బ్రహ్మోత్సవము శ్రీరామానుజా

చాక్కులవా రేర్పరచిరట. ఇవిగాక ప్రతిమాసములో నుత్సవములు జరుగుచుండును. ప్రతిఏకాదశికి, ఆ మావాస్యకు తిరుమంజనము జరుగును.

పూజలరేట్లు:- సహస్రనామము 1-0-0, అష్టోత్తరము 0-4-6, కర్పూరహారతి 0-2-0. వాహనములు, ఆభరణములు నూచుటకు రు 50/- ఇచ్చట తీర్థవిధులు పెట్టవలెను. దక్షిణకావేరి, తిరువంజనకావేరి, ఉత్తరకావేరి (కొల్లడం) లలో స్నానములు ముఖ్యము.

ప్రణవాకృతివిమానము, వేదశృంగము. చంద్రపుష్కరిణి. పొన్ననృక్షము, భుజంగశయనము. దక్షిణతిరుముఖమండలము, ధర్మనర్మకును, రవినర్మకును. విభీషణాచాక్కులకును ప్రత్యక్షము.

శ్రీరంగముష్టేషనునుండి 1 ఫ. దూరములో నృసింహస్వామ్యాలయము గలదు. ఈ దేవాలయవ్యయముగూడ శ్రీరంగదేవస్థానమువారిదే.

జంబుకేశ్వరము

ఈక్షేత్రమునే తిరువనై కాడు తిరునన్నాయర్ కోయిల్ అందురు. ఇది గొప్పశివక్షేత్రము. శ్రీరంగమునుండి తిరుచునాపల్లి వెళ్లురోడ్డులో శ్రీరంగమునుండి 6 మైళ్ళదూరములో గలదు. ఇది పంచలింగములలో నొకటియగు ఆపోలింగము; అనగా జలలింగము. ఈ లింగమునుండి నిరంతరము నీరుారుచుండును. ఈక్షేత్రముకూడ శ్రీరంగద్వీపములోనిదే. ఈశ్వరునికి జంబుకేశ్వరుడనియు, అమ్మవారికి అళిలాండేశ్వరి యనియు

పేర్లు. ఇదియు అనాదిదేవాలయము కాని శిల్పవిషయమున శ్రీరంగదేవాలయముకన్న మిన్నయని చెప్పకతప్పదు.

వసతులు:- బండ్లు, సత్రిములు గలవు. చక్కనిరోడ్డు గలదు. అన్ని వస్తువులు దొరకును.

దేవాలయము : ఇది ఐదుప్రకారములు గలిగియున్నది. గర్భాలయమునందు నిరంతర మెడతెగక (మున్నూటఅనువది మైదుదినములు) నీటిఊట వచ్చుచుండును. దీని వెనుక జంబూ (నేరేడు) వృక్షము కలదు. ఈ వృక్షముయొక్క ఆకులతో స్వామి నర్చించెదరు. శివుడు నేరేడుచెట్టుకింద కూర్చుండి భగవంతునిగూర్చి తపస్సుగావించి బ్రహ్మహత్యాపాపమును బోగొట్టుకొన్న పుణ్యభూమి.

మొదటిప్రకారము:- ఇది 126 అ. పొడవు, 123 అ. వెడల్పు గలిగి 30 అ. ఎత్తున నున్నది. (లోపలనుండి మొదటిది) ఇందు గర్భాలయము కలదు.

2వ ప్రకారము:- 306 అ. పొడవు 197 అ. వెడల్పు గలిగి 35 అ. ఎత్తున నున్నది. ఇందు కొన్ని మంటపములు గలవు. వాహనములకొట్లు గలవు.

3వ ప్రకారము:- ఇది 745 అ. పొడవు, 197 అడుగుల వెడల్పు గలిగి 30 అడుగుల ఎత్తున నున్నది. ఇందు 100 అడుగుల ఎత్తు గలగోపురము గలదు. రెండవగోపురము 70అ. ఎత్తుండును. ఈ ప్రకారములోని శిల్ప మద్భుతము. ముందు భాగమును నూతనముగ నిర్మించిరి. నాలుగుముందుస్తంభములందు గొప్పపనితనము గలదు. ఆధ్వజస్తంభమునొద్ద గల

మంటపముయొక్క నాలుగు స్తంభములు విచిత్రశిల్పముతో చెక్కబడియున్నవి. ఈ శిల్పమునుగూర్చి ఫెర్గ్యుసన్ మున్నగు విదేశస్థు లాశ్చర్యపడుచు వ్రాసిరి.

చిన్నకొనేరు గలదు. 3వ ప్రాకారమునుండి ఉత్తరమున ద్వారముగుండా వచ్చిన అఖిలాండేశ్వరీ అమ్మవారి ఆలయము, పెద్దమంటపము గలదు. గర్భగుడి నల్లని పాలరాళ్లు కప్పనకు కాండిల్ లాంపులతో అందముగ నుండును. అమ్మవారిబొట్టు నకుగా మాణిక్యము గలదు. విలువగల నగలు గలవు. అమ్మవారు మిక్కిలి ఆకర్షణీయయై యుండును.

4వ ప్రాకారము:- ఈప్రాకారము 2436 అ. పొడవు. 1493 అ. వెడల్పు గలిగి 35 అ. ఎత్తున 6 అ. మందము కలిగియున్నది. చుట్టు తిరుగుటకు వీలులేదు. వెనుకగోపురము నొద్ద కొబ్బరితోట, కొనేరు గలవు.

5వ ప్రాకారము :- ఈప్రాకారమునం దిండ్లనకుసలు గలవు. దేవాలయమునం దంతటను గోడలపై నీదేవాలయమున కిచ్చినభూములు, జాగీరులు మొదలగువానిని తెలుపుననేక శాసనములు గలవు. పెద్దతెప్పకొనేరు, దానిముందర 500 స్తంభములు గలమంటపమును గలవు.

తిరుచునాపల్లి

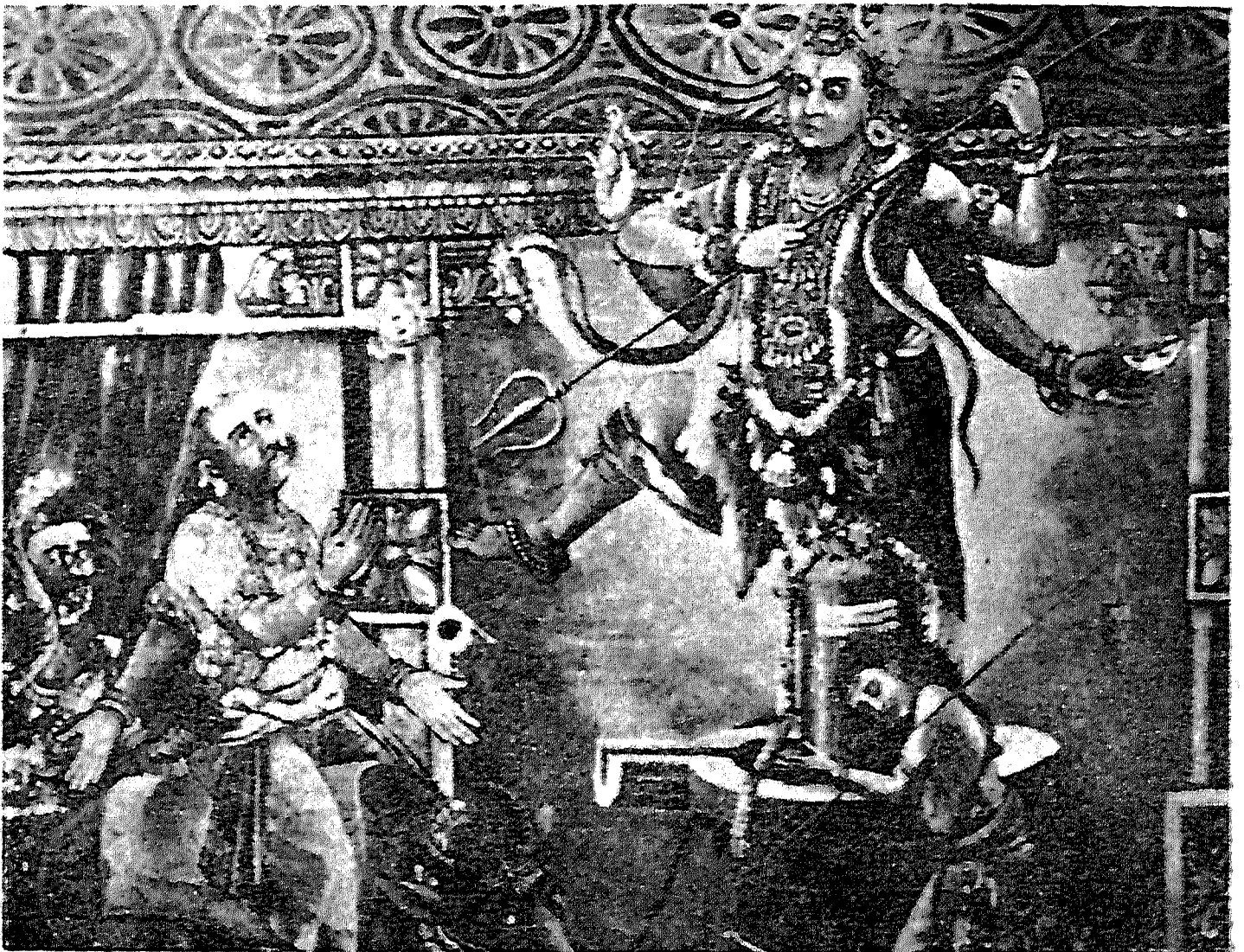
ఇది గొప్పచారిత్రాత్మకమైనపట్టణము. జంబుకేశ్వరమునుండి దాదాపు 2 మై. దూర ముండును. బస్సుకు 0-1-9 చార్జీ యగును. వినోదముగ కావేరీనదిని దాటుచు కులాసాగా చల్లగాలికి నడిచి వెళ్ళవచ్చును. ఇది

1,43,000 జనసంఖ్య గల్గిన మ్యునిసిపాలిటీపట్టణము ఇది చెన్నరాజధానిలో 3వ పెద్దపట్టణము. 1. మదరాసు. 2. మధుర. ఇది కావేరీనదియొడ్డున నున్నది. ఇది తిరుచునాపల్లిజిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. ఇందు నాల్గురైల్వేస్టేషనులు గలవు తిరుచునాపల్లిజంక్షను - ఇది కంటోన్ మెంటుకు సమీపము; 2. తిరుచునాపల్లి ఘోష్ట. ఇది పట్టణమునకు సమీపము. Goods-traffic అంతయు నిచ్చటనే జరుగును. 3. ట్రెచి జాన్ - ఇది పట్టణమునకును, కంటోన్ మెంటునకును సమీపము. 4వది గోల్డెన్ రాక్ (Golden Rock) - శ్రీరంగము రైలుమీద వెళ్లుటకు నిచ్చట దిగి మరల ఆబండి నెక్కవలెను. తంజావూరు నుండి వచ్చువా రీస్టేషనుప్రక్క నున్న దక్షిణరైల్వేవారివాగు నులు, పెట్టెలువగైరాల చేయుగొప్పకర్ణాగారమును చూడవగును. కొన్నిలక్షలు వెచ్చించి, యిందు నవీన యంత్రములను స్థాపించిరి. ఇందు దాదాపు 5,000 నిపుణులచే సని సాగించుచున్నారు. జంక్షనుస్టేషనుప్రక్కన C. Ry. వారి ప్రధాన కార్యాలయములు గలవు. 'తిరుచునాపల్లికొట' అనెడి మాట మాత్రమేకాని కోటగోడ లన్నియు తీసివేసి కందకము పూడ్చి వేయబడినది

వసతులు :- కావేరీసమీపమున సత్రములు గలవు. అనేకభోజనశాలలు, జట్కాలు, రిక్షాలు, టాక్సీలు వగైరా గలవు. జంక్షనుస్టేషనునొద్ద పట్టణమంతయు చూపుటకు గైడ్లు (Guides) ప్రితిరైలుకు వచ్చి యాత్రికులను కలిసికొందురు. ఈపనికి వారికి కొద్దిరుసు మియ్యవలెను. స్టేషనులో రైలురింగు

రూములు గలవు ఫ్లేషనులో Cloak Room (క్లోక్ రూమ్) గలదు. దీనియందు మనసామానులు భద్రపరచి శ్రీరంగపరిసర షేత్రములు దర్శించి వచ్చి మనసామానులు తీసికొని వెళ్ళు వచ్చును. దీనికి వస్తుప్రకు 0-2-0 వసూలుచేయుదురు. 'సామయపురం'లో ప్రతియేట డిశంబరు, జనవరి, మార్చి నెలలలో గొప్పపశువులసంత జరుగును.

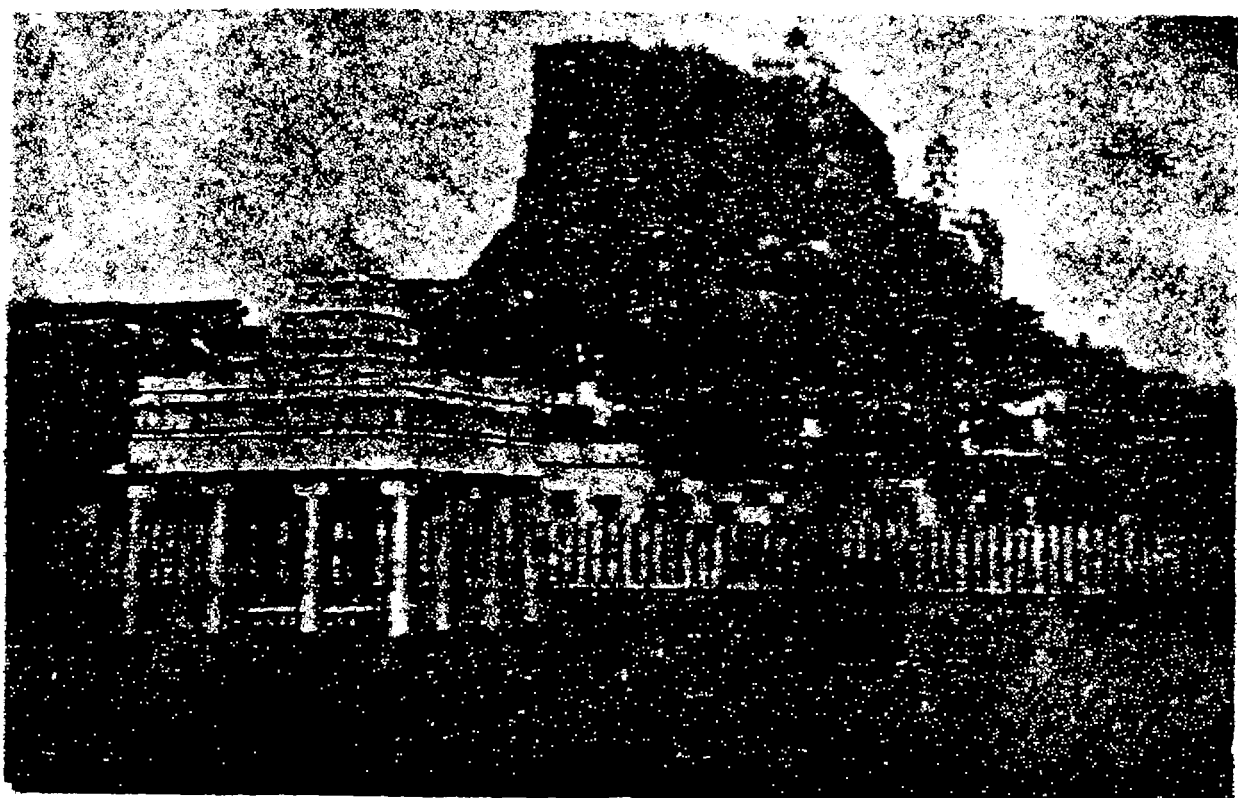
చూడవలసినవి:- కొండమీద మధ్యభాగమున స్వామి మాతృభూతేశ్వరుడు. అమ్మవారు సుగంధికుంతలాంబిక వారి ఆలయము [శివాలయము] గలదు. దేవాలయపుముందుభాగ

మాతృభూతేశ్వర, మార్కండేయాలయము (తిరుచనాపల్లి)

మున శివచరిత్రసంబంధమైన అనేకచిత్రములు గలవు. పెద్ద బజారునకు వైనాబజారు కలియుకూడలికి సమీపమున కొండ పైకి వెళ్ళివారి కలదు. దీనిగర్భగుడి బజారుమట్టమునకు 273 అ.

తెప్పకొశము (Rock-Temple) - తిరుచునాపల్లి

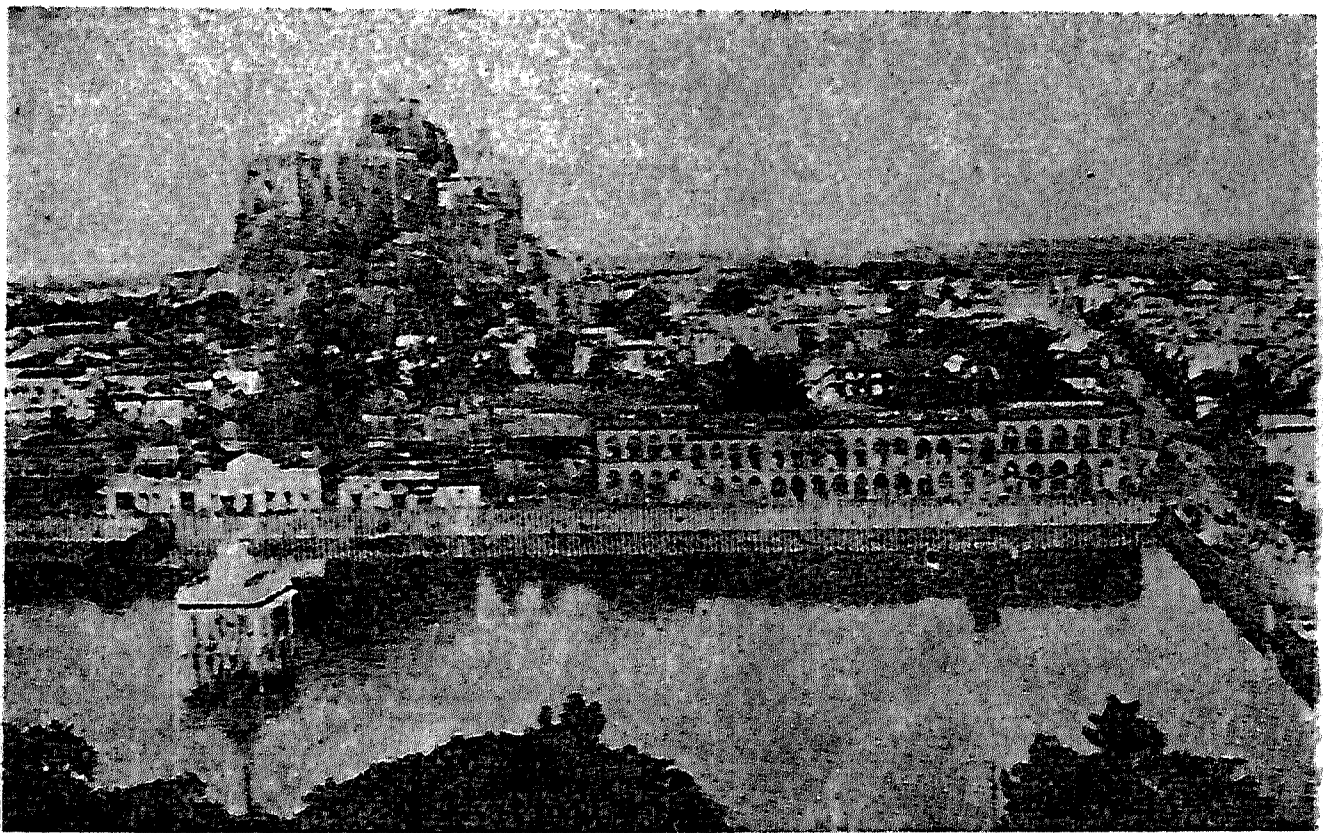
యొత్తున నున్నది. సముద్రపుమట్టమునకు 503 అ. యెత్తున నున్నది. ఈ దేవాలయము పల్లవులచే 11వ శతాబ్దమున నిర్మించ బడినట్లు చెప్పదురు. శివాలయమునకు పైన చిట్టచివర (Tip-top) గణేశ్వరాలయము గలదు. ఇచ్చటి నుండి చూచిన తిరుచునాపల్లి పట్టణ మంతయు బాగులుతీర్చి కనుపించును. కొబ్బరి చెట్లమధ్య శ్రీరంగద్వీపము. అందలి గోపురములు చూపకులమన స్ఫుల కానందము కలిగించకమానదు. కావేరీనదియు దానిపై పోవురైలుబండిదృశ్యము కడువిచిత్రముగ నుండును. మరి యొకవైపున పట్టణ మంతయు స్థానుగీచినట్లు చక్కనిదృశ్యమున

గోచరించును. వినాయక దేవాలయమునుండి దిగినచ్చుదారిలో గంటలు కొట్టుగది గలదు. (Bell house) 0-0-3 వేసిననే పైకి పోనిత్తురు ఉదయము 7 గం॥ నుండి సా॥ 6 గం॥ వరకు పోనిత్తురు.

తెప్పకొళం: కొండక్రిందిభాగమున పెద్దకోనేరు గలదు. అందు మధ్యలో మంటపము గలదు ఈ కొనేటికి సమీపమున కైవు నివసించినబంగళా గలదు. ఇం దిప్పుడు కళాశాలను నడుపుచున్నారు.

నవాబుభవనములు:- ('The Navab's Palaces ఇం దిప్పుడు టానుహాలు, తాలూకాఆఫీసు, రిజిష్ట్రాఆఫీసులు మొదలగునవి గలవు. అయినను ఇవి తప్పక చూడదగినవి.

చందాసాహెబుగూంబ్:- ఇది ఫోర్టుస్టేషనుకు సమీ

నగర, ఆలయ, తెప్పకొళముల దృశ్యము-తిరుమనాపల్లి

మున గలదు. ఇది హిందూదేవాలయముల సామానులతో
[క్షంభములు దూలములు మొదలగునవి] తానే సొంతముగా
నిర్మించినట్లు చెప్పుదురు. చరిత్రసంబంధమైన అనేకభవన
ములు చూడనగును.

ఉత్సవములు :- ఆగష్టు నెలలో నీశ్వర, గణపత్యా
లయములలో గొప్పఉత్సవములు జరుగును. అన్నెడు యాత్రి
కులు విశేషముగ వత్తురు.

తయారగువస్తువులు :- ఈ పట్టణము రత్న వ్యాపారము
(Rubies) లో ప్రపంచప్రఖ్యాతి గాంచినది. ఇచ్చట శిగరెట్టు
ఫ్యాక్టరీ గలదు. వెండిబంగారములలో గొప్ప పనితనముతో
చేయుపనివాండ్లు విశేషముగ గలరు. ధాన్యము, అరటి,
కొబ్బరి మామిడి విశేషముగ దొరకును.

అన్నిల్ లేక ప్రేమపురము

ఇది 61వ దివ్యదేశము. శ్రీరంగమునుండి వృద్ధాచలము
లైనులో దిగి 5 మై పోవలెను. ఎట్టియేర్పాట్లు లేవు. ప్రత్యేక
ముగ వంటచేసికొనవలెను. ముందు తెలిపిన దేవాలయములో
ప్రసాదము లభించును. తిరువడివళగియనంబి, అళగియవల్లి
నాంచారు. మంచూకపుష్కరిణి.

తిరుప్పేర్వగర్

ఇది 62వ దివ్యదేశము ఇది అన్నిల్ క్షేత్రమునుండి
2 మైళ్ళదూరములో నున్నది. బండ్లు, సత్రములు గలవు.
గ్రామమునకన్న ఆలయము అనాది. ఇది 20 అ. యెత్తున

నున్నది. అప్పకొడుత్తార్ పెరుమాళ్, కమలవల్లి తాయార్, ఇంద్రతీర్థము. ఇచ్చటికి 5 మైళ్ళదూరమున కావేరీనదిపైన 'విల్లింగ్డన్' డాము చూడదగినది.

కదంబనూర్

ఇది 63వ దివ్య దేశము. శ్రీరంగమునుండి కొల్లడం దాటిన దాదాపు 2 మైళ్లలో నీక్షేత్రము గలదు. బండ్లు గలవు. భోజనశాలలు లేవు. క్షేత్రములో ప్రసాదము దొరకును. ఇచ్చట పురాతనమైన శివాలయము, బ్రహ్మాలయము, అరటి చెట్లు చూడదగినవి. పురుషోత్తముడు, పూర్వాదేవినాంబారు, కదంబతీర్థము.

తిరువెళ్ళరై

ఇది 64వ దివ్య దేశము. కదంబనూరునుండి 7 మై.దూర ముండును. బండ్లు గలవు. సత్రములు లేవు. క్షేత్రములో ప్రసాదము లభ్యమగును. పంగుని [ఫాల్గున] మాసములో బ్రహ్మోత్సవము జరుగును. పుండరీకాక్షులు, పంకజవల్లి నాంబారు, కుశలతీర్థము మొదలగు 8 తీర్థములు గలవు.

ఉత్తయూర్

ఇది 65వ దివ్య దేశము. దీనినే బీబీనాంబార్ దేవాలయ మందురు. ఇది తిరుచునాపల్లినుండి మైలుదూరములో నున్నది. బస్సులు గలవు. పూర్వ మొకప్పు డిది చోళరాజులముఖ్య పట్టణముగ నుండెను. కాని యిప్పు డాచిహ్నము లేవియు కనుపించవు. రాళ్ళపై నను, దేవాలయపుగోడలపై నను కొన్ని

శాసనములు గలవు. బండ్లవసతి గలదు. సత్రములు లేవు. భోజనశాలలు గలవు. తిరుప్పావ్నాళ్వార్ అవతరించినస్థలము. బస్సులు కలవు. ఈ దేవాలయవ్యయ మంతయు శ్రీరంగదేవాలయమునుండియే నడచును. పూర్వ మొకకొడి యేనుగును జయించుటచేత నీయూరికి 'కొళియూర్' అనుపేరు కలిగెను. ~~ఇచ్చట~~ ఇచ్చటనుండి తిరుచనాపల్లిజంక్షనుకు వచ్చి మానచుధురమీదుగా రామేశ్వరము వైపునకు ప్రయాణము సాగించవలెను.

నార్తమలై

ఇది తిరుచనాపల్లిజంక్షనుకు 23 మైళ్ళు 0-12-0చార్జీ. ఇది స్త్రీషునుకు సహాపము. ఈనార్తమలై చుట్టు నెనిమిదిపర్వతములచేత చుట్టబడి జైనశిల్పముతో నలరారు గుహలతో దర్శనీయమై యుండును. ఈ గుహలశిల్పము 9వ శతాబ్దమునాటిదందురు. ఇచ్చట మారియమ్మదేవాలయము గలదు. ఇందు వార్షికపుష్పపూజ చాలవిశేషముగ జరుగును.

తిరుమెయం లేక సత్యగిరి

ఇది 66వ దివ్యదేశము ఇది నార్తమలైనుండి 20 మై. రైలుకు 0-11-0చార్జీ. ఇచ్చట శివాలయము, విష్ణ్వాలయము, రెండు నొకేమాదిరిగ నొక గుహయందు నిర్మించబడినవి. కొండపై నున్నకొట చూడదగినది. దేవాలయములు కొండగుహలలో గలవు.

వసతులు :- బండ్లు భోజనశాలలు గలవు. నాటుకొటు చెట్టియార్ల సత్రము గలదు. అన్ని వసతులు గలపట్టణము. వైశాఖమాసమున 10 దినములు బ్రహ్మోత్సవము జరుగును.

తిరుకొట్టియూర్ లేక గోష్టిపురము

ఇది 67వ దివ్య దేశము. ఇది తిరుమెయననుండి దాదాపు 20 మై. దూరము. లేక మానేమధురస్థైషనునుండి 20 మై. బస్సులు గలవు. ఈ దేవాలయగోపురముపై కెక్కి, తా నొకడు సరకమునకు పోయినను సర్వప్రజలతరింపుకొరకు, శ్రీరామానుజాచార్యులవారు తిరుమంత్రార్థమును నె ద జ ల్లి ర ట. శ్రీరామానుజాచార్యులవారి కిచ్చట ప్రత్యేకాలయములు గలవు. ఇంత పెద్దగోపురము మరెచ్చటను లేదందురు.

హిరణ్యకశిపువలనిబాధలకు తాళలేక దేవత లీప్రదేశమున సమావేశమై గోష్టిచేసినందున నీయూరికి గోష్టిపురమును నామము గలిగెను.

వసతులు :— సత్రములు, భోజనశాలలు గలవు. క్షేత్రమున ప్రసాదము లభించును. బస్సులు, బండ్లు గలవు. చైత్రమాసమందు 10 దినము లుత్సవములు జరుగును

చెట్టినాడ్, కార్లెక్కుడి

అదేలై నుమీద నున్న స్థైషనులలో చెట్టినాడ్, కార్లెక్కుడి ముఖ్యమైనవ్యాపారపట్టణములు. ఇది దాదాపు 30 వేల జనాభాగలపట్టణము. చెట్టినాడులో నాటుకొటిచెట్టియార్ల నెడి యొక గొప్ప తెగవారు గలరు. వీరు గొప్పధనికులు. వీరు దక్షిణ భారతమున వ్యాపారములలో ప్రవీణులు. వీరు బర్మా, రంగూన్, శింగపూర్ మొదలగుతావులలో విశేషవ్యాపారము నాగించెదరు. వీరు ధనమునకుతోడు విశేషదైవభక్తి, భూతదయ గలవారగుటచే దేశములో ననేకజీర్ణ దేవాలయముల నుద్ధరిం

చియు, నూతనదేవాలయముల నిర్మించియు, అనేక క్షేత్రములలో యాత్రికులసౌకర్యార్థమై సత్రముల నిర్మించి అందు నిరంతరాన్నదానములను నాగించుచుందురు. అన్నామలై చెట్టియూర్ వంటి మహానీయులు విద్యాభిమానులు చిదంబరములో లక్షలు పెచ్చించి 'అన్నామలైయూనివర్సిటీ' నెలకొల్పి వారి విద్యాభిమానమును ప్రకటించిరి.

వీరు స్వయముగ నివసించుభవనములు దేవేంద్రభవనముల పోలియుండును. ఆకసము నంటుచున్నట్లు రైలులో పోవు యాత్రికులను సైత మాకర్షించును.

వసతులు : చెట్టినాడుష్టేషనుకు సమీపమున సర్ అన్నామలై చెట్టియూర్ విశ్రాంతిగృహములు (Retiring rooms) గలవు. ఇచ్చటనుండి గేనకొటకు దక్షిణరైల్వేవారి షౌట్ ఏజన్సీ బస్సుసర్వీసు గలదు.

రామనాథపురము (నామనాడు)

కారైక్కుడినుండి మానేమధురజంక్షను దాటి (ఇచ్చటనుండి ఒకటైను రామేశ్వరమువై పునకు, మరియొకటైను మధుర వై పునకును పోవును.) 75 మై. రైలుమీద ప్రయాణముచేసిన రామనాడుష్టేషను చేరుదురు. రైలుకు రూ. 2-8-0 అగును. ఇది దాదాపు 20 వేలు జనసంఖ్య గలపట్టణము. ఇది రామనాడుజిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. రామేశ్వరమునుండి పండాలయేజంట్లీచ్చటికి వచ్చి యాత్రికులను వేధించి తమబసలకు గొని పోవుదురు.

న స తు లు :- స్టేషనుకు 2 ఫర్లాంగులదూరములో సత్రములు గలవు. భోజనశాలలు గలవు. స్టేషనుకడ బండ్లు, జట్కాలు, బస్సులు గలవు సత్రమునకు నడచి వెళ్ళవచ్చును.

చూడదగినవి :- నవీనప్రసించమున హిందూదేశాధ్యాత్మిక జ్యోతిని ప్రకాశింపజేసిన శ్రీమద్వివేకానందస్వామి అమెరికానుండి తిరిగి భారతదేశమునకు వచ్చినప్పుడు రామనాడుమహారాజావారు స్వామివారికి ఘనస్వాగత మిచ్చి వారి దిగ్విజయయాత్రాచిహ్నముగ నొకస్తంభమును నెలకొల్పిరి. దీనిని గాంచనగును. పురాతన, నూతనరాజభవనముల చూడనగును. నూతనభవనములో రామనాథమందిరము గలదు. అందు శ్రీరాముని పాదకలు పెట్టి పూజించెదరు. దీనియందు గోడలకు సేతుపతుల పరంపరఘోటోలు, ఇతరప్రభువులచిత్రములు అలంకరించబడియున్నవి. ముఖ్యముగ రాజభవనములో 'రామలింగవిలాస్' అనుహాలునందు శ్రీరామచంద్రునిచే రాజ్యాభిషిక్తుడైన సేతుపతిని [గుహుని] కూర్చుండబెట్టినశిల ఉన్నది. గుహునిసంతతివారే సేతుపతులని తెలుపుదురు. వారినే మార్వారు లనియు పిలుతురు.

 ఇచ్చటనుండియే దర్భశయనము, నవనాసానములకు వెళ్లి తిరిగి రామనాడు వచ్చి, రామేశ్వరమునకు ప్రయాణము సాగించవలెను.

దర్భశయనము

శ్లో. శ్రీదర్భశయనస్థానే - దర్భసుందరదై వతమ్ ।

దర్భశయ్యాశయానం చ - శ్రీరామం సానుజం భజే.

తా॥ దర్భశయన మనెడిస్థలమున దర్భశ యైనై బరుండీనట్టియు, దర్భశం
డమువలె సుందరమూర్తియైనట్టియు, తమ్ముడగు లక్ష్మణునితో కేర
యున్నట్టి శ్రీరామచంద్రమూర్తిని సేవించును.

శ్రీరాముడు లంకకు బోవుటకు సముద్రమధ్యమున
సేతువును గట్టదలచి, యెంతప్రార్థించినను సముద్రుడు మార్గ
మియినంచున, బాణ మెక్కువెట్టగా భయపడి సాక్షాత్క
రించి, సేతువు గట్టునుపాయ మెరిగింప నీలాదివానరులచే నట్లు
నిర్మింపించెనట.

ఇది రామనాడుప్రేషనునుండి దాదాపు 6 మైళ్లుండును.
అచ్చటినుండి సముద్రమునకు 3 మై. దూరము కలదు ఇది
యొకచిన్న గ్రామము. ఇది 68 వ దివ్య దేశము. దీనినే 'తిరు
పుళ్లు' అందురు. రామేశ్వరమునుండి తిరిగి వచ్చునప్పు డీక్షేత్ర
మును దర్శించునాచారము గలదు రామేశ్వరయాత్ర పూర్తి
యైనట్లుగ నిచ్చట కొంతకలాపము గావించెదరు.

వసతులు:- చక్ర నికంకరరోడ్డు గలదు. బండ్లు, బస్సులు
గలవు. బస్సులో వెళ్ళునెడ సౌకర్యము లేదు. రాను పోను
సముద్రమువరకు బండ్లు మాట్లాడుకొని తిరిగి రామనాడులో
దించులాగున నేర్పాటు చేసికొనవలెను. బండికి 1-0-0 మొదలు
2-0-0 వరకు తీసికొందురు. గ్రామములో దేవాలయమునకు
ముందర, రోడ్డుప్రక్కన జిల్లాబోర్డువారిసత్రము గలదు. గడు
లిచ్చెదరు. గ్రామమున భోజనశాలలు గలవు. సముద్రతీరమున
నున్న బావికడ ముందు స్నానముచేసి పిదప సముద్రస్నానము
చేయవలెను. పండాకు 0-4-0 మొదలెంతయైన ధానము
చేయవచ్చును.

చూడదగినవి:— సముద్రస్నానముచేసి మరల శివై. వెనుకకు వచ్చి దేవాలయములో ఆదిశేషునిపై శయనించి నల్లున్న శ్రీరాముని సేవింపవలెను. గర్భాలయమునకు బయట విభీషణ సుగ్రీవవిగ్రహములుగలవు. జగన్నాథస్వామిఆలయము గూడ గలదు. అమ్మవారికి ప్రతిశుక్రవారము కల్యాణము జరుగును. ఈ దేవాలయమువెనుక గొప్పఅశ్వత్థవృక్షము గలదు. దానికింద ఋషీశ్వరులు తపస్సుచేసినట్లు చెప్పెదరు. ఇచ్చట నాగప్రతిష్ఠచేసిన తప్పక సంతానముకలుగునని ప్రతీతి. ఇందుకు రూ 11-1-6 చెల్లించిన నాగప్రతిష్ఠకు సంబంధించిన దంతయు దేవాలయమువారే జరిపెదరు. ఈ వృక్షముకింద అనేకనాగప్రతిష్ఠలు చేయబడియున్నవి. ఇచ్చట స్వామికి నివేదించినపాయసము యాత్రికులు తప్పక స్వీకరించవలెను. తిరిగి రామనాడుకు రావలెను.

 బరువుగలసామానులు లేనివారు రానుపోను బస్సుపై వెళ్ళుట మంచిది. సామానులు గలవారు రానుపోను బండ్లమీద వెళ్ళుట మంచిది. దైవదర్శనానంతరము వంటచేసికొని భుజించి బయలుదేరి రామనాడుకు చేరవలెను. అచ్చటినుండి బండిమీద దేవీపట్టణము నకు వెళ్లి తిరిగి రామనాడు చేరి రామేశ్వరమువైపు ప్రయాణము సాగించవలెను.

దేవీపట్టణము లేక నవపాషాణము

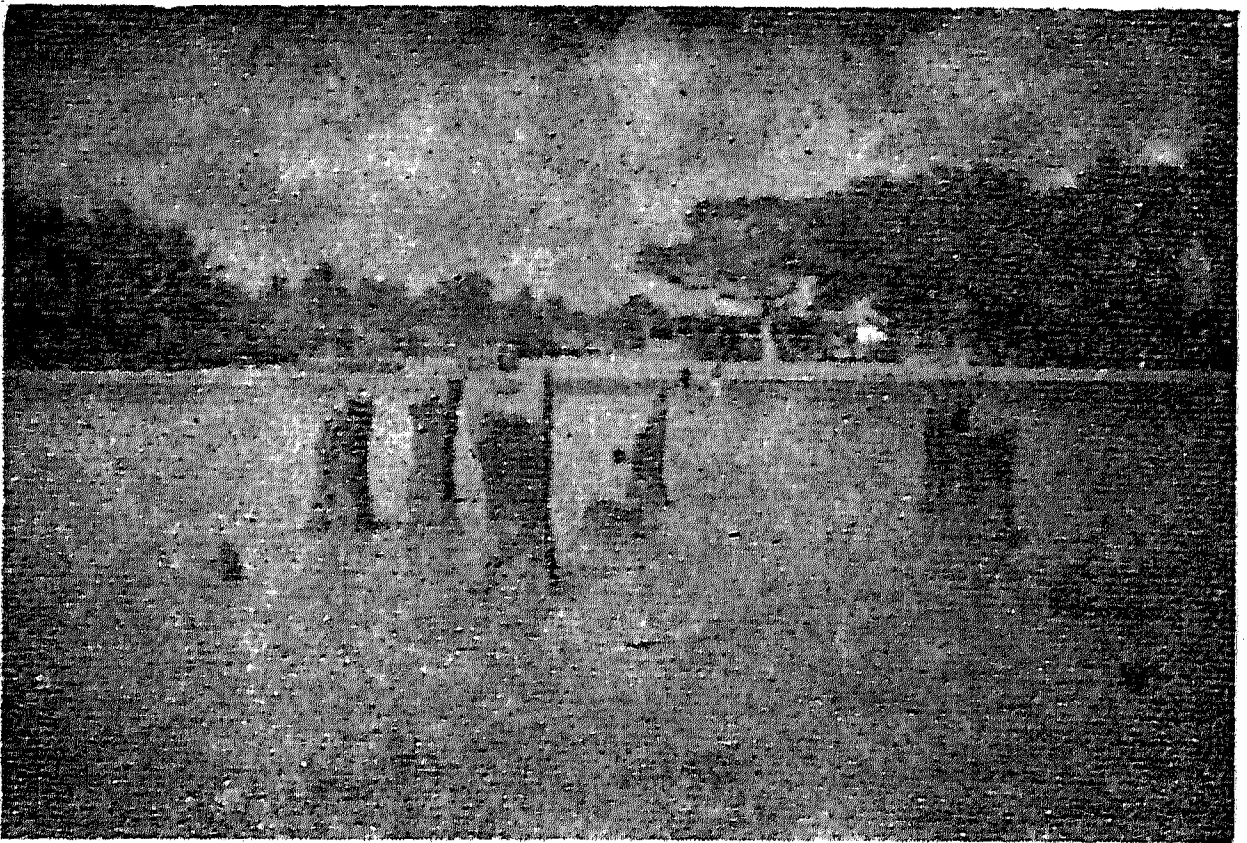
రామనాడునుండి యీశాన్యముగ 10 మై. దూరమున దేవీపట్టణము గలదు. చక్కనికంకరరోడ్డు గలదు. రామేశ్వర యాత్ర చేయువారు ముందు దేవీపట్టణము వెళ్లి అచ్చటినుండి

రామనాడుమీదుగా రామేశ్వర రామలింగేశ్వరుని సేవించు కొని తిరిగినచ్చుమార్గములో దర్భశయనము సేవించు సంప్రదాయ మొకటి కలదు. దేవీపట్టణమునొద్ద సముద్రము తరంగములు లేక, మోకాటిని మించులోతు లేక ప్రశాంతముగ నుండును

వసతులు :- ఇచ్చట సత్రము కలదు. అన్ని వసతులు కలవు. బ్రాహ్మణులకు సత్రములో నుచితభోజనవసతి కలదు. ముందుగ చెప్పిన భోజనశాలలలో భోజనవసతి లభించును. నవగ్రహపూజకు కావలసినవస్తువు లన్నియు అచ్చటనే దొరుకును. రామనాడునుండి బండికి రానుపోను 1-0-0 తీసికొందురు. ప్రతిబుధవార మిచ్చట సంత జరుగును. బస్సులు కూడ కలవు.

నవగ్రహములు

శ్రీరాముడు సీతాన్వేషణము చేయుచు వచ్చినప్పుడు శన్యాద్విగ్రహానుగ్రహమునకై ఇచ్చట నవగ్రహముల పూజించి నట్లు చెప్పెదరు. ఆనవగ్రహచిహ్నముగ నిప్పటికిని సముద్రములో దాదాపు 100 గజములదూరమున నీటినడుమ తొమ్మిది పాపాణస్తంభములు ప్రతిష్ఠించబడియున్నవి. ఈనవగ్రహముల పూజించుటకుముం దొడ్డున నున్న కోనేటియందు స్నానము చేయుదురు. అందు స్నానముచేయువాగు దిబ్బెనలో అణా తప్పక వేయవలెను. తదుపరి యాత్రికులు సముద్రములోనికి వెళ్ళి నవగ్రహములను పూజింతురు. పండాకు 0-4-0 మొదలు

నవగ్రహములు - నవపాపాణము

శక్తికొలది యెంతయైన దాన మియ్యవచ్చును. పూజాదులు గావించి తిరిగి రామనాడుస్తేషనుకు రావలెను.

కి ల క రా య్

ఇది రామనాడునుండి 9 మై. దూరమున ఆగ్నేయముగ తూర్పు దక్షిణముగ నున్నది. ఇది దాదాపు 15 వేల జనసంఖ్య గల పట్టణము. ఇది పూర్వము పాండ్యరాజులకు ముఖ్యపట్టణముగ నున్నట్లు చెప్పదురు. ఇచ్చట సముద్రమునందు గవ్వలు, శంఖములు మొదలగునవి విశేషముగ దొరకును. ఈ వ్యాపారమునం దీపట్టణము ప్రసిద్ధి. రామేశ్వరమునం దమ్మడిపలురకముల గవ్వలు, శంఖములు మొదలైనవన్నియు నిచ్చటనుండి తేబడినవే. సముద్రతీరమునం దిసుకలో పురాతనపు రోము, పాండ్య, డచ్చి, ఇండ్లోఁగెంచి దేశపునాణెములు దొరకుటచేత

పూర్వ మీపట్టణము రాజధానీనగరముగ నుండెననియు, నితర దేశములలో వ్యాపారసంబంధము గల్గియుండె ననియు తెలియుచున్నది. నేటికి నిది తీరవ్యాపారములోను రంగూన్ వ్యాపారములోను ప్రఖ్యాతి వహించినది.

మంట్లపము

ఇది రామనాడునుండి 22 మై. 0-12-0 రైలుచార్జీ అగును. ఇచ్చట సిలోన్ గవర్న మెంటువారు సింహళ దేశమునకు వెళ్ళదలచు మూడవతరగతిప్రయాణికుల యారోగ్యపరిశీలనకై ఇచ్చట సిలోన్ గవర్న మెంటువారి క్వారంటైన్ క్యాంపు (Quarantine Camp) క్కాంపు గలదు. ఇచ్చట నుండుసిలోన్ గవర్న మెంటు ఆఫీసువారి హెల్తుసర్టిఫికేట్ పొందిననే సిలోనుకు పోనిచ్చెదరు.

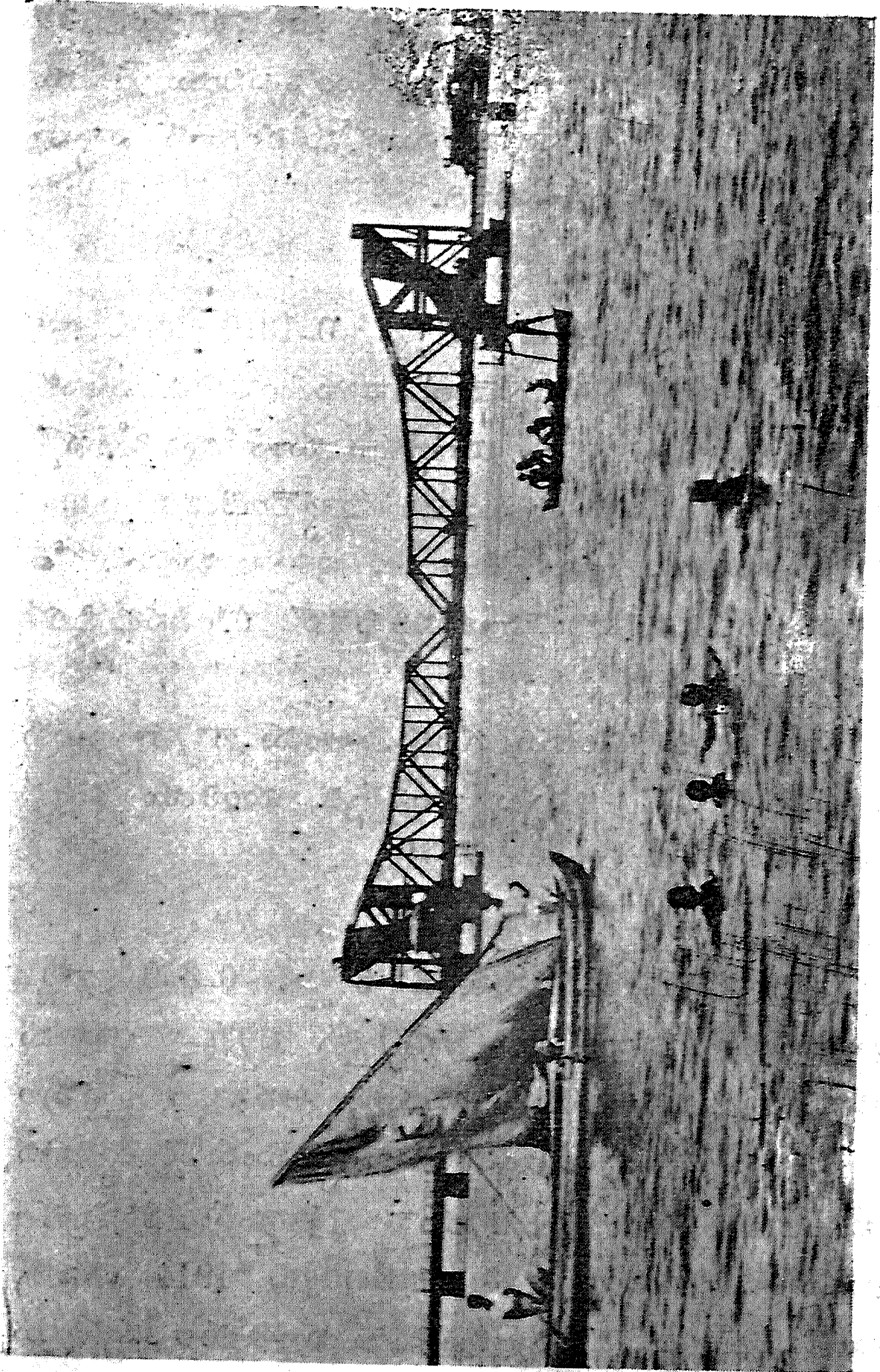
వసతులు:- సత్రము గలదు. అందు బ్రాహ్మణులకు భోజనవసతి కలదు. ఇచ్చట సంవత్సర మంతయు చల్లగా నుండును.

పాంబన్ జంక్షన్

ఇది మంట్లపముస్టేషనునుండి 5 మై. 0-3-0 చార్జీ. వచ్చువారిలో ప్రయాణికులు జాగ్రత్తగ ప్రక్కన చూచుచుండవలెను రామేశ్వరము ద్వీపము ; అనగా అన్ని వైపుల సముద్రజలముచే చుట్టబడియున్నది. ఆద్వీపమును రైల్వేమీద ప్రవేశించుటకు గాను సముద్రముపై 1½ మైళ్లు పొడవుగల రైలువంతెన (Scharzer Roller Bridge) 1914 సంవత్సరములో రైల్వేవారిచే నిర్మించబడినది. యాత్రికుల కీదృశ్యము

SCHARZER ROLLER BRIDGE.

శాఝర్ రోలర్ బ్రిజ్

కనుపించును. ఈ వంతెన యేర్పాటులోనితమాషా యేమన వంతెనమధ్యభాగములో దాదాపు 200 గజముల పొడవున నుండు రెండుపట్టాలును యంత్రములమున నెత్తుగా లేప బడును అపుడు స్త్రీమగ్లు పోవుటకు మార్గమేర్పడును. స్త్రీమగ్లు వెళ్ళినతరువాత మరల నది వ్రాలి కై తేల్చెనుగా నేర్పడును. ఇది చూచుటకు కడువిచిత్రముగ నుండును పాంబన్ స్త్రీషును నుండి దాదాపు 1½ మైలులో నీబిడ్డి కలదు. నడచి నెళ్ళి ఈ బిడ్డి నంతయు జూడవచ్చును

రామేశ్వరము

ఇది యొకద్వీపము. ఇది దాదాపు 25 మై. పొడవు, 8 మైళ్ళు వెడల్పు గలిగి బాబుల్ అనెడిగొడుగు ఆకారముగా నుండు పొదలచేతను, కొబ్బరి, తాటిచెట్లతోడను దివ్యద్వీప ముగ నెలయుచున్నది. ఈ ద్వీపము సముద్రముచే చుట్టబడి యున్నది. ఇది దాదాపు 8000 జనసంఖ్య గలిగి కొబ్బరి తాటి చెట్లచే కళకళలాడుచుండును. ఇందు దేవాలయమున కుత్తర ముగ పెద్దబజారు గలదు. అన్ని వస్తువులు దొరకును. దేవాలయ ములో విద్యుద్దీపములు గలవు. ఇది ద్వాదశజ్యోతిర్లింగములలో నొకటి ఈపట్టణము 1½ మై పొడవు, ½ మై. వెడల్పున నున్నది.

ఈక్షేత్రము నాలుగుధామములలో నొకటి.

అవియేవన—

1. రామనాథ్	2. ద్వారకనాథ్	3. జగన్నాథ్	4. బదరీనాథ్
రామేశ్వరము	ద్వారక	పూర్వజగన్నాథము	బదరీనాథము

ప్రతిభారతీయుడు తనజీవితములో ఒక్క పర్యాయమైన గంగాజలముతో రామలింగేశ్వరునికి అభిషేక మొనరించిన జాలు ; సర్వపాపవిముక్తుడై కృతార్థుడగును. దేవాలయ ద్వారముకడ 1గం. సేపు నిలుచుండి పరీక్షించిన హిందూదేశము యొక్క అన్ని మూలలనుండి యాత్రికు లుత్సాహముతో రామేశ్వరనాథు నెప్పుడు కండ్లారజూతుమాయని ఆమర్ద్యంతో ఆర్తితో వచ్చుట చూచెదము - బెంగాలీలు, పంజాబీలు, ఆంధ్రులు, ఓఢియీలు, మహారాష్ట్రీలు, గుజరాతీయులు. ఉత్తర హిందూస్థానసాధువులు, బైరాగులు, సన్యాసులు మొదలగు నానాజనులను గాంచి యాత్రికుడు కడు సంతసించును. మొదట 100గ. దూరమున నున్న సముద్రములో స్నానముచేసి స్వామిని సేవింపవలెను. శతాబ్దములనుండి యీ క్షేత్రము హిందువులకు లక్ష్యమై యున్నది. దీనినే 'Unchanging City' 'మాన్యులేని నగరము' అని అందురు ; అనగా రాజ్యములు మారినను, నగరములు శిథిలమైనను ఈక్షేత్ర మట్లే నిలిచియున్నది. సింహద్వారము 100 అ. యెత్తున నున్నది.

వసతులు :- అన్ని సంప్రదాయములవారికి సత్రములు గలవు. స్త్రీషనుకడ బండ్లుండును. కూలీలు గలరు. కొనుటకు ప్రసాదము దొరకును. భోజనశాలలు గలవు. బజారులో అన్ని వస్తువులు లభ్యమగును. పోస్టాఫీసు గలదు. పండాలు స్త్రీషనుకడకు వచ్చి యాత్రికులను దమయిండ్లలో బసచేయ పీడింతురుగాని సత్రములలో దిగుట మంచిది. క్షేత్రమున బ్రవేశించిననాడు పవసించి, మరునాడు లక్ష్మణతీర్థములో స్నానము చేసి, హిరణ్యశ్రాద్ధము పెట్టవలెను. కనీసపురేటు రూ.1-4-0.

చూడనలసినవి:- రామేశ్వర దేవాలయము ముఖ్యము. ఇది శివక్షేత్రము. శ్రీరాముడు బ్రాహ్మణు డగురావణా నుకుని జంపి, లంకాపురినుండి వచ్చునప్పుడు బ్రహ్మహత్యా నివాహణార్థ మిలింగమును బ్రతిష్ఠి చేసినట్లు చెప్పుదురు. అందు ననే న్యాయుని శ్రీరామలింగేశ్వరు డందురు. ఈ దేవాలయము మూడు ప్రాకారములు గలిగియున్నది తూర్పుగోపురము 126అ. యెత్తున 50 సంవత్సరములకు పూర్వము గట్టబడినది. పశ్చిమగోపురము 76అ. యెత్తున మొదటిగోపురముకంటె పురాతనముగ గనబడుచున్నది. రెంటిమీదను ఈజిప్టు దేశశిల్ప మును బోలినశిల్పమున కనిపించు విగ్రహములు చెక్కబడియు న్నవి. ఉత్తర, దక్షిణగోపురము లసంపూర్తిగ నున్నవి. 1173లో సింహళ దేశప్రభువగు పరాక్రమబాహు నీ దేవాలయ మును గొంత వృద్ధిపఱచినట్లు చెప్పుదురు. ఈప్రాకారములు గోపురములు ముఖ్యముగ 1434 నుండి 1770 వరకు అనగా దాదాపు 350 సంవత్సరములలో రామనాథపుర ప్రభువుల చేత పూర్తిగావింపబడినవి. దేవాలయమంటపముల కుపయో గించబడినరాళ్లు 40 అ. పొడవు గలవి. సింహళము (సిలోను) నుండి అతివ్యయప్రయాసలకు లోనై తేబడినట్లు చరిత్రవలన తెలియుచున్నది.

మొదటి ప్రాకారమునందు గర్భాలయము గలదు. ఇందు శ్రీరామునిచే ప్రతిష్ఠింపబడినలింగమునకు మున్నూట అగువదియైదుదినములు గంగాజలములతో మహావైభవముగ నభిషేకము, హారతి జరుగుచుండును. దీనిప్రక్కనే కాశీవిశ్వేశ్వరుడను శివలింగము గలయాలయ మున్నది. దేవాలయము

వెనుక సేతుపతు లశ్వాపూఢులై యున్నట్లు కంచువిగ్రహము లుంచబడినవి స్వామికి ఉదయము, రోగం. లకే పంచామృత స్నానము గావించెదరు. ఆలయమంతయు సున్నము. ఇటుకతో కట్టబడినదిగాని క్రమముగ నాటుకోటిచెట్టియూర్లు (మొదటి ప్రాకారము) రాతితో కట్టిరి.

ఆంజనేయుడు కాశీనుండి లింగమును తెచ్చుట ఆలస్యమైనందునను. సుముహూర్తము దాటిపోవుచున్నందునను సీతమ్మ యిసుకతో లింగమును జేయగా శ్రీరాముడు ప్రతిష్ఠించెనట. తరువాత ఆంజనేయస్వామి తెచ్చినకాశీవిశ్వనాథ లింగమును ప్రక్కగ ప్రతిష్ఠించిరి. ఆలయముపైవిమానమును. రామలింగేశ్వరస్వామివిమానమును అనేకవిగ్రహములతో నూతనముగ 1946 లో తయారుచేసిరి 1947 లో కుంభాభిషేకము మహావైభవముగ జరిగెను. ఈప్రాకారములో కోటి తీర్థము సర్వతీర్థము గలవు. మిగిలినతీర్థము లితరప్రాకారములలో గలవు సర్వతీర్థజల మమృతమే.

2వ ప్రాకారము:- ఇది 500 అ. $\times$ 300 అ. గలిగి నూతనముగ నాటుకోటుచెట్టియూర్ల చే కట్టబడుచున్నది దీనిని నిర్మించుటకు 40 అ. పొడవుగల రాతిదూలములను బహుధన వ్యయప్రయాసలతో చేర్చిరి. కట్టడము లన్నియు రాతితో నిర్మించుచున్నారు. అమ్మవారిదేవాలయగోపురము, గొప్ప నందీశ్వరుని సున్నముతో నిర్మించి రంగులువేసిరి. ఎక్కువ తీర్థము లిందు గలవు

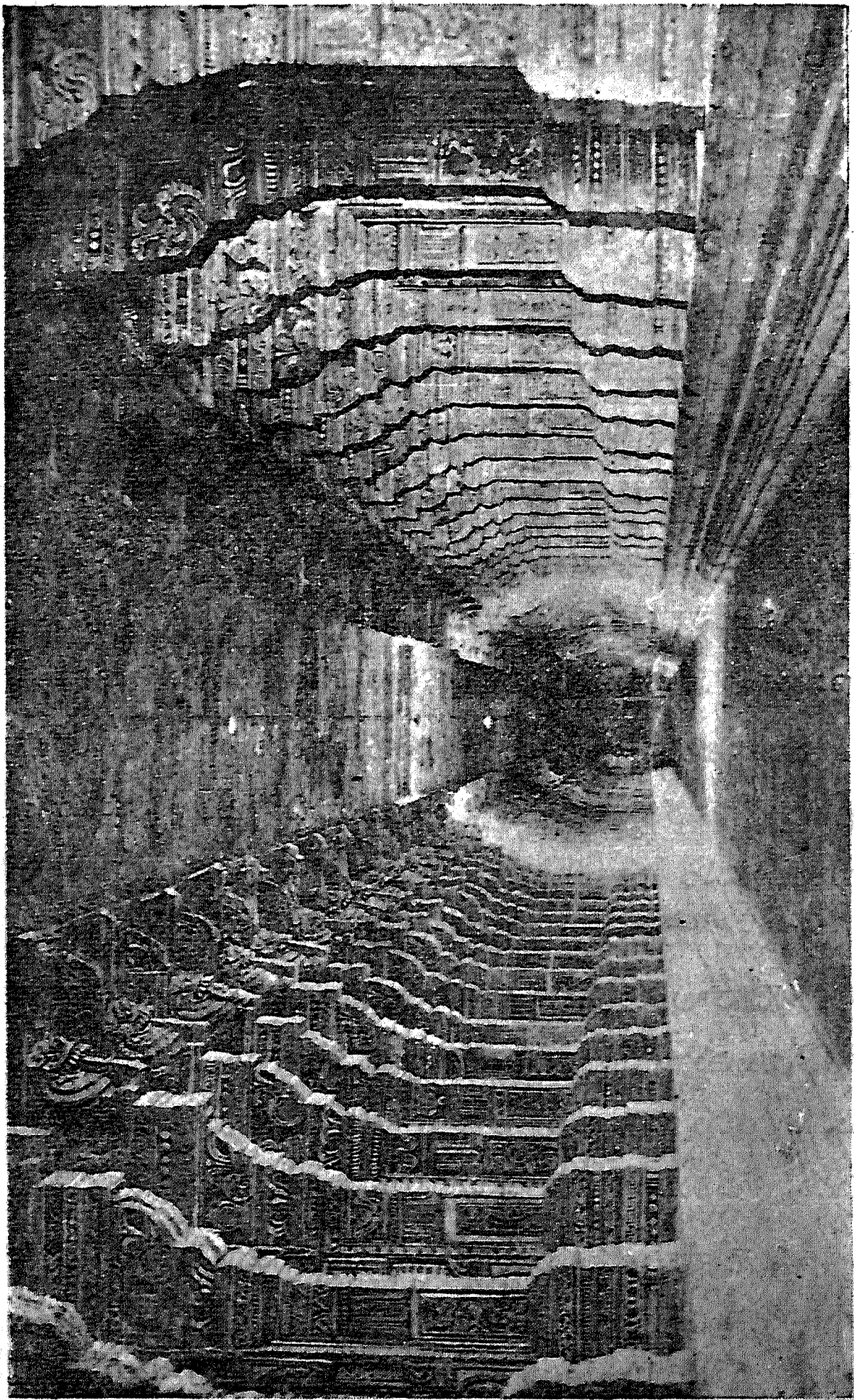
3వ ప్రాకారము:- ఇది 1000 అ. పొడవు. 600 అ. వెడల్పు గలిగి నాలుగువైల సున్నముతో ఆర్చిలుతీర్చి

మహల్ నలె నిర్మించబడినది. ఇది 5 అ. ఎత్తుమీద 17 అ. వెడల్పున 4000 అ. పొడవున నున్నది ఈప్రాకారములోని మంటపము కడువిచిత్రముగ నుండును. ఇంతసొంపైన పొడవైన ప్రాకారము మరెచ్చటను లేదు. ఈ ప్రాకారములోనికి ధారాళముగ గాలి. వెలుతురు నచ్చుటకు జేయబడిన నేర్పరి తనము ప్రశంసింపదగినది. రామలింగవిగ్రహములు శ్రీకోదండ రామస్వామి, నటరాజమందిరము, సేతుమాధవస్వామి ఆలయము, కోనేరు, ఇతరతీర్థములు. చుకాణములు మొదలగు నవి యీప్రాకారములో గలవు. దీనికి తూర్పునైపున సముద్రమును, పడమటినైపున పట్టణమును, గోపురములును గలవు.

అమ్మవారి దేవాలయము రామలింగేశ్వరాలయమునకు దక్షిణమున గలదు. అమ్మవారు పర్వతవర్ధిని. అమ్మవారు దేదీప్యమానముగా ప్రకాశించుచుండును. ప్రతిశుక్రవారమీదేవిని నవరత్నములతో నలంకరించి దర్శనీయమగు బంగారుపాలకి యం దుంచి ప్రాకారములో నూరేగింతురు. అమ్మవారి యనుగ్రహమున దుష్టగ్రహబాధ నివారణ మగునని ప్రతీతి. దేవాలయమున కొకలక్షరూపాయలు సాలీనావచ్చునని తెలియుచున్నది. బంగారపుటుయ్యాలతో పవళింపుగది గలదు. ఇందు నిత్యము రాత్రి 10 గంటలకు పవళింపుసేవ జరుగును. వేడుకలు చూడనగును.

ఈ దేవాలయమునుగూర్చి ఫర్గ్యుసన్ ఇట్లు వ్రాసెను.

Mr Fergusson, the Orientalist, said, 'If it were proposed to select one temple which should exhibit

రామేశ్వరము - 8వ పాత్రాగారము

all the beauties of the Dravidian style in their greatest perfection and at the same-time exemplify all its characteristic defects of design the choice would almost inevitably fall on that of Rameswaram. It is a massive structure well designed with gopurams on each face but the glory of the temple is in its Corridors of over 4000 feet in length."

ప్రాచ్యవైజ్ఞానికు డైన ఫర్నూసన్ ఇటు లనిరి. "సకల ద్రావిడశిల్పసౌందర్యములను, అందలి రేఖాచిత్రలోపములను సర్వసమగ్రముగ మహోత్తమముగ ప్రకటించుదాక్షిణాత్యా లయములలో ప్రసిద్ధమగణ్య మైనది రామేశ్వరాలయము. రామేశ్వరాలయవిర్మాణము బ్రహ్మాండమైనది. అన్నివైపుల గోపురములచే విలసిల్లుచున్నది. విశిష్ట దేవాలయప్రతిభ 4000 అడుగుల పొడవుగల దానిప్రాకారములయం దున్నది."

రజతరథము - రామేశ్వరము

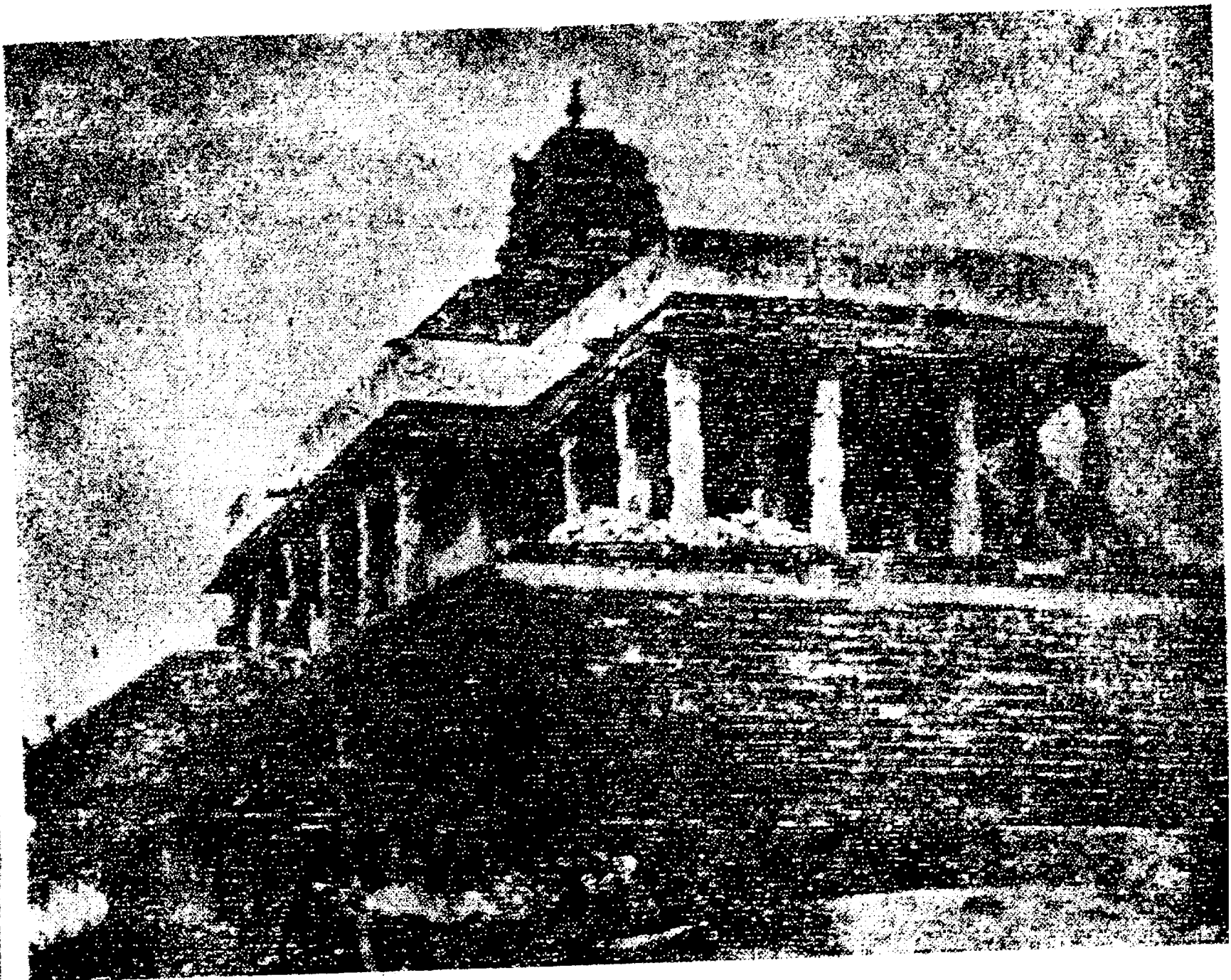

ఉత్సవములు:- ఈయాదినమని లేక నిశ్చ్యోత్సవముగా నుండును. కాని 'తిరుక్కల్యాణ' మనుకార్తికమాసములో జరుగునుత్సవమునకు దాదాపు 20 వేల యాత్రికులు దేశము నలుమూలలనుండి వచ్చెదరు. శివరాత్రికిగూడ పదిదినములు మహాభవము జరుగును. మహాశివరాత్రినాడు స్వామిని పలు రంగులవిష్యుద్దీపములతో అలంకరించబడిన రజత (నెండి) రథముపై వేంచేయించి కావించురథోత్సవమును చూచి ప్రతి యాత్రికుడును మైమరచి తాను కైలాసమునం దున్నట్లే తన్మయు డగును. శివరాత్రికిముందు శివదినములు దూరశ్రవణ యంత్రముల యేర్పాటుతో గొప్పవిద్వద్గాయకులచే గాన సభలు, హరికథాకాలక్షేపములు జరుపబడును.

సేతు యాత్ర

సేతుయాత్రచేయుక్రిమము గలదు. శ్రీరామచంద్రు డయోధ్యకు వెళ్ళి పట్టాభిషిక్తుడై నపిదప తనపరివారముతో విమానారూఢుడై వచ్చి యీ సేతుయాత్రాక్రిమముననే యాత్రచేసినట్లు శ్రీ ఆనందరామాయణమున యుద్ధకాండ మందు 9 అభ్యాసమున 28వ శ్లోకములో నిట్లున్నది.

(శ్రీరాముడు మొదట ఉప్పురు (రామేశ్వరమునకు 20 మై.)లో లోగడ తానే ప్రతిష్ఠించిన విఘ్నేశ్వరుని దర్శించి నవపాపాణమునొద్ద స్నానమాచరించి, దేవీపట్టణమునకు వెళ్ళి అచ్చట వెటలతీర్థము (వేదల్తై)లో స్నానమాడి, పాంబన్ కడ సముద్రమును దాటి, ఏకాంతరామేశ్వరముచెంత విమాన మును నిలిపి, తనపరివారముతో పాదచారులై అందరును

గంధమాదనపర్వతము - రామేశ్వరము

రామేశ్వరములోని లక్ష్మణకుండములోను, తదుపరి తన పేరుతో నున్న రామతీర్థమందుగూడ స్నానమాడెను. తరువాత అగ్నితీర్థము (రామేశ్వరములోను,) ధనుష్కోటి, జటాయుత్థిములలోను స్నానమాడెను. తరువాత గంధమాదనపర్వతమును, దర్శించి. అచ్చటనుండి హనుమంతునిచే తేబడి ప్రతిష్ఠించబడిన విశ్వనాథుని దర్శించి, తరువాత రామేశ్వరునికి (తనచే ప్రతిష్ఠించబడినది) తాను తెచ్చినగంగచేత

అభిషేకము గావించెను. తనబాణముతో గుచ్చి కొటితీర్థ మనుదివ్యమగు బుద్ధ నేర్పరచి తరువాత సర్వపాప పరిహారార్థము సేతుమాధవస్వామిని దర్శించి భూరిదానములు గావించి అచ్చట ఒక నెల మకాముచేసిరి. ఈ యాత్రచేయుట చేత తనతో విమానములో వచ్చినపరివార మంతయు మహా నందమును పొందిరి. తరువాత పూర్తిపాపపరిహారార్థము కొటి తీర్థములో మరల స్నానమాచరించె'నని ఆనందరామాయణములో నున్నది. అందుచే యాత్రికు లీక్రమమునే అనుసరించుచుండును.

తీర్థములు:- దేవాలయములో 22 తీర్థములు గలవు. ఇతరత్ర 21 తీర్థములు గలవు. ఈతీర్థములలో స్నానముచేయువాను తమ నెంట బక్కెట్టు, త్రాడు తీసికొనివెళ్ళవలెను ఈస్నానములను చేయించునట్లు ముందుగానే పురోహితునితో మాట్లాడుకొనవలెను. ప్రతితీర్థమునకు నొకపూర్వగాధ గలదు. ఈతీర్థములలో స్నానముచేయుటచేత శరీరమునకును, ఆత్మకును పరిశుద్ధి గలిగి పాపములు క్షీణించి కోర్కెలు ఫలించునని ప్రతీతి. అదియునుగాక యీతీర్థములలో ఓషధులకలయిక గూడ నుండునని ప్రతీతి.

తీర్థములపేర్లు - వానిస్థానము:- 1. మహాలక్ష్మి, 2. సావిత్రి, 3. గాయత్రి, 4. సరస్వతి, (పుష్పవనములో) 5. మాధవ, [3వ ప్రాకారము] 6. గంధమాదన 7. గవాక్ష, 8. గవయ, 9. నల, [3వ ప్రాకారములో పడమరగా] 10, నీల 11, శంక, 12. శంరక, [రెండవప్రాకారములో తూర్పున]

13. బ్రహ్మహత్యావిమోచన 14. సూర్య 15. చంద్ర 16. గంగ, 17. యమున 18 గయ [ఇవి అన్నియు 2వ ప్రాకార ములో ఉత్తరముగా] 19 శివ. [నందిమంటపముకడ] 20. సత్యావృత, [నవశక్తిమంటపము] 21. సర్వతీర్థము [రామేశ్వర దేవాలయావరణములో] 22. కోటితీర్థము, [విశాలాక్షి, విభీషణలింగములమధ్య] ఇవిగాక మరి 21 తీర్థములు దేవాలయము నెలుపల గలవు.

1 చక్రీతీర్థము లేక ధర్మపుష్కరణి (నవహాషణములో) 2. చక్రీ తీర్థము, (దర్భశయనములో) 3. పాపవిनाశతీర్థము (సముద్రీతీరమున, మంవరైల్వే ప్రేషముకడ) 4. కబితీర్థము (పాంంన్లో) 5. మంగళతీర్థము, 6. రణవిమోచనతీర్థము (తెంగచిరుతముకడ) 7. అచ్యుతవాణీతీర్థము, (ఏకాంతరామేశ్వరములో) 8. సుగ్రీవ, 9. జాంబవత్, 10. అంగద, 11. సాండవ, 12 భీమ, 13. అర్జున, 14. నకుల, 15. సహదేవ, 16. ద్రౌపది, 17. బ్రహ్మ, 18. పరశురామ, 19. హనుమకుంట 20. అగస్త్య, 21. నాగ తీర్థము, (ఇవి అన్నియు గంధమాదనపర్వతమునకు వెళ్లి తిరిగివచ్చువారిలో గలవు.)

దేవస్థానమునకు గొప్పవిలువగల మణులతోను, ముత్యములతోను నెండిబంగారముతోను చేయబడి వివిధకాలములలో వివిధరాజులచే బహూకరించబడిన 32 ఆభరణములు గలవు.

గంధమాదనపర్వతమునకు వెళ్ళునప్పుడు కొబ్బరికాయ, కర్పూరము, అగ్గిపెట్టె తప్పక తీసికొనివెళ్ళవలెను. బయట నున్న తీర్థములు లక్ష తీర్థములతో ప్రారంభమై గంధమాదనపర్వతముతో గూడలిమై దూరముగాన అన్ని తీర్థములను చుట్టిరావచ్చును బండికి రు 2 మొదలు రు 5 వరకు తీసికొం

దురు. ఈస్నానము లన్నియు చేయించుట, తీర్థవిధులు పెట్టించుట మొదలగువిషయములను ముందుగనే పండాలోహో మాట్లాడుకొనవలెను,

గంగాభిషేకము :- స్వామికి గంగోత్రి, ప్రయాగ, హరిద్వారములనుండి తెచ్చినగంగయే వినియోగపడును. ఈగంగయు గాజు, ఇనుము, రేకుపాత్రలలో తెచ్చిన స్వామి కభిషేకముచేయరు. అట్లు తెచ్చినవారు బజారునుండిగాని, దేవస్థానపాత్రల స్తోరుగదినుండిగాని లోహపాత్రను కొని అధికారులయెదుట గంగ నందుంచి అభిషేకమున కీయవలెను. ఒక్కొక్కపాత్రాభిషేకమునకు రు 2 రుసుము. ఇట్టిఅభిషేకములుదయమునుండి రాత్రివరకు స్వీకరింపబడుచుండును. శివ రాత్రిదినములలో రాత్రిపగలు తేంపులేకుండ అభిషేకములు చేయుదురు.

గంగను ప్రైప్రదేశములనుండి తేలేనివారికి దేవాలయములో ఒకరూపాయకు గిద్దెడు పరిమాణము గంగాజలము నొసగుదురు. యాత్రికులకు సప్లయిచేయుటకు దేవస్థానములో రూ. 10,000 ల విలువగల గంగాజలము నిలువచేసి యుంచెదరని చెప్పదురు. అదిగాక మామూలు గంగాభిషేకమునకు రు 2 అనగా మొత్తము 3 రూ. లతో షుమా రొక గిద్దెడుగంగ రామలింగేశ్వరుని కభిషేకముచేసినవారగుదురు.

వాహనములు:- స్వామి కతినుందర శిల్ప విరచిత రజత వాహనము లనేకము గలవు. ఆభరణము లన్నియు విలువగలవి గాన రూ. 5 టికెట్టు కొని చూడవచ్చును.

వాహనము పేరు	వెండియా బంగారము	ఎప్పుడు వర్షడినది	విలువ
1. వృషభవాహనము	బంగారము	1932	గూ. అ. నై. 10,854-0 0
2. హంసవాహనము	,,	1932	10,330-0- 0
3. భూతివాహనము	,,	22-6-26	8,728-3- 8
4. అశ్వవాహనము	,,		8,755-6- 3
5. ఛాల్కీ	,,	30-6-26	1,59,081 3- 7
6. వెండిరథము	వెండి	22-6-22	80,516-3-10
7. కల్పవృక్షము	,,		
8. కానుధేనువు	బంగారము		
9. చిలుకవాహనము	వెండి		
10. కైలాసవాహనము	వెండి, బంగారం		
11. సింహవాహనము	బంగారము		
12. గజవాహనము	బంగారు, వెండి		
13. ,,	పూర్తివెండి		

ఇవిగాక యింక ననేకవాహనములు గలవు. శివరాత్రికి
అన్నియు దినమున కొకటి-చొప్పున తీయుదురు.

అర్చనలువగైరా

గంగాభిషేకము	2-0-0
క్షీరాభిషేకము (పాలఖరీదుతో)	1-8-0
సహస్రనామార్చన 1-0-0, నైవేద్యము 2-0-0	3-0-0
త్రైశతీఅర్చన (308) అర్చన 0-8-0 నైవేద్యము 1-0-0	1-8-0
అష్టోదరశతనామార్చనము	0-5-0
పంచామృతోత్సవము	150-0-0
రజతరథోత్సవము	500-0-0

సముద్రముకడ శార్థమునకు

1-4-0

లక్ష్మణతీర్థముకడ పోయిత్తిమునకు

1-4-0

యాత్రికులు రామేశ్వరము విడుచుటకు ముందు గంగా తీర్థమునొద్ద స్నానముచేసి సర్వతీర్థమునొద్ద పాత్రతో తీర్థము తీసికొని (దుసుము 0-0-6) తీర్థపుచెంబును బజారులో సీలు చేయించుకొని, ప్రియాణముసాగించవలెను. వెళ్ళునపుడు పురోహితుడు (పండా) దీవించి ప్రీతాదమిచ్చును. పై తీర్థము తీసికొన్న వెంటనే రామేశ్వరము వదలకపోయిన ఆతీర్థమునకు విలువయుండదట.

రామేశ్వరపరిసరములలో దర్శింపదగినక్షేత్రములు :-

గంధమాదనపర్వతము :- దేవాలయమునకు మైలు దూరములో నున్నది. (లోగడ దీనిగూర్చి వ్రాయబడినది.) హనుమంతు డిచ్చటినుండియే లంక కేగుటకు మార్గము చూచుకొనెను. శ్రీరాముడుగూడ నిచ్చటినుండియే తనవానర సైన్యమును లంకకు నడిపించెను. రెండంతస్తుల దేవాలయము గలదు. రాముడు లింగప్రతిష్ఠనుగూర్చి యిచ్చట కూర్చుండియే ఆలోచించెనట. ఈ దేవాలయముపై కెక్కిన రామేశ్వరద్వీప మంతయు కాననగును. దేవాలయము తెరచియుండగా వెళ్ళవలెను.

2 ఏకాంతరామేశ్వరము:- రామేశ్వరమునుండి శిమై. లేక తంగచ్చిమఠంరై త్వేష్టేషనునుండి తూర్పుగా ఒకమైలు దూరము. శ్రీరాము డొక చేతినెత్తి సీతతో మాట్లాడుచున్నట్లున్నది. సేతువుకట్టుచుండినపుడు రాముడు తనపరివారముతో

నిచ్చట నుండెనట. తరంగములహోరుచేత పరివారముతో మాట్లాడుట కాటంకముగ లుగుచున్న దని యేకాంతముగ నుండుట కిచ్చట మ కా ము చే సె న ట. అందువలననే దీని కేకాంత రామేశ్వరమని పేరు కలిగెనట.

3. నంబినాయకి అమ్మన్:- రామేశ్వరమునకు దక్షిణముగా 2 మై. లో గలదు. ఇచ్చట ఆపేరుగలదేవత ఒక్కగామమును రక్షించెననియు అందువలననే ఆగ్రామ మాదేవత పేరుతో పిలువబడుచున్నదనియు చెప్పెదరు. చిన్న అందమైన దేవాలయము గలదు. ఆదేవాలయదేవి దేహసంబంధమైన జబ్బులు నయమగునట్లనేక విచిత్రములు చేసినట్లుగ గలదు. అందువలన నిచ్చట యాత్రికులు ప్రార్థించి, దేవప్రసాదమును పొందుదురు.

4. సీతగుండము :- ఇది తంగచ్చిమఠమునకు సమీపము. రామేశ్వరమునకు 5 మై. దూరము సీత తన పూర్వారతారమైన వేదవతిగ ఇచ్చట స్నానమాడెనని తెలుపుదురు.

5. విల్లొరినీతీర్థము:- తంగచ్చిమఠమునకు తూర్పుగా స్త్రీషనుకు సమీపమున 'సముద్ర'మున స్వచ్ఛమైన మంచినీటి ఊట గలదు సీత దాహముచే బాధపడుచున్నప్పుడు రాముడు తన బాణముకొన నిసుకలో గుచ్చగా నీమంచినీటిఊట యేర్పడెనని చెప్పుదురు.

6 భైరవతీర్థము (పాంబన్ లో):- ఇది చల్లనిప్రదేశము. ఇచ్చట స్కూజర్ రోలింగురైల్వే (Scherzer Rolling Railway lift Bridge) వంటెన ముఖ్యముగ చూడనగును.

7. కోదండరామన్ కోవెల్ :- ఇది రామేశ్వరమునుండి 5 మై ధనుష్కోటికి పోవుదారిలో స్టేషనుకు రైల్వేలైనుకు అర మైలులో కనబడుచుండును. యాత్రికులు తీరమున నడచి యీశ్వేత్రమును జేరుదురు. ఇది యిసుకతిప్పపై గలదు. రాతి విగ్రహములేగాక కంచులో సీతారామలక్ష్మణులు ధనుర్ధారులై యుండిరి. ఇచ్చటనే విభీషణునివిగ్రహముగూడ గలదు. ఇచ్చటనే విభీషణుడు రామునియండ జేరుటకు లంకనుండి వచ్చెననియు, రాము డభయ మిచ్చెననియు చెప్పుదురు.

ధనుష్కోట

ఇది రామేశ్వరము స్టేషనునుండి 23 మైళ్లు, 0-12-0 చార్జీ యగును. ఇచ్చట జనాభా 5 వేలు; కాని ధనుష్కోటి రైలు స్టేషనునుండి సముద్రమునకు 2 మై. దూర ముండును ఉదయముబండికి వెళ్లి 11 గం. తిరిగి రావచ్చును ఎట్టివారైన నిసుకలో నడువక తప్పదు. ఇతర యానము లేవియు లేవు. రామేశ్వరమునుండి నావలో (పడవలో) వచ్చుట చాలసౌకర్యము. అది రేవునకు తీసికొనివెళ్లును. నడక పనిలేదు రాను పోను మాట్లాడుకొనవలెను.

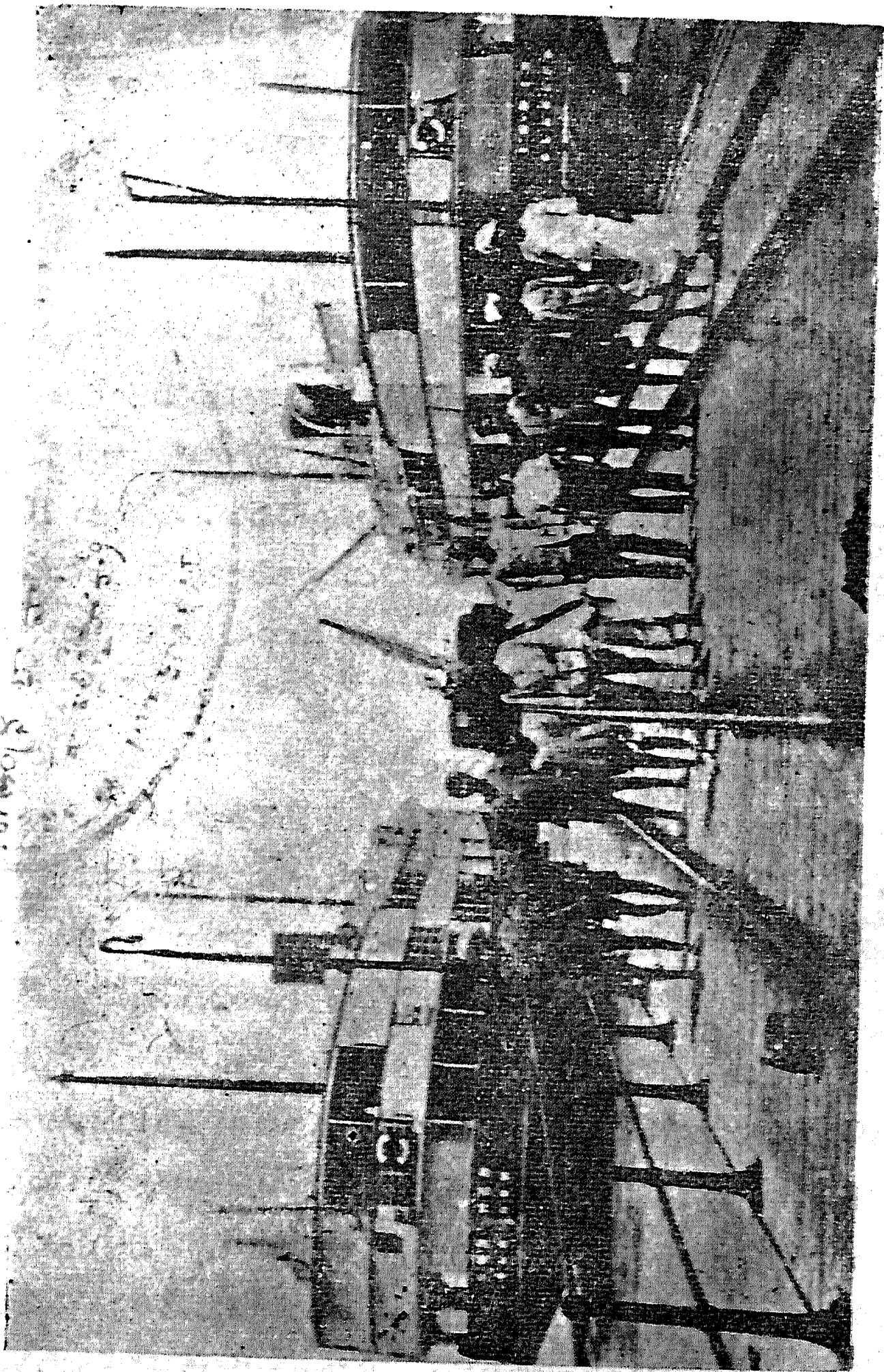
ధనుష్కోటి ద్వీపమును సముద్రము మాడుసంవత్సరములలో ముంచివేయగలదని నిపుణులు ఫిబ్రవరి 1955 లో ప్రకటించిరి. 1958 లోగా స్టీమర్లు ఆగుటకు స్థలాంతరముగూడ నిర్ణయించవలసివచ్చు ననుచున్నారు. గడచిన నాలుగునందల యేండ్లలో సముద్రజలము ద్వీపముమీదికి 5 మైళ్ళమేరకు

చొచ్చుకొనివచ్చినది. ఈప్రమాదమునుండి పుణ్యక్షేత్రమును రక్షించవలసినదక్షుడు సర్వసమర్థుడు భగవానుడే. యాత్రికుల వలన లక్షాయేబదివేలును, సరకురవాణాద్వారా 40 లక్షలును సాలీనా ఆదాయము ధనుష్కోటినుండి వచ్చును.

యుద్ధానంతరము వానరులు పూర్వము కట్టినవంతెన (సేతువును) నిచ్చట పగులగొట్టిరి. దానిచే రెండుసముద్రములు రత్నాకరము, మహాదధి కలిసినవి. శ్రీరాముడు బాణము కొనతో వంతెనను పగులగొట్టుటచే దీనికి ధనుష్కోటి అని పేరు వచ్చినది. అందుచే ధనుస్సును పూజించెదరు. ఇచ్చట 108 గాని కిరీగాని సముద్రస్నానములు యథావిధిగ చేయుదురు. ఇందువలన చాంద్రదాయణవ్రతఫలము గలుగునని భారద్వాజ మహర్షి నిర్ణయము గావించిరట. ఇసుకలో పండాచే (పురోహితుని) బాణవ్రతమును వేయించి దానిని పూజించి కిరీగాని 108గాని స్నానములు సంకల్పములు, సైకతరామలింగేశ్వర పూజ చేయించుకొనవలెను. పురోహితునిచే రామేశ్వరములో స్నానసంకల్పములు చేయించుటతోపాటు ధనుష్కోటి స్నానముగూడ కలపి మాట్లాడుకొనుట మంచిది.

సేతువు (రెండుసముద్రములు కలియుచోటి యిసుక) తీసికొనివచ్చి రామేశ్వరములో 3 భాగములుచేసి పూజించి 2భాగములు దానముచేసి ఒకభాగము రేణువుగూడ భూమిపై బడకుండ భద్రపరచవలెను. దీనిని ప్రయాగలో త్రివేణీసంగమములో పూజించి సమర్పించవలెను. ధనుష్కోటిలో చేసిన గోరంతదానము కొండంతఫలము నొసంగునని చెప్పుదురు.

ధనుష్కాటి (పయర్)

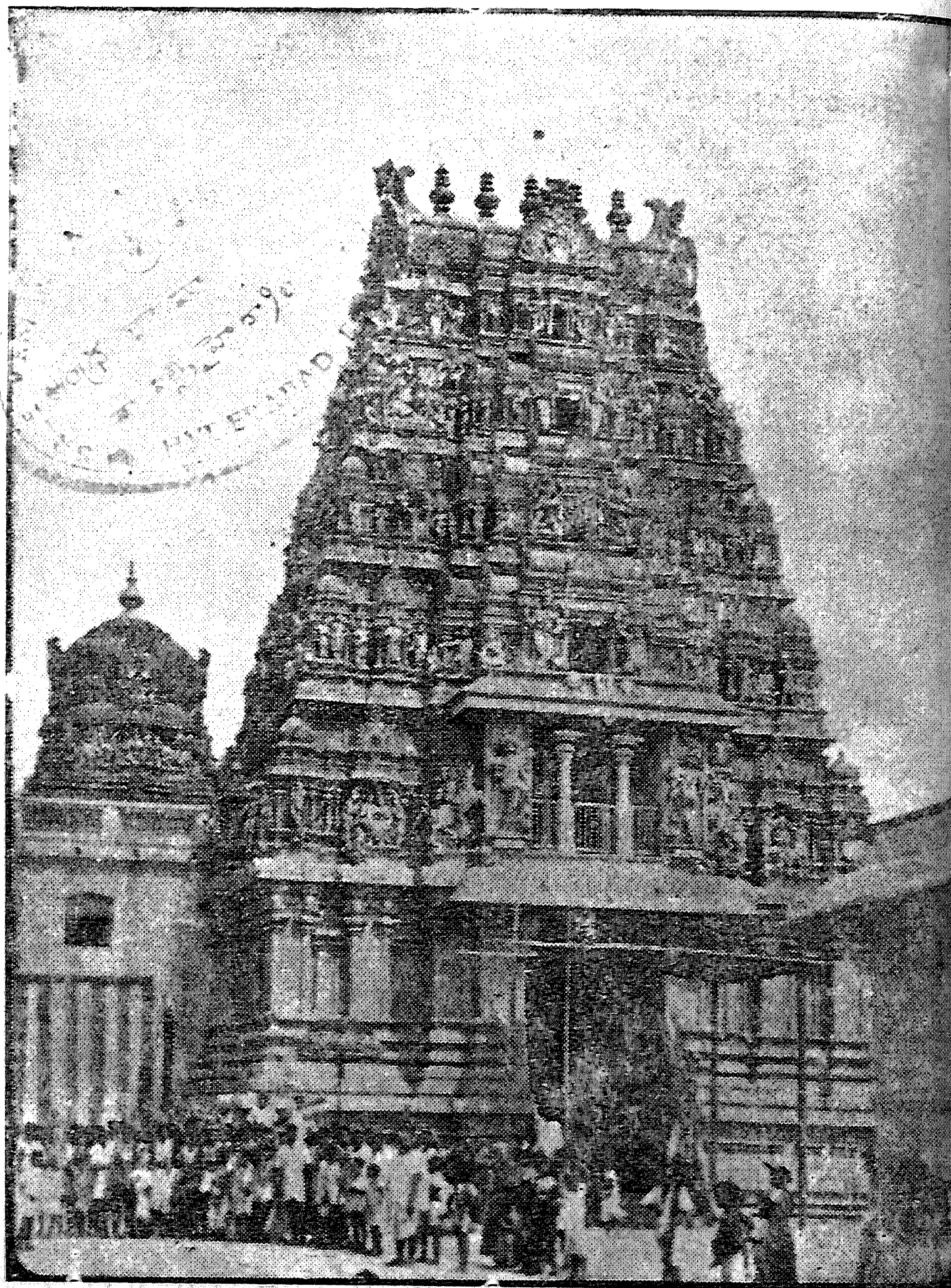
“ఘోటినదులు ధనుష్కృతిలో నుండగ ఏటికి తిరిగెదవేమ నసా”
అని కీర్తించలేదా త్యాగరాజు!

ధనుష్కృతిపయర్

ఇచ్చటికి స్త్రీమర్లు వచ్చి ఆగును. సింహశర్వీపమును
కలుపుస్త్రీమరు వచ్చుచుండుట చూడనగును. 22 మై. సము
ద్రముమీద ప్రయాణముచేసిన తలైమన్నార్ పయర్ చేరు
దుము. దక్షిణరైల్వేలై నొకవైపునను స్త్రీమరు మరియొక
వైపునను వచ్చి ఆగును. మనుష్యులు. సామానులు సులువుగ
మార్పు చేసికొనవచ్చును. పటములో చూడనగును.

మ ధు ర

రామేశ్వరమునుండి మా నేమధుర జంక్షనుమీనుగా
101 మై. ప్రయాణముచేయవలెను. రు. 3-5-0 చార్జీ యగును.
ఇది సముద్రమట్టమునకు 440 అ. యెత్తున నున్నది ఇది
దాదాపు రెండులక్షల జనాభా గలిగి మద్రాసురాజధానియందు
2వ మహాపట్టణముగ పరిగణింపబడినది. ఈ పట్టణమును
'The City of Festivals' 'ఉత్సవములపట్టణ' మని యం
దురు. రామేశ్వరమునుండి వచ్చువారు మధురజంక్షన్ స్టేషన్
నులో దిగిన చూడవలసిన వన్నియు చూడనగును. స్టేషను
కెదురుగ సత్రము గలదు. దీనికి 2 ఫర్లాంగులలో బస్ స్టాండు
గలదు. మీనాక్షి దేవాలయము 3 ఫర్లాంగులదూరములో
గలదు. ఈ పట్టణము నైఋతదికి దక్షిణదిక్కున నున్నది.
ఈ నదీగర్భమున పురాతన గ్రీకు, రోమునాణెములు దొర

మధుర మీనాక్షి

కుటచే చిరకాలమునుండి పరదేశవ్యాపారములలో ముఖ్యముగ గ్రీకు, రోము దేశములతో సంబంధము గలిగియుండెడివని చెప్పుదురు. దీనిని పాండ్యరాజులు ముఖ్యపట్టణముగ నేలుకొనిరి. ఈ పట్టణము చరిత్రాత్మకముగను, శిల్పనైపుణ్యమునందును, విద్యాపరిజ్ఞానమునందును అనాదినుండి పేరుగాంచెను ఈపట్టణనిర్మాణము చాల అందమైనది. దేవాలయము చుట్టు వీధులు బారులు తీర్చి బహురమ్యముగ అమర్చబడినవి. ఈపట్టణనిర్మాణమునుగూర్చి గెడ్డెస్ మహాశయు డిట్లు నుడి నెను.

“Here” writes Professor Geddes, “is not simply a City made monumentally great temples, rich and varied, and innumerable minor ones. What rejoices me is to find the realization of an exceptionally well grouped and comprehensive town plan and this upon a scale of specious dignity with individual and artistic freedom to which I cannot name any equally surviving parallel whether in India or elsewhere ”

ఈ విషయమై ప్రొఫెసర్ గెడ్డెస్ మహాశయు డిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. “అనేకమహాభాగ్యవంతము లైనయాయా దేవాలయములు మొదలైనవానివలనమాత్రమే జ్ఞాపకార్థమైననగరము గాదు. నాకది ఆనందప్రద మెందుచేతనన అన్ని వసతులతోకూడి, ప్రత్యేక శిల్పస్వాతంత్ర్యముతో పట్టణ నిర్మాణ మసమానముగ నున్నది. భారతదేశములోగాని, వేరెందేగాని దానితో సమానమైన పట్టణనిర్మాణము నేను పేర్కొనలేను.”

మినాక్షీ దేవాలయగోపురము - మధుర

కీ. పూ. 27 సం. ననే మధురను పాలించురాజు తన దూతను అగష్టస్ (Augustus) రాజనౌద్దకు పంపినట్లు గలదు. మధురవలె అనేకశతాబ్దము లవిచ్ఛిన్నముగ పరిపాలించిన రాజ్యములు ప్రపంచమున మరెచ్చటను లేవనిచెప్పవచ్చును.

వసతులు:- జిల్లాకు ముఖ్యపట్టణ మగుటచే అన్ని వసతులు గలవు. సిటీబస్సులు, జిల్లాలు, రిక్షాలు మొదలగు ననేకవాహనములు గలవు. పట్టణమంతయు చూపెడిగైడ్లు (చూపువారు) స్టేషనుకడ లభించెదరు. వారు రూ. 3/- లు తీసికొందురు. ప్రతిగురు, ఆదివారములలో సంత జరుగును.

తయారగువస్తువులు :- మధుర జరి తేసు తయారు చేయుటకును, నేతపరిశ్రమయందును, అద్దకములయందును, కొయ్యపనికిని, యిత్తడిసామానులకును, బంగారు, వెండిపని లోను గొప్ప ప్రసిద్ధి గాంచినది.

ఉత్పన్నములు :- సం. పొడుగున ప్రతి నెలలోను ఉత్పన్నములు జరుగుచుండును. అం దేప్రెలులో జరుగు మీనాక్షి సుందరేశ్వరుల కల్యాణమును. చిహ్నోత్పన్నములు మాత్రము ముఖ్యము. ఈ ఉత్పన్నములకు దాదాపు ఒక్క యేబదివేలయాత్రికులు వచ్చెదరు. జనవరి లేక ఫిబ్రవరి నెలలో తెప్పయుత్పన్నము మహావైభవముతో జరుగును.

మీనాక్షి అమ్మవారి దేవాలయములో అర్చన రేట్లు :

సహస్ర నామము	అ. 0-12-0	తరువాతరణపట్టు	అ. 0-4-0
అష్టోత్తరము	0- 3-0	అభయాభిషేకము	0-1-0
హారతి	0- 1-0	నైవేద్యము	0-1-0
సామాన్యార్చన కొబ్బరికాయ	0- 3-0	కల్యాణతాంబూలము రూ.	1-0-0
వారికేకేఫలాభిషేకము రూ.	4- 0-0	మాంగల్యధారణము	2-0 0

మీనాక్షీసుందరేశ్వరుల దేవాలయము :- ఇది 282 గజములపొడవును, 248 గజముల వెడల్పును గలిగి, 9 గోపురములతో నిర్మింపబడినది. అందొకటి 152 అడుగులయెత్తున నిర్మింపబడినది. ఈ గోపురపుపనితనముతో సమానమైనది మరియెచ్చటను లేదు. ఈ దేవాలయములో చూపినశిల్పనైపుణ్యము హిందూదేశమున మరియెచ్చటను లేదు.

మొదట విఠవాసల్ వీధినుండి దేవాలయములోనికి ప్రవేశించవలెను. ఇది మీనాక్షీ అమ్మవారి దేవాలయమునకు మార్గము దీని కుత్తరముగా సుందరేశ్వరుని దేవాలయము గలదు. (అంతయు పై ఆనరణలోనే) ప్రారంభములోనే అష్టలక్ష్మీమంటపము కలదు. ఇందు లక్ష్మీ యెనిమిదివిధములైన ధనముల కధీశ్వరియైనట్లు గొప్పవిగ్రహములుగ చెక్కి స్తంభములపై నుంచబడి పైకప్పురాళ్ళను మోయుచున్నట్లమర్చిరి. వీనికిపైన మీనాక్షీ అమ్మవారి పూర్వచరిత్ర అనగా ఆమెజన్మము, శివునితో యుద్ధము, వివాహము, తనకుమారుడగు సుబ్రహ్మణ్య స్వామిజననము, సుందరేశ్వరుని విగ్రహములు నల్లరాతిలో చెక్కబడియున్నవి. ఉత్తరగోపురమునొద్ద నిరుప్రక్కల 2 చొ॥ 4 సప్తస్వరములు మోగునంగీత స్తంభము లొకేరాతిలో చెక్కబడి గలవు. మోగించి చూడవలెను. ఈమంటపముచివరద్వారముగుండ వెళ్లిన నెడమ వైపు విఘ్నేశ్వరుని విగ్రహమును కుడివైపున ఆరుశిరస్సులు గల సుబ్రహ్మణ్య స్వామి విగ్రహమును చూడగలము.

పైద్వారము దాటగనే మీనాక్షీసుందరేశ్వరులు వేరు
వేరుగుట్టములపై వేటకాండ్రవలె చక్కగ చెక్కబడియున్నారు.

ఈద్వారముగుండ
వెళ్ళిన నాయక
రాజులమంత్ర
యైన మీనాక్షీ
నాయకునిచే కట్ట
బడిన యొకమంట
పము వచ్చును.
ప్రస్తుత మిందు
దేవస్థానపు నను
గులను కట్టవేయు
చుందురు. ఈ
మంటపము నుండి
బయటికి వెళ్ళు
ద్వార మింతటి
ద్వారము. ప్రి

మధురగోపురము, పుష్కరిణి

దినమీద్వారముచుట్టు ప్రమిదలను వెలిగింతురు. ఇట్లు శివగంగ
జమీందారుగా రేర్పరచినట్లు చెప్పెదను. ఈద్వారముగుండ
వెళ్ళిన నొకచీకటిమంటపము వచ్చును. ఇందు శివునియొక్క
పలువిధములైన విగ్రహములు చెక్కబడియున్నవి. ఈమంట
పమును దాటివెళ్ళిన “పొత్తమార్గ” అనుకొనేను చేరు

నుము ఈకోనేటిగట్టున కట్టబడినమంటపముగోడపై శివుడు
 చేసిన 60 లీలలు చెక్కబడి అమర్చబడియున్నవి. తూర్పునైపు
 నకు వెళ్ళి నిలుచుండిచూచిన మీనాక్షీ, సుందరేశ్వరుల
 గర్భాలయములపై నున్నవిమానములు బంగారు రేకుతో కప్ప
 బడి ధగధగాయమానముగ ప్రకాశించుచు గనుపించును.
 ఈచైపుచివరకు వెళ్ళిన మీనాక్షీ దేవాలయములోనికి వెళ్లు
 దక్షిణద్వారము నచ్చును. దేవాలయములోనిగర్భాలయము
 ముందర నుండుహా లత్యద్భుతశిల్పములో నిండియున్నది. ఇది
 పాండ్యరాజులచే నిర్మించబడినది. పైహాలులో కుడిచేతివైపున
 నున్నగోడపై దేవాలయచరిత్ర నరవములోను సంస్కృతము
 లోను శాసనరూపమున నున్నవి పైహాలులో నుత్తరపు
 వైపున నూరు స్తంభములమంటపము గలదు. చిదంబరమున
 కనుపించని నిరాకారస్వామి (చిదంబరరహస్యము) ఇచ్చట
 నాకారముగ స భా ప తి (శివ)గ ప్రతిష్ఠించబడియున్నది.
 ఈమంటపము నానుకొని సూర్యుడు మధ్య నున్నట్లును చుట్టును
 అష్టదిక్పాలకు లున్నట్లును చెక్కబడియున్నది. మీనాక్షి అమ్మ
 వారు దేదీప్యమానయై ప్రకాశించుచు, భక్తులహృదయముల
 నాకర్షించుచు గంభీరముగ నుండును. మీనాక్షి అష్టాదశ
 దేవీపీఠస్థానములలో శివది ఇటనుండి కుడిచైపునకు వెళ్ళిన
 సుందరేశ్వరస్వామ్యాలయము ప్రవేశి చెదము. గర్భాలయము
 ముందర బంగారపుద్వజ స్తంభము గలదు. ఈ దేవాలయానరణ
 ములో ఆర్యనాయక మొదలియూరే 1550లో నిర్మించబడిన
 వేయి స్తంభములమంటపము గ ల దు అందు ప్రస్తుతము

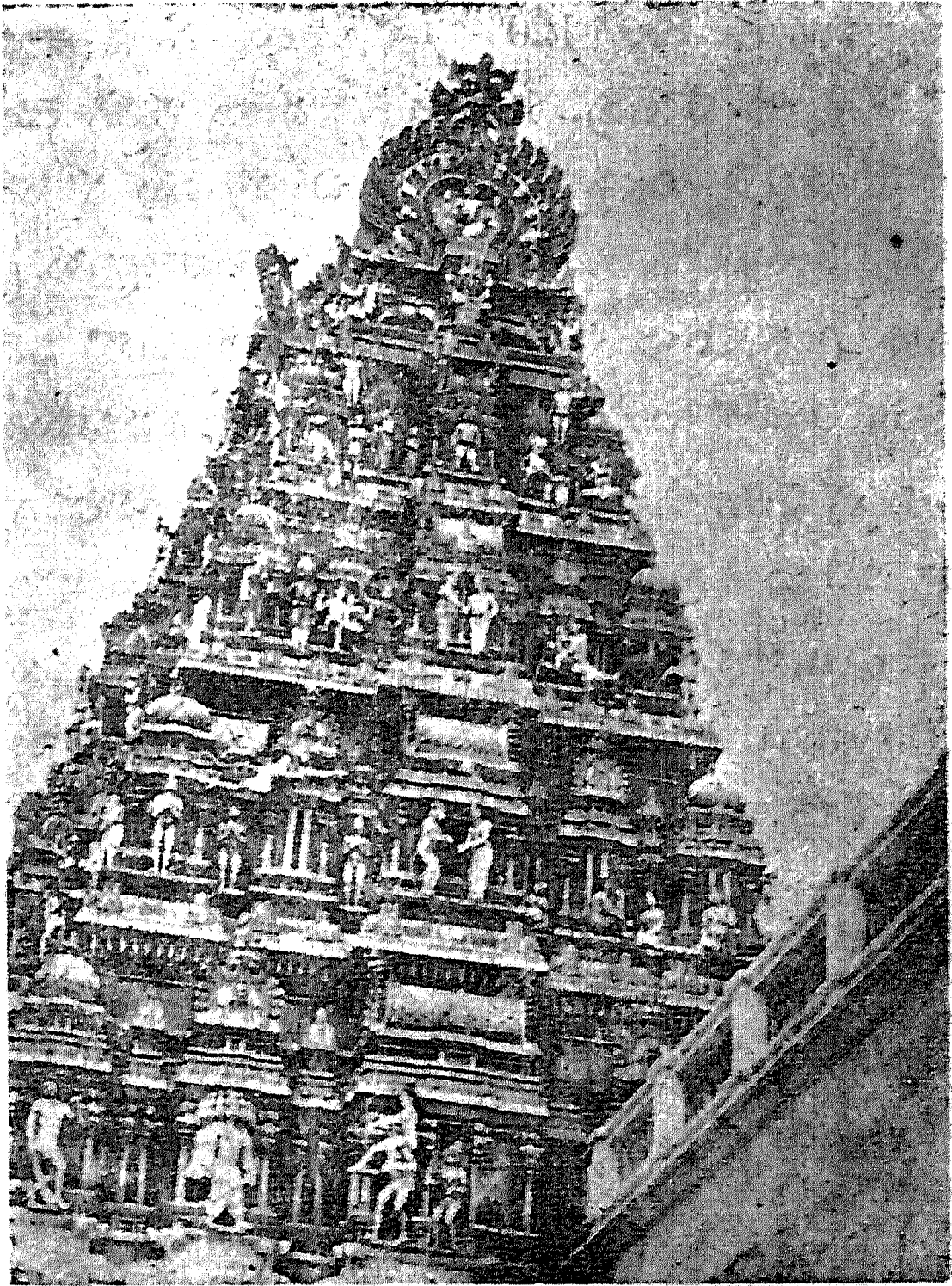

దుకాణము లుంచబడుచున్నవి. మొదలియార్ గుఱ్ఱముపై నెక్కి యున్నట్లు రాతిలో చెక్కబడి యెడమపై పున ప్రతిష్ఠించబడియున్నది. ఇది అంతయు చూచినతర్వాత తూర్పుద్వారము గుండ వెళ్ళిన రోడ్డుమీదికి వచ్చెదము.

పునుమంటసము లేక తిరుమలసత్రము:- ఇది రోడ్డుకు రెండవపై పున గలదు. 120 స్తంభములు గలిగి నాలుగువరు సలలో 333 అ పొడవు, 105 అ. వెడల్పు గలిగి యొకదాని కంటె రెండవది మిన్నగ కడుచిత్రము గ తిరుమల రాజుచే నిర్మించబడినది శివుడు తిరుమలరాజునకు ప్రత్యక్ష మగుటకు (దర్శనమిచ్చుటకు)ను సంవత్సరములో పదిదినము లుండుటకు తనహోదాకు తగినట్లు సుందరమైన భవనమును నిర్మించిన తప్పక (శివుడు) దర్శన మిచ్చెదనని సెలవీయగా తిరుమలరా జిట్టి సుందరభవనమును నిర్మించెనని చెప్పుదురు. దీనినే వసంతమంటసమనియు, లేక తిరుమలసత్రమునియు నందురు. దీనిని నిర్మించుటకు 22సం॥ పట్టెనట ఇంను మధురను పాలించిననాయకరాజుల ప్రతిమలు (విగ్రహములు) గలవు ఇది 1623 మొదలు 1645 వరకు నిర్మించినట్లును, దీని నిర్మాణమునకు ఒకకొటి నాలుగులక్షలు ఖర్చయినట్లును జెప్పెదను. ప్రస్తుతము దీనియందు దుకాణములు పెట్టుటచే దీనిని ఖరీదు మారినది.

మధురలో తైబరీ. మ్యూజియము నొకేతావున గలవు. స. గం. 9-0 నుండి 11-0 వరకు సా. గం. 4-0 నుండి 7-0 వరకు తెరచియుంచబడును.

తిరుమలనాయకునిభవనము : ఇది స్త్రీషనునుండి దాదాపు
1½ మై. దూరములో నుండును. దీనిని తిరుమలనాయకుడును
తంజావూరు రాజకన్యయైన తనభార్యను మెప్పించునిమిత్తము
నిర్మించెనని చెప్పుదురు. ఇందు దర్బారుమహాలు, స్నానపు

మధుర పెరుమాళ్ళ

గ మ లు. పండుకొనుమహాలు మొదలైన పెక్కుహాలులు,
హో ము లు, స్తంభ ము లు కర్కశనుపదూలము లేమా

తిరుమలనాయక్ భవనము

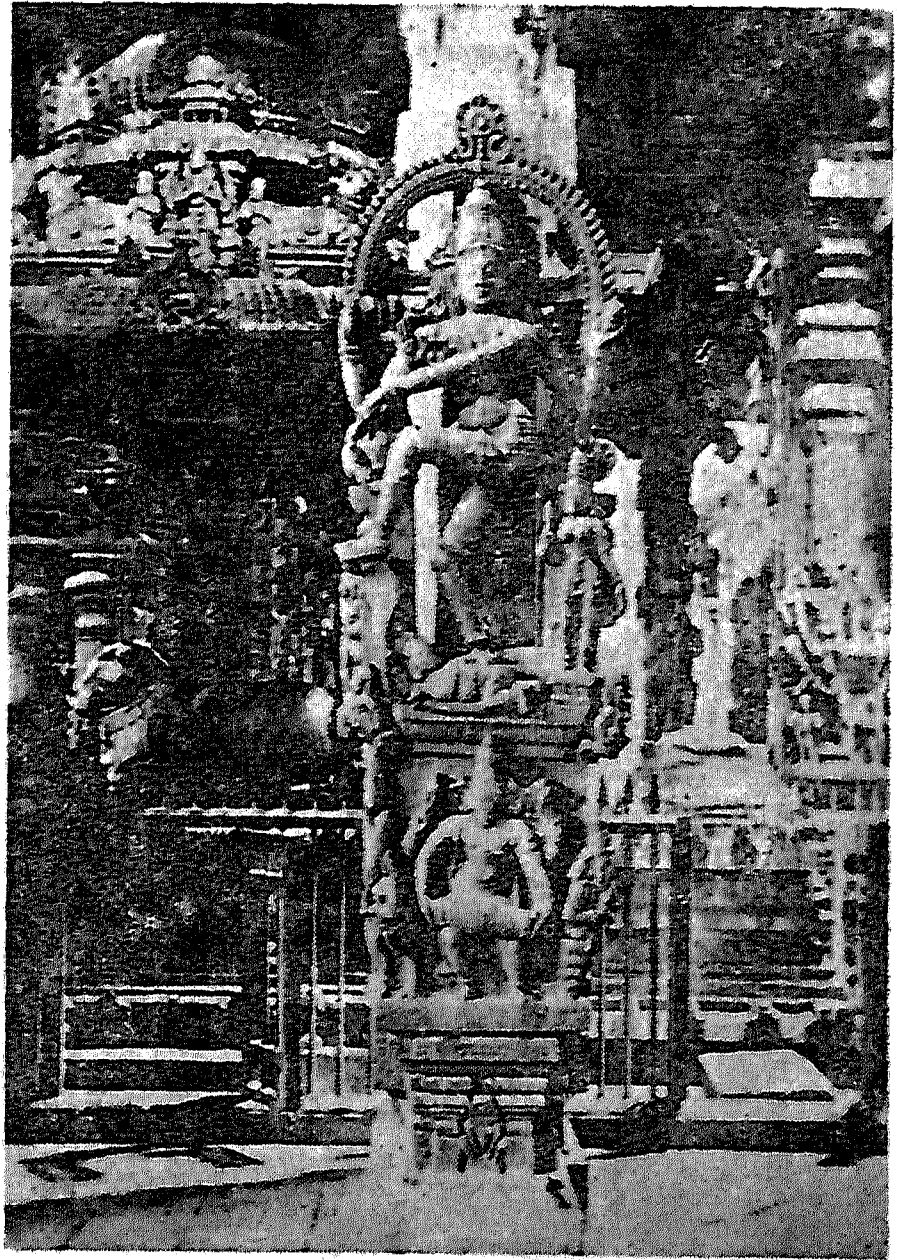
త్రము లే కుం డ
ని ర్మిం ప బ డి,
హిందూదేశపుశిల్ప
నై పుణ్యము ను
చాటుచున్నది.
ప్రతియాత్రికుడును
దీనిని నిష్పకచూచి
తీరవలెను. ఇందు
ప్రస్తుతము ముఖ్య
మగు జిల్లాసంబంధ
మైన ఆ ఫీ సు
లేర్పరచిరి.

పట్టణమునుండి
దాదాపు 1½ మైలు
దూరముగా 'తుం
కు' అనుభవనము

తిరుమలనాయకునిచే నిర్మింపబడినది. అందు జంతువులకును,
మల్లులకును పోరాటము పెట్టించెడి వారట. ప్రస్తుత మీ భవ
నములో జిల్లాఅధికారి (కలెక్టరు) నివాస మేర్పరచు
కొనియున్నారు.

మరియమ్మకొళం లేక తెప్పకొళం :- ఇది ష్రీవను
నుండి శి మైశ్వరదూరములో నున్నది. దీనినికూడ తిరుమల

నాయకుడే నిర్మించె
నని చెప్పెదరు. ఇది
యొక పెద్దచెరువు.
దాదాపు మైలు
చుట్టుకొలత కలిగి
యుండును. దీని
మధ్య లంకవలె
నుండు పెద్దదిబ్బపై
ఎత్తైన గోపురముల
తోను ప్రాకారముల
తోను దేవాలయ
ము నిర్మింపబడినది.
ప్రతిసంవత్సర మీ
తటాకమునందు తె
ప్పయత్సవము జరు
గును. ఈ ప్రాకా

శివనాట్యము - చుధుర

రము నొడ్డున దాదాపు లక్షపైగా దీపములు వెలిగింతురు.
ఈ యత్సవమును గాంచుటకు విశేషముగ యాత్రికులు
వచ్చెదరు.

మట్టివృక్షము :- ఇది పాలియంపాటెజమిందారివారి
బంగళాలో గలదు. ఇది చాలగొప్పవృక్షము. దీనిప్రకాండపు

చుట్టుకొలత దాదాపు 70 అ. ఉండును. ఈ చెట్టునీడ ఎటు నుండి కొలచినను 180 అ. కై వారమున నుండును.

చరిత్ర :- రెండవశతాబ్దమువరకు పాండ్యరాజులే పరిపాలించిరి. 3వ శతాబ్దము మొదలు పదియవశతాబ్దమువరకు పల్లవులు పాండ్యులను వశపరచుకొని వారిని సామంతులవలె నియమించిరి. 10వ శతాబ్దము మొదలు 12వ శతాబ్దమువరకు చోళులు, పాండ్యులు పరిపాలించిరి 14వ శతాబ్దప్రాంతములో మహమ్మదీయ లాక్రమించిరిగాని విజయనగరచక్రవర్తులు మహమ్మదీయులను పారద్రోలి వారు స్వాధీనము చేసికొనిరి. తరువాత నాయకచక్రవర్తులు పరిపాలనకు వచ్చిరి ఈనాయకచక్రవర్తులకాలములోనే 1000 స్తంభముల మంటపము, పుదుమంటపము, రాజగోపురము, మరియుమ్మ తెప్పకొళము మొదలైన వన్నియు నిర్మించబడినవి. క్రమముగ నాయకరాజులనుండి ఆర్జాటునవాబుహస్తగతమైనది. ఆతరువాత మహమ్మదాలీ తనశత్రు వైనమైసూరుభూపతికొయ్యమ్మచేయుటకు ఈస్టిండియాకంపెనీవారు సహాయముచేసినందులకు మధుర, సేలములను, కంపెనీవారికి బహుమానముగ నిచ్చిరి. కనుక అప్పటినుండి కంపెనీపరిపాలనములో నుండి 1858 సం॥ ఇండియాగవర్నమెంటు ఆక్టుప్రకారము కంపెనీనుండి బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకు చెంది నేడు మన భారతప్రభుత్వముక్రిందికి వచ్చెను.

తిరుమాళ్ళిరుంశోలై లేక అళగర్ సన్నిధి

ఇది 69వ దివ్యదేశము. ఇది మధురనుండి ఈశాన్యముగ 12 మైళ్ళదూరమున నున్నది. బస్సులు, సత్రములు

మొదలగు వసతులు గలవు. అడవిమృగములభయము గలదు. అశగరస్వామి, (సుందరరాజపెరుమాళ్లు) సుందరవల్లినాంచార్, సోమచంద ఇందు చందవిమానములు. నూపురసదీతీరము, తూర్పు తిరుముఖమగుటనము, పూదత్తాళ్వార్, పేయాళ్వార్, సమ్మాళ్వార్, తిరుమంగయాళ్వార్, ఆండాళ్ మంగళాశాసనము ఈ ఆలయగర్భాలయముపైనున్న సోమచందవిమానమునకు (శ్రీ) వేంకటాద్రిస్వామివారిచే బంగారు గులామువేసిన రేకులతో కవచము పొదగబడినది.

ఈ దివ్యదేశమునందు స్వామికి పెద్దదోసెలు నివేదించెదరు. ఇంతపెద్దదోసెలు మరియేదివ్యదేశములోను నివేదించరు. దోసె 1కి ఒకరూపాయిపావలా చొ॥ అమ్మదురు ఇచ్చట కొత్తులు విశేషము, “కరుప్పణర్” దేవాలయమునొద్ద ప్రమాణములు చేయు మందురు. దోషు లాసత్యములకు ప్రమాణములు చేసిన అనేకవిషత్తులకు లోనగుదురు. ఇది దావాలు, కేసులు మొదలైనవానికి ప్రసిద్ధి. ఒక్కొక్క కేసున కైదురూపాయలు రుసుము చెల్లించవలెను. చిత్రాపార్ణమికి అశగర్ నుండి మధురలోని వైఘనదికి వచ్చి అచ్చట 5 దినములు మినాక్షీ కల్యాణోత్సవము జరుగును.

అరుక్కూడల్ లేక దక్షిణమధుర

ఇది 70వ దివ్యదేశము. ఇది మధురప్రేషనుకు మైలు దూరములో నున్నది. అనగా మధురపట్టణములోనే యున్నది. అన్ని వసతులు గలవు. రామానుజకూటము గలదు. కూడ అశగర్, వకుళవల్లినాచ్చియార్, అష్టాంగవిమానము, హేమపుష్పరిణి, చక్రతీర్థము, కూర్చున్న సేవ, పెరియాళ్వార్ల కృపత్యక్షము.

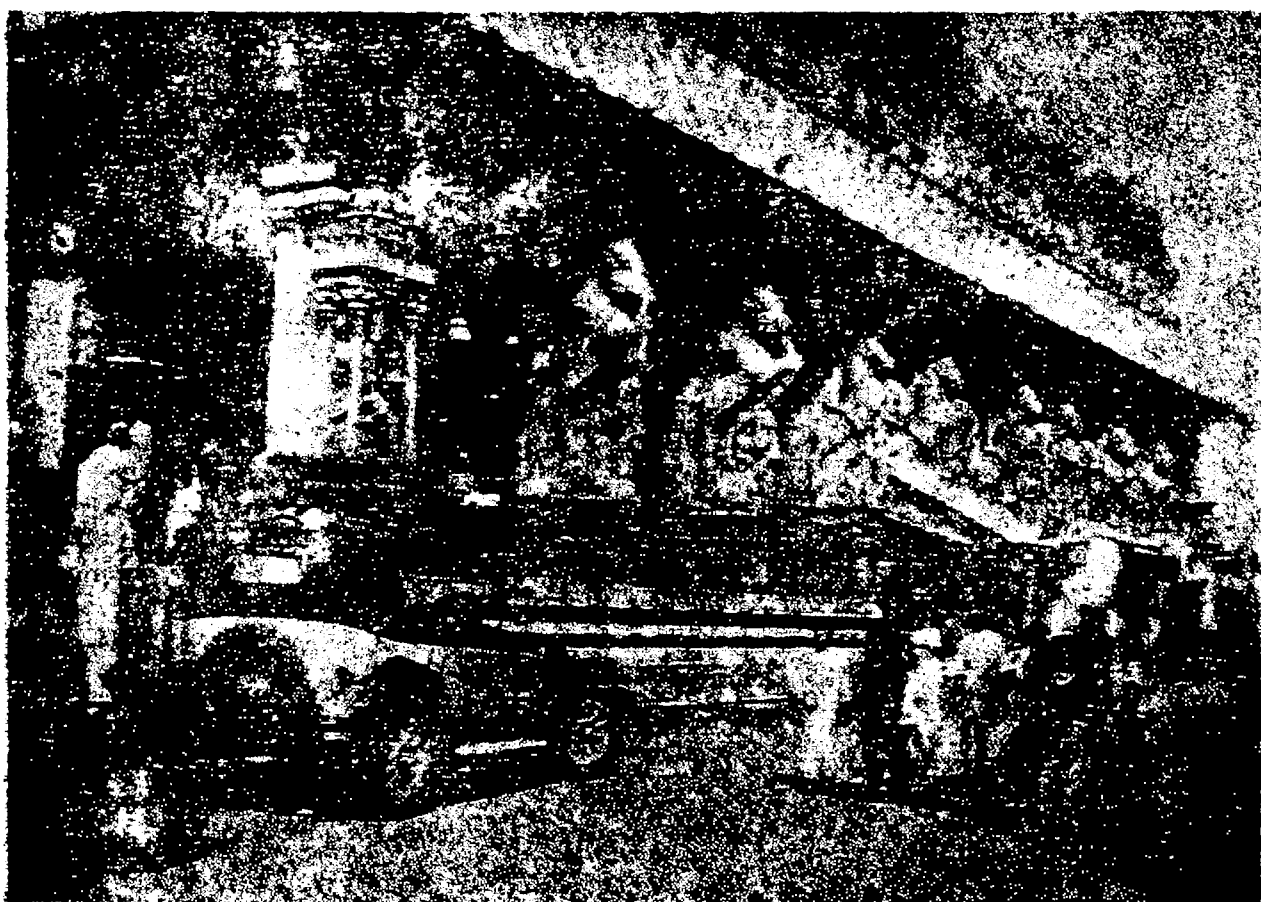
తిరుమొగూర్

ఇది 71వ దివ్యదేశము. ఇది మధురకు 7 మై. దూరములో నున్నది. బస్సులు గలవు. భోజనశాలలు లేవుకాని క్షేత్రమున ప్రాసాదము లభ్యమగును. అమృతమును పంచి పెట్టు సమిత్తము శ్రీమహావిష్ణువు మోహినీవేషమును ధరించినందున స్వామి కీపేరు వచ్చెను.

కాళమేఘప్పెరుమాళ్, తిరుమొగూర్ తాయార్, కేతకి విమానము. క్షీరాబ్ధిప్రష్కరిణి. నమ్మాళ్వారు మగళా శాసనము.

తిరుప్పరన్కుండ్రము

ఇది మధురనుండి విరూధనగర్ లైనులో 5 మై. దూరములో నున్నది. అనగా మధుర ప్రక్కస్థేషను. అ. 0-3-0లు

తిరుప్పరన్కుండ్రము-మధుర

చార్జీ. ఇది కొండపైన నున్నది. ఇది సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రము. ప్రతిమాసము గొప్పయత్నము జరుగును. అన్ని వసతులు గలవు. రైలులోనుండి వెళ్లినపుడు కనిపించును. దక్షిణదేశమున ప్రసిద్ధమైన ఆరుసుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రములలో నిది మొకటి. ఇది 'సక్కినార్' అనుగొప్పభక్తుడును, కవియునైన తమిళుని జన్మస్థానము.

తిరుత్తంగాల్

ఇది 72వ దివ్యదేశము. మధురనుండి విరూధనగర్ జంక్షన్ మీదుగా శివకాశి యనుస్టేషనులో దిగి ఉత్తరముగా 2 మై. ప్రయాణముచేసిన తిరుత్తంగాల్ చేరుదుము. మధుర నుండి 1-6-0 చార్జీ యగును. ఈ క్షేత్ర మొకచిన్నకొండపై గలదు. బండ్లు సత్రములు రామానుజకూటము కలవు. భోజనశాలలు లేవు.

అప్పన్, అన్ననాయకి, దేవచంద్రవిమానము పాప వి నా శ తీర్థ ము, తిరుమంగయాళ్వారుమంగళాశాసనము. శ్రీకృష్ణుడు బాణాసురుని జయించి అనిరుద్ధునకును, ఉషకును పరిణయము జరిపినప్రదేశ మిదియే యందురు.

ఇచ్చటికి 2 మై. దూరములో నున్న 'శివకాశి' అనుపట్టణము దీపావళిమందుసామానులు తయారుచేయుటలో ప్రసిద్ధి.

శ్రీవిల్లిపుత్తూరు

ఇది 73వ దివ్యదేశము. ఇది విరూధనగర్ జంక్షన్ టెంకాశికాడ్కులెనులో విరూధనగర్ నుండి 5వ స్టేషను. ఇది

శివకాళి స్టేషనునుండి 10 మై రైలుచార్జీ. 0-6-0. ఇది దాదాపు 40 వేల జనాభా గలతాలూకాముఖ్యపట్టణము వైష్ణవభక్తులగు పెరియాళ్వార్లును, ఆండాళమ్మవారును జన్మించిన జన్మభూమి యిదియే స్టేషనునుండి గ్రామము (అనగా దేవాలయము, ఊరు) 2 మై. దూర ముండును. రైలులో ప్రయాణము చేయువారికి చాలదూరమునర కెత్తైనగాలిగోపురము కనిపించుచుండును. ఈ దివ్యదేశము విల్లియనుచెంచుప్రభువుచే నిర్మించబడినదిగాన శ్రీవిల్లిపుత్తూరును పేరు గలిగినది. మధురనుండి బస్సులో వచ్చుట మంచిది. బస్సు ఆలయమువద్ద నాగును. బస్సులో వచ్చుటే సౌకర్యము ఆలయమునకు దక్షిణముగా 'తిరుమణ్ణికొలను' అనుగొప్పసుందర వైనకోనేరు గలదు. దీనికి కొండలనుండి నీరు వచ్చును. ఆలయమందు శ్రీరంగనాథుడు, ఆండాళమ్మ, గరుడాళ్వారు నిలుచుండి యుండురు. ఇందు సేవల కుయ్యాలమంటపము గలదు. ఉత్సవములు మోహనరూపులు. దీనికెదురుప్రక్కన రంగనాథాలయము గలదు. స్వామి శేషశాయియై పుండ్రుండియుండురు. శిలావిగ్రహము గాదు. సున్నముతో జేయబడినది. ఆళ్వారులకు ప్రత్యేకాలయములు గలవు.

వసతులు :- స్టేషనుకడ జట్కాలు, ఎద్దుబండ్లు, సత్రములు గలవు. భోజనశాలలు వేరుదుకాణములు గలవు. క్షేత్రమందు ప్రసాదము టిక్కెట్లమీద లభ్యమగును.

ఆడిమాసము (ఏప్రిల్) లో జరుగురథోత్సవము గొప్పగా జరుగును. ఈ యుత్సవమునకు దాదాపు 10 వేల మంది యాత్రికులు వచ్చెదరు. ఆషాఢ, భాద్రపద, మార్గ

శిరములలోగూడ గొప్పయుత్సవములు జరుగును. శ్రీవిల్లి పుత్తూరునకు ఆరుమైళ్ళలో సుందరగాహల పెరుమాళ్ళుగో వెల దర్శనీయము.

తిరువన్నామలై

ఇది శ్రీపిల్లుపుత్తూరునకు పడమరగా దాదాపు 3 మై. దూరములో నున్నది. ఇది చిత్తూరుజిల్లాలో నున్న పెద్దతిరుపతి లోనిశాఖ యని చెప్పెదరు. కొండపైన వేంకటాచలపతి సన్నిధి గలదు.

రాజుపాలేము

ఇది శ్రీవిల్లిపుత్తూరునుండి 7 మై. 0-4-0 రైలుచార్జీ. ఇందు దాదాపు 30 వేల జనాభా గలదు. ఇంతవరకు మనము చేసినయాత్ర లన్నింటిలో రాజుపాలేములోనే హెచ్చుగ తెలుగు మాట్లాడువారు గలరు. అన్ని కుటుంబములు తెలుగు వారే. తెలుగుపాఠశాల తెలుగుగ్రంథాలయములు గలవు. ఇది నేతపరిశ్రమలో ప్రసిద్ధికెక్కినది. మననైపునకు రాజు పాలేము చొక్కాగుడ్డ, కోటుగుడ్డ (ఖద్దరు) తయారై విశేష ముగ మన ఆంధ్రదేశమునకును, అన్ని నైపులకును నెగుమతి జరుగుచుండును.

శంకరనాయర్కోయిల్

ఇది రాజుపాలేమునుండి 20 మై. దూరము. 0-11-0 చార్జీ. ఇది శివక్షేత్రము. సత్రములు గలవు. భోజనసదు పాయములు గలవు. అమ్మవారిపేరు గోమతి అమ్మవాగు. ఇచ్చట శంకరుడు సగము శివుడుగను, సగము విష్ణువుగ

నుండుట చేత ప్రతిదినము స్వామిముఖమున సగము అడ్డబొట్టు, సగము నిలువుబొట్టును పెట్టుచుందురు. ఆసాధనాసములో గొప్పయుత్సవము జరుగును. ఆసమయమున దాదాపు 20వేల యాత్రికులు వచ్చి సేవింతురు.

తెంకాశి

పైక్షేత్రమునుండి 23 మై. ప్రయాణముచేసిన తెంకాశిజంక్షను చేరుదుము. 0-12-0 రైలుచార్జీ. 27 వేల జన సంఖ్య గలదు. దీనిని దక్షిణకాశి యందురు. ఇది చిత్రానది ఉత్తరతటమున నున్నది.

వసతులు:- సత్రములు, బండ్లు స్త్రీషనుకడ అన్నిరైలు వేళలయందు సిద్ధముగ నుండును. స్త్రీషనునొద్ద మంచిభోజన శాలలు గలవు.

చూడదగినవి :- స్త్రీషనునుండి 3 ఫర్లాంగులలో కాశీ విశ్వనాథాలయము (శివాలయము) గలదు. ఈయది 15వ శతాబ్దమున నిర్మింపబడినట్లు తెలియుచున్నది. కాని 18వ శతాబ్దిచివరభాగములో దీనిగోపురము దాదాపు సగము భాగమునకుపైగా కాల్చి వేయబడినట్లచ్చటివారు చెప్పుదురు. ఈదృశ్యము నేటికిని గాంచునగును. దీనిమంటపములోని స్తంభములపై గలశిల్పనైపుణ్యము మధుర దేవాలయముగాని విగ్రహముల జెక్కినయాశిల్పిచేతనే చెక్కబడినట్లు కనుపించును. అమ్మవారికిలయముగూడ గలదు.

కు ర్తా ల ము

ఇచ్చట జలపాతము గలదు. టెంకాశిష్టేషనునుండి 3½ మై. దూరము. చక్కనిరోడ్డుగలదు రోడ్డు చల్లనినీడ నిచ్చు వృక్షములచే నలంకరించబడి యాత్రికుల కాహ్లాదకరముగ నుండును. ఈజలపాతము మేనెలనుండి అక్టోబరు నెలవరకు గలకాలములో దర్శించిన బాగుగానీటిధారలదృశ్యము గాంచ నగును. ఇతరకాలములో సన్ననిధారలే గాన్పించును. ఎండ కాలమున నదిలో నీరే యుండదు. జలపాతము గానరాదు.

వసతులు:- స్టేషనుకడ బండ్లు దొరకును మామూలు దినములలో బండికి 0-6-0; సీజనుసమయములో బండికి 0-8-0 నుండి రూ. 1-0-0 వరకు తీసికొందురు. అనేకసత్రములు గలవు. కొద్దిఅద్దెకు గదులుగూడ లభించును. లోకలుఫండు వారిసత్రము జలపాతమునకు సహిషమున గలదు. నాథారణదినములలో చార్జీయుండదుగాని సీజనుసమయములలో దినమునకు రు. 0-4-0 తీసికొందురు. మరిరెండుసత్రములు గలవు. ఇవిగాక పెద్దపెద్ద బంగళాలు ప్రత్యేకముగ నిర్మించ బడినవి. వీనిని అద్దెల కొసంగుచుందురు. భోజనశాలలు గలవు.

జలపాతము:- చిత్రానది దాదాపు 50 అ. ఎత్తునుండి క్రిందికి దుముకుచుండును. అది క్రిందకి పడుచోట స్నానము చేయుటకు—అనగా ధారలతుంపరలు పైనబడి ఆహ్లాదకరముగ స్నానము ముగియున స్ట్రోప్పాటుచేసిరి. నూనె రాచుకొని ఈధారలక్రింద కూర్చుండిన సబ్బుతోగాని, శీకాయతోగాని పనిలేకయే ఆనీటియం దుండులవణములచేత నూనెజిడ్డు

పోవును. ఈ జలపాతస్నానము, గాలి వలన ఆరోగ్యము నొంద జూన్ నుండి అక్టోబరు వరకు గొప్పధనికులు సైతము వచ్చుచుండును. ఈప్రాంత మారోగ్యకరముగను, పవిత్రము గను ను. డును. ఇచ్చటిప్రకృతిసౌందర్యము కడురమణీయము.

ప్రాతజలపాతమునకు సమీపమున నొకశివాలయము గలదు. ఇందు స్వామికి కుర్తాళేశ్వరుడనియు, అమ్మవారికి విశేషనాదవాణి యనియు పేర్లు. ఈ దేవాలయములో ప్రతి రాత్రి వేణుగానము చేయుదురు.

శ్రీమానస్వామివారి ఆశ్రమము :- ఇది జలపాతము నకు 3 ఫర్లాంగులదూరములో నున్నది. శ్రీమానస్వామివారు ముప్పాసిద్ధాంధ్రులు. వీరు యావజ్జీవము దాదాపు 30 సం॥ లు మానవ్రతము నవలంబించి, 1944 సం॥ న సిద్ధి నొందిరి. వీ రాంధ్రులై యుండియు, అరవదేశములో గొప్పపేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించి 15 యకరముల ఆవరణములో నీయాశ్రమ నిర్మాణము గావించిరి. వారు దాదాపు 4½ లక్షలవిలువగల ఆస్తి నాశ్రమమునకు సంపాదించిరట. ఈఆశ్రమము పడమటి కనుమలకు తూర్పుప్రక్క న కొండలనానుకొని కొబ్బరి, అరటి, మామిడితోటలతోను, అనేక పశుపక్షులతోడను కళకళలాడుచున్నది. ఇందు శ్రీకోదండరామస్వామివారి దేవాలయము, వత్సాత్రేయ, సుబ్రహ్మణ్య, వినాయక దేవాలయములు గలవు.

పా ప నా శ న ము

ఇది కుర్తాళమునుండి తిరిగి టెంకాశిస్టేషనుకు వచ్చి అచ్చటినుండి మన్యాచి-పెన్ కోటలైనులో టెంకాశినుండి

23 మై. లో నున్న అంబాసముద్ర మనుష్టేషనులో దిగవలెను. టెంకాశినుండి 0-12-0 చార్జీ. అంబాసముద్రమునుండి ఆగ్నేయ మూలగా 5½ మై. కొండలలో కోడ్డుప్రయాణము చేసిన పాప నాశనము చేరగలము. అంబాసముద్రముష్టేషనునుండి యూరరక్షలుదూరములో నున్నది. ఊరిలో అగస్త్యమహర్షి దేవాలయము చూడదగినది.

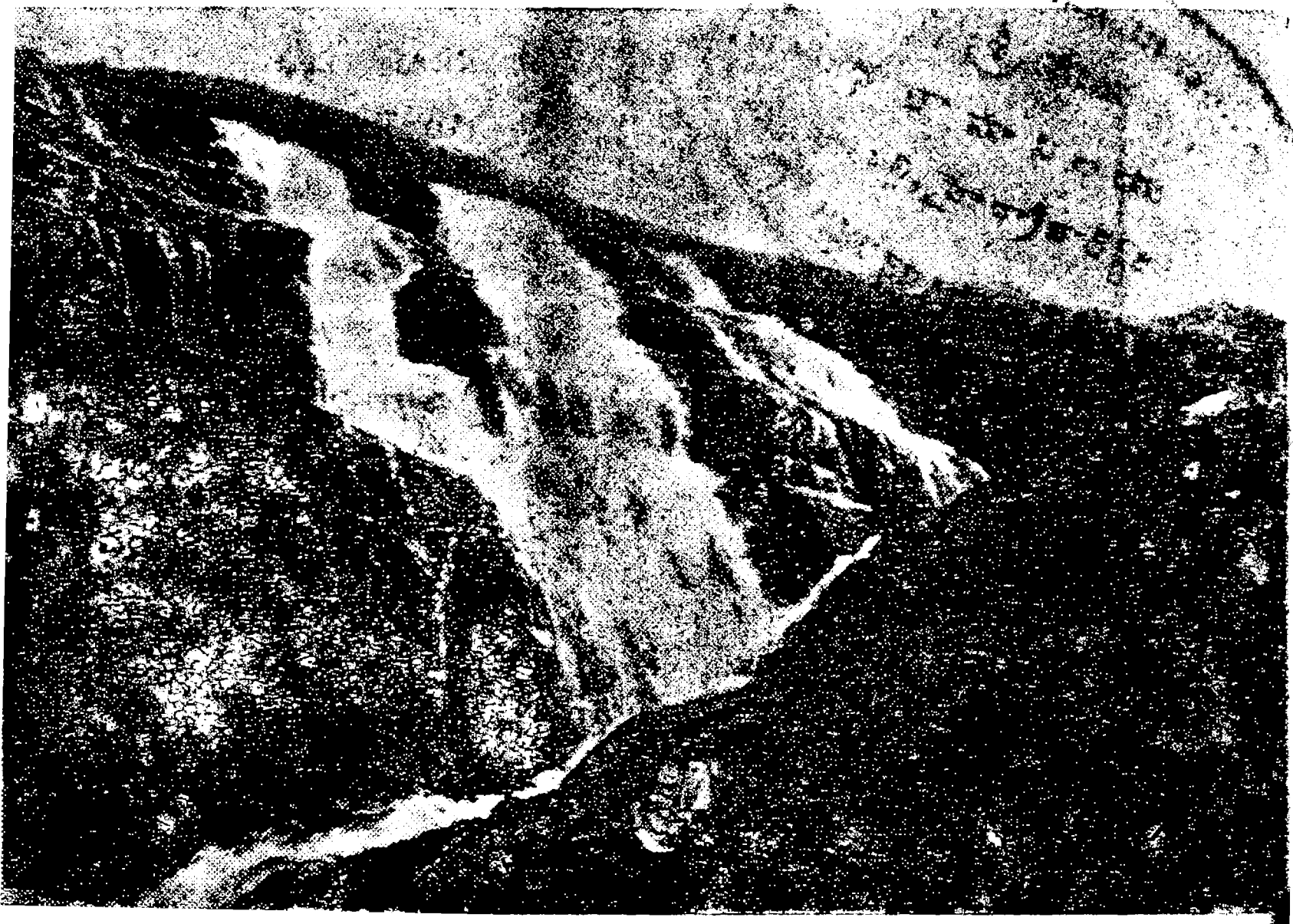
వసతులు :- అంబాసముద్రముష్టేషనునొద్దకు బస్సు వచ్చును. వెళ్లినప్పుడు ఖాళీదొరకుట కష్టము. 0-4-0 ఇచ్చిన పాపనాశనస్థానమునకు తీసికొని వెళ్లును. బండ్లు, భోజనశాలలు గలవు. రెండు మూడుగమలతో సత్రములు గలవు. గడకి 0-4-0 అద్దె గలదు. చుట్టునరణ్యములు, కొండ రేవువరకు బండ్లు పోవును. మొత్తముమీద వెళ్లినప్పుడు బండి, వచ్చినప్పుడు బస్సు మంచిది.

చూడదగినవి :- తామ్రపర్ణినదీతీరమున నొక శివాలయము గలదు. ఇచ్చట కొతులు మెండు. ఇచ్చట స్వామివారిని పాపవినాశేశ్వరుడనియు, అమ్మవారిని లోకేశ్వరి యనియు నందురు. ఆలయముముందుండు తామ్రపర్ణినదిలోనికి దిగుటకు చక్కని మెట్లున్నవి. ఇచ్చటినీరు చాలనిర్మలముగా నుండును. దీనియందు చేపలు విశేషము. పెద్దపెద్దచేపలుగూడ గలవు. తామ్రపర్ణి దేవాలయము దుండు నీభాగమును 'పవిత్రమైన చేపలకొళం' అని అందురు. నీటిలో చేపలును, ఒడ్డున, చెట్లమీద, దేవాలయప్రాకారములమీద కొతులును విశేషము. ప్రకృతిసౌందర్యము రమణీయముగ నుండును.

దుకాణములలో నమ్ముమరమరాలు, పప్పులు కొని చేపల కాహారముగ నీటిపై వేసిన చేపలు పైకి తేలుచు వానిని తినును. ఈదృశ్య మాహ్లాదజనకము. కాని మనము పరాకుగ నున్న కోతులు మీదబడి మనచేతిలోనిపదార్థములను. (పప్పు, మరమరాలను) ఎగురగొట్టి తాము తినజూచును గాన అట్టి సమయములలో గుప్పెడుపప్పు దూరముగ విసరిన కోతులన్నియు ఒక్కొక్కగింజ యేరుకొని తినులోపల మనము చేపల కాహారము వేసి వినోదమును గనవచ్చును.

దాదాపు షైలుదూరములో విద్యుచ్ఛక్తిచే నడుపబడు గుడ్డలమిల్లు గలదు. దేవాలయములో కొబ్బరికాయకు అణా చీటి గలదు.

కల్యాణతీర్థజలపాతము - పాపనాశనము

కల్యాణతీర్థము :- పాపనాశనమునుండి పర్వత, మహా
రణ్యములగుండా చక్కని మోటారురోడ్డు వేయబడియున్నది.
ఇంతవరకు చేసినదక్షిణప్రయాణములలో నిట్టి మనోహర
ప్రకృతిసౌందర్యమధ్యమున ప్రయాణము చేసియుండము. పాప
నాశన దేవాలయముప్రక్కగా బస్సు పోవును రోడ్డుమార్గ
ముగ వెళ్ళిన కల్యాణ తీర్థము 3 మై. ఉండునుగాని అడ్డ
దారిని వెళ్ళిన 1½ మై. మాత్రమే. నడచి అడ్డదారిని వెళ్లుటే
శ్రేష్ఠము కార్తిక మాఘమాసములలో యాత్రికులు విశేష
ముగ వత్తురు తిప్పపైకి వెళ్లునరికి రమణీయమైన ప్రకృతి
సౌందర్యమునడుమ నురుగులు గ్రక్కుచు క్రిందికి దుముకు

కల్యాణతీర్థము

తామ్రపర్ణి నదీజలపాత
ము నొకవిశాలమైన
లోయందుగాం
చుటతోడనే ప్రతి
యాత్రికుని హృదయ
మానందనిమగ్నమగు
ను. మనకు గనబడు
నాలుగైదు ధారలకు
'పురాతనపాపనాశన'
మని పేరు ఈనీటి
ధారలప్రక్కగ కొండ
గట్టెక్కి దాదా పరమై
లు పెద్దపెద్దరాళ్లుదాటి

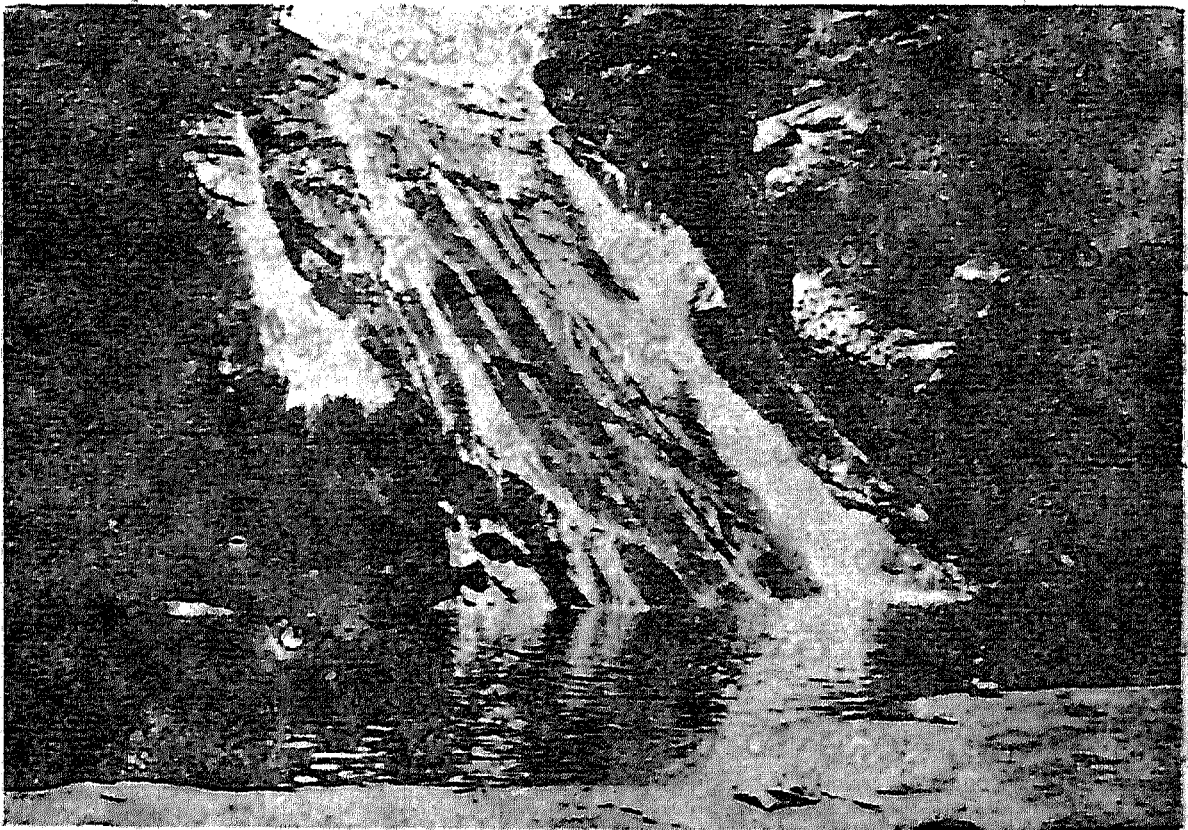
పైకి నెళ్ళిన కల్యాణతీర్థ మేకధారగా రమారమి 100 అడుగుల ఎత్తునుండి క్రిందికి పడుట గాంచగలము. పాపనాశనజలపాతమునకు కుడిప్రక్కగా 10 గజములదూరమున ఒకగుహ గలదు. అందు విఘ్నేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించిరి. దీనిప్రక్కనే అగస్త్యతీర్థము గలదు ఇచ్చట సీతారామలక్ష్మణ, పార్వతీ, శివ, అగస్త్యమహర్షి ప్రభృతుల విగ్రహము లొకపెద్దరాతియందు చెక్కబడియున్నవి. ఇచ్చట నుండి పాపనాశనమునకు తిరిగి నెళ్లి బస్సుమీద పైకి నెళ్ళవలెను. దీనికి పడమటగా హైడ్రోఎలక్ట్రిక్ విద్యుచ్ఛక్తి భననము నిర్మింపబడియున్నది.

కొట్టంతల :- (Lower Dam) పాపనాశనమునుండి కిమై. బస్సుకు 0-4-0 చాక్లీ. పర్వతములమధ్య అరణ్యములో సమతలముగా నుండు ప్రదేశము ; అనగా పై చెప్పిన విద్యుచ్ఛక్త్యాలయమునకు దాదాపు మైలుదూర ముండును. షికారుగ నడచి నెళ్ళినను నెళ్లవచ్చును. ఇచ్చట పాపనాశన డాముకు సంబంధించిన ఆఫీసర్లు, కూలీలు నివసించుచుందురు.

అడికిరాయి లేక కారయారనె (Upper Dam):- ఇది యీ కొండలలోనే యింక 8½ మై. బస్సులో ప్రయాణము చేయవచ్చును. బస్సుకు 0-6-0. ఇచ్చట కాఫీక్లబ్బులు కలవు. ఇచ్చట తామ్రపర్ణినది రెండుకొండలమధ్యగ ప్రవహిం

చును. నిరంతరము విద్యుచ్ఛక్త్యాలయము పనిచేయుటకు నీటి సప్లయికోరకు నీరెండు కొండలనడుమ నొక పెద్దగోడ 198అ. ఎత్తున కట్టి దానికి తలుపుల నేర్పాటుచేసి కావలసినంతనీటిని వదలుకొను నేర్పాటు చేసిరి. దీనినే పాపనాశనం - డాము అందురు.

బాణతీర్థము :- ఇదియు తామ్రపర్ణి నదీజలపాతము. చాల పెద్దధారతో క్రిందికి దుముకుచుండును. పై డాము ప్రదేశమునుండి కుడిప్రక్కగా 4మై. నడచి వెళ్ళిన (అతికష్టమైనప్రయాణము) బాణతీర్థము చేరుదుము. ఇచ్చటికి తెలిసిన వారిని తీసికొని వెళ్లవలెను. వారికి 0-8-0 యిచ్చిన వచ్చెదరు. ఇచ్చట పెద్దపెద్దధార లెత్తునుండి క్రిందికి దుముకుచుం

బాణతీర్థజలపాతము

దును. తామ్రపర్ణిజన్మస్థానము కొండలో నింకనుపైన నున్నది. ఇచ్చట ఊరుగాని, మనుష్యసంచారముగాని లేదు. ప్రకృతి సౌందర్యము కడురమణీయము. ఈ ప్రశాంతైకాంతప్రదేశమున కొంతతడవు కూర్చుండి భగవంతుని ధ్యానించుకొని ఆయన సృష్టిచిత్రమున కానందించి తిరిగి 21 మై. బస్సులో వచ్చి అంబాసముద్రము చేరవలెను.

కల్లిడై కురిచ్చి

ఇది అంబాసముద్రమునకు ప్రక్కప్రేమను. 3 మైళ్ల దూరము. 0-2-0 చార్జీ. ఇది సింగంపత్తిజమిందారిలోనిది. ఈప్రాంతమం దుండునరణ్యము గొప్పది. ఈకీకారణ్యప్రదేశములలో ఏనుగులు, ఎలుగుబంట్లు మొదలగు క్రూరమృగములు సంచరించుచుండును. అరణ్యములో మాడు పెద్దబంగళాలు గలవు. కావలసినచో ముందుగ వ్రాసి అనుమతిపొందవలెను.

సేర్కాదేవి

ఇది కల్లిడై కురిచ్చిప్రేమనునుండి 7 మై. దూరములో నున్నది. 0-4-0 చార్జీ. సేర్కాదేవిప్రేమనునుండి 18 మైళ్లు మోటారుబస్సుకు 0-8-0 చార్జీ. తిరుకురగూడి యను 80వ దివ్యదేశమును చేరగలము. ఇచ్చటగూడ అడవిమృగముల సంచారము గలదు. ఒంటరిగా వెళ్లరాదు. వామనునిదేవా

లయ ముండుటచేత (పొట్టివా డగుటచేత) కురుంగుడియని నామ మేర్పడెను.

వసతులు:- ఇచ్చట బండ్లు గలవు. సత్రములు గలవు. మఠమునందు యాత్రికులకు భోజనము దొరకును.

ఉత్సవములు :- ఫాల్గునమాసమందు 10 దినములు బ్రహ్మోత్సవములును, జ్యేష్ఠమాసమందు శ్రీ భాష్యకారుల యుత్సవమును జరుగును.

నంబినన్నిధి :-

ఇది పైక్షేత్రము నుండి 6 మై. ఒంట రిగా వెళ్లుట కష్ట సాధ్యము. ఇది కొండపైన గలను. వారములో నొక్క దిన మిచ్చటికి జనులు కలసి తండ్రోపతండములుగ వెళ్లుచుందురు. ఇచ్చట నేనుగులు, పులులు, ఎలుగు బంట్లు విశేషముగ నుండును తిరుమంగై యాల్వా

ఈ పాఠాంతపు అడవులలోని పెద్దపులులు

గులు పరమపదవి నలంకరించినట్లు మిసియే. పంచనంబుల
క్షేత్రములు ; అనగా 1. నిండనంబి, 2. కిడందనంబి,

అరణ్యములలోని ఆడవి ఏనుగులగుంపు

3. ఇరుందనంబి, 4. రువైయేవనంబి, 5. తిరుపార్కడలనంబి,
గలస్థానము. కురుంగుడివల్లినాంచారు, కేతకవిమానము, తిరు
ప్పార్కడల్ నది, నమ్మాళ్వారు, పెరియాళ్వారు, తిరుమంగ
యాళ్వారులమంగళాశాసనము.

తెన్ని వెల్లి (తిరునల్వేలి)

ఇది సెర్మదేవిస్టేషనునుండి 12 మైళ్ళదూరము. 0-7-0
రైలుచార్జీ. ఇది తెన్ని వెల్లిజిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. దాదాపు
70వేలు జనసంఖ్య గలదు. తామ్రపర్ణినదికి సశ్చిమభాగమున
నీపట్టణము గలదు. జిల్లాకు సంబంధించిన ఆఫీసు లన్నియు

తామ్రపర్ణీనదికి తూర్పుతీరమున నున్న పాలంకోట యను పట్టణములో గలవు. పాలంకోటకూడ తిరునల్వేలియంత పెద్ద పట్టణమే. ఈ రెండును నదిమీద నొకవంతెనచే కలుపబడుచున్నవి. తిరునల్వేలినుండి బ్రిడ్జి (వంతెన) మీదికి వెళ్లునప్పుడు కుడిచేతిప్రక్క- ఈష్టుయిండియాకంపెనివారిచే నిర్మింపబడిన ఒక స్తంభము గలదు.

వసతులు :- స్టేషను (జంక్షన్) కు $1\frac{1}{2}$ ఫర్లాంగులలో లోకల్ ఫండువారిసత్రము గలదు. దినమునకు క్రిందిభాగమున 0-4-0లును, పైభాగమున 0-8-0ను అద్దె గలదు. అన్ని వసతులు గలవు. ఇచ్చటినుండి పట్టణమునకు దాదాపు మైలుండును. టానుస్టేషనులో దిగిన పట్టణము చాలదగ్గర. బస్సుస్టాండు జెంక్షన్ స్టేషనుకు సమీపము. జంక్షన్ స్టేషనునుండి సిటీబస్సులన్ని వైపులకు పోవుచుండును.

చూడవలసినవి :- పట్టణమధ్యమున నెల్లెయప్పార్ స్వామి ఆలయము గలదు. ఇది జంక్షన్ స్టేషనునుండి 2 మైళ్ళుండును. టాన్ బస్సుకు 0-1-6. ఆలయముచుట్టును పట్టణము నిర్మింపబడినది. ఈ ఆలయము మధురమీనాక్షి దేవాలయమును పోలియున్నది ; గాని అంతపెద్దది గాదు. వేయి స్తంభములమంటపము, గర్భాలయమునకు ముందుండుమంటప స్తంభములు సంగీత స్తంభములు మోగించి చూడనగును. ఈ దేవాలయశిల్పము దర్శనీయము. మధురనాయక వంశస్థాపకులైన విశ్వనాథ అనునాత డీ దేవాలయమును పునర్నిర్మాణము గావించెనని చెప్పుదురు.

తయారగువస్తువులు:- ఇచ్చటికి సమీపములో నుండు 'మెలపలయం' అనుగ్రామములో నూలుతివాచీలు నేయుదురు. టెన్ని వెల్లిలో పాత్రలు విశేషముగ జేయుదురు. చెరకు ముఖ్యమైనపంట.

 టెన్ని వెల్లినుండి తిరుచుందూర్ వెళ్లులెనలో నున్న క్షేత్రములను, దివ్యదేశములను సేవించుకొని తిరిగి టెన్ని వెల్లికే వచ్చి అచ్చటినుండి ప్రయాణమై బస్సుమీదగాని, రైలుమీదగాని కన్యాకుమారివైపు వెళ్ళవలెను.

శ్రీవైకుంఠము

ఇది 74వ దివ్యదేశము. ఇది టెన్ని వెల్లి తిరుచుందూరు లెనులో టెన్ని వెల్లినుండి 18 మై. 0-10-0 లు రైలుచార్జీ. స్టేషనునుండి దేవాలయమునకు దాదా పొకమైలు. ఇది తామ్రపర్ణి నదియొడ్డున నున్నది. నది కావలివైపున శ్రీవైకుంఠము గలదు. ఈ పట్టణమును కలుపుచు నదిమీదుగా 1859 లో ఆనకట్టవంతెన నిర్మింపబడినది. ఈ వంతెనపొడవు దాదాపు 3 ఫర్లాంగులు.

వసతులు:- స్టేషనునుండి 2 ఫర్లాంగులదూరమున నదియొడ్డున లోకల్ ఫండువారిసత్రము గలదు. పట్టణమున భోజనశాలలు గలవు. అన్ని సౌకర్యములు గలవు. ఇచ్చటినుండి అన్నివైపులకు బస్సులు పోవుచుండును. స్టేషనునొద్ద జట్కాలు గలవు. ఇచ్చటినుండి నవతిరుపతులు చూడనగును. బస్సులు పోవుచుండును

చూడవలసినవి :- పట్టణములో వైకుంఠనాథదేవాలయము గలదు. ఇందు స్వామి రజతకేషణయ్యై యుం

డును. ఈ ఆలయమును మనప్పాడిరాజా 4000 సం॥ లకు పూర్వము నిర్మించెనని చెప్పుదురు. అమ్మవారిపేరు వైకుంఠ వల్లి తాయారు. దేవాలయము చాలపెద్దది ; గాని శిల్పము లేదు. ఇందు చైత్రమాసములో 10 దినములు బ్రహ్మోత్సవములు జరుగును. ముఖ్యముగ 5వ దినమున 5 గరుడసేవలు చూడదగినవి.

చంద్రవిమానము, తామ్రపర్ణినది, పృథుతీర్థము, తూర్పుముఖము, ఇచ్చట నొకశివాలయముగూడ గలదు.

అల్వారుతిరునగరి

ఇది 75వ దివ్యదేశము, శ్రీవైకుంఠమునుండి 3 మైళ్లు. రైలుమీద 0-2-0 చార్జీ. తామ్రపర్ణినదియొడ్డున నడచి నెళ్ళవచ్చును. ఇది నమ్మాళ్వారు 12సం॥ చింతచెట్టుతోట్టలో సమాధియం దున్నక్షేత్రము. 5వేల జనాభా గలగ్రామము.

వసతులు:- సత్రములు, భోజనశాలలు. బండ్లు గలవు. క్షేత్రమందు ప్రసాదము లభ్యమగును. నవతిరుపతులను సేవించుట కిచ్చటినుండి బండ్ల్రాటుచేసికొనిపోవలెను. కాకుమాని ఆదికేశవులశెట్టిధర్మశాల దక్షిణ తిరువీధిలో నున్నది. దేవస్థానమువారియొద్ద గైడుపుస్తకములు దొరకును. వెల : ౮. 0-8-0 లు.

చూడవలసినవి:- ఆదినాథస్వామి, నమ్మాళ్వారుదేవాలయములు గలవు. సుందరమూర్తులు, సెలుచున్న సేవ యిచ్చెదరు. దేవాలయమునకు వెనుకభాగమున నొకచింతచెట్టు గలదు. ఇది అతిపురాతనమైనది. నమ్మాళ్వారు చిన్నతనమున

నీచెట్టుకొట్టలో ప్రవేశించి 12 సం॥ ధ్యాననిష్ఠులైయుండి
తమిళ వేదమును ధారాళముగ పద్యరూపమున శ్రీమహావిష్ణుని

స్తుతించుచు చెప్పిరి. ఈ
చింతచెట్టు నేటికిని
నిలిచియున్నది. దాని
కిందిభాగమును 4గజ
ముల యెత్తువరకు
మూసివేసి వేదికగా
నిర్మించిరి. ఈ వేదిక
చుట్టును 108 దివ్య
దేశములపెరుమాళ్లను
చిత్రించిరి. ఈ గొప్ప
వృక్షము 7 కొమ్మలు
గలిగి చాలపురాతన
తను జూపును. వింత
యేమన రాత్రిలందు

చింతచెట్టు - ఆళ్వారుతిరునగరి

తజ్జాతి వృక్షములవలె

దీనియాకులు ముడుచుకొనవు. ఈ చెట్టుకాయలు పండవు.
యాత్రికులు పవిత్రముగ దాని బెరడు, ఆకులు ప్రసాదముగ
గొనిపోవుదురు.

దీనికొమ్మలను నరకిన చీము, రక్తము వచ్చునని
చెప్పెదరు. ఒకానొకప్పుడొకసాధు వట్లే కొమ్మను నరకగ

చీము, రక్తము వచ్చెనట. నిత్యము స్వామి నీచెట్టుకింద వేదికపైనుంచి అర్చించెదరు.

2వ ప్రాకారములో శ్రీదేవి, ఆండాళ్లు అమ్మవారు, శ్రీనమ్మాళ్వారు, దశావతారములు, చింతచెట్టు, రాపత్తు, పగలుపత్తు మంటపములు గలవు. ఈ ప్రాకారమంతయు దాదాపు మంటపమే.

3వ ప్రాకారములో మ్యూజియం గలదు. దీనిముందు మంటపమున సంగీతస్తంభములు గలవు. మిగిలినభాగములు శిథిలావస్థలో నున్నవి.

ఉత్సవములు :- వైకాశిమాసములో (మే నెలలో) ఉత్తరానక్షత్రదినముతో 12 దినములు బ్రహ్మోత్సవములు జరుగును. 5వ దినమున నవతిరుపతులనుండి గరుడవాహనము లో నేకకాలమున బ్రహ్మాండమైన ఉత్సవము జరుగును. ఈ మహోత్సవము కన్నులపండువుగ నుండును. దాదాపు 5వేలనుండి 8వేలవరకు యాత్రికులు వత్తురు. అష్టోత్తరశత పూజకు 0-4-0, సహస్రనామపూజకు 0-8-0.

అప్పన్సన్నిధి

ఇది నమ్మాళ్వారు జన్మించినస్థానము. ఆళ్వారుతిరునగరికి తూర్పుగ దాదాపు 1½ మైళ్ళదూరములో తామ్రపర్ణినది కావలిగట్టున గలదు. యాత్రికులు దీనినిగూడ సేవించుకొని రావచ్చును.

రైటై తిరుపతి

ఇది 76వ దివ్య దేశము. ఆళ్వారుతిరునగరినుండి ఉత్తరముగా 2మై దూరములో గలదు. బండ్లు గలవు. భోజనశాలలు లేవు. వంట చేసికొనవలెను. ప్రసాదము చిక్కును.

దేవపిరాన్, అరవిందలోచనుడు. కరు న్నడగుడి నాంచియాన్, కుముదవిమానము, తామ్రపర్ణినది, వరుణతీర్థము, నమ్మాళ్వారుమంగళాశాసనము.

తిరుక్కుళనెందై

ఇది 77వ దివ్య దేశము. ఇది పైస్థలమునకు 3 మైళ్ళు. పైదాని మాదిరివసతులే. మాయక్కాత్తప్పెరుమాళ్, కుళందై వల్లినాంచియాన్, ఆనందనిలయవిమానము, పెరుంగళ తీర్థము, నమ్మాళ్వారుమంగళాశాసనము.

తిరుప్పేరై

ఇది 78వ దివ్య దేశము. పైదాని కిది మైలుదూరము. వసతులు లేవు. ఫాల్గునమాసములో బ్రహ్మోత్సవము జరుగును. మకర నెడుంగుళై కాత్తప్పెరుమాళ్లు, కుళైక్కాదువల్లినాంచియాన్, భద్రవిమానము, శుక్రపుష్కరిణి, నమ్మాళ్వారుమంగళాశాసనము.

తిరుక్కోళూర్

ఇది 79వ దివ్య దేశము. ఆళ్వారుతిరునగరినుండి 2మై. వంటచేసికొనవలెను. ప్రసాదము లభ్యమగును. ఇది మధుర

కవి ఆళ్వారులజన్మస్థానము. బ్రాహ్మణేతరులు దూరము నుండియే సేవించవలెను. వైత్తమానిధిస్వామి, కోళూరువల్లి నాంచియార్, శ్రీకరవిమానము, కుబేరతీర్థము, తామ్రపర్ణి నది, భుజంగశయనము నమ్మాళ్వారుకు ప్రత్యక్షము.

వరగుణమంగై

ఇది 81వ దివ్య దేశము. ఇది శ్రీనైకుంఠమున కొక మైలు దూరము బండ్లు గలవు. వంట చేసికొనవలెను. తిరువారాధన కాలమందుమాత్రము తలుపులు తెరచియుంచెదరు. స్వామి విజయాసనుడు, వరగుణవల్లినాంచియార్, విజయకోటివిమా నము, దేవపుష్కరిణి, అగ్నితీర్థము, నమ్మాళ్వారుమంగళా శాసనము.

తిరుప్పళింగుడి

ఇది 82వ దివ్య దేశము. పై దివ్య దేశమునుండి మైలు దూరము. బ్రాహ్మణేతరులు బయట నిల్చి చిన్న ద్వారమునుం డియే దర్శింపవలెను. ఇది యిచ్చటి ఆచారము కాయించ్చన వేందపెరుమాళ్, మలర్ మగళ్ నాచ్చియార్, వేదసారవిమా నము, వరుణతీర్థము, నమ్మాళ్వారుమంగళాశాసనము.

తిరుచ్చందూర్

ఇది యీశ్రాంచిరై త్వేలైనులో తుదిస్థేషను. సము ద్రము నానుకొనియున్నది. పెద్దపట్టణము. ఆళ్వారుతిరునగరి నుండి 17 మైళ్ళదూరము. 0-9-0 రైలుచార్జీ.

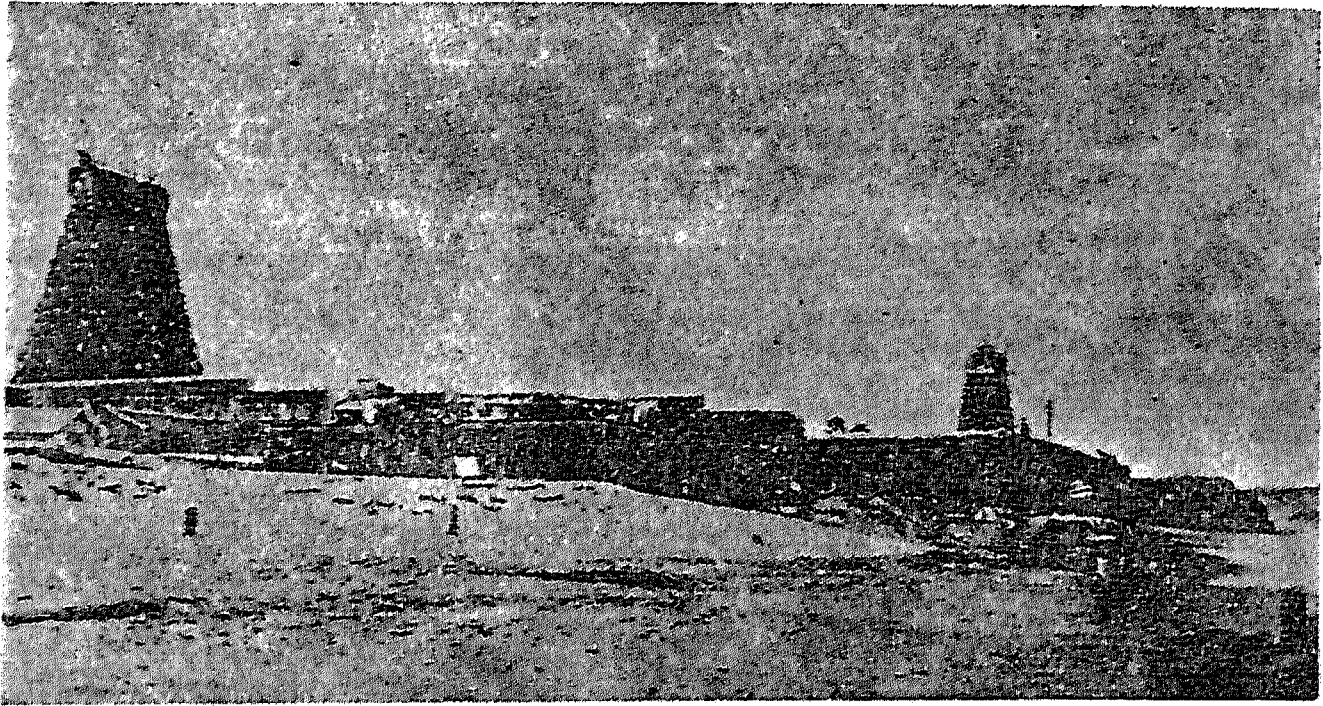
వసతులు:- అనేకసత్రములు బగడ్డు. భోజనశాలలు
గలవు. అన్ని వస్తువులు లభ్యమగును. హైస్కూలు గలది.
మాడవలసినవి:- సముద్రము నానుకొనియున్న
(శ్రీ) సుబ్రహ్మణ్యస్వామ్యాలయము వేయి సంవత్సరములకు

(శ్రీ) సుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఆలయము - తిరుచ్చందూర్

పూర్వమే నిర్మింపబడినట్లు తెలియుచున్నది. లోపలిప్రాకార
ములు శిల్పకళానైభవమున చిదంబరములోని ప్రాకారమును
పోలియున్నవి. ఈ ఆలయపు తూర్పుప్రాకారమునకు మహా
సముద్రతరంగపరంపరలు తాకుచుండును. (శ్రీ) సుబ్రహ్మణ్య

స్వామి యువకుడై శివార్చనా నిమగ్నుడై యొకచేత ఉప
మాలను, రెండవచేత పుష్పములను గలిగి యాత్రికులకు భక్తి

తిరుచ్చూమూరుదేవాలయ దృశ్యము

విధేయతాదుల నా దేశించుచుండును. రెండవప్రక్క మణ్ముఖ
విగ్రహము గలదు. సాయంతనార్చనా సమయమున యాత్రి
కులు వచ్చి తీర్థప్రసాదములు పుచ్చుకొందురు. ఇచ్చట
భస్మము, గంధము ఆకులలో పెట్టియిచ్చెదరు. దేశాచార
మునుబట్టి యీ స్వామికి పీచులేని గుండ్రనికొబ్బరికాయలనే
కొట్టెదరు. దేవాలయగోపురములు, దేవాలయము, సము
ద్రమునొడ్డున విశాలమంటపములు, బరండాలు గలవు.
సాయంసమయమున నిచట బహురమణీయముగ నుండును.
ఆలయములోనికి వచ్చువారికి ఇసుకలో కాళ్లు కాలకుండ
రేవులనుండి ఆలయములకు పెద్దు వేసిరి.

నా లి క ణ ర్ :- ఈ క్షేత్రమున రామేశ్వరములో
వలె 24 తీర్థములు గలవు. అందు దేవాలయమున కెదుట

దాదాపు 100 గజములలో 'నాలికణ్' అనేది సముద్రమునకు 40 గజములదూరములో నున్నది. ఈబావి 6 అంగుళముల కై వారముమాత్రమే కలిగియున్నది. దీనిలోతు అంతు లేకున్నది. తక్కిన 23 తీర్థములలోని నీరుప్పగ నుండునుగాని యీతీర్థమునీరుమాత్రము తియ్యగ నుండును. దీనియొద్దకు వెళ్లుటకు దిగుడుబావిలోనికివలె దిగి వెళ్ళవలెను. స్నానము చేయుట కచ్చటనే 1 లేక 2 తాటియాకు దొప్పలు గలవు. వానితో ముంచుకొని స్నానముచేయవలెను. స్నానము చేసిన నీరు ప్రక్కనున్న దిగుడుబావిలోనికి పోవును. ఆనీటిని పంపుతో (యంత్ర)సహాయమున)పైకి తోడివేయుదురు. నిత్యము స్వామి కభిషేకతీర్థ మీబావినుండియే తీసికొని వెళ్లుదురు. నైశాఖమాసమున విశాఖానక్షత్రదివసోత్సవమునకు 20 వేలకు పైగా యాత్రికులు వత్తురు. ఇందలిచిత్ర మేమన నింతమంది యాత్రికు లాచిన్న బావిలో స్నానముచేసినను నీరు తరుగక యదేమట్టమున కుండును. సముద్రస్నాన మిచ్చట మహాస్థాన కరముగ నుండును. రామేశ్వరములోవలె నిట సముద్రస్నాన మెప్పుడైన చేయవచ్చును.

ఇచ్చట మాఘ, నైశాఖ, మార్గశిర (అవనిఅవతు) మొదలగుమాసములలో గొప్పయ్యుత్సవములు జరుగును. వీనిని సేవించుటకు యాత్రికులు విశేషముగ వచ్చుచుందురు. గ్రామములో నొకశివాలయము గలదు. ఇచ్చటికి సమీపములో 16 స్తంభములు గలమంటప మొకటి గలదు. ప్రతి స్తంభము పైన శాసనములు చెక్కబడియున్నవి.

తిరుచందూరునుండి ప్యారీకంపెనీవారి సొంతరైల్వేలైను న్యూరోగేజీ టెనయన్ విలైస్థలమునకు వేయబడినది. అటనుండి కొలంబో, తూటికారకొమొదలగు ప్రదేశములకు రేవువ్యాపారము చేయుదురు.

తిరుచందూరునుండి తిరిగి మరల తిరునల్వేలిస్టేషనుకు రావలెను. ఇటనుండి అనంతశయనము చేరువరకు బస్సుప్రయాణము.

తో తా ద్రి

బస్సులమార్గమున తిరునల్వేలినుండి నాగర్ కొయిల్ వెళ్లుమార్గమున బస్సుమీద 19 మైళ్ళు ప్రయాణముచేసినచో తోతాద్రి చేరుదురు. 0-10-0 చార్జీ. దీనినే వానమామలే లేక నాంగునేరి, శ్రీదరమంగాయ్ అనియు పిలిచెదను. ఇది 83వ దివ్యదేశము. అష్టస్వయంవ్యక్తక్షేత్రములలో తోతాద్రి ఒకటి.

వసతులు:- భోజనశాలలు, సత్రిములు రామానుజ కూటములు గలవు. జియ్యరుగారిమఠమునందు యాత్రికులకు ప్రసాదము లభించును. బండ్లు గలవు. అన్ని వస్తువులు దొరకును.

చూడవలసినవి:- తోతాద్రినాథదేవాలయము. ఈక్షేత్ర స్వామిని భూమినుండి తీయునప్పుడు స్వామికి గాయముతగులుటచేత నాటినుండి నేటివరకు నిత్యము కొన్ని డబ్బాలనూ నెత్తో అభిషేకము చేయుదురు. ఈనూనె సోమసూత్రముద్వారా యొకగుంటలోనికి పోవును. దానిని తీసి మొదటిప్రాకారములో ఈశాన్యముగ 50గ.దూరమున నున్న గిలుకలుగల రెండుబావు

లలో పోయిదురు. యాత్రికు లీనూనెను సీసాలలో పట్టుకొని పోయి కీళ్ళనొప్పలకు వాడెదరు. సీసా 1కి 0-1-0 నెల.

దేవాలయమున కెదుట రామానుజసంప్రదాయము నకు ప్రధానులైన జియ్యర్ గారిమఠము గలదు. దేవాలయమున కుత్తరమున నొకపెద్దచెఱువు గలదు. దానినడుమ నొక కోనేరు గలదు. దానికి జియ్యర్ తీర్థమని పేరు

స్వామివారికి 2 లక్షలరూపాయల విలువగల బంగారు రథ మొకటి గలదు. దానిని జూచుటకు కొద్దిరుసుము గలదు. స్వామివారిపుష్పవనము చాల అందముగలిగి చూడదగియున్నది. దేవస్థానమున కొకయేనుగు, నొకయొంటెయు గలవు.

కళ్ళియూరు లేక బడేనారాయణ

ఇది సుబ్రహ్మణ్యస్వామిక్షేత్రము. తోతాదిగిరికి రిమై. ప్రతిశుక్రవారము స్వామిని వేడుకొనిన వరములు ఫలించునట.

కేరళదేశపరిచయము

"I had visited temples before in north India, but I had not done so in a devout spirit and they had failed to stir me. But the majestic Kerala temples spoke to me. Every carving, every little image, every little oil lamp had a meaning for me."

Mahatma Gandhi

ఉత్తరభారతములోని దేవాలయముల నింతకుపూర్వము సందర్శించితిని. నాలో సంచలన మేమియు కలుగలేదు. పుణ్యక్షేత్రదర్శనఫలము కలిగినటుల తోచలేదు. కాని కేరళ రాష్ట్రమందలి బ్రహ్మాండమైన గోపురాలంతరణదేవాలయ

ములు నన్ను పరామర్శించినటు లనుపించినది. ప్రతిశిల్పము, ప్రతిప్రతిమ, ప్రతిజ్యోతి భావగాంభీర్యముతో ప్రకాశించినవి. నాలో జ్ఞానజ్యోతి మెరిసినది. (గాంధీమహాత్ముడు)

మనము యాత్రచేయబోవునది తిరువాన్కూరు, కొచ్చిన్, మలబార్ ప్రాంతములు. ఇదియే కేరళప్రదేశము. ఇది 14,980 చదరపుమైళ్లు విస్తీర్ణముతో 13లక్షల 60 వేల జనాభా గలిగియున్నది. ఈ భూభాగము బహుసారవంతమై పనస, ఖర్జూర, పోకచెట్లతోడను, జాతీ యాలకీ లవంగాది లతాసంతానములతోడను బహురమణీయముగ నుండును. పునుగు జవ్వాది కస్తూరి మొదలగు సుగంధద్రవ్యముల కిది యునికిపట్టు తామ్రపల్లినదీపరిపుష్టములై బహుసస్యములు, కొబ్బరిచెల్లు, ఫలవృక్షాదులు ఫలించుటచే దేశము భాగ్య వంతముగ నుండెను. అనుకూలవాతాతపాదులచే స్త్రీ పురుషులు స్వర్ణచ్ఛాయ గల్గియుండుటయేగాక బుద్ధివికాసవిశేషముతో రాణింతురు. సంగీత సాహిత్య నాట్య శిల్పాది విజ్ఞానములయం దాదర్శకులగువారికేగాక, ఆధ్యాత్మికవిజ్ఞానమునం దాదర్శకులగు మహామతిమంతులు నిందే యుదయించిరి. అద్వైతదర్శనప్రణేత జగద్గురు శ్రీశంకరభగవత్పాదుల కిదియే జన్మభూమి. కథాకళి నాట్యశాస్త్రకర్త శ్రీవీర కేరళవర్మ కిదియే పుట్టిల్లు. సంగీతగేయరచయిత మహారాజస్వాతితిరునాల్మహోదయు డేతద్దేశీయుడే. ఈ గానసరస్వతి తనగేయములను సంస్కృతాంధ్ర తమిళ మళయాళ మహారాష్ట్ర హిందీభాషలలోగూడ విరచించెనట. ఇక భారతదేశతామూర్తులయెడ

గాఢభక్తిప్రియత్నులు రేకెత్త తనయపూర్వకుంచికచే ననేక చిత్రముల ననుగ్రహించిన శ్రీరవివర్మ తిరువాన్కూరు రాజ కుటుంబములోనివాడే. శిల్పకళోన్నతికి నానాదేవాలయ మంట పాదులే నిదర్శనము. దంతపువస్తువు లిందు బహుమనోహర ముగ జెక్కబడును. డచ్చి, ఫ్రెంచి, పోర్చుగీసులు, పర్షి యనులు, రోమనులు, గ్రీకులు మున్నగు విదేశీయు లీదేశ సౌభాగ్యము నెంతయో కొనియాడి, యిచటి యపూర్వవస్తు సంభారమూలమున వ్యాపారసంబంధము నొందిరి.

భాగ్యమునకు దో డిచటిపుణ్యాశ్శులలో మహోదారు లనేకులు గలరు. అప్పటి కేరళచోళచేరప్రభువులు తమ రాజ్యమునంతయు భగవదర్పణ మొనర్చి, తాము తత్కైం కర్యధర్మకర్తలుగ మాత్రము వర్తించిరి. ఎన్ని వేలజనులకైన నిరతాన్నప్రదానము గావించుచుండిరి. మొన్న మొన్నటి వరకు అనంతశయనము. జనార్దనము, కన్యాకుమారి మున్నగు దేవస్థానములలో నడచిన కార్యక్రమమే యిందుకు తార్కాణము. ఇట్లు స్వర్గఖండ మనదగి, పావనపండితపాదపవిత్రిత మైన యీ పుణ్యభూమిని దర్శించి, తద్రజోలేశమునైన శిర మున ధరించి, తామప్రార్థనిర్మలోదకస్నానపానము లొనర్చి, మనమును ధన్యుల మగుదుముగాక !

“I have left a bit of my heart here, because of the beauty of the land, and its beautiful people. I shall come again ”

NEHRU

స్థలరామణీయము, జనరామణీయము, నాహృదయము
నాకర్షించినవి. నేను మరొకమారు రాగలను.

* జవహర్లాల్ నెహ్రూ

పొన్నగుడి లేక ఛోటేనారాయణ

వానమామలై నుండి 12 మైళ్లు. బస్సుకు 0-7-0. దేవాలయము చీకటితో నుండును. స్వామి పేరు రామలింగస్వామి, అమ్మవాగు శివకామేశ్వరి. ఇది హనుమత్ప్రతిష్ఠయని చెప్పెదరు ఛోటేనారాయణదేవాలయము చిన్నది ఇది పై దేవాలయమునకు దక్షిణముగా నుండును. ఈ దేవాలయము గౌతమముని ప్రతిష్ఠయని చెప్పుదురు.

నాగర్ కోయిల్

ఇది పెద్దపట్టణము. సిమెంటురోడ్లు, క్లౌక్ టవరు కలిగి అందముగ నుండును. ఇక్కడనుండి మళయాళదేశములోనికి ప్రవేశింతుము. పూర్వ మిచ్చటికి 8 మైళ్ళదూరములో నొక గ్రామమునొద్ద బ్రిటిష్ తిరువాన్కూరు సరిహద్దులో మనపెట్టెలను సామానులను విప్పి తిరువాన్కూరు కస్టము ఆఫీసులో తనిఖీచూచెడివారు. పొన్నగుడినుండి 16 మైళ్లు బస్సులో పోవలెను. 0-8-0 చార్జీ. మళయాళమునందు స్త్రీలు పురుషులవలె ఒకతుండుగుడ్డ లుంగీ కట్టుకొని చేతులు లేని బనీ నులపైన ఒకతుండుగుడ్డ కప్పుకొందురు. వెండ్రుకలు దూముడి వేసికొందురు. పురుషులు లుంగీ, చొక్కా, పైన తుండుగుడ్డ ధరింతురు. ఇది యీ దేశపూర్వారము. నాగరికులు మాత్రము పరిశుభ్రముగ మామూలుగ వస్త్రములు ధరింతురు.

వసతులు :- అన్ని వస్తువులు దొరకును. పెద్దబజారు గలదు. బజారునుండి 6 ఫర్లాంగులదూరములో రాజావారి ధర్మశాల గలదు. ఇటనుండి తిరువనంతపురమునకు, కన్యా కుమారికి, తిరునల్వేలికి గంటగంటకు బస్సులు పోవుచుండును. బ్రాహ్మణభోజనశాల లుండవు. భోజనవసతికి చాలనిబ్బంది. మాంసాహారము చేయనాయర్లవో, లేక ముసల్మానులవో భోజనశాలలుమాత్రముండును. ప్రతిభోజనపదార్థమునందును కొబ్బరినూనె విశేషముగ వాడుదురు. సొంతవంట చేసి కొనుట శ్రేష్ఠము. తిరువనంతపురము వెళ్లుమార్గ మంతయు సిమెంటురోడ్డు. ఇది ఎత్తైనపర్వతములమూడుగా, మహారణ్యములగుండ పోవుచు ప్రకృతిసౌందర్యముతో నాహ్లాదము కలిగించును

మలగారు దేశమున దేవాలయములకట్టుబడి పూర్తి మార్పుగా నుండును. రాతిపని చాలతక్కువ. దేవాలయములో ఎర్రరంగు వేసిన రేకులతో (మాంగళూరుపెంకులు) గేబెలుగాను. గర్భగుడి గుండ్రముగా నుండి బంగారపునీరు కలశములుమాత్రము పైన నుండును. గోపురము లుండవు. ద్వారములమీద కలశములు గలగేబె లుండును. మొదటి ప్రాకారమునకు వెలుపల అంతయు కొయ్యకటకటాల కిత్తడి దీపపు ప్రమిదలు పండ్రెండువరుసలలో నాల్గునెపుల నుండును. ప్రదక్షిణముచేయువేళలో వాని నన్నిటిని వెలిగింతురు. ఈదృశ్య మానందకరముగ నుండును. ఆలయములను గుర్తించుట కష్టము. గంధము ఇసుకతో కూడినతడి విభూతిని తీర్థమిచ్చెదరు. ప్రసాదముగా దీనిని భుజించెదరు.

ముఖ్యముగ చూడదగినవి :- నాగేశ్వరన్ కోయిల్.
సత్రమునుండి 2 ఫర్లాంగులదూరమున కనబడుచుండును.
నాగరాజస్వామి భూమిమట్టమున నుండును. ఇది స్వయంభు
వని చెప్పుదురు. గర్భాలయములో స్వామిప్రక్కన 'నీటి
యూట' గలదు. అర్చకుడు తీర్థముగా నాయూట జలమునే
యిచ్చుచుండును. అన్నిటికంటె విచిత్రవిషయ మేమన
యాత్రికుల కాయూటనుండి వచ్చునిసుకనే ప్రసాదముగ
నిచ్చెదరు. మొదటి ఆరుమాసములు తెల్లయిసుకయు, రెం
డవ ఆరుమాసములు నల్లయిసుకయు వచ్చుచుండునట.

దేవాలయమునకు నెదుట నొకచిన్నకొలను గలదు.
అందు యాత్రికులు స్నానమాడెదరు. దీనికిడివైపున ఒకపెద్ద
అశ్వత్థనారాయణవృక్షమును, యాత్రికులు ప్రదక్షిణముచేయు
పెద్దరాతివేదికయు గలవు. ఇచ్చట దానిమ్మపండ్లు చాలచౌకగ
దొరకును.

తిరువణపరిశారం

ఇది 84వ దివ్య దేశము. ఇది నాగర్ కోయిల్ కు దాదాపు
2 మైళ్ళుండును. బండ్లు గలవు. చక్కనిరోడ్డు గలదు. బస్సులు
పోవుచుండును. నాగర్ కోయిలుకు, కన్యాకుమారికి మధ్య
గలదు. సత్రములు గలవు. ఇది నమ్మాళ్వారుతల్లి గారైన
నాధనాయకమ్మవారి జన్మస్థానము. తిరుక్కుఱశప్పర్, కమల
వల్లినాంచారు ఇంద్రకళ్యాణివిమానము, లక్ష్మీతీర్థము, తూర్పు
తిరుముఖమండలము, కూర్చున్న సేవ.

తిరువట్టారు

ఇది రిపవ దివ్యదేశము. ఇది నాగర్కోయిల్కు దాదాపు 20 మైళ్ళు. బండ్లు, బస్సులు గలవు. సత్రములు గలవు. ఈ క్షేత్రము రెండునదులమధ్య నుండుటచే దీని కాపేరు వచ్చినది. ఇది ఒకచిన్నబస్తీగాన సౌకర్యములు గలిగి యున్నది. బ్రాహ్మణేతరులు స్వామిని సేవించుటకును గర్భాలయము తాకుటకును నధికారము లేదు. ఆదికేశవపెరుమాళ్, మకరవల్లినాంచియార్, అష్టాంగవిమానము, కడల్ వాయి తీర్థము. నమ్మాళ్ వారు మంగళాశాసనము. పరశురామక్షేత్ర ముండురు, ఆలయప్రాకారములు విశాలమైనవి. రాతి స్తంభములు బాగులు తీరియుండును. వానిపైశిల్పము ద్రవిడకాలమునాటిది.

శుచీంద్రము

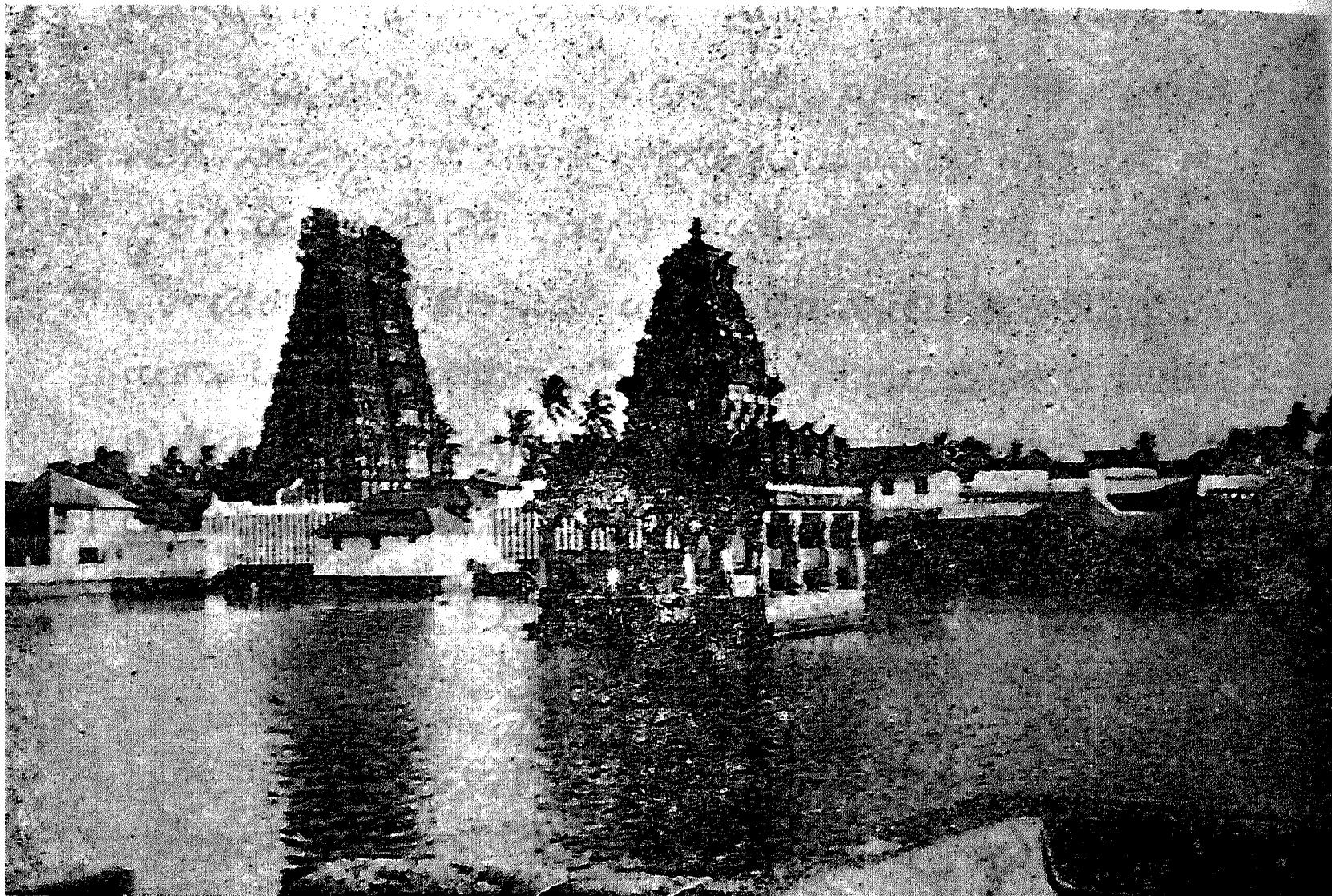
“సమాప్తు వాగీశ హరీశ్వరాయ । నాగేంద్రచాపాయ సదీధరాయ
నామ్నా శుచీంద్రేశ ఇతిస్తుతాయ । జ్ఞానాటవీళాయ నమ శ్చివాయ”

ఇది నాగర్కోయిల్కు కన్యాకుమారికి మధ్య నున్నది. పళయార్ నదియొడ్డున గలదు. ఇది పెద్దయూరు. అన్ని వసతులు గలవు. సత్రములు గలవు. పూర్వము తిరువాంకూరు ఎస్టేటులో చేరినది. అనంతశయనము తరువాత నిదియే గొప్ప క్షేత్రము. దేవేంద్రుడు తపస్సుచేసి పాపవిముక్తుడైనందున దీని కీపేరు కలిగినది.

వ స తు లు :- అన్ని వసతులు గలవు. వంట చేసికొనవలెను.

చూడవలసినవి:- స్థానేశ్వరాలయము. దీనిని స్థానము
లయప్పైరుమాళ్ అనియు అందురు. ఇది చాల గొప్పది.

శుచీంద్రము

మొదటిప్రాకారముపై నేడంతస్తులగోపురము గలదు. ద్వారము
కడ పోలీసుసిబ్బంది యుండును. యాత్రికులు చొక్కాలు విప్పి
దేవాలయములోనికి వెళ్ళవలెను. ఈ క్షేత్రము చుట్టుపట్ల
పూర్వము జ్ఞానారణ్య మనెడి గొప్ప అరణ్య ముండెడిది. అం
దత్రిమహర్షి, అనసూయ తపస్సుచేసికొనుచు నుండెడివారని
చెప్పెదరు. దేవాలయము నానుకొని త్రివేణి యను పెద్దనీరు

గలదు. ఇంద్రుడు తపస్సుచేసినది, అనసూయ త్రిమూర్తులను పసిబాలుర గావించి సేవించినది యిచ్చటనేయని చెప్పెదరు. ఇచ్చట బ్రహ్మ విష్ణు, మహేశ్వరుల నర్చించెదరు. మువ్వురు మూర్తు లేకరూపము దాల్చి ఏకేశ్వరాకారమున సిక్తడ వెలసియున్నారు. ఆయాకారమును 'ధర్మసంవర్ధని' అందురు. నిత్యము రాత్రులం దింద్రుడు స్వయముగా వచ్చి పూజించు ననియు, అట్లు పూజించినందుకు గుర్తుగ వస్తువులు స్థానములు మారియుండుననియు అర్చకులు చెప్పెదరు. నేటికి నిది దృష్టాంతము దేవాలయములో నేమి జరిగినది యేమి విన్నది యితరులకు చెప్పకూడదు. దేవాలయగోపురము పై అంతస్తు లోపలి భాగమున గలగదులలో దేవాలయ పూర్వచరిత్ర విశేషమును దెలుపుగాధలు చిత్రరూపమున వ్రాయబడియున్నవి. దేవాలయములో స్వామికి చేయునభిషేకము బయటికి రాక భూమిలో అంతర్ధానమై కన్యాకుమారియొద్ద స్థానతీర్థములో సముద్రమున కలియునని చెప్పెదరు. అచ్చట ఒడ్డున అలలు తీసిన వెంటనే యిసుకను తీసి యూరిననీటిని త్రాగిన తియ్యగ నుండును. ఈ తియ్యనియూట శుచీంద్రముగాని అభిషేకజలమని చెప్పెదరు.

కన్యాకుమారికడనున్న అమ్మవారు స్థానేశ్వరుని వరించెను. వారికి వివాహముహూర్తము నిశ్చయింపబడెను; గాని స్థానేశ్వరు డాముహూర్తమునకు వెళ్లకుండుటచే పెండ్లి ఆగిపోయెను. అందుచే నప్పటినుండి నేటివరకు కన్యాకుమారి కన్యగాను, స్థానేశ్వరుడు బ్రహ్మచారిగాను వేరు వేరుగా నిలచిపోయిరి.

కళ్యాణమంటపముల స్తంభములు సంగీత స్తంభములు. వానిని వాయించి చూడవలెను. ఆదిశంకరులు ఇచ్చట చిత్ర సభలో శివతాండవమును దర్శించెననియు, శివుడు స్వయముగా వారికి బ్రాణవ ముపదేశించెననియు చెప్పెదరు.

మరుత్తల్ మలై

శుచీంద్రమునుండి 5 మై. మైలాడీ అనుగ్రామమునకు వెళ్లుజంక్షన్ రోడ్డులో దిగి అచ్చటినుండి 9 మై. నడచి వెళ్ళిన దీనిని చేరుదుము. (ఈతొమ్మిదిమైళ్లలో 7 మై. కొండమీదను 2 మైళ్లు మైదానములోను పోవలెను.)

వసతులు:- సామాను, పాత్రలు తీసికొని వెళ్ళి వంట చేసికొనవలెను. అచ్చట సేవియు దొరకవు.

చూడదగినవి :- మలై (పర్వతము) హనుమంతుడు లక్ష్మణమూర్ఛాసమయమున సంజీవిపర్వతమును తెచ్చి పని పూర్తియైనపిదప లంకనుండి దానిని విసరగా అందుండి యిచట జారిపడిన కొంతభాగమే యీ పర్వతము. దీనిపై పెక్కు గొప్ప మూలికలు దొరకును.

కన్యాకుమారి (అగ్రము)

శుచీంద్రమునుండి కన్యాకుమార్యగ్రామము 9 మైళ్లు. బస్సుకు 0-4-0. ఇది భారతదేశ పరమదక్షిణాగ్రము. శుచీంద్రమునుండి 3 మైళ్ళ పొడవువరకు పడమటికనుమ లుండి అటనుండి పర్వతములు ముగిసి భూమిమాత్రము గుట్టలు, గుట్టలుగ మెట్టపల్లములుగ నుండి తరువాత కన్యాకుమారి

నరకు మైదానముగ నుండును. కాశీయాత్రచేసినవారు తప్పక
కన్యాకుమారిఅమ్మవారిని దర్శించవలె ననుశాస్త్రనియమము
గూడ గలదు. కాన సంవత్సరముపొడుగునను చూచిక్రితులు
నా నా దేశములనుండి నచ్చుచుందురు. ఇచ్చట మూడునిద్రలు
చేయునాచారము గలదు.

కన్యాకుమారి అగ్రిము

వసతులు:- బస్సు ఆగుచోటు కెదురుగ గవర్న మెంటు
వారిసత్రము గలదు. అన్ని వసతులు గలవు. సత్రపుగదులలో

నుండి సముద్రము, దేవాలయము, దూరమున పోవు ఓడలు చూడనగును. ఈ సత్రమునకు చార్జీ లేదు. ఇదిగాక మరి రెండు సత్రములు గలవు అచ్చట దినమునకు 0-4-0 చార్జీ. భోజనశాలలో ముందుగ తెలిపిన దానికేర్పాటు చేయుదురు. అన్ని వస్తువులు దొరకును.

చూడదగినవి:- శ్రీకన్యాకుమారి దేవాలయము ముఖ్యమైనది. ఇది సముద్రపుటొడ్డున నుండును. భారత దేశపుణ్యక్షేత్రములలో చిట్టచివరనుండుక్షేత్రమిదియే. బంగాళాఖాతము, అరేబియాసముద్రము హిందూమహాసముద్రము కన్యాకుమారి అమ్మవారిపాదముల పూజించుచున్న వా యనునట్లు కడుగంభీరముగ తరంగించుచుండును. అమ్మవారు తూర్పుముఖముగ 16సంవత్సరములబాలికవలె నిల్చుండి దుష్టులకు భయంకరముగను, భక్తులకు తల్లివలెను బ్రసన్నుకుమారతనో గాన్పించుచుండును. ఉత్సవసమయములో అమ్మవారిశరీరమంతయు గొప్ప గొప్పమణులచే అలంకరింతురు. ఆమణులు రత్నములు మొదలగువిలువగల ఆభరణముల నెల్ల తిరువాన్కూర్ మహారాజు వారిరాజభవనమున భద్రపరచియుంచెదరు. ముఖ్యముగ అమ్మవారికి 'నాగమణి' అనునొకగొప్పమణి గలదు. దానికాంతి మహాప్రభాభాసమానమై లైటుహౌస్ లోనిదీపమువలె బ్రకాశించును. నావికులు భ్రాంతులు గాకుండుటకై ఉత్సవ సమయములలోను, ముఖ్యపర్వదినములలోనుదప్ప మిగిలిన సమయములందు ప్రాద్దక్షిణపశ్చిమద్వారములు మూసియే యుండును. దేవాలయములోని కుత్తరద్వారముగుండ ప్రవేశించెదరు.

అమ్మవారినలంకరించి ప్రతిదినము రాత్రి రిగంటలకు గావించు పూజా, హారతులు చూచితీరవలెను.

స్నానఘట్టము :- దేవాలయమునకు దక్షిణభాగమున క్రిమముగ దిగి దాదాపు నూరుగజములు వెళ్ళిన స్నానఘట్టములు వచ్చును. ఈ స్నానఘట్టములకు 10 గజములదూరములో హిందూ దేశపు చివరరాయి (Last stone of India) గలదు. మాతా. పితౄఘట్టములలో భాగ్యహులచే సంకల్పములు చెప్పించుకొని స్నానముచేయుదురు. ఇవిగాక చుట్టుపట్ల దాదాపు 11 తీర్థములు గలవు. యాత్రికు లందు స్నానము చేయుదురు.. 1. చక్ర 2. పాపనాశన, 3. గాయత్రి, 4. సావిత్రి, 5. సరస్వతి. 6 కుమారి, 7. గణేశ, 8. భాను, 9. వేమ, 10. మాతృ, 11. పితృ నామములుగల 11 తీర్థములు గలవు.

పడమరగా అరేబియాసముద్రతీరమునైపు వెళ్ళిన 2 ఫర్లాంగులలో సముద్రమునానుకొని P. W. D. వారిచే నిర్మించబడిన స్వాభావిక మైనస్నానఘట్టము. (Natural Bathing pool) గలదు. ఇందు స్నానముచేయుట కనేకులు పాశ్చాత్యులు, భారతీయులు ప్రత్యేకముగ కార్లపై వచ్చి స్నాన మాచరించి పోవుచుందురు. ఇచ్చట సూర్యోదయాస్తమయముల ప్రకృతి వైభవదృశ్యము నేతానందకరమగుట ముఖ్యదర్శనీయము. ఈఘట్టములోనికి ప్రవేశించుటకు 0-2-0 రుసుము చెల్లించవలెను.

గాంధీమందిరము:- కన్యాకుమారి అగ్రమువద్ద మూడు లక్షల రూపాయల ఖర్చుతో తిరువాన్కూర్ కొచ్చిన్ ప్రభు

నూగోష్ఠి నుండి - కన్యాకుమారి

త్వములవారు గాంధీస్మారకమందిరము నిర్మించిరి. గాంధీజీ అస్తికలలో కొన్ని 1948 ఫిబ్రవరి 12న తేదీన కన్యాకుమారి వద్ద సముద్రములో కలపబడినవి. సృతి సంవత్సరము అట్టో బరు రెండవ తేదీన అనగా గాంధీజయంతినాడు సూర్యకిరణాలు మందిరములోని వేదికపై ప్రసరించునటుల నేర్పాటు జరిగి యుండుట ఈమందిరములో ఒక విశేషము.

ఇచ్చట ప్రకృతిసౌందర్యము కడురమణీయము. మూడు గొప్పసముద్రముల కలయికచే కొండలవంటి అలలు లేచి

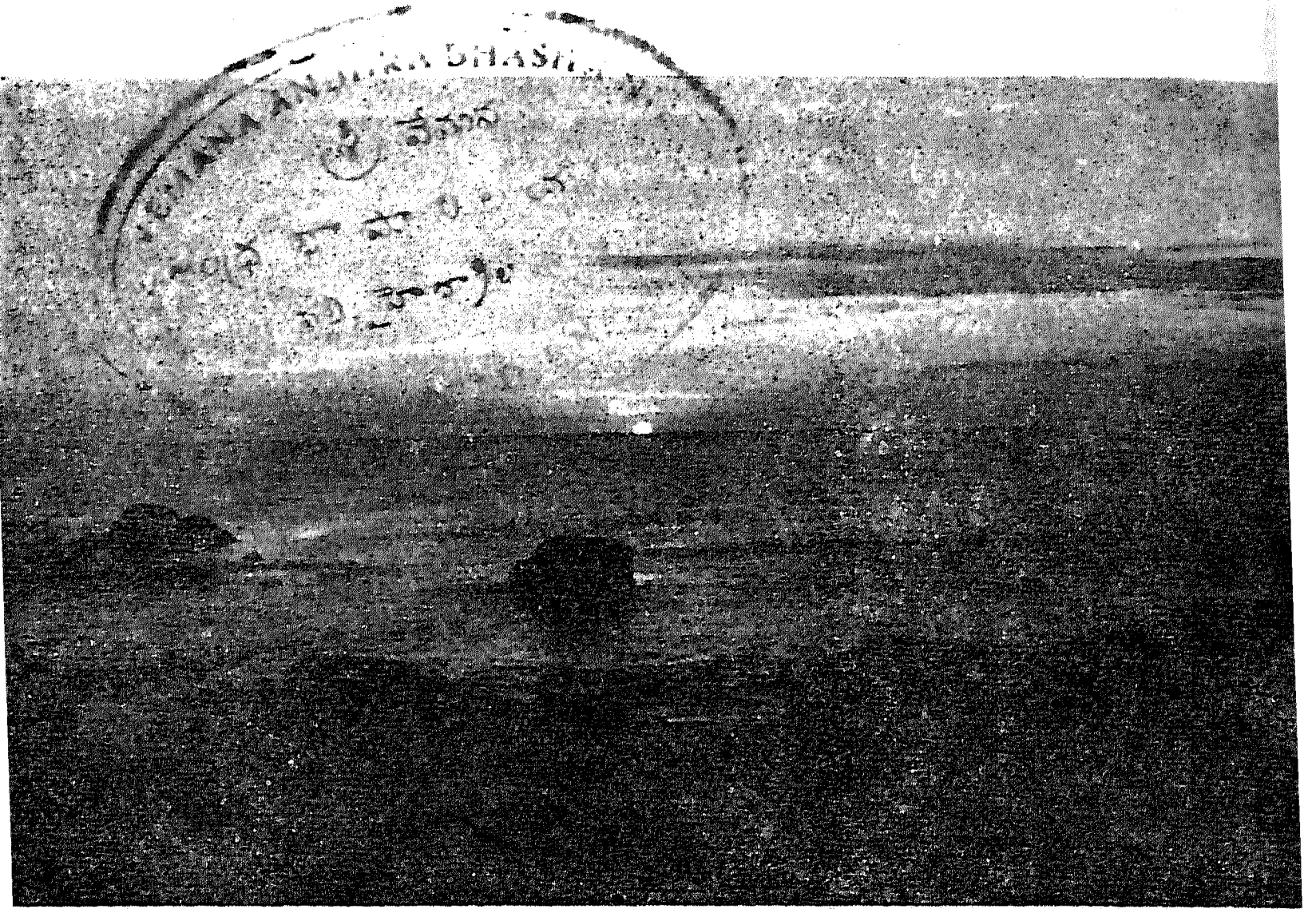

రాళ్ళకు తగిలి దాదాపు నూటడుగులయెత్తు లేచి సూర్యరశ్మికి నెండి తళుకువలె మెరసి, తెల్లనినురుగుతో నీటిపై బడి తేలు చుండుదృశ్యము రాత్రి చంద్రకాంతియందును, పగలు సూర్య కాంతియందును మిగుమిట్లుగొలుప, శీకరశీతలవాయువులు సోక యాత్రికుడు పరమానందమున మునిగిపోవును జీవితాంతమువరకును మరపునకు రాక యాత్రికు డాసుందరదృశ్యముల స్మరణకు తెచ్చుకొన్నప్పుడెల్ల గగుర్పాటు నొంది, తన్మయత నొందకమానడు.

వివేకానందనిగుట్ట (Vivekananda Rock) - శ్రీమత్ వివేకానందస్వామి తాను తనపరివ్రాజక జీవితములో కన్యాకుమారికి వచ్చినప్పుడు హోయమనుచు, భీతినిగొల్పునముద్రమున భీతిజెందక ధైర్యముతో దుమికి యీదుకొనుచు నీగుట్టపైకి వెళ్ళి కిదినములు తపస్సుచేసి అమితోత్సాహము కలిగి, తాను పాశ్చాత్య దేశములకు వెళ్ళనంకల్పించినది యీగుట్ట

వివేకానందనిగుట్ట (కన్యాకుమారి)

సూర్యాస్తమయము - కన్యాకుమారి

మీదనే. గనుక దీనికి వివేకానందునిగుట్ట యని పేరు గలిగెను. ఆగుట్టపైకి యాత్రికులు చిన్న తెప్పకొయ్యలమీద వెళ్ళ వచ్చును. రానుపోను రూ.1/- తీసికొందురు. ఇది కడుఅపాయకరము. ఆడవాగు వెళ్ళలేరు. మగవారిలోగూడ నీత వచ్చి ధైర్యసాహసములు గలవారే పోవలయును

ఈ గుట్టకు వెళ్ళి ప్రదక్షిణముచేసి తిరిగివచ్చుట కొక మైలుకు పైగా నుండును. వివేకానందునిచరిత్ర స్మృతికి రాగానే నాలో (రచయిత) నొకనూతనోత్సాహము గలిగి యెట్లయినను ఆ పవిత్రగిరికి ప్రదక్షిణ మొనరింప సంకల్పము

గలిగినది. ఒక తెప్పకొయ్యను గొని దానిసాయముతో వెళ్ళి
తిని. దీనిసూత్ర మేమన నెట్టి స్థితిలోగూడ ఆ కొయ్యను వీడ
రాదు. ఈ మహాసముద్రము నీదుటయన సామాన్యపునని
గాదు. అందు నాకో యీత అసలే రాదు. ఎట్లో భగవానుని
అనుగ్రహమున నీకొయ్యసహాయమున ఆగుట్ట సమీపించి
గుట్టపై ధ్యానముగావించి తరువాత ఆగుట్టకు ప్రదక్షిణము
చేసి తిరిగి వచ్చితిని. ఈ మహాసముద్రముపై నెట్లు వెళ్ళితిని
ఆ ధైర్యసాహసము లెట్లు కలిగెనో భగవచ్చితముగ నాకు
తోచెను. శ్రీవివేకానందులు అచ్చటికి వచ్చిన సందర్భములు
వగైరా విషయములు అచ్చటనున్న 'వివేకానందగ్రంథా
లయము'లో నున్నగ్రంథములలో వివేకానందుని జీవితము
చదివిన తెలియనగును. గుట్టపైకి వెళ్లువారు నావికులతో
ముందుగ రేట్లు మాట్లాడుకొనవలెను. డబ్బు తిరిగివచ్చిన తరు
వాత సత్రములో నిచ్చెదమనిచెప్పవలయును. సాధారణముగ
తిప్పమీదకు వెళ్లినతరువాత నెక్కువచార్జీ వసూలు చేయ
ప్రయత్నించెదరు. అటుల నియ్యనిచో అచ్చటనే వదలి వెళ్లుదు
మని బెదరించెదరు. కాని అట్టిసమయమున మారుమాట్లాడక
వారడిగినరే టిచ్చెదమనిచెప్పి వారు చేసినమోసమునకు తిరిగి
వచ్చిన తరువాత అసలే యియ్యమని పేచీపెట్టి చివరకు
మొదట ఒప్పుకొన్నరేటే యియ్యవలెను. డబ్బుమాత్రము
మీవెంట నుండరాదు.

ఈ అగ్రమునుండి చూచిన ప్రతిసంవత్సరమును చైత్ర
మాసమున పూర్ణిమనాడు సూర్యాస్తమయమును, చంద్రో

దయమును ఒక్కేక్షణమున జరుగుట చూపగుల కాశ్చర్యా నందోత్సాహములను కలిగించును. ఇట్టిచిత్ర మియ్యగ్రము నొద్దతప్ప ప్రపంచమం దెచ్చటను గానుపించదు.

అనంతశయనము లేక ట్రవేండ్రము లేక తిరువనంతపురము

ఇది తిరువాంకూర్ రాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణముగ నుండెడిదిగాని నేడు కేరళరాష్ట్రమునకు రాజధానినగర మైనది. ఈరాజ్యము దాదాపు 7,626 చదరపుమైళ్ళవైశాల్యము గలిగి, సాలుకు 2,32,92,000రూపాయల ఆదాయము గలిగియున్నది. మదగజశార్దూలాదివన్యమృగసంచారముగల అరణ్యముల తోడను, ఏలకీ, జాతీలవంగాది లతలతోడను, జీడిమామిడి, పోక, కొబ్బరి, పనస, వరిపంటలతోడను, తెంపులేని కొబ్బరి తోపులతోడను, ఒకవైపు ఘీంకారముచేయు అరేబియాసముద్రమునకును, రెండవవైపు కోటగోడవలెనున్న పడమటికనుమలకును మధ్య కలకలలాడు నిట్టిరాజ్యమున కిది మహారాజ నివాసపత్తన మగుటచే యాత్రికునిహృదయము నాకర్షించుచుండును.

ఇది దాదాపు లక్షజనసంఖ్య గలపట్టణము. 86వ దివ్యదేశము. దక్షిణరైల్వేలై నిచ్చటితో నంత్యమగును. దీనికే చేరదేశమని ప్రాచీనులవ్యవహారము. ఈ తిరువాంకూరురాజ్యమును జనవరి 1750 క్రీ.పూ. మహారాజమార్తాండవర్మ తమకులదైవమైన శ్రీపద్మనాభస్వామికే సర్వాధికారములతో, సర్వస్వము సమర్పించి భరతుడు రామరాజ్య మేలినట్లే శ్రీపద్మనాభస్వామివారిసేవకుడుగ పరిపాలనచేయుటచే నాటి

నుండి నేటివరకు నట్లే జరుగుచున్నది. ఈరాజ్యమునకు ముఖ్య చిహ్నము శంఖము. నాణెములపైనను, బ్యాండ్లపైనను దానినే రాజచిహ్నముగ ధరించెడివారు. ఇది గొప్పయాత్రాస్థలము. శ్రీరామానుజ, మధ్వాచార్య, శ్రీచైతన్యమహాప్రభువులు దర్శించినట్లు గలదు. ఈపట్టణము నవీనపద్ధతులతోడను, సుందర వనములతోడను రమ్యముగ నిర్మింపబడినది. ఇది కన్యా కుమారినుండి 58 మైళ్ళు. చార్జీ 2-4-0. చక్కనిసిమెంటు రోడ్లు. మహారణ్యములతో కప్పియుండు పర్వతశిఖరములు, ఒకసారి లోయ కొకవైపున, మరుక్షణమున మనము తిరిగి వచ్చినరోడ్డు కనుపించునట్లు లోయ రెండవవైపు మెట్టన తిరుగుచు పడమటికనుమలను దాటుచు, కొబ్బరి, పోక, రబ్బరు చెట్లమధ్య బస్సులు మహావేగముగ పోవుచుండ ప్రయాణికుని మనస్సు బ్రహ్మానందపరవశమగును. దృశ్య మద్భుతముగ నుండును. సామాన్యపుబస్సులో ట్రామ్సులోవలె మిక్కిలియొత్తిడిగా నెక్కుచుండును. నాగర్ కోయిల్ కు ట్రివేండ్రమునకు చార్జీ 1-0-0. ఎక్స్ ప్రెస్సుబస్సు టికెట్టు రూ. 1-14-0. సీటురికర్వుచేసియుండును. ఎక్కడ నిలువకుండ ట్రివేండ్రము నెళ్ళును.

వసతులు:- అన్ని వసతులు, వస్తువులు లభించును. ఇది ఇండో, సిలోన్, బొంబాయి విమానమార్గములో నున్నది. ప్రతివారము విమానము లిచ్చట ఆగిపోవుచుండును. ఈదేశమున నేతికి బదులు కొబ్బరినూ నెను వాడెదరు. యాత్రికులు ముందుగ నేతిని కొని జాగ్రత్తపడి యీ దేశమున యాత్ర

చేయుట మంచిది. వీరినాణెములు ప్రత్యేకముగ నుండెడివి. ఇచ్చట పట్టణబస్సుస్టాండ్ గలదు. సెంట్రల్ రైల్వే స్టేషను దగ్గరనున్న 'గ్రాండ్ హోటలు' లో గదులు సులభముగా దొరికును. (1గనికి రూ. 1-0-0) గుడికడ సత్రములు లేవు.

ముఖ్యముగా
చూడవలసినవి:—

శ్రీ సద్మనాభస్వామి
దేవాలయము : ఇది
పెద్ద అనాది దేవా
లయము. సింహ
ద్వారముకడ సిపా
యిలు కావలి
యుందురు. లోనికి
వెళ్లు యాత్రికుల
చొక్కాలు విప్పించి
నడుమునకు గుడ్డ
కట్టించి లోపలికి
పంపుదురు. ఇతర

సద్మనాభస్వామిదేవాలయము (తిరువనంతపురము) సామానులున్న
వారు తీసికొని భద్రపరచి మరలినచ్చునప్పుడిత్తును. ఇప్పుడు
దేవాలయముండుప్రదేశము పూర్వము 'అనంతన్ కాడు' అను
అరణ్యముగ నుండెడిదట.

ఈయాలయములో మలబారు నంబుద్రి బ్రాహ్మణులచే
సనాతన ధర్మప్రకారము మహాశుచిగను, వైభవముగను

పూజాది కర్మలు నడిపి చెదరు. స్వామివారిదర్శనమున కుదయము గం. 6 మొదలు 7-30 వరకును మరల సాయంత్రమున గం. 6 మొదలు 8 గంటలవరకును తెరచియుంచెదరు. ఇతరసమయములలో దర్శనము కాదు. స్వామి విష్ణుమూర్తి. ఆది శేషునిపై శయనించియుండును. స్వామివారిని మూడు ద్వారములగుండా దర్శింపవలెను. మొదటిద్వారములో స్వామివారిముఖము కనిపించును, రెండవద్వారములో నుత్సవరులు, నాభినుండి యుద్భవించిన బ్రహ్మదేవుడు, కమలము కనిపించును; మూడవద్వారములో స్వామివారిపాదదర్శన మగును. బ్రాహ్మణులకుమాత్రము తీర్థము, తులసీదళము నిచ్చెదరు. బ్రాహ్మణేతరు లందరకు పూజచేయు బ్రాహ్మణుడుగాక వేరొకబ్రాహ్మణుడు స్వామివారి పాదములపైపు అరుగుక్రింద నిల్చుండిన బ్రాహ్మణేతరులకు తీర్థము తులసీదళము నిచ్చెదరు. స్వామివారియెదుట నుండుమంటపము (వేదిక) పై నెవరికిని సాష్టాంగనమస్కారమునకుగాని కూర్చుండుటకుగాని అధికారము లేదు. దూరముననుండియే సాష్టాంగనమస్కారము చేయవలసియుండును. ఈ దేవాలయములో నిత్యము 3 పూటలు వేలకొలది బ్రాహ్మణులకు సమారాధన జరుగుచుండును. రాజుగారి భవనమునుండి దేవాలయములోనికి రహస్యమార్గములు గలవు.

స్వామివారిగోపురమున కెదురుగ నున్న పద్మతీర్థము నందును సముద్రతీర (బీచి) సమీపములో గల శంఖతీర్థము నందును, (సముద్రమే) తప్పక స్నానముచేయవలెను. శ్రీకంఠే

శ్వరములోని శివుని, శ్రీవరాహములోని విష్ణువును దప్పక దర్శింపవలెను. తిరువనంతపురమునకు శిమైళ్లలో తిరునల్లంఅనుచోట పరశురామ దేవాలయము, బ్రహ్మదేవాలయమును గలవు.

ఉత్సవములు:- మీనము (మార్చి) నెలయందును, తుల (అక్టోబరు) నెలయందును నేతేట గొప్పయుత్సవము జరుగును. అన్నియుత్సవములలోను మహారాజావారు స్వయముగ పాల్గొందురు. ఆరుసంవత్సరముల కొకసారి 'మురజపమ్' అనునుత్సవము 56దినములు జరుగును. అందు చివరదినమున లక్షదీపోత్సవము జరుగును. ఈయుత్సవములకు కొన్ని లక్షలు ఖర్చుఅగునట్లు తిరువాన్కూరు స్టేట్ గజెట్టులో గాంచనగును.

చూడదగినవి:—

మ్యూజియము :- ఇం దనేక విచిత్రమైన జంతువులు, పక్షులు, సర్పములు గలవు నీటిమార్గములను చూపుష్లానులను మ్యూజియములో చూడనగును. పురావస్తుప్రదర్శనశాల, వృత్తివిద్యు నేర్పుహైస్కూలు, కళాశాలలు హైకోర్టు, మహారాజావారి భవనములు, బీచి, విమానము లాగుస్థలము, శ్రీరామకృష్ణమఠము, చిత్రాలయము, రంగవిలాస్ ప్యాలెసు, ఆర్ట్ గేలరీ మొదలగునవి చూడదగినవి పై ప్రదేశము లన్నియు ఒకదాని కొకటి మైలుదూర ముండును. ఇచ్చట ముఖ్యముగ దంతపుపని మహానిపుణతతో చేయుశిల్పులు పెక్కురు గలరు.

తిరువాన్కూరురాజ్యములో 8,800 అడుగుల యెత్తైన యేనుగుకొండ, 6,200 అడుగులయెత్తైన అగస్త్యపర్వతము, ఏలకికాయలు విశేషముగ పండుఏలకికొండలు గలవు. ఇవి

యన్నియు ప్రకృతిసౌందర్యమున మునిగి తేలుచు తీరమున పడమటికనుమలలో గలవు.

వర్కల లేక జనార్దనము

ఇది అనంతశయనమునుండి 26 మై. ఇచ్చటనుండి మరల రైలుమార్గము ప్రారంభమగును. వర్కల రైలుస్టేషనుకు 0-14-0 చార్జీయగును. ఇది ఆనాదిక్షేత్రములలో నొకటి. ఈక్షేత్ర మరేబియాసముద్రతీరమున సుందరవనములతోను, పెక్కునీటియూటలతోను, పర్వతములతోను, మనోహరముగ నుండును. ఐదువేలజనాభాగలపట్టణము. నాగందపురాణమున నీళ్లమహిమ వర్ణింపబడినది.

వసతులు:- స్టేషనుకు 1½ మై. లో దేవాలయము. ఊరు కలదు. దేవాలయమువెనుక రాజాగారిధర్మశాల గలదు. అన్ని వస్తువులు దొరకును. ఇచ్చటనే పేముతో పెట్టెలు, బుట్టలు, పళ్ళెములు మొదలైనవి తయారుచేయుశిల్పులుగలరు. వానిని దేవాలయమునొద్దకు తెచ్చి యాత్రికుల కమ్ముదురు. భోజనశాలలు, సత్రములు గలవు భోజనమునకు ముందుగ తెలుపవలెను. దేవాలయములో ప్రసాదము దొరకును. కాడ్లు జట్కాలు, ఎద్దుబండ్లు, బాడుగకు దొరకును.

చూడవలసినవి:- జనార్దనస్వామిదేవాలయము ముఖ్యమైనది. పూర్వమీదేవాలయము సముద్రతీరమున నుండి, యొకప్పుడు సముద్రముచే కొట్టుకొనిపోగా మధురరాజునకు స్వప్నమున గాన్పించి స్వామి తనజాడ నెరింగింప ఆవిగ్రహమును వెదకితెచ్చి యిప్పుడున్నయెత్తైన తిప్పమీద మరల బ్రతి

ష్ఠీచెనట. అవిగ్రహము కుడిచేయ్యి విరిగియుండుటచే దానిని బంగారపు రేకులచే నంటించి మరల ప్రతిష్ఠించిరి. స్వామి ఆచమనముచేయుచున్నట్లుగా దర్శనమగును యాత్రికులు చక్రతీర్థములో స్నానముచేయుదురు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు గౌలకుని యంతయెత్తున నుండి యాత్రికుల నాకర్షించుచుండును పూర్వమిది కణ్యమహాద్రి తపస్సుచేసినచోటనియు. బ్రహ్మ యజ్ఞము చేసినస్థలమనియు, సముద్రమున తర్పణము వదలినస్థలమనియు జెప్పెదరు. ఆలయము చిన్నదిగా ఉత్తరహిందూస్థానపద్ధతిలో నుండును

దేవాలయమున కరఫల్లాంగులో అరేబియాసముద్రము గలను. ఒకప్రక్క కొండలు, వాని నానుకొని సముద్రము, కొండలలో ననేకప్రదేశములలో ఊటజలము వచ్చుచుండుట చూచితీరవలెను. యాత్రికులు ముందయ్యాటజలముకింద స్నానముచేసి తరువాత సముద్రములో స్నానముచేయుదురు. ఈయూటజలము మంచి యారోగ్యము నిచ్చు ననియు, సముద్రతీర మగుటచేత చల్లగ నుండుననియు, స్వానిసేవ, దర్శనములు లభ్యమగు ననియు ననేకు లచట కాలము గడపుదురు.

ఉత్సవములు:— ప్రత్యమావాస్యతర్పణ మి చటముఖ్యము. తై, ఆడి, పంగుని నెలలలో గొప్ప ఉత్సవములు జరుగును. అష్టోత్తరమునకు 0-6-0, సహస్రనామమునకు రు.1. శివగిరిమఠమునకు నెల్మదారిలో రైలుసౌరంగమువలె కొండను దొలిచి కాలువత్రివి, అందుండి పడవలు నడుపబడుచున్నవి. ఈ సౌరంగము దాదాపు 783గ. పొడవున నుండును. 17లక్షల రూప్యము లీపనికై వినియోగించిరి. ఒక నైపునుండి సౌరంగ

ములో చూచిన రెండవనైపు నెలుతుగు కనిపించుచుండును. ఈసారంగముగుండ పడవలు సముద్రములోనికి పోవుచుండును. కాలువ కీసుప్రక్కల ప్రకృతిసౌందర్యము కడురమణీయముగ నుండును. శివగిరిమఠమునకు సమీపములో నుండు సారంగము ద్వారముకడ నీటిబుగ్గలు నాలుగైదు గలవు. ఆ బుగ్గలకు గొట్టములు పెట్టిరి. ఆగొట్టములద్వారా నిరంతరము ధార పడుచుండును. ఆధారలక్రిందకూర్చుండి స్నానాదులచేయు నేర్పాటు గలదు. బహురమణీయమైన దృశ్యము. ఇచ్చటి జీడిమామిడి చెట్లమధ్యగుండ రోడ్డున వెళ్ళిన నరసన్నాంగు దూరములో శివగిరిమఠము చేరవచ్చును.

శివగిరిమఠము

దేవాలయమునుండి దాదాపు 3 మైళ్ళు స్త్రీషనునుండి 1½ మైలు దూరము. దాదాపు 80 సంవత్సరములక్రింద శ్రీగురు నారాయణ యనుగొప్పప్రవక్త జన్మించి గొప్పప్రచారముచేసి మలబారు దేశమంతటను తనసిద్ధాంతమును, తనసం దేశమును వెల్లడించిరి. అనేకులు వారికి శిష్యులై తరించిరి. 20-9-1928 తేదీన వారు సిద్ధిపొందిరి. వారిసిద్ధాంతమున ఒకటే మతము, ఒకటే దైవము, ఒకటే వర్ణమును నున్నది. ఈ మఠమునకు వెళ్లుదారి అంతయు జీడిమామిడిచెట్లతో నిండియుండును. ఈపంట యిచ్చట విశేషము. ఈమఠ మొక కొండతిప్పమీద గలదు. అందు చక్కని శారదాలయము 1912లో నిర్మించిరి. దానివెనుక శ్రీనారాయణగురువువారిసమాధి గలదు ఇచ్చట సన్యాసులు నివసింతురు. ఈమఠము దాదాపు 1904 ప్రాంతములో స్థాపించిరని చెప్పెదరు. అనేకకుటీరములు గలవు.

ఈమతమును మహాత్మాగాంధీ, రవీంద్రనాథతాగూరు మొదలగు మహానీయులు దర్శించిరి. 1903లో 'నారాయణ ధర్మపరిపాలనయోగ' మనుపేర నొకసంఘ మేర్పడెను. అందీ నాడు 3, 50,000 సభ్యులు గలరు. దీనికింద 1,200 బ్రాంచీలు గలవు. ఆబ్రాంచీలక్రింద అనేకవిద్యాలయములు, క్వీలన్లో నారాయణగురుకళాశాలయు స్త్రీలకు మరియొక ప్రత్యేకకళా శాలయు నేర్పడి నడుచుచున్నవి.

ఏటేట డిశంబరు నెలలో వారిసమాధియొద్దకు లక్షలాది భక్తులు పసుపుపచ్చనిచుస్తులు ధరించి వెళ్ళెదరు. అచ్చట ఆధ్యాత్మికసభలు మొదలగునవి మహావైభవముగజరుగును. వీరి శిష్యులలో నొకరగు పి.నటరాజన్ గారు పాశ్చాత్య దేశములలో (ఐరోపా, అమెరికా) వారిబోధనలను ప్రచారమొనర్చిరట.

Mr. Romain Rolland, the celebrated French writer, in his famous work 'The Life of Ramakrishna' in page 160, referring to Guru Sri Narayana and his work in South India remarks: "His teachings, permulated with the philosophy of Sankara, shows evidence of a striking difference of temperment compared with the mysticism of Bengal, of which the effusion of love (Bhakti) inspire in him a certain mistrust. He was, one might say, a 'Jnanin' of action, a grand religious intellectual, who had a keen sense of the people and of social necessities. He has contributed greatly to elevation of the oppressed class in South India, and his work has been associated at certain times with that of Gandhi"

రోమైనురోలెండుగారు (Mr. Romain Rolland) రచించిన 'రామకృష్ణజీవిత' మను గంథమునందలి 160వ పుట యందు శ్రీనారాయణగురుదేవుని గూర్చియు, దక్షిణమున విస్తారవ్యాప్తియందున్నట్టి వారి రచనలను గూర్చియు ఇటుల విమర్శింపబడెను.

“జగద్గురు శ్రీ శంకరాచార్యులవారి వేదాంతముతో సంపర్కముపొందిన శ్రీనారాయణగురుదేవునిబోధనలు వంగ రాష్ట్రమునందలి భక్తియోగముతో భేదించుచున్నవి. ప్రేమ భావప్రేరిత మయినభక్తితత్వము వంగీయుల భక్తి సంప్రదాయమనిన శ్రీగురుదేవునందు తూష్టింభావమును రేకెత్తించినది. ఈ సమ్యక్జ్ఞాని వేదాంతవిచారణయందు మహా మేధావంతు డగుటచే ప్రజాసామాన్యముయొక్క తొకెక సాంఘికావసరముల సహితము గుర్తించగలిగెను. దక్షిణమున అణగారిపోవుచున్న దీనచనోద్ధరణకై శ్రీ నారాయణగురుదేవులు మహాత్తరకృషి సల్పిరి. ఈ మహనీయుని రచనలు మహాత్మా గాంధీ విరచితగ్రంథములతో సన్నిహితత్వము పొందుచున్నవి.

శెంగణూర్

ఇది 87వ దివ్య దేశము. కొట్టారక్కరస్టేషనునుండి 30 మైళ్లు. బండ్లు గలవు. సత్రములు గలవు. ఇమైయవరప్పన్, శెంగమలవల్లినాచ్చియాన్, జగజ్జ్యోతివిమానము, తిరుశిత్తూరు, శంఖత్థిర్థము, శ్రీనమ్మాళ్వారు మంగళాశాసనము.

తిరువారన్ విళై

ఇది 88వ దివ్య దేశము. పైదాని కిది 3 మై. ఇది అర్జునుని ప్రతిష్ఠ యందురు. అన్ని వసతులు గలవు ఇది పంపానదీ తీరమున నున్నది. తిరుక్కురళప్పన్, పద్మాసననాచ్చియాకు, వామనవిమానము, వేదవ్యాససరస్సు, నమ్మాళ్వారుమంగళా శాసనము.

పులియూర్

ఇది 89వ దివ్య దేశము. పైదాని కిది 3 మై. ఇది చాల చిన్న గ్రామము. వసతియు లేదు. అన్నియు మనమే యేర్పరచుకొనవలెను. మాయప్పిరాళ్, పొర్కారినాచ్చియార్, పురుషోత్తమ విమానము, పూంజునై తీర్థము, నమ్మాళ్వారు మంగళాశాసనము.

తిరువమున్నూర్

ఇది 90వ దివ్య దేశము. ఇది పైగ్రామమునకు 5 మై. ఇది నకులుని ప్రతిష్ఠ యందురు. ఏవసతియు లేదు. ధ్వజస్తంభము, ద్వారపాలకులు లేవు పాంబణై యప్పన్, కమలవల్లి తాయార్, వేదాలయ విమానము, పాపనాశ తీర్థము, నమ్మాళ్వారు మంగళాశాసనము.

తిరువల్లాయి

ఇది 91వ దివ్య దేశము. పైదాని కిది 3½ మై. పెద్ద నగరము. అన్ని వసతులు గలవు. ఇది నైష్ఠవ జ్ఞేత్రమైనను విభూతి వాడెదరు. కోలపిరాన్, శెల్వుతిరుక్కాళుందు, తాయార్,

చతురంగకొలవిమానము, ఘంటాకరత్న తీర్థము, నమ్మాళ్వారు, తిరుమంగయాళ్వారు మంగళాశాసనము. పురుషులు లోపలికి వెళ్ళి సేవించవచ్చును ; గాని స్త్రీలు బయటనుండియే దర్శింపవలెను.

తిరుక్కడితానం

ఇది 92వ దివ్యదేశము. ఇది పైదివ్యదేశమునకు 5 మై. దూరము. కుగ్రామమగుటచే సౌకర్యములు లేవు. అద్భుత నారాయణుడు, కల్పకవల్లితాయారు, పుణ్యకొటివిమానము, భూమితీర్థము నమ్మాళ్వారుమంగళాశాసనము.

అరాఙ్ముల

ఇది తిరుపల్లాయి 91వ దివ్యదేశమునుండి 2 మైళ్ళలో పాంబతీరమున గలపార్థసారథిదేవాలయము. ఇది ధర్మరాజు ప్రతిష్ఠయట. ఇందు 'అరాన్ములఅప్పన్' అనుస్వామి సంతాన హీనులకు గుఱియైనస్వామి. ఈ స్వామిని గొలిచి దక్షిణదేశమున సంతానము పొందినవారనేకులు గలరు. అందువలననే భారతదేశమున నీక్షేత్ర మీవిషయమున ప్రత్యేకఘనత వహించినది. జనవరిమాసములో యాత్రికులు పిల్లలు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చెదరు. ఈ యత్సవమునకు ముందే అచ్చటి పిల్లలెండుటాకులను (మట్టలను) పోగుచేసియుంచి స్వామి యెదుట గుట్టవేసి, కొన్నిప్రార్థనలతోను, కొంతశాస్త్రకర్మ కాండతోను దానికి నిష్పముట్టించి నృత్యగానములతో చుట్టు తిరుగుదురు. ఈ దృశ్య మానందదాయకము.

సాధారణనినములలో సంతానహీనులు కులవివక్ష లేక పిల్లలను తలంపున్నానముచేతను, ప్రడసోపేతభోజనముచేతను తృప్తిపరచెదరు. దేవాలయమున కెదుర నున్ననదియం దుండు మత్స్యములను పవిత్రముగ జూచెదరు యాత్రికు లీమత్స్యములను మరమరాలు, కొబ్బరిముక్కలు వేసి పోషించెదరు పాలు లేనితల్లు లిట్టిదయారససత్కార్యములు చేయుటచేత వారికి స్తన్యము గలుగుననియు ప్రసిద్ధి.

 క్వీలన్ నుండి ఎర్నాకులమునకు రైలుమార్గము 90 మై. మీటరుగేజీ రైలు వేగబడుచున్నది. ఇందు ఎర్నాకులం కొట్టాయంవరకు 37 మై. మార్గము తయారై 17-10-56 రైల్వేలమంత్రీ శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రిగారిచే ప్రారంభింపబడినది. ఇంతవరకు 235 లక్షలు ఖర్చుఅయినది. మొత్తము 90 మైళ్ళకు 6 కోట్లు ఖర్చుగు నట. 1957లో పూర్తికాగలదట.

వై క ము

దీనినిగూడ దక్షిణకాశి యందురు. ఇది గొప్ప శివ క్షేత్రము. వర్కలనుండి క్వీలన్ కు రైలుమీద 14 మై. దూర ముండును. 0-7-0 చార్జీ. క్వీలన్ నుండి సుందరప్రకృతిని గాంచుచు స్త్రీముబోట్లపైన మలబారు ఉప్పుకయ్యలలో దాదాపు 12 గంటలు ప్రయాణముచేసిన నీక్షేత్రము చేరుదురు. మధ్య అలప్పీ అనుగొప్ప వ్యాపారకేంద్రము గలదు. అందు దిగి మక్తాముచేయవలెను. ఇది కొబ్బరిపీచుపట్టాలు, కొబ్బరితాడు మొదలగువానికి ప్రసిద్ధ మైనస్థానము. ఇది తామ్రాకా గ్రామము. గ్రామ మంతయు శృంగారమైన, దట్టమైనవనములతో రమణీయముగ నుండును.

వసతులు :- స్త్రీ ములాంచిమీద పోపువిధము:

1వ తరగతి 2వ త. 3వ త.

క్విలన్ నుండి అలప్పి 8గం. ప్రయాణము 1-0-0, 0-8-0, 0-4-0
అలప్పి నుండి ఎర్నాకులం 6గం. ,, 1-0-0, 0-8-0, 0-4-0

ఈ చార్జీలు మారుచుండును.

చూడవలసినవి :- ఖరాసురుడు తనకు శివు డొసగిన
మూడులింగములను గొనిపోవుచుండ నవి జాతిపడబోవ రెండు
చేతులతోడను నోటితోడను బట్టుకొని మూడుస్థలముల నొకే
సమయమున ప్రతిష్ఠించెనట. కుడిచేతితో ప్రతిష్ఠించిన
ప్రదేశమే వైక మనెడిక్షేత్రము. ఎడమచేతితో ప్రతిష్ఠించిన
స్థలము ఏత్వనూరు ; నోటితో ప్రతిష్ఠించినస్థలము కడుత్తరి.
ఈ మూడును సమీపములోనే యుండును. ననంబరు (కార్తిక

అలప్పి పొంతమున నూర్వాస్త్రులయ దృశ్యము

మాసము)లో గొప్పయుత్సవము జరుగును. 50వేల యాత్రికులు వత్తురు.

కొచ్చిన్

నైకమునుండి బస్సుమోదగాని, స్త్రీములాంచిమోదగాని ప్రయాణముచేసి కొచ్చిన్ చేరవచ్చును. దాదాపు 20వేల జనసంఖ్య గలదు. ఇది యొకద్వీపము సముద్రతీరమునుండి దాదాపు రెండుమైళ్ళదూరమున నుండును. కొచ్చిన్ ద్వీపము చేరుట కెన్నియోస్త్రీములాంచీలు గలవు. ఈద్వీప మంతయు కొచ్చిన్ మహారాజావారి యాధిపత్యమున నున్నది. ఇది చరిత్రాత్మక మైనపట్టణము. 1498లో వాస్కోడిగామ (Vasco-dagama) నివసించినగృహముగూడ నున్నదని చెప్పెదరు. ఇటీవల సీరేవును వృద్ధిచేసి చెన్నపట్టణమునవలె గొప్పహార్బరు (ఓడరేవు)కట్టి అనేకనవీనవసతులుచేసి పెద్దపెద్దస్త్రీమల్లాగునట్లు చేసియున్నారు. ఆపాఁతములలో దొరకురబ్బరు, మిరియాలు, కొబ్బరినూనె, దినుసులు. కలప ఇతర దేశముల కెగుమతిచేయు ముఖ్యమగు రేవుపట్టణమిదియే. ఇది పశ్చిమసముద్రతీరమున బొంబాయి వంటి పెద్దరేవుస్థలము. హార్బరువిల్లింగ్డన్ (Willingdon) ద్వీపములో నున్నది.

ఎర్నాకులం

ఇది కొచ్చిన్ నుండి 2మైళ్ళు. కొత్తగా వంతెన కట్టిరి. బస్సు గలదు. స్త్రీములాంచీలు గలవు. ఇది దాదాపు 24వేల జనాభా గలపట్టణము. ఇది కొచ్చిన్ సంస్థానమునకు ముఖ్య

పట్టణము. కొచ్చిన్ టేట్ రైల్వే యిచ్చటనే అంత్యమగును. కొచ్చిన్ మహారాజావా రిచ్చటి కేడుమైళ్ళదూరమున నున్న త్రిపనిత్తురై అనుకొండపై రాజభవనములో నివసించును. కచ్చేరి, రాజభవనములు (యిర్విన్ పార్కు) వగైరాలు గలవు.

వసతులు:- రైలుస్టేషను గలదు. ఇచ్చటనుండి కొత్తాయమునకును, అలప్పికిని మోటారుసర్వీసుగలదు. అన్ని వస్తువులు దొరకును. రెండు స్త్రీములాంచీలు ఒకటి మహారాజవారిభవనమునుండి గవర్న మెంటు ఆఫీసులకును, రెండవది రైలుస్టేషనుకును కొచ్చిన్ రైల్వే ఔట్ పజన్సికిని రాకపోకలు జరపును. ట్రా వెలర్స్ బంగళా గలదు.

తిరుకాట్కారై

ఇది 93వ దివ్యదేశము. ఎర్నాకులమునుండి 6 మైళ్ళ దూరములో నున్న యిడెప్పల్లి రైలుస్టేషనులో దిగవలెను. 0-4-0 చార్జీ. ఈ స్టేషనునుండి 2 మైళ్ళు. చక్కనిరోడ్డు గలదు. ఇచ్చట నన్ని వసతులు గలవు. సత్రములు గలవు. కాట్కారై యప్పన్, పెరుం శెల్వనాయకి, పుష్కలవిమానము, కపిల తీర్థము. కపిలమునికి ప్రత్యక్షమైన ఛానము నమ్మాళ్వారు మంగళాశాసనము.

(అల్వైయి Always) ఇది ఇడవల్లిస్టేషనునుండి 7 మైళ్ళ దూరము. 0-4-0 చార్జీ. ఇది పెరియార్ నదీతీరమున నున్నది. ఇది కొచ్చిన్ స్టేటువారి వేసవిమకాంపట్టణము (Summer station,) శివరాత్రి కిచ్చట నున్న శివక్షేత్రమున గొప్పయత్సవము జరుగును. ఈయత్సవములందు నదిలో స్నానముచేయు

టకు కొచ్చి-తిరువాన్కూర్ సంస్థానములనుండి వేలకు వేలయాత్రీకులు వచ్చెదరు. ఈనదీజలములో ఓషధు లుండునని ప్రతీతి.

వసతులు:- స్టేషనునుండి 1/2 మైలులో బ్రాహ్మణ సత్రిము గలదు. రైలుస్టేషనులో 1, 2 క్లాసులవారి వెయిటింగు గదులు గలవు.

చూడదగినవి:- శ్రీచిత్రావీవింగు ఫ్యాక్టరీ, క్రిష్టియన్ కాలేజీ, సంస్కృతకళాశాల, మహిలలాయం, గవర్న మెంటు వ్యవసాయశాఖ మొదలగునవి చూడదగినవి.

(2) నారాయణగురువు ఆశ్రమము:- శివగిరిమఠమునకు సంబంధించినఆశ్రమము. వర్తలకడ చూచిన శివగిరిమఠమునకు నది శాఖ ఈఆశ్రమము బహుసిర్మలమై చూడదగియున్నది.

కాలడి

ఇది జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యులవారిజన్మస్థానము. అంగమాల అనుస్టేషనులో దిగవలెను. అల్వేయినుండి 6 మై. రైలు

శ్రీశంకరాచార్యులవారి జన్మస్థానము (కాలడీ).

చార్జీ0-4-0. స్టేషనునుండి దాదాపు 5 మై. దూరమున శ్రీశంకరులవారిజన్మస్థాన మైనకాలడి చేరవచ్చును. బస్సులు గలవు. ఇది పెరియారునది ఒడ్డున నున్నది. నదిలో స్నానము చేయుటకు చక్కనిఘట్టములు గలవు. ప్రకృతి సౌందర్యము బహురమణీయము. 5 వేలజనాభా గలగ్రామము. చెవ్వారా లేక కారుకుట్టిస్టేషనులలో దిగిన 7 మై. దూరముండును. బస్సులు గలవు.

వసతులు :- శృంగేరిమఠమువారు యాత్రికుల సౌకర్యార్థము గృహములు నిర్మించిరి. కారుకుట్టిరైలుస్టేషనులో దిగిన ప్రక్కగనే రోడ్డు పోవుచుండును. ఇచ్చటినుండి బస్సులో కాలడికి వెళ్లుట చాలసులభము ; లేదా తిరుచూరునుండియైన వెళ్ళవచ్చును. కాని కాలడిస్టేషనులో దిగుట అంతమంచి మార్గము కాదు. భోజనమున కిబ్బంది. కాన వెళ్లునప్పు డీవిధముగా కారుకుట్టిమీదుగా వెళ్ళి, వచ్చునప్పుడు నేరుగా కాలడినుండి తిరుచూరుకు ప్రయాణముచేసిన అచ్చటినుండి రైలుమీద వెళ్ళవచ్చును.

చూడవలసినవి : శ్రీశంకరాచార్యులవారి దేవాలయము నిర్మించినప్రదేశము పూర్వము కొచ్చిన్ సంస్థానముకింద నుండెడిది. కాని 1906 లో తిరువాన్కూరుసంస్థానమువారి ప్రదేశమునంతను కొని శ్రీశంకరులదేవాలయము నిర్మించుటకుగాను శ్రీ శృంగేరిమఠమున కిచ్చిరి. ఈస్థలముననే మనము దర్శించు శ్రీ శంకరభగవత్పాదాలయము, శ్రీరామ

కృష్ణమఠము గలదు. 1910 సంవత్సరములో నిర్మించిన దేవాలయములు చూడదగినవి. ఈ దేవాలయములలో నితర దేవాలయములలోవలె తాంత్రికమంత్రములతోగాక వేదమంత్రములచే పూజ గావింపబడుచుండును. ఈ యాలయనిర్మాణములలో మహాశక్తార్ మొనర్చిన తిరువాళ్ళూరుసంస్థానాధీశులు చిరస్మరణీయులు. ఈ ప్రదేశముననే శ్రీ శారదాదేవీదేవాలయము, దీని కెదుగుగ శంకరులు తనహస్తములతో అగ్నిని కల్పించి తల్లిగారి దహనసంచయనాది క్రియలు నిర్వహించి రని శృంగేరిమఠమువారు నిర్ధారణచేసి తులసికోటను కట్టించి శాసనములను గావించిరి. ఇదియు చూడనగును దానిప్రక్కన శ్రీ శంకరదేవాలయము గలదు. దానిసమీపమున మరియొక ఆవరణములో సంస్కృతపాఠశాల, వేదపాఠశాల, వారివసతి గృహములు గలవు. పోక, పనస మున్నగు ఖోటలతో మహారణ్యముగ నుండి, మధ్యమధ్య చక్కని బాటలతో కలకలలాడుచుండును.

ఈ దేవాలయములప్రక్కనే శ్రీశంకరులవారు స్వయముగ ప్రతిష్ఠించిన శ్రీకృష్ణదేవాలయము గలదు. శ్రీశంకరులవారు నివసించినగృహము మొదటిదేవాలయముల ఆవరణములోనే యుండియుండునని నిర్ధారణచేసి శంకరాలయమును నిర్మించిరి.

శ్రీరామకృష్ణాద్వైతాశ్రమము పై ఆలయములకు పోవుతోవలో గలదు. వీరుగూడ ఒక సంస్కృతహైస్కూలును నడపుచున్నారు.

ఉత్సవములు :- వైశాఖశుద్ధపంచమినాడు జరుగు శ్రీశంకరజయంతికి యాత్రికులు వేలకు వేలు భారతదేశమునలు

మూలలనుండి వచ్చి వైదికమతోద్ధారకు లైన శ్రీశంకరుల దర్శించి సేవించి పోవుచుందురు.

అర్చన:- అష్టోత్తరము 0-8-0, త్రిశతి 1-0-0, సహస్ర నామము 2-8-0, నైవేద్యము 1-0-0.

కాలడీ ప్రస్తుత మొకఆరోగ్యకరమైనపట్టణముగ నెంచ బడుచున్నది. కారణ మీనదీపలము లోషధులతో కలిసి యుండుననియు, అందు స్నానమాడిన అనేకరోగములు కుదురుననియు చెప్పెదరు.

తిరుమూళిక్కళం

ఇది 94వ దివ్యదేశము. అంగమాలిరైలుస్టేషనుకు దాదాపు 5 మైళ్లు. సత్రములు, బండ్లు గలవు. ఈదేవాలయము

మలబారు ఉప్పుకయ్యలు

నకు పశ్చిమముగా అల్వాయి అనుపెద్దనది ప్రవహించుచున్నది. 93వ దివ్య దేశమునకు సమీపము.

తిరుమూళిక్తళితార్, మధుర వేణినాచ్చియాకు, సౌందర్యవిమానము, పెరుంకులతీర్థము, నమ్మాళ్వారు, తిరుమంగయాళ్వార్ల మంగళాశాసనము.

చాలకుడి

ఇది అంగమాలినుండి 3వ స్టేషను. కొచ్చిను అడవులనుండి వచ్చుకలప అంతయు నీస్టేషనునుండి యెగుమతి అగును. అన్నమలైశెట్టిగారి గవర్నమెంటువారి కలప డిపో లిచ్చట గలవు. దట్టమైన అడవిని స్టేషనును కలుపుచు ఒకట్రాముబండి కూడ వేయబడినది. ఇచ్చటినుండి రైల్వేస్టేషనులో కొచ్చిన్ మహారాజావారు వేసవిమకాంచేయు కన్జీరపల్లి అను గ్రామముకూడ గలదు. ఇచ్చట కలపదూలములను మోసి కొనిపోవుట కేనుగులను గుంపులు గుంపులుగా నుపయోగించుచుండుట ఆశ్చర్యకరము. ఇటనుండి 20 మైళ్లు వెళ్ళిన గొప్ప కూరమృగముల వేటాడుమహారణ్యము గలదు. వేటాడుటకు లైసెన్సు ముందుగా పొందవలెను. ప్రక్కస్టేషను, ఇరింజలకుడి. ఇది మార్చినెలలో కోడి పండుకములు వేయుటలో ప్రసిద్ధమైనది.

ఒల్లూరు

ఇది పైస్టేషనునుండి నాల్గవస్టేషను. ఇటనుండి అనాసకాయలు, మెంగులూరుపెంకు ఎక్కువగా ఎగుమతి జరుగుచుండును.

తిరుచూరు (ట్రీచూరు)

ఇది దాదాపు 30 వేల జనాభా గల పట్టణము. వేదకున్నా థాన్ అను స్వామివారి గొప్ప దేవాలయము చుట్టును శ్రీరంగ ములోవలెగాక గుండ్రముగా పట్టణము నిర్మించబడినది. ఒల్లూరుకు ప్రక్కప్లేషను. భగవంతుని యారవ అవతారమగు పరశురామునిచే నీ పట్టణము నిర్మింపబడినట్లు చెప్పెదరు. ఇచ్చటికి 5 మైళ్లలో నున్న వదకంచేరు తమలపాకులకు చాల ప్రసిద్ధి.

వసతులు:- ప్లేషనునొద్ద అన్ని వాహనములు గలవు. 1, 2 క్లాసు, ప్రయాణికులకు విశ్రాంతిగదులు గలవు. ఇటనుండి కాలడికి వెళ్లుట మంచిది. 0-14-0 బస్సుచార్జీ.

చూడవలసినవి:- ఇది పెద్దదేవాలయము. నాలుగు వైపుల ద్వారములు గలవు.

(2) ఇచ్చట పవిత్రమైన కళాశాల గలదు. అందు దేవాలయములో పూజాదికార్యములుచేయు అర్హత సంపాదించుటకు సంబుద్ధిబ్రాహ్మణులను కొన్ని సం॥ ఏకాంతముగను మౌనవృత్తితోడను నుంచి అనేక శిక్షణల నిచ్చి, అర్చకత్వమునకు భగవత్సేవ చేయుటకు తయారుచేయుదురు. ఇట్టి గొప్ప యేర్పాటును మనము చూచి ఆనందించవలెను. ఈ పట్టణమునకు చుట్టును కోట, కందకము శిథిలావస్థలో చూడనగును.

(3) Public Buildings లో గవర్న మెంటువారి Museum (జీవజ్వంతుకూటమి) కలదు. అం దనేక సర్పములను చూడగలము. అందెన్నడును ఎవరును చూడని పచ్చని నల్ల త్రాచును చూచియే తీరవలయును.

(4) అనేక ఫ్యాక్టరీలు, రంపపుమిల్లులు, మెంగుళూరు పెంకులు, గుడ్డలు తయారగును.

ఉత్పాదములు :- పై దేవాలయములో ఏప్రిల్ లేక మేనెలలో గొప్పయుత్సవము జరుగును. అందు, వంద ఏనుగులూరేగింపులో పాల్గొనును. చూచితీరవలయును. ఈ యుత్సవములకు దాదాపు 10,000 యాత్రికులు రైలుపై ప్రయాణము చేయునట్లు అంచనా వేయబడినది.

ఇచ్చటినుండి 20 మైళ్ళ దూరములో గురువయ్యూర్ క్షేత్రమునకు చక్కనిరోడ్డు కలదు. మోటార్లు పోవుచుండును. ఇచట గొప్ప శ్రీకృష్ణదేవాలయము గలదు. సదా అనేక యాత్రికులు వెళ్ళుచుందురు.

 మన మిచ్చటినుండి ఉదకమండలమువరకు చేయుప్రయాణము విశోదార్థమేగాని దైవసంబంధమున గాదు ; గాని యింతదూరము వచ్చి ప్రకృతిసౌందర్యమునుకూడ చూచుట ధర్మము. గాన రుచించినవారు చూడవచ్చును.

పోరనూరు

ఇది తిరుచూరునుండి 21 మై. 0-11-0 చార్జీ. ఇది జంక్షన్ స్టేషన్ రైల్వేగైడు చూడుడు. భరతపురానది కావల కొచ్చిన్ సంస్థానము. నది కవ్వలియొడ్డున కొచ్చిన్ మహారాజావారి ఆదరణతో జరుపబడు ఆర్యసమాజ ఆసుపత్రి గలదు. 'వల్లూర్' అనుమహాకవిచే ప్రారంభించబడిన ఒకనాట్యశాల గలదు. అందు కేరళ దేశసృత్యములు ప్రత్యేకముగా నేర్పెదరు.

కోయంబత్తూరు

మన మిప్పుడు కొంచెము వెనుకకు వెళ్లి ఉదకమండలము, కూనూరు చూచి తిరిగి మంగుళూరువైపునకు వెళ్లుదము.

పోరనూర్ జంక్షనునుండి పొదనూరు జంక్షన్ లో మారి నీలగిరి రైల్వేమీదుగా ప్రయాణముచేయవలయును. పోరనూర్ నుండి కోయంబత్తూరుకు 62 మై. రు.2-1-0 చార్జీ. రై లిచ్చట కొండల మీదుగాను, అరణ్యములలోను పోవును. ప్రకృతిసౌందర్యము మహారమ్యముగా నుండును. దాదాపు 4గం.ల ప్రయాణము. ఇది లక్షజనాభా గలజిల్లాముఖ్యపట్టణము. సముద్రమట్టము నకు 1,350 అడుగుల ఎత్తున నుండును. పొదనూర్ జంక్షను నుండి 3 మై. దూరములో నుండును.

వసతులు:- ఇది పెద్దబస్తీ అగుటచేత అన్ని వస్తువులు దొరకును. స్టేషనుసమీపమున ధర్మశాల గలదు. గుట్టపుబండ్లు దొరకును.

ముఖ్యముగ చూడదగినవి:- బట్టలు, దూది, నూనె ఫ్యాక్టరీలు గలవు. ఇచ్చట వ్యవసాయకళాశాల గలదు. తప్పక చూడవలెను.

పెరూర్

దీనినే 'మేలాచిదంబర' మని అందురు. ఇది కోయంబత్తూరునుండి 3 మైళ్ళలో నున్నది. సటరాజేశ్వరస్వామివారి గొప్ప దేవాలయము గలదు. ఇది నాయకరాజుల కాలమున నిర్మించబడి ద్రవిడశిల్పసౌందర్యముతో విరాజిల్లుచున్నది. సమీపమున నున్న విల్లయన్ గిరి లేక కైలాసపర్వతము, దానిపైనున్న యాలయములు చూడనగును. బండ్లు గలవు.

మెట్టుపాలియం

ఇది కోయంబత్తూరునుండి 22 మై. 0-12-0 చార్జీ. ఇది నీలగిరికొండల అడుగుభాగమున నున్నది. ఇచ్చట బ్రాడ్ గేజీరై

నంత్యమై నీలగిరిచిన్నలైను ప్రారంభ మగును. ఈరైలుపట్టా
లలో విశేషము గలదు. (Abt Rack is used) కొండల
నెక్కవలెనుగాన వెనుకకు ముందునకు జారకుండ రెండుపట్టా
లకు మధ్య పండ్లుగల మరియొకపట్టా గలదు. దానిమీద పండ్లు
గలచక్రములు పోవుచుండును. దీనివలన రైలుపెట్టెలు, ఇంజను
ముందుకుగాని, వెనుకకుగాని జారక పట్టుపట్టియుండి ఇంజను
శక్తికొలది లాగిననే పోవుచుండును. ఇట్టిది దక్షిణదేశములో
మరెచ్చటను లేదు.

వసతులు:- బ్రాహ్మణభోజనశాలలు గలవు. బంగాళా
దుంపలు విశేషముగ పైరగును. మైదానములకు ఎగుమతి
జరుగుచుండును.

నీలగిరి (కొండలు)

మెట్టుపాలెమునుండి 20నిమిషములు ప్రయాణముచేసిన
నీలగిరికొండల అడుగుభాగమునకు చేరుదుము. ఈ కొండలనే
ఇంగ్లీషులో Blue Mountains అనియు, దేవభాషలో నీరిగిరి
యనియు నందురు. తూర్పుపడమటికనుమలు కలియుగొప్ప
పీఠభూమి. ఈకొండలు భూమధ్యరేఖకు 11 డిగ్రీలదూరమున
మాత్రమే ఉండును. మెట్టుపాలెమునుండి ఉదకమండలమువరకు
పోవుకొండలమార్గము (Ghat section) 28½ మైళ్లుమాత్రమే.
ఈకొద్దిదూరము పోవునంతలో ఆమార్గమున రైలు 7,300
అడుగులఎత్తునకు పోవును. ఈకొద్దిదూరమును రైలుప్రయా
ణము (నెట్లుటకుగాని, వచ్చుటకుగాని) దాదాపు 3గం. పట్టును.
రైలులో ప్రయాణముచేయునప్పుడు ప్రయాణికుడు కడుజాగ్ర

త్తగా కిటికీలనుండి చూచుచుండవలెను. ఒక్కొక్కప్పుడెత్తుశిఖరములపైకి వెళ్ళినప్పుడు వందలకొలదిమైళ్లు కనుచూపుమేరవరకు రకరకము లైనవృక్షజాతులతో పచ్చగను ఆమధ్య సూర్యకిరణములచే మెరయుజలపాతములకాంతులను వానిధ్వనులును, మనము మైదానములలో చూడనివృక్షజాలములను, [ప్రకృతి] సౌందర్యమును కన్నులార జూడవలయునేగాని వణ్ణింపతరము గాదు.

కూనూరు

ఈస్టేషను మెట్టుపాలియంనుండి 17 మైళ్ళలో నున్నది. ఇది దాదాపు 15వేలచనాభా గలపట్టణము. సముద్రమట్టము నకు 5600అ. యెత్తున గలదు. ప్రయాణములో రైలు టీ, రబ్బరుతోటలగుండా దట్టమైన అరణ్యములమధ్య పెక్కు సెలయేళ్ళమధ్యను జలపాతములప్రక్కగను పోవును. ఈ పట్టణము కొండలనడుమ నిర్మించబడినది. ఇచ్చటినుండి 20మైళ్ళవరకు కొండలమీద అడవులగుండ చక్కనిరోడ్డు గలదు. షికారుగా వెళ్ళి ప్రకృతిసౌందర్యము పరిశీలించవచ్చును.

వసతులు:— ఇచ్చటినుండి 14మై. దూరములోనున్న కోటగిరి అనుపట్టణమునకు మోటారుసర్వీసు గలదు.

చూడదగినవి:— శ్యామపార్క, డొల్ఫిన్స్ నోస్, క టేరి జలపాతము, లేడికానింగ్ సీట్.

విలింగ్ టన్

ఇది కూనూరునకు ప్రక్కస్టేషను. మైలు దూరము. ఇది మిలిటరీస్టేషన్.

కోటగిరి

ఇది కూనూరునుండి యీశాన్యముగా 18 మై. కూనూరు నుండి బస్సు గలదు. సముద్రమట్టమునకు 6,500 అ. ఎత్తున నున్నది. ఇదికూడ ఒకచిన్న వేసవి విశ్రాంతిపట్టణము. కాని ఏకాంతముగ, ప్రశాంతముగ విశ్రాంతి తీసికొనువారి కిది యుపయోగపడును.

ఉదకమండలము

దీనినే "The Queen of the Hill stations in India" అని అందరు. హిందూదేశమున నున్న కొండలమీదిపట్టణము లలో రాణివంటిది. ఇది సముద్రమట్టమునకు 7,500 అ. ఎత్తున నుంటు మద్రాసు గవర్నరు గారి వేసవిమకామై యున్నది. సూర్యోదయమునుండి సూర్యాస్తమయమునకు సంవత్సరసరా సరియుష్ణోగ్రత 57.33 డిగ్రీలుమాత్రమే కొండలపై నున్నను చక్కని విశాలమైనబజారులతో శోభించును. ప్రతిగృహము ఉద్యానవనమును బోలి రమ్యముగ నుండును. ఇచ్చటినుండి మైసూరుకు బస్సు గలదు. ప్రయాణము కడునాష్టదశరముగ నుండును.

చూడదగినవి:— (1) దొడబెట్టశిఖరము 8,700 అ. ఎత్తు గలిగి ఒకదినము విహారముచేయదగినదిగ నుండును. ఇచ్చటినుండి 18 మై. దూరమున (2) 'పైకరా' (Pykara) జలపాతమునుండి విద్యుచ్ఛక్తిని తయారుచేసి కొన్ని జిల్లాలకు సప్లయిచేయుచున్నారు. ఇదియు చూడదగినది. [3] బొటాని కల్ ఉద్యానవనములు (Botanical gardens) పలువిధములైన

మొక్కలతోను పుష్పజాతులతోను, ఆకుపసందులతోను ప్రయాణికు నాకర్షించునట్టిది. సాయంకాలములందు విహారముగ వెళ్ళదగినది. [4] దానిసమీపమున గవర్నరుగారిభవనము చూడదగినది. [5] 'తోడా' అనునీలగిరికొండలలో నివసించువారిగుడిసె. వారు దానిని నిర్మించువిధానము. వారిజీవితము చూచితీరవలెను అనేకసంస్థానాధిపతులు, రాజులు, ధనికులు వేసవిలో మకాముచేయుటకుగా నేర్పరచికొనిన భవనములు చూడదగినవి.

పశని

ఉదకమండలమునుండి మరల పొదనూర్ జంక్షనుకు వచ్చి అచ్చటినుండి పొలాచిమీదుగా 64 మైళ్ళదూరము రైలుమీద ప్రయాణముచేసిన పశనిక్షేత్రము చేరుదుము. దు2-2-0 రైలు చార్జీ అగును. ఇది శివునిపుత్రుడైన సుబ్రహ్మణ్యస్వామిక్షేత్రము. హిందూదేశ మన్నినైపులనుండి సం॥ పొదుగున నీక్షేత్రమును దర్శించుటకు యాత్రికులు వచ్చుచుందురు. కొండపైని దేవాలయము గలదు. ఈపట్టణమున 35 వేలజనాభా గలదు. స్వామిపేరు దండాయుధపాణిస్వామి.

ఈ నగరము సముద్రమట్టమునకు 1068 అడుగుల యెత్తున గలదు. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఆలయము 450 అడుగుల యెత్తున నున్న కొండపై గలదు. మహాదేయులు సహితము స్వామిని సేవింప వత్తురు. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఆలయములు దక్షిణభారతమున విశేషముగ గలవు. కాని ఉత్తరభారతమున సుబ్రహ్మణ్యస్వామిని చాలకొద్దిమంది అర్చించెదరు.

వసతులు:— కొండ యెక్కుటకు ముందుగా ప్రయత్నించిన వృద్ధులను, రోగులను కుర్చీలమీద మోసికొనిపోవుదురు. దీనికి సాధారణపుచార్జీ రు2/- పట్టణములోను, కొండక్రిందను సత్రములు గలవు. వానిలో కొలుసుమంఅయ్యర్ వైశ్యమఠము ముఖ్యమైనవి. ఈసత్రములలో అద్దె లేదు. భోజనవసతి లేదు. బండ్లు ట్రేషనుకడ దొరకును. అనేకభోజనశాలలు గలవు. ప్రతి వర్ణమువారికి సత్రములు గలవు. దేవస్థానసత్రము ట్రేషను కొక ఫర్లాంగుదూరములో గలదు.

ఉత్సవములు : తెప్పఉత్సవము, జనవరి-ఫిబ్రవరి నెలలో జరుగును. 30,000 మంది వత్తురు. పంగున్యూత్సవము మార్చి-ఏప్రిల్ నెలలో వచ్చును. 50వేలమంది యాత్రికులు వత్తురు.

వైకాశ్యుత్సవము-మే-జూన్ నెలలో 5 వేలు ,, ,,
కార్తికషష్ఠి-అక్టోబరు లేక నవంబరు 10వేలు ,, ,,
తిరుకార్తికాయ్-నవంబరు లేక డిశంబరు 20వేలు ,, ,,

అ ర్చ న :

అర్చనకు	రూ. 0-4-0	గాజాలంకారము	రూ. 3-0-0
పంచామృతాభిషేకము	} 2-4-0	వేదాలంకారము	3-0-0
(రూ. 20 ల వరకు)		కిర్పారహారతి	0-2-0
రు.20/-పైన రు.100లకు లోపు	3-4-0	పంచామృతాభిషేకము	2-4-0
రు. 100 పైన	6-4-0	జనాహారితో స్వామిదర్శనము	7-8-0

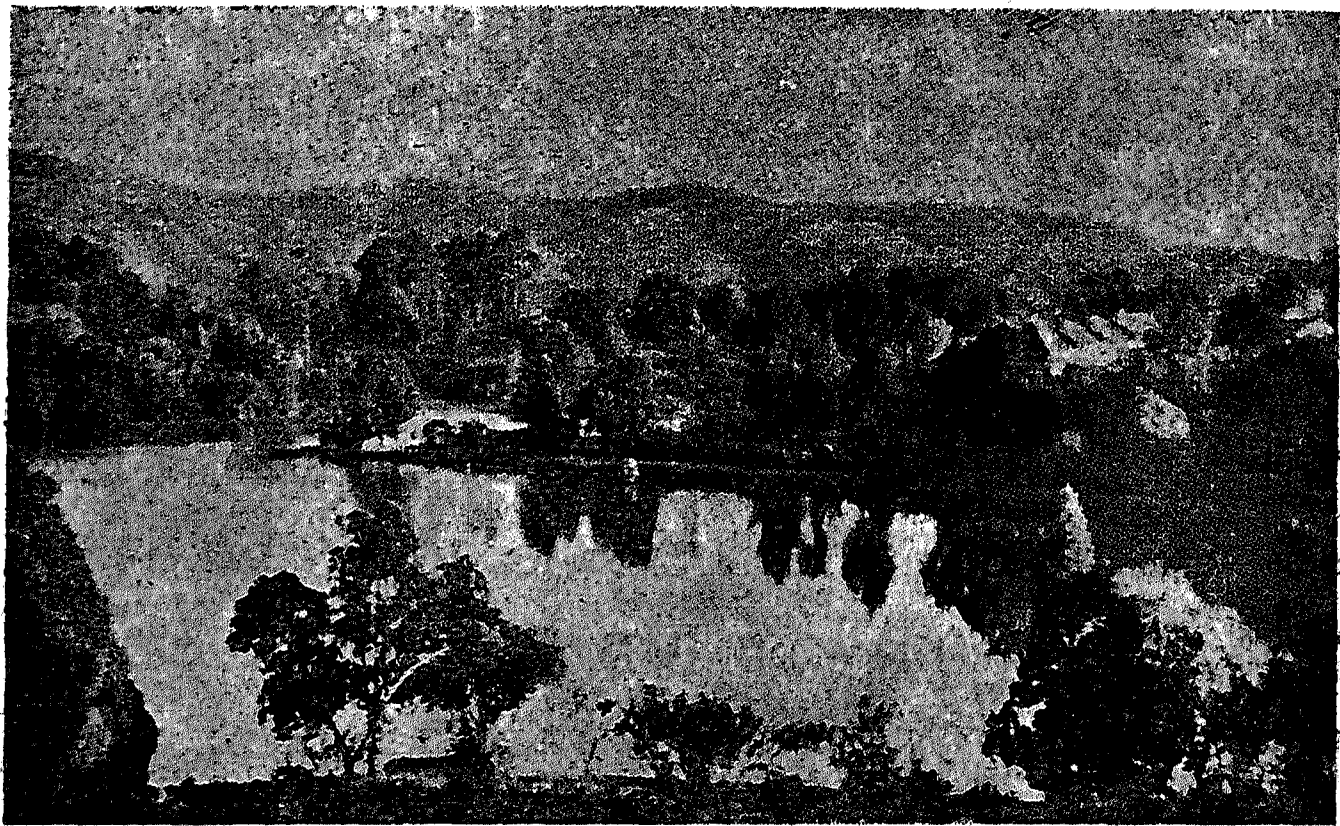
చూడదగినవి:— 3 మైళ్ళదూరములో పెరువుడియార్ షేత్రము పట్టణమధ్యమున పెరియనాయకి అమ్మకదేవాలయము.

చూడదగినవి:— (శ్రీ) సుబ్రహ్మణ్య స్వామి దేవాలయము పలనికొండమీద దాదాపు 500౦. ఎత్తున నున్నది. ప్రస్తుతము చూచు దేవాలయము చేరరాజుచే నిర్మించబడుటచే గుట్టముపై నెక్కియున్న ట్లాయనప్రతిమ దేవాలయోత్తర భిత్తిపై నున్నది. కొండమీద నుండుటచే చక్కని ప్రకృతిసౌందర్యము యాత్రికుని మనస్సును రంజింపజేయును.

మొక్కుబడు లున్న వారు కొండక్రింద ఆనుకొనియున్న షన్ముగనదిలో స్నానముచేసి ఒకకావడిని భజముపై ధరించి షశానముగ నుండి తనవెంట భజనపరులు సుబ్రహ్మణ్యస్తోత్రములు చేయుచురాగా పైనున్న దేవాలయమునకు వెళ్లి స్వామిని దర్శించి కావడి దింపి స్వామిని తేనె, పంచదార, అరటిపండ్ల గుఱ్ఱలతో మహావైభవముగ అభిషేకము చేయుదురు. ఈయభిషేక ప్రసాదము చాలకాలమువరకు నిలువయుండునని మహాప్రసాదముగ స్వస్థానములకు గొనిపోయి స్వీకరింతురు. ఇటనేక చిత్రసన్నివేశములుకూడ జరుగుచుండునట. ఆ కావడిలో ఒక్కొక్కప్పుడు మృతినొందిన ప్రాణులనుగూడ మోసికొని పోగా వానికి ప్రాణము గలుగునట్లు చెప్పుదురు. ఒక్కొక్కప్పుడు స్వామికి పవిత్ర మైన భస్మముతోగూడ అభిషేకము చేయుదురు.

తయారగునవి:— [పంటలు]:— ప్రత్తి, ఉల్లి, వేరుసెనగ, టానింగుచేసినచర్మములు, టానింగుచేయు యంత్రశాలలు దాదాపు 10 గలవు. కంచుపాత్రలు విశేషముగ తయారగును. సిగరెట్టు కంపెనీ చూడనగును. [ఇది స్పెన్సర్ కంపెనీవారిది.]

ఉత్సవములు:— పంగునిమాసము (March- April) నెలలో జరుగునుత్సవమునకు దాదాపు 20,000 యాత్రికులు రైలుమీద వచ్చునట్లు అంచనావేయబడినది.

కొడైకెనాల్

పళనినుండి చిండిగల్ జంక్షన్ లో దిగి యచ్చటినుండి చిండిగల్ మధురమధ్యలో నున్న కొడైకెనాల్ రోడ్డు స్టేషనులో దిగి బస్సుమీద కొడైకెనాల్ వెళ్ళవచ్చును.

కొల్లన్ గాడ్

ఇది పొలాచీజంక్షన్ మోదుగా పొలాచీబల్వకోట్ జంక్షనులమధ్య నున్నది. ఇది గాయత్రీనదీతీరమున నున్నది. ఇది కొల్లన్ గాడ్ మహారాజావారిసంస్థానము. రాజభవనము చూడదగినది. ఈపట్టణదేవాలయములో జరుగు ఆర్ధోత్సవమునకు యాత్రికులు వేసవేలు వస్తారు.

పై ట్రేతమునకు 5 మైళ్లదూరములో కణచణకురిచి అనువైష్ణవక్షేత్రమును దాదాపు 5 మై. దూరములో సీతకుండు [సీతర్ కుండు] కలవు. (ఇందు సీతాదేవివారు స్నానముచేసె నని వాడుక.) ఇది ఒక చిన్నజలపాతము.

పాల్ ఘాట్

ఇది గొప్ప పట్టణము. కోట, కందక మిప్పటికి మంచి స్థితిలో కట్టుదిట్టముగా నున్నవి.

పొదనూరునుండి కొండలు, అడవి ప్రారంభ మగును. పశువులను వెదురుదడులతో కట్టిన దొడ్లలోనికి రాత్రిలందు తోలుదురు. ఈయవి మనవైపు బందెలదొడ్లమాదిరిగ నుండును. వాలయార్ అడవిలో మొదటిష్టేషను. ఇచ్చటనుండి 'గురువయూర్'కు బస్సులు గలవు. 25 మై. దూరము.

ఒల్వ్ కోట్

ఇది మదరాసుమంగుళూరు మైన్ లైనులో నున్నది. పొదనూరునుండి 30 మై. 1-0-0 చార్జీ. మనము ప్రయాణము చేసివచ్చిన చిన్నలై నింతటితో సంత్యమగును. ష్టేషనుసమీపములో అమైలమ్మన్ దేవాలయము గలదు. అందు శిల్పము చూడనగును. ప్రక్కనున్న యొకపల్లెలో జైనదేవాలయము గలదు.

ఎగుమతులు:- ష్టేషనునొద్ద పెక్కులాట్ల కలప, దూలములు వెదురుబొంగులు కన్నుమీరి ఎగుమతికి సిద్ధముగా నుండును. బండ్లు, కార్లు దొరకును.

పట్టాంబి

ఇది ఒల్వక్స్-ట్ జంక్షనునుండి ఊరనూరు జంక్షను మీనుగా 35 మైళ్ళదూరమున నున్నది. 1-3-0 చార్జీయగును. గవర్నమెంటువారి ఫారము, సంస్కృతకళాశాలయు సమీపమున గలవు.

వ స తు లు :- మంచిరోడ్డు గలదు. బస్సు గలదు.

గురువయూరు

ఈస్టేషనునుండి 18 మై.దూరములో 'గురువయూ'రను శ్రీకృష్ణక్షేత్రము గలదు. ఇచ్చటికి నిత్యము హిందూదేశము నన్నివైపులనుండి యాత్రికులు వచ్చుచుందురు. పట్టాంబినుండి పాల్ ఘాట్ నుండి బస్సుసర్వీసు గలదు. నేడీక్షేత్రమును ప్రభుత్వము పునరుద్ధరించిరి.

విత్తువక్కోడు

ఇది 95వ దివ్యదేశము. కులశేఖరాళ్వారు మంగళాశాసనము. ఇది పట్టాంబిస్టేషనునుండి దక్షిణముగా 1½ మై. దూరములో నున్నది. బండ్లు గలవు సత్రములు గలవు. ఉయ్యవందపెరుమాళ్లు, విత్తువక్కొట్టువల్లి, తత్త్వకాంచనవిమానము, చక్రతీర్థము, భుజంగశయనము.

తిరునావాయ్

ఇది 96వ దివ్యదేశము. ఈదివ్యదేశములో మళయాళదేశపుదివ్యతిరుపతులు పూర్తియగును. ఎడక్కొళ్ళంరైలు స్టేషనుకు 1½ మైళ్లు. తిరుమంగయాళ్వారు మంగళాశాసనము. ఇది సముద్రతీరమున గలదు. అమావాస్యలలో గొప్పయుత్సవము జరుగును.

నారాయణులు, మలర్మంగనాచ్చియాసు, వేదవిమానము, శైంగమలసరస్సు, నావాయముకుందులు, శిరుదేవి నాచ్చియార్ అనుపేర్లుగూడ గలవు.

ఈదేవాలయములోని మూలవరతాయార్లను మహాశిల్పి తయారుచేసెనుగాని కండ్లు తెరవలేదు. దృష్టి పెట్టలేదు. ఒకనాడతయారుచేసినవిగ్రహము నొకస్థలముననుంచి మరునాడుదయమున ఆశిల్పి చిత్తుళి తెమ్మని తనభార్యతో చెప్పెనట. అప్పుడామెకుబదులీవిగ్రహము 'ఏన్' అని బదులిచ్చెనట. దానినిబట్టి దృష్టిపెట్టకపోయినను విగ్రహమునకు ప్రాణము వచ్చినదని అట్లే ప్రతిష్ఠగావించిరని యిచ్చటివారు చెప్పుదురు.

గమనిక : రైల్వేలైను కడలుండినుండి ఫెరోక్ (Feroke) స్టేషనువరకు సముద్రమునొడ్డున పోవును. మహారమ్యముగ నుండును. యాత్రికు లీదృశ్యమును చూడవలెను. మంగుళూరుపెంకులు చేయుఘృక్ష్మరీలు చాల గలవు.

కల్లాయి

ఇది కాలికట్కు ముందుస్టేషను. రైలులో పోవుచు చూడవచ్చును. రంపపుమిల్లులు గలవు. ఇటనుండి కలప పెక్కుస్థలముల కెగుమతి యగుచుండును.

కాలికట్

ఇది మెయిన్ లైనుమీద ముఖ్యమగుస్టేషను. మలబారు జిల్లా కిది ముఖ్యపట్టణము. జనాభా దాదాపు 99 వేలు.

ప్రప్రథమమున పోర్చిగీసునావికుడైన వాస్కోడగామా 1498 మే 20 తేదీన హిందూదేశములో నీప్రదేశముననే అడుగు పెట్టెనట.

గాలి బాగుండిన చిన్న చిన్న స్త్రీమర్లు తీరమునకు వచ్చుచుండును.

వసతులు:- రహదారిబంగళా గలదు. స్త్రీషనుసమీపమున సత్రము గలదు. పట్టణములో నన్ని వర్ణములవారికి భోజనశాలలు గలవు.

చూడదగినవి:- స్త్రీషనునుండి 2 మైళ్లదూరమున జమిరిన్ రాజభవనము గలదు. నేతఘ్యాక్టరీ, వరక్తాలలోని దేవాలయము మొదలగునవి చూడదగును.

తయారగువస్తువులు : బట్టలనేత, పెంకులు తయారగును. మిరియాలు, అల్లము, కలప, తేయాకు, కాఫీ, రబ్బరు, కొబ్బరికాయలు విరివిగా నెగుమతియగును.

టెలిచ్చేరి

ఇది 28వేల జనాభా గలపట్టణము. కాలికట్టు కెన్న నూరు మధ్య గలదు. కాలికట్టునుండి 43 మై. 1-7-0 చార్జీ. జనాభా సుమారు 28వేలు. ఇటనుండి అనగా కాలికట్నుండి మనము పశ్చిమసముద్రతీరమున కొబ్బరితోపులగుండ మల బారు ప్రకృతిసౌందర్యమును లక్షించుచు పోవుచుందుము గాన ప్రయాణికులు కడుజాగరూకతతో పగటిప్రయాణము చేయుట మంచిది.

వ స తు లు :- మైలుదూరములో రహదారిబంగాళా గలదు. సమీపములో సత్రము గలదు. అన్నిజాతులవా రుండవచ్చును.

చూడదగినవి:- 1683లో నిచ్చట ఈప్టిండియాకంపెనీవా రొకఘాట్టరీని కట్టిరి. ముఖ్యముగ హిందూయాత్రికులు కావేరీ నదీజన్మస్థానమును దర్శింపగోరువా రిచ్చట దిగిపోవలయును. అది కూర్మకొండలలో గలదు. విరారాజ్ పేటమీదుగా మెర్ కరా చేరిన కావేరీజన్మస్థానము చేరగలము. టెల్లిచ్చేరినుండి మెర్ కరా 80 మై. చక్కనిరోడ్డు ; బస్సుసర్వీసు గలదు.

టెల్లిచ్చేరిలో జగన్నాథ దేవాలయము గలదు.

 వివరములు (కావేరీ) కూర్మరాజ్యముకింద చూడనగును.

కెన్ హన్ గాడ్

ఇది టెల్లిచ్చేరినుండి 52 మై. 1-12-0 చార్జీ. శ్రీస్వామి రామదాస్ గారి ఆశ్రమమునకు వెళ్లగోరువా రిచ్చట దిగ వలెను శ్రీస్వామివారు గొప్పవ్యక్తులు, దర్శనీయులు. భగవ న్నామమే శరణ్యముగ గొని అనేక సహస్రార్తులను తరింప జేయుచున్నారు. ఇటనుండి రైలు సముద్రతీరమున పోవుచు ప్రకృతిసౌందర్యముచే ఆనందమును కలిగించును.

వసతులు :- కెన్ హన్ గాడ్ స్టేషనునే హోసుదుర్గ్ (Hosdurg) అందురు. రైల్వేస్టేషనుబోర్డుపైనట్లుండును. స్టేషను కడ కూలీలు దొరకుదురు. ఆశ్రమమునకు షుమారు రు. 1-0-0 కూలీ. ముందుగ కబురుచేసిన ఆశ్రమముబండియే స్టేషనుకు వచ్చును. దానికి కొంత రేటు నిర్ణయించియుండును.

చూడవలసినవి:- (1) ప్రేషను కుత్తరమున టిప్పుసుల్తానుచే నిర్మింపబడినకోట శిథిలావస్థలో హోస్ మద్దు అనుప్రదేశమున గలదు. చారిత్రాభిలాషులు దిగి దర్శింపనగును.

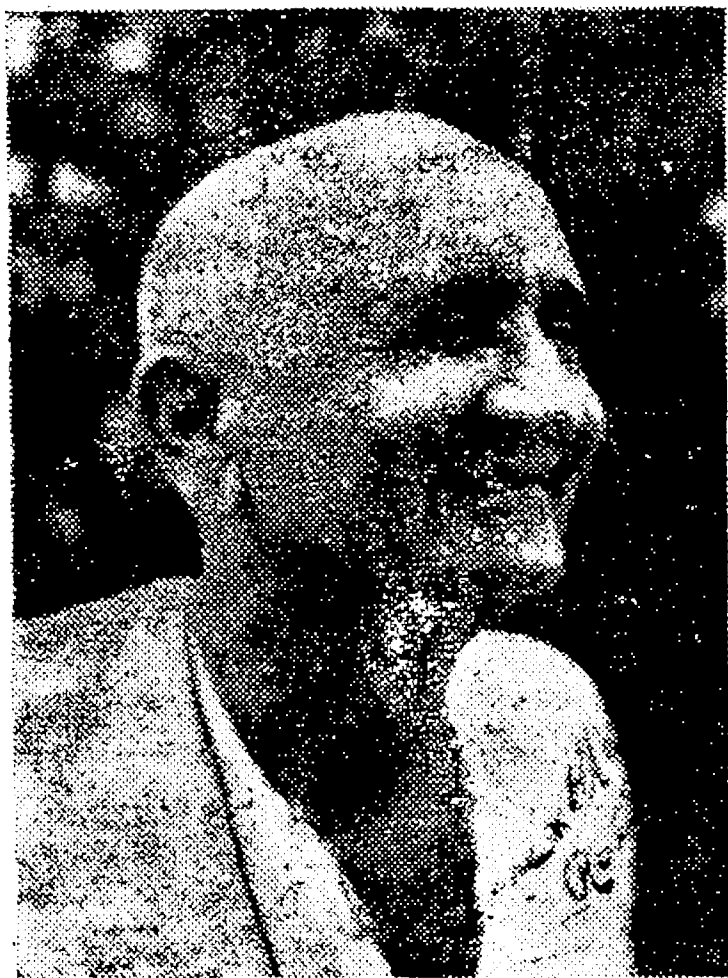
ఆనందాశ్రమము :- ఆశ్రమము దాదాపు 45 ఎకరములలో కొబ్బరి, పోకవనములతో మధ్యమధ్య తెల్లని భవనములతో నేత్రానందకరముగ నుండును. మంజపతిపర్వత దిగువభాగమున 1931 లో శ్రీ స్వామి రామదాస్ గారిచే నీయాశ్రమము నిర్మించబడినది. చక్కనిభజన [హాలు,] శాల గలదు. ఇందు శ్రీ స్వామివా రెక్కువకాలము యాత్రికులతో గడపుచుందురు.. ప్రతిదినము ప్రాతస్నానంకాలముల నియమము

ఆనందాశ్రమము

మముగ ఒకగంటకాలము భక్తులచే తన్మయతతో సంకీర్తన కాలక్షేపము జరుపబడుచుండును. ఇది ప్రతివారు ననుభవించియే తీరవలెను.

ఉత్సవములు:- ప్రధానముగ మూడుత్సవములు జరుగును. శ్రీ హనుమజ్జయంతినదిసమున శ్రీ స్వామివారి జన్మదినోత్సవమును, మహాలయామావాస్యదినమును, శ్రీమాతాజీ కృష్ణాబాయి జన్మదినోత్సవమును, ప్రతీసం॥ డిశంబరు 27 తేదీన

శ్రీ స్వామి రామదాసు

శ్రీ మాతా కృష్ణాబాయి

సన్న్యాస దినమహోత్సవమును - అనగా శ్రీ స్వామివారు వారిప్రాపంచకజీవితమును త్యాగముచేసి ఆధ్యాత్మికజీవితమున ప్రవేశించినదినము - మొదలగు ఉత్సవములు జరుగు

చుండును. హిందూ దేశము నన్ని వైపులనుండియు ఐరోపా, బర్మా, సింహళ దేశములనుండియు యాత్రికులు వచ్చుచుండును.

పబ్లి కేషన్ డిపార్టుమెంటు:- ఇందు శ్రీ స్వామివారిచే ప్రచురించబడు వివిధభాషలలోని గ్రంథములును, ఇంగ్లీషులో 'The Vision' అను ఆధ్యాత్మికమాసపత్రికయు ప్రచురించబడుచుండును

వివిధభాషలలో దాదాపు 1200 గ్రంథములు గల యొకగ్రంథాలయమును, పాదచారులై తీర్థాటనము చేయుచు వచ్చు సాధువులకు సదావర్తి యిచ్చి బసచేయుటకు వసతి చూపునేర్పాటుగల యొకచక్కని ధర్మశాలయు, యాత్రికులకు సకలసౌకర్యములతో ప్రేమతో అమితశుచితో భుజించుటకు, పాకములు చేయుటకు పెద్దభోజనపాకశాలలును దాని కానల దాదాపు 56 పశువులతో [గోవులు, గేదెలు] చక్కని నవీన పద్ధతులతో నిర్మించబడినయొక గోశాలయు, రాత్రిసమయములలో ఆశ్రమమంతయు విద్యుద్దీపములచే దేదీప్యమానముగ ప్రకాశింప జేయుటకుగాను నొకయింజను, డైనమోలతో నొకభవనమును, మాన్ సూన్ లో ఫలించు వరి పొలములు, కూరలు, పండ్లు, పుష్పములు ఫలించి కలకలలాడు ఆశ్రమభూములతోను. బీదవిద్యార్థులకు విద్యాభ్యాసము, వృత్తివిద్య, ఆధ్యాత్మికవిద్యలు గరపునట్టి శ్రీకృష్ణ విద్యాలయము, శిల్పాలయము (Industrial Institute) ఉచితవైద్యశాల, ఆనందాశ్రమం పోస్టాఫీసులతోను, శ్రీస్వామి మాతాజీవార్ల ప్రేమ, చిరునగవులతో కలకలలాడుచు జాతి,

మతవివక్ష లేక అచ్చటికి వచ్చు ప్రతిమానవునిశారీరక, మానసిక, నైతిక, ఆధ్యాత్మికావసరములను తీర్చుచు ప్రకాశించుచున్నది ఇటీవల శ్రీ స్వామివారును, మాతాజీవారును ప్రపంచయాత్ర గావించి వచ్చిరి.

 ఆశ్రమము చాచుకొని తిరిగి 3½ మై. నడచి కన్హన్ గాడ్ ట్రేషనుకు వచ్చి మనప్రయాణము ముందుకు సాగించవలెను.

కేసరాగాడ్

ఇది కేన్ హన్ గాడ్ నుండి 14 మై. 0-8-0 చార్జీ. మల్లికార్జున దేవాలయము చూడదగినది. స్టేషనునుండి 6 మై. దూరమున 'బిన్నార్ గి' అనుచోట ఒక కలపాతము గలదు. అందున్నానముచేసిన కీళ్ళనొప్పులు పోవునని ప్రతీతి. దాదాపు స్టేషనునుండి 3 మై. లో గవర్న మెంటువారి కొబ్బరిపరిశోధనశాల గలదు. (Cocoanut research form) ఇది కేసరాగాడ్ తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము.

మంగుళూరు

పెద్దరైల్వే లైన్ నింతటితో ఆగిపోవును. ఈ పట్టణము దక్షిణకేసరాలలో నేత్రావతీనదీతీరమున నున్నది. దాదాపు లక్షజనాభా గలిగి, దక్షిణకేసరాకు ముఖ్యపట్టణముగ నున్నది. స్టేషనుకు సమీపముననున్న 'మంగళదేవీ' దేవాలయమును బట్టియే యీ నగరమునకు మంగుళూరు అని పేరువచ్చెను.

వసతులు :- స్టేషనుసమీపమున రహదారిబంగళా, సత్రము గలవు. అన్ని వసతులు గలవు. సిటీబస్సులు గలవు. మంగుళూర్ నుండి మైసూరుకు 170 మై. బస్సులు గలవు.

మా. 5-8-0 చార్జీ. ఉదయము 6 గంటలకు బయలుదేరిన సాయంత్రము 4 గంటలకు మైసూరు చేరవచ్చును. మార్గము పడమటికనుమలు దాటునపుడు ప్రకృతి కడురమణీయముగ నుండును. మార్గ మంతయు కాఫీతోటలు, కలపవృక్షములు, మిరయము, లవంగము, ఏలకీలతలతో నిండియుండును.

చూడదగినవి:- ఇది చరిత్రయందు పేరుపొందిన పట్టణము. మసప్రాంతమునకు వచ్చుమంగుళూరుపెంకు మొదట నిచ్చటనే చేయబడి క్రమముగ పశ్చిమతీరప్రధానపరిశ్రమగా వ్యాపించినది చెర్చీలు, కచ్చేరీలు, కా లేజీలు, చూడదగినవి ఈ పెద్దపెద్దభవనము లన్నియు కాశీలోని భవనములు గంగలోనికి తొంగిచూచుచున్నట్టిచ్చట సముద్రములోనికి చొప్పించి తొంగిచూచుచున్నట్లు కట్టిరి.

మంగుళూరుసమీపములో చూడదగినవి:-

1. మంగుళూరునుండి (Land Route) నేలమార్గముగా ఉడిపికి నెల్లుమార్గమున 13 మైళ్ళలో ముదిబిదిరి అనుక్షేత్రమున జైనశిథిలములు చూడనగును. అందు వేయి స్తంభముల మంటపము గలదు. దానిలో 42½ అడుగులయెత్తున గౌతముని విగ్రహము చెక్కబడినది. పురాతనజైనరాజులకోట, సంస్కృత కళాశాల చూడనగును.

2. ముదిబిదిరినుండి అదేమార్గమున (ఉడిపికి నెల్లు రోడ్డుమీద) 20 మై. దూరమున 'కార్కళ' అను నొకపట్టణము గలదు. మనబస్సు పోవుమార్గమునుండియే 60 అ. యెత్తున

ఒక తిప్పపై తొలుపబడిన గొప్పగౌతమేశ్వరునివిగ్రహము చూడనగును. ఈప్రదేశము బస్సు నిలచుస్థలమునకు దాదాపు 2 ఫర్లాంగులదూరములో గలదు. అనంతశయనములోవలె అనంతపద్మనాభస్వామిదేవాలయమును చూడనగును.

3. స్త్రీషనునుండి 3 మైళ్ళలో కదిరి అనుక్షేత్రములో దేవాలయము, తెప్పకొళము గలవు. సిటీబస్సు గలదు. కదిరి మంజనాధేశ్వరుడు కొబ్బరితోటలు, ఒకచిన్నకొండ, జలపాతము, పాండవగుహలు గలవు. జలపాతమునుండి నడుము లోతు కోనేటిలోనికి నీరు పెట్టిరి.

ఉడిపి (రజతపురము)

మంగుళూరునుండి ఉడిపికి వెళ్లుటకు 2 మార్గములు గలవు. ఒకటి తీరమార్గము (Coast line) ఇది 33 మైళ్ళు. రూ 1-2-0 బస్సుచార్జీ. రోడ్డు సముద్రతీరము నానుకొని పోవుచుండును; గాన తరచుగ సముద్రము కనుపించును.

1. కూళూరు 2. పావంజ 3. మూల్కి 4. ఉద్యావర అనునదులను పడవలలో దాటవలెను. బస్సు ఈవలిఒడ్డున ఆగును: ఒకఫర్లాంగు విశాలమైన నదులును పడవలలో దాటి ఆవలిరేవు చేరగనే వేరొకబస్సు సిద్ధముగ నుండును. రేవుకేవు 0-1-0 యివ్వవలెను. ఇట్లే మిగిలిన మూడునదుల మీదగూడ దాటవలెను. మొత్తము 4 గంటల ప్రయాణము.

2వ మార్గము:- నేలమీదుగా పోవునది. (Land Route) ఇది కార్తశమీదుగా పోవును. ఈ మార్గమున ఉడిపి 52 మై. ఉండును. బస్సుకు రూ 1-12-6 చార్జీ. ఈ మార్గములో నదు లడ్డమురావు. బస్సు నేరుగా పోవును మంగుళూరుకు కర కాల 33మై. రూ 1-0-6, కార్తశ ఉడిపి 19 మై రూ 0-12-0. ఈ మార్గము పడమటికనుమలనుండి పోవును. ప్రకృతి సౌందర్యము కడురమణీయము. కార్తశ బస్సుస్టాండునుండి గొప్పబుద్ధ విగ్రహమును చూడనగును. బొంబాయి కొచ్చిన్ స్టీమర్లు 'మల్ పె' (MALPE) రేవులో ఆగును. 'మల్ పే' ఉడిపికి 31 మైళ్లు.

వసతులు:- మంగుళూరునుండి 37 మై. చక్కని రోడ్డు మార్గము. మోటారుబస్సులు గలవు. 8 మఠములలో యాత్రికులు దిగవచ్చును భోజనశాలలు గలవు. సిటీబస్సులు గలవు. ఇచ్చటి బస్సుల యేర్పాట్లు రైల్వేవారి యేర్పాట్లవలె చాలకట్టు దిట్టముగ నుండును.

శ్రీకృష్ణ దేవాలయము:- శ్రీకృష్ణ విగ్రహము మధ్వాచార్యులవారిచే 800 సం॥ క్రితము ప్రతిష్ఠింపబడినది. శ్రీమధ్వాచార్యులవా రొకానొకనావికునినుండి గోపీచందనమును స్వీకరింపగా అందు ఈ శ్రీబాలకృష్ణమూర్తి విగ్రహము ఆశ్చర్యముకలుగునట్లు వెలసెను. శ్రీమధ్వాచార్యులవారి పుటి కప్పుడే బాలకృష్ణుని వర్ణించుచు 'ద్వాదశస్తోత్రము'ను పఠించిరి. ఇది నేటికిని ప్రసిద్ధి. ఆవిగ్రహమునే ఉడిపి దేవాలయమున ప్రతిష్ఠించిరి. శ్రీ బాలకృష్ణుడు మహాసుందరరూపుడు.

స్వామిదర్శనము నేరుగ గాదు. స్వామి కెదురుగా గోడలోని కిటికీవలె వెండితోడుపుతో నేర్పాటుగల గవాక్షముగుండ దర్శనమగును. ఈకిటికీని కనకదాసు కిటికి అందురు. పరమభక్తుడైనకనకదాసు స్వామిని ప్రార్థించగా ఆయన తనభక్తుని కరుణించ తూర్పుముఖముగ నున్నస్వామి పశ్చిమాభిముఖుడై నేడు మనము చూచునట్లు కిటికీగుండ కనుపించుచుండును. కనకదా సెచ్చటనుండి స్వామిని ప్రార్థించెనో అచ్చట నొకమంట పమును నిర్మించిరి. దానిని కనకదాసుమంటప మందురు. ఈచరిత్ర లన్నియు అచ్చటివారి నడిగి విపులముగ తెలిసికొన నగును

ఈఆలయమున స్వామి నర్చించుటకు శ్రీమద్భాష్యచార్యుల వారు 8 మఠముల నేర్పాటుగావించి అందుండుస్వాములే (యతీశ్వరులే) రెండు సంవత్సరముల కొకపర్యాయ మొక్కొక్కరివంతువొప్పున అర్చనచేయునట్లు నియమించిరి. అప్పుడే 'పర్యాయ' మనుగొప్పయుత్సవము జరుగును. ఇచ్చట జరుగునర్చన భారతదేశమున మరెచ్చటను జరుగదనియే చెప్ప వచ్చును. ఎదురుమంటపములో శ్రీ ఆంజనేయస్వామివారి అర్చనగూడ చాలముఖ్యముగా చేయుదురు ఈపర్యాయోత్సవమునకు లక్ష యాత్రికులు వత్తురు.

శ్రీమద్భాష్యచార్యులవారు త్తరయాత్ర సల్పివచ్చినది మొదలు శ్రీఅనంతేశ్వరస్వామిదేవాలయములో ప్రజలకు మతబోధ గావించెడివారు. శి. చ. అ. ల ఆస్థానము నిప్పటికిని

పవిత్రముగ నుంచి ఖాళీగా విడిచిపెట్టి యుంచినారు.

సోదెమఠమునకు చెందిన వాదిరాజస్వామియార్ గొప్ప వారు. వారు (క్రీ.శ.1600న) తనచేతిలో జపమాల జారిపడగనే తనను సమాధిచేయవలయునని శిష్యులతో చెప్పెను. అట్లేజప మాల జారిపడెను. ఆకాశమున వారికొరకు విమానమువచ్చెను. అందులో వా రాకాశమార్గమున వెళ్ళుచు శిష్యులకొరకు వారు ధరించినకాషాయవస్త్రమును, సువర్ణపాదుకలను క్రిందికి జారవిడిచిరి. వానిని నేటికిని సోదెమఠమున అర్చించుచుందురు. వారిసమాధిమీద నుండుమృత్తికను భక్తులు, శిష్యులు ధరించి సర్వరోగవిముక్తు లగుచుందురు

శ్రీకృష్ణమఠము:— ఇందు శ్రీమద్వాచాచ్యులవారిచే నెలిగించబడినదీప మారిపోకుండ నేటివరకు రక్షించుచున్నారు. పట్టణమున జరుగుశుభ కార్యములలో హోమాదులకొఱ కీదీపమునుండియే వెలుగును తీసికొని వెళ్లుదురు. శ్రీమద్వా చాచ్యులవారిచే వాడబడిన దారుమయాసనము, ఘంటామణి, దీపపుసెమ్మెలు, రజతాక్షయపాత్ర — మొదలగునవి నేటికిని వాడుకలో గలవు. వానిని చూడనగును. ఇచ్చట శ్రీకృష్ణ పరమాత్మసన్నిధిని జరుగు నానాసేవలలో కర్పూరహారతికి రూ 2 లు మొదలై త్తమకల్పబ్రహ్మోత్సవమునకు రూ 1108 వఱకు రేట్లు నిర్ణీతములై యున్నవి. ఆఫీసుబోర్డులో వివరములు చూడనగును. ఉడిపిలో మహాత్మాగాంధీ మెమోరియల్ కళా

శాల, కస్తూరిబా మెమోరియల్ కళాశాల, సంస్కృత కళాశాల, పెక్కుహైస్కూళ్లు గలవు.

ఉడిపికి సమీపములో నున్న ముఖ్యమైనయాత్రాస్థలములు:

(1) సముద్రతీరము—ఉడిపికి నాలుగుమైళ్ళలో గలదు. రెండుగోపీచందనపుముద్దలలో 1. బాలకృష్ణుడు 2. బలరాముడు నుదయింప, బాలకృష్ణుని ఉడిపియందును, బలరాముని వడభంజేశ్వరములోను ప్రతిష్ఠించిరి. సముద్రస్నానముచేయుటకు నియమితకాలములో వేలకు వేలు యాత్రికులు వచ్చెదరు.

(2) పౌజకక్షేత్రము:— శ్రీ మధ్వాచార్యులవారిజన్మస్థానము ఇది ఉడిపికి దాదాపు 7 మై. దూరమున నున్నది. బండ్లు, కార్లు వెళ్లుచుండును.

(3) విమనగిరి : పైక్షేత్రమునకు 2 మై. ఇచ్చట దుర్గాదేవాలయ మొకకొండతిప్పమీద నున్నది. దీనిచుట్టు నాలుగు తీర్థములు గలవు. అందు శ్రీమధ్వాచార్యులవారు నిత్యము స్నానముచేసెడివారని ప్రతీతి.

(4) దండతీర్థము:— ఇది తీరమార్గమున 7 మై. దూరమున గలదు. ఈకొలనునుండి శ్రీమధ్వాచార్యులవారు వారి గురువుగారి పొలములకు నీరుపెట్టిరని చెప్పుకొందురు. పర్యాయమున కఢికారము వహించు ప్రతిస్వామి మొదట నిందు స్నానముచేయవలెను.

(5) ఇంద్రదాణి:— ఇది ఉడిపికి తూర్పుగా 3 మై. దూరమున నున్నది. ఒకకొండమీద దుర్గాదేవాలయము. అందు 6 స్వయముద్భవించిన సాలగ్రామములును, కొండదిగువభాగ

మున నీటిబుగ్గయు. దాని కెదురుగ నొకమారుతి దేవాలయమును గలవు. ఈ క్షేత్రము వనభోజనమునకును, ఏకాంతసాధనకును అనుకూలముగ నుండును.

(6) కోటిశ్వర్ :- ఇది ఉడిపికి 21 మైళ్ళదూరమున గలదు. ఇందు కోటిలింగములు గలవు. రథోత్సవము కడు వేడుకతో జరుగును.

(7) మూకాంబికాక్షేత్రము :- ఉడిపి కీశాన్యమూలగా 56 మై దూరమున నున్నది. ఇది దుర్గాదేవాలయము. స్వయముద్భవముగల శివలింగము. ముఖ్యముగ మలబారుదేశీయుల కీ క్షేత్రము చాలప్రధానము. శివలింగము వెనుక మహాత్తర తేజశ్శక్తి గలదుర్గాదేవిని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు ప్రతిష్ఠించిరి. కుస్తాదుర్తి లిచ్చటికి సమీపము. ఈ పర్వతములపై సిద్ధపురుషులు తపస్సు చేసికొనుచుందురను ప్రతీతిచే కొలది మందియాత్రికులు బహుకష్టముమీద కొండ లెగప్రాకెదరు. కూందుపూరుమీదుగా వెళ్ళవలెను. బస్సు గలదు. నవరాత్రులయం దిచ్చట చాలవైభవముగ నుండును.

(8) గురుగుంజిమలై :- దాదాపు 63 మై. దూరమున పడమటికనుమలయందు గలదు. ఇది విమల, తుంగ అనురెండు నదులు కలియుచోటు. గొప్పతీర్థముగ భావించెదరు. దీనికి 9 మై. దూరమున గంగమూల అనుతుంగభద్రదానదీజన్మస్థానము గలదు.

 ఉడిపి దర్శించి మంగుళూరు వచ్చి అట్టనుండి కూర్మరాజ్యములోని క్షేత్రము, పడమటికనుమలసౌందర్యము గాంచుచు మోటారు మీదుగ మైసూరు చేరవగును.

కూర్గు - కొడగు (Coorg)

కూర్గు అనగానే తేనె జ్ఞాపకము వచ్చును. కూర్గు తేనె ప్రశస్తమై మనదేశమున అమ్మబడును. కూర్గు పడమటికను మలలో మైసూరు, మలబారులకు మధ్య నున్న చిన్న రాజ్యము. మంగుళూరునుండి మైసూరు వెళ్ళు బస్సుమార్గమున గలదు. పూర్వ మిది మార్గవసతులు లేక మారుమూలలలో నుండెను, గాని నేడు చక్కని పెక్కురోడ్లు నలువైపుల విస్తరిల్లి ప్రయాణికుల నాకర్షించగలుగుచున్నది. నవంబరునుండి జూన్ వరకు దర్శనార్హముగ నుండును కూర్గురాజ్యము 1593 చ. మై. విస్తీర్ణము గలిగి, 2,30,000 జనాభా గలిగియున్నది. కొడగు అనగా కొండలప్రదేశమని వారిభాషలో దాని భావము.

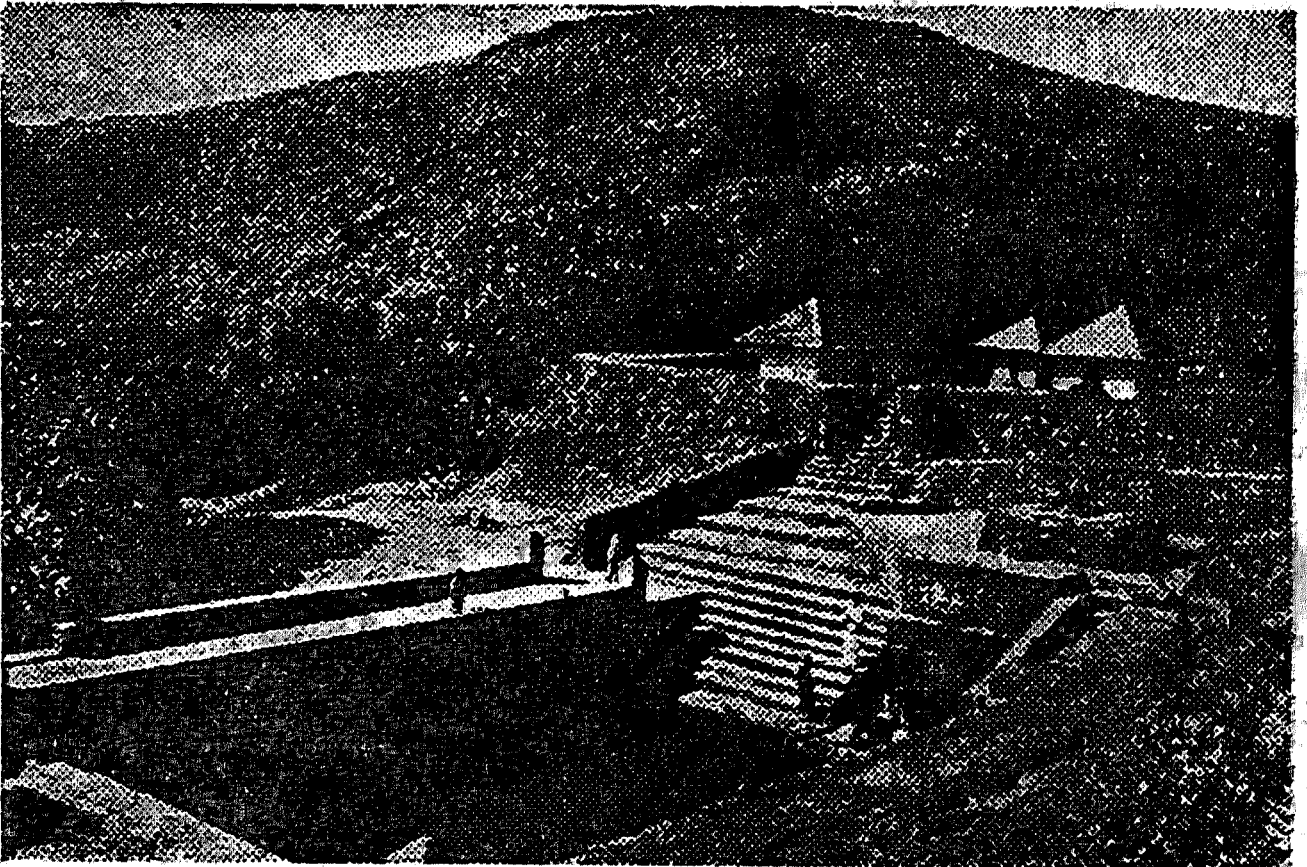
కాఫీ, నారింజ, ఏలకుల వనములతోను, ప్రకృతి సౌందర్యరామణీయముతోను యాత్రికుల నాహ్లాదించును. కూర్గురాజ్యమునకు మెర్కారా (Mercara) రాజధానినగరము. సముద్రమట్టమునకు 3809 అ. ఎత్తున గలదు. ఇది యొక వేసవిమకామునగరము. (Hill Station) ఇచ్చట కాఫీ, నారింజ పరిశోధనాలయములు (Research Centre) గలవు.

చూడదగినవి:- రాజాసనము (Raja's Seat) మనోహరదృశ్యము నిటనుండి గాంచనగును. 1854 లో పాశ్చాత్యులు మెర్కారాలో కాఫీవంట ప్రారంభించిరి. నేడు భారత దేశములో పండు 21వేలటన్నుల కాఫీలో ఒక్కకూర్గులో 9 వేల టన్నులు పండుచున్నది. ఇది యెన్నటికిని మరపునకు

రాదు. రాజకోట, నేటి సెక్రటరేటు దర్శనీయములు.

ఓంకారేశ్వరాలయము. ఇది మెర్కారాలో గలదు. ఇది హిందు, మహ్మదీయ శిల్పసమ్మేళనముతో నిర్మింపబడినది. దూరమునుండి యిది మహ్మదీయాలయమువలె గానుపించును గాని సమీపించిన నిజముగా హిందూ ఆలయమే.

తలకావేరి : కావేరీనది దక్షిణదేశమునకు జీవనాధారము. కూర్గరాజ్యమున బ్రహ్మగిరి (పర్వతము)నుండి మెర్కారాకు 25 మైళ్ళలో తలకావేరియను పవిత్రపుణ్యక్షేత్రము గలదు. ఇది కావేరీనదీజన్మస్థానము. ఈ ప్రాంతప్రకృతి సౌందర్యము మనోహరము. చక్రనిరోడ్డు, బస్సులు గలవు. తులాసంక్రమణమున వచ్చుకావేరీపుష్కరమునకు సంవ

కావేరీనదీజన్మస్థానము - తలకావేరి

వత్సరము పొడవునను యాత్రికులు విశేషముగ వచ్చుచుందురు. మెర్తారానుండి భాగమండలా 25 మైళ్లు. బస్సులు గలవు. అటనుండి తలకావేరి 3 మైళ్లు. ఈ ప్రయాణ మతిరమణీయమైన పర్వతారణ్య, జలపాతాది ప్రకృతిసౌందర్యమధ్యమున పోవుచుండ యాత్రికునికి కలుగు ఆనందమునకు మేరలేదు. ఈమార్గము ఏలకి, లవంగ, కాఫీ, పోకతోటలతోను, పలువిధములైన పుష్పగుచ్ఛములతోను అగాధమైన లోయలతోను మనోహరముగ నుండును.

ఈ పవిత్రమైన కావేరీనది పడమటికనుమలలో బ్రహ్మగిరి యనునొక యెత్తైన శిఖరమున జన్మించి తూర్పుగ బ్రవహించి బంగాళాఖాతమున కలియుచున్నది. దీనిజన్మస్థలమున నొకశక్తి ఆలయముగూడ గలదు. ఈ ఆలయమున అఖండ దీపము (రాత్రిం బవల్లు, 365 దినములు) వెలుగుచుండును. దీనిసమీపమున 30 అ. చతురముగల యొక తటాకము నేర్పరచి దానిలోనికి నీరు నింపుదురు. ఆ తటాకము నిండిన తదుపరి నీరు పొర్లి ప్రవహించుప్రవాహమే కావేరీనదిగ రూపొందుచున్నది. ఇదియే కావేరీజన్మస్థలము. ఇచ్చట తులామాసమున జరుగుఉత్సవమున నూతనవధూవకుల నత్తగారింటికి పంపులాగున యాత్రికులు పసుపు, కుంకుమ, పండ్లు నీటిలో వదలి నమస్కరించెదరు. కావేరి తనభర్త యగు సముద్రరాజును జేర అమితోత్సాహముతో వాయు, శర, మనోవేగమున ప్రకృతిరమణీయతతో తులదూగుగిరులు, లోయలు, వనములు దాటుచు, మైదానముల నెల్ల సస్య

శ్యామలము లొనర్చుచు, వృక్షముల ఫలింపజేయుచు పగు గిడుచుండును.

విశ్వనాథాలయము : ఇది యిచ్చటి తులాస్నానఘట్టమునకు సమీపము. ఈ ఆలయ ముత్తరాది ఆలయముల ననుసరించియుండును. స్వామి పేరు విశ్వనాథుడు, అమ్మవారు విశాలాక్షి. వినాయకులు డుంఠివిఘ్నేశ్వరుడు, స్వర్ణకాలభైరవులు, దండపాణి మొదలగు పరివారముగూడ గలదు. అనగా కాశీక్షేత్ర మిచ్చట నెలసె నందురు. దీనికి దక్షిణకాశి యనియు నామము గలదు.

కూర్గరాజ్యమునుండి సాలీనా లభించుపంటలు.

ధాన్యము సాలీనా	45 వేల టన్నులు	టీ	2,70,362 పౌండు
వలక్కాయలు	370	నారింజలు	5 కోట్ల పౌండు
మిరియాలు	300	గంధపు చెక్క	120 టన్నులు
కాఫీ	9 వేల	కలస	5 లక్షల 70 వేల ఘ. అ.

ధర్మస్థల

ఇది ఉడిపికి 80 మై. బస్సుకు రూ. 3-8-0 చార్జీ. మహారణ్యములలో పర్వతములలో గుండ మార్గము పోవును. ఇచ్చట సేవులు మంజనాథస్వామి; మహాగుడుడు. ఎందరు నచ్చినను లేదనకుండ భోజనము పెట్టెదరు. కాని యెవరును, నెట్టివస్తువును నచ్చటనుండి తేగూడదని చెప్పుదురు.

కోర్టులలో తెగని పెళ్ళి దావా లీక్షేత్రస్వామియెదుటనే పరిష్కారమగును. రూ. 5 లు ఫీజు కట్టి స్వామియెదుట నిద్దరు పార్టీలును నిలువబడి యథార్థమును చెప్పుకొని తమతమ తగాదాలను తీర్చుకొందురు. అసత్య మాడినవారు నెత్తురు గ్రాకి మరణించెదరని ప్రతీతి.

శ్రీ కుక్కె సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రము

ఇది దక్షిణకెనరాజిల్లాలో పుత్తూరుతాలూకాలో చేరి యున్నది. ఈ క్షేత్రమునకు 1. మంగుళూరు, 2. మైసూరురాజ్యములోని హసన్ అనురెండును దగ్గరరైల్వేస్టేషనులు. మంగుళూరునుండి సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రము 67 మై. దూరము. హసన్ నుండి సకలేశపురము, యుప్పినగడేద్వారా 100 మై. దూరము. ఏబస్సుమార్గమైనను వేసవికాలములో నవంబరునుండి మేవరకు మాత్రమే పోవును; మిగిలిన నెలలో పోవుట కష్టము. మహారణ్యములు, నదులు అడ్డగించును. హసన్ లో ఉదయము బయలుదేరిన సాయంతనము సుబ్రహ్మణ్యము చేరగలరు.

పూర్వము 'కుక్కెపట్టణ' ముండెడిదనియు, ఒకలక్ష యిండ్లకు పైగానున్నవనియు చెప్పెదరు. కాని కాలక్రమముగ ఆ పట్టణము శిథిలమైపోయినది. నేటిజనాభా 700 మాత్రము.

సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్ర దూరదృశ్యము

స్కాందములో సనత్కుమారసంహితలో సహ్యాద్రి భాగముకింద 'తీర్థక్షేత్రమహిమ నిరూపణ' ఘట్టములో నీక్షేత్రమాహాత్మ్యము వర్ణింపబడియున్నది. ఇది 'కుముద్ధారా' నదీతీరమున నున్నది

సేవలు : అర్చనలు:— రు1-8-0 మొదలు రు 4551-4-0 వరకు గలవు. ఆక్షేత్రపుగైడునందు విశదముగ చూడవగును. ఇచ్చట సంతానార్థము నాగప్రతిష్ఠలు జరుపుదురు. ఇచ్చటి పంచామృతములు 6 మాసములవరకు నిలువయుండునని ప్రతీతి. అనేకధర్మశాలలు గలవు.

ముఖ్యముగచూడదగినవి:— 1. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి దేవాలయము. 2. కుక్కెలింగము కుక్కెలనగా కన్నడములో బుట్ట ఈక్షేత్రమేర్పడకముందొకబుట్టలో లింగము లుండెనట. అందుచే కుక్కెలింగమని పిలువబడుచున్నది. 3. ఉమామహేశ్వర దేవాలయము 12వ శతాబ్దములో శ్రీమద్వాచాద్యులవారీక్షేత్రమును దర్శించినప్పుడుగూడ నీస్వామి యున్నట్లున్నది. 4. వేదవ్యాససంపుట, స ర సి ం హ 5. బలాలరాజువారి విగ్రహము—11వ శతాబ్దమున హోసలబలాలా అను చక్రవర్తిచే నీదేవాలయము వృద్ధిచేయబడుటచేత నీవిగ్రహమును స్థాపించిరి. 6. సుబ్రహ్మణ్యమఠము—ఇది శ్రీమద్వాచాద్యులవారిసోదరు డైనవిష్ణుతీర్థాచార్యులవారిచేత స్థాపించబడినది. 7. శృంగేరిమఠము:— (శృంగేరిమఠమువారిశాఖ; గాని యిప్పుడది సుబ్రహ్మణ్యదేవస్థానమువారిపరిపాలనములో నున్నది. 8. హోసులింగం 9. దర్పణతీర్థము— 10. ఆది సుబ్రహ్మణ్యము

11. ఉత్తరాదిమతము 12. రుద్రపాడె - (దేవాలయమునుండి 2 ఫర్లాంగులలో)

13. కాశీకట్టె (, ,)

14. బిలద్వార్ (పూర్వ మీ ప్రదేశములో నాగేంద్రుడుండెడివాడు) ఇది దక్షిణద్వారముగుండ నీగుహలోనికి వెళ్ళి ఒకఫర్లాంగుపొడుగున రెండవవైపునకు యాత్రికులు వచ్చెదరు. వర్షాకాలములో వెళ్ళితేరు.

15. కుమారెధారనది:- 16 మత్స్యతీర్థము:- ఇది దేవాలయమునుండి 1½ మై. 17. అగహసోమనాథతీర్థము:- ఇది మైలుదూర ముండును. 18. కుమారపర్వతము:- 12 మై. దూరము. 4000 అడుగులయెత్తు. దారి లేదు తెలిసినవారిని తీసికొని వెళ్ళవలెను. ఈపర్వతముపై 'కుమారలింగములు' సాలగ్రామములవంటివి దొరకును. యాత్రికు లేరుకొని తెచ్చుకొందురు.

ఉత్సవములు:- సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రమున కార్తికబహుళ ద్వాదశినుండి మార్గశిరశుక్లపూర్ణిమవర కుత్సవములు జరుగుచుండును. మార్గశిరశుక్ల షష్ఠినాడు బ్రహ్మోత్సవము జరుగును.

గోకర్ణము

ఈప్రదేశమున సముద్రము స్వాభావికముగా ఆవుచేవిని పోలియుండుటవలన దీని కీశ్వరుడే గోకర్ణము (ఆవుచేవి) అని నామకరణముచేసినట్లు గాథలు చెప్పెదరు. ఇది పశ్చిమసముద్రమున నుత్తరకనరాజిల్లాలో గలదు. ఇది ఉడిపికి 125 మై. దూరములో నున్నది. ఇచ్చటిలింగము శివుడు రావణుని

కిచ్చినలింగములోని భాగమని వాడుక. గోకర్ణక్షేత్రమును గూర్చి రామాయణమునందును, మహాభారతమునందును వర్ణింపబడియున్నది. మహాబలేశ్వరలింగము ద్వాదశతేజో లింగములలో నొకటి.

వసతులు:- అహల్యాబాయిచే నిర్మించబడినధర్మశాల గలదు. దీనియందు యాత్రికులకు భోజనవసతిమాత్రము గలదు. ఉండుటకు గదులు లేవు. ఇచ్చటమాత్రము పండాలు నాశ్రయించవలెను. పండాలు మంచివసతి చేయగలరు. వారికి పెద్దయిండ్లు గలవు. దేవునిఆలయములో 2వ ప్రాకారములో పంచలో సాధువులు దిగుచుందురు. ఉడిపినుండి గోకర్ణమునకు బస్సు లంచెలమీద (మాక్యులతో) పోవును. బస్సుల కనెక్ష్ న్ సరి లేనందున రెండుదినములప్రయాణమగును. ముందుగ డబ్బు కట్టి స్టీల్లు రిజర్వుచేసికొనుట మంచిది. ఈమార్గము మహారణ్య గతము. కొండలమీద నెక్కుట, దిగుట, మెండు. ఒకనైపు అరేబియాసముద్రము, రెండవనైపు పడమటికనుమలు దట్ట మైన అరణ్యములతో నుండును. మధ్యమధ్య నదములు గలవు. అందు నాల్గింటిమీద (బస్సు దిగి) పడవలలో వెళ్ళి ఆవలనున్న బస్సులనెక్కి ప్రయాణముచేయవలెను. రెండునద ములమీద బస్సులనుగూడ పడవలపై ఆవలకు దాటించెదరు. (నదములనగా పడమరగా ప్రవహించి సముద్రమున కలియు నవి) నదములను దాటించినందుకు బస్సుచార్జీ గాక కొన్నిచోట్ల 0-0-9, కొన్నిచోట్ల 0-1-3 తీసికొందురు. ఈనదములలో సముద్రజలము కలియుటచేత నీరుప్పుగ నుండును. ఇచ్చట

వర్షములు చాలహెచ్చుగ కురియుచుండును. అందుచే నప్పటి కప్పుడే నదములు నిండుగ ప్రవహించుచుండును. మరల ఒకటి రెండుగంటలలో తగ్గుచుండును. ఈప్రాంతములో తాటిచెట్లు, పండులు కనుపించవు.

ఉడిపినుండి హనవార్ కొకబస్సు రూ 2-11-0 చార్జీ. ఒకటికెక్కిచ్చేదరు. హనవార్ నుండి కు మ టా మీ మ గా గోకర్ణమునకు మరొక్కటికెక్కిట్టు. రూ 1-6-0 చార్జీ మొత్తము డాదాపు 100 మై. దూరము.

గోకర్ణక్షేత్రములో చూడదగినవి:-

1. కొటితీర్థము, 2. గోగర్భము-కొండమీద శిఫర్లాంగులలో గలదు. 3. రామతీర్థము సముద్రతీరమున కొండమీద 2 ఫర్లాంగులలో నొకకొండదరియందు గలదు. రావణసంహారానంతరము నరహత్యామహాపాతకమును పోగొట్టుకొనునదైశ్యముతో శ్రీరాముడాత్మలింగమును పూజించుచు నీ ప్రదేశములో కొంతకాలము నివసించియుండుటచే దీని కీపేరు వచ్చినదని కొందరు చెప్పుదురు. 4. సీతాలక్ష్మణ తీర్థములు-ఇవియు సమీపమున నేగలవు 5. తామరగౌరిఅమ్మవారు-దేవాలయము నానుకొని తూర్పున గలదు. అమ్మవారిచేత నొకత్రాసుండును. దానిసిబ్బి యొకటి మొగ్గుగ కిందకు వ్రాలియుండును. కాళికంటె గోకర్ణమే యెక్కువ పవిత్రమైనదని దానిభావముట. 6. పురాతనమహాబలేశ్వరలింగము, 7. సాక్షీశ్వరలింగము. (6 & 7) రెండవప్రాకారములో గలవు. రామతీర్థమున కొక ఫర్లాంగులో కొండమీద భీమతీర్థము గలదు. విఠల్మందిరము,

భద్రకాళిమందిరములు ఊరిచివర గలవు. శ్రీవెంకటేశ్వర మందిరము, విఘ్నేశ్వరునిగుడి చూడనగును.

స్నానము:— కోటితీర్థమునొద్ద ప్రియశ్చిత్తకర్మ, క్షుర కర్మ చేయించుకొందురు. పశ్చిమసముద్రస్నానము (రత్నా కరిలో) చేయించి పిండప్రదానము చేయింతురు.

హుబ్లి

గోకర్ణమునుండి దాదాపు 110 మైళ్లు. పడమటికను మలలో దట్టమగుఅడవులలో కడురమ్యమైన ప్రయాణము. గోకర్ణమునుండి హుబ్లీకి బస్సుచార్జీ. రూ4-0-0. 7 గంటల ప్రయాణము. హుబ్లీయందు సిద్ధారూఢస్వామిమఠము దర్శనీయము. హుబ్లీస్టేషనునుండి 2½ మై.దూరములో గోకర్ణము పోవురోడ్డు గలదు.

 హుబ్లీనుండి గుంటకల్ చేరి అచ్చటినుండి పండరిపురము మీదుగా ఉత్తరయాత్ర చేయనగును. లేదా గోకర్ణము నుండి మైసూరు సంఘానము బస్సుమీద చేరి అచ్చటిక్షేత్రముల దర్శింపవచ్చును.

గెర్ సొప్పా జలపాతము

(JOG FALLS.) గోకర్ణమునుండి తిరిగి కుంటా మీదుగా గెర్ సొప్పాజలపాతము ఘుమారు 80 మైళ్లుండును. బస్సులు గలవు. కాని నదు లడ్డ ముండుటచేత ప్రయాణ మొక్కొక్కప్పు డాలస్య మగుచుండును. ఇచ్చటి ప్రకృతిసౌందర్యము వర్ణనాతీతము. ఈజలపాతము దాదాపు 830 అ.ఎత్తు నుండి క్రిందకు దుముకుచుండును. ఇంతపెద్దజలపాతములు

ప్రపంచమున మృగ్యములుగ నున్నవి. దీనినిగూర్చి పాశ్చాత్యులు విశేషముగ పొగడిరి

Lewis Rice; writes: "No words can suffice to adequately describe the charms of a scene replete with every element of the sublime, combining in one super panorama so many varying aspects both of terror and beauty, all instinct with the life, the force and play of moving waters."

లూయిరైసు ఇటుల వ్రాయుచున్నాడు:-

"ఈప్రకృతిదృశ్యము భగవంతునియందు భయభక్తులు గలుగజేయు మూలతత్వములతో పరిపూర్ణత్వము నొందియున్నది. భయానహము, ఆనందదాయకమైన నానావిధరూపము లత్యంతాధికమైన యీ విశ్వదృశ్యమున పెనవేసికొనినవి. ఈ జలపాతప్రవాహమునందలి వైతస్యయుతవిశ్వలీల మానసికప్రవృత్తినిగూడ నరికట్టజాలును. మంత్రముగ్ధమయిన యీప్రకృతిదృశ్యమును సంపూర్తిగ నభివర్ణించుటకు నోటి మాటలు చాలవు."

గెర్ సోపాజలపాతము JOG FALLS

"While excelled in height by the Cerosoli and Evanson Cascades in the Alps, and

the falls of the Arve in Sovoy, the Gersoppa cataract surpasses them in volume of water precipitated and while much inferior to Niagara in volume it far excels those celebrated falls of the New world in height."

జర్మోప్పాజలపాతము ఆల్ప్స్ (Alps) పర్వతమునందలి సెరోసోలి, (Cerosoli) ఎవాన్సన్, (Evanson) సావాయి పర్వతములందలి ఆర్వు (Arve) సేలయేళ్ళకన్న ఎత్తున నతిశయింపకున్నను జర్మోప్పా నిలువచేయుజలమే ఘనపరిమాణమున అధికముగ నున్నది. కాని నయాగరా (Niagara) ప్రవాహపాతము నిలువచేయునీటికన్న తక్కువైనను సెరోసోలి ఎవాన్సన్ నయాగర జలపాతములను జర్మోప్పా పాత మధికముగ నతిశయించుచున్నది.

ఈ జలపాతమునొద్ద మహాత్మాగాంధీ హైడ్రోఎలక్ట్రిక్ వర్క్సు గలదు.

వసతులు:- సాగర్ నుండి తలగొప్పమీదుగా బస్సు గలదు. 1-2-0 బస్సుచార్జీ. జలపాతమునొద్ద రహదారిబంగళా గలదు. గదికి దినమునకు రూ1-12-0 ఒంటరిగానున్న; కుటుంబముతో నున్న గదికి రూ2-8-0. ముందుగ తెలిపిన భోజనము బసయేర్పాట్లు లభించును. హైడ్రోఎలక్ట్రిక్ వర్క్సు చూడవలెనన్న జనరల్ సూపరింటెండెంటుగారి యనుమతి కావలెను. ఉత్తరప్రత్యుత్తరములకు.

EXECUTIVE ENGINEER, No 3. Division, Jog Falls, P. O.

24 మై. దూరములో నున్న 'హిరెభాస్కర్' రిజర్వాయరు'నుగూడ చూడవగును బస్సు గలదు.

భోజనము 1వ తరగతి (పెరుగుతో) 1-4-0, 2వ తరగతి భోజనము 1-0-0, 3వ తరగతి భోజనము (మజ్జిగతో) 0-12-0.

భద్రావతి

జలపాతమునుండి పి.మొగ వచ్చి అచ్చటినుండి రైలు మీద 12 మై. ప్రయాణముచేసిన భద్రావతి చేరవగును. 0-7-0 రైలుచార్జీ.

ఇది 'భద్రానదికి' కుడివైపున నున్నది. మైసూరుగవర్న మెంటువారియినుము, ఉక్కు కర్మాగారము గలదు. ఇది యిండియాలోనికెల్ల పెద్దది మైసూరు పేపరుమిల్లి చ్చటనే గలదు.

శృంగేరి (శృంగగిరి)

అద్వైతమతస్థాపనాచార్యు లగుశ్రీ శంకరాచార్యుల వారు స్థాపించినప్రధానమఠము.

ఇది పి.మొగనుండి 58 మై. బస్సుమీద నెళ్ళవలెను. బస్సుచార్జీ రూ. 2-12-0. శృంగగిరి అనునదే క్రమశః శృంగేరి అయ్యె నందురు. అనేక దేవాలయములు గలవు. గాని 'శారదాదేవి' దేవాలయము ముఖ్యము. శ్రీశంకరాచార్యుల వారు కాశ్మీరునుండి తెచ్చిన సువర్ణ శారదాదేవి నీదేవాలయమున ప్రతిష్ఠించిరి. నేటికి నావిగ్రహమునకే అర్చన జరుగుచున్నది. ఈమైసూరురాజ్యములో నిది గొప్పమఠము. భాగ్య

వంతముగూడ. 1346 నుండి మొగలు చక్రవర్తులు, విజయ నగరరాజులు, గంగవంశరాజులు, మైసూరురాజులు, టిప్పు సుల్తాను మొదలైనవా రెన్నియో జాగీరులు సమర్పించినట్లు గలదు నేటికిని వాని సనుభవించుచున్నారు. ఈఋష్యశృంగ పర్వతముపైన వసిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, విభాండక, కశ్యపాది మహర్షు లాశ్రమస్థులై తపస్సుచేసినట్లు పురాణగాథ లనేకములు గలవు. ఈప్రాంతమునందలి ప్రకృతిరామణీయకతయే యిందను ఋషీశ్వరుల నిచ్చటి కాకర్షించినది. ఇది యనాదినుండి గొప్పతపోమహిమ గలదిగ మనశాస్త్రములలో పేర్కొనబడినది.

శృంగేరిరథోత్సవము

ఇది ఆదిశంకరుల వారి చే స్థాపింపబడిన నాల్గు ఆమ్నాయపీఠము లలో నొకటి. ఆచార్యుల వారిచే స్వయముగ ప్రతిష్ఠింపబడిన శారదాలయము గలదు. నగరమధ్యమున తిప్పపైన శ్రీ విభాండకమహర్షిచే అర్చింపబడిన శ్రీ మల్లికార్జునస్వామివారి ఆలయము గలదు. శారదాదేవి ఆలయముప్రక్కన

విద్యారణ్యులచే స్థాపింపబడిన శ్రీవిద్యాశంకరాలయము గలదు. ఇది పురావస్తుశాఖవారి (Archelological Importance) గణ్యాతనొందినది.

దర్శనీయములు : 1. శ్రీదుర్గాలయము, 2 కాలభైరవాలయము, 3. కాళీదేవి ఆలయము, 4. శ్రీ వీరాంజనేయాలయము (ఇది శృంగేరిపట్టణము వెలుపల గలదు. దీనిని ఆది శంకరులు ప్రతిష్ఠించిరి.)

ఇచ్చటకు 6 మై. దూరములో ఋష్యశృంగపురము (కిగ్గ) న శృంగేశ్వరస్వామిఆలయము గలదు. రామాయణమున పేరెన్నికగన్న శ్రీఋష్యశృంగమహర్షి చే నీఆలయమున స్వామి వర్చించినట్లు గాధలు గలవు.

బస్సుమార్గములు :

కోడూరు లేక బిరూరునుండి శృంగేరి	76 మైళ్ళు	రూ. 4-0-0 లు.
ఉడిపినుండి	60 "	
మంగుళూరునుండి	83 "	

గోకర్ణమునుండిగూడ బస్సులు గలవు.

నేటి మతాధిపతులు శ్రీమద భినవవిద్యాతీర్థ మహాస్వామిగల్ వారు.

ఇచ్చట మేడమీద నాలుగువేల వ్రాతప్రతులు అచ్చుగ్రంథములు గలగ్రంథాలయము చక్కనియేర్పాట్లతో నుంచబడినది.

కళాశాల :- శ్రీ శంకరాచార్యస్థాపితమగు కళాశాల గలదు. ఇందు పది సం॥లు చదువవలెను. బాలుర కధ్యాత్మ

విద్య గరపి గొప్పవారినిగ జేయుదురు. ఇందు 80మంది విద్యార్థులు 10మంది అధ్యాపకులు గలరు. ఒక్కొక్క రొక్కొక్క శాస్త్రమునందు ప్రత్యేకించి పరిశోధనచేసినవారుగ నుందురు. సంవత్సరమున కొకసారి నది కావలియొడ్డున నున్న చిన్నకుటీరములో నిరంతరమున, ధ్యాన, పఠనాదికార్యక్రమములలో మునిగియున్న గురుదేవునినిధి కీపరీక్ష కాబోవువిద్యార్థి నదిలో నీడుకొనుచుబోయి వారిని జేరవలెను. వారు పరీక్షించి యాశీర్వాదించి, యాదరింతురట.

తరికెరె

ఇది భద్రావతిప్రేషనునుండి 12 మై. తరికెరె రైల్వే ప్రేషను. ఇది శృంగేరికి, బాబాబుడకగిరికి దగ్గరి రైల్వేప్రేషను. ఇది ముఖ్యవ్యాపారస్థలము. అన్ని వసతులు గలవు.

ఇచ్చటి కారుమైశ్లదూరములో అమృతపురమున అమృతేశ్వరాలయము గలదు. ఈ దేవాలయము శిల్పముతో గుప్పింపబడియున్నది. ఆశిల్పు లీదేవాలయామృతలింగేశ్వరులపై ప్రతి శివరాత్రికి సూర్యకిరణములు పడునట్లు నిర్మించిరి.

బేలూరు (BELUR)

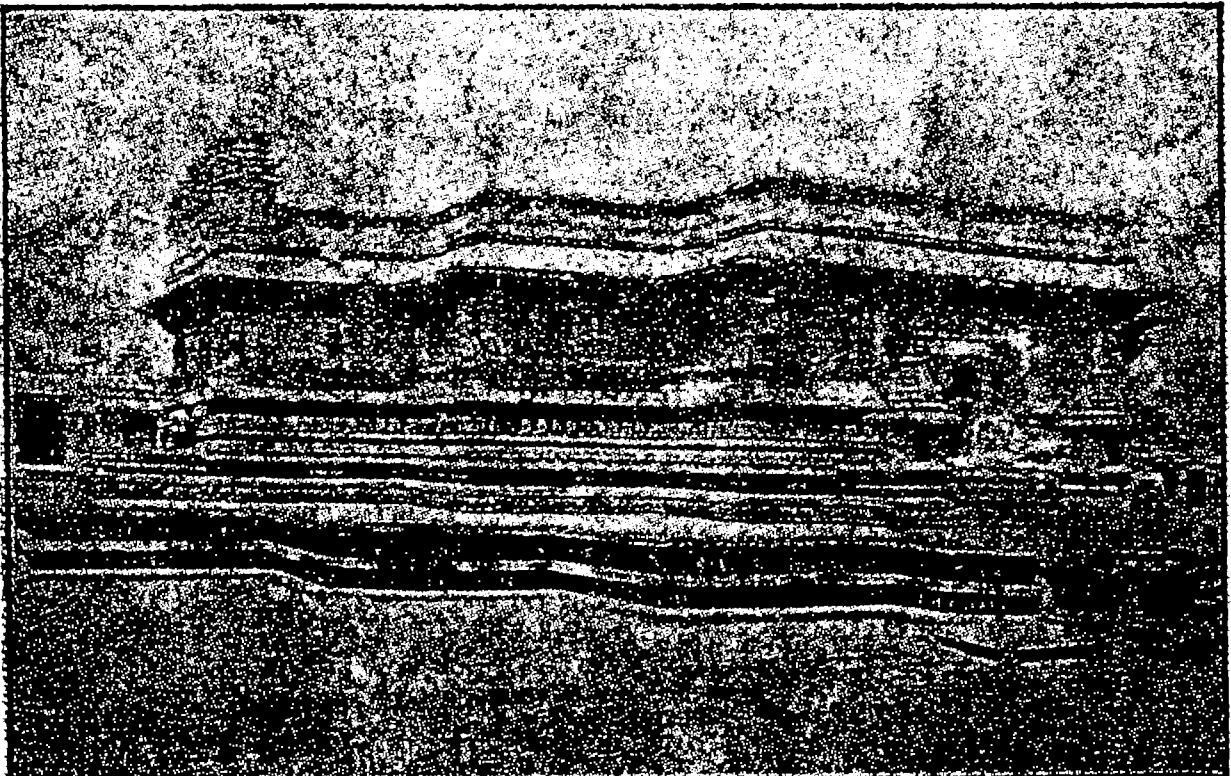
ఇది మై సూ రు ప్రే టు లో నున్నది. షి మొగనుండి హాస్సాన్ కురైలుమీద వచ్చి అచ్చటినుండి బేలూరుకు 24 మై. బస్సుమీద వెళ్ళవలెను. లేదా శృంగేరినుండి నేరుగ బస్సుమీద ముడిగేరె వచ్చి అచ్చటినుండి బేలూరు చేరవచ్చును. బేలూరు సముద్రమట్టమునకు 3,282 అడుగులఎత్తున నున్నది. ఇది యాగాచినదియొడ్డున గలదు.

వసతులు:— రహదారిబంగళా గలదు. వంటకు గదులు గలవు. ఇచ్చట అర్కిలాజికల్ డిపార్టుమెంటువారిచే తర్బీదు పొందిన ఒక గైడు (బేలూరుశిల్పము దే వా ల య ము లు చూపుటకు) గలడు. అతనికి సోచినది యియ్యవచ్చును. అతని నుపయోగించుకొనిన ప్రయోజనముగలదు. ఈశిల్పములు చూడబోవునప్పుడు వెంట బ్యాటరీలైటు తీసికొని వెళ్ళిన చీకటిగ నున్న ప్రదేశములలో శిల్పమును పరిశీలింపవచ్చును.

An English traveller Mrs Bowring, has left a description of the fine town of Belur and its natural setting. She says, “ I shall never forget the view on entering Belur. It was most lovely. Green rice crops sloping down to the edge of the tank, a fine sheet of blue water surrounded by large trees, above which appeared the grey walls of the fortress and the white dome and towers of the famous temple; beyond the Bababudan mountains looking purple and blue ... It was altogether as beautiful a sight as anything I have ever seen ”

శ్రీ చెన్న కేశవాలయము - బేలూరు

భారతదేశము విచ్చేసినయొక ఆంగ్లేయయువతి బౌరింగు సతి (Mrs. Bowring) బేలూరు నగరమును సందర్శించినంతనే ఆనగరసౌందర్యమునకును, ప్రకృతిరామణీయకతకు నచ్చెక్కువు నొంది, యీక్రిందివిధమున తనమనోజనితాభిప్రాయమును వెల్లడించెను. “బేలూరునగరము పొలిమేరలు చేరినంతనే కన్నుల పండువుగ గోచరించిన ఆకమనీయదృశ్యము నీజన్మలో మఱవ లేను. ఆప్రకృతిశోభ అత్యంతమనోహరము. తటాకముగట్టు వరకు నేటవాలుగ వ్యాపించిన ఆకుపచ్చని వరిచేలు, మహా వృక్షములచే ఆవరింపబడినతటాకము, నీలవర్ణమయమై, వినిర్మలమగుతటాకమునందలిశుద్ధజలము, నృక్షోపరిభాగములందు గొలదిదూరమున గానవచ్చు శిథిలావస్థయందున్నను గడు గంభీర మైనకోటప్రాకరములు, ప్రఖ్యాతిచెందిన పవిత్రదేవాలయ గోపురాగ్రభాగములు, మేఘశ్యామల, ధూమ్రవర్ణముల నలరారు బాబుబుడన్ పర్వతపంక్తులుయాత్రికులకుబ్రహ్మానందము నొసంగును. ఇంత మనోరంజకముగ ప్రకృతి సుందర రూపము దాల్చుటను నే నెపుడును జూడలేదు.

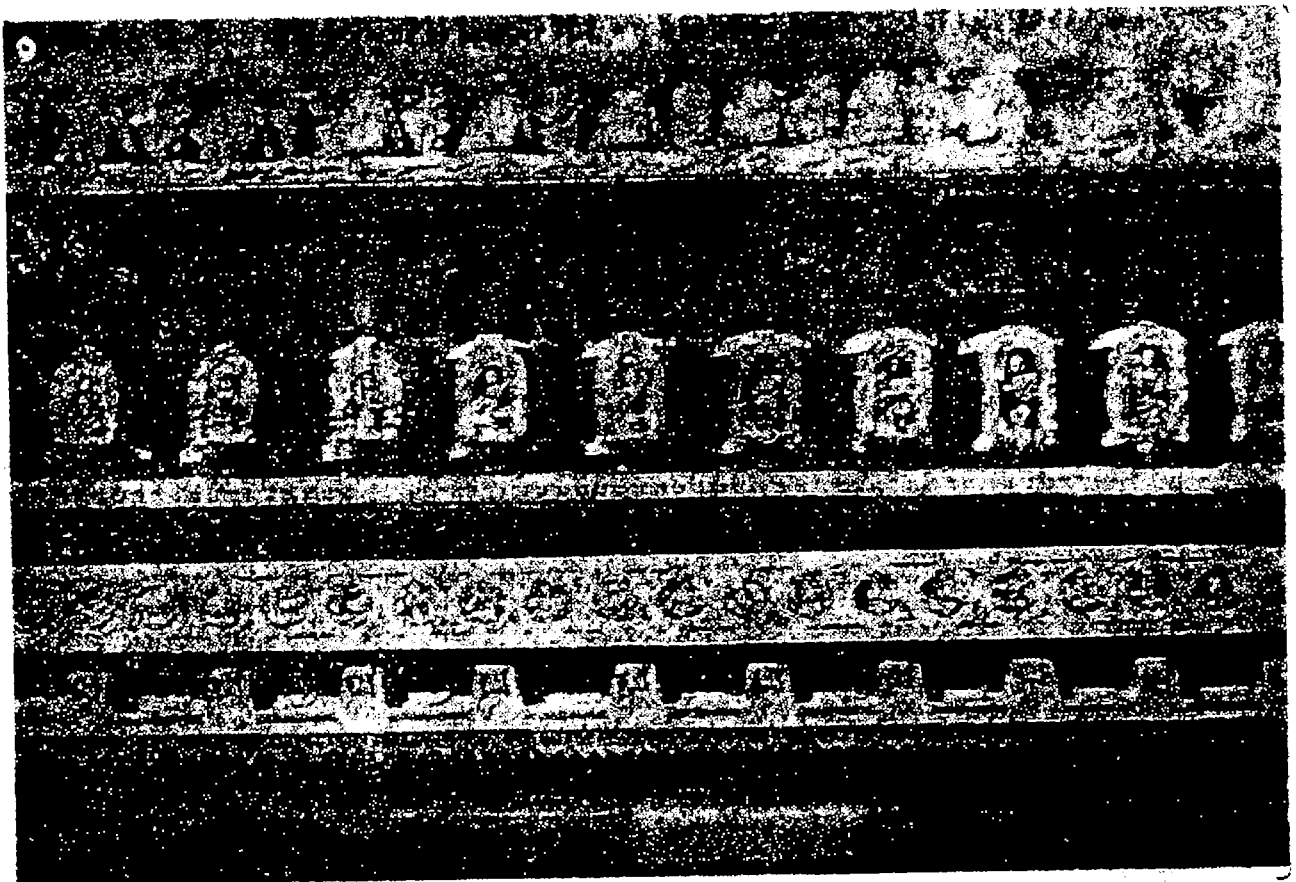
ఈపత్తనము పురాతనమై చరిత్రప్రసిద్ధమై యున్నది. మహాబలశాలి, విష్ణుభక్తుడు నగు విష్ణువర్ధనుడు చక్రవర్తిగ నుండినపుడు నానాకళల పోషించుచు ముఖ్యముగ శిల్పమును సర్వోన్నతి నందించెను. ఆమహారాజు కట్టించిన యనేకవిష్ణ్వలయములలో బేలూరులోని విజయనారాయణాలయము బహు సుందరము, సువిశాలము. కేశవస్వామిని బ్రతిష్ఠించి శాస

సములు వేయించెను. జకనాచార్యశిల్పిపేరు చిరస్మరణీయము గావించెను.

ఈ దేవాలయశిల్పము చాలసున్నితమై భావయుక్తమై బహుకళారసికుల నాకర్షించుటేగాక రామాయణ, మహాభారత భాగవతాది గాథలనుండి అనేకచిత్రవిచిత్రచరిత్రలు స్రవ్యక్షమగునట్లు చెక్కబడియుండుటచే భక్తజనులగూడ నాకర్షించుచున్నది. ఇందు శిల్పకళాచాతుర్యమును వెదజల్లువిగ్రహములు పందలకొలది గలవు.

నవరంగహాలు:-దీని స్తంభములు బహుసున్నితమైనశిల్పముచే నిండియున్నవి. ఇందు ముఖ్యములు నృసింహ, మోహినీ స్తంభములు నృసింహ స్తంభము తిరుగుచుండెడిదట. కాని కాలక్రమమున నెవరో దానిని జెడగొట్టిరట. దీనిపైకప్పు 13 అ. చతురము, 20 అ. ఎత్తుననుండి లతలతో చెక్కబడినది.

బేలూరు గోడలపైశిల్పము

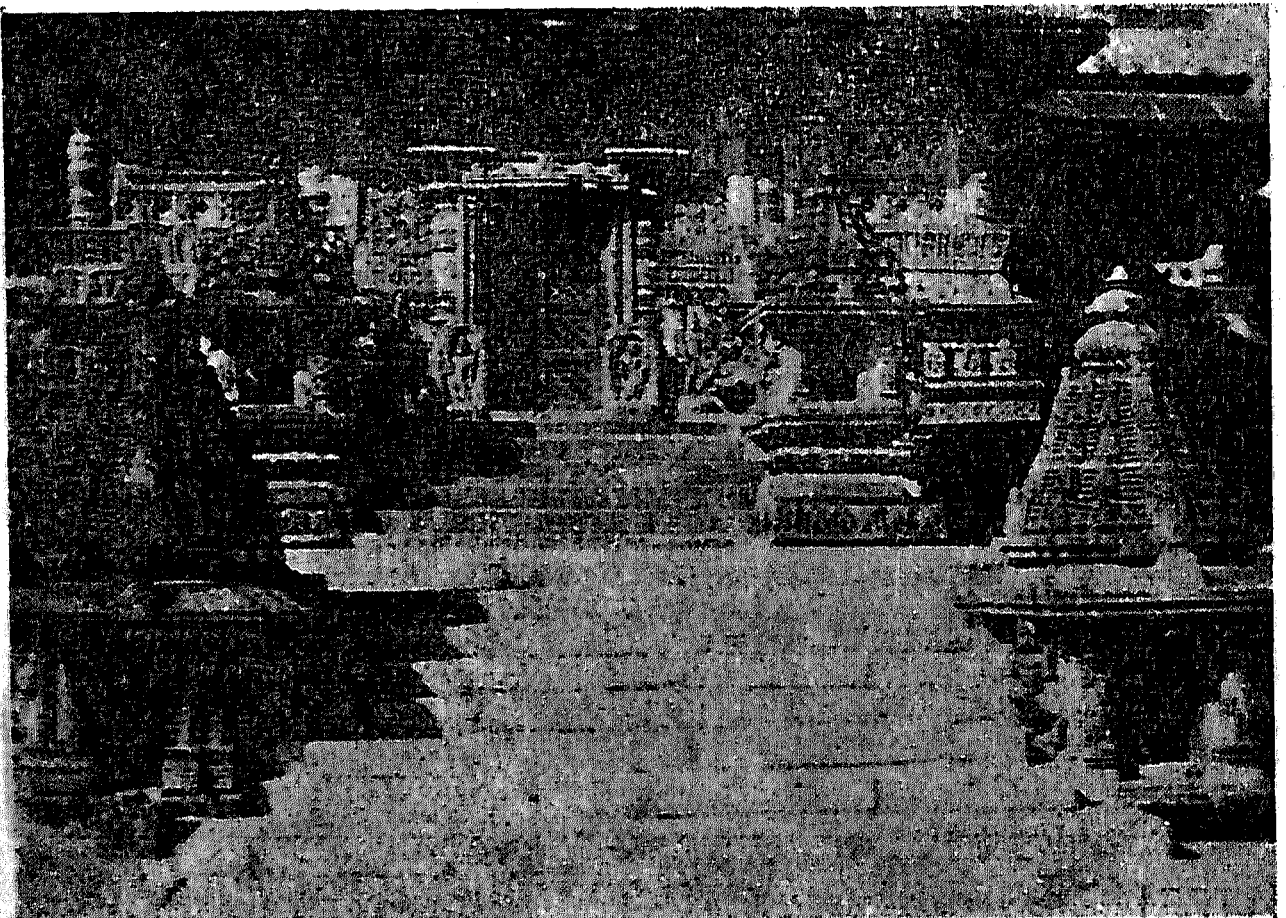

ఆంధ్రాశ దేవాలయము దక్షిణప్రాకారముమీద వేణు గోపాలవిగ్రహ మతిసుందరమైనది గలదు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల కాలములో నిర్మింపబడినది.

ఇంతచక్కని దేవాలయము శిథిలావస్థలో నుండుట గాంచి కీ. శే. 4వ కృష్ణరాజవడయార్ (మైసూరుమహారాజు) వారు లక్షలకొలదిద్రవ్యమును వెచ్చించి దేవాలయపునరుద్ధరణము గావించిరి. వారివిగ్రహమునుగూడ లోహములో తయారు చేయించి విష్ణువర్ధనునివిగ్రహముప్రక్కన స్థాపించిరి.

బాబాబుడ్డెన్ సమాధి:— ఇది బేలూరుకు 30 మై దూరములో నున్నది. చిత్ మాంగులూరునకు 10 మై. దూరములో నున్నది. బస్సులు గలవు. ఈయన గొప్ప ఘోరము. కాఫీ త్రాగెడి ఈయన మక్కానుండి మనదేశమునకు వచ్చినప్పు డీప్రదేశమున తనవెంట తెచ్చిననాలుగు కాఫీగింజలను స్వోపయోగము

బేలూరుదేవాలయసింహద్వారదృశ్యము

నకు నాటుకొనెను. నేడది యచటి కొండలపై వ్యాపించుటచే (5 వేలనుండి 6 వేల అ.ల యెత్తుండును) వానికి బాబాబుడ్డెన్ గిరులని పేరు గలదు. హిందువులు, మహ్మదీయులు నీబాబాగారి సమాధిని కొలుచుచుందురు.

హాళేబీడు

ఇది బేలూరునుండి 10 మైళ్ళదూరములో నున్న దర్శనీయమగు ప్రాచీన మహాపత్తనము. బస్సులు గలవు.

ఈ దేవాలయమునుగూర్చి మైసూరుగవర్న మెంటు ఆర్కెలాజికల్ రీసెర్చిడైరెక్టరగు లేటుమిస్టర్ లేవీస్ రైస్ ఇట్లువ్రాసెను.

The late Mr. Lewis Rice, Director of Archaeological Researcher, Mysore Government, has said while comparing the parthenon at Athens, and the Halebid temple. ".....The parthenon is the best example we know of pure, refined, intellectual power applied in the production of architecture design. Every part and every effort is calculated with mathematical exactness and executed with provision that never was equalled. The Halebid temple is the opposite of all this. All the pillars of the parthenon are identical, while no two facts of the Indian temple are the same; every convolution and every scroll is different.....and every part exhibits a joyous exuberance of fancy scorning every mechanical restraint. All that is wild in human faith and warm in human feeling is found portrayed on these walls."

ఏథెన్సునగరమందలి పార్థినాను (Parthenon) సుందర భవనమును, హాథేబీడు దేవాలయమును పోల్చుచు మైసూరు ప్రభుత్వ పురావస్తుపరిశోధకసంస్థాధికారి యగు లెవిస్ రైస్ గారు (Mr. Lewis Rice) ఇట్లుద్ఘాటించిరి. “మిశ్రమముకాని సున్నితమయిన మానవుని మానసికశక్తిని ప్రయోగించి నిర్మించిన అత్యుత్తమశిల్పచిత్రకళాసుందరమందెర మొక్కపార్థినాననియే మన మింతవర కనుకొనుచున్నాము. పార్థినానునందలి ప్రతిభాగము, ప్రతిరచనము ఖచితమగు గణితముప్రకారము చెక్కబడినందున అత్యంతనిష్కృష్టమై, సున్నితమై దానితో సరితూగగల కట్టడము ప్రపంచమున మరియొకటి లేదనిపించుకొనినది. కాని హాథేబీడుదేవాలయము పార్థినానును మించి రాణించుచున్నది. పార్థినానునకు హాథేబీడునకు రెట్టింపువారయున్నది. పార్థినానునందలి స్తంభము లన్నియు ఒకేతీరున ఆకారభేదము లేకుండ నున్నవి. కాని భారతీయదేవాలయమున ప్రతిఅంగుళముమేఱను శిల్పచిత్రము విచిత్రముగ నున్నది. ప్రతిమెలిక, ప్రతివంపు అలంకారశోభను గూర్చుచు నొకదాని నొకటి పోలియుండక అత్యంతసుందరముగ నున్నవి. శిల్పచిత్రములందలి విశేషాధిక్యము విజృంభించుచు స్వయం సమృద్ధముగ నుండి ఆనందమును రేకెత్తించుచున్నందున యంత్రనిర్మాణములకు తలవంపులుగ నున్నది.

మానవత్వము, మానవశక్తి, మానవుని నైతికవిశ్వాసము దేవాలయపుగోడలపైన మూర్తీభవించినవి.”

ఇంకొకరు :-

“Had but this temple been completed, it is one of the buildings on which the advocate of Hindu architecture would desire to take a stand.”

దురదృష్టవశమున నీ దేవాలయము వైకల్య మొందినది. దేవాలయము చెక్కుచెదరక యథాతథముగ నున్నయెడల హిందూశిల్పకళయొక్క అత్యున్నతస్థాయిని నిరూపించుచు ఈ దేవాలయము కళారాధకులకు విశ్వకళామందిర మైయుండెడిది.

మరొకరు :-

“This temple is a gem of Indian architecture. If this temple has been illustrated in anything like completeness, there was probably nothing in India which would have conveyed a better idea of what its architects were capable of accomplishing.”

భారతీయశిల్పసంపదకు ఈ దేవాలయము వ్రజసమము. ఈ దేవాలయపు పరిపూర్ణస్థాయికి భంగము వాటిల్లకుండ నుండినయెడల భారతీయశిల్పశాస్త్రజ్ఞుల ప్రతిభావిశేషమును జగద్విఖ్యాత మొనర్చుటకు ఈ కళారాధనమందిరము ఎంతయో ఒప్పియుండెడిది.

శ్రీ వణబెళగోళ

హ శేబీడునుండి హస్సాన్ మీదుగా 70 మై. దూరమున గలదు. బస్సులు గలవు. అనగా హ శేబీడునుండి బేలూరు. 10 మై. బేలూరునుండి హస్సాన్ కు 24 మై. హస్సాన్ నుండి శ్రీ వణబెళగోళకు 36 మై. మొత్తము 70 మైళ్లు. మైసూరు నుండి 50 మై. ఇది మైసూరు రాజ్యములో హస్సాన్ జిల్లాలో గలదు. ఇచ్చట నిత్తడిపాత్రలు చేయుదురు.

ఇది జైనులకు ప్రధానమైన పుణ్యక్షేత్రము. ఈ గ్రామమున కిరువైపుల నెత్తైన పర్వతములు గలవు. వానిమధ్య నొక సరోవరము గలదు. ఒక పర్వతమును వింధ్యపర్వతము లేక ఇంద్రబెట్ట అందురు. ఇది సముద్రమట్టమునకు 3,250 అ. యెత్తున నున్నది. దీనిపైననే 983 A. D. న, 58 అ. యెత్తున గోమతేశ్వరవిగ్రహము చెక్కబడియున్నది. కొండపైకి మెట్లు చెక్కబడియున్నవి. జైనసంబంధమైన అనేక దేవాలయములు గలవు. రెండవ పర్వతముమీద కూడ అనేక జైన దేవాలయములు గలవు. ఈ దేవాలయములను విష్ణువర్ధనుడు వైష్ణవమత మన లంబించక పూర్వము నిర్మించినట్లు చెప్పుదురు.

చరిత్ర:- భారతదేశమున 3వ శతాబ్దము (3 B. C.)న అఖండసామ్రాజ్య మేలిన చంద్రగుప్తచూర్యుడు తన అవసాన కాలమున తన రాజ్యమును త్యాగముచేసి యిచ్చట నొక గుహలో నివసించెను. ఈ గుహను యాత్రికులు నేటికిని దర్శింతురు. క్రీ. శ. 983 లో చాముండాచ్యుడు 58 అ. యెత్తు గల గోమతేశ్వరవిగ్రహము నొకేళిలయందు చెక్కించెను. ఇంతపెద్ద విగ్రహము ప్రపంచములో నెచ్చటను లేదు. ఇది జైనమతాచార్యుని విగ్రహము. ఈ విగ్రహమును చెక్కినశిల్పి అరి త్తనంబి. గోమతేశ్వరవిగ్రహమూర్తి ధ్యానావస్థయందున్న యతివలె నిశ్చేష్టుడై యున్నట్లు చెక్కబడినది. పాదములు పద్మమునం దున్నట్లు చెక్కబడినవి.

“Nothing grandeur” says Fuergusson, “or more imposing exists anywhere out of Egypt and even

there, no known statue surpasses it in height or excels it in perfection of art it exhibits.”

“ఇంతకన్న వైభవోపేత మింకొకటి లేదు” అని ఫెర్గూసన్ (Mr. Fuergusson) తన స్వాభిప్రాయమును వెల్లడించిరి. “ఇటువంటి శిల్పకళాఖండ మీజిప్తునందుదప్ప ఇంకెచటను లేదు. శిల్పకళోత్కృష్టతను వెల్లడించు భావపూరిత గంభీర భారతీయశిలాస్రతిమ నతిశయించు విగ్రహముకొఱకు వెదకి జూచిన ఈజిప్తునందుగూడ కా ను పి ం చ ని వి ష య ము వా స్తవము.”

IN TUNE WITH INFINITE

(A. K. SETT. F. R. G. S., F. R. S. A)

Every part of the body is in its right proportion, the perfect anatomy of the naked body is magnificent. Broad of chest, narrow of waist, with curved thighs, the Gomateswara stands on his robust legs. His long arms with tapering fingers, every nail carefully carved out, hang on either side of him. The Saint in deep meditation is lost to life and to the world. His open eyes are closed to the seething struggle for existence which goes on around him. He is in perfect tune with the Infinite; he is in Nirvana. So lost is he in deep thought that snakes have curled round his shapely arms and have built their homes thereon and a fig tree has grown on his legs. The Gomateswara's face, crowned by a mass of thick curls surpasses the beauty of his body. The entire glory of this massive piece of loveliness lies in the lips of the

saint which are faintly parted in the inscrutable smile of Mona Lisa.

సర్వాంతర్యామితో సర్వమేళనము
(ఎ. కే. సేక్, F. R. G. S., F. R. S. A.)

శరీరమునందలిప్రతిభాగము యుక్తమైన అంగానుగుణ్యమును బొందియున్నది. దిగంబరాకారమునందలి అంగప్రత్యంగసౌష్ఠ్యము ప్రస్ఫుటాశ్చర్యకరము. సువిశాల మైనవక్షఃస్థలముతో. సున్నిత మైననడుముతో, గుండ్రనియూరుపులతో శోభించుగోమతేశ్వరస్వామి దృఢము లగుపాదములపై నిలిచియుండును. అత్యంతలావణ్యమున జెక్కబడిననఖముల నలరారు నాజానుబాహువులు గోమతేశ్వరస్వామి కిరునైపుల

గోమతేశ్వరస్వామి - శ్రీవణబెళగోళ

వేలొడుచుండును. గాఢ సమాధ్యవస్థయం దున్నస్వామి ప్రపంచాతీతు డుగతోచును. మనుగడ్డకై నిత్యము జరిగెడి సంఘర్షణనుండి సోదరజనుల నుద్ధరించుటకు గాబోలు పద్మదళముల బోలు నేత్రద్వయమును మూసికొని ధ్యాన

నిమగ్నుడయ్యెను. సర్వాంతర్యామియందు సర్వమును మేళ
వించి గోమతేశ్వరుడు తాదాత్మ్యమును బొందెను. గోమతేశ్వర
స్వామి నిర్వాణస్థితి నందుకొనెను. పరమేశ్వరునందు లీనమైన
గోమతేశ్వరునిశరీరముపై సర్పము లెగబ్రాకుచు వల్మీకముల
నిర్మించుకొనినవి. పరమపవిత్ర మగు పలాశపాదపముగూడ
పాదములందు మొలకెత్తి దినదినాభివృద్ధి జెందుచున్నది.
జటాజూటముల నలరారుగోమతేశ్వరుని ముఖకమల మత్యంత
సుందరముగ నున్నది. నిగూఢమైన ఆధ్యాత్మికాంతరార్థమును
బోధించెడిగంభీరభావపూరిత మగు చిఱునగవృసాంపు ప్రకటిం
చెడి కదలియు గలదనియధరముల జెన్నారు ముఖకమల
మద్భుతాశ్చర్యముల గొల్పుచున్నది.

కృష్ణరాజసాగర్ లేక బృందావనము.

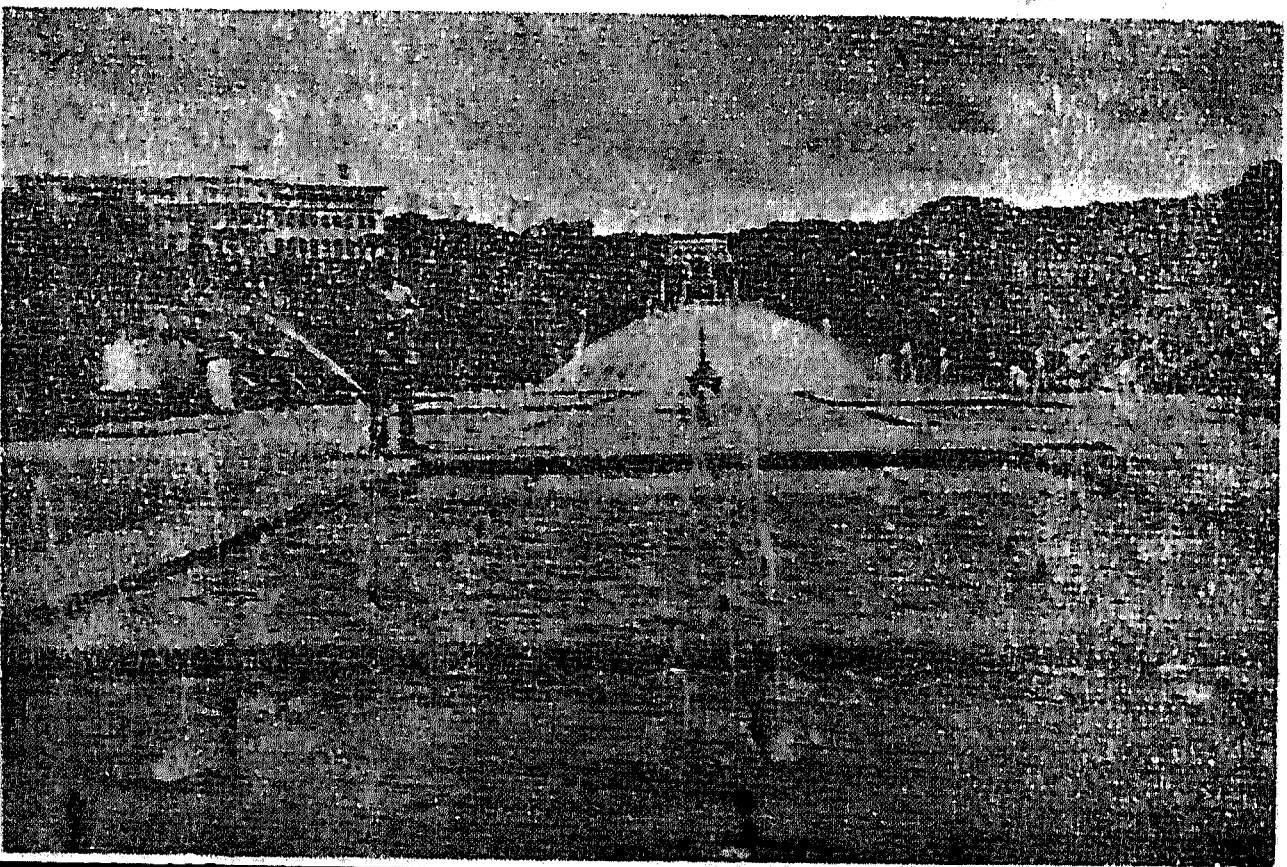
ఇది హాస్సాన్ నుండి 65 మై. మైసూరు-అరిశి కెరైలైనులో
కృష్ణరాజసాగర్ రైల్వే స్టేషను గలదు. రు2-1-0చార్జీ. స్టేషను
నుండి మైలుదూరములో డాము గలదు. మైసూరునుండి బస్సు
మీద 12 మై. ఉండును.

కృష్ణరాజసాగరడాము :- ఇది 130 అడుగుల ఎత్తున
దాదాపు 1½ మై. పొడవున కట్టబడినది. 44,000 మిలియన్ల
ఘనపుటడుగులనీరు 50చదరపు మైళ్ళలో నిల్వచేయుదురు. ఈ
డాము 1911లో ప్రారంభింపబడి 1931లో పూర్తియైనది. దీని
నిర్మాణమునకు 2½కోట్లు ఖర్చుఅయినది. 10వేలమంది కూలీలు
పనిచేసిరి. ఈ డామునిర్మాణమువలన శివసముద్రము నొద్ద

విద్యుచ్ఛక్తి తయారగును. ఇచ్చటనుండి గొట్టములద్వారా 60 మై. దూరము నీకు తీసికొనివెళ్లిరి. కాలువలద్వారా వ్యవసాయాభివృద్ధి జరిగినది దీనికాలువలలో నొకటి యగు విశ్వేశ్వరయ్యర్ కాలువ 26-27 వ మైలులో 9 200 అడుగులు కొండగుట్ట తోలువబడినది. దీనికి రు45 62,000 ఖర్చయినది. సొరంగముగుండ పోవుకాలువలలో ఇండియాలో నిదియే పెద్దది.

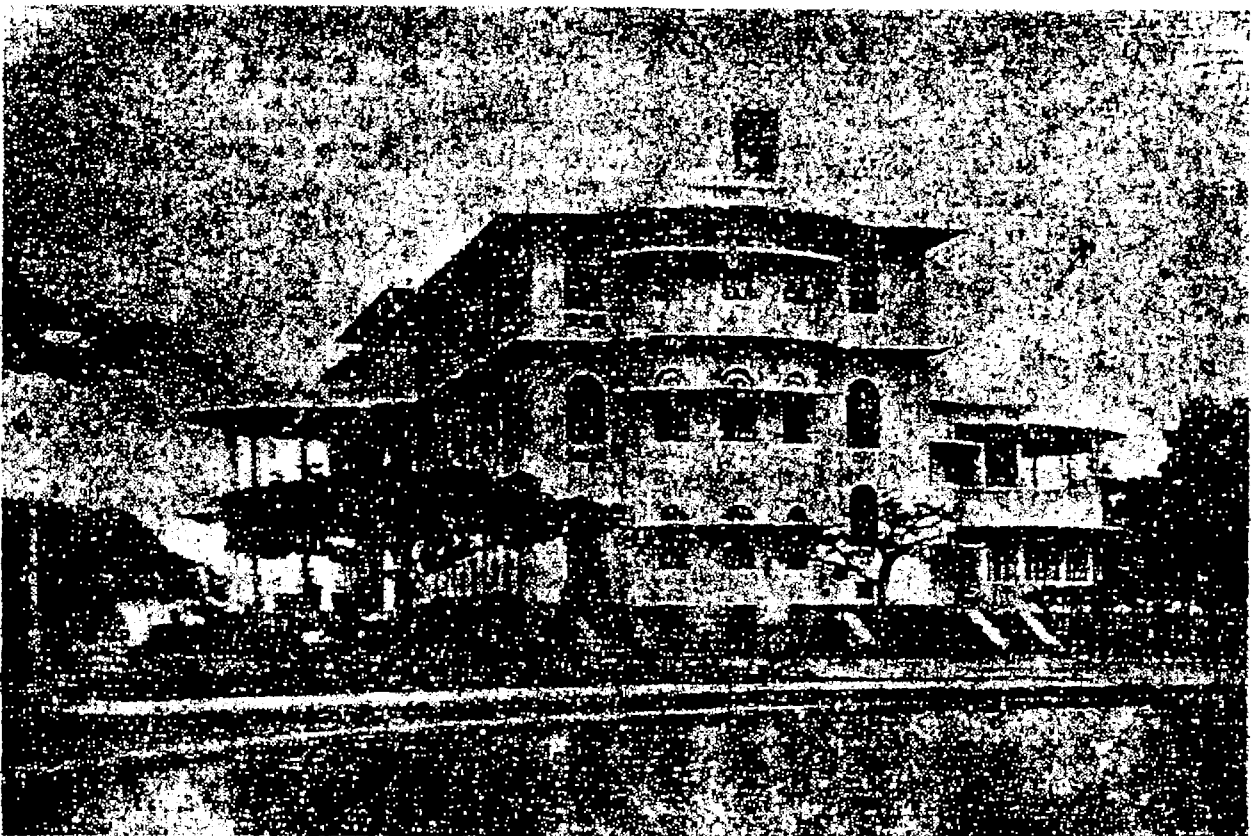
బృందావనము:- డామునకు నీగువభాగమున నీటిధారలలో రంగురంగుల విద్యుద్దీపములతో సొగసుగ నేర్పాటుచేసిరి. ఇది చూచువారికి ఆనందము, ఆశ్చర్యము కలిగించును. మనము దక్షిణయాత్రలో నిట్ట దెచ్చటను చూచియుండము. యాత్రికుల కీమనోహరదృశ్య మెన్నటికిని మఱియొకరు రాదు. దీనిని ప్రేక్షకులు An artificial fairy land మానవనిర్మిత రమ్యాతిరమ్యభూమి అనియు, Heaven on earth భూలోక నైకుంఠ మనియు, It there is any paradise on earth,

బృందావన చిత్రము - కృష్ణగోపసాగర్

it is this భూమిపై స్వర్గ మన నిదే యనియు పలువురు నుడివిరి. పటములలో చూడనగును. నీటి ధారలు, వానినుండి విద్యుద్దీపములు రంగురంగులుగ ప్రవేశించుట మనోరంజకముగ నుండును. ఈ విద్యుద్దీపములు ప్రతిశని ఆదివారములందును, దసరా, క్రిస్మసు, రాజుగారి జన్మదినములందును మాత్రమే ప్రకాశింపజేయుదురు ప్రత్యేకముగ విద్యుద్దీపములు వెలిగించనలెనన్న రూ.50-0-0లు చెల్లించిన వెలిగించబడును.

వసతులు:- డాముకు దిగువభాగమున నీనీటియూటల దృశ్యము కనుపించులాగున కృష్ణరాజసాగర్ హోటలును నిర్మించిరి ఈ విశ్రాంతిభవనము చాలనందముగ నుండును. ఇది నవీనపద్ధతులతో సర్వసౌకర్యములతో నేర్పాటుచేసిరి.

బృందావనగాడ్డెన్సు - వసతిగృహము

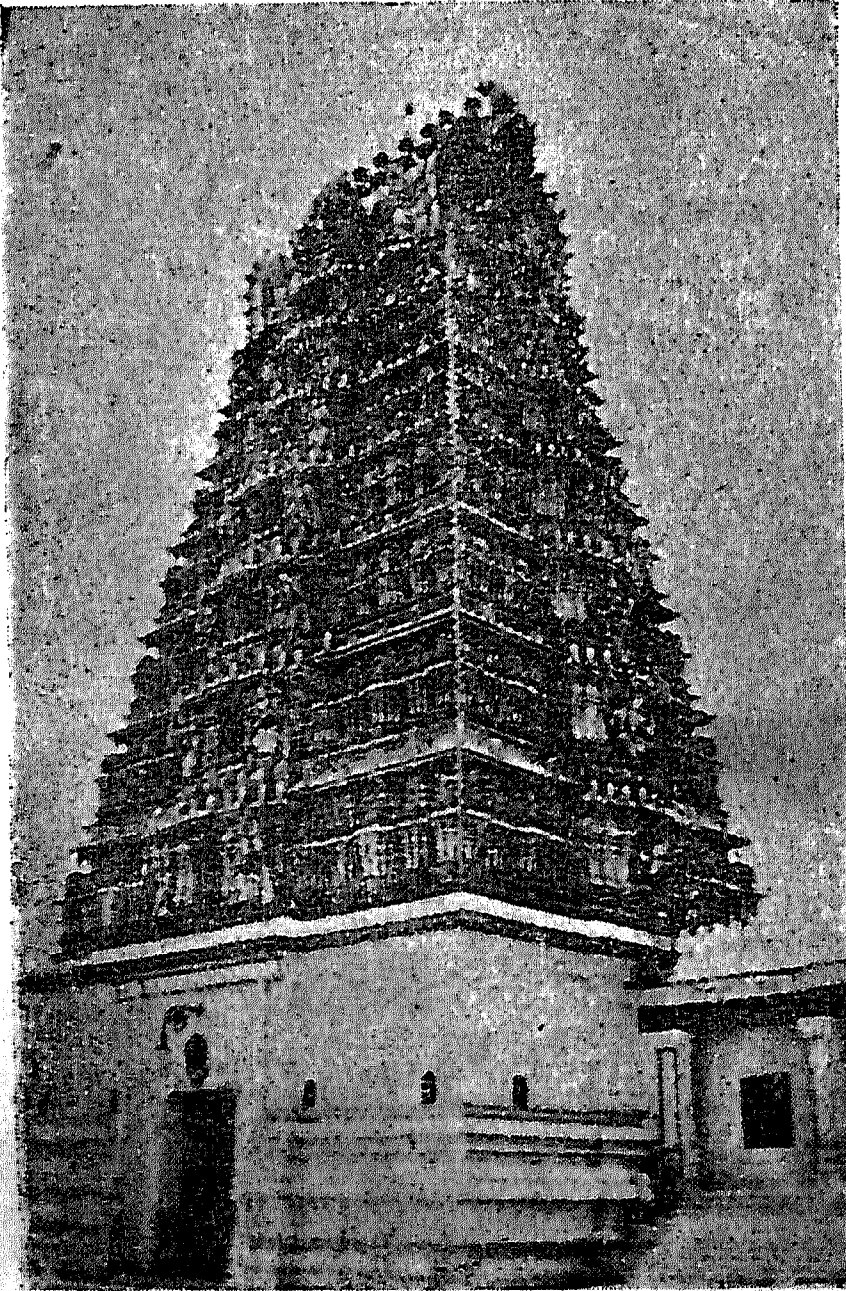
స్నానసర్వస్సు : ఇదియు మనోహరముగ నుండును. దీని యందు చిన్నస్త్రీ ములాంచి నేర్పాటుచేసిరి. కొద్దిటిక్కెట్టు గలదు.

మైసూరు

ఇది యీ పేరుగల సంస్థానమునకు ముఖ్యపట్టణము. ఇది సముద్రమట్టమునకు 2,500 అడుగుల ఎత్తున నున్నది. మహిషాసురు డను (దున్న తలగలరాక్షసుడు) రాక్షసునిపురము కాలక్రమమున మైసూరు నునామమును వహించినది. ఈ రాక్షసుని సంహరించుటకై శ్రీదుర్గాదేవి లేక మహిషాసురమర్దిని లేక చాముండేశ్వరి అవతారమున అవతరించి, ఆ రాక్షసుని సంహరించెనట. ఈ చాముండేశ్వరి ఆలయము నేటి మైసూరు ప్రభువుల కులదైవముగ నెలసి మహావైభవోపేతముగ ప్రకాశించుచున్నది. ఈ కొండ సముద్రమట్టమునకు 3,489 అ.

చాముండేశ్వరాలయము - మైసూరు

ఎత్తున గలదు. అమ్మవారి యాలయము కొండమీద గలదు మోటారు వెళ్ళు మార్గము గలదు. సడచి వెళ్ళవచ్చును. మంగళ, శుక్రవారములందుమాత్రమమ్మవారిని మహావైభవముగ అలంకరింతురు. దేవీనవరాత్రిములందుమాత్రము (దసరా) మైసూరులో జరుగు వైభవము

హిందూ దేశమున మరెచ్చటను జరుగదని చెప్పవచ్చును. కొండపైకి వెళ్ళుమెట్లు 17వ శతాబ్దమున దొడ్డ దేవరాజువారిచే నిర్మింపబడినవిగా చెప్పెదరు.

 దర్బారుకు వెళ్లునారు నల్లకోటు, లేసుతో అల్లిన కండువా, తల పాగ ధరించవలె. ఈ దుస్తు లచ్చట దక్షిణాదికడ అద్దెకు దొరకును. దర్బారు చూచుట కనున తిషత్రాలను పొందవలెను.

ఇచ్చటి నందీశ్వరుడు 16 అ. ఎత్తున ఒకేళిలలో అన్ని యనయవములు, గంటలు మొదలగునవి అద్భుతశిల్పచాతుర్యమును చూపుచు తంజావూరు, చిదంబరములలోని నందీశ్వరుల మించెనా యనునట్లుండి దాదాపు 3 వంతులమెట్లైక్కునప్పటికి కంటికి గాన్పించి చూపరులమనస్సు నాకర్షించును. ఇది 300 సం॥ క్రింద తయారుకాబడినదట. మైసూరుపట్టణమున విద్యుచ్ఛక్తి మిగులచౌక. అందుచేతనే మైసూరుపట్టణ మంతయు దేదీప్యమానముగ బ్రకాశించును. మరియు చక్కనితారు, సిమెంటు రోడ్ల చేతను, సుందరానేకచిత్రభవనములచేతను, ప్రకృతిశోభ కేంద్రీకరించినట్లు లోచును ద్యానవనములచేతను హిందూ దేశమున మైసూరును మించినపట్టణము మరియొకటి కలదా యని ప్రతియూత్రికునిహృదయము నాకర్షింపకమానదు.

చూడదగినవి : (1) చాముండేశ్వరాలయము : 1827లో ఒడెయార్ మహారాజువా రీదేవాలయమును పునర్నిర్మాణము చేసియు, సింహవాహనాదులు చేయించియు, సంస్కృతభాష యందు 30 శ్లోకములు చెక్కినబంగారుమాల అనగా నక్షత్రమాల సమర్పించిరి. ఈమహారాజువారియొక్కయు, రాణిగారి

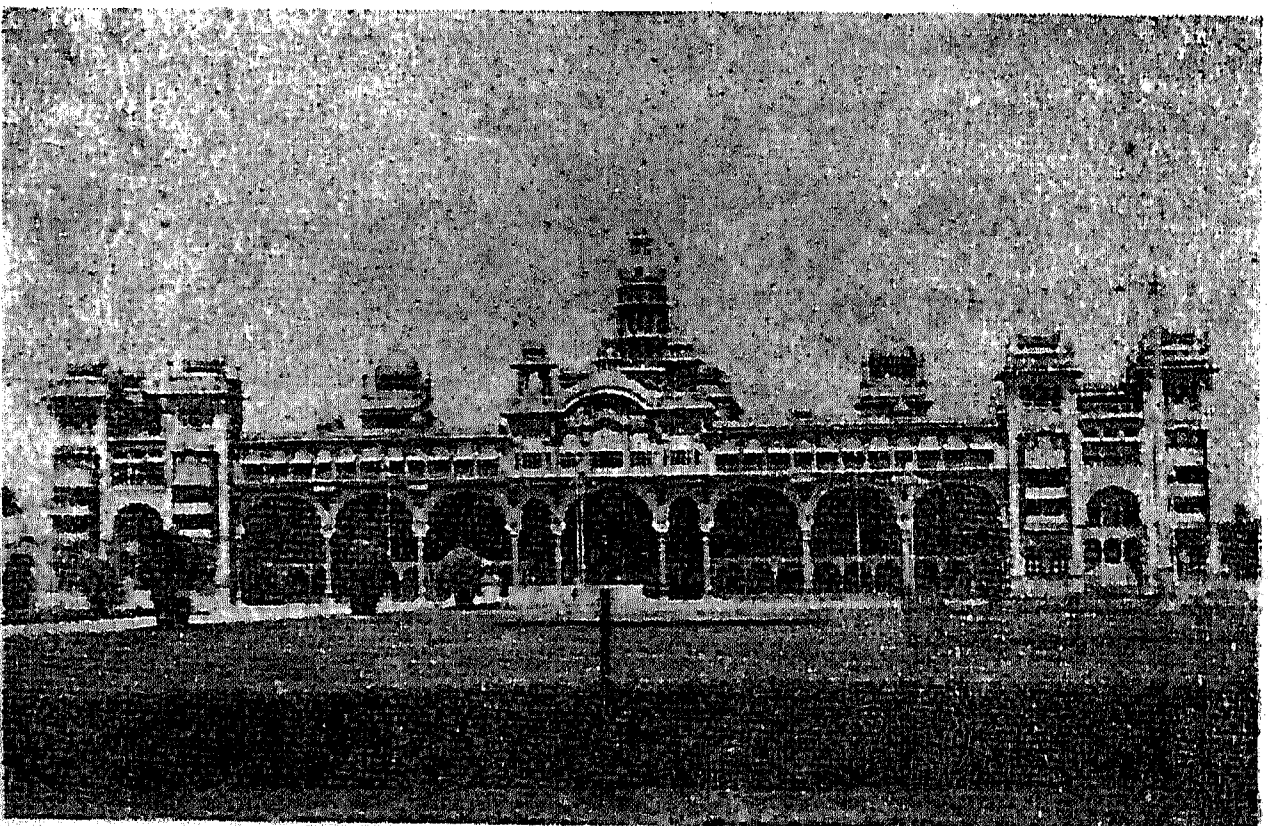
యొక్కయు, విగ్రహములు దేవాలయసమీపమున నెలకొల్పు బడియున్నవి.

డామునుండి మైసూరు రైలుమీద 9 మైళ్లు. 0-5-0 చార్జీ. ఇది మైసూరుసంస్థానమునకు ముఖ్యపట్టణము. ఇప్పుడు రాజప్రముఖ పరిపాలనక్రింద నున్నది. ఇది 1,51,000 జనసంఖ్య గల్గినపట్టణము. ఇచ్చట కన్నడభాష హెచ్చుగ మాట్లాడుదురు. తెలుగుకూడ చాలమందికి తెలియును. ఈరాజ్యము 72,730 చ.మై. సం॥ ఆనాయము రు11 కోట్లు.

వసతులు:- అన్నివసతులు గలవు. టాక్సీలు గలవు. మైలుకు 0-12-0 చార్జీ. గంటకు (ఆగుతు) 1-14-0 ఇద్దరు కూర్చుండుటాంగాలుగూడ గలవు. ఇచ్చటినుండి కెన్ననూరు, కాలికట్, ఉదకమండలము, మంగుళూరుకు బస్సులు గలవు.

పట్టణములో చూడదగినవి:- ప్యాలెస్ (రాజభవనము.) ఇది 245అ. పొడవు. 156అ. వెడల్పు 145అ. ఎత్తున అందముగ నిర్మింపబడినది. ఇందు హిందూశిల్పము దంతము, కొయ్య,

మైసూరుమహారాజభవనము

చిత్ర) లేఖనము లద్భుతముగ చూపబడినవి. తలుపులమీది బంగారము, వెండి, దంతపుసనిశన మనితరదృష్టము (ఈతలుపు లింగ్లండు ఎగ్జిబిషనుకు, సరిపబడినవి) ప్రయివేలుహా లిత్తడి స్తంభములతో, మనుజునియెత్తున దేవతల యొక్కయు, రాజులయొక్కయు చిత్రముల గల్గెయున్నది. రాజాగారిబహు మతుల గదిలో ననేక చిత్రవిచిత్రవస్తువులు వెండి, బంగారము, దంతములో చేయబడినవి గలవు. రాజావారికి బహూకరింపబడిన వస్తువులన్నియు అందముగ సింధమర్చబడియున్నవి. హైదరాబాద్ టిప్పసుల్తాన్ ప్రభృతులు వాడినకత్తులు, బొకులు, తుపాకులు ఫిరంగుల నొకగదియం దేర్పరచిరి. రాజులు వేటాడిన పెద్ద పులులు వృగైరాలు చర్మములుగల్గి సజీవముగా నున్నట్లుండును. వెండిబంగారు సింహాసనములు పెక్కురకములైన యద్దములు (ఒకదానిలో చూచిన మనముపొడుగాటివారముగను, రెండవ దానిలో పొట్టివారముగను కనుపింతుము) దర్బారుహాలు పైడోము బంగారపురేకుతో నిర్మింపబడియున్నది. అచ్చము బంగారముతో చేయబడిన 'హశాడా' (ఎనుగుపై నలంకరించు నది) గలదు. ఈభవనమంతయు విద్యుద్దీపములతో అమర్చబడి యున్నది. ఇందు ప్రవేశించుటకుముందు ప్యాసు పొందవలెను.

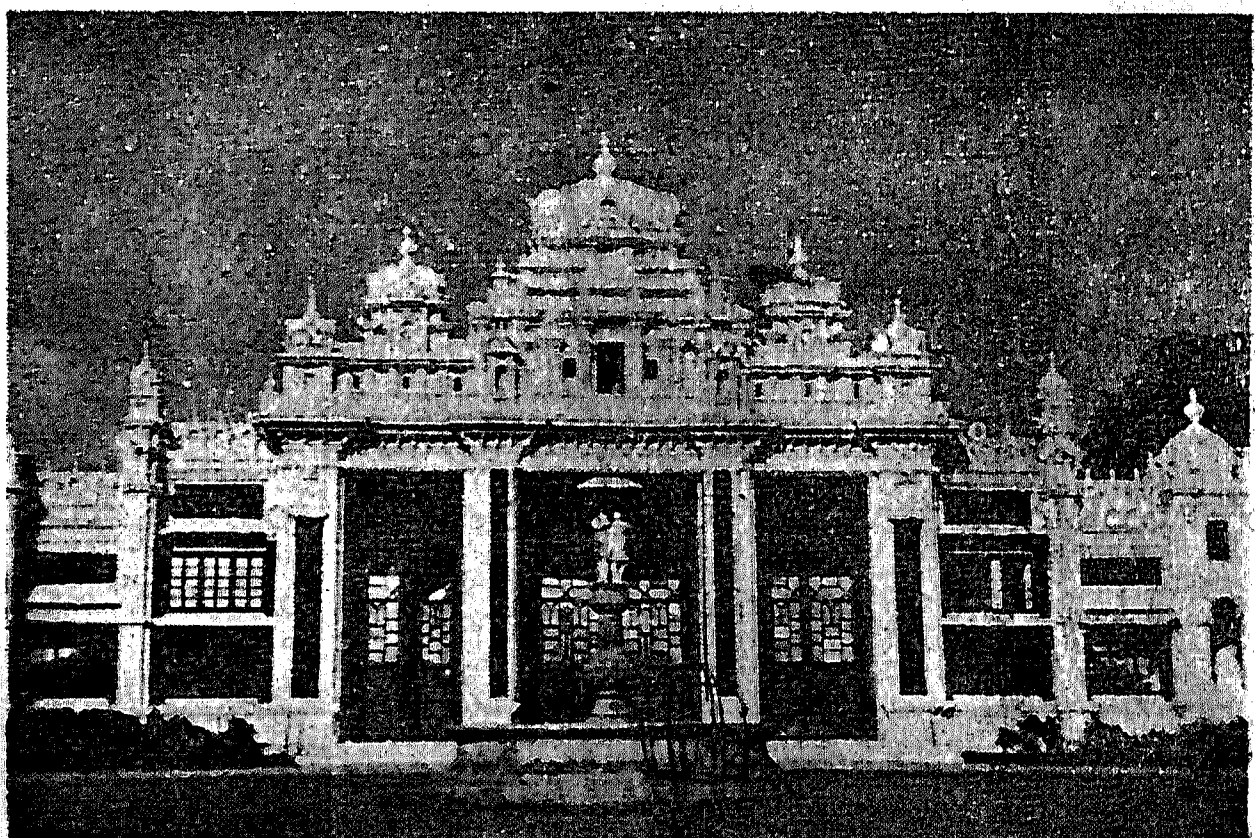
లలితామహల్ :- దీనిని జూచుటకు గవర్న మెంటుహాస్ నుండి అనుమతిపొందవలెను. ఇది గొప్ప అందమైనభవనము. గొప్పగొప్ప రాజవంశీయులు, మానసియులు వచ్చినప్పుడు మకాముచేయుటకు నుపయోగించెదరు. ఈక్రిందివన్నియు ఉ॥ 8 నుండి 11-30. సా॥ 2-30 నుండి 5-0 వరకు ఉచితముగ చూడ

లలితావహాల్

నగును. ఆర్ట్ గ్యాలరీ (ఇది జగన్ మోహన్ ప్యాలెస్ లోగలదు.) ఇందు చిత్రకళకు సంబంధించిన చిత్రములు, సంగీతవాద్యములు, మొదలైనవాని కళారాధనశాలగలదు. రాజభవనము తయారగు కాలములో మహారాజు లిందులో నివసించిరి.

జగన్మోహన్ ప్యాలెస్

రాజేంద్రజూలూజికల్ గార్డెన్సు:— ఇందు ఫోటోలు తీసికొనుటకు సామాన్యకెమెరాకు రూపాయి, సినిమాకెమెరాకు రూ4/-లు చార్జీ చేయుదురు. ఇందు స్వేచ్ఛగా విహరించు జీవజ్వంతువుల నెన్నింటినో ఒకచోట చేర్చిరి. యాత్రికులు తప్పక యీ జీవజ్వంతువులనుదర్శింప దగును.

ప్యాలెస్ గారేజి:— ఇం దనేకజాతుల గుఱ్ఱములు, వాని నుపయోగించుజీనులు, పవిత్రమైనట్టేటు గుఱ్ఱము (దీని నెవరు నెప్పుడు నెక్కలేదు) మొదలైనవి విచిత్రముగ నుండును.

శ్రీచామరాజేంద్ర పెన్సికల్ ఇన్ స్టిట్యూట్:—ప్రపంచములో నెల్ల పెద్దదగు శాండల్ వుడ్ ఆయిల్ ఫ్యాక్టరీ, హిందూ దేశములో నెల్ల పెద్దదగు గవర్న మెంటుసిల్కు నేతఫ్యాక్టరీ మొదలగునవి చూడనగును.

శ్రీరామకృష్ణమఠము:—ఒంటికుప్పెలలో గలదు. స్త్రీషను నుండి దాదాపు మైలుదూరము. బస్సు గలదు.

మైసూరు 2దినములలో చూచువిధము:—

ఈరెండుదినములు శని, ఆదిగాని; శుక్ర, శనిగాని, మైయుండవలెను.

మొదటిదినము:— మైసూరు ఉ. 6 గం. లకు చేరవలెను. చూడవలసినస్థలములు.

శాండల్ వుడ్ ఆయిల్ ఫ్యాక్టరీ,

సిల్కు ఫ్యాక్టరీ,

ఆర్ట్ గెలరీ,

ఉ. 9గం. 12గం. వరకు.

ప్యాల్సు అశ్వశాలలు
,, శకటశాల,
జూ (జీవజంతువులశాల)

సా॥ 3౪౦. నుండి సా॥ 6౪౦.
వరకు

చాముండేశ్వరికొండపైకి సా॥ 6౪౦ంటల నుండి సా॥ 8౪౦ంటల వరకు

రెండవ దినము:- శ్రీరంగపట్టణము వెళ్ళి తిరిగిరావలెను.

టాక్సీలోనయిన సా. 9 నుండి 12 వరకు.

రైలుమీద 7-5 నుండి 11-30 ,,

టెక్నికల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ } సా॥ 3౪౦. నుండి 5౪౦
ఎగ్జిబిషను } వరకు.

కృష్ణ గాజసాగర్ (డామ్) టాక్సీఅయిన సా 6-0 నుండి 9-0.

రైలుమీద సా॥ 5-55 నుండి 9-55 వ.

 విద్యుద్దీపము లెల్ల శని, ఆదివారములలో వెలిగింతురు.

నంజనుగూడు

ఇది మైసూరునుండి 12 మై. దూరమున కాబినెసదీ తీరమున గలదు. ఇది తాలూకాముఖ్యపట్టణము. ఇది శివ క్షేత్రము. మైసూరులోని శివక్షేత్రములలో నిది యొకటి. నంజుండేశ్వరు డనుస్వామి దేవాలయము గలదు రైలుమార్గము 16 మై. ఆస్వామి పేరుమీదనే యీ పట్టణమునకు నంజనుగూడను పేరు కలిగిగెను. ఈ దేవాలయమంటపములలో మైసూరుమహారాజుల, రాణీలవిగ్రహములు స్థాపించబడియున్నవి. ఇందు దాదాపు 63 శివభక్తులయొక్కయు, దక్షిణ దేశమహానీయుల యొక్కయు విగ్రహములు గలవు. దేవాలయమున పార్వతి అమ్మవారు, సుబ్రహ్మణ్యస్వామి లేక దండాయుధపాణి మూర్తులు గలవు. మార్చి ఏప్రిల్ నెలలలో నేపేట కెనినములు

గొప్పరథోత్సవము జరుగును. ఆయుత్సవమునకు వేలమంది యాత్రికులు వచ్చెదరు. సమీపమున పరశురామదేవాలయము మాధ్యుల శ్రీరాఘవేంద్రస్వామిమఠము, (ఇది 15వ శతాబ్దము నుండి నేటివరకు) గలదు. పెద్దపట్టణమగుటచే అన్ని వసతులు గలవు.

తలకాడు

ఇది కావేరీతీరమున మైసూరునుండి 28 మై. దూరమున గలదు. ఇది ఒకప్పుడు రాజధానిగా నున్నదిగాని యీనా ఊరక మైలుపొడవున దాదాపు 20 లేక 30 పురాతనశిథిలముల ఇసుక దిబ్బలచే కప్పబడియున్నది. ఈయిసుకదిబ్బలక్రింద ముప్పది దేవాలయములకన్న నెక్కువ గలవు. ఇది మొదట గంగవంశపు రాజులతరువాత చోళరాజులముఖ్యపట్టణముగ నుండెను. తరువాత హోసలరాజులచేతను వారితరువాత విజయనగరరాజుల చేతను తరువాత 1634 లో మైసూరురాజులచేత నాక్రమించ బడెను. వైశ్యేశ్వర, పాతాలేశ్వర మరాళేశ్వరప్రభృతి దేవాలయములు గలవు. వీనిలోనికి ప్రవేశించుటకు వీలగునట్లు మాత్రమిసుక తీయబడినది.

14 సం॥ల కొకపర్యాయము 'పంచలింగదర్శన' మనెడి యుత్సవము జరుగును. ఆయుత్సవమునకు భారతదేశమునన్ని మూలలనుండి దాదాపు లక్ష యాత్రికులు వచ్చెదరు.

కీర్తినారాయణాలయ మిసుకతో పూడిపోయినది. గోపురము మాత్రము కనుపించును. అచ్చటిశాసనమునుబట్టిమాడ విష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. 1117లో తలకాడు ఆదియమన్ అను

వైస్రాయిని జయించినట్లును, తజ్జయ సూచకముగ నీకీర్తినారాయణ దేవాలయమును నిర్మించినట్లును గలదు.

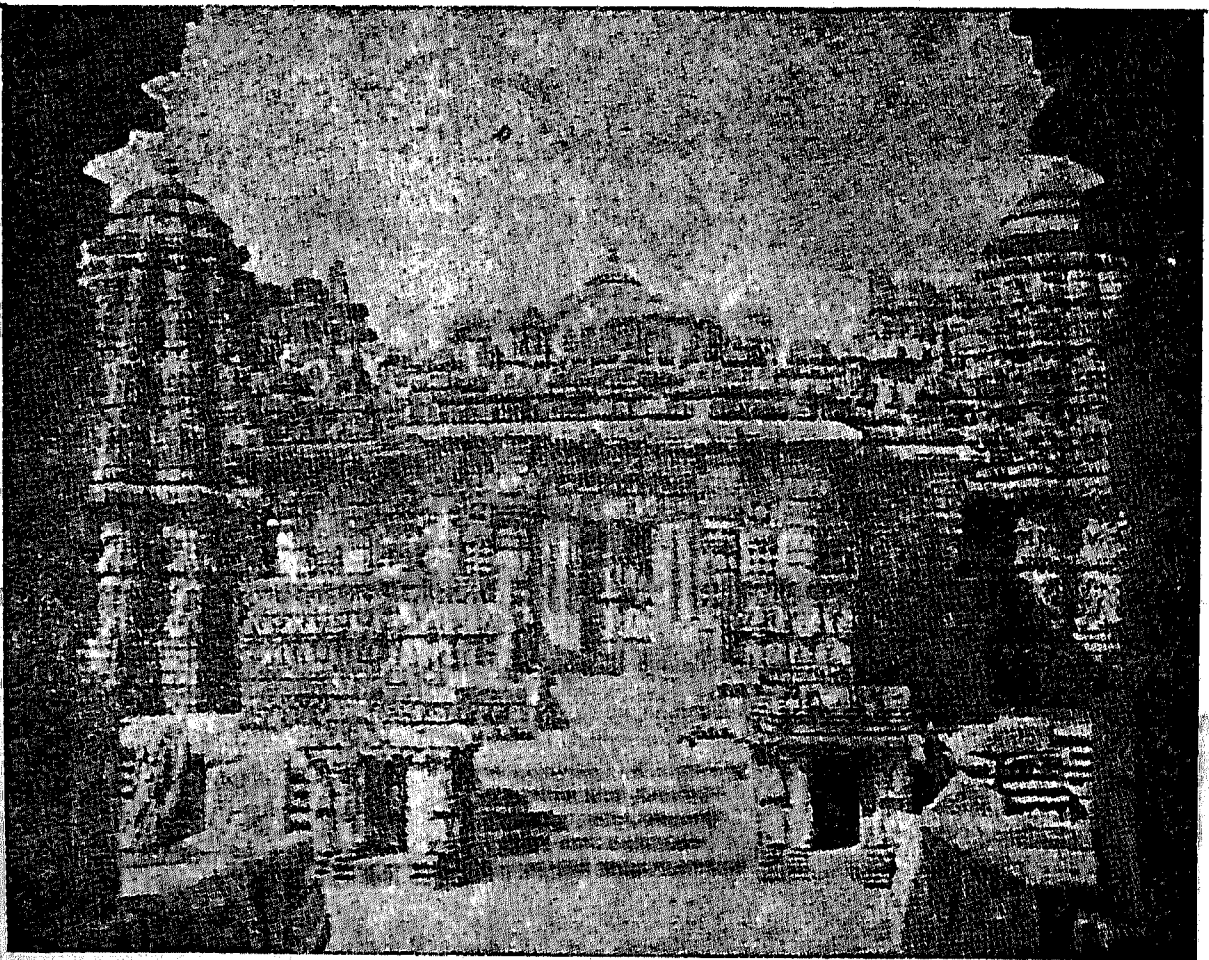
వైద్యేశ్వర దేవాలయముపై తల, కాడు అను నిద్దరు సోదరుల విగ్రహములు గలవు. వారిద్దరిపేర్లనుండి దీని కీపేరు వచ్చెను.

ఈప్రదేశ మిసుకతో పూడిపోవుటకుకూడ నొకగాథ గలదు.

సోమనాథపురము

ఇది మైసూరునుండి 33 మైళ్ళ దూరములో నున్నది. రోడ్డుమార్గము. బస్సుగలదు ఇది చెన్న కేశవస్వామ్యాలయము నకు ప్రసిద్ధి. ఈదేవాలయము 1268లో హోసల రాజులలో శివ నృసింహుని పెద్ద ఉద్యోగి యైన సోము డనువానిచే నిర్మింప బడెను. అందుచేత సోమనాథపురమయ్యెనట. ఇచ్చటి శిల్పము

సోమనాథపురదేవాలయము

మైసూరుశిల్పమునకు గీటురాయి యనిచెప్పవచ్చును. ఈ దేవాలయమున త్రిమూర్తుల ఆలయమువలెనుండి మధ్య శ్రీచెన్నకేశవస్వామి, ఒకవైపు వేణుగోపాలుడు, రెండవప్రక్క జనార్దనుడు గలరు. విగ్రహములు దేవాలయమునందు పనితనము గుడ్డమీద లేసుతో అల్లినట్లు తీగలు, లతలు, భారత, భాగవత, రామాయణ దిచరిత్రలు గోడలపై చాలనున్ని తమైనశిల్పమున జూపిరి. బయట గోడలపైన శిల్పనైపుణ్యమును నెదరింపి 194 పెద్దవిగ్రహములు గలవు. ఇవి అన్ని 13వ శతాబ్దమున నిర్మించినట్లు శాసనమువలన తెలియుచున్నది.

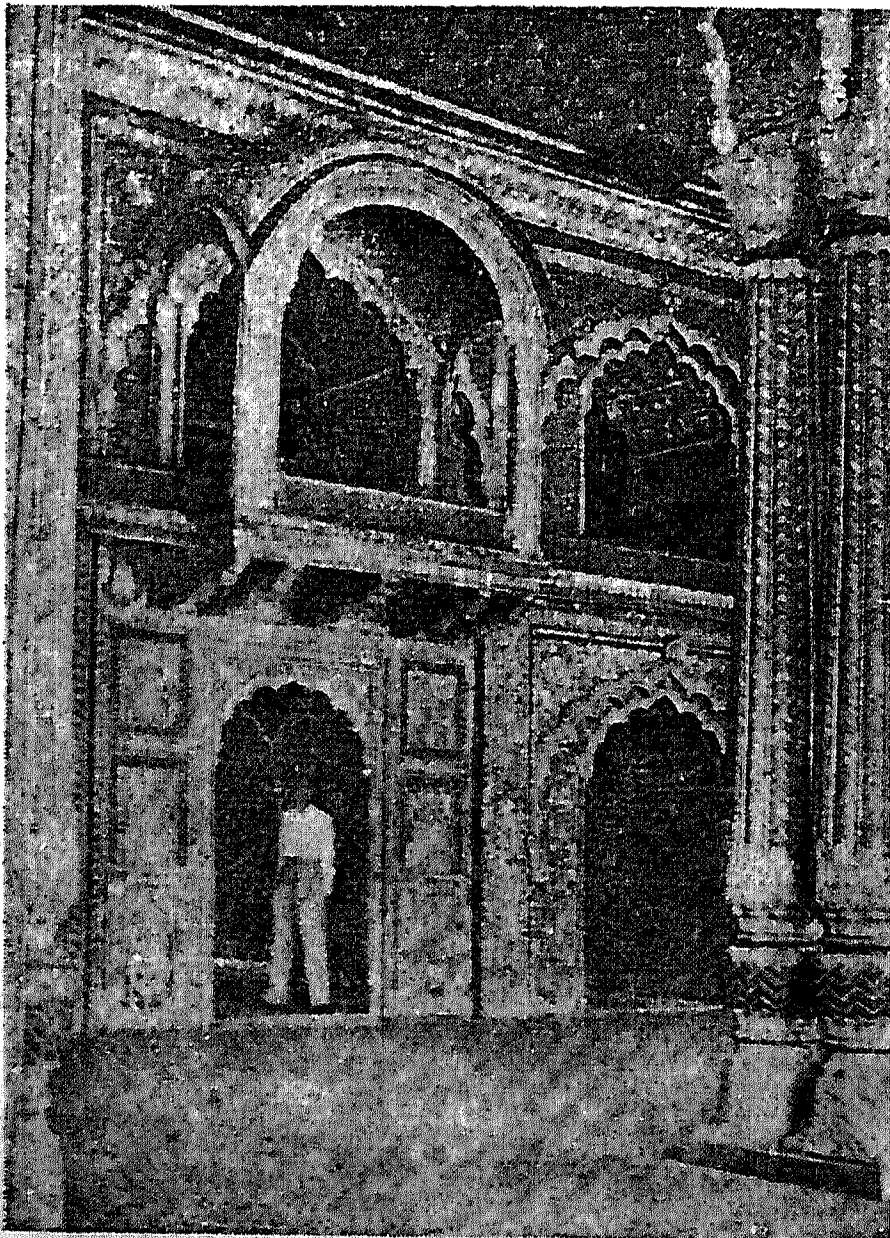
Mr. Lewis Rice Says "This elaborately carved structure is attributed to Jakanachari, the famous sculptor and architect of the Hosala Kings, under whom Hindu art in Mysore reached its culmination. Though not on the scale of the unfinished temple at Halebid, the general effect is more pleasing, from the completion of the superstructure, consisting of three pyramidal towers or Vimana surmounting the triple shrine."

లూయిస్ రైస్ గారు (Mr. Lewis Rice) ఇటు లనుచున్నారు. "మిగుల శ్రమపడి చెక్కినయీ నిర్మాణము హోసలరాజులకాలమునాటి సుప్రసిద్ధ శిల్పాచార్యులయిన జక్కనాచార్యుని చేతిపనివిశేష మనెదను. హోసలరాజులకాలముననే మైసూరు సంస్థానమున హైందవశిల్పకళ ఆకాశము నందుకొనినది. హలేబీడునందలి దేవాలయ మసంపూర్ణస్థితియందున్నను, బహుభుజగోపురాకారముగల మూడు శిఖరముల విరాజిల్లు దేవాలయముమీది కట్టడపుస్థూలాకార మేయెంతయో తృప్తిని గలిగించుచున్నది."

శ్రీరంగపట్టణము

ఇది సోమనాథపురమునుండి 20 మై. దూరమున నున్నది. బస్సులు గలవు. మైసూరునుండి 10 మై. గలదు. రైలు, బస్సులు గలవు కావేరీనది రెండుగా చీలి శ్రీరంగపట్టణముదాటిన తరువాత కిన్నెళ్ళలో రెండును కలిసి ఒకేనదిగ ప్రవహించును. ఈ నది రెండుగా చీలుటచే వేర్పడినద్వీపమే శ్రీరంగపట్టణము. అనగా నీపట్టణముచుట్టును కావేరి ప్రవహించుచున్నది. అనాది కాలములో నీ ద్వీపమున గౌతమర్షి తపస్సుచేసినట్లు చెప్పుదురు. క్రీ. శ. 894 లో తిరుమలరాయుడు రంగనాథునికి ఆలయము నిర్మించి రంగపురము లేక రంగపట్టణము అని పేరు

టిప్పూసుల్తాన్ సమ్మర్ ప్యాలెస్ - శ్రీరంగపట్టణము

పెట్టెను. అసలు శ్రీరంగపట్టణము క్రీ. శ. 1120 లో విష్ణువర్ధనుని సోదరుడు ఉదయాదిత్యుడు కట్టించెను 1495 లో శ్రీరంగపట్టణము విజయనగరరాజుల చేజిక్కినైస్రాయిలపాలన క్రింద నుండెను. 1610 లో తిరుమలార్యుని నుండి

మైసూరురాజు ఓడియార్ కు వశమయ్యెను ఇదియే హైదరాళి, టిప్పుసుల్తానులపాలనలో నుండగ 1799 లో బ్రిటీషువారిహస్త గత మయ్యెను. ఇది శ్రీరంగపట్టణ క్లుప్తచరిత్రము.

చూడదగినవి:- టిప్పుసుల్తాన్ సమ్మర్ ప్యా లెస్:- ఇందు చిత్రకళ అందముగ చిత్రించబడినది తూర్పువైపున గుమ్మా బాజ్ అనదగు టిప్పు తండ్రి, తల్లి సమాధులు గలవు. దానిపై నొక పెద్దకట్టడ మున్నది. దానికి రెండువైపుల చాల నెత్తున టాజ మహల్ కువలెనే గోపురము లున్నవి.

రంగనాథ దేవాలయము : అనేకశతాబ్దములకుపూర్వము కట్టబడినది. ఇది ద్రవిడశిల్పమును బోలియున్నది. మహ్మదీయుల కాలమునాగూడ దీనిని జక్కగ పోషించిరి. హైదరాళి, టిప్పు మహ్మదీయులైనను రంగనాథుని వారు దైవముగ భావించి జాగీర్లుగూడ నిచ్చినట్లు చెప్పుదురు. జనవరి నెలలోను, రథ సత్తమికిని గొప్పయత్సవము జరుగును. వేనకు వేలు యాత్రి కులు వచ్చెదరు.

శ్రీవిశిష్టాద్వైతమతాచార్యులగు శ్రీ రామానుజాచార్యులవా రీశ్రీరంగపట్టణమునకు వచ్చి కొంతకాల ముండుటచే దీనికి వైభవము కలిగి భక్తులనేకులు వచ్చుట కలిగెను.

కోటలో నున్న మసీదుగోపురము పైకెక్కిన మైళ్ళ కొలది దూరమును మైసూరుపట్టణము, శ్రీరంగపట్టణపు కోట గోడలు, కావేరి కనుపించును. ఇందు 5 శాసనములు పర్షియన్ భాషలో నున్నవి. వానినిబట్టి యీమసీదు 1787 కట్టినట్లు తెలియుచున్నది. రంగనాథాలయమునకు 150 గజములదూర

ములో టిప్పురాజభవనము శిథిలమై యున్నది. (Water gate) టిప్పు యుద్ధమునం దెచ్చట చనిపోయెనో అతనిశవ మెచ్చట కనిపించెనో అచ్చట నొక శాసనము గలదు. దేవాలయమునకు సమీపములో టిప్పు ఇంగ్లీషుఆఫీసర్లను బంధించిన చీకటి కొట్టు (Dungeon) గలదు. దేవాలయమునకు ముందువైపు 100 గజములలో నొక యిటుకతో గట్టబడిన (ఊగులాడు వంతెన) ఆర్చి ఉండెడిది. (De Haviland Arch) దానిపై నెక్కి ఊగిన 2 లేక 3 అంగుళములు కదలిక కలిగెడిదని చెప్పెదరు. అది 1936లో పడిపోయెను. 1 మై. దూరములో స్కాటిష్ బంగళాలో చిత్రములు మ్యూజియంకింద నుంచిరి.

రైల్వేస్టేషనుకు వెనుక కొటగోడలకు బ్రిటీషు ఆఫీసర్లు ఫిరంగులతో ముట్టడించి కొటలోనికి ప్రవేశించినది చూడనగును.

మేలుకొట లేక తిరునారాయణపురము

(శ్రీ)రంగపట్టణము స్టేషనుకు ప్రక్కస్టేషన్ గుఱించి రాక్సుస్టేషనులో దిగి అచ్చటినుండి బస్సుమీద 18 మై. పోయిన మేలుకొట చేరుదుము. మేలుకొట అనగా కొండమీద నెత్తున నున్నకొట యని అర్థము. యదుగిరి యనుకొండమీద కట్టబడిన కొట. క్రింద కావేరి, మోతీతలావు (ముత్యములసరస్సు) గలవు. ఇది గొప్పక్షేత్రము. వైష్ణవుల పురాణస్థలములలో నిది ఒకటి.

వసతులు :- బండ్లు, బస్సులు, భోజనశాలలు అన్ని వస్తువులు దొరకును. ఇచ్చట గుడ్డలనేత విశేషముగ జరుగును.

చరిత్ర :- ఇచ్చట ముఖ్యముగ నృసింహనారాయణ స్వామ్యాలయములు గలవు నృసింహస్వామ్యాలయము యదుగిరిమీద గలదు.

వైష్ణవమఠోద్ధారకులగు శ్రీరామానుజాచార్యులవారు మతవ్యతిరేకులచే తప్పించుకొని మేలుకోట చేరి 14 సం॥ లు నివసించిరి. ఇచ్చట హోసలరాజును వైష్ణవమతమునకు మార్చెను. ఆయనయే విష్ణువర్ధనుడు. ఆరాజు వైష్ణవమత మవలంబించుటకు ముఖ్యకారణము రామానుజుల గొప్ప తనము. ఆయనసిద్ధాంతము, ప్రపత్తిమార్గము, ఆయనవిశాల దృష్టి మొదలగునవియే. ఇచ్చట ముఖ్యమైనది శ్రీకృష్ణదేవాలయము దీనినే 'చల్లపిళై'రాయదేవాలయ మనియు నందురు.

ఉత్సవవిగ్రహము :- శ్రీరామానుజులకు స్వప్నమున గన్పించి, సపరివారముగ తాను మైసూరు సుల్తానునొద్ద నున్నట్లు చెప్ప రామానుజుడు వెళ్ళి అభ్యర్థింప సుల్తా నావిగ్రహముల జూపెనుగాని సుల్తానుకూతురు సుందరమోహన కృష్ణవిగ్రహమును అలంకరించి యొకసింహాసనమున నుంచెను. రామానుజు డావిగ్రహమునుగూడ నిమ్మని కోరెను. గాని సుల్తా నిచ్చగించలేదు. రామానుజుడు ధ్యానమున గూర్చుండి తనయోగశక్తిచే అందరు వినుచు చూచుచుండగనే 'కృష్ణా రమ్మ'అని పిలువ నావిగ్రహము నృత్యముచేయుచు, నడచివచ్చి శ్రీరామానుజులయొడిలో నిలచెను. సుల్తాను, సభికులు ఆశ్చర్యచకితు లైరి. సుల్తాను ప్రేమపూర్వకముగ

ఆ విగ్రహమును రామానుజున కిచ్చెను ఆవిగ్రహమును మేల్కొట్టకు దెచ్చిరి. అచ్చట ఉత్సవవిగ్రహముగ నేటికిని సేవింపబడుచున్నది.

సుల్తానుకూతు రావిగ్రహ వియోగమును భరించలేక కృష్ణభక్తిపరతతో ఆమె మేల్కొట్ట కేగి అచ్చటనే స్వామిని సేవించుచు స్వామియందు లీనమాయెను. ఆమెపేర నొక ఆలయము నిర్మింపబడెను. అది నేటికిని గలదు.

ఈ ఆలయమును రామానుజుడు సంవత్సరములో 3 దినములు హరిజనుల దర్శనార్థమై స్వేచ్ఛగా విడిచిరి. బ్రహ్మాత్సవములో చివర 3 దినములు హరిజను లానందముతో, భక్తిపరతత్వముతో నృత్యగీతాదులతో స్వామిని నేటికిని సేవించుచుందురు.

పూర్వమహారాజులు సమర్పించిన బంగారు, వెండి వస్తువులు నేటికిని స్వామిసేవలో నుపయోగించబడుచున్నవి. వైరముడిసేవోత్సవము [మార్చి-ఏప్రిల్] పండునిమాసమున పుష్యమీనక్షత్రదినమున చాలవైభవముగ జరుగును దీనికి దాదాపు 10,000 యాత్రికులకు పైగా వత్తురు.

దేవాలయ మనేకామూల్యాభరణములను కలిగియున్నది. అందు 'వైరుముడి' అనుమణులతో చేయబడినది మిక్కిలి విలువ గలది. దానిని మైసూరుమహారాజువారిభవనమున నుంచె డరు. దాని నుత్సవసమయమున తెచ్చి స్వామి కలంకరించి యారాత్రి మాత్రమే అచ్చట నుంచెదరు.

శ్రీరామానుజాచార్యులవారికి స్వప్నములో స్వామి ప్రత్యక్షమై ఆప్రాంతములో అడవియందు వైష్ణవులచే నుపయోగింపబడు 'నాము' గని కలదనియు, అచ్చటనే యొకస్వామి విగ్రహము గలదనియు తెలుప అట్లే, రాజసాహాయ్యమున ఆరెంటిని కనుగొని స్వామి కాలయము నిర్మించిరి. ఆ 'నాము సుద్ద' గని నేటికి నన్నివైపులకు నాము రవాణాచేయుటకు ప్రధానమైనది. ద్వారకలో గోపీతలాపులో గోపీచందనమునలె దక్షిణదేశమున నీపవిత్రమైన 'నాము'ను వైష్ణవు లందఱు నొసట ధరించి ఆసంప్రదాయచిహ్నమును గుర్తింపజేయుదురు. ఇచ్చట కల్యాణపుష్కరిణి, నారాయణ, పరాశర, పద్మ వగైరా 13 పుష్కరిణులు దర్శనీయములు.

మండియా

మేలుకోటనుండి ఫ్రెంచిరాకుస్థేషనుకు చేరి ప్రయాణము ముందుకు సాగించిన మండియా (Mandya) స్థేషను వచ్చును. ఇది జిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. ఇచ్చట ఇండియాలోని పెద్ద పంచదారఫ్యాక్టరీలలో రెండవదిగా గుర్తింపబడినది యిట గలదు. రైలుమార్గమున కిరుప్రక్కల చెరుకుకోటలు కనుపించును. విద్యుద్దీపములతో నందముగ నుండును. సం॥ కు 30 వేల టన్నుల పంచదార తయారగును.

ఇచ్చటికి సమీపమున హుళికెరే (HULIKERE) అనుచోట 9,200 అడుగులపొడవున కొండగుట్టను తొలచి అందుండి విశ్వేశ్వరయ్యార్ కాలువను బ్రవహింపజేసిరి. దీనికి 45,62,000 ఖర్చుచేసిరి. ఇంజనీరింగునేర్పు దీనియందు కాననగును.

శివసముద్రము

మండియానుండి మద్దూరు వై త్వేష్టేషనులో దిగవలెను
అచ్చటినుండి 27 మై. దూరములో శివసముద్రము చేరవచ్చును.
బస్సు గలదు మద్దూరు మైసూరు - బెంగళూరులైనుమీద
గలదు. ఈవిద్యుచ్ఛక్తి కేంద్రమునుండి 34,500 కిలోవాట్ల శక్తి
తయారగును.

Mr. S. G. Forbes says:

“It did not take the Mysore government very long after these investigations and developments to appreciate the value of hydro-electric power and to start an investigation of her resources. The survey of the hydro-power resources of the Mysore state actually began in 1898, about ten years after the invention of the incandescent lamp and the development of an economical motor”

పోర్బ్స్ గారు (Mr. S. G. Forbes) ఇటు లనుచున్నారు:—

“జలవిద్యుచ్ఛక్తి అభివృద్ధికి సల్పుపరిశోధనలయినంత
రము, జలవిద్యుచ్ఛక్తి సదుపయోగముల విలువను గూర్తించి
విద్యుచ్ఛక్తి సాధనాధారములకై పరిశోధనల కుపక్రమించుటకు
మైసూరుప్రభుత్వమున కెంతో కాలము పట్టలేదు. మైసూరు
సంస్థానమున జలవిద్యుచ్ఛక్తి సాధనాధారములను అంచనా
వేయుటకు విచారణ 1898 సంవత్సరమున ప్రారంభమయ్యెను.
1898వ సంవత్సరమునకు సరిగా పదివత్సరములక్రితమే జ్వలిం
చెడుదీపము పొదుపున కుపయుక్తమగుమోటారుయంత్రముల
వంటి సాధనములు కనుగొనబడెను.”

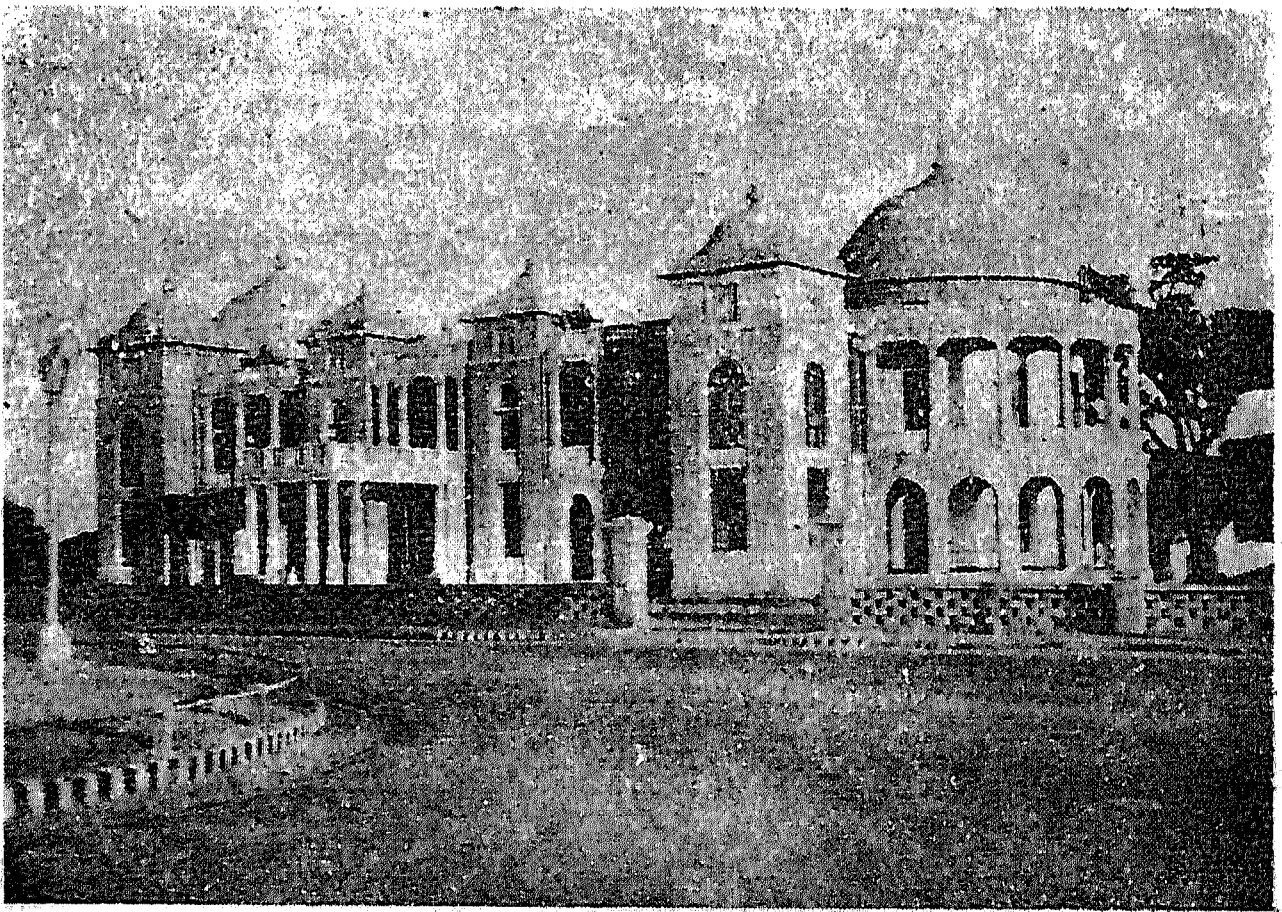
జలపాతము:- ఇచ్చట కావేరి రెండుగ చీలి దాదాపు 200 అడుగుల యెత్తునుండి క్రిందకు పడును. ఉత్తరప్రవాహమును గంగచుట్ల అనియు, దక్షిణప్రవాహమును బార్చుట్ల అనియు సందురు. ఈ పాయలమధ్య నేర్పడు పట్టణమే శివసముద్రము. ఇది 16వ శతాబ్దమున గంగరాజుచే నిర్మింపబడినది. ఈ ప్రాంత మంతయు ప్రకృతిసౌందర్యముతో నలరారుచుండును. గంగ చుట్టికి వెళ్లు మార్గమున పీర్ సాహెబ్ అను నుహ్మదీయ షకీకు దర్గా గలదు. ఈ జలపాతములనుండి హైడ్రోఎలక్ట్రికల్ పవర్ స్టేషను నడుపుచున్నారు.

శివసముద్రమునకు కొన్ని మైళ్ళ దూరములో 'సింహ' అను చోట 1937 లో నొక విద్యుచ్ఛక్తి కేంద్రము నేర్పాటు గావించి మైసూరు రాజ్యములో దాదాపు 900 మై. వరకు షుమారు 220 పట్టణములకు విద్యుచ్ఛక్తిని ప్రసరింపజేయు చున్నారు.

బెంగుళూరు

ఈ పట్టణమునకు మొదటి కెంపెగౌడరాజు యొక్క ప్రధానామాత్యుడు యెలాంక 1537 లో మట్టికోటగోడను నిర్మించెను అప్పటికే పట్టణమంతవరకు పెరుగునని యూహించి పట్టణమునాల్గునైపుల రక్షకపుబురుజులను కట్టించెను. అదే ప్రకారము నేటి పట్టణ మాహద్దుల ననుసరించి పెరిగెను. కోటలో ఉత్తరమున వినాయక దేవాలయము, ఆంజనేయాలయము బస్ వన్ గుడిలో నందిదేవాలయము, గవిపురములో సతరదేవాలయములు నిర్మించెను. కోటగోడ లక్ష్మే యుండగా హైదరాళి తన పరిపాలనలో రాతిగోడలను కట్టించెను.

బెంగుళూరు పెద్దరైల్వే కూడలి, విద్యుద్దీపములతోను, చక్కనితారు, సిమెంటురోడ్లతోను, సుందరసవీనభవనములతోను, ఉద్యానవనములతోను, రమణీయమైనతోటలతోను కన్నులపండుగుగా నుండును. దీనిజనాభా 8 లక్షలు. ఇది సముద్రమట్టమునకు 3,000 అ. యెత్తున నున్నది. ఇం దన్ని దేశస్థులు నివసించుచుందురు. ఇది 25 చ. మైళ్ళవిస్తీర్ణమైన నగరము. ఇది మైసూరుగవర్న మెంటుకార్యస్థానము. బ్రిటీషు వారు శ్రీరంగపట్టణము ఖాళీచేసినచ్చినతరువాత నీకోటగా కొంతకాల ముండిరి. ఈకోటలో టిప్పుసుల్తాను శ్రీరంగపట్టణములోని దరియాదౌలతాభవనమునుబోలు రాజభవనమును కట్టించెను. ఇందు గొప్పశిల్పము చూపబడినది. దీనిని నేటికిని జాగ్రత్తగ కాపాడుదున్నారు.

పురసాలక సంఘభవనము - బెంగుళూరు

గవిపురములోనిగుహలో గంగాధరేశ్వరాలయము గలదు. దానిసమీపమున 12అ. పొడవున ఒకేరాతిలో చెక్కబడిన గొడుగులు, డమరము గలవు.

పట్టణములో చూడదగినవి :- 1 మహారాజాప్యాలెస్. ఇది కంటోక్ మెంటుస్టేషనుకు పడమట గలదు. 2. పబ్లిక్ ఆఫీసులు. 3. కబ్బన్ పార్కు (ఇందే పై పబ్లిక్ ఆఫీసులు గలవు.) 4. గవర్న మెంటు మ్యూజియము. 5. శేషాద్రి మెమోరియల్ హాలు. 6. లాల్ బాగ్ :- ఇది హైదరాబాదుకాలములో వేయబడి టిప్పసుల్తానుచే వృద్ధిచేయబడినది. ఇందు, పెక్కురకములైన ఫల, పుష్పజాతులు మిక్కిలి అందముగ, నమర్చి, శ్రద్ధగ పెంచబడుచుండును. లోనికి కార్లుసహితము వెళ్ళవచ్చును. 7. రేస్ కోర్సు (Race course) ఇది 2మై. చుట్టుకొలత గలిగి యిండియాలోనికెల్ల గొప్పదని ప్రసిద్ధిగాంచెను. 8 గ్రంథా

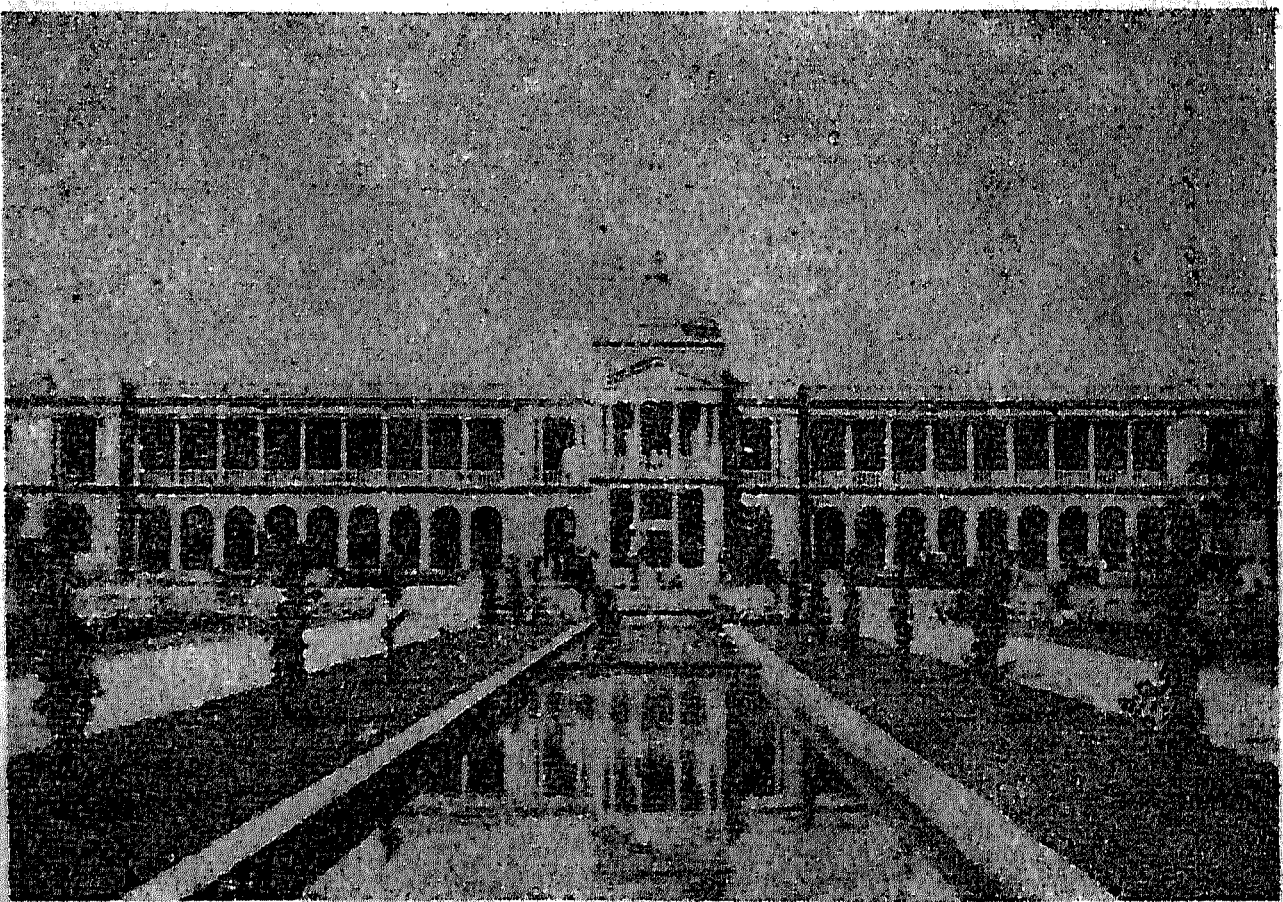
లాల్ బాగ్ - బెంగుళూరు

లయము (Public Library) 9. The Indian Institute of Science:- పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రపరిశోధన కేంద్రము ఇది జె. యన్. తాతా (బొంబాయి) గారి 30 లక్షల విరాళముతో స్థాపింపబడినది. 10. సోపుఘ్యాక్టరీలు, నూలుమిల్లులు, 11. ఏడు మై దూరములో విమానములు చేయుఘ్యాక్టరీ (ఇండియాలో మరెచ్చటను లేదు) (Air craft factory) 12. సిటీమార్కెట్, 13. డొడ్డపోటవిజ్ఞానశాస్త్రము (ఇందు పెద్దపెద్దపాఠశాలలు గలవు) బలే పేట, చిక్ పేట, (ఇవి అన్నియు పెద్దబజారు, ముఖ్యవ్యాపార స్థానములు) 14. రసూల్ మార్కెట్. 15. టెలిఫోన్ ఘ్యాక్టరీ. 16. శ్రీరామకృష్ణమఠము. 17. శంకరమఠము. 18. అనంత స్వామిమఠము మొదలగునవి ముఖ్యముగ చూడనగును.

వసతులు:- సిటీస్టేషనుకు 200 గ. దూరములో పోట ప్రియసత్రమును. కంటోన్ మెంటు స్టేషనుకు 100 గ. దూరములో నొకసత్రమును గలవు. ఇవిగాక సిటీస్టేషనునుండి మైలు

వాణివిలాస్ ఆసుపత్రి - బెంగుళూరు

లోపున నాల్గుసత్రములును, రెండుసత్రములు కంటోన్ మెంటు స్టేషనునుండి శివైశ్వ దూరములోను గలవు. అన్ని వసతులు గలవు. సిటీబస్సులు, భోజనశాలలు గలవు.

నందిగిరి (Nandi HILLS)

వేసవినివాసస్థానము. ఇది బెంగుళూరు స్టేషనునుండి ప్రత్యేకమగున్యారోగేజీలైను 31 మై. లో నందిహిల్సులై స్టేషను గలదు. రోడ్డుమార్గము 36 మై. స్టేషనునుండి కొండ అడుగుభాగమునకు 2 మై. దూరము. రిక్షాలు, బండ్లు గలవు. భోజనశాలలు గలవు. ఇది సముద్రమట్టమునకు 485 అడుగుల యెత్తున నున్నది. పైకి చక్కనిమోటారురోడ్డు గలదు. నడచి యెక్కువారికి 1775 మెట్లు గలిగినమార్గము గలదు. సెడువ లేనివారిని కుర్చీలలో పెక్కి తీసికొని వెళ్ళుదురు. ఏప్రిల్-మే నెలలలో బెంగుళూరులో 80° నుండి 92° డిగ్రీలవేడి యున్నప్పు డీకొండపైన 63° నుండి 65° డిగ్రీలవరకుమాత్రమే వేడి ఉదయమునను 76° డిగ్రీలు మట్టమధ్యాహ్నమప్పుడు నుండును. అనగా దాదాపు నీలగిరిలోని కూనూరులోనుండు వేడినిమాత్రమే కలిగియుండును. ఈపర్వతములను జూచుటకు ముఖ్యముగ ఏప్రిల్ నుండి జూన్ వరకు బాగుండును.

విద్యుద్దీపములు, నీటివసతితో 5 బంగళాలు గలవు. వాని వాడుకొనుటకు కొద్దిఅద్దె కట్టవలసియుండును. సం. పొడుగునను హోటళ్ళుండును. బంగళాల నుపయోగించుకొనుటకు ముందుగ హిల్ స్టేషన్ సూపరింటెండెంటు, లాల్ బాగ్, బెంగుళూరువారినుండి అనుమతి పొందవలెను.

కొండపైన యోగనందీశ్వరదేవాలయమును, కొండ క్రింద భోగనందీశ్వరదేవాలయమును గలవు. ఈ రెండు దేవాలయములు చోళ, పల్లవ, హోసలప్రభువులకాలము నుండి యుండి గొప్పశిల్పముతో నిండియున్నవి. హైదరాబాద్, టిప్పలచే కట్టబడినకొట బురుజులువగైరా శిథిలములు గలవు.

అమృతసరోవరము, టిప్పనివాసభవనము, టిప్పకుక్త పాదములగుర్తులు, టిప్పజనానా మొదలగునవి ముఖ్యముగ చూడదగినవి. శివరాత్రికి గొప్పయత్సవము జరుగును. యాత్రికులు వేలకొలది వత్తురు పశువులసంత జరుగును.

కోలారు బంగారుగనులు

బెంగుళూరునుండి రోడ్డుమార్గముగ 60 మై. బెంగుళూరు మద్రాసులైనులో బంగారుపేట యొద్ద దగిన అచ్చటినుండి 11 మై. బ్రాంచిలైను. ఇండియాలో వాడబడునది నూటికి 95 పాళ్లు మైసూరుబంగారమే. ఈగనులమేనేజిమెంటు 1885 జూన్ టైలర్ అందు సన్నువారు తీసికొనిరి. మిగులలోతైనగని 9664 అ. లు. ఈగనులలో 24,000 మందికూలీలు పనిచేయుచున్నారు. అందు 15,000 మంది గనులలో పనిచేయుచున్నారు. ఏరందరకు పైన నొకపట్టణ మేర్పడినది. ఇచ్చటికి 92 మై. దూరమున గలశివ సముద్రమునుండి విద్యుచ్ఛక్తిసహాయమున నీగనిపని జరుగుచున్నది.

గనులను జూచుటకు క్రిందిఅడ్రెస్సుగల అధికారుల నుండి అనుమతిపొందవలెను.

Superintendent of the Mines or to the Chief Inspector of Mines, OORGAUM, K. G. F.

కొలారుకు 2 మై. దూరములో కొలారుబెట్ట లేక శతశృంగపర్వత మున్నది. దీనియెత్తు 4000 అడుగులు. దానికి తూర్పున 'అంతరంగంగ' అనునొకఊట గలదు. ఈయూట యొకనందినోటినుండి వచ్చును. దీనిని పవిత్రముగ నెంచుదురు.

ముళ్ బాగల్

ఇది కొలారునుండి 18 మై దీనిని తూర్పుద్వార మందురు. తిరుపతికి వెళ్ళురోడ్డులో నుండుటచేత తూర్పుద్వార మందురు తిరుపతికి వెళ్ళు యాత్రికులు మొదట తురకర్మ చేయించుకొని నృసింహతీర్థములో స్నానముచేయునాచారము గలదు.

ఇచ్చటనే 'హైదర్ వలీ' అనుమహమ్మదీయ ఘోరుదర్గా గలదు. ఉత్సవములకు వేలకు వేలు యాత్రికులు వచ్చెదరు.

కుడుమేలె

ముళ్ బాగల్ కు 4 మై. దూరములో కుడుమేలె అను క్షేత్రము కొండ నానుకొనియున్నది. అచ్చట సోమేశ్వర, గణేశ దేవాలయములు గలవు. ఇవన్నియు శిల్పిజనకాచార్యుడే చేసినట్లు చెప్పెదరు. దేవతలు త్రిపురాసురునిమీదికి యుద్ధము నకు వెళ్లుట కీపర్వతముపై సైన్యములతో గుమిగూడిరట. అందువలన నీక్షేత్రమునకు 'కుడుమలై' అనిపేరు కలిగెను.

అవని

ముళ్ బాగల్ నుండి 8 మై. దూరమున నీక్షేత్రము గలదు. దీని నవంతికతో బోల్చెదరు. శ్రీవాల్మీకిమహర్షియు, లంకనుండి

తిరిగివచ్చినప్పుడు శ్రీరాముడును కొంతకాల మిట నున్నట్లు చెప్పుదురు. సీతను వనములలో విడిచిపెట్టినప్పుడు మే యిట నుండి లవకుశులను గని వారిని వాల్మీకి యాశ్రమమునకు జేర్చెను. వాల్మీకి ఋషిచే వారు పోషింపబడిరట. ఇచ్చట సనేక దేవాలయములు గలవు.

మైసూరురాజ్యములో ముఖ్యముగ చూడదగినవి.

ఆగుంబె (AGUMBE)

ఇది పి.మొగనుండి 53 మై. పర్వతములలో అరణ్యములలో పోవలెను. ఇది పడమటికనుమలలో నెత్తైనశిఖరము. ఇటనుండి పశ్చిమసముద్రమున సూర్యాస్తమయ సౌందర్యము చూడదగినది. సూర్యాస్తమయమైన 5 నిమిషములలో ఆకాశమునను, సముద్రమునను పలురంగులతో సనేకాకారముల కాంచుట యాత్రీకుని కానందదాయకము. ఈప్రాంతమునే పరశురామక్షేత్ర మందురు.

కైదల

తుముకూరునుండి అరగంటప్రయాణము. బస్సులు, బండ్లు గలవు. ఇది పూర్వము క్రిదపుర మను పురాతనమైసూరు సంస్థానమునకు ప్రధాననగరము. ప్రఖ్యాతివహించిన శిల్పకారుడు జనకాచార్యుడు లేక జకనాచార్యుని జన్మస్థానము. ఈతడు క్రిదపురమును నృపార్యుడనురాజు పరిపాలించుకాలమున నుండెను. జనకాచార్యుని శిల్పనైపుణ్యమును మెచ్చి అనేకరాజసంస్థానములనా రాహ్మనించి దేవాలయవిగ్రహాదుల నిర్మింపించి బహూకరించిరి. ఇతనికిమారు డీతనికంటెను శిల్పచతురుడని ప్రఖ్యాతి.

చామరాజసాగర్

ఇది బెంగుళూరుకు 22 మై. కుముదవతీ, అర్జవతీనదుల సంగమనొద్ద నొక డాము 70 లక్షలు వెచ్చించి నిర్మించిరి. ముఖ్యముగ నిది బెంగుళూరు నీటిసప్లయకొరకు నిర్మించబడినది.

దేవనహళ్ళి

బెంగుళూరుకు 23 మై. బళ్లారి-బెంగుళూరు రోడ్డుమీద కలదు. ఇది టిప్పసుల్తాను జన్మస్థానమట.

శివగంగ

ఇది బెంగుళూరు హరిహరలైనులో విడవంద 3 మైళ్ళలో రైల్వేస్టేషను గలదు. అటనుండి 3 మై. బస్సులో పోవలెను. బండ్లుకూడ గలవు. దేవాలయము కొండమీద నున్నది.

పాతాళగంగ యనునొక పుష్కరిణి గలదు. గుహయందు దేవాలయములు గలవు. కొండశిఖరమున రెండు స్తంభములు గలవు. అం దొక దానినుండి నీటియూట వచ్చుచుండును దానిని యాత్రికులు పవిత్రముగ నెంచుదురు. మకరసంక్రాంతి కిచ్చట గొప్పయుత్సవము జరుగును. వేనవేలు యాత్రికులు వత్తురు. కొండపైకి మెట్లు గలవు. రెండు ధర్మశాలలు గలవు. మంట పములుగూడ నివాసయోగ్యముగ నుండును.

విదురాశ్వత్థము

ఇది బెంగుళూరు - హిందూపురము రైలుమార్గమున దొడ్డుకురుగాడి అనుస్టేషను. బెంగుళూరునుండి 52 మైళ్ళలో గలదు. చార్జీ రూ 1-12-0. హిందూపురమునుండి బస్సుమీద

0-8-0, రైలుమీద 0-5-0. హిందూపురము 12 మైళ్ళుండును. ఇది మైసూరురాజ్యములోనిది. ఇచ్చట కొత్తులు విశేషము.

వసతులు:- మైసూరుగవర్నమెంటు చక్కనివసతులు కల్పించిరి. విద్యుద్దీపములు గలవు. నీటిపంపులు, విశాలమగు అనేకసత్రములు గలవు. ఇది పావనపినాకినీతీరమున నున్నది. సత్రములలో పాత్రసామగ్రి లభించును. పాత్రకు దినమునకు 0-1-0 చార్జీ.

విదురునిచే నాటబడినఅశ్వత్థమని యీక్షేత్రమునకు ప్రసిద్ధి. ఇది ఒకవిశాలమైన అశ్వత్థవృక్షము. (రావిచెట్టు) ఈవృక్షముచుట్టు నొకఅరుగు గలదు. ఆరుగునకు మెట్లు గలవు. ఆమెట్లపైన మొక్కుబడులవారు ప్రతిష్ఠించిన పెక్కు వందలనాగేంద్రవిగ్రహములు గలవు. యాత్రకులీవృక్షమునకే ప్రదక్షిణము గావించురు. మహాపవిత్రమై, కోరినవారికికోరినది ప్రసాదించువృక్షము. భూతప్రేతములు, రోగములు, సంతాన హీనతలు తొలగుటకొఱ కార్తులు సదా సేవించుచుందురు. అందువలననే నిరంతరము వందలమంది ఆ వృక్షమునకు ప్రదక్షిణములు చేయుచుందురు.

హిందూపురము

ఇది మ్యూనిసిపల్ పట్టణము. మంచి వ్యాపారకేంద్రము. గ్రామస్థులందరు భక్తిశ్రద్ధలుగలవారు. ఇది చింతపండువ్యాపారమునకు ప్రసిద్ధి.

 మైసూరు క్షేత్రములు సమాప్తి.

తేపాక్షి

జటాయు వీస్థలమునందు పడియుండ శ్రీరామచంద్రుడు వచ్చి 'తై, పక్షి' అనిరట. అది తేపాక్షి యైనదని ప్రతీతి. రవేల యేండ్లక్రింద అగస్త్యులవారు శివలింగస్థాపన చేసిరట. దానికెదుట శ్రీవిష్ణుమూర్తి కలడు దానిప్రక్కన రామేశలింగము (పైకతలింగము) హనుమేశలింగము కలవు. ప్రస్తుతము ప్రధానదేవత శ్రీదుర్గ. కోడ్డుప్రక్కననున్న పెద్దనందీశ్వరుడు, ఆలయములో నున్న నాగేంద్రుడు దర్శనీయము. ఒక పెద్దరాతి స్తంభము క్రింద నాధారములేకుండ నిలువబడినది. దానిక్రింద పలుచనిగుడ్డ వేసి రెండవనైపువకు తీయవచ్చును. దీనినిబట్టి నేలపై ఆధారపడలేదని తెలియుచున్నది. ఆశిల్పి నేర్పు మెచ్చ దగినది. కప్పుపై క్రిందిభాగమున చిత్రించిన పుష్పలతాదులు సర్వుల నాకర్షించును. నర్తనసభ అసంపూర్తిగా నున్నది. గాని దర్శనీయము.

కర్వణమంటపము-తేపాక్షి.

బసవేశ్వరుడు - లేపాక్షి

నాగేంద్రుడు - లేపాక్షి

ఈ ఆలయుము క్రీ॥ శ॥ 1550 ప్రాంతమున కట్టబడినది.
ఇప్పుడు జీర్ణావస్థలో నున్నది.

హిందూపురమునుండి కదిరిమార్గమున నీక్షేత్రము 9
మైళ్ళలో నున్నది. రోజునకు దాదాపు 6 లేక 8 బస్సులున్నవి.
రేవు 0-6-0. సత్రములు లేవు

లేపాక్షినుండి తిరిగి హిందూపురము చేరవలెను. అట
నుండి గుంటకల్ 11కి మై. దూరములోనున్నది. రూకి-11-0చార్జీ.

పెనుకొండ

ఇది హిందూపురమునుండి గుంటకల్ లైనులో 12 మైళ్ళ దూరమున నున్నది. రైలుస్టేషను గలదు. రూ 0-7-0 చార్జీ. అన్ని వసతులుగలవు. తాలూకాముఖ్యపట్టణము అనంతపురము జిల్లాలోనిది. ఇది చరిత్రాత్మకపట్టణము. ఈపట్టణ మంతయు కొండలచే చుట్టబడియున్నది. శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు దీనిని తన వేసవిమకాముగ నిర్మించెను. దీనికి కారణ మీప్రాంత వాయువు మదనపల్లివాయువువలె ఆరోగ్యకరమైనవాతావరణముగల్గియున్నది. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల వసంతభవనమని ప్రసిద్ధి కెక్కిన 'గగనమహల్' యిచ్చటనే గలదు. ఇచ్చటి మట్టి నీటిని మురికిని శుభ్రపరచుశక్తి గలిగియున్నదని చెప్పుదురు. 'గగనమహల్' కొయ్య లేకుండ నిటుకతో కట్టబడినది. రాణుల మందిరము విచిత్రముగ నొకేరాతిలో కట్టబడినది. గగనమహల్ ప్రక్క రామాలయము, శివాలయము గలవు. శిథిల జైన దేవాలయము, దానిగోడలపైన ధర్మచక్రములు గలవు. పెనుకొండలో నేటి కీజ్జీర్ణాలయములు 14 గలవు మసీదులుగ మార్చిన ఆలయములు 3 గలవు.

ఒంటిమిట్ట (ఏకశిలానగరము)

ఇది కడపజిల్లాలో మద్రాసు-రాయచూరు మార్గమున మద్రాసునుండి 148 మై. దూరములోను, గుంటకల్ జంక్షను నుండి 128 మై. దూరమునను గల రైల్వేస్టేషను. ఇది ఆంధ్ర భాగవతకర్త యగు శ్రీపోతన్న గారిజన్మస్థాన మందురు. ఇచ్చటి

(శ్రీ)కోదండరామస్వామిఆలయమును (శ్రీ)ఆంధ్రవాల్మీకి శ్రీవావిలికొలను సుబ్బారావుగారు (వాసుదాసస్వామివారు) జీర్ణోద్ధారము గావించిరి. దర్శనీయము.

రామతీర్థము-దాహముకాగా రాముడు బాణమువైచి పాతాళమునుండి గంగను పుట్టించెను. లక్ష్మణతీర్థము, సీతాతీర్థము గలవు. మునులకు సంతోషము గల్పింప (శ్రీ)రాముడిచ్చట శిలారూపమున నుండెనట.

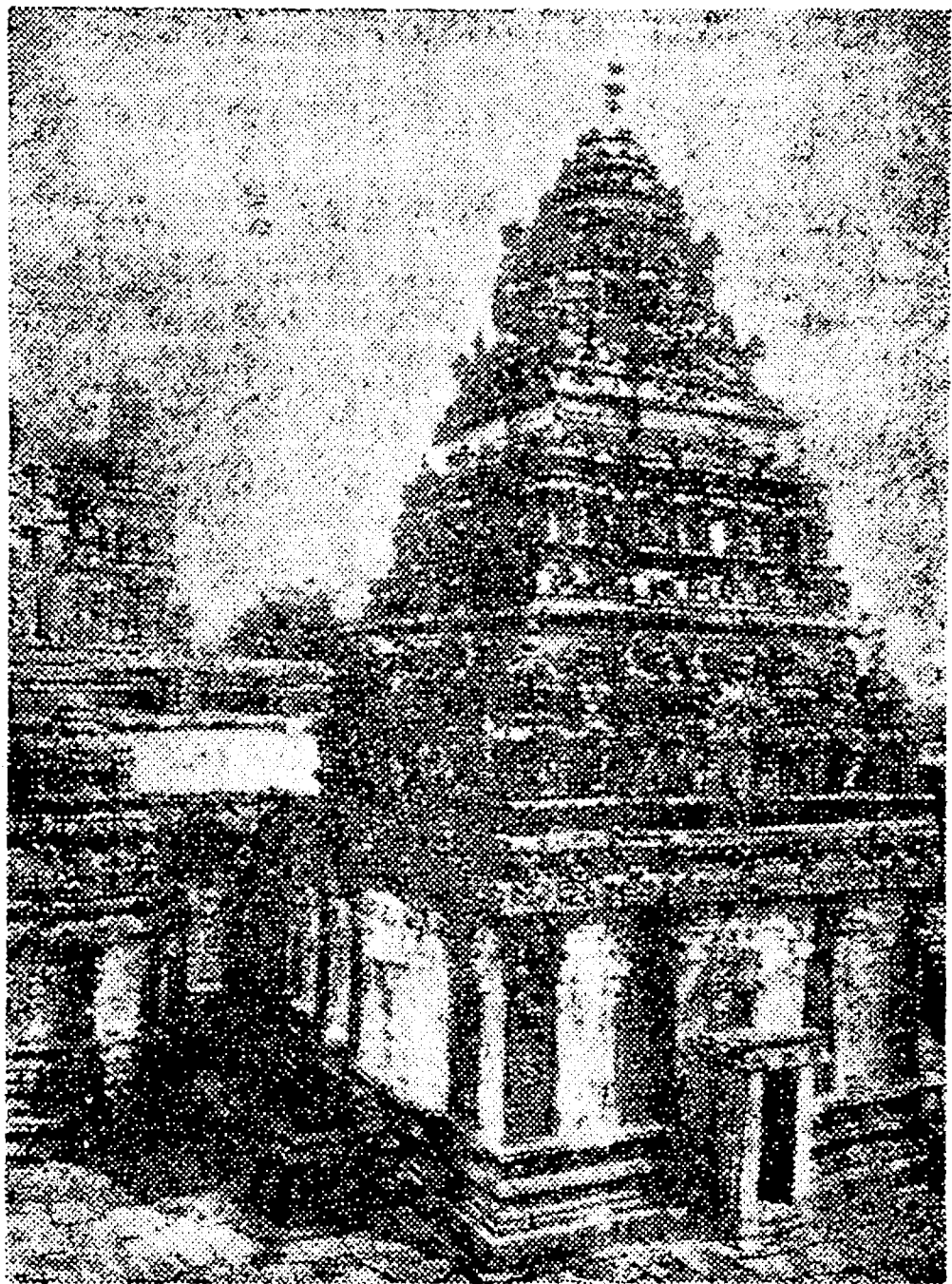
తాడ్యత్రి (తాడిపత్రి)

(శ్రీ) చింతలారయస్వామి ఆలయము :- తాడ్యత్రి అనంతపురముజిల్లాలోనిది. ఒంట్మిట్ట నుండి 80 మైళ్లు. రైల్వే స్టేషను గలదు. పెద్దనగరము. అన్ని వసతులు, బస్సులు గలవు. ఈఆలయము తాడిపత్రిరహదారిబంగళానుండి 4ఫర్లాంగులదూరమున గలదు. ఇది విష్ణునిఆలయము. ఎత్తైనస్రావకారము లమధ్య తూర్పుముఖముగ గొప్పగోపురముతో నిర్మింపబడియున్నది. ఈగోపురాధోభాగమున మంచిశిల్పము గలదు. ప్రధానాలయమున కుత్తరదిశలో అందమైనలక్ష్మీఆలయము గలదు ప్రధానాలయమున కెదుట విచిత్రమైన శిల్పసౌందర్యముతో చెక్కబడినరాతిరథము దర్శనీయము. అన్నిటికన్న ఆశ్చర్యమునుగొల్పునది ఎదుటనున్న స్తంభములతో నిర్మించిన మంటపము. లక్ష్మీఆలయము నెదుటికప్పు మంటపము లోపలి భాగమున, గోడలపైన రామాయణ, మహాభారత పురాణములనుండి అనేకచిత్రములను కడునేర్పుతో పొందుపరచిరి.

ఈ ఆల

య ము ను
1509 - 1530
మధ్య విజయ
నగరసామ్రా
జ్యాధిపతి శ్రీ
కృష్ణ దేవరా
యలకాపుము
న ఆపాత్రంత
మునకు గవ
ర్నరుగాను
న్న రామలిం
గ నాయకుని
కుమారుడు
తుమ్మనాయ
కుడు నిర్మించి
నట్లు చెప్పు
దురు.

చితలారయస్వామి ఆలయము - తాడపత్రి

కన్యాతీర్థము

మార్గము : ఇది కడపజిల్లాలో జమ్మలమడుగుతాలూకా
తూర్పున పినాకినీ నదికి దక్షిణముగా పెద్దదండ్లూరుకు ఒక మైలు
4 ఫర్లాంగులలో గలదు.

ఈక్షేత్రము అనాదిసిద్ధమైనది. ఇది అగస్త్యమహర్షి చే
ప్రతిష్ఠింపబడినదట. చాళుక్యప్రభువులచే పునరుద్ధరింపబడి

కొంతకాల మజ్జాతముగనుండి తిరిగి నేడు ఉన్న తస్థాయినందు కొననున్న క్షేత్రరాజము. దీనినే మాతృకాక్షేత్రము, అగస్త్య శ్రమము అనియు బిలుతును. ఈ క్షేత్రమాహాత్మ్యము సూత సంహితలో ద్రయోదశాధ్యాయమున గొప్పగ వర్ణింపబడినది.

ఇట నేడుమామిడివృక్షములను యాత్రికులు పూజింతురు. ఇచ్చటవల్మీకములు (పుట్టలు) విశేషము. ఇదిపూర్వము ప్రశాంతముగ తపస్సున కుపయోగపడిన ప్రదేశ మనుటకు సందియము లేదు.

ఇచ్చట శ్రీతిరిపురసుందరీ (చాముండాదేవి), సుందరేశ్వర స్వామి ఆలయములు ముఖ్యమైనవి. నిత్యము స్వామి సేవ తీర్థస్నానములచే యాత్రికుల బాపరహితులను, బుణ్యవంతులను, ఆరోగ్యభాగ్యవంతులను జేయుచున్నది. ఈతీర్థములో స్నానమాడిన దీర్ఘభయంకర క్షయాదిరోగములుగూడ నివారింపబడుట నేటికిని ప్రత్యక్షనిదర్శనము.

అహోబిలము లేక శింగవేల్ కుండ్రము

ఇది 97వ దివ్య దేశము. ఈదివ్య దేశముతో దక్షిణదివ్య దేశములు సమాప్తి. నృసింహస్వామి, లక్ష్మీనాంచియారు. కురుగైవిమానము. ఇంద్రతీర్థము, నరసింగతీర్థము, పాపనాశ తీర్థము, భవనాశితీర్థము, నమ్మాళ్వారు, తిరుమంగయాళ్వారు మంగళాశాసనము. ఇది నృసింహస్వామిక్షేత్రము.

మార్గవసతులు:- గుంటకల్ నుండి సంద్యాల 90 మై. రైలుమార్గము. రూ 2-15-0 చార్జీ. సంద్యాలనుండి రుద్రవ

Superintendent of the Mines or to the Chief Inspector of Mines, OORGAUM, K. G. F.

రము మీదుగా బండ్లమీద పోవలెను మహారణ్యప్రదేశము. ఒంటరిగా వెళ్లరాదు. ఉత్సవసమయములో అనేకులు వెళ్ల వచ్చును. రెండవమార్గము కడపనుండి వచ్చువారు కడపజైవ నులో దిగవలెను. అటనుండి బస్సుమీద ఆళ్ళగడ్డ 15 మై. బస్సు చార్జీ రూ-1-15-0. ఆళ్ళగడ్డనుండి అహోబిలము 15 మై. బస్సుకు 1-8-0 (ఉత్సవసమయములలో మాత్రమే) దేవాలయ ముతప్ప నితరసత్రములు లేవు. మంటపములలో నివాస మేర్పాటుచేసికొనవలెను. ఏవసతియు లేదు.

ఈక్షేత్రము కొండచిగువ, నడుమ, మీద మూడుభాగ ములుగ నున్నది. కొండపై అహోబిలము, నవనారసింహక్షేత్ర మని ప్రసిద్ధి. ఈతొమ్మిదిమూర్తులలో రెండు, మూడు సేవించుట కష్టము. అయిన నల్ల కష్టముమీద సేవించువారును కొందరు గలరు. ఈదివ్యదేశమును సేవించుట కష్టమని శ్రీతిరుమంగై యాళ్వారులే మంగళాశాసనమున తెలిపియుండిరి. ఇచ్చట బ్రహ్మాత్సవ మొక నెలదినములు జరుగును. ఫాల్గునపూర్ణిమకు గొప్పయుత్సవము జరుగును.

ప్రహ్లాదుని బోవ ఉక్కుస్తంభమునుండి శ్రీనృసింహ స్వామి వెడలి హిరణ్యకశిపుని హతమార్చినస్థల మిదియే. ఆయుక్కుస్తంభము నేటికిని దేవాలయమున చూడనగును.

క్రిందిఅహోబిలము:- ఇది అరణ్యప్రదేశమైనను దేవా లయముమాత్రము పెద్దది. ఎందరుయాత్రికులు వచ్చినను దేవాలయమంటపాదులలో నివసించుటకు వసతిగ నుండును. ఇందు ఉడయవర్ణసన్నిధి పెద్దదిగా నున్నదికాని శిథిలావస్థయం

దున్నది. దానిసమీపమున అహోబిలస్వామి (జియ్యర్) వారి మఠము శిథిలావస్థలో నున్నది. ఉత్సవసమయములలోదప్ప నితరసమయములలో మనుష్యసంచారమే యుండదు. అర్చకు లొకరిద్దరుమాత్రముందురు. ఉత్సవముల కహోబిలమఠము నుండి స్వాములు వచ్చి యుత్సవకార్యక్రమము నడిపింతురు.

పైఅహోబిలము:- ఇది దిగువనుండి 7 మై. పోవలెను. మార్గముమాత్రము కష్టముగ నుండును. చివర 30 లేక 40 మెట్లెక్కుట సులభమే. మార్గమంతయు రాళ్ళురప్పలతో, మిట్ట పల్లములుగనుండును. దాదాపు 6 మై. వర కెద్దుబండ్లు పోవును. చివర మైలు నడచియే పోవలయును. పైన నీటిసౌకర్యమున్నది. దేవాలయముచుట్టు 'భవనాశిని' యనునది నీటితో నిండియుండును. ఈనీరెట్టగ నుండుటకు కారణము లనేకములు చెప్పుదురు. హిరణ్యకశిపునిరక్తము ప్రసరించుటచేతను, నృసింహమూర్తి తనహస్తముల నిందు కడుగుకొనుటచేతను నట్లుండెనంచురు. పైనగూడ నుండుటకు మంటపములు గలవు. పై దేవాలయనుంటపములశిల్పము విచిత్రముగ నుండును.

షష్ఠపరాంకుశస్వామి యనువా రిచ్చిటనే యొకబిలము నందు ప్రవేశించి అంతర్ధానమైనారని రాయకప్పిన యొకస్థలమును చూపెదరు. అందుకనియే అహోబిలమని పేరువచ్చెనందురు.

నవనారసింహ మూర్తుల వివరము:—1. లక్ష్మీనృసింహము (దిగువ అహోబిలము), 2. పత్తిరాంత నృసింహము,

3. యోగనృసింహము (ఇవి రథపీఠిలో దాదాపు 1½ మై. దూరములోనున్నది) 4. కారంగినృసింహము (పైఅహోబిలమునకు పోవుదారిలో మధ్య నున్నది.), 5 ఉగ్రనృసింహము (ఎగువ అహోబిలము), 6. భార్గవనృసింహము (గరుడాద్రియందున్నది.) 7. వర్మవిధినృసింహము (వేదాద్రియందున్నది.). 8. వరాహనృసింహము, 9 ప్రహ్లాదనృసింహము (ఇది గంధాద్రియందున్నది)

శ్రీశైలము

అహోబిలమునుండి నంద్యాల చేరవలెను. అచ్చటినుండి బస్సుమీద శ్రీశైలమునకు వెళ్లువారు వెళ్ళవచ్చును. శివరాత్రికి గొప్పయుత్సవము జరుగును. ఏమార్గమున వెళ్లినను శ్రీశైలమునకు నడక తప్పెడిది గాదు. కాని మార్కాపురమునుండి రోడ్డు 20లక్షలవ్యయముతో నిర్మితమైనది. స్టేషనునుండి దోర్నాల 24 మై. అచ్చటనుండి శ్రీశైలమురోడ్డు 31 మై.

మహానంది

నంద్యాలనుండి 9 మైళ్ళలో గాజులపల్లిస్టేషనులో దిగవలెను. స్టేషనునుండి 3½ మై. చక్కనిరోడ్డు గలదు. వసతులు లేవు. శివరాత్రిసమయమున వసతు లుండును. తిరిగి స్టేషనుకు చేరవలెను.

నెమిలిగుండము జలపాతము

ఇది నల్లమడలడవులలో గుండలబ్రహ్మేశ్వరపర్వత శిఖరప్రాంతమునుండి బయలుదేరి కొండలజొచ్చుకొని నురుగులు గ్రక్కుచు కంభంతాలూకాలో నెమిలిగుండ మను సుందరజలపాతముగ నేర్పడి యాత్రికుల నాకర్షించుచున్నది.

త్రిపురాంతకము

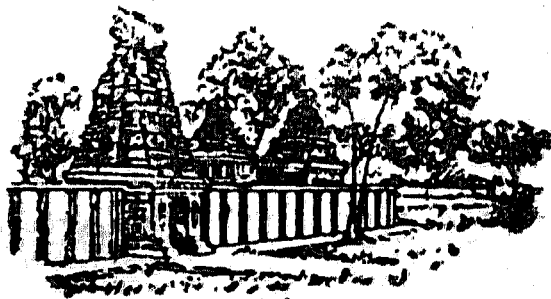
గాజులపల్లి ప్రేషనునుండి గిద్దలూరులో దిగి బ్రహ్మాంగారి మఠమును, వినుకొండలో దిగి త్రిపురాంతకమును, సర్సరావు పేటలో దిగి కొటప్పకొండను దర్శించి గుంటూరు శ్రీరామ నామక్షేత్రము చేరవలెను.

 శ్రీశైలము, పహానంది మొదలగు క్షేత్రమాల వివరణము ఉత్తరదేశ యాత్రామార్గదర్శియందు వ్రాయబడినది.

మాచన :- దక్షిణదేశమున గల 97 దివ్యదేశములచరిత్రోమాత్రిము సమాప్తమైనది. మిగిలిన 11 దివ్యదేశములు అనగా 1. ద్వారక, 2. ఉత్తరమధుర, 3. సాలగ్రామము, 4. దేవస్రియాగ, 5. జ్యోషీమఠము, 6. బదరికాశ్రమము, 7. గోకులము, 8. బృందావనము, 9. అయోధ్య, 10. గోవర్ధనము, 11. శ్రీవైకుంఠము మొదలగువాని వివరములు 'యాత్రామార్గదర్శి' రెండవసంపుటమున ప్రచురింపబడినవి.

ప్రథమ సంపుటము

సమాప్తము.

యాత్రామార్గదర్శి

అనుబంధములు

1. నానాభాషాపదములు - వాక్యములు
2. సామానులుంచుకొనువిధానము
3. వస్తువుల జాబితా
4. వస్తుప్రదర్శనశాలలు
5. ద్వాదశజ్యోతిర్లింగక్షేత్రములు
6. అష్టాదశశక్తిపీఠక్షేత్రములు
7. సత్రములు వానివివరము
8. అకారాదివరుసలలో క్షేత్రముల జాబితా
9. దక్షిణయాత్రామార్గదర్శి - అభిప్రాయములు

1. నానాభాషాపదములు, వాక్యములు

ఈయది ఆయా క్షేత్రములందు యాత్రికులచటిజనులతో సంభాషించుట కుపకరించువాక్యముల నాలోచించి తయారుచేయబడినవి. ఈవాక్యములతోను, మాటలతోను యాత్రికులు పరభాషలవలన ఇబ్బంది లేకుండ యాత్రలు సేవించి రావచ్చును. మాటలు, వాక్యములు ముఖ్యముగ దక్షిణ భారతమున ఉపకరించుభాషలలో మాత్రమే వ్రాయబడినవి. తక్కినభాషలలో ఉత్తరయాత్రా మార్గదర్శియందు వ్రాయబడినవి. గాన పాఠకులు గమనింప పార్థన.

కొన్ని అక్షరములపైన — అడ్డగీటు పెట్టియుండును. అనగా ఆగీతగలఅక్షరము సగమే ఉచ్చరించవలెను. ముఖ్యముగ మళయాళభాషలలో ఆశ్చర్యములు వచ్చును. అట్లే అరవములోగూడ వచ్చును.

తెలుగు | ఇంగ్లీషు | అరవము | మళయాళము | కన్నడము

దైవసంబంధము

1. టెంకాయ	కోకోనట్టు	తేన్జాయ్	తేంగా	టెంగినకాయ
2. కర్పూరము	క్యాంఫర్	శూడమ్	కర్పూరం	కర్పూర
3. అగరు	అగర్ బత్తీస్	డిడిదువత్తి	సాంబ్రాణి	డిడిదుబత్తి
వత్తులు			బత్తీ	
4. దేవా	టెంపుల్	దేవాలయం	దేవస్థానం	గుడి
లయము				
5. పూలమాల	గాగ్లెండు	పుమాల్	మాల	పుష్పమాలె
6. రథము	కార్	తేర్	లేర్	రథ

సంఖ్యావాచకములు

1. ఒకటి	వన్	ఒన్ను	ఒన్నె	ఒందు
2. రెండు	టు	రెండు	రెండె	ఎరడు
3. మూడు	త్రీ	మూణు	మూను	మూగు
4 నాలుగు	ఫోర్	నాలు	నాలె	నాలక్కు
5. ఐదు	ఫైవ్	అంజు	అంజె	ఐదు
6 ఆరు	సిక్స్	ఆరు	ఆరె	ఆరు
7. ఎడు	సెవన్	ఏళు	ఏళు	ఏళు
8. ఎనిమిది	ఐట్	ఎట్టు	యేట్	ఎంటు
9. తొమ్మిది	నైన్	ఒంబదు	ఒయిన్ పాత్	ఒంబత్తు
10. పది	టెన్	పత్తు	పత్	హత్తు

పంటసంబంధము

1. దుకాణము	షాప్	కడై	కడయి	అంగడి
2. విస్తరి	లీఫ్	ఇల్లె	యల్	ఎల్
3. వక్ర	నట్	పాక్కుకొట్టె	పాక్	అడిక
		పాక్కు		

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
4. తమలపాకు	బీ. టెల్ లీవు	వెన్నెల	వెట్టల	విశ్వదేవ
5. ఆవాలు	చుప్టర్ సీడ్స్	కడుగు	కడుక	
6. ఉప్పు	సాల్ట్	ఉప్పు	ఉప్పు	ఉప్పు
7. అన్నము	గ్రైన్	సాదం	చోరూ	అన్న
8. వంట చెఱకు	ఫైర్ వుడ్	వెరగు	వెరక	కట్టినె
9. పప్పు	డాల్	పరప్పు	పరుప్	బేళ
10. పెరుగు	కడ్డ	తైర్	తైర్	మొసరు
11. పొయ్యి	అలెన్	అడప్పు	అడుప్పు	వలె
12. చీపుర	బూమ్	తుడప్పుం	వారియల్	నారిక
13. బియ్యము	గ్రైన్	అరిశి	అరి	అక్కి
14. గోధుమ పిండి	హీట్ ఫ్లావర్	గోధుమె	గోధుమ	గోధుమె
15. కందిపప్పు	మెయిన్	తువరంపరు (ప్పు)	తొరంపరుపు	తొగరిబేళ
16. మిర్చి	చిల్లీస్	మొళ గాయ్	మెళకు	మెణసిన కాయ
17. మిరి యాలు	పెప్పర్	మిళగు	కొరు మెళకు	మెణసు
18. చింత పండు	టామరి నెడ్	పుళి	పుళి	హుణసహ ణ్ణయ్
19. పాలు	మిల్క్	పాల్	పాలు	హాలు
20. బెల్లము	నాగర్	వెల్లం	చెక్కెరె	బెల్ల
21. కారము	చిల్లీ పౌడర్	మిళ గాయ్ తూళ్	ముళగుపాడి	కార
22. అగ్గిపెట్టె	మాచ్ బాక్సు	నెరుప్పు పెట్టి	తీ పెట్టి	బెంకి పెట్టిగ

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
23. నుంచి నీరు	ఫ్రష్ వాటర్	నల్లతెణ్ణి	నల్ల వెళ్ళం	శీనీరు
24. నెయ్యి	ఫీ	నెయ్	నెయ్య	తుప్ప
25. పంచదార	షుగర్	శర్కరై	పంచసారా	సక్కరై
26. మజ్జిగ	బట్టర్ మిల్కు	మోర్	మోర్	మజ్జిగ
27. కూరలు	వెజిటబుల్	కరి కాయగళ్	తాయికరి	తెరకారి
28. ఆకు కూర	వీఫ్ వెజి టబుల్	కీరై		
29. బీర కాయ		పీర్కంగాయ్	పీచంగాయ్	బీరిగ
30. వేడి	హిట్, హాట్	శూడు	చూడు	శెభె

ఇ త ర వ స్తు వు ల పే ర్లు

1. గది	రూమ్	అరై	అర	కొరడి
2. అడవి	ఫారెస్టు	కాడు	కాడై	ఆరణ్య
3. ఉత్తరము	లెటరు	కడిదం	వడక	కాగద
4. ఔషధము	మెడిసన్	మరున్దు	మరున్నై	ఔషధ
5. కొండ	హిల్	మలై	మల	బెట్ట
6. దీపము	లాంప్	విళక్కు	వెళకై	దీప
7. తాళము	లాక్	పూట్టు	పూట్	బీగ
8. బండి	కార్	వణ్ణి	వండి	గాడి
9. పండ్లపాడి	ఫ్రూట్ పాడర్	పల్ పాడి	పల్ పాడి	
10. నీగా	ఇంక్	నై	మసి	మసి
11. వేపపుల్ల	మార్గోసాప్టిక్	వేపగుచ్చి	వేపంగుచ్చి	చేవినకడ్డి
12. బాడుగ	హైహార్	వాడ్లగై	బాడుగ	బాడిగ
13. కూలి	కూలీ	కూలి	కూలి	కూలి
14. బక్కెటు	బకెట్	కడఘూర్	వాళి	బానె

చాట్ట

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
15. తొడిమ	రోప్	కయర్	కైయర్	హన్
16. బావి	వెల్	కిణరు	కణరె	భావి
17. మరుగు	లెట్రీన్	కక్కుసు	కక్కుసు	కక్కుసు
18. మా నొట్ట	మార్కెటు	మార్కెటు	సంత	మక్కెట
19. లవంగము	క్లోలెజ్	క్రకాంబు	క్రకాంబు	లవంగ
20. ఏలకులు	కార్డమన్	ఏలక్కాయ్	ఏలక్కాయ	ఏలక్కి
21. జాజి	నట్	జాదిక్కాయ్	జాజికాయ్	జాజికాయ
22. గొర్రె	విలేజ్	గొర్రె	డోరు	గొర్రె
23. సముద్రం	సీ	కడల్	సముద్ర మె	సముద్ర
24. నది	రివర్	ఆరు	ఆరు	నది
25. కాలువ	కెనాల్	కాల్ వాయ్	తోడె	కాలువె
26. చెరువు,	టాంక్	కుళం	కొళం	కెరె
27. కొలను				
28. ఆవు	కా	పశు	పశు	హసు
29. దోమ	చున్కిటో	కొశు	కొదు	స్లాత్
30. మొసలి	కొక్ డైల్	ముదలై	మొదల	మొసలె
31. వేప చెట్టు	మాగ్నోసాట్రి	వెప్పమరం	వేప్పమరం	బేలినమర
32. నిమ్మ	లైమ్	ఎలుమిచ్చం	నారంగాయి	నింబేహణ్ణు
33. పండు		పల్లమ్		
34. పసుపు	ఉర్ మెరిక్	మంజల్	మంజల్	అరుసిన
35. ధనియాలు	కోరియాం	దనియా	మిల్లి	కొత్తుం రిజీజ
	డల్	కొత్తమల్లి		
36. ఇంగుర	అసఫేబరా	పెరుంగాయం	కాయం	హింగు
37. సున్నము	చునామ్	శుణ్ణామచ్చి	చున్నాంబ్	సుణ్ణ
38. అల్లము	గ్రీన్ జింజర్	ఇంజి	ఇంజి	హసిశుంతి

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరబిక్	మళయాళము	కన్నడము
37. పొట్ల కాయ	స్నేక్ గోర్డ్	పుడలంగాయ్	పాడవలగ గాయ్	పడవలకాయ
38. దోసకాయ	కుకంబర్	వెళ్ళరిక్తాయ్	పోతేశాయి	వాడొకో
39. వంకాయ	బ్రింజల్	కత్తిరిక్తాయ్	వళుదళం (కాయ)	బదనెకాయి
40. పులుసు	భాత్	సాంబార్, కుళంబు	కాళింబో, చూటు	హుళి
41. చారు	పెప్పర్ వాటర్	రసం	రసం	సారు
42. నిప్పుపుల్ల	మాచ్	నెరుప్పక్కు	తీకుచ్చె	బెంకకడ్డి
43. బొగ్గులు	(చార్) కోల్	కరి (చ్చి)	కరి	బొగ్గు
44. గోలు	మార్టర్	ఉరల్	ఉరలు	ఒరళు
45. గోకలి	పెసిల్	ఉలక్కై	ఒలక్కై	వనికె
46. సూది	నీడిల్	ఉళి	ఉళి	సూజి
47. దారము	త్రేడ్	నూలు	నూలె	దార
48. తలనొప్పి	హెడేక్	తలైవలి	తలవేదన	తలనోవు
49. పాలవాడు	మిల్క్ మన్	పాల్కారన్	పాల్ కారన్	హావీనవను
50. మంగలి	బార్బర్	అమ్మట్టన్	అంబటన్	హజామ
51. చాకలి	వాషర్ మన్	వణ్ణాన్	వణ్ణాన్	అగసరవను
52. పనికత్తె	సర్వెంటుఉ మన్	వేలైక్కారి	వేలక్కారి	చాకరియవళు
53. వైద్యుడు	డాక్టర్	వైద్యన్	వైద్యన్	వైద్యను
54. వెల	ప్రియస్	వైలె	వెల	బెల
55. చరిత్ర	హిస్టరీ	చరిత్తిరం	చరిత్రన్	చరిత్రె
56. యాత్రీ కుడు	పిల్ గ్రీం	యాత్త్రైపో హన్	యాత్రకా రన్	యాత్రీఫను
57. నేడు	టుడే	ఇను	ఇన్నె	ఈహోత్తు

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
58. రేపు	టుమాగో	నాతై	నాతై	నాతై
59. నిన్న	యెస్టర్ డే	నేటు	ఇన్నె తె	నిన్నె
60. గంట	అవర్	మణి	మణి	ఘంటె
61. కాని	క్వాటర్ అనా	కాలణా	ఒరుముక్తాలు	కాలణె
62. అర్థణా	హాఫ్ అనా	అరైణా	రెండు	అర్థాణె
63. అర్థరూపాయ	హాఫ్ రుపీ	అరైరూపాయ్	ముక్కాలు అరరూపాయి	అర్థరూపాయి
64. చిల్లర	చైయ్ జి	శిల్లరై	చిల్లరై	చిల్లరై
65. ఎచ్చట	హ్వేర్	ఎచ్చే	ఎచ్చెడై	ఎచ్చె
66. ఎంత	హామచ్	ఎవ్వళవు	ఎత్తాయ్	ఎత్తు
67. దర్శనము చేయు	విజిట్	కండుకొళ్	దరికాన్	దర్శనమాడు
68. చైత్రము	మార్చి	చిత్తరై	మేడం	చైత్ర
69. వైశాఖము	ఏప్రిల్	వైగాళి	ఇడవం	వైశాఖ
70. జ్యేష్ఠము	మే	ఆని	మిథునం	జ్యేష్ఠ
71. ఆషాఢము	జూన్	ఆడి	కర్కడహం	ఆషాఢ
72. శ్రావణం	జులై	ఆవణి	చిగ్నం	శ్రావణ
73. భాద్రపదము	ఆగష్టు	పురట్టాళి	కన్ని	భాద్రపద
74. ఆశ్వయుజము	సెప్టెంబరు	అల్పిళి	తులం	ఆశ్వజ్
75. కార్తీకము	అక్టోబరు	కార్తికై	వృశ్చికం	కార్తీక
76. మృగశిరము	నవంబరు	మృగళి	ధను	మృగశిర
77. పుష్యము	డిసెంబరు	పైతౌ	మఖరం	పుష్య
78. మాఘము	జనవరి	మాళి	కుంభం	మాఘ
79. ఫాల్గుణం	ఫిబ్రవరి	పద్మలి	మీనం	ఫాల్గుణ

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
80 పెద్దచిక్కు డుకాయ	బీన్	అవరైక్టాయ్	అవరె	అవరె
81 ఆదివారము	సన్ డే	జ్ఞాయరు	జ్ఞాయర్	ఆదిత్యవార్
82 సోమ	మన్ డే	తిజ్జల్	తింగల్	సోమవార్
83 మంగళ	ట్యూసడే	శెవ్యాయ్	చొవ్వా	మంగళవార్
84 బుధవారం	వెన్సుడే	బుదన్	బుధన్	బుధవార్
85 గురువారం	తర్స్ డే	వ్యాళన్	వ్యాయం	బృహస్పతి వార
86 శుక్ర	ఫ్రైడే	శెల్లి	వెంల్లి	శుక్రవార
87 శనివారం	సాటర్ డే	శని	శని	శనివార

క్రియలు

1 చేయు	డూ	శెయ్	జోలి, పని	మాడు
2 వెళ్లు	గో	పో	పోగుగ	పోగు
3 నడచు	వాక్	నడ	నడకుగ	నడి
4 పరుగెత్తు	రన్	ఓడు	ఓడుగ	ఓడు
5 తిను	ఈట్	తిన్	తిన్నుక	తిన్ను
6 కొను	బ్రై	వాంగు	వాంబక	ఖరీదినూడు
7 అమ్ముట	సెల్	నిర్పనై	నిక్కుగ	మారువుదు
8 ఇచ్చుట	గివ్	కొడు	కొడుకుగ	కొడువదు
9 చూచుట	సీ	పార్	నూకుగ	నోడువుదు
10 పరుండు	స్టిప్	పడుక్కుం	కెడకుగ	మలగికో
11 లేచు	గెటప్	ఎళున్దిరు	ఎడుం నేల్లుగ	ఏళు
12 వండు	కుక్	శమై	వెప్పుసని	అడిగెమాడు
13 శనగపప్పు	రెడ్ గ్రామ్ ధాల్	కడలైపరుప్పు	కడళిపరప్పు	కడలబేళె

తెలుగు	ఇంగ్లీషు	అరవము	మళయాళము	కన్నడము
14 మినపప్పు	బ్లౌక్ గామి	ఉళుత్తం పరుప్పు	ఉళవం పరప్పు	ఉద్దినబేళె
15 పెసర పప్పు	గ్రీన్ గామి	వైతంపరుప్పు	వైతంపరప్పు	హొసరుబేళె
16 శనగలు	రెడ్ గామి	కడలె	కడలె	కడలె
17 గోధుమ	వీట్	గోధుమె	గోధమె	గోధి
18 వేగుశనగ	గ్రౌండునట్	నెలంగడలె	నెలగడలె	నెలగడలె
19 మర నుగాలు	ఫాఫిడ్ రెస్	పారి	పారి	ముండక్కి
20. బటానీలు		బటాణి	బటానీ	బటాణి
21 చెక్కరాలు		మురుక్కు	మృక్	చెక్కలీ
22. జీడిపప్పు	క్యాషునట్	ముద్దిరు పరుప్పు	అండిపరుపు	గేరుబీజ
23. పొత్త బియ్యం	ఓడ్డురెస్	పల్లెయఅరిశి	పళెఆరి	హళెఅక్కి
24. కొత్త బియ్యం	న్యూరెస్	పుదుఅరిశి	పుదుఅరి	హొసఅక్కి
25. ఉప్పుడు బియ్యం		పుళుంగల్ అరిశి	పుళుంగళరి	కుచ్చెగెఅక్కి
26. పచ్చి బియ్యం		పచ్చరశి	పచ్చిఅరి	బెల్లిలెగెఅక్కి

నానాభాషావాక్యములు

1 తెలుగు - తమదియేయూరు?

కన్నడము - తమ్మడిరుయావదు?

అరవము - ఉల్లల్ ఊరు ఎదు?

పల్లెయాలము - నీంగళోడెరాజ్యంఎవిడె?

హిందీ - ఆప్ కా క్యాగావ్ హై?

2 తె - ఇది యేయూరు?

క - ఇదుయావనూరు?

అ - ఇదు ఎన్నాడూర్?

మ - ఈనాడవీది?

హిం - యహ్ క్యాగావ్ హై?

3 తె - దేవాలయ మెంత దూరమున్నది?

క - దేవస్థానముఎప్పుడల్లిదె?

అ - కోవిల్ ఎవ్వళవు దూర త్తిల్ ఇరుక్కిరదు?

మ - అంబలత్తివీక్ ఎత్రివళిఉండ?

హిం - మందిర్ కిత్ నా దూర హై?

4 తె - దేవాలయమునకుదారియేది?

క - దేవస్థాన క్కె దారియావుదు?

అ - కోయిలుక్కు వళివీద?

మ - అంబలత్కవళి వీద?

హిం - మందిర్కో జానేకేలియే రాస్తాక్యాహై?

5 తె - స్వామిదర్శన మెప్పుడగును?

క - దేవర దర్శనవు యావాగా ఆగలహుదు?

అ - స్వామి దర్శనం ఎప్పోదు?

మ - స్వామి దర్శనం ఎప్పో?

హిం - భగవాన్ కా దర్శన్ కబ్ హోగా?

6 తె - ఇప్పుడెన్నిగంటలైనది?

క - ఈగ ఎప్పుడుంటుంది?

అ - ఇప్పుడు మణి ఎన్న?

మ - ఇప్పుడు ఎక్కడ మణి?

హిం - అబ్ కిత్ నే బజేహై?

7 తె - మార్కెట్టు ఎక్కడ? దారి యేది?

క - మార్కెట్టు ఎక్కడ? దారి యావదు?

అ - మార్కెట్ ఎక్కడ ఇరుక్కు? వళి ఎప్పుడి?

మ - మార్కెట్టు ఎక్కడ? వళి ఎదె?

హిం - మార్కెట్ కహాఁపై? ఉస్కా రాస్తా క్యాహై?

8 తె - స్నానమునకునదిగలదా? లేక చెరువుగలదా?

క - స్నానక్కేనది యిదెయా? యిల్లనే కెరె యిదియా?

అ - స్నానక్కిరుక్కునది అల్లను కుళంఇరుక్కు?

మ - కుళిక్కుంపోలెఉండో? కుళంఉండో

హిం - క్యా నహానే కీలియే నదీహై? యా తాలాబ్ హై?

9 తె - భావి యెంతదూరములో నున్నది?

క - భావిగె ఎప్పుడు దూర విదె?

అ - కిణరు ఎవళువుదూరక్కిల్ ఇరుక్కిరదు?

మ - కళర ఎత్తవళి ఉండ?

హిం - కువాఁ కిత్ నే దూర్ పర్ హై?

10 తె - ఏసత్రములో దిగుట మంచిది?

క - యావసత్రదల్లి యిళియవదు బల్లేదు?

అ - ఎద్దసత్తిరత్తిల్ ఇరగ్గువదు నల్లదు?

మ - ఏదు సత్రం నల్లద యివడె?

హిం - కిస్ ముసాఫిర్ ఖానే మేరహానా అచ్చాహై?

11 తె - సత్రము ఎంతదూరములో ఉన్నది?

క - సత్రపుఎప్పుడు దూరదల్లిదె?

అ - సత్రం ఎవ్వళవు దూరిత్తిల్ ఇరుక్కు?

మ - సత్రత్తిన నళి యెత్తె?

హిం - ముసాఫిర్ ఖానా కిత్ నే దూర్ పర్ హై?

12 తె - బండిబాడుగ ఎంత? కూలి ఎంత?

క - బండిబాడిగెఎప్పు? కూలి ఎప్పు?

అ - వణ్ణిశ త్రం ఎవ్వళవు? కూలి ఎవ్వళవు?

మ - వండికె ఎంద కూలి? కూలి ఏత్ర?

హిం - గాడీకాకిరాయా కిత్ నాహై?

13 తె - వంటచెరుకు అమ్ము దుకాణం ఏది?

క - కట్టిగె సిక్కు అంగడి యావుదు?

అ - విరగు దొడ్డి ఎంగె?

మ - వెరగకడె ఎవిడె?

హిం - రసోళుకే లక్డే బేచ్ నేకా దుకాన్ కహాన్ హై?

14 తె - బియ్యము, పప్పు, అమ్ము అంగడియెక్కడ కలదు?

క - అక్కి, బేళె, మారువ అంగడి ఎక్కడె?

అ - అరిశి, పరుప్పు కడెఎంగె?

మ - అరి, పరిప్ప విల్కున్న కడె ఎవిడె?

హిం - చావల్ దాల్ బేచ్ నేకా దుకాన్ కహాన్ హై?

15 తె - కూరలు, పెరుగు ఎచ్చట అమ్ముదురు?

క - తరకారి, మొసరు ఎల్లిమారుత్తారె?

అ - కాయకరి, తైర్ ఎల్లెక్కిడెక్కుం?

మ - పచ్చెకరి, తైరెఎవిడె విల్కున్న?

హిం - తర్కారియా జార్దహీ కహామిల్ తీహై?

16 తె - వెల ఎంత?

స - బెలె ఎప్పు?

అ - విలై ఎన్ను లెక ఎన్ను విలై?

ను - ఎల ఎత్తె?

హిం - దామ్కిత్ నా హై?

17 తె - ఈసత్రిములో ఎన్నిదిసము లుండవచ్చును?

క - ఈసత్రిదల్లి ఎస్టు దిసగళి రబహదు?

అ - ఇద్ద సత్రిత్తిల్ ఎత్తైనాల్ తజ్జలాం?

ను - ఈసత్రిత్తిల్ ఏత్రదివసం తామసిక్యాం?

హిం - ఇన్ ముసాఫిర్ఖానామేం కిత్ నే దిన్తిక్ టహర్ సక్ తేహు?

18 తె - ఈక్షేత్రములో చూడదగిన విశేషములేవి?

క - ఈక్షేత్రదల్లి నోడచేకాద విశేషగళేను?

అ - ఇద్ద క్షేత్రత్తిల్ పొక్కుచేండియ విశేషజ్జల్ ఎవై?

ను - ఈక్షేత్రత్తిల్ కాణచేండద విశేషంఎంద?

హిం - ఇన్ క్షేత్రమేం దేఖ్ నేలాయక్ చీజేం క్యాహై?

19 తె - చుట్టుపట్ల చూడగిన ముఖ్యప్రదేశములు గలవా?

క - సుత్తుపక్కదల్లి నోడచేకాద ముఖ్యప్రదేశ గళుయివెయా?

అ - శుత్రిప్పక్కజ్జల్ పొక్కుత్తిగుద్ద స్థలంగళే ఇరుక్కా?

ను - చుట్టుస్పాడ కాణచేండద ముఖ్యస్థలంగళే ఉండో?

హిం - క్యా ఆన్ పాన్ మేం దేఖ్ నేలాయక్ ముఖ్యప్రదేశ్ హై?

20 తె - ఈప్రాంతములో గొప్పమహాత్ములు గలగా?

క - ఈప్రాంత్యదల్లి దొడ్డమహాత్మురు గళిదారా?

అ - ఇద్ద పక్కజ్జల్ మహాత్మాక్కళే యారావదు ఇరుక్కిరార్దళా?

ను - ఈస్థల తలయ మహాన్ ఉండో?

హిం - క్యా ఇన్ ప్రాంతే మేం బడే మహాన్ లోగ్ హై?

21 తె - ఈప్రాంతములో ఆశ్రమములుగలవా?

క - ఈప్రాంత్యదల్లి ఆశ్రమగళు యిలెయా?

అ - ఇద్దప్రాంతిత్తిల్ ఆశ్రమజ్జల్ ఇరుక్కిననవా?

ను - ఈస్థలత వలయ మరం ఉండో?

హిం - క్యా ఇన్ ప్రాంతే మేం ఆశ్రమ్ హై?

22 తె - తమ ఆద్రస్సు ఏమి?

క - తమ్మ ఆద్రస్సు ఏను?

అ - ఉంగళ్ విలాసమ్ ఎన్న?

మ - నంజుడు మేల్ వాలసం ఎందాగున్న?

హిం - ఆప్ కా పతా క్యాహై?

23 తె - టిక్కెట్టు ఎంత?

క - టిక్కెట్టు ఎంత?

అ - టిక్కెట్ ఎవ్వళెన?

మ - టిక్కెట్టు ఎత్రి?

హిం - టిక్కెట్ కా దామ్ కిత్ నాహై?

24 తె - మరుగుదొడ్డి ఎచ్చట కలదు?

క - కక్కుసు ఎల్లదె?

అ - కక్కుసు ఎట్టేయిరుక్కు?

మ - కక్కుస ఎవిడె?

హిం - పాయిఖానా కహాహై?

25 తె - స్నాన మెచ్చట చేయవలయును?

క - స్నాన వెల్లిమాడలేకు?

అ - స్నానం వెళ్లె శెయ్యవేణుమ్?

మ - కుళిక్యాం ఎవిడె?

హిం - కహా నహా నాహై?

26 తె - మంచి బ్రాహ్మణ భోజనహోటలు ఎచ్చట కలదు?

క - బిళ్ళే బ్రాహ్మణర ఊటద హోటలు ఎల్లదె?

అ - నల్ల బ్రాహ్మణ శాప్పాడు హోటల్ ఎంగే యిరుక్కు?

మ - నల్లద బ్రాహ్మణరుడె భోజనం హోటల్ ఎవిడె?

హిం - బ్రాహ్మణ్ కా అచ్చా భోజనహోటల్ కహాహై?

27 తె - భోజనము పూటకు ఎంత?

క - ఊట ఒందక్కెను?

అ - ఒరువలై శాప్పాటుక్కు ఎవ్వళవు?

మ - ఒరు ఉడొన్న ఎత్తి?

హిం - భోజన్ కైసే దేతేహై?

Gallagher's
by the way

28 తె - ఒక్కరూపాయి చిల్లర ఈయండి?

క - ఒందురూపాయి చిల్లరకోడి?

అ - ఒరురూపాయకు చిల్లరెకొడుంగో?

మ - ఒరురూపా చిల్లరతరు?

హిం - ఏక్ రూప్ యేకా చిల్లర్ దీజియే?

29 తె - ఈవూరిలో ఆధ్యాత్మికప్రచారసంఘమున్నదా?

క - ఈవూరునల్ల ఆధ్యాత్మికప్రచారసంఘవిదెయా?

అ - ఇద్దఱిరిల్ ఆధ్యాత్మికప్రచారసంఘం ఏదావదుఇరుక్కిరదా?

మ - ఈనాటిల్ ఆధ్యాత్మికప్రచారసంఘం ఉండో?

హిం - క్యా ఇన్ గావ్ మే ఆధ్యాత్మికప్రచారక్ సంఘహై?

30 తె - కొండ వైకి దారి యేది?

క - బెట్టిద మ్యాలిగె దారిహాగె?

అ - మలైయేల్ పోగ వళి ఎదు?

మ - మలెక్కి మేలె వళిఏద?

హిం - పహాడ్ పర్ బానేకా రాస్తా క్యాహై?

31 తె - బస్సుస్టాండుకు దారి యేది?

క - బస్సుస్టాండుకు దారి యావదు?

అ - బస్ స్టాండిర్కు పోగ వళి యెదు?

మ - బస్సుస్టాండుక్క వళిఏద?

హిం - బస్ స్టాండ్ క రాస్తాకహాహై?

32 తె - గ్రామమునకు చాజ్చియెంత?

క - గ్రామక్కె చాజ్చిఎత్తు?

అ - గ్రామత్తిర్కు చాజ్చీఎవ్వళవు?

మ - గ్రామత్ లేక చార్జిఎత్తా?

హిం - గావ్ జానేకేలియే కిత్ నా చార్జ్ హై?

33 తె.....మందికి బస్సులో సీటుగలదా?

క.....మందిగె బస్సునల్లి సీటు యిదెయూ?

అ.....పేరుకు బస్సులో ఇడం ఇరుక్కా?

మ.....ఆశక్కు బస్సులె సీటు ఉండో?

హిం.....లోగోఁకో బస్ మే జగ హై?

34 తె.....ఇచ్చటికి ఎన్ని మైళ్ళదూరము?

క.....గ్రామపు యిల్లిగె ఎప్పు మైలుదూరము?

అ.....గ్రామం ఇజ్జరును ఎవ్వళవు దూరం

హిం.....గావ్ యహా సే కిత్ నేమేల్ దూర్ పర్ హై?

35 తె-అచ్చటకు బస్సులుగలవా? సత్రములుగలవా? హోటళ్లుగలవా?

క - అల్లగె బస్సుయిదెయూ? సత్రగళి వెయూ? హోటలుగళి వెయూ?

అ-అవిడత్తిరులన్ పోగిరాదా? సత్రంగళి ఇరుక్కా? హోటల్ గళి ఇరుక్కా?

మ - ఆవ్వెడెకె బస్సుఉండో? సత్రంఉండో? హోటల్ ఉండో?

హిం - క్యావహాఁ మోటార్ గాడీ హై? జౌర్ ముసాఫిర్ ఖా నే హై?

జౌర్ హోటల్ హై?

36 తె - దేవాలయములో ప్రసాదములు అమ్ముదురా?

క - దేవస్థానదల్లి ప్రసాదవన్ను మారుతారో?

అ - కోయిలీల్ ప్రసాదం విలెక్కు కిడెక్కుమా?

మ - అంబలత్తిత్ ప్రసాదం విల్కున్ ఉండో?

హిం - క్యామందిర్ మేఁ ప్రసాద్ బేచ్ తె హై?

37 తె - ఈదారి ఎచ్చటికిపోవును?

క - ఈదారి ఎల్లిగెహోగుత్తదే?

అ - ఇస్తప్పాదె ఎడ్డే పోగిరదు?

మ - ఈవిళి ఎవిడె పోగున్న దాణ?

హిం - యహా సడక్ కహా జాతీ హై?

38 తె - ఇచ్చట దొంగభయము కలదా?

క - యిన్ని కకళ్ళర భయ విదెయూ?

అ - ఇంగే తిరుట్టుభయం ఉండా?

మ - యివిడె కళ్ళన్ భయంఉండో?

హిం - క్యాయహోచోరోకాడర్ హై?

39 తె - ఇచ్చట క్కూరమ్మగముల భయముగలదా?

క - యిన్ని క్కూరమ్మగళ్ళ భయవిదెయూ?

అ - ఇంగే దువ్వుమ్మగంగళ్ళ భయంఉండా?

మ - యివిడి క్కూరమ్మగంగళ్ళ భయంఉండో?

హిం - క్యాయహోజంగలీచాన్ వరోకాడర్ హై?

40 తె - తీర్థవిదులు పెట్ట మంచి బ్రాహ్మణులుగలరా?

క - తీర్థవిధిగళున్న మాడి సువాబనై బ్రాహ్మణరు యిద్దారా?

అ - తీర్థశడ్యుగళ్ళ శెయ్య నల్లపురోహితర్ ఇరుక్కిరారా?

మ - తీర్థవిధిగళ్ళ పేయన్న నల్లబ్రాహ్మణార్ గళ్ళ ఉండో?

హిం-జోబ్రాహ్మణ్ తీర్థవిదులో కోరఖ్ తే హై? వే కహామిల్ తే హై?

41 తె - అన్న శాస్త్రమునకు ఎంత?

క - అన్న శాస్త్రక్కెప్పిట్టు?

అ - అన్న శాస్త్రం శెయ్ వదర్కు ఎవ్వళవు అగుం?

మ - అన్న శాస్త్రత్తినె ఎత్తి?

హిం - అన్న శాస్త్రకో కిత్ నాహై?

42 తె - హిరణ్య శాస్త్రమునకు ఎంత

క - హిరణ్యశాస్త్రక్కెప్పిట్టు?

అ - హిరణ్యశాస్త్రం శెయ్ వదర్కు ఎవ్వళవు?

మ - హిరణ్యశాస్త్రక్కినె ఎత్తి?

హిం - హిరణ్యశాస్త్రకో కిత్ నాహై?

43 తె - సంకల్పము చేయించువా రెవరు?

క - సంకల్ప వన్ను మాడిసువవరు యారు?

అ - సంకల్పం శెయ్యేదువైక్కిరవర్ ఎంగేయిరుక్కిరార్?

మ - సంకల్పం పూశుది ఆర!

హిం - సంకల్ప కాన్ కరాతేహై?

యాత్రచేయునపుడు సామాను లుంచుకొను విధానము

యాత్రకు బయలుదేరుటకు ముందీపుస్తకములో నూచించినసామాను లన్నియు నేకరించి సాధారణముగా ఒకేపెద్దమూటగాకట్టుటయు లేక ఒకే పెట్టెలో గజిబిజిగావేయుటయు మనము జూచువిషయమే. అట్లువేసిన సామానుమూటను మనము క్రిక్కిరిసియుండు రైలుపెట్టెలో నేమూలనో పెట్టుకొని మన మొకమూలకూర్చుండి ప్రయాణముచేతుము. ఒక్కొక్కప్పుడు 2, లేక 3 దినములుగూడ రైలుదిగకుండ కూర్చుండి ప్రయాణముచేయవలసియుండును. అట్టిసమయములలో ప్రతిక్షణము మనమూటలో నున్న ఒక్కొక్కవస్తువుతో పనికలుగుచుండును. మూటవిప్పుదమన్న జనులు క్రిక్కిరిసి యుండుటచే మూటనుండిగాని పెట్టెనుండిగాని తడవతడవకు సామానులుతీయుటకు వీలుండదు. అనగా చెంబుకావలెనన్న మూటవిప్పి మరల కట్టవలెను. కొంతదూరముపోయినతరువాత చిల్లర కావలసివచ్చును. మరల మూట విప్పవలయును. ఇంకకొంతదూరము పోయిన తరువాత తుండు గుడ్డ, పండ్లపాడి, అద్దము, దువ్వెన, మొదలగునవి అనేకవిధములైన వస్తువులు తడవ తడవకు అవసరము కలుగుచుండును. అవసరము కలిగినపుడెల్ల తీయుట మనకు విసుగుగానుండును. ప్రశ్ననున్నవారు విసుగుకొనుచుందురు. సాధ్యపడినను నాడావడిలో కొన్నివస్తువులు బయట పడిపోవచ్చును. లేదా దొంగలు మనపెట్టెలలోని వస్తువులను గుర్తించి కాపలావేసి వాని నప

హరింప జూతురు. ఇట్టియిబ్బందులు కలుగ కుండుటకై మనమొత్తము సామానులను ముఖ్యముగ 3 భాగములు చేయవలసియుండును. (1) మనశరీరముపై ధరించుసామానులు (2) చిన్న చేతిసంచిలో లేక 3 దినముల ప్రియాణములోపు కావలసిన సామానులు. (3) బసచేసిన తావులలో ఉపయోగించుకొను సామానులు. పై సామానులు బహుజాగ్రత్తగ ఆలోచించి కడుతేలికగ నుండి, కొద్దిస్థలము నాక్రిమించునవిగనుండి, యాత్రికుడు సామానంతయు తానే మోయునంత తేలికయై యుండవలెను. యాత్రలో మనసామానులు మనమే మోసికొనుచు అభిమానమును చంపుకొనవలెను. ఒక్కొక్కప్పుడు బండ్లు, కూలీలు దొరకని సచయమునగాని, మనముభరింపలేని చార్జీలు బండ్లవారు చేయునప్పుడును మనసామాను మనము సులభముగా మోసికొని పోవునంత సుళువుగ (తేలికగ) నుండవలెను. అట్లుచేయుట సాధ్యమా? తప్పకసాధ్యము. అనుభవములేనివారు మాత్రమేసాధ్యముకాదని బండెడు సామానులు మోసికొని పోవుదురు.

(1) శరీరముపై ధరించుసామానులు :—

కాఫీనము, దానిపై ప్రియాణపు మాపునకు అగుధోవతి, దానికి లోపలనడుమునకు డబ్బులసంచి (నోట్లుపెట్టినసంచి) దానిపై ముఖము తుడుచుకొనుటకు మొదలైనవానికి పనికివచ్చునట్లు ఒక కొల్లాయిగుడ్డ, జేబుగల బనియను, దానిపై లోపల జేబులు మూతగలిగి పిన్నీసులు పెట్టి యుండు జేబులుగల చొక్కా, దానిపై Waist (వెస్టు) కోటులోపల జేబులలో రూ 10-0-0 చిల్లర (ఇదినిత్యకృత్యములో వాడుకొనుటకు వైజే బీలో ఒకకలము పెన్సిల్, నోటుపుస్తకము, ముఖముపుల్ల లేక పండ్లపాడి నాల్కబద్ద (Tongue cleaner) బొట్టుసామాను, చిన్న అద్దము, దువ్వెన, టిక్కెట్టు, ఇవిఅన్నియు జేబులలోనుంచి ఉదయము పనికాగానే చేతి సంచిలోవేసి యుంచుకొనవలెను. మన్నెంముల్లు, చాకు, దూది మస్లర్, గొడుగు, చెప్పులు (అవసరమైన) గ్రింధము, జపమాల మొదలగునవి చేతి సంచియందుంచవలయును. చేతిలోరైల్వేకైడు, 'యాత్రామార్గదర్శి' రెండును సిద్ధముగనుంచి ముందుష్టానులు వేసికొనుచుండవలెను.

(2) చిన్న చేతిసంచిలో 2 లేక 3 దినముల ప్రయాణములోపు కావలసిన సామానులు:- ఇదియు నెప్పుడును యాత్రికునిచేత నుండవలెను. ఇందు, చెంబు, కాన్వాస్ బక్రెట్టు తాడు, గ్లాసు, ఉద్ధరిణే, పైన, 1వ దానిలోనిగైడు, బొట్టుసామాను పండ్లపాడి, మొదలైనవియిందు చేరుచుండును, బాటరీలెటు, అగ్గిపెట్టె, ఇత్తడిప్రమిద, పత్తులు, నూనెసీసా (గట్టి బిరడాగల చిన్నసీసా లేక బ్యా దేవతార్చన లేక పటము, పండ్లు లేక ఫలాహారము, ఒక చిన్న గొంగళి లేక మైనముపట్టా (పండుకొనుటకు), కార్డు, కవర్లు, పట్టుబట్ట, చిన్నతాళము, గొలుసు, (మన యితర సామానులను కలుపుచు రైలుబల్లకుగాని కూర్చుండుసీటుకొడుకుగాని తాళమువేసిన దొంగ భయములేక రాత్రిలంతుకూడ నిర్భయముగ నిద్రించవచ్చును,) Visiting cards ఉండును.

(3) బసచేసిన తావులలో నుపయోగించు సామానులు:- ఇది గట్టిగా బిగించి ఒక మాటగగాని పెట్టెయందుగాని యుంచవచ్చును. అనగా నిందు పైనుదహరించిన సామానులుగాక మిగిలినవన్నియు నిందుండును. ఇది బస చేసిన సత్రములయందు మాత్రమే విప్పనవసరము కలుగునట్లుండవలెను.

విమానములలో ప్రయాణముచేయువారు పైసామానులను మరింత తేలిక చేసికొనవలెను. మొత్త మొక హోల్డల్ లో సరిపోవునట్లు చూచుకొనవలెను.

 తీసికొని వెళ్ళవలసిన సామానులజాబితా లేకొకచోట గాంచనగును.

వస్తువులజాబితా

యాత్రచేయదలచినవారు తమతో చాలతేలికయైన సామానులనే తీసికొనివెళ్ళవలెను. జాగ్రత్తగా నాలోచించి నూతనమార్గముల తెలిసికొని ఒకేవస్తువయ్యు చాలపనుల కుపకరించుదానిని సేకరించవలెను. ఎవరిసామానులువారు మోయునంతవిగ నుండవలెను. పెక్కుస్టేషనులలో ఫ్లాటుఫార

మునుంచి స్టేషను వెలుపలకు వెళ్ళుటకు వంతెనలెక్కి దిగవలసియుండును. చాలదూరమునడువవలసి వచ్చును. అట్టి సమయములలో బరువైనసామానులైనచో మనము మోయలేము. ఒక్కొక్క సమయములో బండ్లుగాని కూలీలుకాని లభింపరు. ఒక వేళలభించినను హెచ్చుధనమడుగుదురు. కాన తేలిక సామానుతో యాత్రచేయవలెను.

సామానులు ఉండవలసిన తూకముకన్న హెచ్చుగనున్న లగేజీ చేయించి రసీదు పొందవలెను. లేనిచో మధ్య బండ్లలో తనిఖీచేయువారా పునురు. ప్రయాణము సాగనీయరు. ప్రయాణము మొదటినుండి హెచ్చు చార్జీ వసూలుచేయుదురు.

తేలికయైన వంటసాత్రా సామానులు తీసికొని వెళ్ళవలయును. ఒక దినమునకు సరిపోవు బియ్యము, పప్పు వగైరా సిద్ధముగ నుంచవలెను. ఉత్తరదేశయాత్రీకులు (ఆంధ్రీలు) చింతపండుగాని, ఉప్పుగాని, ఆస్రదేశములో దొరకదు గాన తప్పక తీసికొనిపోవలెను. అచ్చట మంచిది దొరకదుగాన నెయ్యిగూడ తీసికొని వెళ్ళవలెను. మన యాంధ్రదేశములో దొరికు, పొట్లకాయ, కంద, పెండలము, మొదలైనవిదొరకవు. ఉత్తరదేశీయులు గోధుమకొట్టై పప్పుపులుసుతోతిగదురు. దాక్షిణాత్యులు అన్నము, రసము (చాను) కొళంబు అనుపులుసు విశేషముగ వాడుదురు. ఫలహారములకింద ఇడ్లీ, దోసె, రవఉప్పుమావు, కాఫీ ఎక్కువగ వాడెదరు. ఉత్తరమున “చా” అనిగా తేనీరు మిఠాయిలు (తీపివి) హెచ్చుగావాడుదురు. ఉత్తరపశ్చిమదేశములలో దృష్టిదోషము పాటించరు.

తీసికొనిపోయెడి వైసామానంతయు డిపార్టుమెంటు (Departments) గానుండి ప్రతిడిపార్టుమెంటు (each department) కు నొక్కొక్కసెక్షను (Section)కు సంచి లేక పెట్టె అట్లు వివిధస్థలములు (deferent places) గా నుండవలెను. ఆ (section) లేక సంచిలోనున్న వస్తువులపేర్ల నాయాసంచులకు దగిలించిన లేక అంటించిన అట్టముక్కపైన వ్రాసియుండవలెను. వీసామానవసరమైన దానినిమాత్రమునేరు (direct)గా (ఆలస్యము చేయుట, వెదకుట లేకుండునట్లు తీసికొనునట్లుండవలయును.

మొత్తము సామాను కలగూరగంపగా కుప్పగా కింద పోసినను 2 నిమిషము లలో సమస్తద్రవ్యములను మరలవాని స్వస్థానములో పెట్టి మూటకట్టుట పూర్తిచేయునట్లుండవలెను. అంతయేగాని యొక్కవస్తువునకై యన్నియు గ్రమ్మరించి యిట్లంతయు మార్కెట్టు చేయునట్లుండరాదు.

వస్తువులజాబితా

దైవసంబంధము

జపమాల

అగరవత్తులు

కర్పూరము

గంధము

బొట్టు సామాను

కుంకుమ

మంత్రములపుస్తకము

దీపారాధన

వత్తులు

శ్రీరామకోటిపుస్తకము

చిత్రాసనము

జందెములు

కలకండ

భగవద్గీత

భోజనపదార్థములు

కారము

పచ్చళ్ళు

వడియాలు

అప్పడాలు

కారపుపాళ్లు

బియ్యము

పప్పులు

గోధుమరవ్వ

పంచదార

చింతపండు

ఇతరపిండ్లు

నెయ్యి

వక్కలు లేక వక్కపొడి

శుద్ధికిపసుపు

వరుగులు

కర్జూరపుకాయలు

పోపుదినుసులు

మందులు

వాము

శొంఠి

దూది

గాజుగుడ్డ

అజీర్ణమాత్రలు

గాయాలకుమందు

పెప్పెర మెంటుపూవు

నేత్రబిందు

మండుత్రాగుడ్డాసు

చేలిలోనుండు

వ్యాసులైస్

అమృతాంజనము

విగోచనములుఅగుటకు

కట్టుటకుమందు

పాత్రసామాగ్రి

ఇత్తడిబకెట్టు లేక కేక్ వాన్ బక్సెట్టు

అన్నమువండుగిన్నె, మూత

కూరవండుగిన్నె, మూత

మజ్జిగ లేక పాలకు పాత్ర, మూత

నేతికి సీసా, గరిటె

జర్మన్ సిల్వర్ గరిటె

కొట్టెపెనము

అట్లకాడ

చెంబు

చెంబులోగ్లాసు ఉద్ధరిణె

మైసామానులు పెట్టుటకుడబ్బా

(దానినేనీళ్ళకు వాడుకొన వచ్చును)

భోజనపాత్ర లేక విస్తళ్లు

గిన్నెలన్నియి నొకదానిలో నొకటి

యిముడునట్లుండవలయును.

ఇతరవస్తువులు

పండ్లపాడి

అద్దం, దువ్వెన

బట్టలసబ్బు

ఒంటిసబ్బు

రకరకములైన మేకులు

దబ్బునం

పురికొస

తాళము

భోజనపదార్థములకు 8 గుడ్డసంచులు

చాకు

మన్నెముల్లు

దండెములకు త్రాళ్ళు

బొగ్గులు, (సంచిలో) కట్టెలు వాడు

టకు తగిన పొయ్యి

టిఫీన్ కారియర్

మరచెంబు

బట్టలు

గొంగళి పడకకు, కప్పుకొనుటకు

మస్లర్

ప్లానల్ బనియన్

ధావళి

భోవతులు 4

చొక్కాలు 4

బనియన్లు 2

ఉత్తరీయాలు 3

తుండు గుడ్డలు 2

పాతగుడ్డలు 4

కాపీనములు 4

నదుమునకుకట్టు డబ్బుసంచి

సీమసున్నము

గడియారము

డబ్బుసంచి

గొడుగు

కట్ట

నాలుక బడ్డ

నూట్ కేస్

గొలుసు, తాళము

పండరి సంచి

పెద్దపిన్నీ సులు

రూ 10-0-0 చిల్లర

సేతువు

గంగ

విజిటింగు కార్డు

గోత్రీ, వంశముల జాబితా

ఇత్తడిపత్రిమిద

చేతిసంచులు 2

భార్యవాడిన పాతరవిక

(భర్తయొక్కదే తీర్థయాత్రకు వెళ్లి
నప్పుడు తీర్థములకు)అట్లే స్త్రీ యొంటరిగా వెళ్ళినప్పుడు
భర్త వాడిన దుస్తులు

పట్టుపంచ

శాలువ

పుస్తకములు

నోటుపుస్తకము

తెల్ల కాగితములు

కాపీయింగు పెన్నిలు

సంచాజ్ఞము

నూది, ట్రైయిన్ దారము

రైలుకెడ్డు

యాత్రామార్గదర్శి

అలుకుగుడ్డ

సంకీర్తనకు తాళములు

చెప్పలు

రైల్వేతాళముచెవి

తింతి, మనియార్డురుఫారములు

అలనూనె

పిన్నీ సులు 12

బ్యాటరీలైటు

ఫ్లాస్కు

లాంతెలు

మైనపు వత్తులు

విసనకట్ట లేక అట్ట

అగ్గిపెట్టె

కాలెండరు

కరక్కాయలు

చిత్తు కాగితములు

సద్గ్రంథము

రైలు, రోడ్డు భారతదేశపటము

సత్రములు

ఈజాబితా అకారాదివరుసలలో వేయబడినది. గాన ఆవిధముగ తమకు
కావలసిన గామము చూచుకొనవలెను. ఈనివరములు యేదోఒక నాటిక
సంపాదించబడెను. ఆవివరములలో అనేక మాగ్గులు చెందియుండవచ్చును.
అట్టివాటికి మేము యేమాత్రము బాధ్యులుకాదని మనవి చేయుచున్నాము.

సత్రములు వానివివరములు

శేషముపేరు	సత్రముపేరు	శేషమును సం డిదూరము	దినమునకు చార్జ్	కాల పరిమితి	ఇతరవిషయములు
-----------	------------	-----------------------	--------------------	----------------	-------------

ద్ర

సత్రములు వానివివరములు

ఉదకమండలము	మ్యునిసిల్ సత్రము	1. శే 2.	ఉచితము	కిదినము	2 సత్రములు X లవు. 1. హిందువులకు 2వది అన్నిజాతులకు హిందువులు బ్రాహ్మణులు
ఉడుములైపెట్టె	1. మలయాడి శెట్టియార్ సత్రము 2. కన్నయూర్ కృష్ణయ్యార్ సత్రము	రఫ. "	" "	" "	
ఉడివి	1. పళిమారుమతం 2. అభినారమతం 3. కృష్ణపురమతం 4. పుత్తికమతం 5. క్షీరూరుమతం 6. సోడేమతం 7. కాణూరుమతం 8. పేబావరుమతం 9. భోజనశాల	బస్సుస్టాండు నుండి $\frac{1}{2}$ మైలు లో X లవు. " " " " " " " "	" " " " " " " " "	15 దినములుండ వచ్చును " " " " " "	

ఇచ్చట బ్రాహ్మణులు

సత్ర

శేషము చేరు	సత్రము చేరు	శేషమునుండి దూరము	దినమునకు చాజి	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
					లకు భోజనము పెట్టదురు. వసతిలేదు. ఇతరులకు భోజనసామగ్రి ఇచ్చెదరు.

న

కాంచీ పురం	1 కమ్మలాలసత్రం (పెద్దకంచి)	4 ఫ	లేదు	లేదు	హిందువులకు
	2 కోసమదం సత్రం	"	"	"	"
	3 యాదవుల సత్రం	2 ఫ	"	"	"
	4 పచ్చయప్పసత్రం (ఆడిసన్ పేట)	4 "	"	"	"
	5 జువులిక్కడై సత్రం (")	3 "	"	"	"
	6 గుజరాతవారి ధర్మశాల				మిక్కిలి వుపయోగం
	7 నంబిళ్ల సన్నిధి (చిన్నకంచి)	3 మై	"	3 దినము	కెడవులకు మాత్రము
	8 చింతామణి శైవ్వియార్ ధర్మపాఠశాల (చిన్నకంచి)	2 "	"	5 "	బాహ్యమృణులకు, నా
కడలూరు	రెడ్డియార్ సత్రం	3 ఫ	"	3 "	టుకోట శైవ్వియార్లు
కాలడీ (అంగమాలి) సత్రం		5 మై	"	డిటూ	"
కాళహస్తి	1 రాణిపేట్ సత్రం	11 1/2 మై	"		మొదలియార్ ఉ. వీధి

యాత్రా మార్గదర్శి

2 గూడూరివారి సత్రం	1½ మై
3 పుష్పగిరివారి	"
4 అల్లంపల్లి	"
5 వైంకటేశ్వరవారి	"
6 రాఘవలింగశైలి	"
7 బేరివారి	"
8 నర్సిరవారి	"
9 కైకాలశైలి	"
10 కేశవలింగమనుజకూటము	తిరువడివీ.
11 మానక్కాల రామనుజకూటము	7 ప్రాకారం
12 జమిందారు రామనుజకూటము	"
13 శ్రీకులశేఖరార్థార్ రామానుజకూటం	"
తిరువాన్కూరు గవర్నమెంటువారి సత్రం	1½ ఫ
1 ఆమరనాయక్ కృష్ణభాగవతార్	"
2 ఆమరనాయి రంగస్వామి ఆయ్యర్	"
3 నెల్లి మునుస్వామి ఆయ్యర్	"
4 గోపాలకృష్ణ చెట్టియార్	1½ మై

క్విలక్
కుంభకోణము

పశ్చిమవీధి			
"			
"			
ద. వీధి వైక్యలకు			
"			
"			
" బ్రాహ్మణులకు			
తూర్పువీధి			
భోజనము ఉచితము			
"			
"			
"			
బ్రాహ్మణులకు, పౌ			
రాష్ట్ర బ్రాహ్మణు			
లకు 3 దినములు వు			
చిత భోజనము			
హిందువులకు			
"			
"			

లేదు
ఉచితము
3 దినములు
4
2
3
2

ములు వారి వివరములు

స్టేషను పేరు	సత్రము పేరు	స్టేషను నుండి దూరము	దిగమునకు చాచి	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
కుర్గాళమ్ కోడైకనాల్ గోడ్డు	1 వెంకట్రాయర్	సత్రం		2 1/2 నములు	హిందువులకు
	2 లోకల్ ఫండు	"	X ది 1 కి అ. 4 కి	"	
	3 అమృతనాయకనూరు	"	ఉచితము	3	"

గుంటూరు

1 శ్రీరామావైశ్య సత్రం	1 1/2 ఫ.	ఉచితము		3 ది.	హిందువులకు
2 శ్రీరామనామక్షేత్రము	1 మై.	"			ఒకవూట భోజనం
3 కర్పూరపువారి సత్రం	1 "	"		1 ది.	
4 రామానుజకూటం	3/4 ఫ.				అగ్రహారములలో
5 అన్న సత్రం	1 1/2 "				సాధువులకు 1 రో. భో.

డిండిగల్ (జంక్షన్) 1 మునసబ్ ముస్థాఫా సత్రం

2 యస్. యస్. యన్. సుబ్బయ్యర్ సత్రం, రైలుగోడ్డులో	1 "	"		5	భోజనము వుచితము వంటపాత్రలుయిచ్చెదరు. సారాస్వతి
3 సారాస్వతి సత్రం (ఎలెఫెంట్ సందులో)	3 "			7	పౌరహృదయాలకు
4 యస్. వి. బాలస్వామి అయ్యర్	2 మై.			7	హిందువులకు, బీద

సత్రం (వేదసంతూర్ రోడ్డు)	2 ఫ	ఉచితము	7 దినములు	లకు వుచితభోజనము సారాష్ట్ర బ్యాంక్ బులకు
5 యం. ఎ. సుబ్బయ్యర్ సత్రం (మెంగల్వ రోడ్డు)				
6 సారాష్ట్ర సత్రం (సారాష్ట్రపురం)	3 ఫ	"	"	"

త్ర

తంజావూరు

1 రాజావారి సత్రం	1 ఫ	మేడపైన అరి		ద్యాదశిరోజుమాత్రం
2 జిల్లాబోర్డువారి సత్రం	"	క్రింద అ4		భోజనము పెట్టుదురు
3 నాయకర్ సత్రం	1/2 ఫ	ఉచితము		అన్ని వసతులు గలవు
4 తేక్ కొండన్ సత్రం	2 ఫ	"		
5 వైశ్యసత్రం	"	"		
1 దేవస్థానంవారి సత్రం	1 ఫ		8 దినములు	అన్ని వర్ణములవారికి పాత్రలు యిచ్చెదరు

తిరుపతి యాష్ట

దిగువతిరుపతి

2 పరూపుతోటవారి సత్రం	"	1-8-0		
3 దేవస్థానం శిష్టపూజాస్	6 ఫ			కొండకుపెట్టు దాని కలకు, పా. ఇస్తారు.
4 దేవస్థానం బాగ్మజేతరుల సత్రం	3 "			"
	4 "			

త్రములు వాని వివరములు

శ్రీమదుపేరు	సత్రము పేరు	శ్రీమదునుం డిదూకము	దినమునకు చారి	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
5	మైసూరుదర్బార్	సత్రం	లి ఫ		బా. మాత్రం
6	కొత్తపల్లి రామచార్యులవారి	"	"		" పాత్రీలు ఇస్తారు
7	డాక్టరు రాఘవస్వామి నాయుగారి	"	శ్రీమదువద్ద		4వ. వారికి "
8	రావుబహద్దురు పొత్తూర్	"			8, 9 సత్రములు కై
	అయ్యప్ప శెట్టి	"			శ్యులచే నడుపబడు
9	కృష్ణాండు కో., వారి	"			చున్నది.
10	శ్రీహతీరాంజీ మఠం ధర్మశాల		మాస్కాల్ దగ్గర		సాధువులు ఎక్కువ
11	పొరాష్ట్రీవారి సత్రం		రామస్వా మి దే. కర్న		అందరకు యిచ్చెదరు
1	దేవస్థానంవారి సత్రము				సౌరాష్ట్రీలకు మా
2	ఉత్తరమాడపిథిలో 14 యిండ్లుగలవు				త్రీమే యిచ్చెదరు
3	వెయ్యిగాళ్ల మంటపము దానిలో 18 గదులు గలవు				పాత్రీలు యిచ్చెదరు
4	దివానము				రథశాలగ్గర నున్నది
5	దేవస్థానం బంకళా.				అక్కరుచెరువుకట్టిను
					అనుకొనిన తోటలో

ఎగువ తిరుపతి

పై జెప్పిన సత్రములు నీటికుళాయిలు, వరుగుదొడ్లు, విద్యుద్దీపములు మొదలగు యేర్పాట్లతో సౌకర్యముగ నుండును.

త్రములు ఏ ఏ వివరములు

31

తిండివనము	దుర్గం సూర్యహస్తాంశం	సత్రము	రి నిమిషముల నడక	ఉచితము	తిండినములు	పూర్వాహ్లాలు, పూర్వములకు మాత్రం హిందువులకు ఉచితభోజనము
తిరుచునాపల్లిపాళె	శ్రీ ప్రపన్న పెంజేశ్వరస్వామి	"	1 1/2 ఫ	0-6-0	"	"
తిరువారూర్	1 విజయాపురం	"	2 ఫ	ఉచితము	"	"
	2 వేదవతిచుంగళం	"	"	"	"	"
	3 మొదలియూర్	"	"	"	"	"
తిరుచునాపల్లి	చిన్నయ్యపిల్ల	"	"	"	"	"
తిరునల్వేలి జంక్షన్	లోకల్ ఫండు	"	1 ఫ	X దికి అర్పియే	"	"
తిరునల్వేలి టౌన్	1 వీరభద్ర శైలియూర్	"	3 ఫ	ఆర్ వరకు	"	"
	2 నాటుకోట శైలియూర్	"	"	ఉచితము	"	"
తిరుచ్చెందూర్	తామ్రపరి నది యొక్క వనతిగాను అనేక పురములు X లవు కా ని యుత్పవదినములలో భాగీచేయవలెను.	"	"	"	"	"
తిరుకోయిలూర్	జిల్లాబోర్డువారి సత్రము (విష్ణు దేవాలయము వద్ద)	"	2 మై	X దికి అర్పి	"	"
తిరుమంగళ	మందరదాస్ సత్రము	"	3 ఫ	ఉచితము	"	"
	తిరుచుయ్యం నగరత్తూర్ సత్రము	"	3 మై	"	"	"
	ఇంకోక సత్రము	"	1 1/2 మై	"	"	"
తిరువణ్ణామలై	పూర్వాహ్లా అన్న సత్రము	"	6 ఫ	"	"	"

వ్యవస్థాపక	సత్యము పేరు	వ్యవస్థాపక సంఖ్య	వివరములు	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
తెనాలి	వైశ్యసత్యము	7 ఫ	పుచితము	3 దినములు	వైశ్యులకు మాత్రం
	రెడ్డి సత్యము	14 మై	"	7 "	రెడ్డుకు మాత్రం
	బ్రాహ్మణ సత్యము	3 మై	"	1 "	బ్రాహ్మణులకు
	సత్యం పరిష్కార సేయింకొకటి	"	"	1 "	1 వూట భోజనము

న

నాగూర్	1 ఆనందరాం.	2 ఫ	ఉచితము	3 దినములు	హిందువులకు
	2 మునిసిపల్	50 క.	"	"	అన్ని బాతులకు
	3 పయణి యాండిప్పిల్లె టి సస్	"	"	"	"
	4 రాజావారి	4 ఫ	"	పరిమితిలే.	"

నీడామంగళంజంక్షన్

య

పల్లె	1 మధుర బాలస్వామి అయ్యర్ సత్యం	1 మై	ఉచితము	7 దినములు	సా. బ్రా. మాత్రం
	(నటేశర్ సన్నిధియొద్ద)				భోజనము 3 దినములు
	2 సారాస్వతి బ్రాహ్మణసత్రంకొండక్రింద	1/2 "	"	3 "	సా. బ్రా. బౌద్ధులకు
	3 దేవంగర్ మఠము (పాత దారాపురం వోడ్డువీధి)	3 ఫ	"	4 "	భోజన, పాత్రసామగ్రి యివ్వబడును.
	4 కనియూర్ కృష్ణయ్యర్ సత్యం	1 మై	"	3 "	"
	5 కొలుమం సత్యము (కొండక్రింద)	1 1/2 "	"	3 "	బ్రా. మాత్రము

యాత్రా మార్గదర్శి

పాండుచేరి	6 చెక్క సత్రము	1 1/2 మై	ఉచితము	3 దినములు	చైత్యులకు మాత్రము
	1 అచ్చు నివాసం	అర్ మైలు	అ4	8 దినములు	బ్యా. మాత్రము
పొంగుచిజంక్షన్	2 పైగాన్ నాటుకోటు శెట్టియార్ విడుది	"	చునిషికి	ఆ415 రోజులు	నాటుకోటు శెట్టిమా
	1 మ్యునిసిపల్	1 మై.	ఉచితము	3 దినములు	
	2 అప్పారావు	అర్ మైలు	"	3	బ్యా. మాత్రము
పొన్నూరు	1 శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరీ ధర్మశాల	ఆలయం వద్ద			అందరకు

మ

మద్రాస్ ఎగ్జిక్యూట్వ్	కలవలకట్టన్ చెట్టియార్ సత్రము	3/4 ఫ.	ఉచితం	3 దినములు	హిందువులు
మద్రాస్ పోస్ట్	యం.వి. కన్నయ్యచెట్టి అండ్ యం.ఎస్ తాయారమ్మ ధర్మశాల, నెం. 173 నో.విం దప్ప నాయక్ వీధి	2 ఫ.		5	"
మద్రాస్ పోస్ట్ టౌన్	రాబా సర్ రామస్వామి మొదలియార్ సత్రము	50 X.	"	3	"
మానామధురజంక్షన్	శివంగ సంస్థానం	1 మైలు	"	3	"
మండపం	రామనాడు రాబావారి	1/4 మైలు.	"	డిటా	
మధురాంతకం	డిస్ట్రిక్టు బోర్డువారి సత్రం	మొదటి 3	దినములు ఉచితం	తరావీత	దినమునకు 0-4-0
మధుర జక్షన్	1 కునత్తూర్ సత్రము	అర్ మైలు	ఉచితం	3 దినములు	హిం. ఉచిత భోజనం
	2 కోమటి	"	"	"	"
	3 లాల	"	"	"	"

శ్రేష్ఠనుపేరు	సత్రము పేరు	శ్రేష్ఠనునం బ్రాహ్మణము	దినమునకు చార్జి	కాల పరిమితి	ఇతరవిషయములు
	4 కారుపుట్టి	సత్రము	అర మైలు	ఉచితం	హిందూ చిత భోజనం
	5 పెంకటస్వామినాయర్	"	"	"	"
	6 మలయాలతన్	"	"	"	"
	7 మార్వారీ ధర్మ	"	2 ఫ.	"	సదావర్తిగలదు
	8 మంగమ్మల్	"	అర ఫ	మేడపైన అ6 క్రింద అ4	మహమ్మదీయులకు ప్రత్యేకముగలదు హిందూ భోగలదు
మాయావరం బౌన్	1 అంబాబాయి	"	$\frac{1}{2}$ మై.	ఉచితము	"
	2 నాటకోట	"	"	"	"
మొప్పాళయం మొసూరు	లోకల్ ఫండు	"	6 ఫ.	"	"
	1 ఇండియన్ గెప్ట హౌస్,	"	పైసాయి	"	దసరా దినములలో అందరకు యివ్వరు
	2 నందగా బాబాహదూర్	"	రోడ్డులో	"	"
	3 సీతావిలాస్ ధర్మశాల	"	కలువద్ద బాగురా	"	లేదు
	4 అంబల్ అన్నయ్య పండిత్	"	బా రోడ్డు	"	"
	5 సిటీస్టేషనులో రిటైరింగు గదులు	"	శ్రేష్ఠనులలోగో. రు 4 లేకర్	"	భోజనశాల గలదు

౧

రామనాడు

1 బలవంగూడి కె. వెంకటాచలం శెట్టి స 20X బాలు

2 యస్. టి. కె. ముత్తుశెట్టియార్ సత్రం

రామేశ్వరము

1 మహబీర్ ధర్మశాల 1 ఫ.

2 తింబావూరురాజా ధర్మశాల 3 ఫ.

3 వైశ్య సత్రము

4 భగవాన్ దాస్ బంగళా 4 ఫ.

5 శివబక్ష్ బంగళా 3 ఫ.

6 బగవదేవదాస్ బసంతలాల్ దూకీమూర్ 2 ఫ

కాతె

7 మనిచంద్ గోపకదాస్

8 బన్సీలాల్ అబీర్ చంద్ 4 ఫ.

9 వెంకటాయర్ సత్రము అరమైలు

10 రామనాడ్ రాజావారి

దేవస్థానంవారి ఆధీనములో నున్నవి—

1 గౌరవకుటింబీకులకు, రాజవంశస్తులకు

(దేవాలయం ఆనుకొని)

2 శ్రీనివాసబంగళా (ఈడపాలేవనం)

3 అగ్నితీర్థం బంగళా సముద్రదృశ్యం

4 భద్రస్థు దృశ్యం లేక గోకులం

ఉచితం

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

రు 5-0-0

కైశ్యులకు మాత్రము
ఉచితరాజవారికి మా

”

”

భాగ్య.నూ. భోజనము

విద్యుద్దీపములుగలవు

శీషును పేరు	సత్రము పేరు	శీషునునుం విద్యార్థము	దినమునకు పాణి	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
-------------	-------------	--------------------------	------------------	----------------	--------------

వ

శరణుల	సత్రము	11 మై	ఉచితము	3 దినములు	హిం. మాత్రం
1 రాజావారి		"	X 2 1కి అ2	"	హిం. " "
2 రాయర్		"		ఎంత కాల	ఉత్తరదేశీయులకు
3 గుజరాతీ		"		మైనఉండ	మాత్రం
4 లక్ష్మీ అమృత		"		వచ్చును.	
5 వైశ్య		"		2 దినములు	
1 కొత్త		1/4 మై.	ఉచితము	ఎ.రో. ఉం	కైశ్యులకు మాత్రం
2 ఆర్యవైశ్య		1/4 మై.	"	3 దినములు	"
మున్యనిసిర్		అర్ మైలు	X 2కి అ6		హిందువులకు
మాశిలానుణి మొదలియార్		1/4 ఫ.	"	"	బ్రాహ్మణులకు
ముత్తుకరుప్పన్ శెట్టియార్		3 ఫ.	ఉచితం	"	హిం. " "
ఉశున్కూర్ పేటై పి. దొ. రెస్సాయి		1 మై.	"	నిశ్చయం	
యార్ సత్రం (ఉత్తరకోటవీధి)		శెట్టి		లేదు	

వీ

షీయార్	T. R. M. తయ్యప్పిల్లె సత్రము	1 ఫ	"	3 దినములు
--------	------------------------------	-----	---	-----------

2

స్వామిచులై

వైదికలింగంపితై ఎన్నేటు సత్రం

ఉచితము

రి దినములు

సగలు బౌద్ధహ్మణు

2 ఫ

ద్వాదశకట్టై సత్రం

"

"

రాత్రి బౌద్ధహ్మణ్.

1 ఫ

స్వామిదేవి

లోకల్ ఫండు సత్రము

రో, అ4.

108 జూలు

ద్వాదశి రో. మా. భో. మొదటిరిగో. ఉచితం

2 ఫ

క్రీ)

శ్రీరంగము

సత్రం

ఉచితము

రి దినములు

ఉత్తరాదివారికి మా

సత్రం

1 బన్ సీలలు ఆలుచందు

"

"

బ్రాహ్మణులకు మా

"

2 సేలం మురారి వరశీర్

"

"

హిందువులకు మా

"

3 నాటుకోటవారి

"

"

"

"

4 చురుశాలా నతారాంబమ్ భర్తశాల

"

"

"

"

5 సేట్ కవిరాజ్ శ్రీకృష్ణదాస్

"

"

"

"

6 బొంబాయిశేట్ల

"

"

"

"

7 రామస్వామిమఠం (తిరుమంజన కావేరి

"

"

"

"

8 ఆహోబిలమఠము [యొక్క]

"

"

"

"

9 వాసమామలై మఠము

"

"

"

"

10 రంగూన్ రెడ్డి స. (తిరువాన్కేళవల్ వద్ద)

"

"

"

"

11 కవకోటివారి సత్రం

"

"

"

"

12 కడగనిమూర్ సత్రం

"

"

"

"

త్రములు వాని వివరములు

స్వేచ్ఛనుపేరు	సత్రము పేరు	స్వేచ్ఛనునం దేదూరము	దినమునకు చాజీ	కాల పరిమితి	ఇతర విషయములు
శ్రీవిల్లిపుత్తూర్	18రామానుజకూటం, 1147, సాత్తార్ వీధి అర మైలు		౫ దికి అ4		
	1 మ్యూనిసిపల్ సత్రం	"	"		
	2 పబ్లిక్ షెడ్యూల్డ్ రాఘవయ్య శెట్టి సత్రము (దక్షిణతథవీధి)	"	ఉచితము	10 దినము	బాహ్యములకు, పై శుభలకు మాత్రం
శ్రీవెంకటేశ్వరం శివగంగ	కొట్టాయిపి శెట్టిమార్	2 ఫ.	3 రో ఉచితం		
	రాజావారి	2 మై.	"	"	

సత్రములు వానివిధములు

కొన్ని సత్రములలో ధరావతు (Deposit) కట్టించుకొందురు. మరల తిరిగి వెళ్ళునప్పుడు మనపైకము మనకు తాపసు చేయుదురు. ఒక క్షేత్రములో రైలుదిగ్గజే అనేక సంపదానుముల పండాలుయే జంట్లు చుట్టుముట్టుదురు అందు వలన ముందుగనే రైలు 2 లేక 3 స్వేచ్ఛనుల వెనుకనుండగనే ఆస్థాంతీయుల సేపండాలుంచువాడు, న్యాయమైనవాడని విచారించుకొనవలెను. లేరా సమీపసత్రమునందు దిగి నెమ్మదిగ విచారించుకొని పండాను కుదిర్చుకొనవలెను. నేరుగ పండాగ్రహములకు బోరాదు.

వస్తుప్రదర్శనశాలలు Museum and Art Galleries

భారత సంస్కృతిని తెలుపు నానావస్తు, ఆయుధ, శిల్పము; పశుపక్షి జాతులను తెలుపుపటములు, వన్యమృగశరీరములు, ఖనిజములు మొదలగు ననేక చిత్రవిచిత్రమునుగొల్పు వస్తువులను యీ వస్తుప్రదర్శనశాలలలో భద్రపరచియున్నవి. యాత్రీకులు ఆయాప్రాంతములలో దర్శించుదగును.

భారత ప్రభుత్వ అజ్ఞాయిషీలో నున్నవి

1. సేషనల్ మ్యూజియం రాష్ట్రపతిభవనం, న్యూఢిల్లీ
2. ఇండియా సేషనల్ ఆర్చివీస్ (Archives), న్యూఢిల్లీ
3. పూర్వావస్తుప్రదర్శనశాల, ఢిల్లీ ఫోర్ట్, ఢిల్లీ
4. సెంట్రల్ యేసియా పురాతనవస్తు మ్యూజియం, న్యూఢిల్లీ
5. పుర్వావస్తుప్రదర్శనశాల, నలంద
6. ,, ,, సారనాథ్
7. పుర్వావస్తు ప్రదర్శనశాల, నాగార్జునకొండ, గుంటూరుజిల్లా
8. ఫోర్ట్ సెంటుజాజ్జి మ్యూజియం, మద్రాసు
9. రాజపుటానా మ్యూజియం, అమృతసర్
10. కలకత్తా యిండియన్ మ్యూజియం
11. వికోరియా మెమోరియల్ హాల్, } ట్రీప్టు మేనేజిమెంటులో
మ్యూజియం కలకత్తా } గలవు.

రాష్ట్రప్రభుత్వాజ్ఞాయిషీక్రింద నున్నవి

12. రాష్ట్రమ్యూజియం, భువనేశ్వర్ (ఒరిస్సా)
13. ,, ,, లక్నో
14. గవర్న మెంటుమ్యూజియం మద్రాసు
15. సేషనల్ ఆర్ట్ గ్యాలరీ ఎగ్మోర్, మద్రాసు
16. పుర్వావస్తుప్రదర్శనశాల మధుర (దక్షిణమున)
17. సెంట్రల్ మ్యూజియం, నాగపూర్, మధ్యప్రదేశ్
18. పాట్నా మ్యూజియం పాట్నా, బీహార్
19. సౌరాష్ట్ర మ్యూజియం, గౌహతి, అస్సాం
20. ఒరిస్సాదమ్యూజియం మయూర్ భంజ్, ఒరిస్సా
21. కిచ్చింగ్ మ్యూజియం ,,

22. మైసూరు ప్రభుత్వమ్యూజియము, బెంగళూరు
23. బరోడామ్యూజియం చిత్రప్రదర్శనశాల, బరోడా (Picture gallery)
24. పూరావస్తు ప్రదర్శనశాల, గ్వాలియర్
25. సోలార్ జంగ్ మ్యూజియం, హైదరాబాద్, ఆంధ్రప్రదేశ్
26. ఇండోర్ మ్యూజియం, ఇండోర్
27. ఆల్ బర్డ్ మ్యూజియం, జయపూర్ సెటి, రాజస్థాన్
28. సెర్డార్ మ్యూజియం, జోధ్ పురం.
29. పుదుకోట మ్యూజియం పుదుకోట, మద్రాసుస్టేట్
30. వాట్సన్ (Watson) మ్యూజియం, రాటకోట (సౌరాష్ట్రము)
31. పూరా వస్తుప్రదర్శనశాల, సాంచి, భూపాల్
32. రాష్ట్రప్రభుత్వ మ్యూజియం, తిరుచూర్ (కొచ్చి)
33. గవర్న మెంటు మ్యూజియం, ట్రివెండ్రం (కేరళ)
34. విక్టోరియా హాల్ మ్యూజియం, ఉదయపూర్, (రాజస్థాన్)
35. జునాగడ్ మ్యూజియం, జునాగడ్ (సౌరాష్ట్రము)
36. ఆంధ్రప్రదేశ్ మ్యూజియం, గుంటూరు

ట్రస్టీలపాలనలో నున్నవి

37. ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ మ్యూజియం, బొంబాయి
38. రే (Reay) ఇండస్ట్రియల్ మ్యూజియం, పూనా

ప్రైవేట్ పాలనలోనున్నవి

39. భారత కళాభవనము హిందూవిశ్వవిద్యాలయం, కాశీ
40. సెంటయక్సేవీర్స్ (St. Xavier's) కళాశాల మ్యూజియం, బాంబే
41. అమెలోష్ ముఖర్జీ మ్యూజియము, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయం, కలకత్తా
42. టెక్స్టైల్స్ (Textiles) మ్యూజియము, అహమ్మదాబాద్

పురపాలకసంఘ పరిపాలనలో నున్నవి

43. అలహాబాద్ పురపాలకసంఘ మ్యూజియము, అలహాబాద్
44. పూరావస్తు ప్రదర్శనశాల, బిజాపూర్ (S. Rly)
45. విక్టోరియా అలబర్ట్ మ్యూజియం, బొంబాయి
46. రాయ్ పూర్ మ్యూజియం, రాయ్ పూర్, మధ్యప్రదేశ్ (Raipur)

ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగ కేత్రములు

వ.సెం.	స్వామి పేరు	క్షేత్రము పేరు	యాత్రామాగ్ధదర్శి పుట
1.	శ్రీశైలము	శ్రీమల్లికార్జునుడు	ఉ. మా. 34
2.	రామేశ్వరము	శ్రీరామలింగేశ్వరుడు	ద. మా. 263
3.	త్రయంబకము	త్ర్యంబకేశ్వరుడు	ఉ. మా. 145
4.	ఘృశ్మేశ్వత్	ఘృషేశ్వరుడు	,, 151
5.	ఓంకారేశ్వర్ (మాంధాత)	ఓంకారేశ్వరుడు	,, 156
6.	ఉజ్జయిని	మహాకాశేశ్వరుడు	,, 162
7.	ప్రభావతీర్థము	సోమనాథేశ్వరుడు	,, 172
8.	నాగనాథ్ (ద్వారకవద్ద)	నాగేశ్వరుడు	,, 187
9.	కేదారము	కేదారేశ్వరుడు	,, 389
(హిమాలయములలో)			
10.	కాశి (వారణాసి)	విశ్వేశ్వరుడు	,, 293
11.	వైద్యనాథ్ ధామ్	వైద్యనాథేశ్వరుడు	,, 321
12.	దాక్షారామము లేక	భీమేశ్వరుడు	,, 351
	(భీమనాథ్)		,, 170

ప్రధాన శక్తిపీఠములు [అష్టాదశశక్తిపీఠములు]

దక్షప్రజాపతి అనగా సతీదేవి (పార్వతీదేవి) తండ్రి గొప్పయజ్ఞము గావింప తలపెట్టి సమస్త దేవతలకు, రాజులకు వర్తమానముపంపి తనయల్లుడగు శివునకుమాత్రము పంపకుండుట, తండ్రియజ్ఞము చేయువార్తవినిపార్వతి భర్తవలదన్నను బ్రతిమాలి భర్తనునుతి నొంది, యజ్ఞమునకు వెళ్లుట, అటు ఆమెను తలదండ్రులు పలుకరించకుండుట, ఆయవమానమును భరింపవేక సతీదేవి మరణించుట ఇత్యాదిక మనకులకు తెలిసిన పౌరాణిక గాథయే.

ఈసతీదేవి మృతకళేబరంగాము లేయేప్రదేశముల నిక్షేపింపబడెనో యాయాప్రదేశములే శక్తిపీఠములుగ వెలసెనట. అవియే నేడు యాత్రికులు దర్శించుప్రధానశక్తి పీఠములు.

తంత్రమాదామణి, దేవీభాగవతము, కాళికాపురాణములలో నీశక్తి పీఠముల వివరణముల గనుగొన వచ్చును.

మొత్తము 108 శక్తిపీఠములు గలవు. వాని నన్నింటినిగూర్చి వ్రాసిన నొకప్రత్యేక గ్రంథముగును గాన క్లుప్తముగ వ్రాయబడినది. కాళికాపురాణమున 24 శక్తిపీఠములుగను, మఱికొన్ని గ్రంథములలో 21 ప్రధానశక్తి పీఠములుగను, ఇంకకొన్నిటిలో 18 శక్తిపీఠములుగను నిరూపింపబడినది. అట్టిశక్తిపీఠములలో కొన్నింటినిందు పొందుపరచితిమి. వానివిపులవివరణము 'యాత్రామార్గదర్శి' గ్రంథమునందు గనుగొనవచ్చును.

అనేక శక్తిపీఠములు అజ్ఞాతములుగ నున్నవి. అట్టివానిని ప్రభుత్వము శ్రద్ధవహించి పరిశోధించి భక్తజనోపయోగ మొనరించు టెంతేని అవసరము.

1. ఆల్మోరా:- ఆల్మోరానగరమునుండి 8 మైళ్ళదూరమున కాషాయి పర్వతమున దేవీకాషికీశక్తిపీఠాలుము గలదు.
2. ఆబూ:- 51 శక్తిపీఠములలో నొకటియగు అర్బుదాదేవి మందిరము ఆబూపర్వతమునకు వాయవ్యమూలగ నుండును. పర్వతారోహణము నకు మెట్లు గలవు.
3. ఉజ్జయిని:- విక్రమాదిత్యనగరము. ద్వాదశజ్యోతిర్లింగ క్షేత్రము. హరిసిద్ధిశక్తిపీఠము.
4. ఓంకారేశ్వర్:- ఓంకారేశ్వరరైల్వేస్టేషనుకు తూర్పుగ 3 మైళ్ళు బస్సులు గలవు. సాత్మాత్రాదేవి అనుశక్తిపీఠము ప్రసిద్ధి. సరియైన పేరు (సప్తమాతృక) అందురు.
5. కలకత్తా:- హౌరానుండి షుమారు 5 మైళ్ళలో కాళీఘాట్ గలదు. అట కాళీఆలయము గలదు.
6. కాట్మాండు:- ఇది నేపాల్ రాజ్యములోని శక్తిపీఠము. పశుపతి నాథాలయమునకు 2 ఫర్లాంగులలో వాగమతినదీతీరమున గృహేశ్వరీ ఘాట్ న భగవతిగృహేశ్వరీమందిరము గలదు. నవరాత్రులలో ౮ జ కుటుంబము అమ్మవారి నర్పించెదరు.

7. కాలా:- ఇది ఢిల్లీ-సిమ్లా మార్గాన గలదు. భగవతీ కాశీదేవాలయము గలదు.
8. కాశీ:- ఇట దుర్గ (మహాకాలి) మహాలక్ష్మి, నాగేశ్వర (మహాసరస్వతి) శక్తిపీఠస్థానములు గలవు.
9. కాగండా:- పకాకోట్ - యోగేంద్రలైసులో గలదు. విద్యేశ్వరి అమ్మవారు. ఈదేవిని 'నగర్ కోటిదేవి' అనియు అందురు. ఇట స్త్రీలు తమలీలాలు (వెంట్రుకలు) ఇత్తురు. అమ్మవారును ఆట్లే వెంట్రుకలు లేక యుండును ఇట వాగ్‌యంత్రము గలదు. చింతపూర్ణి, బ్యాలాముఖి శక్తిస్థానము లిచ్చటికి సమీపము.
10. కొల్హాపూర్:- మహాలక్ష్మి అమ్మవారు. ఈ శక్తిమహిమ దేవీభాగవతము, మత్స్యపురాణములందు విశేషముగ వర్ణింపబడినది.
11. గంధర్వల్:- ఇది కాశ్మీరమునుండి ఉత్తరదిశగా 15 మైళ్లదూరమున గలదు. ఇట అమ్మవారిని క్షీరభవాని లేక యోగమాయాదేవి అందురు.
12. గిరినార్:- సౌరాష్ట్రమున జునాగఢ్ నగరమునుండి బస్సులు గలవు. కొండపైకి 6000 మెట్లుక్కరలేను. అంబాదేవిచుందిర్ గలదు.
13. గౌహతి:- అస్సాములో గలదు. నీలకూటపర్వతమున కామఖ్యా లేక కామాక్షి దేవీ ఆలయముగలదు. కాలికాపురాణముచుబట్టిచూడ నిది సతీదేవియోనికి సంబంధించిన శక్తిపీఠాలయము. ప్రతిమాసము రెండు స్వలచిహ్నములు గలవస్త్రములను యాత్రికుల కిత్తురు.
14. చట్‌గావ్:- ఇది చట్‌గావ్ నుండి 24 మైళ్ళు, 21 ప్రధాన శక్తిపీఠములలో నొకటి. భగవతి భవానీదేవి ఆలయము. ఇది ఇంద్రశేఖర్ పర్వతముపై గలదు. బాడ్యకుండులో అగ్ని ప్రజ్వలించుచుండును.
15. చిత్తోడ్:- కోటలో కాళికాదేవి ఆలయము ఇట అఖండద్వీపము వెలుగుచుండును. తులజీభావాని అమ్మవారి పేరు. అన్నపూర్ణచుంది తముగూడ దర్శనీయము.

16. చింతపూర్ణి :- జలంధర్ నుండి జ్వాలాముఖి పోవు మార్గమున గలదు. హోషియార్ పూర్వేష్వరు నుండి 30 మైళ్ళు. చింతపూర్ణి అమ్మవారు
17. చనార్ :- చనార్ స్తేషనునుండి . సిమైళ్ళలో భగవతిద్వైదేవి ఆలయము గలదు. ప్రవేశ ద్వారము కిటికివలె నుండును.
18. జనక్ పూర్ :- జనక్ పూర్ స్తేషనునుండి నేపార్ ప్రవేశమగును. జనకనందినీ సీతాజీశ శక్తిపీఠము గలదు. యాత్రకులు విశేషముగ వత్తురు.
19. జబల్ పూర్ :- సర్మదాతీరమున బేగాపూట్ న సర్మదాదేవి ఆలయము గలదు. స్ఫటికశిలలదృశ్యమును గనుటకు విదేశములనుండిగూడ వత్తురు.
20. జ్వాలాముఖి :- కాంగడాలోయలో గలదు. అగ్ని ప్రస్వరిణి చుండును.
21. జలంధర్ :- ఇటుకు చింతపూర్ణి, జ్వాలాముఖి, కాంగడా, భాగేశ్వరి శక్తిపీఠములు సమీపము.
22. తిరుపతి :- దిగువతిరుపతినుండి సిమైళ్ళలో చిరుతానూరులో అశ్వేలు వంగాపురమున అమ్మవారి ఆలయము దర్శనీయము.
23. ద్వారక :- పౌరాణ్యమున ద్వారకా (గోవతీ) నగరమున రుక్మిణీ లేక సత్యభామలపేరుతో శక్తిపీఠము గలదు.
24. దేవీపాటన్ :- పశ్చిమదేవి ఆలయము గలదు. చైత్ర శుద్ధ నవమికి గొప్ప ఉత్సవము జరుగును.
25. ఢిల్లీ :- కుతుబ్ మినార్ సమీపమున యోగమాయ ఆలయము గలదు. ఈదేవియే పృథ్వీరాజుకాలమున కులదేవిగ నుండెను. ఇటునుండి 7 మైళ్ళ దూరమున ఓఖలాగ్రామమున నొక కాళికాదేవి ఆలయము ప్రసిద్ధి నొందినది.
26. నాగపూర్ :- 1. సహస్రచండీ, 2. రుక్మిణీదేవి ఆలయములు గలవు.
27. నైనిటాల్ :- నయనాదేవి ఆలయము గలదు. ఇటు త్రిబుక్షి సర్వో వరము దర్శనీయము. ఈ దేవీమాహాత్మ్యము స్కాందమున వర్ణించబడియున్నది.

28. పతాన్కోట్:- పతాన్కోట్ దేవీ ఆలయము గలదు.
29. సండర్ పూర్:- వికోబా ఆలయమున రుక్మిణిమ్మవారి శక్తిపీఠ ఆలయము. మహాగాష్ట్రమున ప్రధానక్షేత్రము.
30. ప్రయాగ:- 'కడా'బాబా, భగవతీచండీ, 'కడేకీ'దేవి శక్తిపీఠములు గలవు. క్షత్రియులు దూరప్రాంతములనుండి వత్తురు.
31. పూనా:- చిన్నతిప్పపై పార్వతీ ఆలయము గలదు. ఛత్రపతిశివాజీకి ఈభవాని యొకఖడ్గమును ప్రసాదించెనట.
32. పూర్ణగిరి:- ఆఱ్ఱరాజ్యములో శారదానదీతీరమున తనక్ పూర్ స్త్రీమనుదాపున నేసాల్ రాజ్యముసరిహద్దున భగవతీకాలికాదేవి ఆలయము గలదు.
33. ఫర్మాకాబాద్:- శ్రీసుంత్రము గలదు. త్రిపురసుందరిదేవి లేక ఆన్నపూర్ణాదేవి అనియు అందురు.
34. బాందా:- మహేశ్వరీదేవి గలదు. పర్వతముపై నొకశివాలయము కూడ గలదు.
35. భువనేశ్వరీ:- ఓరిస్సాలో 'పాదపూర్'పీఠము గలదు.
36. మధుర (ఉత్తర):- 'మహావిద్యా' నేత్రద్వైపాధానము. బర్సానీ (రాధికాజన్మస్థానము) రాధారాణి ఆలయము దర్శనీయము.
37. మధుర (దక్షిణ):- మీనాక్షి ఆలయము. శక్తిపీఠము.
38. మద్రాసు:- మింటుస్ట్రీట్ లో మాతాకుడికామందిర్ గలదు.
39. అలంపూరు:- కర్నూలుసమీపమున తుంగభద్రాతీరమున 'జ్యోతులాంబ' శక్తిపీఠము గలదు.
40. బొంబాయి:- ముంబాదేవి, కల్పాదేవి, మహాలక్ష్మి ఆలయములు శక్తిపీఠస్థానములు.
41. మైసూరు:- కొండపై చాముండిశ్వరీదేవీ ఆలయము గలదు.

42. మైహార్ :- శారదాదేవిఆలయము కొండపై గలదు.
43. వింధ్యాచల్ :- 'వింధ్యాచల్ దేవి' ఆలయము గలదు కంసుని చేతి నుండి వైకృతసిపాయినదేవి అని అందురు.
44. సిన్ధూ :- సిన్ధూ రైల్వేస్టేషను సమీపమున 'కోటిదేవి, తారాదేవి' అను రెండు శక్తి ఆలయములు గలవు.
45. శ్రీశైలము :- రమ్యమైన ప్రకృతిసౌందర్యమున నల్లమడపర్వతము లలో 'భ్రమరాంబాదేవి' ఆలయము గలదు. బ్యోతిర్లింగస్థానము.
46. సాంభర్ :- రాజస్థానమున ఉప్పుతయారుజేయు కర్మాగార సమీపమున 'మాతాజీ' ఆలయము గలదు.
47. హరిద్వార్ :- భగవతిచండీ, పార్వతి, మానసాదేవి ఆలయములు దర్శనీయములు.
48. కంచి :- కామాక్షీ అమ్మవారి ఆలయము గలదు.
49. శ్రీనగరు :- కాశ్మీరులో శ్రీనగరున శారదాదేవి ఆలయము దర్శనీయము.
50. కురుక్షేత్రము :- మహామాయి అమ్మవారి ఆలయము.
51. గయ :- శ్రీ హంగల్య గౌరీదేవి ఆలయము.
52. పితాపురము :- ఆంధ్రలో పురుహూతి ఆలయముగూడ శక్తిపీఠముగ నెంచెదరు.

ఇంకను అనేక స్థానములలో లెక్కకు మించి శక్తిపీఠస్థానములు అనాదినుండి యున్నను ప్రధానముగ వాడుకలోనున్న వే వ్రాయబడినవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వివరములు స్వల్పముగ దెలుపబడినందున పాఠకులు మన్నింతురుగాక !

అకౌరాదిపరుసలలో కేత్రములజాబితా

అ		కూడలూరు	228
అరుణాచలము	156	కిండియూర్	238
అరిమేయవిజ్ఞగరం	214	కదంబనూర్	282
అరన్తాంగి	255	కిలకగాయ	290
అవడయూర్కోవిల్	255	కుత్తలము	330
అన్నిల్	281	కల్లిడైకురిచ్చి	337
అణగర్ సన్నిధి	323	కల్పియూరు	351
అల్వారు తిరునగరి	342	కేరళ దేశ పరిచయము	351
అప్పన్ సన్నిధి	344	కన్యాకుమారి	360
అనంతేశయనము	368	కొచ్చిన్	382
అగాన్ ముల	379	కాలడి	384
అత్తైయి	383	కోనుంబత్తూరు	390
అవని	467	కూనూరు	393
అగుంబె	468	కోటగిరి	394
అహోబిలము	476	కోల్లన్ గాడ్	398
		కల్లాయి	401
		కాళికట్	401
ఉ		కన్ వాన్ గాడ్	408
ఉత్తయూర్	282	కోటీశ్వర్	414
ఉప్పిలియప్పన్ సన్నిధి	226	కూర్పు	415
ఉదకమండలము	394	కుక్కెగుబ్రహ్మణ్య క్షేత్రము	419
ఉడిపి	409	కృష్ణరాజసాగర్	441
క		కొలూరు బంగారుగనులు	466
కంజివరము	165	కుదుమేలె	467
కత్తెచ్చాట్	214	కైదల	468
కావళంబాడి	215	కన్యాశీర్ధమ	475
కొర్నాడు	217		
కుంభకోణము	219		
కపిస్థలము	227	గుంటూరు	119

గురువయూరు	400	తిరుచిత్రకూటము	212
గురుగుంజిమలై	414	తిరునాంగూర్	212
గోకర్ణము	421	తిరువైకుంఠవిజ్ఞానరం	213
గేర్ సాప్పజలపాతము	424	తిరుత్తేత్తిరుంబలం	214
చ		తిరువెళ్ళిక్కుళం	214
చేబోలు	127	తిరువాలి	215
చోళంగిపురం	182	తిరుమాణిక్కాడం	215
చిదంబరము	204	తిరుప్పార్వర్తపల్లి	216
చెన్నాడ	284	తలైచ్చంగాడు	216
చాలకుడి	388	తిరువళందూర్	217
చామరాజసాగర్	469	తేరళందూర్	217
జ		తిరునడమారుదూర్	218
జొన్నవాడ	134	తిరువెళ్ళియంగుడి	218
జంబుకేశ్వరము	274	తిరుఆదనూరు	225
ట		తిరుప్పొంబూదంగుడి	226
టెంకాళి	329	తంజావూరు	228
టెన్నివెల్లి	339	తంజమామణిక్కోయిల్	238
టెల్లిచ్చేరి	402	తిరువాడి	238
త		తిరువారూర్	243
తిరుపతి	140	తిరుక్కణ్ణమంగై	246
తిరుత్తని	164	తిరుక్కణ్ణపురము	246
తిరువళ్ళూరు	171	తిరుక్కణ్ణంగుడి	248
తిన్ననూరు	172	తిరులైవిలాగం	254
తిరునీర్మలై	182	తిరుగోకర్ణము	259
తిరువిడవెన్దై	193	తిరుచునాపల్లి	276
తిరుపారూర్	193	తిరుప్పెర్నగర్	281
తిండివనము	194	తిరువెళ్ళిరై	282
తిరుమయింద్రపురము	203	తిరుమెయం	283
		తిరుకొట్టియూర్	284

తిరుమోగూర్	325	దేవీపట్టణము	288
తిరుప్పంక్తుండ్రము	325	ధనుష్కోటిపయర్	311
తిరుత్తంగాల్	326	దక్షిణమధుర	324
తిరువన్నామలై	328	దండతీర్థము	413
తిరుక్కుళనెందై	345	దేవనహళ్ళి	469
తిరుప్పేరై	345	న	
తిరుక్కోళూర్	345	నెయ్యారు	133
తిరుప్పళింగుడి	346	నాచ్చియూర్కోవెల	227
తిరుచ్చందూర్	346	నాధన్కోయిల్	227
తోతాది	350	నాగపట్టణము	249
తిరువణపరిశారం	356	నాగూర్	250
తిరువట్టారు	357	నార్తమలై	283
తిరువారన్విలై	378	నవపాహణములు	289
తిరువమున్నూర్	378	నాగర్కోయిల్	354
తిరువల్లాయి	378	నీలగిరి	392
తిరుక్కడిత్తానం	379	నంజనుగూడు	450
తిరుకాట్కారై	383	నందిగిరి	465
తిరుమూళిక్కళ్ళం	387	నెమిలిగుండము	479
తిరుమూరు	389	ప	
తిరునావాయ్	400	పొన్నూరు	128
తలకావేరి	416	పెరుంబూరు	178
తిరికైరె	430	పక్షిత్తీర్థము	184
తలకాడు	451	పాండిచేరి	195
తాడవతి	474	పాయింట్ క్యాబినేట్	254
తిరుపురాంతకము	480	పుదుకోట	257
ద		పాంబన్ జంక్షన్	291
దరసురామ్	225	పాపనాశనము	331
దర్భశయనము	286		

పొన్నగుడి	354	య	
పులియూర్	378	ఏళ్ళేడు	137
పెయూర్	391	ఎన్నాకులం	382
పళని	395	ఇంద్రాణి	413
పాల్ఘాట్	399		ర
పట్టాంబి	400	రామనాథపురము	285
పాజకక్షేత్రము	413	రామేశ్వరము	293
పెనుగొండ	473	రాజుపాలెము	328
		రైట్టేరుపతి	345
			ల
భద్రావతి	427		
బేలూరు	430	లేహక్కి	471
బెంగుళూరు	461		ప
		వేదగిరి	134
మద్రాసు	172	వేలూరు	154
మహాబలిపురము	187	వందలూరు	183
మాయవరం	216	వృధాచలము	204
మన్నారగుడి	242	వల్పురుపోత్తమమ్	213
మంటపము	291	వేదారణ్యము	252
మధుర	311	వరగుణమండ్ల	346
మరుద్వల్ మలై	360	వర్కల	373
మొట్టపాలియం	391	వైకము	380
మంగుళూరు	407	విలింగ్ టన్	393
మూకాంబి కాక్షేత్రము	414	విత్తువక్కోడు	400
మైనూరు	444	విమనగిరి	413
మేలుకోట	456	విదురాశ్వత్థము	469
మండియా	459		
ముల్ బాగల్	467		పి
మహానంది	479	బిల్లూరు	388

ఒల్వకోక్-ట్	399	శ్రవణబేళగోళ	437
ఒంటిమిట్ట	473	శ్రీరంగపట్టణము	454
శ		శివసముద్రము	460
శ్రీగామనామక్షేత్రము	119	శివగంగ	469
శ్రీకాళహస్తి	131	శ్రీశైలము	479
శ్రీపెరుంబుదూర్	172	స	
శింగపెరుమాల్కోయిల్	183	సింగరాయకొండ	132
శంబోయ్కోయిల్	213	సాదక్షేత్రము	218
శ్రీగామవిఘ్నగర్వ	216	నేతుయాత్ర	300
శిరుప్పలియూరు	247	సేర్మాదేవి	337
శ్రీరంగము	260	సోమనాథపురము	452
శ్రీవిల్లిపుత్తూరు	326	ష	
శంకరనాయర్కోయిల్	328	షియాళి	212
శ్రీవైకుంఠము	341	షోరనూరు	390
శుచీంద్రము	357	హ	
శివగిరిచురము	375	హుల్లి	424
శింగణూర్	377	హశేబీడు	435
శృంగేరి	427	హిందూపురము	470

దక్షిణయాత్రామార్గదర్శి - అభిప్రాయములు

గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా

ఆర్ ఇండియా రేడియో : మద్రాసు

తేది : ౨౦-౮-౫౫

ప్రసారం : సా. ౭-౪౫

పుస్తకసమీక్ష

సమీక్షకులు :- శ్రీ భాస్కరకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

“యాత్రామార్గదర్శి” రచయిత :- శ్రీ రాగం వెంకటేశ్వర్లు

దక్షిణ భారతదేశంలో గుంటూరుకు దక్షిణంగావున్న ౨౨౦ పుణ్యక్షేత్రాలనుగూర్చి వివరించే యాత్రీక జనోపయోగియైన గ్రంథం ఇది. రచయిత ప్రకటించాలని సంకల్పించిన మూడుభాగాల్లోనూ ఇది మొదటిది. మిగిలిన రెండూ ఉత్తరదేశ యాత్రామార్గదర్శి, హిమాలయ యాత్రామార్గదర్శి. భారతదేశంలోని ౧౦౮ దివ్య తిరుపతిపతులలోను ౯౭ దివ్యదేశాల వివరణ ఇందులో లభిస్తుంది.

గుంటూరునుంచి పొన్నూరు, నెల్లూరు, తిరుపతిమీదుగా తూర్పు తీరమువెంట కన్యాకుమారివరకూ వెళ్లి పడమటికితిరిగి, మాంగులూరు, ఉడిపి, గోకర్ణం మొదలైన క్షేత్రాలు చూచుకొని, గుంకల్మీదుగా తిరిగి గుంటూరుచేరే ప్రదక్షిణ మార్గంలో ఉన్న క్షేత్రాలు ఇందులో వర్ణించబడినవి. అందుకే తెలుగుదేశంలో గుంటూరుకు ఉత్తరానవున్న అంతర్వేది, అన్నవరం, సింహాచలం మొదలైన క్షేత్రాల భోగట్టా ఇందులో కనిపించదు. ఇవి రెండోభాగంలో చేరుస్తారు.

రైల్వేగెడ్లలాగ కేవలం యాత్రా నిర్వహణకు సంబంధించిన సమాచారం ఇవ్వడమే లక్ష్యంగా పెట్టుకోక రచయిత ఆయా క్షేత్రాలలోని వింతలూ, విశేషాలు, క్షేత్రమహత్వం మొదలైనవికూడా వర్ణించి ఈ గ్రంథాన్ని - శ్రీ కాశీ కృష్ణమాచార్యులుగారన్నట్లు - రసవంతంగా కూడా చెయ్యడానికి ప్రయత్నించారు సుమారు ౫౦౦ పేజీలు ఉన్న ఈ గ్రంథంలో ౧౦౦, ౧౫౦ పేజీలు పాఠకులలో తీర్థయాత్రాభిరతి కలిగించే చారిత్రక, మతవిషయక విశేషాల ప్రతిపాదనకోసం ప్రత్యేకించబడినది.

4

శ్రీ వెంకటేశ్వర్లుగారు భక్తిపరులై యావద్భారతదేశమున తీర్థయాత్రలసేవించిరి తాముకన్నది విన్నది అన్నియు తిగ్రంధములుగా యాత్రాక్షేత్రముల గూర్చి వివరముగా వ్రాసిరి. ఇందు, గుంటూరు మొదలు రామేశ్వరము వరకుగల సకలక్షేత్రములగూర్చి వివరించిరి. ఆయాక్షేత్రములగూర్చి భక్తిభావమున పౌరాణిక మహాత్మ్యముల వాఙ్మయముటేకాదు, తాకికముగా తెలియవలసిన అనేకవిషయముల పొందుపరచిరి నిజముగా యాత్రీల సేవింపదలచినవారికి ఇది నిఘంటువంటిది. త్రిలిప్తి

5

దక్షిణభారతదేశమున యాత్రాసలుప నెంచువారికిది కల్పతరువువంటిది ఇందు పుణ్యక్షేత్రములు అందు జనుటకు దగిన మార్గములు విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. స్వయముగా తీర్థయాత్రీలుసలిపి వివిధ క్షేత్రములందును వివిధానుభవముల బడసిన గ్రంథకర్త తన గ్రంథమున యాత్రీకుల కత్యంతోపకారకముగునటుల రచించెను. వీరు రచించి ప్రచురింపదలచిన యాత్రామార్గదర్శియందు దిదిప్రథమభాగము. ఇందు గుంటూరునుండి మద్రాసునకు దక్షిణముగానున్న సమస్త పుణ్యక్షేత్రములు, పౌరాణికముగను చారిత్రికముగను వానికిగల మహాత్మ్యము, వాని వర్ణనము. ఆక్షేత్రముల కేగుటకు వీలగువసతులు, అచట యాత్రీకులనుసరింపదగువిధులు- సమస్తవిషయములును విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. అంతయుకాక యాత్రీకులకు ఆయా చోట కలుగనున్న మోసములు తన్ని వారణోపాయములుగూడ నిందు తేట తెల్లముగ వివరింపబడినవి. ఈగ్రంథము చేత నున్నయెడల యాత్రీకులు సమస్త పుణ్యక్షేత్రములందును ఎట్టికష్టనష్టములకును లోనుగాక తీర్థయాత్రలు సలుపగలరు. శ్రీరామకృష్ణప్రభ

6

పలుపెద్దలచే మన్ననల నందినది. కాన దాని విలువను అదేమీకు తెలియజేయగలదు. ఆంధ్రలో వెలువడిన ఈతరు గ్రంథములు చాల తక్కువ. దక్షిణ భారతములోని క్షేత్రవివరములు, వాటిని దర్శించుటకు కావలసిన సకలవిధ సమాచారములు నిందు పొందుపరుపబడినవి. ఏకక్షేత్ర

ఈ గ్రంథంలో వందపుటల పీఠికలో శాస్త్రీయదృష్టితో యాత్రీల సాధాన్యం చర్చించబడింది. ప్రయాణీకులు తీసుకోవలసిన ముందు జాగ్రత్తలు పాటించవలసిన ఆచారవ్యవహారాలు, వస్తువుల ధర వివరాలు తెలుపబడ్డాయి.

తర్వాత 334 పుటలలో 221 క్షేత్రాలు, చారిత్రక స్థలాల గుంటూరు శ్రీరామనామ క్షేత్రమునుండి బయలుదేరి దక్షిణభారతం తిరిగి వచ్చే దాకా వున్నవాని వివరాలు తెలుపబడ్డాయి. అక్కడక్కడ చరిత్రకారులు, విదేశీయులు, లోగడ తెలిపిన వివరాలు ఆయా క్షేత్రాల, చరిత్రకారుల వర్ణన సందర్భంలో పొందుపరచబడ్డాయి.

అనుబంధము 60 పుటలలో నానాభాషా పదాలు- వాక్యాలు, వస్తువులకు కావలసిన భోగట్టా సత్రముల వివరాలు, ఆకాగక్రియంలో క్షేత్రాల జాబితా, ఒకకాగితపు సంచిలో వాడి జంక్షన్ నుండి దక్షిణదేశం పటము పొందుపరచబడ్డాయి. సాధ్యమైనంతవరకు ప్రతి క్షేత్రించిత్రాలు వున్నాయి ఈ పుస్తకంలో తనపేరు సార్థకంగా యాత్రీకులకు ప్రయోజనకరంగా సర్వాంగ సుందరంగా వుండనడం నిస్సందేహం.

భూగోళ జ్ఞానంలో మనవారు చాలావెనుకండి వున్నారని చరిత్ర పరిశోధకులుగా పేరుపొందిన మన పెద్దలలో పలువురికే ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని జిల్లాలు వాటి విశేష స్థలాలు ఎక్కడెక్కడున్నాయో తెలీదంటే ఇతర రాష్ట్ర పరిజ్ఞానం సంగతిని గురించి చెప్పనక్కరలేదు. ఈ గ్రంథములో యాత్రీకుల అకే కాక, యితర జిజ్ఞాసువులకు ఎంతో జ్ఞానం కలుగుతుంది. ప్రతి గ్రంథాలయమూ దీనిని భద్రపరచుకొనడం ఆవసరం. శ్రీవేంకటేశ్వర్లుగారు అభినందనీయులు.

ఆంధ్రప్రభ

3

పటముతో సహా అందమైన జాకెట్ కవరు, మంచిబైండు చక్కని గ్రంథము దక్షిణదేశయాత్రీకులకు ఇది ఎంతగానో ఉపకరించును. గుంటూరు పురంనుండి రామేశ్వర కన్యాకుమారి మొదలు గోకన్ల క్షేత్రమునుండి మరల గుంటూరు చేరువరకు ఆనేక క్షేత్రములు, తీర్థములు, ఆశ్రమములు పటములతో గూడ చేర్చి ముద్రించబడినది. ఒక్కొక్క స్థలమునుండి రెండువ స్థలమువరకుగల దూరము, చార్జీ మొదలగునవి విశదీకరింపబడియున్నది.

యథార్థభారతి

4

శ్రీ వెంకటేశ్వర్లుగారు భక్తిపరులై యావద్భారతదేశమున తీర్థయాత్రలసేవించిరి తాముకన్నది విన్నది అన్నియు తిగ్రంధములుగా యాత్రాక్షేత్రముల గూర్చి వివరముగా వ్రాసిరి. ఇందు, గుంటూరు మొదలు రామేశ్వరము వరకుగల సకలక్షేత్రములగూర్చి వివరించిరి. ఆయాక్షేత్రములగూర్చి భక్తిభావమున పౌరాణిక మహాత్మ్యముల వాఙ్మయమేకాదు, తాకికముగా తెలియవలసిన అనేకవిషయముల పొందుపరచిరి నిజముగా యాత్రీల సేవింపదలచినవారికి ఇది నిఘంటువంటిది. త్రిలిప్తి

5

దక్షిణభారతదేశమున యాత్రాసలుప నెంచువారికిది కల్పతరువువంటిది ఇందు పుణ్యక్షేత్రములు అందు జనుటకు దగిన మార్గములు విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. స్వయముగా తీర్థయాత్రీలుసలిపి వివిధ క్షేత్రములందును వివిధానుభవముల బడసిన గ్రంథకర్త తన గ్రంథమున యాత్రీకుల కత్యంతోపకారకమగునటుల రచించెను. వీరు రచించి ప్రచురింపదలచిన యాత్రామార్గదర్శియందు దిదిప్రథమభాగము. ఇందు గుంటూరునుండి మద్రాసునకు దక్షిణముగానున్న సమస్త పుణ్యక్షేత్రములు, పౌరాణికముగను చారిత్రికముగను వానికిగల మహాత్మ్యము, వాని వర్ణనము. ఆక్షేత్రముల కేగుటకు వీలగువసతులు, అచట యాత్రీకులనుసరింపదగువిధులు- సమస్తవిషయములును విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. అంతయుకాక యాత్రీకులకు ఆయా చోట కలుగనున్న మోసములు తన్ని వారణోపాయములుగూడ నిందు తేట తెల్లముగ వివరింపబడినవి. ఈగ్రంథము చేత నున్నయెడల యాత్రీకులు సమస్త పుణ్యక్షేత్రములందును ఎట్టికష్టనష్టములకును లోనుగాక తీర్థయాత్రలు సలుపగలరు. శ్రీరామకృష్ణప్రభ

6

పలుపెద్దలచే మన్ననల నందినది. కాన దాని విలువను అదేమీకు తెలియజేయగలదు. ఆంధ్రలో వెలువడిన ఈతరు గ్రంథములు చాల తక్కువ. దక్షిణ భారతములోని క్షేత్రవివరములు, వాటిని దర్శించుటకు కావలసిన సకలవిధ సమాచారములు నిందు పొందుపరుపబడినవి. ఏకక్షేత్ర

మును ఎంత తక్కువకాలములో, ఎంత తక్కువ వ్రాయప్రయాసలతో, ఎంత ఎక్కువ విషయములను దర్శించవచ్చునో - అట్టి వివరములన్నియు యాత్రీలను సేవించదలచిన వారికి తోడ్పడును. అనేకకారణములచేత చాల మంది యాత్రీలను సేవించజాలరు. అట్టివారు కనీసము ఈ గ్రంథమును చదివియైనను ఎచ్చడెచ్చట వీ వీ మహాత్మ్యములు కలనో తెలిసికొని ఆనందించవచ్చును. కావున కొనగలిగిన ప్రతివారును ఒకప్రతిని తమయొద్ద యుంచుకొనుట మంచిది.

శాంతి

7

... మిగిలిన గ్రంథము యాత్రామార్గదర్శి అనునది అందింది. సాంతి ముగను, సావధానముగను, చూచాను. బహుజనోపకరయోగముగ యీపుస్తకమునందు దక్షిణ హిందూస్థానమునకు జేరిన యాత్రీల వివరములు ప్రయాణసౌకర్యములు, భాషావిశేషములు ... మున్నగునవి తెలుపబడినవి. అటులనే ఉత్తర-పూర్వ-పశ్చిమ-మధ్యహిందూస్థానములనుగూర్చి వ్రాసినచో ఎంతయో వినియోగించును.

శ్రీ భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్యగారు

మధ్యప్రదేశ్ గవర్నరు, నాగపూర్.

8

“దేవనూతనబ్బి స్వర్గలోక విశేషముల నన్నిటిని అంగుళి నిర్దేశ పూర్వకముగ అభివర్ణించి చెప్పచున్నట్లు పూతవాక్కుతో నూతుడు నైమిశమున నిలబడి ఆయాక్షేత్రమహాత్మ్యములను ఘోషించుచున్నట్లున్నది యీరచన”

శ్రీనిర్వి కల్పానందస్వామిగారు

శ్రీరామకృష్ణమఠము, బేలూరు, కలకత్తా

9

నా సతీసమేతముగా కాశ్మీరునుండి కన్యాకుమారి వరకుగల యావద్భారత దేశమునంగల ముఖ్యపుణ్య భూములను యిటీవలదర్శించి దెప్పి యున్నప్పటికిన్నీ, మారువ్రాపిల అనుభవాది విషయాలను చదివిజూచిన పిదప నూతనోత్సాహముదయించి తనివిదీరక మరియొకసారి పుణ్యభూములను

దర్శించవలెననెడి ఆత్మగ్రీత జనించు చున్నది. ఇట్టి పవిత్రప్రసాదాహారమునకు నోచుకున్న మీ అమూల్యరచనకు, అనుభవాలకు గుంకెందరు ముగ్ధులగుచుందురోదా !

ఇట్టి ప్రజాభ్యుదయసేవకు మీ జీవితభాగమును వినియోగింపజేసిన పరమాత్మనకు ప్రణతులర్పింస్తూ మీకు మాప్రేమాశీస్సుల అందజేయు చున్నాము.

ఇట్లు

మారెడ్డి సత్యనారాయణ
ప్రేమసమాజస్థాపకులు

10

“విశ్వపుణ్యక్షేత్రమైన భారతవర్ష మందలి అనేక పుణ్యక్షేత్రములను గూర్చి యాత్రా వివరణలు యిందు మహాపయోగకర విధానంలో విశదీకరించిరి. ప్రతివ్యక్తి స్వీకరింపతగిన గ్రంథమిది” రామదర్శనము

11

తైలి సులభము. విషయములు విస్పష్టములు. యాత్రీలుగావించు వారికి ఈగ్రంథము రాత్రిప్రయాణము చేయువారికి దీపమువంటిది. ఇట్టి గ్రంథమును రచించినందులకు గ్రంథకర్త స్తవనీయులు. ఆంధ్రులు ఈగ్రంథమును ఆదరించి తమజీవితములను సంస్కరించుకొని, పరిణతిని, వికాసమును బడయుమార్గమున పయనింతురుగాత. శ్రీ కల్లూరు చంద్రమౌళిగారు దేవాదాయధర్మాదాయ అండ్ రెవిన్యూమంత్రి

12

సర్వజనోపకరమును, ముఖ్యక్షేత్రప్రాశస్త్య, ప్రకటనదక్షము నగు నీపుస్తకమును ప్రతి గ్రంథాలయమందును తప్పనిసరిగా దేవాలయాధికారులందరునుకొని జనసామాన్యమున కందుబాటులో నుంచవలెననికొరుచున్నాను

శ్రీ ఆర్. వెంకటరెడ్డిగారు

దేవాదాయ ధర్మాదాయకమిషనరు, ఆంధ్రప్రదేశ్.

13

ఇది యందరకు హస్తభూషణమై హృదయాలంగార మగుగాత!

శ్రీ జమ్మలమక మాధవరామశర్మగారు

మహాపాధ్యాయ, సాహిత్యచార్య, యిత్యాదిబిరుదాంకితులు.

వేయేల ! ఇట్టి గ్రంథముల నింతకు లోగడ నొక్కరును సిద్ధపరచి యుండరు; కాన నెవ్వరును గని విని యుండరు, తీర్థయాత్రాపరులకేగాక ! యీగ్రంథములు వైజ్ఞానికులకును, వ్యాపారులకును, ఆరోగ్యవిశ్రాంతి లాభార్థులకును బహుపకారకము లగుట నిస్సంశయము.

శ్రీ త్రివిక్రమరామానందభారతీస్వామివారు
శ్రీ సిద్ధేశ్వరీపీఠాధిపతి-కుర్తాశము.

14

తీర్థయాత్రీలు చేయుదలచువారికి “టూరిష్టులకు” కూడ కల్పతరు వంటిది ‘యాత్రామార్గదర్శి’ కరబదరమువలె సమస్తక్షేత్రముల విశేషములను ఆగ్రంథము ఆవగతముచేయును. ఇది చేతిలోనున్న పండ్లతో పని లేదు.

శ్రీ కె. సచ్చిదానందమూర్తిగారు
ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ తద్వైకాస్త్రశాఖాధ్యక్షులు.

15

ప్రయాణసౌకర్యములు సులభముగా కలుగజేయబడిన యీయగములో పుణ్యక్షేత్రములు దర్శించుటకు యీగ్రంథము చాలాసహాయకారిగా వున్నది. యాత్రీకులకు కావలసినముఖ్యవిషయములన్నియు యీగ్రంథము నందు విపులముగా వ్రాయబడినవి.

శ్రీ దువ్వారి నరసరాజుగారు
అడ్వకేట్ జనరల్, ఆంధ్రహైకోర్టు.

16

తీర్థయాత్రాపరులకు మిగ్రంథము సర్వవిధముల సహాయకారి కాగలదు. పుణ్యక్షేత్రములు భారతీయసంస్కృతికి ప్రధాన కేంద్రములు. యాత్రీకుల కుపకరించువిధమున ఈ గ్రంథమును రచించినందులకు మిమ్మభినందించుచున్నాను. యాత్రీకు లీయమూల్యావకాశము వినియోగించు కొనగలరని విశ్వసించును.

రాజనివాస్ రేవా

5—4—1956

మొసలకంటి తిరుమలరావు

గవర్నరు - వింధ్యప్రదేశ్

17

The book is being perused and seems very useful for tourist,

—Regional Tourist Officer, Madras

18

This book is a 'pilgrims' and a tourists guide to various places of interest in South India. The author has been at great pains to gather much detailed information regarding railway and bus fares and other travel expenses, besides giving picturesque descriptions of all important places. Leading centres like Conjeevaram, Tiruvannamalai, Rameswaram, Sravanabelagola, Kanhanghad, Srisailam and Cape Comorin come in for detailed description. Incidentally the author has given brief accounts of the teachings of Bhagavan Ramana Maharshi, Swami Ramdas and Mother Krishna Bai. The author has also provided necessary information in regard to Kriyas and rituals to be performed at the various holy places. The book is profusely illustrated and will meet a long felt want.

—The 'Hindu'

19

Sacred shrines and holy rivers are a legion in India, especially in south, and the pious pilgrims who under take to visit them is confronted with varying problems. The book under review answers all these problems. In that, it gives an exhaustive list of holy places in India, their religious and puranic significance, the rites, the rituals and ceremonies

that one should do at particular places, the exact train routes railway fares etc., The book also furnishes necessary information on available choultries, the food stuffs obtainable, the climatic vagaries of different places and warns pilgrims about undesirable persons and places incourse of his pilgrimage. No intending pilgrim could afford to be without this information packed book.

—'Sunday Times'

20

The little of this Telugu book would read as "pilgrim's Guide" in English. The author has himself been on a pilgrimage to several places. He has not merely been a pilgrim but has been a statistician also for he has noted down very many things, which record has helped him considerably in the writing of this book. He has also made use of the experience of other pilgrims known to him. He has divided the book into three important sections. The first deals with the necessity for and importance of pilgrimages, how to travel, what are the things to be observed during a pilgrimage, how to refer to guide books, etc., etc., The second section details the various important shrines which must be visited by a pilgrim in his tour of the South, beginning from Guntur to the very tip of Cape Comorin. The third section gives the important words and sentences that a pilgrim will have to use during his travel in a novel manner. The words and sentences are

first given in Telugu and then their Tamil, Cana-
rese., Malayalam, Marathi, Gujerati, Hindi, Bengali
Oriya and English equivalents are given. And the
list of words is very 'exhaustive' indeed. There is
also a list of the important choultries in the vari-
ous shrines. The mention in detail of the charges
payable in the very big shrines for the various items
of worship is also an intelligent addition. Every
intending pilgrim knowing Telugu must have a copy
of this book. The second and third volumes of
the book to be published it is stated will deal with
the shrines in North India and those in the Hima-
layas respectively. A map showing the various rail
routes is also included. It would be fine, indeed, if
the publishers could find their way to publishing
English, Tamil and Hindi editions of this valuable
book.

—'MY MAGAZINE'

21

It is fitting that this work has been undertaken so
successfully by Sri Sita Ramanama Sankirtana San-
gha organisation like yours, so as to assist the devo-
ut folk to drink deep in the fount of spiritual bliss
which our age-old tradition has taught us to asso-
ciate with the various Kshetras of realising the
supreme paramatman in all His varied manife-
stations and forms

Raja Bhavan, Cuttack)

28-3-1956

P.S.Kumara Swamy Raja

Governor-Orissa.

శ్రీ సీతారామ నామసంకీర్తన సంఘము (రిజిస్టరు)

శ్రీరామ నామక్షేత్రము-గుంటూరు ఆఫీసు ఫోన్ నెం. 254

కెకృటరి ఫోన్ నెం. 254 A.

గ్రంథాలయ అధికారులును, సారస్వతాభిమానులు, ఆధ్యాత్మిక సంస్థల వారు తమకు కావలసిన గ్రంథములను తెప్పించుకొని మేముచేయు ప్రచారమునకు తోడ్పడ కోరుచున్నాము.

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథములు

1. *యాత్రామార్గదర్శి.భా. 4-	0-0
2. ,, ,, ఉ.భా. 4-	0-0
చైతన్యచరితావళి (బైండు) 3-	0-0
భాగవతకథ (1వ భాగం) 2-	0-0
రజతోత్సవసంపుటి 2-	0-0
శ్రీరామపూజ (5వ ముద్రణ) 1-	8-0
నామసంకీర్తన (పీఠికతో) 1-	4-0
కలిసంతరిణోపనిషత్తు 1-	0-0
రామనామము (గాంధీ గారిచే) 1-	0-0
ఆధ్యాత్మిక సాధనక్రమము 1-	0-0
రామగీత 1-	0-0
భక్తజీవనము 0-	12-0
నామసంకీర్తన మహిమ 0-	12-0
ప్రభాత, పవలింపుసేవలు 0-	8-0
మానసబోధ 0-	8-0
శ్రీరామనామప్రభావము 0-	6-0
బ్రహ్మచర్యము 0-	6-0
గీతాప్రబోధము 0-	4-0
శ్రీరామసహస్రనామావళి 0-	4-0
సంఘ చరిత్ర 0-	4-0
సంకీర్తనరామాయణము 0-	2-6
శ్రీరామగుణసంకీర్తన 0-	2-0

సాధనసామగ్రి

ముద్రణరేకులు (పెద్దది) 1-	12-0
,, (చిన్నది) 1-	8-0
సుధాసనము 1-	8-0
కాశీ చిత్రాసనము 1-	4-0
పండరిచిరుతలు (6అం. నైజు) 1-	4-0
కంబలాసనము 1-	4-0
నామతోరణం (శంఖు, చక్ర) 1-	4-0
నామతోరణము 0-	14-0
అచ్చతులసిమాల 0-	12-0
కాశీ దర్భాసనము 0-	12-0
శ్రీరామకోటి తేఖన గ్రంథము	
,, ,, (లక్ష) 0-	12-0
,, ,, (50 వేలు) 0-	7-0
,, ,, (25 వేలు) 0-	4-0
జపసంచి (మెడది, చేతిది) 0-	6-0
కాశీ గోముఖం 0-	6-0
మూలవిరాట్ (త్రివర్ణపటం) 0-	4-0
శ్రీరామయంత్రపటము 0-	2-0
చైతన్యశ్రీవర్ణపటము 0-	2-0
నామకాగితం 0-	1-0
దినచర్యఫారము 0-	0-6
రామనామ ఉత్తరీయములు 7-	0-0

1. * Approved for Public and school libraries Dis. No. 4010/54 dated 22-11-54. 2. Dis. No 111/56.5-4-56.

పదునైదవ ముద్రణ !

*

ఉత్తమ గ్రంథరాజము !!

★ నామసంకీర్తనము ★

(యీసంఘ ఆత్మ్యత్తమ ప్రచురణ)

ఇందు భగవన్నామ సాధన వివరణ సగర, గృహ ఏకాంత సంకీర్తనలుచేయు విధానము మొ॥ వానితో అమూల్యపీఠకయును, నానారాష్ట్రము లలో భక్తులు మధురముగా గానముచేయు సులభ మగు భగవన్నామములును ముద్రించబడిన గ్రంథము. కలిలో “నామసంకీర్తన”చే తరుణోపాయ మును వివరించు అత్మ్యత్తమ సంకీర్తన గ్రంథ రాజము.

190 పేజీల, క్రౌన్సు సైజు
పీఠికతో గలది

భగవన్నామములు
మాత్రమే గలది.

వెల రు 1-4-0 మాత్రము

వెల రు 0-12-0 మాత్రము

మోక్ష సాధని ఆధ్యాత్మవిషయక సచిత్ర మాసపత్రిక
సం॥ చందా రు. 2-8-0

వలయు వారు

శ్రీరామనామ క్షేత్రము, గుంటూరు

* రామనామము *

(మహాత్మా గాంధీగారిచే విరచితము.) గాంధీగారి ఆంధ్ర గ్రంథమునకిది ఆంధ్రీకరణము. ఇందు రామనామ మహిమనుగూర్చి గాంధీగారు స్వానుభవమును వర్ణించిరి. ప్రతి వ్యక్తియు పఠింపదగిన గ్రంథము. సాధకునికి రామనామమునందు అభిరుచిని గలిగించును. 1/8 కాగితము, 108 పేజీలు. స్టేజుకాగితము, వెల రు 1-0-0 మాత్రమే.

★ శ్రీరామపూజ ★

(పంచమముద్రణ) చక్కని కూర్పుతో, మేల్తైన కాగితముతో, అనేక పండితులచేత, పత్రికలచేత ప్రసంసించబడి ఆంధ్రీయున బహువ్యాప్తమై ప్రతి ఆస్థిక మహాశయుని గృహమును అలంకరించిన గ్రంథరాజము. ఇందలి పీఠిక అమూల్యమైనది. పూజావిధానము, క్లుప్తముగను, విపులముగను విశదీకరించి వ్రాయబడినది. కాగితము 1/8 నైజులో 170 పేజీలు. వెల రు 1-8-0 మాత్రమే.

ద్వితీయ ముద్రణ !

కొలదికాపీలుమాత్రమే గలవు !!

● భక్తజీవనము ●

గ్రంథకర్త :

శ్రీ పుతుంబాక శ్రీకృష్ణయ్యగారు

పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుటకు అనేక సూతనభావములతో సాధకుని మనసును ద్రవీకరింపజేయు ప్రార్థనలు, వచనమున శుభశైలిలో యిందు వ్రాయబడినది. ప్రతివారి నిత్యజీవితమును పరివర్తన కలిగించగల గ్రంథము.

పుల్స్తేపుకే సైజ్

వెల :

పోస్టేజి :

98 పేజీలు

పన్నెండణాలుమాత్రమే

ప్రత్యేకము

కలయువారు : శ్రీరామనామకేత్రము, గుంటూరు—1.

